

שבוע פרשת שופטים

(16 – 22 August 09)

כ"ו מנחם-אב – ב' אלול ה'תשס"ט

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה – אך חשוב להניחן מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהדר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמָּת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלָקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתָּם וּעֲבַדְתָּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתָּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמָּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיִית לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם. (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

חֲרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ כְּמוֹד מַצּוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כִּפִּי שֶׁמִּתְחַלֵּק לִימֵי הַחוֹדֶשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֻלְקָנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיתיות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכִנּוֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרָךָ בְּלֵאָמִים: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתְךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלֶּקָה שָׁכֶם וְעֵמֶק סָפוֹת אֲמַדְדָּה:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מִנְשָׁה וְאַפְרַיִם מְעוֹז רָאשֵׁי יְהוּדָה מְחַקְקֵי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָמָה
 אֲשִׁלֶּךְ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתַרְעָע: יא מִי יִכְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָמָה: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֲתֵינוּ: יג הִבַּה־לָּנוּ עֲזֶרְתָּ מִצָּר וְיִשׁוּא תִשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מַרְמָה עָלַי פָּתַחוּ וּדְבָרוּ
 אֹתִי לְשׁוֹן שָׂקֶר: ג וּדְבָרֵי שִׁנְאָה סִבְּבוּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מוֹכָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי:
 ז בַּהֲשִׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וְדִרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְּזוּ זָרִים יִגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אַחֲרֵיתוֹ לַהֲכָרִית בְּדֹר
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּה: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמְחָ: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וַאֲבִיוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֵב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תִּמְכֹּד יַחְגְּרָה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עָשִׂה־אֹתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הַצִּילָנִי:
 כב כִּי־עֲנִי וְאֲבִיוֹן אֲנִכִּי וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי כָּאֲרָפָה: כד בְּרַכִּי כְּשִׁלּוֹ
 מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאֲוִנִי יִגְעוּן רָאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַוְשִׁיעֲנִי כְּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלְלוּ־הֶמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוּ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֹׁתָם: ל אֹדְדָה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבִתְוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלֶלְנוּ: לא כִּי־יַעֲמֵד לִימִין אֲבִיוֹן לְהַוְשִׁיעַ מִשְׁפָּטַי נַפְשׁוֹ:

מפתח כללי

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ח ק"ט	ג
ג	מאמר ד"ה אני לדודי ודודי לי אור ליום ה', ליל א' דראש חודש אלול ה'תשל"ה	ה
ד	שיחת יום א' דראש חודש אלול, ה'תשמ"ב	ט
ה	לקוטי שיחות פרקי אבות משנת כל ישראל (בלה"ק)	לו
ו	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת שופטים	לח
ז	לוח "היום יום" לשבוע פרשת שופטים	מו
ח	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	מח

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

ט	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שופטים	נא
י	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת שופטים	פ
יא	– ספר המצוות לשבוע פרשת שופטים	פז
יב	נביאים וכתובים שופטים פרק כ, דברי הימים-ב פרק יז	צד
יג	מסכת בבא מציעא עם ביאורים מדף קיג עד דף קיט	צו

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

יד	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קכב
טו	שולחן ערוך הלכות תפילה - אדמו"ר הזקן	קכב
טז	לקוטי תורה – ביאור מאמר ולא תשבית - אדמו"ר הזקן	קכג
יז	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קכד
יח	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קכה
יט	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קכו
כ	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קכו
כא	ספר המאמרים הש"ת - אדמו"ר מוהרי"צ	קכח
כב	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קכט
כג	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קל
כד	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קלב
כה	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת שופטים ע"פ חומש "תורה תמימה"	קלג
כו	לוח זמנים לשבוע פרשת שופטים	קנ
כז	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קנא

בס"ד. אור ליום ה', ליל א' דראש חודש אלול, ה'תשל"ה

(הנחה בלתי מוגה)

אני לדודי ודודי לי¹, וידוע שהתיבות אני לדודי ודודי לי הן ראשי-תיבות אלול², וגם הן סופי תיבות ארבע יו"דין בגימטריא ארבעים³, וְקָאֵי על הימים דחודש אלול בצירוף עשרת ימי תשובה שלאחריהם מראש-השנה עד יום הכיפורים. והנה נודע שבאלול הוא זמן התגלות י"ג מידות הרחמים⁴, וצריך להבין הרי י"ג מידות הרחמים הם הארות עליונות מאד, המתגלים ביום הכפורים, ולמה ימי אלול הם ימות החול ואינם יום-טוב כמו שבתות וימים-טובים שבהם התגלות אלוקות כו'. ומבאר בזה כ"ק אדמו"ר הזקן⁵, שיש הַפְּרֵשׁ בין הגילוי די"ג מידות הרחמים שבחודש אלול לגילוי שביום הכיפורים. דהנה בחודש אלול הוא ענין אני לדודי, אֶתְעַרְוּתָא דְלִתְתָּא, מה-שאין-כן ודודי לי (אֶתְעַרְוּתָא דְלִעֲלָא) הוא בעשרת ימי תשובה [שעל ימים אלו כתיב, דְּרָשׁוּ הוּי' בַּהֲמָצָא קְרֹאוּהוּ בְהִיּוּתוֹ קְרוּב], שאז הוא זמן התגלות מלכותו יתברך [וכמבואר בפרי-עץ-חיים⁷, שבראש-השנה וכן בכל עשרת ימי תשובה הוא בנין המלכות], ומצד גילוי זה, הנה גם בעולמות הַנְּעֻלָּמִים תיפול עליהם אֵימַת המלך ופחדו, וּמִזֶּה נמשך גם למטה על כללות נשמות ישראל לקבל עול מלכות שמים עליהם ותהיה יראתו על פניהם כל השנה. כי יראת ה' ואהבתו [כן כתוב ב'לקוטי-תורה' שם (והיינו לא רק יראת ה' אלא גם אהבה), ולכן גם בְּאֶתְעַרְוּתָא דְלִתְתָּא שבאלול כותב גם האהבה ויראה – אף שהתגלות מלכותו בראש-השנה פועלת אֵימַת המלך ופחדו – ותהיה יראתו כו'] אינה עשויה ונטועה בלב האדם מכוח עצמו כי-אם מכוח ההארה הנמשך עליו מלמעלה [דהגם שבכל אחד מישראל יש אהבה מסותרת, וְנִכְלָל בה גם דחילו⁸, מכל-מקום, בכדי שהאהבה ויראה יהיו בבחינת גילוי, צריך להארה הנמשכת עליו מלמעלה]. וזהו בחינת דודי לי. אמנם בכדי להמשיך הגילוי דודי לי, צריך לעורר תחילה את האהבה ויראה על-ידי אֶתְעַרְוּתָא דְלִתְתָּא באלול, אני לדודי. ובכדי שְׁהֶאֱתְעַרְוּתָא דְלִתְתָּא שבאלול תהיה כְּדָפְעִי, הנה על זה גופא צריך להיות אֶתְעַרְוּתָא דְלִעֲלָא מלמעלה, וזהו י"ג מידות הרחמים שמאירים בחודש אלול שהארה זו היא נתינת כוח על העבודה דאני לדודי. וזהו הטעם מה שימי אלול אינם יום-טוב, כי הארת י"ג מידות הרחמים שבחודש אלול הוא רק נתינת כוח לעבודה.

וביאור ענין י"ג מידות הרחמים בחודש אלול, מבאר כ"ק אדמו"ר הזקן⁹ על-פי מִשְׁלַל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה ואז רְשָׁאִין [ויכולים¹⁰] כל מי שרוצה לצאת לְהִקְבִּיל פניו והוא מקבל את כולם בְּסִכָּר פנים

(6) ישע' נה, ו. ר"ה יח, א. וש"נ.

(7) שער ר"ה.

(8) תניא פרק יח ואילך.

(9) לקו"ת שם, ב.

(10) הוספת (ביאור) כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ בסד"ה לך אמר

לבי ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 167. ה'ש"ת ע' 285).

(1) שיר השירים ו, ג.

(2) פרי עץ חיים שער ר"ה פ"א. שער הפסוקים עה"פ. ב"ח

לטור או"ח סתקפ"א.

(3) ב"ח שם.

(4) פרי עץ חיים ר"ה בתחילתו.

(5) ד"ה אני לדודי בלקו"ת פ' ראה לב, א ואילך.

1 יפות ומְרָאָה פנים שוחקות לכולם. וכך הענין על-דרך-משל בחודש אלול יוצאין לְהַקְפִּיל
 2 אור פניו יתברך בשדה. וזהו ענין י"ג מידות הרחמים שבחודש אלול, דְּהֵנָּה ראשית י"ג
 3 מידות הרחמים הוא שם א-ל¹¹ וּכְתִיב¹² א-ל הוי' וַיָּאָר לנו, והוא הָאֶרֶת פָּנִים (בחינת
 4 הפנימיות) שלמעלה מבחינת פנימיות הנשמה. דְּזֶהוּ מה שנאמר¹³ בְּקֶשׁוּ פָנַי את פניך הוי'
 5 אֲבִיךָ, שבחינת הפנימיות שלמעלה, פניך הוי', מעוררת את פנימיות הנשמה, בְּקֶשׁוּ פָנַי.
 6 וְהֵנָּה ממה שאמר כ"ק אדמו"ר הזקן במשל הנ"ל, שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר
 7 לקראתו ומקבלין פניו בשדה, מובן מזה, שבתחילה המלך הוא בשדה, מה-שאיין-כן
 8 ישראל הם אנשי העיר, אלא שיוצאין מהעיר לשדה בְּכָדִי לקבל את פני המלך, וענין זה
 9 [שהמלך הוא בשדה מלכתחילה, מה-שאיין-כן ישראל הם אנשי העיר] הוא לא רק בנוגע
 10 לחודש אלול, אלא גם בנוגע לכל השנה. דמכיון שהעבודה בחודש אלול היא הכנה
 11 וְאַתְּעֲרוּתָא דְלִתְתָּא לגילוי שנמשך אחר-כך (בעשרת ימי תשובה) מלמעלה, שעל-ידו תהיה
 12 יראתו ואהבתו על פניהם כל השנה, הרי מובן, דְּכִמּוֹ שבחודש אלול ישראל הם אנשי
 13 העיר, והם יוצאין לקבל את פני המלך שנמצא בשדה, על-דרך-זה הוא גם במשך כל השנה.
 14 וְהַעֲנִין הוא, דהנה חודש אלול בא אחר חודש אָב, ובכללות בהמשך לחודשי השנה
 15 שלפני חודש אלול, [וכידוע¹⁴ מאמר רבותינו נשיאנו שחודש אלול הוא חודש
 16 החשבון של כל השנה], והרי רוב הימים שבמשך כל השנה הם ימי החול, וְעֲשִׂיתָ כל
 17 מלאכתך¹⁵, אלא שזה גופא צריך-להיות באופן דְּוְכָל מעשיך יהיו לשם שמים¹⁶ ועד לאופן
 18 דְּבָכָל דְּרָכֶיךָ דְּעֵהוּ¹⁷. והטעם לזה הוא, לפי שתכלית בריאת העולמות ותכלית ירידת הנשמה
 19 מֵאֵיגְרָא רָמָה לְבִירָא עֲמִיקָתָא הוא בְּכָדִי לעשות לו יתברך דירה בתחתונים דווקא, בתחתון
 20 שאין תחתון למטה ממנו¹⁸. וזהו מה שמקומו של המלך הוא בשדה (ולא בעיר), ואנשי
 21 העיר יוצאין לשדה דווקא, כי עיקר שכינה בתחתונים היתה, וכמו שנאמר¹⁹ באתי לגני
 22 לְגִנּוּנִי. וכל העבודה דישראל היא לפעול שיהיה עיקר שכינה בתחתונים, כמו שהיה
 23 בתחילת הבריאה ועוד יותר מכמו שהיה בתחילה. דְּזֶהוּ גַם-כֵּן הדיוק דשדה דווקא, שכמו
 24 שְׁשָׂדָה כפשוטה צריך לְהַשְׁבִּיחַ אותה על-ידי העבודה דְּחִרְיָשָׁה וְזִרְיָעָה, על-דרך-זה הוא
 25 גם ברוחניות, שתכלית הכוונה היא, שהאדם על-ידי עבודתו, לְעֲבֹדָה²⁰ זה רמ"ח [=248]
 26 מצוות עֲשֵׂה, וּלְשִׁמְרָה²⁰ זה שס"ה [=365] לא-תעשה²¹, ימשיך אור נעלה יותר מכמו שהיה
 27 בתחילת הבריאה. וכמו שנתבאר בארוכה במאמרים הקודמים²² על הפסוק²³ וַיִּתְּרוֹן אֶרֶץ

(19) שיר השירים ה, א. שהש"ר עה"פ. וראה בארוכה המשך
 באתי לגני ה'ש"ת.

(20) בראשית ב, טו.

(21) ראה זהר ח"א כז, א. תיקוני זהר תיקון כא (סב, א).
 תיקון נה (פח, ב). לקו"ת שה"ש מח, ד. ובכ"מ.

(22) ד"ה לא היו יו"ט לישראל כט"ו באב (סה"מ תשל"ה ע'
 456).

(23) קהלת ה, ח.

(11) ראה ד"ה אני לדודי דש"פ ראה שנה זו (לעיל ע' 468)
 ובהנסמן שם הערה 33.

(12) תהלים קיח, כז.

(13) שם כז, ח.

(14) סה"מ תרצ"ו ס"ע 141 ואילך (וש"נ). ובכ"מ.

(15) שמות כ, ט.

(16) אבות פ"ב מ"ב.

(17) משלי ג, ו.

(18) תניא פרק לו.

1 פֶּכֶל הַיָּא מֶלֶךְ לְשָׁדָה נֶעְבֵּד, שְׁדוּקָא כְּאִשְׁרֵי הַשְּׁדָה הוּא נֶעְבֵּד, אַז דוּקָא נִמְשָׁךְ בּוּ בַחֲנִינָה
2 מֶלֶךְ עֵילָאָה וּבִאֻפֵּן שֶׁל יִתְרוֹן כּו'.
3 אַמְנָם הַכּוֹחַ שֵׁישׁ בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת מִה'תַּחְתּוֹן דִּירָה לּוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא מִצַּד זֶה
4 שְׁבַתְחִילָה (קוּדֶם שִׁירְדוּ לַמָּטָה) הָיוּ בְּאִיגָרָא רָמָא. דְּזִהּוּ מַה שְׁבַכְל יוֹם, פֶּד מִתְעַר
5 (מִשִּׁינְתּוֹ) אֹמַר²⁴ אֱלֹקֵי נִשְׁמָה שְׁנַתָּת בִּי טְהוּרָה הִיא אֶתְּהָ בְּרִאֲתָהּ אֶתְּהָ יִצְרָתָהּ וְאַתָּה
6 נִפְחַתָּה בִּי, כִּי הַכּוֹחַ עַל הָעֲבוּדָה (בְּכָל יוֹם) לַעֲשׂוֹת מִה'תַּחְתּוֹנִים דִּירָה לּוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא מִצַּד
7 זֶה שֶׁהַנִּשְׁמָה מִצַּד עֲצָמָה הִיא לַמַּעֲלָה מִבַּחֲנִינָה בְּרִיאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה, וְהִיא בַּחֲנִינָה טְהוּרָה
8 הִיא (בַּחֲנִינָה אֲצִילוֹת וְלַמַּעֲלָה יוֹתֵר, בַּחֲנִינָה טְהוּרָה עֵילָאָה כְּמוֹ שֶׁהוּא לִפְנֵי הַצְּמִצּוּם), וְרַק
9 שְׁאַחֲרֵי־כֵךְ יִרְדֶּה לַעֲוֹלָמוֹת בְּרִיאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה עַד לַעֲוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי שְׁאִין תַּחְתּוֹן לַמָּטָה
10 מִמֶּנּוּ, וּמִכִּיּוֹן שֶׁהַנִּשְׁמָה מִצַּד עֲצָמָה הִיא בַּחֲנִינָה טְהוּרָה הִיא, לִכֵּן גַּם לְאַחֲרֵי שִׁירְדָה לַמָּטָה
11 יֵשׁ לָהּ כּוֹחַ לַעֲשׂוֹת מִעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן דִּירָה לּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְזִהּוּ מַה שְׁאַנְשֵׁי הָעִיר יוֹצְאִין מִהָעִיר
12 לְשָׁדָה לִקְבֹּל אֶת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ, שֶׁהַכּוֹחַ שֵׁישׁ בִּישְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת אֶת הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי דִירָה לּוֹ
13 יִתְבָּרַךְ, לַעֲבוֹד אֶת הַשְּׁדָה וְלַהֲמָשִׁיךְ שֵׁם בַּחֲנִינָה מֶלֶךְ עֵילָאָה, הוּא מִצַּד זֶה שֶׁהֵם אֲנָשֵׁי הָעִיר,
14 בַּחֲנִינָה עִיר אֱלֹקִינוּ, הֵינּוּ מִצַּד הַבַּחֲנִינָה דְטְהוּרָה הִיא.
15 וְהִנֵּה עֵיקָר הָעֲנִין דִּיוֹצְאִין אֲנָשֵׁי הָעִיר כּו' הוּא בַּחֲדָשׁ אֱלֹל, כִּי אַז הִיא הִתְקַנָּה וְהִתְקַדְּמָה
16 לַעֲבוֹדָת כָּל הַשָּׁנָה, כִּנ"ל. דִּהִנֵּה כְּמוֹ שֶׁבְּבְרִיאָת אָדָם הָרִאשׁוֹן (בְּרִאשׁ הַשָּׁנָה), הִנֵּה
17 בַּתְּחִילָה נִבְרָאוּ כָּל הָעֲנִינִים שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לָהֶם, שִׁיְהִיָּה הַכָּל מוֹכֵן לַסְּעוּדָה²⁵, וְהָאָדָם הוֹצֵר
18 רַק לְעֵבֶדָה וְלִשְׁמֵרָה, עַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא גַם עֹכְשֵׁי בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, שְׁבַחֲדָשׁ אֱלֹל (שְׁאֵז הוּא
19 תַּחֲלִילַת הָעֲבוּדָה דְשָׁנָה הַבֹּאֵה), נוֹתֵנִים לָאָדָם (מִלַּמַּעֲלָה) כָּל הָעֲנִינִים שְׁצָרִיךְ לַעֲבוֹדָתוֹ,
20 שִׁיְהִיָּה הַכָּל מוֹכֵן לִפְנֵינוּ. דְּזִהּוּ מַה שְׁבִּאֲלֹל מֵאִיר הַגִּילּוּי דִּי"ג מִידוֹת הָרַחֲמִים, הֵינּוּ שְׁמֵאִיר
21 בַּחֲנִינָה הַפְּנִימִיּוֹת שְׁלַמַּעֲלָה וְ(עַל־יְדִי־זֶה גַם) פְּנִימִיּוֹת הַנִּשְׁמָה (בַּחֲנִינָה טְהוּרָה הִיא), וְגִילּוּי
22 זֶה הוּא הַנְּתִינָת־כּוֹחַ לָאָדָם שִׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת מִה'תַּחְתּוֹן דִּירָה לּוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאֵר לַעֲלִיל
23 שֶׁהַכּוֹחַ לַעֲשׂוֹת מִה'תַּחְתּוֹנִים דִּירָה לּוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא מִצַּד הַבַּחֲנִינָה דְטְהוּרָה הִיא. וְזִהּוּ מַה
24 שְׁבַחֲדָשׁ אֱלֹל יוֹצְאִין אֲנָשֵׁי הָעִיר לְשָׁדָה, הֵינּוּ שְׁאֵז מִתְגַּלֶּה בִּישְׂרָאֵל שֶׁהֵם אֲנָשֵׁי הָעִיר,
25 בַּחֲנִינָה טְהוּרָה הִיא. וְכְּמוֹ שֶׁהוּא בְּכָל־לַיְלָה הַשָּׁנָה, אֲשֶׁר בַּחֲדָשׁ אֱלֹל (שְׁאֵז הוּא תַּחֲלִילַת
26 הָעֲבוּדָה עַל כָּל הַשָּׁנָה) מֵאִירִים י"ג מִידוֹת הָרַחֲמִים, עַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא בְּכָל יוֹם וְיוֹם, שְׁבַכְל
27 בּוֹקֵר מֵאִיר מִבַּחֲנִינָה לִזְכֵּן הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהִיא מִקּוֹר הָרַחֲמִים הָעֲלִיּוֹנִים²⁶ [בְּדוּגְמַת י"ג מִידוֹת
28 הָרַחֲמִים הַמֵּאִירִים בַּחֲדָשׁ אֱלֹל וְנִקְרָאִים אֶל עֲלִיּוֹן²⁷], וְגִילּוּי זֶה, עִם הִיּוֹת שְׁזִמֵּן הָאֶרֶץ
29 בַּחֲנִינָה זֶה הוּא בְּבּוֹקֵר דוּקָא [שְׁלִכֵן הָעֲבוּדָה אַז הִיא בְּנִקְלָל יוֹתֵר וּבִטּוֹב יוֹתֵר], מִה'שְׁאִין־כֵּן
30 אַחֲרֵי־כֵךְ מִסְתַּלְקַת הָאָרֶה זֶה כְּמוֹ שְׁנֵאמַר²⁸ וְיִלֵּךְ וְיֵשֵׁב לְבֵן לְמִקּוֹמוֹ, אֶף־עַל־פִּי־כֵן, הַגִּילּוּי
31 דְלִזְכֵּן הָעֲלִיּוֹן שְׁבִבּוֹקֵר מוֹעִיל גַּם עַל הַזִּמֵּן דְכָל הַיּוֹם, שְׁגַם לְאַחֲרֵי הַתְּפִילָה כְּשִׁיּוֹצֵא מִבֵּית

(27) לְקו"ת שֵׁם (לב, ב) בַּהֲגָה.

(28) וְיֵצֵא לֵב, א.

(24) בְּרִכּוֹת ס, ב.

(25) סְנֵהֲדִרִין לֵח, א וּבִפְרָשׁ"י שֵׁם.

(26) תו"א וְיֵצֵא כֵד, ב.

1 הכנסת לבית המדרש, ואחר־כך לְהִנָּהֵג בהם מְנָהֵג דרך ארץ, הנה גם אז לוקח עימו (עַר
2 נְעֻמַּט מִיט) הכוחות של פנימיות הנשמה, בחינת טהורה היא, שנתגלו על־ידי הארת לִוְכָן
3 העליון. ובדוגמת הארת י"ג מידות הרחמים דחודש אלול, שזה מועיל גם (חסר קצת). וְעַד
4 שְׁבָלָתוֹ הָעִירָה הולכים הם אחריו, וְעַד שְׁנַעֲשֶׂה מה' יחיד־סגולה' שנכנסים להיכל מלכותו,
5 ועד לאופן שיהיו לך לבדך²⁹, ישראל ומִלְכָּא בְּלַחֲדוּתָהּ³⁰.

6 וממשיך במאמר³¹, שְׁבָכְדִי שיהיה קיום לגילוי דְּהֶאֱרַת פְּנִים שלמעלה וגילוי פְּנִימִיּוֹת
7 הנשמה, צריך לעשות פְּלִים. וְהַפְּלִים הם תורה וצדקה. וזהו מה שנאמר³² בְּשִׁוּקִים
8 וּבְרַחוּבוֹת אֲבִקְשָׁה אֶת שְׂאֵהָבָה נפשי גו' אֶחָזְתִּיו וְלֹא אֶרְפְּנוּ עַד שְׁהִבְאֲתִיו אֶל בֵּית אֲמִי וְאֶל
9 חֶדֶר הַחֲרָתִי. בֵּית אֲמִי וְחֶדֶר הַחֲרָתִי הוא ענין התורה, וכמו שכתוב במאמר שבית אמי זו
10 תורה שבכתב וחדר הורתי זו תורה שבעל פה³³, ובשווקים וברחובות מורה על ענין הצדקה,
11 כי בשווקים וברחובות קָאִי על בעלי עסק, ועיקר עבודתם של בעלי עסק הוא בְּקוֹ הצדקה.
12 וזהו גם כן מה שנאמר אני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים, וידוע³⁴ שבשושנים יש ב'
13 פירושם, א', שהשושנים קָאִי על י"ג מידות הרחמים, דשושנה יש בה תליסר עֲלִין³⁵ כנגד
14 י"ג מְכִילִין דְּרַחֲמִי, וב', אֶל־תִּקְרִי שושנים אלא שְׁשׁוּנִים³⁶, שְׁשׁוּנִים בהלכות, שהשייכות דב'
15 פירושם אלו היא, לפי שהכלי לי"ג מידות הרחמים הוא הלכות התורה, שבזה נכלל גם
16 ענין הצדקה, כי לימוד מביא לידי מעשה המצוות³⁷, שכללותם היא צדקה.

17 וזהו כללות הענין דחודש אלול, שמראש־חודש אלול נמצא המלך בשדה ומחכה שְׁיִצְאוּ
18 לקראתו לְהִקְבִּיל את פניו, ומקבל את כולם בסבר פנים יפות ומְרָאָה פנים שוחקות
19 לכולם, אשר יָאֵר ה' פניו אליך, וכל הברכות שבברכת כהנים מיברכך גו' עד וישם לך
20 שלום³⁸, שברכה זו כוללת את כל הברכות³⁹, וכל זה נמשך למטה עַד לענינים הגשמיים,
21 על־ידי לימוד התורה שְׁפָל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם, ובפרט על־ידי מעשה
22 הצדקה שעל־ידי־זה נמשך עוד למטה יותר (וכמבואר ב'אגרת־הקודש'⁴⁰), וְעַד שעל־ידי־זה
23 (תורה וצדקה) באים לגאולה האמיתית והשלימה על־ידי משיח צדקנו [וכמו שנאמר⁴¹ ציון
24 במשפט תיפדה ושביה בצדקה], ונתקיים בפועל השבִּעֲא־דִנְחֻמָּתָא שְׂאֵז יהיה פְּאָמור בְּרִישׁ
25 פרשתנו שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך⁴², ויקויים הַיְעוּד⁴³ ואשיבה שופטיך
26 כבראשונה, בקרוב ממש ובעגלא דידן.

(29) משלי ה, יז.

(36) זהר ח"ב כ, ב. עדר, ב. שבת ל, א. וש"נ.

(30) ראה זהר ח"ג לב, א. ח"א רח, ב.

(37) ראה ב"ק יז, א. וש"נ.

(31) לקו"ת שם לב, ד.

(38) נשא ו, כב-כו.

(32) שה"ש ג, ב-ד.

(39) ראה ספרי נשא שם. ובמדחז"ל בענין ברכת כהנים.

(40) סימן ט.

(33) ראה זהר ח"ג מ, סע"ב ובמקדש מלך שם. אוה"ת שה"ש

ח"ב עה"פ (ע' שעג).

(41) ישע"י א, כז. וראה בארוכה ד"ה ציון במשפט תפדה

דער"ח מנ"א (תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט אב ע' קכה ואילך) וש"פ דברים שנה זו (שם ע' קלד ואילך).

(34) לקו"ת פ' ראה ד"ה אני לדודי גו' הרועה בשושנים (לג, א ואילך). וראה גם ד"ה אני לדודי דש"פ ראה שנה זו (סה"מ תשל"ה ע' 466 ואילך).

(42) שופטים טז, יח.

(35) הקדמת הזהר בתחילתה.

(43) ישע"י שם, כו.

בס"ד. שיחת יום א' דראש-חודש אלול ה'תשמ"ב.

בלתי מוגה

- א. דובר כמה פעמים שכאשר ישנו ענין החזור ונשנה מדי פעם, ובעניננו – 'ראש חודש', החזור ונשנה מדי חודש בחודשו, הנה נוסף על הענין הכללי והנקודה המשותפת שבכל 'ראש חודש', ישנו ענין פרטי השייך במיוחד ל'ראש חודש' זה, כדלקמן.
- דוגמא לדבר: בריאת כל אחד ואחד מבני האדם היא - בצלם אלקים, כמו שכתוב "כי בצלם אלקים עשה את האדם", ואף-על-פי-כן, אין בני האדם דומין זה לזה. ובלשון חכמינו ז"ל (סנהדרין לז, סוף עמוד א): "מלך מלכי המלכים הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחבירו", "בשלשה דברים אדם משתנה מחבירו, בקול במראה ובדעת" (שם לח, א).
- ומובן, שפרטי השינויים שבין אדם לחבירו הם ענינים עיקריים - שהרי עיקר האדם הוא השכל שבו, ועל זה אמרו "אין דיעותיהם שוות".
- ועל-פי מה שכתוב "את העולם נתן בלבם" - מובן, שכן הוא גם בנוגע לכל הפרטים שבעולם, שגם כאשר מדובר אודות דברים שיש בהם צד השווה ונקודה משותפת, יש בכל אחד מהם ענין פרטי המיוחד לו, וגם פרט זה הוא ענין עיקרי.
- ועל-דרך-זה בנוגע ל'ראש חודש': נוסף על הצד השווה והנקודה המשותפת שבכל 'ראש חודש', ישנו ענין פרטי השייך במיוחד ל'ראש חודש' זה, שגם הוא ענין עיקרי. זאת אומרת: לא זו בלבד שהענין הכללי ד'ראש חודש' (הצד השווה והנקודה המשותפת שבכל 'ראש חודש') הוא ענין עיקרי - דמאי קמשמע-לן, אלא גם הענין הפרטי שבו מתחלק 'ראש חודש' אחד ממשנהו - הוא ענין עיקרי.
- וכמבואר בכתבי האריז"ל שבכל חודש מי"ב חדשי השנה מאיר צירוף אחד מי"ב הצירופים דשם הוי', שבזה מודגש החילוק שבין חודש (ו'ראש חודש') אחד למשנהו - כי אף-על-פי שבכל החדשים מאיר הגילוי דשם הוי', הרי ישנו חילוק בסדר האותיות - אופן הצירוף דשם הוי'.
- ובפרט על-פי המבואר שם שצירוף שם הוי' שבכל חודש מתבטא ונרמז בפסוק מיוחד (כפי שמפרטים שם את י"ב הפסוקים שבהם מרומזים י"ב צירופי שם הוי' - פסוק מיוחד לכל חודש) - שבזה מודגש עוד יותר החילוק שבין חודש אחד למשנהו, בהתאם לחילוק שבתוכן הפסוקים.
- ומזה מובן שגם פרטי החילוקים שבין חודש אחד למשנהו הם ענינים עיקריים - כי כאשר מתבוננים בחילוק שבין י"ב צירופי שם הוי', וכן בחילוק שבתוכן הפסוקים שבהם מרומזים י"ב צירופי שם הוי', אזי רואים שחילוקים אלו הם ענינים עיקריים.
- ב. הביאור בנקודה המשותפת והצד השווה שבכל 'ראש חודש':
- מבואר בדרושי רבותינו נשיאנו (ב'לקוטי-תורה' ב'עטרת-ראש' וב'אור-התורה' ועוד) אודות דיוק השם 'ראש השנה', וכן 'ראש חודש',
- [שזהו לשון המובא בתורה: 'ראש חודש' - בתורה שבכתב, כמו שכתוב (פינחס כה, יא) "ובראשי חדשיכם" ועוד. ו'ראש השנה' (באחד בתשרי) - בתורה שבעל-פה¹, ואם-כן, לשון זה הוא בתכלית הדיוק],
- ששמו אשר יקראו לו בלשון הקודש - "ראש" - מורה על תוכן ענינו, היינו, שהוא בדוגמת "ראש" הכולל את חיות כל הגוף ואברים שלו, והוא המנהיג את כל אברי הגוף (גם כמו שכל אבר הוא במקומו).

והיצוניות . . יוהכ"פ בסוד הפנימית ובראש השנה בסוד החיצונית". ולכאורה זהו ע"פ דעת ר"א (והפס"ד) שבתשרי נבה"ע, משא"כ לדעת ר"י שם.

וידוע התיווך דב' הדעות (ולכן - בתקופות כר"י (שם יב, א)) דזה במחשבה וזה בדיבור (תוד"ה כמאן מצלינן - ר"ה כז, א. שער הכוונות להאריז"ל ענין ר"ה דרוש א'. פע"ח שער ר"ה פ"ד (בכמה דפוסים - פ"ו). וראה לקו"ש חט"ז ע' 483-4 ובהערות שם). ואכ"מ.

1) בתושב"כ (לא נקרא אחד בתשרי בשם "ראש השנה", ולדעת ר' יהושע (ר"ה יא, א) בניסן נבה"ע) - נאמר ע"ז (פינחס כט, א) "בחודש השביעי באחד לחודש", ובנחמ' (ח, ב) - "ביום אחד לחודש השביעי". [ראש השנה" ביחזקאל (מ, א) - קאי על יוהכ"פ, כמפורש בקרא "בראש השנה בעשור לחודש", וקאי על שנת היובל דוקא (ערכין יב, א)].

ולאעיר מהמבואר בלקו"ת (ר"ה נח, א) ש"יוהכ"פ נקרא ג"כ ראש בכתוב, והוא בחי' נשמה ופנימיות, שבבחי' הראש ג"כ יש פנימיות

- 1 והנה, בזהר פרשת פינחס על הפסוק "ובראשי חדשיכם" (רמח, א) איתא: "ובראשי חדשיכם וגו', וכי כמה
2 ראשין אינון לסיהרא, והא לית רישא לסיהרא אלא שמשא דאיהו רישא לגבה, אלא ראשי תרין בכל ירחא
3 וירחא, דאינון יעקב ויוסף כו".
- 4 ולכן נאמר "ובראשי חדשיכם" לשון רבים - כי בכל 'ראש חודש' (גם כאשר הוא יום אחד בלבד) ישנם ב'
5 ראשין - "יעקב ויוסף".
- 6 והביאור בזה - על-פי המבואר ב'אור-התורה' (פינחס א'קסה ואילך):
- 7 כללות הענין ד"חודש" מורה על החידוש דספירת המלכות (סיהרא) שנעשה על-ידי ענין היחוד - יחוד
8 שמשא וסיהרא. ובזה ישנם ב' אופנים: (א) היחוד שנעשה על-ידי יעקב, ספירת התפארת, (ב) היחוד שנעשה
9 על-ידי יוסף, ספירת היסוד.
- 10 והחילוק שביניהם: היחוד שנעשה על-ידי יעקב, יחוד יעקב ורחל, הוא יחוד חיצוני בלבד, והיחוד שנעשה
11 על-ידי יוסף, ספירת היסוד, הוא יחוד פנימי ממש. ועל-דרך החילוק שבין אירוסין לנישואין.
- 12 וזהו הענין ד"אלה תולדות יעקב יוסף", היינו, שעיקר תולדות של יעקב הוא על-ידי יוסף - כי כדי שיהיה
13 ענין של הולדה בפועל (כולל הענין ד"תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים", "מאי פירי מצוות" - המשכת
14 תורה ומצוות בעולם הזה הגשמי במעשה בפועל דוקא), הרי זה נעשה על-ידי יוסף, שהוא "המשביר בר לכל
15 הארץ", דקאי על ההמשכה בעולמות בריאה-יצירה-עשיה, עד למטה מטה ביותר - בארץ מצרים, "ערות הארץ",
16 שגם שם נמשך ענינו של יעקב - "אלה תולדות יעקב יוסף".
- 17 וזהו מה שמצינו במדרשי רבותינו ז"ל שכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף - היינו, שענינם של יעקב ויוסף
18 אחד הוא, אלא שעל-ידי יוסף נפעלת ההוספה דירידת והמשכת ענינו של יעקב למטה - בעולמות
19 בריאה-יצירה-עשיה.
- 20 וענין זה מתבטא גם בתפלת מוסף ד'ראש חודש': מבואר בכמה מקומות שג' התפילות (שחרית מנחה
21 ומעריב) הם כנגד אברהם יצחק ויעקב, ותפלת מוסף היא כנגד יוסף. ומאחר שב'ראש חודש' ישנם ב' אופני
22 היחוד דיעקב ויוסף, לכן מתפללים ב'ראש חודש' תפילה נוספת - תפילת מוסף, כנגד יוסף, שענינו - הוספה
23 על הענין דיעקב, על-ידי ההמשכה והגילוי למטה.
- 24 וזהו הענין ד"בראשי חדשיכם" לשון רבים, יעקב ויוסף - כי לכל לראש צריך להיות היחוד על-ידי יעקב
25 (בדוגמת ענין האירוסין), ורק לאחר-יזה יכול לבוא היחוד שעל-ידי יוסף (בדוגמת ענין הנישואין).
- 26 ג. והביאור בזה בעבודת האדם:
- 27 החילוק שבין היחוד דיעקב והיחוד דיוסף, יחוד חיצוני ויחוד פנימי, אירוסין ונישואין, בנוגע לעבודת האדם
28 הוא - החילוק שבין העבודה דאתכפיא לעבודה דאתהפכא:
- 29 העבודה דאתכפיא היא בדוגמת הענין דיחוד חיצוני, כי העבודה דאתכפיא אינה חודרת בפנימיותו של האדם
30 עד לשינוי טבעו כו', כמבואר בתניא (פרק י"ב-י"ג) שאצל הבינוני שעבודתו היא באופן דאתכפיא בלבד הרי
31 "מהותו ועצמותו של הרע הוא בתקפו כו'", ולכן עבודה זו היא בדוגמת הענין דאירוסין בלבד; ושלימות
32 העבודה היא העבודה דאתהפכא, שעבודה זו חודרת בפנימיותו ממש, בדוגמת היחוד פנימי דנישואין,
33 שעל-ידי-זה נפעל שלימות בענין האירוסין.
- 34 ומאחר שהתורה על הרוב תדבר, מובן, שעיקר העבודה (אצל רוב בני ישראל) היא העבודה דאתכפיא, וגם
35 כאשר באים לתכלית השלימות דאתהפכא - הרי זה שייך רק לאחר הקדמת העבודה דאתכפיא, היינו, שראשית
36 העבודה היא העבודה דאתכפיא, ורק לאחר-יזה יכולים לבוא לעבודה דאתהפכא - שזוהי העבודה ד"חודש
37 השני", הבאה לאחר עבודת ה"חודש הראשון", העבודה דאתכפיא (ראה לקוטי-תורה במדבר ג, א).
- 38 [ועל-דרך המבואר לעיל שאי אפשר לבוא ליחוד שנעשה על-ידי יוסף אלא על-ידי הקדמת היחוד שנעשה
39 על-ידי יעקב, שלכן, בכל 'ראש חודש' ישנם ב' ראשין, יעקב ויוסף (ולא יוסף בלבד)].
- 40 ובכללות יותר - הרי זה החילוק שבין כללות מעמדם ומצבם של בני ישראל בזמן הזה למעמדם ומצבם
41 בגאולה האמיתית והשלימה - כמבואר במדרשי רבותינו ז"ל (שמות-רבה סוף פרשה ט"ו) ש"העולם הזה
42 אירוסין היו, שנאמר וארשתין לי לעולם . . אבל לימות המשיח יהיו נישואין, שנאמר כי בועליך עושיך".

- ומעין זה נפעל בכל 'ראש חודש', שזהו הענין דיחוד שמשא וסיהרא - לא רק היחוד שנעשה על-ידי יעקב, אלא גם היחוד שנעשה על-ידי יוסף.
- ד. נוסף על הנקודה המשותפת שבכל 'ראש חודש' (כאמור לעיל), ישנו ענין פרטי השייך במיוחד לראש חודש אלול:
- איתא בטור (ריש הלכות ראש-השנה): "תניא בפרקי דרבי אליעזר בראש חודש אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה, שאז עלה לקבל לוחות אחרונות כו'". ומאחר ש"הימים האלה נזכרים ונעשים", מובן, שבראש חודש אלול מדי שנה בשנה נפעל (מעין) הענין דעליית משה להר אצל כל אחד ואחת מישראל.
- והנה, עליית משה להר קשורה עם כללות הענין דמתן תורה - שאז היה ביטול הגזירה דעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה, כמו שכתוב "וירד ה' על הר סיני", ואל משה אמר עלה אל ה'", ועל-דרך-זה מובן בנוגע לעליית משה להר (בראש חודש אלול) לקבל לוחות אחרונות.
- ומובן גודל העילוי דעליית משה להר לקבל לוחות אחרונות - על-פי המבואר במדרשי רבותינו ז"ל על הפסוק "ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים", "מה הראשונים ברצון אף אחרונים ברצון", דקאי על ארבעים יום שהיה משה בהר לקבל לוחות אחרונות, מראש חודש אלול עד יום הכיפורים.
- ואדרבה: ישנו עילוי ב"רצון" דארבעים יום האחרונים (דלוחות אחרונות) לגבי ה"רצון" דארבעים יום הראשונים (דלוחות ראשונות) - כפי שהדבר מתבטא בזה שה"רצון" דארבעים יום האחרונים נלמד בתורה שבעל-פה דוקא (דלא כה"רצון" דארבעים יום הראשונים המובן מפשטות הכתובים בתורה שבכתב), שיש בה עילוי לגבי תורה שבכתב, כמאמר רבותינו ז"ל ערכים (או חמורים) עלי דברי סופרים יותר מדברי תורה.
- וטעם הדבר - לפי שה"רצון" דארבעים יום אחרונים (לוחות אחרונות) נפעל על-ידי עבודת התשובה, שזוהי עבודה נעלית יותר מאשר עבודת הצדיקים (ארבעים יום ראשונים דלוחות ראשונות), כמאמר רבותינו ז"ל במקום שבעלי תשובה עומדים אפילו צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד שם.
- ה. בהמשך דברי הטור שם איתא שכאשר משה עלה להר לקבל לוחות אחרונות (בראש חודש אלול) "העבירו שופר במחנה". לכן התקינו חכמינו ז"ל שיהיו תוקעין בראש חודש אלול בכל שנה ושנה וכל החודש, כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה, שנאמר אם יתקע שופר בעיר וגו'.
- והנה, מבואר בחסידות שעל-ידי תקיעת שופר נפעל המשכת התענוג, וזהו גם מה ש"שופר" הוא מלשון "שפרו מעשיכם" (כפי שאומרים בנוסח התפילה דימים נוראים), שזהו ענין של תענוג ("שופרא"). ומה שהשופר מביא לידי חרדה, כמו שכתוב "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו" - הרי חרדה זו גופא קשורה עם ענין התענוג, ועל-דרך הענין דיראה עילאה.
- ולכן, לעתיד לבוא, שאז יהיה תכלית השלימות דתקיעת שופר - "שופר גדול", "לא יהיה באופן שהוא עתה שתוקעים מלכיות וזכרונות ואחר-כך שופרות", כי אם "שופרות בלבד, ונקרא גם לכך שופר גדול" (לקוטי-תורה ראש-השנה נט, ג), כמבואר בכתבי האריז"ל (והוזכר גם לעיל (שיחת שבת פרשת ראה סעיף מ"ו)), לפי שעיקר הענין דתקיעת שופר הוא המשכת התענוג - "שופרות" (ולא מלכיות וזכרונות).
- וענינו בעבודת האדם - עבודה באופן של תענוג, "שפרו מעשיכם", היינו, נוסף על הענין ד"מעשים טובים ומאירים" (ראה לקוטי-תורה שמיני-עצרת פה, א), נעשית כללות העבודה באופן ד"שפרו מעשיכם", באופן של תענוג, שזהו ענין נעלה יותר מכללות ענין האור ("מעשים טובים ומאירים"), ועד לתכלית השלימות שבענין התענוג - לא רק חיצוניות התענוג אלא גם פנימיות התענוג - פנימיות עתיק.
- ועוד ענין בזה: הלשון "שפרו מעשיכם" מורה שזהו ענין הנעשה על-ידי עבודת האדם (ולא ענין שנמשך מלמעלה). ואם-כן, יש בזה גם העילוי ד"קב שלו" - עבודתו ופעולתו דוקא, ועל-ידי-זה הרי הוא מקבל גם את ה"תשעה קבין של חבירו", היינו, שהוא זוכה לתכלית השלימות דכל העשר קבין, על-דרך הענין דעשר שירות דלעתיד-לבוא, וכיצא-בזה, כידוע שמספר עשר מורה על תכלית השלימות.
- וזהו הענין המיוחד שבראש חודש אלול - עליית משה להר לקבל לוחות אחרונות, שבהם ישנו העילוי דעבודת התשובה, וכן הענין דתקיעת שופר - עבודת התשובה מתוך תענוג, תכלית השלימות.
- ו. והנה, בנוגע לכללות העבודה דחודש אלול ישנה נתינת כח מיוחדת - כמבואר ב'לקוטי-תורה' (ראה לב,

- 1 א ואילך) ש"באלול הוא זמן התגלות י"ג מדות הרחמים", היינו, למרות היותם "ימות החול" (ולא ימים-טובים)
- 2 נמשך אז הגילוי די"ג מדות הרחמים.
- 3 וכמבואר שם שזהו בדוגמת ה"משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו
- 4 בשדה, ואז רשאים כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו [ולא רק "רשאים", אלא "רשאים ויכולים" (ספר המאמרים
- 5 ה"ש"ת ע' 285), וכן לאידך: לא רק "יכולים" אלא גם "רשאים"], והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות
- 6 ומראה פנים שוחקות לכולם. . וכך הענין על-דרך-משל בחודש אלול יוצאין להקביל אור פניו יתברך בשדה".
- 7 וכללות העבודה דחודש אלול (החל מראש חודש אלול) היא ההכנה המתאימה לעבודת חודש תשרי -
- 8 כמבואר בהמשך המשל ב'לקוטי-תורה' שלאחרי שמקבלין את פני המלך בשדה, הנה "בלכתו העירה הרי הם
- 9 הולכים אחריו. . להיכל מלכותו", ושם גופא - לקיתון המלך, חדר לפנים מחדר, עד לתכלית השלימות
- 10 ד"ישראל ומלכא בלחודוהי".
- 11 וענין זה ("ישראל ומלכא בלחודוהי") נפעל בסוף יום הכיפורים, בתפלת נעילה, שאז נעשה ענין החתימה וגמר
- 12 חתימה טובה (ולכן אומרים אז "חתמנו בספר חיים טובים"), שזהו בדוגמת הענין ד"ישראל ומלכא בלחודוהי".
- 13 ושלימות הגילוי דענין זה נפעל ב"זמן שמחתנו" שלאחרי יום הכיפורים, שאז מתגלים כל הגילויים דיום
- 14 הכיפורים, עד להושענא-רבה, שאז נפעל הענין ד"פתקא טבא", שלימות הענין דגמר חתימה טובה, באופן
- 15 דחותם על גבי חותם, ועד לתכלית השלימות דכל ענינים אלו - בשמיני-עצרת ושמחת-תורה, שאז נמשך כללות
- 16 הענין ד"ישראל ומלכא בלחודוהי" בגילוי ממש, ועד שהשמחה דשמחת-תורה חודרת ומתגלה גם בבחינת הרגל
- 17 דבני ישראל, ועל-ידי-זה נפעלים גם ההמשכה והגילוי בבחינת הרגל שבעולם (כי "את העולם נתן בלבם").
- 18 וכאמור לעיל - כל זה נפעל על-ידי עבודת בני ישראל ביתר שאת וביתר עוז בימי חודש אלול, החל מראש
- 19 חודש אלול.
- 20 ז. והנה, מאחר שעבודת חודש אלול היא עבודת התשובה, כאמור לעיל שבחודש אלול תוקעים בשופר "כדי
- 21 להזהיר ישראל שיעשו תשובה" [נוסף על אמירת המזמור "לדוד ה' אורי וישעי גו'" ב' פעמים בכל יום] -
- 22 מובן, שעל-ידי עבודת חודש אלול זוכים לקיום היעוד "מיד הן נגאלין" (כפסק-דין הרמב"ם בהלכות תשובה
- 23 פרק ז הלכה ה).
- 24 וגם לאחר קיום היעוד "קץ שם לחושך" (הגלות), אתחלתא דגאולה ושלימות הגאולה - הולכים "מחיל
- 25 אל חיל" בכל הענינים, ועל-אחת-כמה-וכמה - בענין הגאולה.
- 26 ויהי-רצון שכל זה יהיה במהרה בימינו ממש, כולל - קיום היעוד "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו",
- 27 "ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו. . כמצות רצונך", "ומשה ואהרן עמהם", כי "הקיצו ורגנו שוכני
- 28 עפר" - אמן כן יהי רצון.
- 29 וכל זה יהיה באופן ד"שלימות העם", וכן שלימות עבודת בני ישראל בתורה ומצוות - "שלימות התורה",
- 30 וכן "שלימות הארץ" - כל ארץ ישראל לגבולותיה, כולל - היעוד שנאמר בשיעור חומש הירמי (יום ה' דפרשת
- 31 שופטים) - "ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך כאשר נשבע לאבותיך גו'", וכפירוש רש"י דקאי על "ארץ קני
- 32 קניזי וקדמוני" (נוסף על ארץ שבעה אומות),
- 33 במהרה בימינו ממש.

* * *

- 34 ח. ידוע מה שכתוב בכתבי האריז"ל (לקוטי-תורה ריש פרשת תצא) שמה שכתוב "ובכתה גו' ירח ימים"
- 35 קאי על חודש אלול, שהוא חודש החשבון והתשובה.
- 36 [וזהו הקשר למה שנתבאר לעיל אודות הענין דיחוד שמשא וסיהרא שבכל ראש-חודש, שזהו מעין ענין
- 37 הנישואין דהקב"ה ונסת-ישראל - כי מה שכתוב "ובכתה גו' ירח ימים" הרי זה הכנה לענין הנישואין].
- 38 והנה, כללות העבודה דחודש אלול היא הכנה לראש השנה, שאז (בראש-השנה) נפעלת המשכה כללית על
- 39 כל השנה כולה בנוגע לכללות העבודה ד"אני נבראתי לשמש את קוני" - כי מאחר שראש-השנה הוא יום ברוא
- 40 אדם הראשון, מובן, שביום זה נכללת כבר כללות עבודת האדם, שזוהי תכלית בריאתו - "אני נבראתי לשמש
- 41 את קוני".

ומובן, שעבודת האדם בראש-השנה פועלת גם בכללות הבריאה - כמבואר בפרקי דרבי אליעזר (פרק י"א) 1
שכאשר נברא אדם הראשון בראש-השנה המליך את הקב"ה למלך על העולם כולו, באמרו "ה' מלך גאות לבש 2
גו'" (שזהו ה"שיר של יום" דראש-השנה, יום ברוך אדם הראשון), ועד שאדם הראשון אמר לכל הברואים 3
שבעולם "בואו ונשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו". 4

ועל-פי-זה מובן גודל העילוי דחודש אלול - שאז נעשית עבודת ההכנה לקראת ראש-השנה. ומובן שישנה 5
נתינת-כח מיוחדת לעבודת חודש אלול - כמובן על-פי המבואר ב'לקוטי-תורה' שבחודש אלול נמצא המלך 6
בשדה כו' (כנ"ל סעיף ו). 7

ט. והנה, בנוגע למבואר ב'לקוטי-תורה' שבחודש אלול נמצא המלך בשדה כו' - מצינו פלא גדול. ובהקדים: 8
דברי תורה, כולל - תורה שבעל-פה, ובכללותם - דברי חסידות, הם בתכלית הדיוק. ובזה גופא ידוע גודל 9
הדיוק בלשון הזהב של אדמו"ר הזקן. ועל-פי-זה מובן שפרטי המשל דהמלך בשדה הם בתכלית הדיוק. 10
ולכאורה, ישנו דבר פלא בכללות משל זה, הדורש ביאור והסברה: אדמו"ר הזקן מבאר שבחודש אלול מאירים 11
י"ג מדות הרחמים, ואף-על-פי-כן הם ימות החול ולא 'יום-טוב', מאחר שזהו בדוגמת המלך שנמצא בשדה 12
ולא בהיכל מלכותו. וזה לשונו: "משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה, 13
ואז רשאים כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות 14
לכולם, ובלכתו העירה הרי הם הולכים אחריו כו'", וכן הוא בנמשל: "כך הענין על-דרך-משל בחודש אלול 15
יוצאין להקביל אור פניו יתברך בשדה, כי הנה כתיב יאר ה' פניו אליך, שהוא ענין הארת י"ג מדות . . . והארה 16
זו היא נמשכת מבחינת א-ל, שהוא ראשית כל הי"ג מדות ומקורן וכללותן [לפי שיטה אחת (ראה לקוטי-שיחות 17
חלק ד ע' 1348, ואילך), ואדמו"ר הזקן מדבר כאן לפי שיטה זו], וכמו שכתוב א-ל הוי' ויאר לנו כו'". 18

והנה, כאשר לומדים בפשטות משל זה, מובן, שהעילוי דחודש אלול הוא - שגם כאשר יהודי נמצא "בשדה", 19
שזהו מעמדו ומצבו בימות החול, שאז עוסק הוא בעניני שדה (עניני העולם), הנה גם בהיותו במעמד ומצב 20
זה מקבלו המלך בסבר פנים יפות כו', מאחר שהמלך בא לשדה (ובנמשל - גילוי י"ג מדות הרחמים). 21

אמנם כד דייקת שפיר בלשונו של אדמו"ר הזקן - הרי הלשון הוא: "משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין 22
אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה", היינו, שמדובר אודות "אנשי העיר" (ולא אודות האנשים הנמצאים 23
"בשדה"), שהם יוצאין מהעיר אל השדה כדי לקבל את פניו של המלך הנמצא בשדה, ולכאורה, "כלפי לייא": 24
כיצד יתכן לומר (בנמשל) שהמלך נמצא בשדה, ושם ממתיין הוא לאנשי העיר שיצאו מן העיר (בחודש אלול) 25
כדי לקבל את פניו בשדה? ! 26

י. והביאור בזה - באופן המובן אפילו לאיש פשוט: 27
כאשר יהודי מתעורר משנתו בכל בוקר - אומר הוא "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמתי 28
כו'", ולאחרי שנוטל ידיו אומר הוא "נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה אתה יצרתה אתה נפתחת בי 29
ואתה משמרה בקרבי", היינו, שהקב"ה נותן לו את הנשמה, לא רק בשעה שנולד, אלא בכל יום ויום. והרי 30
מובן בפשטות (גם ליהודי פשוט) שהנשמה היא העיקר (ולא הגוף) - כי עצם העובדה שהגוף הוא דבר חי 31
(שרק אז ביכולתו לאכול ולשתות ולטייל ולעסוק בעניני השדה כו') הרי זה מפני הנשמה שבקרבו. 32

ומאחר שנשמה זו היא של הקב"ה - "נשמה שנתת בי . . . אתה בראתה אתה יצרתה אתה נפתחת בי ואתה 33
משמרה בקרבי" (היינו, שגם בעת היותה בגוף קשורה היא עם הקב"ה - "אתה משמרה בקרבי") - הרי מובן 34
בפשטות (גם בשכלו של איש פשוט) שכל אחד ואחד מישראל שייך בעצם ל"עיר אלקינו" - "אנשי העיר". 35

ואדרבה: כאשר מדובר אודות יהודי פשוט שאין לו ידיעה בפרטי הדרגות דספירות כו', הנה באמרו "מודה 36
אני לפניך . . . שהחזרת בי נשמתי כו'", "נשמה שנתת בי . . . אתה בראתה כו'" - כוונתו ל'עצמותו ומהותו' ! 37

יהודי פשוט אינו יודע אודות פרטי התוארים של הקב"ה; התואר היחיד שהוא יודע הוא - "דער 38
אויבערשטער" (העליון), זה שנמצא למעלה, ומאחר שאינו יודע אודות פרטי התוארים וספירות כו', הרי כוונתו 39
בפשיטות היא - ל'עצמותו ומהותו' ! 40

כאשר מדובר אודות "בעל-שכל" - אזי יש צורך להסביר לו ולפעול עליו שכוונתו תהיה ל'עצמותו ומהותו', 41
"אליו ולא למדותיו"; אבל אצל יהודי פשוט - הרי זה בתכלית הפשיטות, מאחר שאין לו ידיעה אודות ספירות כו'. 42

- 1 וכידוע מה שכתוב בתשובות הריב"ש (סימן קנ"ז - הובא בשורש מצות התפלה לה'צמח-צדק' ריש פרק ח)
2 "מה שאמר הרב הגדול . . אני מתפלל לדעת זה התינוק", שהתינוק אינו יודע אודות עניני הספירות כו', וכוונתו
3 היא - ל'עצמותו ומהותו'.
- 4 ויש לומר שדיוק הלשון "אני מתפלל לדעת זה התינוק" (ולא "לדעת התינוק") הוא - כדי לרמז על הענין
5 ד"מראה באצבעו ואומר זה" (היינו, שפניית התינוק ל'עצמותו ומהותו' היא באופן של גילוי - "מראה באצבע
6 ואומר זה"), דלולא זאת - הרי המילה "זה" מיותרת.
- 7 ובנוגע לענינו - מאחר שנשמת כל אחד ואחת מישראל קשורה עם 'עצמותו ומהותו' [אתה בראתה אתה
8 יצרתה אתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי"] - הרי בודאי שכל אחד ואחד מישראל הוא בבחינת "אנשי
9 העיר", "עיר אלקינו", ואין לו שייכות כלל ל"שדה".
- 10 יא. והנה, אף-על-פי שכל אחד ואחד מישראל הוא בבחינת "אנשי העיר", "עיר אלקינו", אף-על-פי-כן
11 אומרים לו שישנם זמנים (בימות החול) שהוא צריך לצאת ממקומו [לא רק ביחס למעמדה ומצבה של הנשמה
12 בהיותה למעלה, קודם הירידה למטה, אלא גם ביחס למעמדה ומצבה של הנשמה לאחר ש"החזרת בי נשמתי",
13 שגם אז שייכת היא ל"עיר אלקינו"], וללכת אל השדה ולעסוק בעניני השדה דוקא, היינו, לאחר עבודת התפילה
14 ולימוד התורה בהתחלת היום, צריך הוא לצאת מבית הכנסת ובית המדרש, ולעסוק בבירור עניני העולם (שדה).
15 וכאשר יהודי טוען שהוא "בן עיר", ואם-כן, מה לו ול"שדה", מדוע שולחים אותו ל"שדה", וכיצד יסתדר
16 ב"שדה" וכו' - אומרים לו שהמלך נמצא בשדה, ובהיותו בשדה "הוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה
17 פנים שוחקות לכולם", מה-שאיין-כן בהיותו בהיכל מלכותו שאז "אין נכנסים כ"אם ברשות, ואף גם זאת
18 המובחרים שבעם ויחידי סגולה", ולכן, אם רצונו להקביל את פני המלך ושהמלך יקבלו בסבר פנים יפות ויראה
19 לו פנים שוחקות - עליו לצאת אל השדה דוקא.
- 20 ומובן, שכאשר מדובר אודות יציאה לשדה על-פי הוראת "תורת אמת", הרי זה באופן שעבודתו ויגיעתו
21 ("אדם לעמל יולד") היא בעניני השדה כפשוטם - "ארץ ממנה תוציא לחם", חרישה וזריעה, וכיוצא-בזה,
22 ובכללות - התעסקות בעניני העולם, מאחר שעדיין לא הגיע הזמן ד'ועמדו זרים ורעו צאנכם". - אמנם הכוונה
23 הפנימית ביציאתו לשדה היא - כדי שיוכל לפגוש את המלך ולדבר עמו ולבקש ממנו את כל צרכיו, כי כאשר
24 המלך נמצא בשדה הרי הוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות וממלא את הבקשות שמבקשים ממנו, אבל ביחד
25 עם זה מובן שכאשר היהודי נמצא בשדה, הרי הוא עוסק בעניני השדה.
- 26 והביאור בזה בעבודה הרוחנית:
- 27 מבואר בתניא (פרק ל"ו) ש"תכלית השתלשלות העולמות וירידתם ממדרגה למדרגה אינו בשביל עולמות
28 העליונים הואיל ולהם ירידה מאור פניו יתברך, אלא התכלית הוא עולם הזה התחתון כו'", "נתאוה הקב"ה
29 להיות לו דירה בתחתונים".
- 30 זאת אומרת: גילוי האור הוא אמנם בעולמות העליונים יותר מאשר בעולם הזה התחתון, אבל תכלית הכוונה
31 אינה בשביל ענין הגילויים, כי הגילוי שבעולמות העליונים הוא באופן ד'ירידה מאור פניו יתברך", אלא תכלית
32 הכוונה היא - להיות לו יתברך דירה בתחתונים, דירה לעצמותו יתברך, ולא ענין של גילויים בלבד.
- 33 ולכן, כאשר מדובר אודות התגלות פני המלך, "א-ל הוי' ויאר לנו", היינו, גילוי מהותו ועצמותו יתברך,
34 למעלה מבחינת הגילויים - הרי זה שייך ב"שדה" דוקא, כי עשיית הדירה לעצמותו יתברך היא בעולם הזה
35 התחתון דוקא, כי "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים".
- 36 יב. והנה, ידוע שהתחלת כל הענינים היא - בתורה, כמאמר "אסתכל באורייתא וברא עלמא", ועל-דרך-זה
37 מובן בנוגע לענינו - שגם בתורה ישנן הבחינות ד"עיר" ו"שדה", ואדרבה: היות שישנן בחינות אלו בתורה,
38 הרי זה משתלשל גם בעולם.
- 39 והביאור בזה:
- 40 בסיום הדרוש אני לדודי ודודי לי (הראשון) שב'לקוטי-תורה', כותב ה'צמח-צדק' בהגותיו (שם לב, ד)
41 בנוגע לבחינת "עיר מושב" ובחינת "שדה" - "עין מה שכתוב בתורה-אור פרשת חיי על-פסוק ויצא יצחק
42 לשוח בשדה".

ושם (תורה-אור יז, א-ב): "ויצא יצחק לשוח בשדה כו', לבאר זה, דהנה יש משנה וברייתא, וברייתא פירוש המשנה, כי המשנה הוא הכלל וברייתא היא הפרט של המשנה ואין בכלל אלא מה שבפרט. ולכאורה הברייתא היא למטה מן המשנה שנשתלשלה יותר למטה, אבל האמת הוא שהברייתא גבוה יותר דסוף מעשה במחשבה תחלה. . והנה משנה נקרא עיר וברייתא בחינת שדה לשון בר, חוץ לעיר. ולכאורה העיר הוא עיקר, שדרים בה בני-אדם, אך נראה מי הוא מחיה אותם, השדה שחוץ לעיר שמביאים משם התבואה, כך הוא הברייתא מחיה המשנה ומבארת ההלכה יותר בפרט היאך לעשות, כי התנאים מבלי עולם שמורים מתוך המשנה. וזהו ויצא יצחק לשוח בשדה. . בשדה הוא בר, ולפנות ערב, לפנות הערב והחושך. דהנה התורה נשתלשלה בחושך, כמאמר במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי, שנשתלשל למטה אפילו בשקר, ולמה הוא כך, כדי לפנות הערב והחושך. . לאהפכא חשוכא לנהורא, וכן העסק בתורה לדחות החושך והקושיות המסתיר על השכלת הדין האמת לאמתו, ולמצוא האמת גילוי רצון העליון ברוך-הוא. . והיינו ליבון הלכתא".

זאת אומרת: למרות שהברייתא היא "בחינת שדה, לשון בר, חוץ לעיר" – אף-על-פי-כן, יש מעלה בברייתא לגבי המשנה (בחינת עיר), כי דוקא על ידה נעשה בירור ההלכה לאמיתתה, היינו, ביור פסק-דין המשנה לאמיתתה (ולא באופן ד"מבלי עולם"), שאז נעשה התוקף ד"טעה בדבר משנה חוזר", היינו, שלא שייך ענין של טעות כו'.

ועל-דרך המבואר ב'אגרת-הקדש' (סימן כ"ט) אודות העילוי דתורה שבעל-פה (ובפרט ההלכות שבה) לגבי תורה שבכתב – שדוקא על-ידי ההלכות דתורה שבעל-פה נפעל "גילוי רצון העליון ברוך-הוא הנעלם בתורה שבכתב. . לכן נקראו ההלכות בשם תגא וכתרה של תורה, והשונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא".

יג. על-פי-זה מובן המשל שב'לקוטי-תורה' אודות "אנשי העיר" שיוצאים מן העיר אל השדה, ודוקא שם מקבלין את פני המלך, והמלך מראה להם פנים שוחקות כו' – כי כל אחד ואחד מישראל הוא בבחינת "אנשי העיר", מפני היות נשמתו "חלק אלקה ממעל ממש", ויצאתו וירידתו מן העיר אל השדה (לעסוק בעניני השדה) היא ירידה צורך עליה, כי דוקא בשדה מקבל הוא את פני המלך והמלך מקבלו [על-דרך הענין ד"כשם שבא ליראות כך בא לראות"] בסבר פנים יפות ומראה לו פנים שוחקות, ואז יכול הוא לבקש מהמלך את כל צרכיו כו' (מה-שאיין-כן כאשר המלך נמצא בהיכל מלכותו, שאז אין נכנסים כי אם ברשות כו') וכפי שנתבאר לעיל (סעיף י"א) שעשיית הדירה לעצמותו יתברך היא בעולם הזה התחתון דוקא.

וזהו העילוי דבחינת "שדה" לגבי בחינת "עיר" – כי דוקא על-ידי הירידה לשדה ובירור עניני השדה (עולם הזה התחתון) עושים דירה לעצמותו יתברך.

ועל-דרך המבואר ב'תורה-אור' (הנ"ל) שאף-על-פי ש"לכאורה העיר הוא העיקר, שדרים בה בני-אדם אך נראה מי הוא מחיה אותם, השדה שחוץ לעיר שמביאים משם התבואה", היינו, שחיותם של אנשי העיר נפעלת על-ידי עבודת החרושה וזריעה בשדה, כמו שכתוב "שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך", היינו, הן הדברים המוכרחים לקיום האדם – תבואה ולחם ("ארץ ממנה תוציא לחם"), והן הדברים הפועלים תענוג – פירות האילן, "כרמך", הרי הם באים מן השדה דוקא.

וענין זה אמור לא רק בנוגע לאנשי העיר, אלא גם בנוגע לאלו שנמצאים בארמון המלוכה, ואפילו בנוגע למלך עצמו, שגם הוא זקוק ל"שדה"

– כמבואר בדרושי חסידות בפירוש הפסוק "מלך לשדה נעבד". וכאמור לעיל שעשיית הדירה לעצמותו יתברך היא בעולם הזה התחתון דוקא – בחינת "שדה".

ועל-דרך-זה מובן בנוגע לבני המלך – כל אחד ואחת מבני ישראל, כמאמר רבותינו ז"ל (שבת סז, א) "כל ישראל בני מלכים הן",

[ובפרט על-פי מה שכתוב ב'תקוני-זהר' בתחלתו "ישראל איקרון מלכים" (ומובן גם בפשטות, שהרי נשמת כל אחד ואחת מישראל היא "חלק אלקה ממעל ממש"), וגם הענין ד"מאן מלכי רבנן" שייך לכל אחד ואחד מישראל – בהיותו תלמיד של "רבנן", ובמקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא, ויתירה מזו: "כל בניך לימודי ה'", ואם-כן, הרי כל יהודי הוא בבחינת "מאן מלכי רבנן"].

שגם הם זקוקים לענין ה"שדה" דוקא, כי דוקא על-ידי הירידה לבחינת "שדה", נפעל עילוי נעלה ביותר אצל "אנשי העיר", כנ"ל בארוכה.

יד. והנה, דובר כמה פעמים שכל הענינים המבוארים בפנימיות התורה, משתקפים הם גם בנגלה דתורה, ועל-דרך-זה בעניננו - המבואר לעיל שכל אחד ואחד מישראל הוא בבחינת "אנשי העיר", "עיר אלקינו": ידוע פסק-דין הרמב"ם (הלכות גירושין סוף פרק ב) - בנוגע להלכה בפועל - שכל אחד ואחד מישראל "רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות", וזאת - מבלי הבט על מעמדו ומצבו בגלוי ובחיצוניות. ועל-פי-זה מובן שכל אחד ואחד מישראל, באיזה מעמד ומצב שנמצא, הרי הוא שייך ל"עיר אלקינו", "אנשי העיר" - מצד פנימיות רצונו.

ואדרבה: פסק-דין הרמב"ם הנ"ל קאי לא רק על יהודי שנמצא ב"שדה", אלא אפילו על יהודי שנמצא ב"מדבר" שלמטה מן השדה - כמבואר ב'לקוטי-תורה' (שם) אודות חילוקי הדרגות דבחינת עיר מושב ובחינת שדה ומדבר, ש"מדבר היא ארץ לא זרועה. . אשר לא ישב אדם (העליון) שם כו" - הנה גם בהיותו במעמד ומצב כזה הרי הוא שייך בעצם ל"עיר אלקינו", "אנשי העיר".

ולכן, כשם שעל-ידי הירידה מן העיר אל השדה נפעל עילוי אצל אנשי העיר (ועד כדי כך שחיותם של אנשי העיר היא מן השדה דוקא, כנ"ל), כמו כן מובן שכאשר הירידה היא למטה יותר, לא רק לבחינת "שדה" אלא לבחינת "מדבר", הרי העליה שלאחרי-זה (ירידה צורך עליה) היא באופן נעלה יותר מאשר העליה הבאה לאחרי הירידה לבחינת "שדה".

וכמבואר ב'לקוטי-תורה' שלאחרי הירידה לבחינת "מדבר" נפעל הענין ד"ובקשתם משם את ה' אלקיך", שם, כלומר עמוק מאד למטה, שזהו בחינת "מדבר" אשר לא ישב אדם שם, וכמו שכתוב "אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך גו'", ודוקא על-ידי-זה נפעל הענין ד"ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך", לכל לראש - העבודה דאתכפא, ולאחרי-זה - העבודה דאתהפכא, שעל-ידי-זה נפעל עילוי גדול יותר - העילוי דעבודת בעלי-תשובה לגבי עבודת הצדיקים.

דהנה, "כל ישראל בחזקת כשרות", וכמו שכתוב "ועמך כולם צדיקים", אבל אף-על-פי-כן, דוקא על-ידי הירידה לבחינת "מדבר" שאין תחתון למטה ממנו, נפעל עילוי גדול ביותר שאין למעלה ממנו - כפי שמבאר אדמו"ר הזקן שעשיית הדירה לעצמותו יתברך היא דוקא בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו. ודוקא שם הוא גילוי עצמותו יתברך, בדוגמת דירת האדם שבה מתגלה בכל עצמותו.

טו. והנה, ה'נתינת כח' לכללות העבודה דחודש אלול היא - בראש-חודש אלול, שאז עלה משה רבינו להר לקבל לוחות אחרונות, ולכן מתחילים לתקוע בשופר בראש-חודש אלול (כנ"ל סעיף ה). וענין זה מתחיל כבר ביום א' דראש-חודש אלול (ל' אב) - כי אף-על-פי שישנה 'שקלא וטריא' אם עליית משה רבינו להר היתה ביום א' דראש-חודש אלול או ביום ב' דראש-חודש אלול (כמובא ב'נושאי-כלי' ה'שולחן-ערוך' אורח-חיים ריש סימן תקפ"א) - הרי ידועה הוראת כ"ק מורי-יחמי אדמו"ר שאף-על-פי שמתחילים לתקוע בשופר ביום ב' דראש-חודש אלול (דלא כאמירת המזמור "לדוד ה' אורי וישעי גו'" שהתחלתו ביום א' דראש-חודש), הנה גם במשך יום א' דראש-חודש אלול תוקעין כדי להתלמד.

ויש לומר שבתקיעת שופר דיום א' דראש-חודש (שהיא כדי להתלמד) ישנו עילוי לגבי תקיעת שופר דיום ב' דראש-חודש (ושאר ימי החודש). ובהקדים:

עיקר הענין דתקיעת שופר הוא - תקיעה אחת, "תקיעה גדולה", כמבואר בכמה מקומות (ראה לקוטי-תורה ראש-השנה ס, ג) שזהו על-דרך הענין ד"שופר גדול", "ולכן תוקעים ביום הכיפורים אחר נעילה תקיעה אחת, והוא מבחינת שופר גדול, כי תקיעות דראש-השנה זהו בחינת שופר סתם, אבל ביום הכיפורים. . הוא בחינת התגלות זו דשופר גדול", זאת אומרת, שלאחרי התקיעות דראש-השנה (מאה קולות) באים לתכלית העילוי דתקיעת שופר - ה"תקיעה גדולה" שתוקעים בסיום וחותם ה"ימים נוראים", לאחר תפילת נעילה דיום הכיפורים.

ועל-פי-זה יש לומר שהחילוק שבין תקיעת שופר דיום ב' דראש-חודש אלול (שאז תוקעים עשר קולות) לתקיעת שופר דיום א' דראש-חודש אלול (שתוקעים להתלמד - תקיעה סתם) הוא על-דרך החילוק שבין התקיעות דראש-השנה (מאה קולות) לתקיעה גדולה (תקיעה סתם) שלאחרי תפלת נעילה:

נוסף על הרמזים וכו' שישנם בחילוקי הפרטים ד"תקיעה", "שברים" ו"תרועה", ישנו עיקר הענין דתקיעת שופר - עצם קול השופר, שהרי "כל הקולות כשרין בשופר" (ראש-השנה כז, ב). ועל-פי-זה - כאשר מתחילים לתקוע ביום א' דראש-חודש אלול כדי להתלמד, הרי תיכף ומיד כאשר נשמע קול השופר (קודם תקיעת עשר

הקולות דיום ב' דראש-חודש) ישנו כבר עיקר הענין דתקיעת שופר, בדוגמת ה"תקיעה גדולה" שבנעילת יום הכיפורים, תקיעה אחת בלבד, שלמעלה מהמאה קולות דראש-השנה (פרטי הענינים דתקיעת שופר, ולא עצם ופשטות הענין דתקיעת שופר – על-דרך בחינת "שופר גדול").

זאת אומרת: היות ש"כל הקולות כשרים בשופר", מובן, שהפנימיות שבקול השופר (איזה קול שיהיה - "כל הקולות") הוא על-דרך הענין ד"תקיעה גדולה" (ד"שופר גדול").

דהנה, מדיוק הלשון "תקיעה גדולה" ולא "תקיעה ארוכה", מובן, שהכוונה בזה היא לא רק ל"תקיעה גדולה" בכמות, אלא גם (ובעיקר) ל"תקיעה גדולה" באיכות, כי אם מדובר רק אודות ענין הכמות, מתאים יותר הלשון "תקיעה ארוכה" מאשר "תקיעה גדולה", כי: השיעור ד"תקיעה" על-דרך הרגיל הוא "כשיעור תרועה האמורה בתורה. . . ועכשיו שתקנו חכמים לתקוע תשר"ת תש"ת כדי לצאת מכל הספיקות שיש בתרועה, צריך להאריך בתקיעה של תשר"ת כשיעור תרועה של סדר תשר"ת (שברים תרועה). . . ובסדר תש"ת אין צריך להאריך בתקיעותיו אלא כדי. . . שיעור תרועה של סדר תש"ת, ובתקיעות של סדר תר"ת אין צריך להאריך אלא כדי שיעור. . . תרועה של סדר תר"ת" (שולחן-ערוך אדמו"ר הזקן אורח-חיים סימן תק"צ סעיף ד), ואילו ב"תקיעה גדולה" צריך להאריך יותר משיעור זה, ואס-כן, מתאים יותר הלשון "תקיעה ארוכה", ועל-פי-זה מובן שהלשון "תקיעה גדולה" (על-דרך הלשון "תקע בשופר גדול לחרותנו") מורה על גדלות באיכות התקיעה - כוונת התקיעה, וכיוצא-בזה, אלא היות שצריכים להמשיך זאת גם למטה מעשרה טפחים, כדי שהדבר יהיה בגלוי באופן ד"וראו כל עמי הארץ" - צריך הדבר להתבטא גם בענין של כמות (תקיעה ארוכה כפשוטה).

ובנוגע לעניננו - כאשר תוקעים ביום א' דראש-חודש אלול קול אחד (כדי להתלמד), מתוך כוונה גדולה, והרי הכוונה הכי גדולה היא - "אליו ולא למדותיו" (כנ"ל אודות המעלה דאיש פשוט), מובן, שזוהי "תקיעה גדולה" (מבלי הבט על אריכות התקיעה בכמות), על-דרך ומעין ה"תקיעה גדולה" שבנעילת יום הכיפורים, שזהו הסיום ותכלית השלימות דתקיעת שופר שבראש-השנה (מאה קולות), על-דרך ומעין בחינת "שופר גדול" דלעתיד לבוא.

טז. וזהו כללות העילוי דחודש אלול, שאז נעשית ההכנה לכללות העבודה דראש-השנה ויום הכיפורים, ומאחר ש'ראש-חודש' כולל את כל ימי החודש, מובן, שענין זה נפעל כבר בראש-חודש אלול, החל מיום א' דראש-חודש אלול, שאז מתחילים לתקוע בשופר כדי להתלמד, שזוהי ההכנה לכללות העבודה דתקיעת שופר שבראש-השנה, עד לתכלית השלימות שבזה - ה"תקיעה גדולה" שבנעילת יום הכיפורים. ואדרבה: חודש אלול, הכלול ב"ראש-חודש" אלול - הרי זו הסיבה שעל ידה נפעל המסובב דכללות העבודה דראש-השנה ויום הכיפורים, ומזה מובן שכללות העבודה דראש-השנה ויום הכיפורים כלולה כבר (בהעלם) בראש-חודש אלול.

וכמרוז גם בזה ש"אני לדודי ודודי לי" 'ראשי תיבות' 'אלול' וסופי תיבות ד' 'יו' ד'י'ן, דקאי על הארבעים יום מראש-חודש אלול עד יום הכיפורים, היינו, שגם עשרת ימי תשובה (כולל ראש-השנה ויום הכיפורים) כלולים כבר בחודש אלול. ואף-על-פי שראש-השנה ויום הכיפורים באים בסוף העבודה דחודש אלול, וכמודגש גם בזה שהרמז ד' 'יו' ד'י'ן (ארבעים יום דחודש אלול עד לאחר יום הכיפורים) הוא ב"סופי תיבות" ד"אני לדודי ודודי לי" - הרי זה הסוף דתיבות אלו עצמם, והעיקר: ידוע הכלל שנעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן.

יז. נוסף על כל האמור לעיל - ישנה 'נתינת-כח' מיוחדת מצד הענין ד"ראש חודש", שאז נפעל הענין דחידוש הלכנה, וענין זה קשור ביותר עם בני ישראל - כי "ישראל מונין ללכנה" ודומין ללכנה, "יעקב הוא הקטן" בדוגמת "המאור הקטן", ועד שענין זה קשור עם כללות הגאולה - "שהם עתידים להתחדש כמותה". ובזה ישנו עילוי מיוחד בזמן החורבן, כאשר קידוש החדשים הוא על-פי החשבון, ולא על-פי הראיה - כי דוקא כאשר מקדשים על-פי החשבון הרי ראש-חודש אלול הוא לעולם ב' ימים (מה-שאי-כן כאשר היו מקדשים על-פי הראיה, שאז היה יכול להיות חודש אב חסר, וראש-חודש אלול יום אחד בלבד), היינו, שבזמן הזה מתבטא הענין ד"בראשי חדשיכם", לשון רבים, באופן גלוי - ב' ימים דראש-חודש כפשוטו.

וכמובן גודל העילוי בזה שישנם ב' ימים דראש-חודש - שהרי נוסף על כל הרמזים שבדבר, רואה גם יהודי פשוט שהוא מתפלל תפלת מוסף דראש-חודש בשני ימים (ולא רק ביום אחד, כאשר ראש-חודש הוא יום אחד בלבד), ונוסף על זה: כל אחד ואחת מישראל מרגיש עילוי מיוחד ביום דראש-חודש (למרות שזה באמצע

1 השבוע, יום חול), והרגשת העילוי דראש-חודש היא גם אצל יהודי פשוט, ואדרבה: אצל יהודי פשוט הרגשה
2 זו היא באופן של פשיטות (שהרי אין לו ידיעה בפרטי הענינים והדרגות כו' שבראש-חודש), ופשיטות זו כוללת
3 את כל הענינים, ובלשון חכמינו ז"ל (ראש-השנה כו, סוף עמוד ב): "כמה דפשיט איניש דעתיה טפי מעלי",
4 וכידוע הפירושים שבזה כו'. ועל-פי-זה - מאחר שראש-חודש אלול הוא ב' ימים, ישנה נתינת כח נוספת בנוגע
5 לכללות העבודה דחודש אלול.

6 יח. ההוראה מכל האמור לעיל - בנוגע לפועל:

7 היות שבראש-חודש אלול מתחילה עבודת ההכנה לראש-השנה, שבו נכללת כללות העבודה ד"אני נבראתי
8 לשמש את קוני" (כי ראש-השנה הוא יום ברוא אדם הראשון, כנ"ל סעיף ח) - לכן, מודגש בכללות חודש
9 אלול (החל מראש-חודש אלול) שני ההפכים שישנם בנוגע לכללות עבודת האדם: מצד אחד הרי כל אחד ואחד
10 מישראל הוא בבחינת "אנשי העיר", "עיר אלקינו" (עיר הבירה של המלך), ומאידך - עליו לצאת לשדה דוקא,
11 כי המלך נמצא בשדה דוקא, ובשדה מקבלו המלך בסבר פנים יפות כו'.

12 ובפשטות - בנוגע לפועל: לאחר שבהתחלת היום עוסק כל אחד ואחד בעבודת התפילה ובלמוד התורה
13 (כפי השיעורים הקבועים בהלכות תלמוד-תורה), ולאחרי נתינת הצדקה שבהתחלת היום, הן לפני התפילה, כמו
14 שכתוב "אני בצדק אחזה פניך", והן בעת אמירת "ויברך דוד" (כפי שדובר לאחרונה) (שיחת שבת פרשת דברים
15 סעיף י"ט)) - שעל-ידי-זה יש לו את ג' הקוין שעליהם העולם עומד - עליו לצאת ל"שדה" ולעסוק בעניני
16 ה"שדה", שזוהי כללות העבודה דבירור עניני העולם, ואין לו מה להתפעל מהירידה לעסוק בעניני השדה - כי
17 המלך נמצא בשדה דוקא, ודוקא שם מקבלו המלך בסבר פנים יפות ומראה לו פנים שוחקות, כאמור לעיל
18 שעשיית הדירה לו יתברך היא בתחתונים דוקא, שזוהי בחינת "שדה", ולכן, "מלך לשדה נעבד".

19 וענין זה (שדוקא שהמלך נמצא בשדה ושם מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם)
20 מודגש ביותר בחודש אלול (ההכנה לעבודה דראש-השנה שבה נכללת כללות עבודת האדם) - כפי שהדבר
21 מתבטא בגילוי הארת י"ג מדות הרחמים המאירים בחודש אלול.

22 והנה, כאשר יהודי יודע שהמלך נמצא בשדה, הרי עבודתו בשדה היא מתוך שמחה וטוב לבב, ומתוך הצלחה
23 הכי גדולה, ובודאי שמתבטלים כל המניעות והעיוכים - כי "באור פני מלך חיים".

24 ומובטח לו שכשם שבהיות המלך בשדה זכה לדבר עם המלך - "לפני הוי' ישפוך שיחו", כמו כן יזכה
25 ללכת ביחד עם המלך לעיר הבירה, ולהיכל המלכות, עד לתכלית השלימות ד"ישראל ומלכא בלחודוהי".

26 יט. והמעשה הוא העיקר:

27 מראש-חודש אלול ואילך צריכים להוסיף בכל הפעולות דהפצת היהדות, היינו, נוסף על חינוך עצמו - גם
28 חינוך הזולת, ובאופן המיוסד על אהבת ישראל, שזהו ענין אחד עם אהבת ה'.

29 וכתוצאה מזה עוסקים בשאר המבצעים: תורה, תפילין, מזוזה, צדקה, בית מלא ספרים - יבנה וחכמיה, נרות
30 שבת קודש ויום-טוב [ובפרט כאשר נמצאים כליל ששי, ערב שבת קודש, שזהו הזמן המתאים להשתדל ולחפש
31 אם ישנה ילדה שעדיין אינה מדליקה נרות שבת - ולפעול עליה להתחיל להדליק נרות שבת קודש בברכה],
32 כשרות האכילה ושתיה, וטהרת המשפחה.

33 ובמיוחד - בנוגע לענין הכי כללי והכי פרטי - שלכל יהודי תהיה האות שלו באחד מספרי התורה הכלליים,
34 כפי שהדבר נקבע באופן דהשגחה פרטית (מאחר שאינו קובע בעצמו מהי האות השייכת אליו, אלא) על-פי
35 הגורל, וכידוע גודל ענין הגורל - על-פי מה שכתוב "בחקיק יוטל הגורל ומה' כל משפטו", וכמבואר בתשובות
36 הגאונים (ווילנא תרמ"ה סימן נ"ז) שזהו על-דרך הענין דעשרת הדברות.

37 ולכן, צריכים להשתדל ביותר שכל יהודי ירכוש אות באחד מספרי התורה הכלליים, ולעסוק בזה בזריזות הכי
38 גדולה - לא לחכות אפילו יום אחד בלבד, מבלי הבט על זה שבערב שבת עוסקים עם ההכנות לקראת יום השבת.

39 ועל-ידי ההתעסקות בכל הנ"ל "מיד הן נגאלין", היינו, שיוצאים מהגלות ביחד עם המלך, והולכים עמו לעיר
40 המלוכה - "קרית מלך רב", ושם גופא - לארמון המלך, ועד לתכלית השלימות שבזה - "ישראל ומלכא בלחודוהי",

41 וכל זה - תיכף ומיד, ובשמחה וטוב לבב.

כ. דובר לעיל אודות דברי אדמו"ר הזקן שחודש אלול הוא בדוגמת המשל דמלך בשדה, ובנמשל הרי זה גילוי הארת י"ג מדות הרחמים, ש"הארה זו היא נמשכת מבחינת א"ל, שהוא ראשית כל הי"ג מדות ומקורן וכללותן, וכמו שכתוב א"ל הוי' ויאר לנו".
ובהמשך לזה - הרי כאן המקום להשלים ביאור ענין מסויים בנוגע למנורה דבית המקדש (שענינה - "ויאר לנו"), בהמשך להמדובר בהתועדות שלפני-זה (שיחת שבת פרשת ראה סעיף כ"ד).

ובהקדים:

מבואר בהמשך ההלולא דכ"ק מו"ח אדמו"ר (דיבור-המתחיל באתי לגני ה'שי"ת בתחלתו) אודות כללות הענין דירידת והמשכת אלקות בעולם הזה הגשמי, שעיקר גילוי אלקות בעולם הזה היה בבית המקדש, דכתיב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" - גילוי אלקות בדברים הגשמיים, זהב וכסף ונחושת, וכל הי"ג (או ט"ו) דברים שמהם נעשה המשכן.

והנה, נוסף על הנקודה הכללית ד"ושכנתי בתוכם" שהתבטאה בכל פרטי כלי המשכן וכללות המשכן, ישנם ענינים פרטיים השייכים לכל אחד מכלי המשכן באופן פרטי.

ובנוגע לעניננו: הענין ד"ויאר לנו" התבטא בגלוי במנורה (שבמשכן, ולאחר-יזה - בבית המקדש), שענינה - להאיר, ולכן היו זקוקים ל"שמן למאור", היינו, שמן שתכונתו להאיר, שעל-ידי-זה התבטא בגילוי האור הרוחני ד"ויאר לנו".

וכמאמר רבותינו ז"ל (שבת כב, ב) "וכי לאורה הוא צריך . . . אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל", היינו, שעל-ידי המנורה נמשך גילוי אור לבני ישראל ולכל העולם כולו. וכמו שמצינו בנוגע להקרכת שבעים פרים דחג הסוכות, שעל-ידי-זה נפעל ענין של שמירה והגנה בנוגע לאומות העולם, וכמאמר רבותינו ז"ל שאם אומות העולם היו יודעים את פעולת בית המקדש לטובתם (ובמיוחד - הקרכת שבעים פרים שבחג הסוכות), הנה לא זו בלבד שלא היו פוגעים בבית המקדש, אלא הם עצמם היו מעמידים חילות כדי להגן על בית המקדש.

ובנוגע לעניננו - מאחר שהענין ד"ויאר לנו" קשור עם המנורה דבית המקדש, הרי כאן המקום להמשיך ולהשלים את הביאור בנוגע לציור המנורה בכתב-יד-קדשו של הרמב"ם בפירוש המשניות (מנחות סוף פרק ג), כדלקמן.

כא. בנוגע לצורת הגביעים שבמנורה - כותב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פרק ג הלכה ט): "הגביעים דומין לכוסות אלכסנדראה שפיהן רחב ושוליהן קצר", וכן כותב הרמב"ם בפירוש המשניות (שם): "הגביע הוא צורת כוס . . . שהוא מלמטה צר . . . צורת דבר משולש".

אבל כאשר מסתכלים בציור המנורה בכתב-יד-קדשו של הרמב"ם (בפירוש המשניות הוצאת "קאפאח") - רואים שהרמב"ם מצייר את הגביעים בצורת גביע הפוך, רחב מלמטה וצר מלמעלה. ופשיטא שאין לומר שהרמב"ם לא דק בצורת הגביעים - כי נוסף על גודל דיוקו של הרמב"ם בנוגע לכל פרט ופרט, הרי מדובר כאן אודות ציור שתכליתו להבהיר את הפרטים הקשורים עם עשיית המנורה (ולא כדי לבלבל ולגרום שיטעו בדבר), ומה גם שמדובר אודות ציור הגביעים כ"ב פעמים (כי כ"ב גביעים היו במנורה)!

[הרמב"ם אמנם כותב שמטרת הציור הוא "כדי שיהיה קל להצטייר כו'", ולא כדי לצייר את כל הפרטים לאמיתתם, שלכן לא הובא בציור הענין ד"משוקדים", ועל-אחת-כמה-וכמה שמדות הציור אינן מתאימות למדה האמיתית - אבל אף-על-פי-כן, כאשר הרמב"ם מצייר את הגביעים באופן שהם רחבים מלמטה וצרים מלמעלה דוקא, הרי פשיטא שפרט זה (המופיע בציור) הוא בתכלית הדיוק].

ולכאורה, צריך להבין: מדוע מצייר הרמב"ם את הגביעים שבמנורה בצורת גביע הפוך, רחב מלמטה וצר מלמעלה - הרי על-דרך הרגיל צורת הגביע היא באופן שהוא צר מלמטה ורחב מלמעלה (כפי שכותב הרמב"ם עצמו)?!

כב. והביאור בזה - בהקדים:

היות שהרמב"ם מצייר את הגביע (כ"ב פעמים) באופן שהוא רחב מלמטה וצר מלמעלה, הרי בהכרח לומר שהיה לו מקור לדבר באיזה מדרש שלא הגיע לידינו (כפי שמצינו בספריהם של גדולי ישראל שישנם ענינים שמובאים שם ממדרשי חכמינו ז"ל שלא הגיעו לידינו), כי לולי זאת לא היה הרמב"ם מצייר את הגביע באופן הפכי מצורת הגביע על-דרך הרגיל - כדרך עמידתו.

- 1 דהנה, בנוגע לכמה וכמה ענינים מצינו הדגשה מיוחדת שהם צריכים להיות "דרך גידולם" דוקא, ולדוגמא:
 2 נטילת ד' מינים צריכה להיות דרך גידולם דוקא, ולכן, גם בעת הנענועים נשארים הלולב ומיניו דרך גידולם,
 3 ואפילו בעת הנענוע למטה אין מהפכים חס-ושלום את הלולב ומיניו, מאחר שצריך להיות כדרך גידולו.
 4 ועל-דרך-זה מצינו בנוגע לקרשי המשכן, וכיוצא-בזה (ראה סוכה מה, ב).
 5 ועל-פי-זה - היה מסתבר לומר שגם צורת הגביעים היא דרך עמידתם, היינו, שהם צרים מלמטה ורחבים
 6 מלמעלה. ומאחר שהרמב"ם מצייר את הגביעים באופן שהם רחבים מלמטה וצרים מלמעלה, הרי בהכרח לומר
 7 שהיה לו מקור לדבריו במדרשי רבותינו ז"ל.
 8 אבל גם כאשר ישנו מקור לדבר במדרשי רבותינו ז"ל - זקוקים עדיין להסברת טעם הדבר: מדוע היו אמנם
 9 הגביעים שבמנורה רחבים מלמטה וצרים מלמעלה, לכאורה, הרי זה באופן הפכי מדרך הרגיל - כדלקמן.
 10 כג. והביאור בזה:
 11 איתא בגמרא (מנחות פו, ב): "ויעש לבית חלוני שקופים אטומים, תנא שקופים מבפנים ואטומים מבחוץ,
 12 לא לאורה אני צריך כו'", זאת אומרת: חלונות בית המקדש היו "רחבים מבחוץ ופיהם אטום וקצר מבפנים,
 13 דרך כותל אבנים כשעושין חלון מרחיבין אותו מבפנים, שמשפעים עובי הכותל מכל צד כדי שלא יסתום
 14 ויעכב עובי הכותל את האורה מלבוא לצדדין, אבל ההיכל (חלוני ההיכל) היה קצר מבפנים ומרחיב והולך לצד
 15 חוץ, כדי שתהא אורה יוצאה מההיכל שתאיר לעולם, כי לא לאורה אני צריך" (פירוש רש"י שם).
 16 [וכידוע שדרך האור הוא - שהתחלתו באופן של נקודה, ומרחיב והולך ומתפשט לכל צד ופינה. ובלשון
 17 הזהר (חלק ג רפח, א): "כבוצינא דאתפשטין מינה נהורין לכל עיבר". ומאחר שהאור דבית המקדש היה צריך
 18 להתפשט בכל העולם כולו, לכן היו חלוני בית המקדש צרים מבפנים והולכים ומתרחבים כלפי חוץ, כדי שהאור
 19 יוכל להתפשט מבית המקדש לעולם כולו].
 20 והנה, גילוי והמשכת האורה מבית המקדש בכל העולם כולו - היה על-ידי המנורה שבבית המקדש, שענינה
 21 - להאיר, "שמן למאור", כמובן שלכל אחד מכלי המקדש היה תפקיד וענין מיוחד בפני-עצמו, ולדוגמא:
 22 השולחן קשור עם השפעת ענין המזונות ("מזונא רוויחיי") בעולם כולו, כמאמר רבותינו ז"ל (בבא בתרא כה,
 23 ב) "הרוצה . . שיעשיר יצפין, וסימניך שולחן בצפון", ואילו המנורה ענינה - לפעול גילוי והמשכת האורה
 24 בעולם כולו, וכיוצא-בזה בשאר כלי המקדש.
 25 ועל-פי-זה מובן הטעם מדוע הגביעים שבמנורה היו צרים מלמעלה ורחבים מלמטה:
 26 כשם שהחלונות שבבית המקדש היו צרים מבפנים ורחבים מבחוץ כדי שהאורה תצא מבית המקדש לעולם כולו,
 27 הנה מטעם זה היו גם הגביעים שבמנורה (שהמנורה היא הכלי שעל-ידה נמשך האור מבית המקדש בעולם כולו)
 28 באופן המורה על גילוי והמשכה בעולם כולו - צרים מלמעלה ורחבים מלמטה, שזה מורה שהעיקר הוא ההמשכה
 29 למטה, שלכן הם צרים מלמעלה והולכים ומתרחבים למטה - גילוי והמשכה בעולם שלמטה מבית המקדש.
 30 דהנה, המשכת אור המנורה מבית המקדש לעולם כולו, קשורה עם שבעת קני המנורה, כי כל אחד משבעת
 31 הנרות היה על-גבי אחד משבעת קני המנורה, ומזה מובן שכל קנה ונר יש לו ענין מיוחד כו' - זה קרוב יותר
 32 למזרח וזה יותר למערב, או לצפון ודרום (כשתי הדעות באופן הנחת המנורה, ממזרח למערב או מצפון לדרום
 33 (מנחות צח, ב)). ומאחר שבכל קנה היו גביעים, מובן, שגם הגביעים קשורים עם הנרות שהאירו מבית המקדש
 34 לעולם כולו, ולכן, כשם שכללות גילוי והמשכת אור המנורה היה על-ידי "חלוני שקופים אטומים", צרים
 35 מבפנים ורחבים מבחוץ, כמו כן התבטא ענין זה בצורת הגביעים שהיו צרים מלמעלה ורחבים מלמטה.²
 36 ועל-פי-זה מובן שצורת הגביעים במנורה, צרים מלמעלה ורחבים מלמטה (כציור הרמב"ם) - אינה בסתירה
 37 לדרך עמידתם:
 38 כאשר מדברים אודות תפקידו של "גביע" - ישנם ב' אופנים בדבר:

ח"א פ"כ). וראה מ"ש הרקנטי (תרומה שם): וצוה לעשותן בצורת גביע כי הם מקבלים ושואבים ממקור העליון להשפיע לאשר תחתם.

2) וראה מ"ש הבחיי (תרומה כה, לא): וע"ד השכל כו' הגביע הוא כלי כו' משקה ומורה כנגד עולם הגלגלים שהם מקבלים כחות העליונים ומשפיעים כח בעולם השפל מובא בתורת העולה (להרמ"א)

(א) כאשר הגביע מונח על השולחן סתם, שאז הוא רחב מלמעלה וצר מלמטה,

(ב) כאשר הגביע ממלא את תפקידו - היינו, כאשר שותים מן הגביע (פעולת ההשפעה של הגביע), שאז עמידתו באופן הפוך מהאופן שמונח על השולחן - צדו הרחב כלפי מטה, וצדו הצר כלפי מעלה, וביחס לתפקיד של הגביע - כן הוא "דרך גידולו".

ועל-דרך-זה מובן בנוגע לעניינו - צורת הגביעים שבמנורה: היות שתפקידה הכללי של המנורה הוא - גילוי והמשכת האור למטה, שלכן גם צורת הגביעים היא באופן שהם צרים מלמעלה ורחבים מלמטה (להורות על ההשפעה למטה דוקא) - מובן, שצורה זו מתאימה ל"דרך גידולם" של הגביעים כאשר מדובר אודות תפקידם של הגביעים, שעל-ידם מקבל האדם את ההשפעה מהמשקה שבתוך הגביע, כאמור לעיל שכאשר שותים מן הגביע, עמידתו היא באופן שצדו הרחב כלפי מטה וצדו הצר כלפי מעלה.

כד. ההוראה מזה בנוגע לעבודת האדם:

נשמת כל איש ישראל נמשלה ל"נר" - "נר ה' נשמת אדם", ותפקידם של בני ישראל הוא - להיות "נרות להאיר", להאיר את העולם כולו על-ידי "תורה אור".

וזוהי ההוראה הנלמדת מזה שחלונות בית המקדש היו "שקופים אטומים", צרים מבפנים ורחבים מבחוץ, וכן הגביעים שבמנורה שהיו צרים מלמעלה ורחבים מלמטה - שכאשר מדובר אודות ההשפעה אל הזולת, וכללות הענין דעשיית דירה לו יתברך בתחתונים, צריך הדבר להעשות באופן רחב דוקא (רחבים מלמטה), גם כאשר בנוגע לעצמו מסתפק באופן קצר כו' (צרים מלמעלה).

וגם כאשר צריך לשנות את טבעו ורגילותו כדי שעבודתו תוכל להיות באופן כזה - מה בכך?! הרי "אני נבראתי לשמש את קוניי"!

ולכן, כאשר מדובר אודות נטילת ד' מינים - הרי העבודה בזה צריכה להיות באופן שנוטל את ד' המינים דרך גידולם, וממשיכם אל חזהו שכנגד לבו; אבל כאשר מדובר אודות ההשפעה אל הזולת, לעשות לו יתברך דירה בתחתונים - הרי העבודה בזה צריכה להיות באופן רחב מלמטה דוקא, כ"דרך גידולם" של הגביעים כאשר שותים מהם, היינו, שנותן ומשפיע לשני באופן רחב יותר מאשר לעצמו.

כה. כאן המקום להשלים מה שדובר בהתוועדות שלפני-זה (שיחת ט"ו באב סעיף י"ג) אודות החילוק שבין חצי כדור הצפוני לחצי כדור הדרומי בנוגע לחילוקים שבין חורף לקיץ, בקשר לאמירת "משיב הרוח ומוריד הגשם" "ותן טל ומטר" או "מוריד הטל" "ותן ברכה": היות שזמני החורף והקיץ בחצי כדור הצפוני והדרומי אינם בשווה - נאמר בהתוועדות הנ"ל שהמושכל הראשון הוא שבכל מקום צריכים להתנהג בהתאם לצרכים של מקום זה, ולכן, כאשר שורר חורף בחצי כדור הדרומי, צריכים לומר שם "משיב הרוח ומוריד הגשם" "ותן טל ומטר" (היות שבמקום זה ישנו צורך בגשמים), אף-על-פי שבארץ ישראל (בחצי כדור הצפוני) אומרים בתקופה זו "מוריד הטל" "ותן ברכה", משום שבארץ ישראל תקופה זו היא תקופת הקיץ.

אבל, מובן שכוונת הדברים היתה רק לשם שקלא-וטריא באופן ד"יגדיל תורה ויאדיר", ואילו בנוגע לפועל - צריכים להתנהג בחצי כדור הדרומי כפי שמתנהגים שם מדורי דורות, ואין לשנות את המנהג המקובל (ובפרט שהדבר עלול לגרום להיפך קירוב הלבבות).

ואף-על-פי שהסברא נוטה לומר שבכל מקום צריכים להתנהג בהתאם לצרכי המקום - הרי מפורש כבר ב'שאלות-ותשובות הרא"ש' (תשובה י' כלל ד') שאף-על-פי שדעתו נוטה לומר שבאותם מקומות שזקוקים לגשמים בימות החמה שבארץ ישראל, צריכים לשאול שם על הגשמים, מפני שזהו הצורך במקום זה, אף-על-פי-כן - מסיים הרא"ש' - היות שחבריו לא הודו לו, ובפועל נקבע המנהג לשאול על הגשמים בזמן ששואלים על הגשמים בארץ ישראל, הרי הוא מבטל את דעתו נגד המנהג.

כו. והנה, אף-על-פי שישנם אחרונים הפוסקים נגד מנהג זה, היינו, שבכל מקום צריכים לשאול לפי צרכי המקום - הנה מאחר שבספרי האחרונים שפוסקים כן לא הובאו דעותיהם של כל גדולי ישראל שפסקו לנהוג בכל מקום כפי שנוהגים בארץ ישראל, מסתבר לומר שאחרונים אלו לא ראו פסק-דין זה (מדלא הזכירו זאת), ואם היו רואים זאת, יתכן שגם הם היו פוסקים כן.

1 ובהקדים:

2 ידוע מה שכתב אדמו"ר הזקן בהלכות מכירת חמץ (אורח-חיים סימן תמ"ח סוף סעיף י"ב - נדפס בסוף
3 הלכות פסח) "אשר הרבה מספרים הראשונים ז"ל לא יצאו לאור הדפוס עדיין בימי האחרונים ז"ל, הטורי-זהב
4 ומגן-אברהם והנמשכים אחריהם, עד עתה קרוב לדורותינו אלה, כנראה בעליל מספר שיטה מקובצת על כמה
5 מסכתות וכיוצא בו, ולזאת ודאי אין לסמוך להקל למעלה על הקולות שנמצאו בדברי האחרונים ז"ל", מאחר
6 שהם לא ראו את דברי הראשונים המחמירים בזה (כפי שהוזכר גם בהתוועדות שלפני-זה (שבת פרשת דברים
7 סעיף כ"ח)).

8 זאת אומרת: כאשר רואים שהאחרונים מקילים בדבריהם כנגד דברי הראשונים, מבלי להזכיר את דברי
9 הראשונים - אין זו הוכחה שהם חולקים על דברי הראשונים, אלא מדלא הזכירו אותם, מוכח שלא ראו את דברי
10 הראשונים, ולכן אין לסמוך בזה על דברי האחרונים, כי אילו היו רואים את דברי הראשונים היו פוסקים כמותם.
11 וכלל זה אינו אמור רק כאשר בדברי האחרונים ישנה קולא לגבי דברי הראשונים, אלא גם כאשר בדברי
12 האחרונים ישנה חומרא לגבי דברי הראשונים, אין להחמיר בדברי האחרונים, מאחר שלא ראו את דברי
13 הראשונים - כפי שכותב אדמו"ר הזקן ב'שולחן ערוך' הלכות נדה (סימן קפ"ט סעיף י"ג) ש"בימי רמ"א וב"ח
14 וט"ז וש"ך לא באו עדיין הלכות נדה להרמב"ן לדפוס במדינות אלו, לכן כתב מה שכתב", והמדובר אודות
15 חומרא שמחמירים האחרונים, מאחר שלא ראו את דברי הרמב"ן שפוסק להקל.

16 ועל-דרך-זה מובן בנוגע לעניננו:

17 ישנו ספר "בית אברהם" ששם (ע' 34 ואילך) הובאו בהרחבה כל דעותיהם של גדולי ישראל ששקלו וטרו
18 בענין זה. ועל-פי-זה - מאחר שבספרי האחרונים שפוסקים שבכל מקום צריכים להתנהג בהתאם לצרכי המקום,
19 לא הוזכרו כמה ספרים המובאים בספר "בית אברהם" (הסוברים שבכל המקומות יש להתנהג כמו בארץ
20 ישראל), מסתבר לומר שהם לא ראו מה שכתוב בספרים אלו, ולכן, אין להביא ראיה מספרים אלו לא לכאן
21 ולא לכאן.

22 ובנוגע לפועל: מאחר שכבר נקבע המנהג בזה - על-פי פסק-דין של גדולי ישראל, החל מה'רא"ש
23 וכיוצא-בזה - להתנהג בכל המקומות כפי שנוהגים בארץ ישראל, אין לשנות ממנהג זה.

24 וכאמור לעיל - לכל לראש יש להזהר מענין של פירוד הלבבות (אם יאמרו שיש לשנות את המנהג שנקבע
25 במקומות אלו), כי בנוגע לשקלא-וטריא אודות שאלת גשמים באופן כך או באופן כך, הרי זה ספק אם ענין
26 זה הוא מדאורייתא או מדרבנן (לכתחילה או גם בדיעבד, לעיכובא), אבל האיסור אודות ענין של מחלוקת -
27 הרי זה בודאי מן התורה, כמו שכתוב "ולא יהיה כקורח וכעדתו" (ישנה שקלא-וטריא אם איסור זה נמנה במנין
28 המצוות, אבל לכל הדעות הרי זה אסור מן התורה (ראה לקוטי-שיחות חלק ח עמוד 104))!

29 כזו. אבל עדיין אינו מובן: לשם מה שואלים גשמים באותם מקומות שבהם לא זקוקים לגשמים באותו זמן,
30 מאחר ששם תקופה זו היא תקופת הקיץ? !
31 והביאור בזה:

32 כשם שישנו ענין התפילה בנוגע לצרכי עצמו, כמו כן ישנו ענין התפילה בנוגע לצרכי העולם כולו, למרות
33 שהוא בעצמו אינו צריך לדבר זה.

34 דוגמא לדבר: מסופר בגמרא (תענית כד, ב) ש"רבי חנינא בן דוסא הוה קא אזיל באורחא, אתא מיטרא, אמר
35 לפניו: רבונו של עולם, כל העולם כולו בנחת וחנינא בצער, פסק מיטרא. כי מטא לביתיה אמר לפניו: רבונו
36 של עולם, כל העולם כולו בצער וחנינא בנחת, אתא מיטרא", זאת אומרת, שרבי חנינא בן דוסא התפלל לגשמים
37 מפני צרכי העולם כולו, למרות שהוא עצמו אינו צריך לגשמים (לפי שלא היו לו שדות (פירוש רש"י שם)).

38 ועל-דרך-זה בנוגע לעניננו: למרות שבחצי כדור הדרומי לא זקוקים לגשמים בזמן הקיץ (שלהם), שואלים
39 הם גשמים מפני שזהו צורך רוב העולם - באיכות היינו, ארץ ישראל, וכן בכל (שזהו המקום שבו נכתב תלמוד
40 בבלי, ובו היו הגאונים וכו'), ושאר הארצות כיוצא-בזה.

41 כח. האמור לעיל אודות צורת הגביעים שבמנורה, הרי זה בהמשך למה שדובר בהתוועדות שלפני-זה (שבת
42 פרשת מטות-מסעי סעיף כ"ו. שבת פרשת דברים סעיף כ"ח) אודות צורת המנורה שהרמב"ם מצויר את קני

- המנורה באלכסון ולא בעיגול, וכן אודות צורת הלוחות שהיו מרובעות ולא בצורת חצי עיגול (מאחר שהלוחות
היו "אוכלות" את כל חללו של הארון, באופן שלא נשאר מקום פנוי כלל, ככל כלי שרת המקדשים כשהן
מלאים דוקא), ולכן צריכים לתקן ציור הנ"ל - הרי כאן המקום להבהיר ענין נוסף הדורש תיקון - בנוגע לסדר
הנקודות כפי שנדפסו בהתחלת הסידור "תהלת ה'". ובהקדים:
בנוגע לכללות ענין הנקודות - מבואר בספר הפרדס שער הנקודות בתחלתו שהנקודות נחלקות לתנועות
גדולות ותנועות קטנות, מלכים ועבדים, וכל תנועה קטנה סמוכה לתנועה גדולה שלה (כל עבד סמוך למלך
שלו): קמץ - תנועה גדולה, פתח - תנועה קטנה שלה. צירה - תנועה גדולה, סגול - תנועה קטנה שלה. חולם
- תנועה גדולה, קמץ קטן - תנועה קטנה שלה. שורוק או מלאופם (נקודה באמצע הוא"ו) - תנועה גדולה,
קובוץ (שלוש נקודות באלכסון) - תנועה קטנה שלה. וישנה גם נקודת השבא - שאינה תנועה בפני-עצמה.
והנה, ב'פרדס' (וכן בתקוני-זהר) מבואר שהנקודות הם כנגד עשר הספירות וכו' - על-פי "חכמת האמת".
אבל כללות הסדר שלכל לראש באה תנועה גדולה ולאחריה באה התנועה קטנה שלה - הרי זה מתאים על-פי
כללי הדקדוק, וכן הוא אופן הברת הנקודות אצל תינוק שמתחיל לדבר (בגיל ב' שנים לערך).
ועל-פי-זה - מה שנדפס בסדר הנקודות שבתחילת הסידור "תהלת ה'" שקודם בא הקובוץ (ג' נקודות
באלכסון) ואחר-כך בא השורוק (נקודה באמצע הוא"ו) - הרי זה היפך ההברה והדקדוק וכו', שהתנועה הגדולה
קודמת לתנועה קטנה שלה (שורוק לפני קובוץ)³. ובפרט שבסידור זה עצמו מופיע סדרם של שאר הנקודות
באופן האמור (תנועה גדולה לפני תנועה קטנה שלה), שעל-פי-זה צריך להיות השורוק לפני הקובוץ!
ולכן, כאשר ידפיסו את הסידור מכאן ולהבא (וכן כאשר מדפיסים את סדר ציור הנקודות במקום אחר) -
ישנו את סדר ציור הנקודות באופן שהשורוק יהיה קודם הקובוץ.
ולאלו השואלים למאי נפקא-מינה אם השורוק יהיה לפני הקובוץ או להיפך, לכאורה, יכולים לנצל את הזמן
שמדברים אודות ענין זה כדי לבאר ענין עמוק בנגלה דתורה או ענין עמוק בפנימיות התורה! - הנה מאחר
שה'פרדס' וה'תקוני-זהר' עסקו בענין זה ופירשוהו על-פי פנימיות התורה, "נשמתא דאורייתא", הרי זה חלק
בתורה, וזהו ענין הנוגע עד סוף כל הדורות. וכמדובר כמה פעמים שאי-הבנת הענין אינה גורעת מחשיבותו!
וכידוע מה שכתב בספר הפרדס שהנקודות (והברתם) הם "קבלה מפה אל פה מעזרא הסופר והוא קיבל
מפה אל פה עד משה רבינו עליו-השלום מסיני מפי הגבורה", היינו, שעזרא גילה הנאמר למשה רבינו
עליו-השלום מסיני מפי הגבורה.
ומה שמצינו עוד סדרים בנקודות, כמבואר בספרי דקדוק (ומובא גם בראשונים) - הרי כן הוא בריבוי ענינים
בתורה, שדברי בית-שמאי ודברי בית-הלל, דברי רבי יהודה ודברי רבי שמעון, וכיוצא-בזה, אינם מתאימים זה
לזה, אף-על-פי ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים", היינו, שב' הדעות נאמרו למשה מסיני, וכאשר נתקבלה ההלכה
כדעה אחת (הלכה כבית-הלל, וכיוצא-בזה) - חייבים להתנהג כדעה זו בלבד נוכחו שכתב הרמב"ם (הלכות
ממרים בתחלתן) שאפילו מנהג שקבעו חכמים שנתפשט בכל תפוצות ישראל יש לו תוקף דמצות-עשה ומצות
לא-תעשה, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לענין הניתן למשה מסיני, ובאתרא דרב כו'⁴.
כט. בהמשך להמדובר לעיל אודות ציור הנקודות - יש להמתיק זאת על-ידי ביאור "מוסר השכל" בנוגע
לעבודת כל אחד ואחת מישראל:
בנוגע לציור הנקודות - ישנם ג' נקודות שצוירם שווה אלא שהחילוק ביניהם הוא - מקומה של הנקודה
ביחס לאות, והם: חיריק, מלאופם וחולם, שצוירם שווה - נקודה אחת בלבד, אלא החילוק הוא במקומה של

דתינוק שמתחיל לדבר (כנ"ל בפנים), ולא לסדרו ע"פ קבלה (מטעם
- שברזי תורה ספירת ההוד קודמת לספירת היסוד, שלכן בא הקבוץ
קודם השורוק).

ולעזיר גם מתקו"ז שם קלה, ב.

וראה ציוני שמות הנקודות בזהר בשערי זוהר (למרגלית) לנדרים
ל, א.

(4) לשלימות הענין - ראה שיחת ח"י אלול.

(3) בתקו"ז ת"ע (קסט, סע"א ואילך) הסדר דכל הנקודות הוא כפי
שנדפס בסידור "תהלת ה'", כולל גם שבתחלה בא הקבוץ (ג' נקודות
באלכסון) ואח"כ שורק (נקודה באמצע הוא"ו) - לפי שהנקודות הם
כנגד העשר ספירות, ומאחר שהקבוץ הוא כנגד ספירת ההוד והשורק
הוא כנגד ספירת היסוד, לכן קודם הקבוץ לשורק, כשם שספירת ההוד
קודמת לספירת היסוד.

אבל: בסידור השווה לכל נפש, ובפרט בטבלת א"ב ללומדי א"ב,
צריך להיות סדר הא"ב והנקודות ע"פ פשט, ע"פ הברת הנקודות

- 1 הנקודה: בחיריק נמצאת הנקודה תחת האות, במלאופם נמצאת הנקודה באמצע האות, ובחולם נמצאת הנקודה
- 2 למעלה מן האות.
- 3 ובדוגמת הענין דספירת המלכות (נקודה בלבד) - שישנם כמה אופנים במעמדה ומצבה של ספירת המלכות,
- 4 ועד לתכלית העילוי שבזה - עליית המלכות בכתר.
- 5 וההוראה מזה בעבודת כל אחד ואחת מישראל:
- 6 כל יהודי הוא בבחינת 'נקודה' - "אנא סימנא בעלמא", וכמו שכתוב "מי יקום יעקב כי קטן הוא". אבל
- 7 ניתנה לו היכולת והרשות לבחור באיזה מעמד ומצב תהיה הנקודה: למטה מן האות, באמצע האות, או למעלה
- 8 מן האות, זאת אומרת, שביכולתו של כל אחד ואחת מישראל להתעלות בעבודתו לדרגא נעלית ביותר, ועד
- 9 שעל-ידי עבודתו פועל הוא את עליית המלכות למעלה מעלה ביותר.
- 10 וענין זה (העילוי שנפעל על-ידי עבודתו של יהודי) מתבטא גם בזה שכללות ענין הנקודות אינו מופיע
- 11 בתורה שבכתב (שהרי ה"ספר-תורה" הוא ללא נקודות), זאת אומרת, שהוספת הנקודות נפעלת על-ידי בני
- 12 ישראל, שהם מוסיפים את הנקודות בהתאם למה שנתקבל בתורה שבעל-פה שקריאת תיבת "אנכי" היא באופן
- 13 שאות אל"ף מנוקדת בקמץ, אות נו"ן בחולם, ואות כ"ף בחיריק, וכיוצא-בזה בשאר התיבות שבתורה.
- 14 ל. ויהי-רצון שכל המדובר לעיל יבוא במעשה בפועל, כולל - הוראת רבותינו נשיאנו לדייק בלימוד
- 15 האותיות בפני-עצמן, לימוד הנקודות בפני-עצמן, ואחר-כך לחברם ביחד (לימוד בפני-עצמו) - שלא כדעת
- 16 הטועים שלימוד באופן כזה מעכב את התקדמותו של הילד כו', אלא אדרבה: דוקא על-ידי הלימוד באופן
- 17 האמור מחדירים אצל הילד את האל"ף דכללות ענין היהדות.
- 18 וכפי שביאר כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שכאשר לומדים עם ילד יהודי "קמץ אל"ף א", הרי זה קשור
- 19 עם האל"ף דתיבת "אנכי", אל"ף - אלופו של עולם, שבתוכה זו נכלל הדיבור הראשון דעשרת הדברות, שבו
- 20 כלולים כל עשרת הדברות, ובהם כלולים כל הענינים דתורה שבכתב, וכן כל הענינים דתורה שבעל-פה כי
- 21 "ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא". זאת אומרת: עוד טרם ידע הנער קרוא וכתוב, נוטעים ומחדירים בו את
- 22 הענין דאל"ף, אלופו של עולם.
- 23 ועל-פי-זה מובן שסדר הלימוד צריך להיות באופן שלכל לראש מלמדים את הילד צורת אל"ף (ללא ניקוד
- 24 כלל), ואחר-כך מלמדים אותו "קמץ אל"ף א". ובהקדים:
- 25 איתא בגמרא (שבת קה, א) "אנכי נוטריקון אנא נפשי כתיבת יהבית". והנה, "יהבית" מורה על ענין של
- 26 המשכה, "כתיבת" - מורה על פעולה, ואפילו "נפשי" - הרי זו דרגא מסוימת. אבל "אנא" - קאי על 'עצמות
- 27 ומהות', אמיתית המציאות, שמאמיתת המצאו נמצאו כל הנמצאים.
- 28 ועל-דרך-זה מובן בנוגע לאות אל"ף דתיבת "אנכי" - שניקוד האות מורה על איזה ענין של ציור (פירוש
- 29 וביאור לאות זו, ולדוגמא: אל"ף בניקוד קמץ - התחלת תיבת "אנכי", ואל"ף בניקוד פתח - התחלת תיבת
- 30 "אנחנו", וכיוצא-בזה), ולכן, עצם ופשיטות הענין דאל"ף, אלופו של עולם, מתבטא באות אל"ף כפי שהיא
- 31 מופשטת מציור, עצם האות ללא כל ניקוד.
- 32 ולכן, אם מתחילים ללמוד עם הילד את אל"ף בניקוד קמץ, ללא כל נתינת מקום ללימוד את אל"ף עצמה,
- 33 הנה לא זו בלבד שאין זה מסייע בלימוד וחינוך הילד, אלא אדרבה: על-ידי-זה לא נותנים אפשרות לנטוע בלב
- 34 הילד את עצם הענין דאל"ף, אלופו של עולם. ועל-פי-זה מובן גודל הדגשת רבותינו נשיאנו שלכל לראש
- 35 ילמדו את צורת האותיות בפני-עצמן, שאז נוטעים ומשרישים בלב הילד את עצם ענין האל"ף, אלופו של עולם,
- 36 ורק לאחר-יזה מלמדים אותו "קמץ אל"ף א" - כפי שענין זה מתגלה ב"תורה אור" (כאשר "אביו מלמדו
- 37 תורה") - האל"ף דתיבת "אנכי".
- 38 ובזה רואים עד כמה גדולה החשיבות דמנהג נשים זקנות בישראל [כמו שכתב הרשב"א שאין לשנות מנהג
- 39 נשים זקנות בישראל כו'] - כידוע המנהג הפשוט אצל נשי ישראל לשיר לילדים שבתוך העריסה "שיר ערש"
- 40 שתוכנו אודות ה"רבי" שמלמד לתלמידיו "קמץ אל"ף א", ומובן שאין זה באקראי בעלמא, אלא כך נתפשט
- 41 ונתקבל אצל נשי ובנות ישראל בדורות שלפני-זה, בכל המקומות מעבר לים ששימשו "מרכזים" לתורה ויהדות
- 42 ויראת שמים - לפי שדרך הלימוד עם ילדי ישראל היתה באופן שהיו לומדים "קמץ אל"ף א", וטעם הדבר -
- 43 לפי ש"קמץ אל"ף א" קשור עם האות אל"ף דתיבת "אנכי", כנ"ל.

לא. והנה, כל האמור לעיל אודות אופן החינוך של ילדי ישראל, שלכל לראש צריכים לתת להם את האל"ף של יהדות - הרי זה ענין שהזמן גרמא, כי בימים אלו מסתיים הזמן שבו נמצאים הילדים מחוץ לכתלי בית-הספר, התלמוד-תורה והישיבה, ומכילים כבר את הילדים לקראת שנת הלימודים הבאה, ולכן, הרי זה הזמן המתאים לדאוג שהם יקבלו חינוך הכשר, ויתירה מזו: חינוך על טהרת הקודש. ועל-ידי-זה יגדלו הילדים ברוח התורה ומצוותיה, ויגרמו נחת רוח אמיתי למחנכים ולמדריכים, ולכל לראש - להוריהם.

וכלם ביחד מעמידים את "צבאות השם", ובאופן ד"הם הכירוהו תחלה", והולכים "בנערינו ובזקנינו ובבנותינו" לקבל את פני משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

* * *

לב. האמור לעיל אודות אופן הלימוד של ה"מלמד" עם תלמידיו (כללות ענין החינוך) - הרי זה ענין שהזמן גרמא, כי זהו הזמן שבו רושמים את הילדים לבתי-הספר. ומובן, שגם כאשר עד עתה למד הילד בבית-ספר שבו מקבלים חינוך הכשר - צריכים להשתדל שמכאן ולהבא יקבל הילד חינוך על טהרת הקודש. ובחינוך על טהרת הקודש גופא ישנם כמה וכמה דרגות, ותמיד צריכים להעלות בקודש בענין החינוך.

וכפי שרואים בטבע בני אדם - שההורים משתדלים לתת לילדיהם את כל צרכיהם באופן הכי-טוב (לא רק על-דרך המיצוע), ועד שהם דואגים לילדיהם יותר ממה שדואגים עבור עצמם.

ואם הדברים אמורים בנוגע למאכל ומשקה, שהשפעתו על בריאות הגוף היא למשך זמן מוגבל ביותר - במשך זמן מועט לאחר זמן העיכול בלבד, על-דרך-זה בנוגע ללבושים, שהם דבר חיצוני בלבד, ולמשך זמן מוגבל, כי כאשר הילד גדל מוכרחים להחליף את הלבושים שלו - ואף-על-פי-כן, גם בדברים אלו משתדלים ההורים (שיש להם רגש אמיתי של הורים) לתת לילדיהם את הטוב ביותר - בתכלית השלימות, עד כמה שידם מגעת, ולא חוסכים כל מאמץ בזה, ועד שלוקחים הלוואות כדי לתת לילדיהם יותר ממה שהם מסוגלים לתת להם - הרי על-אחת-כמה-וכמה שכן צריכה להיות הנהגת ההורים כאשר מדובר אודות ענין החינוך, שיש לו השפעה מכרעת על כל משך ימי חייו, כמו שכתוב "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה", ולכן, בוודאי שאין להסתפק בחינוך על-דרך המיצוע, או אפילו בחינוך טוב, אלא צריכים להשתדל להעניק לילדים את החינוך הטוב ביותר - בתכלית השלימות.

ומובן שאין להתחשב בהוצאות הכספיות הכרוכות בזה - כי החסכון בדולרים אחדים על-ידי-זה שלא יעניק לילדיו את החינוך הטוב ביותר, יגרע בטובתם של ילדיו בנוגע לאופן חינוכם על כל משך ימי חייהם, כאמור לעיל שהשפעת חינוך הנער היא על כל משך ימי חייו, גם בהיותו במעמד ומצב ד"כי יזקין".

ולכן, כאשר נמצאים בזמן שבו רושמים את הילדים לבתי-הספר, הרי זה הזמן המתאים ביותר להשתדל שהילדים יקבלו את החינוך הטוב ביותר, על-ידי-זה שרושמים אותם לבית-ספר, תלמוד-תורה וישיבה המתנהלים על טהרת הקודש, כי להעביר את הילדים מבית-ספר אחד למשנהו באמצע שנת הלימודים, הרי זה דבר קשה ביותר ובלתי רגיל כלל.

וגם כאשר נדמה לו שבהתחשב עם הרוחות הנושבות בחוץ יכולים להסתפק במדת היראת-שמים שמקבלים בבית-ספר זה - עליו לקחת בחשבון שמדובר כאן אודות חינוך במשך כל שנת הלימודים וקרוב לומר שגם בשנים שלאחר-יזה ימשיך הילד ללמוד בבית-ספר זה, ולכן, דרושה התבוננות פנימית ועמוקה כדי לקבוע היכן יוכל הילד לקבל את החינוך הטוב ביותר, בתכלית השלימות.

לג. בהמשך להמדובר אודות חינוך הקטנים, הרי כאן המקום לדבר אודות ענין הקשור עם חינוך של גדולים. ובהקדים:

ישנם כאלו שראויים אמנם לחנך את הגדולים, אבל לעומת זאת - ישנם כאלו שאינם ראויים לזה ואף-על-פי-כן מתיימרים לעסוק בחינוך הגדולים, ובלשון חכמינו ז"ל: "אינו ראוי להוראה ומורה".

כלפי מה הדברים אמורים - היות שנמצאים אנו בתחילת חודש אלול, הרי זה הזמן שבו עסוקים רבנים ומורי-הוראה בהכנת דרשותיהם לקראת ה"ימים נוראים", "שבת סליחות", וכיוצא-בזה (לאחר שחזרו

1 מחופשתם ב"נאות דשא". וישנם כאלו המדמים לעצמם שהדרשות דחודש אלול ו"ימים נוראים" חייבות
2 להתבטא באופן של כעס ורוגז, כי מאחר שאודות חודש אלול נאמר "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו"
3 (כנ"ל בדברי הטור), ענין של חרדה דוקא, וזהו גם תוכן הענין ד"ימים נוראים" - הרי בהכרח שאופן החינוך
4 בימים אלו יהיה באופן של כעס ורוגז!

5 ככל שיתרגזו ויכעס יותר - תהיה זו הוכחה שהוא המחנך האמיתי והגדול, והראיה - שהוא כל כך מונח
6 בענין החינוך עד שאינו מתחשב כלל האם מישוה מהשומעים יקפיד על דבריו, כי כוונתו היא לשם שמים,
7 ומשום זה צועק וגוער על יהודים!

8 וככל שצועק יותר - הרי הוא שמח ומרוצה מעצמו, בהיותו ה"דרשן" האמיתי, והראיה - שביכולתו לקנותר
9 את הזולת ("ער קען יענעם אריינזאגן")!

10 ועל-זה אומרים לו: לכל לראש - ישנו כלל בתורה "דברי חכמים בנחת נשמעים", ומכלל הן אתה שומע
11 לאו, היינו, שכאשר הדיבור אינו "בנחת", אין הדברים נשמעים, וסוף-כל-סוף יעזבוהו לנפשו - באותו מעמד,
12 מחר או מחר לאחר זמן, ולא ישמעו בקולו!

13 אפילו אם אינך "חכם" גדול - אינך צריך להכריז מעל הבמה (שממנה אומר אתה את דברי המוסר) שכולם
14 ידעו שאינך נכלל בין אלו שעליהם נאמר "דברי חכמים בנחת נשמעים"!!

15 ויתירה מזו: ידע אינש בנפשיה באיזה מעמד ומצב נמצא הוא בעצמו, ואף-על-פי-כן מעיז הוא לעמוד בפני
16 רבים ולקנותר ("זידלען") יהודים בתוארים מבהילים, רחמנא-ליצלן!

17 לד. מסופר בתנ"ך (ישעי' ו, ה ואילך) שכאשר הקב"ה צוה לישעיהו להיות נביא לבני ישראל, הנה כאשר
18 ישעיהו התבטא על בני ישראל באופן שאינו מתאים ("בתוך עם טמא שפתיים אנכי יושב") - נענש וקיבל
19 "פסק" תיכף ומיד - "ויעף . . אחד מן השרפים ובידו רצפה במלקחיים לקח מעל המזבח גו'".

20 וזאת - אף-על-פי שהתואר הבלתי-רצוי שאמר ישעיהו הנביא על בני ישראל לא נאמר ברבים חסו-שלום,
21 ואפילו לא באופן הקשור עם הלבנת פני היחיד, אלא ישעיהו הנביא אמר זאת בעת שדיבר עם הקב"ה, כאשר
22 היה צריך להשיב אם הוא מסכים לשליחות שהוטלה עליו (להיות נביא לבני ישראל), ומובן, שבהכרח לומר
23 להקב"ה את האמת (כי הקב"ה הוא "ה' אלקים אמת") - שהוא ירא משליחות זו מפני ש"בתוך עם גו' אנכי
24 יושב", ואם-כן, אף-על-פי שהקב"ה בוודאי ידע מהו מעמדו ומצבו של בני ישראל, כי "ה' יראה ללבב",
25 ובפרט שבהמשך הדברים אומר הקב"ה לישעיהו הנביא "השמן לב העם הזה וגו'" - אף-על-פי-כן, נענש
26 ישעיהו על מה שהתבטא באופן בלתי רצוי על בני ישראל!

27 ועוד ענין בזה:

28 ידוע שהזהירות אודות דיבור בלשון נקיה אמורה כאשר הדבר אינו נוגע להלכה למעשה, ולדוגמא: "הבהמה
29 אשר איננה טהורה" (נח ז, ח), שלשון זה נאמר קודם מתן תורה, כאשר הדבר לא היה נוגע לאיסור אכילה,
30 וכיוצא-בזה; אבל כאשר מדובר אודות ענין הנוגע להלכה למעשה, לאפרושי מאיסורא, אזי צריכים לומר
31 בפירוש "להבדיל בין הטמא ובין הטהור", כדי שידעו באופן ברור ממה צריך להזהר, וכיוצא-בזה.

32 ובנוגע לעניננו: דבריו של ישעיהו הנביא אודות מעמדו ומצבו של בני ישראל היו נוגעים למעשה בפועל,
33 היינו, שאינו יכול להיות נביא על בני ישראל מאחר ש"בתוך עם גו' אנכי יושב", ואף-על-פי-כן, היתה ההנהגה
34 זו בלתי רצויה - היתכן להתבטא באופן כזה על עמו של הקב"ה?! וזאת - למרות שביטוי זה לא היה אודות
35 מוחם ולבם של בני ישראל, אלא אודות השפתיים בלבד (ששפתותיהם אינם במעמד ומצב של טהרה), וביטוי
36 זה נאמר ביחידות - בפני הקב"ה בלבד, ובנוגע לענין של מעשה בפועל!

37 ומאחר שסיפור זה נכתב בתורה - מובן, שזוהי הוראה נצחית, כי התורה הזאת לא תהא מוחלפת, והוראה
38 זו שבתורה בתקפה עומדת גם בחודש אלול תשמ"ב, ובכל מקום ומקום!

39 וההוראה שבזה היא ברורה:

40 אצל רוב בני האדם יתכן לפעמים רצון לקנותר את הזולת, ואחר-כך נופל ברעיונו שהרצון שלו לקנותר את
41 הזולת הוא כדי לאפרושי מאיסורא, ואדרבה - "אוהבו שוחרו מוסר": היות שהוא אוהב ישראל אמיתי, לכן
42 רצונו לומר דברי מוסר לזולת.

ועל-זה באה ההוראה מסיפור הנ"ל: אין צורך לחפש "אוהב ישראל" גדול יותר מישעיהו הנביא [ובפרט
על-פי המבואר בכמה מקומות (ראה לקוטי-שיחות חלק י"ח עמוד 4-343 ושם נסמך) אודות החילוק שבין
ירמיהו לישעיהו, שבתוכה "ירמיהו" ישנם האותיות "מר", מלשון מרירות, מפני שניבא על ענינים בלתי רצויים
- "איכה ישבה גו'", ו"ישעיהו" הוא מלשון ישועה, מפני שישעיהו הוא נביא הישועה - "נחמו נחמו עמי",
וכיוצא-בזה], ואף-על-פי-כן, רואים בפועל מה היתה התוצאה מזה שהתבטא אודות בני ישראל באופן בלתי
רצוי, למרות שזה היה בחשאי בלבד, כנ"ל בארוכה.

ומה שישעיהו הנביא התנהג כן, למרות שבו בחר הקב"ה לנביא הישועה והגאולה האמיתית והשלמה -
הרי זה על-דרך מאמר רבותינו ז"ל (עבודה זרה ד, סוף עמוד ב) "לא היה דוד ראוי לאותו מעשה", אלא "ליתן
פתחון פה לבעלי תשובה" ("הורית דרך תשובה"), ועד ש"הקים עולה של תשובה", ועל-דרך-זה בעניננו -
שישעיהו הנביא מסר את נפשו כדי שבדורות הבאים יוכלו לתקן הנהגה כזו!

לה. ובפרט כאשר נמצאים בחודש אלול:
חודש אלול הוא חודש הרחמים, שאז עלה משה רבינו להר כדי לקבל לוחות אחרונות, ואז נתרצה הקב"ה
לישראל בשמחה ובלב שלם - "מה הראשונים ברצון אף אחרונים ברצון", זאת אומרת, שהנהגתו של משה
רבינו היתה באופן שהוא התפלל ובקש רחמים אפילו עבור עושי העגל, ופעל שהקב"ה יאמר "סלחתי כדברך",
ורק אחר-כך ירד משה מן ההר כדי לעסוק עם שאר בני ישראל.

ואם-כן, כאשר נמצאים בחודש הרחמים, שזהו הזמן שבו צריכים לבקש ולפעול ברכת כתיבה וחתמה טובה
לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה עבור כל אחד ואחת מבני ישראל וכללות בני ישראל - הרי חסו-שלום
לגלות בדיבור איזה ענין בלתי רצוי, שבוזה יוכל להאחז הצד שכנגד המקטרג על שונאי ישראל, בהביאו הוכחה
שכך וכך נאמר על-ידי פלוני במעמד עשרה מישראל, ובפרט שהדברים נאמרו באופן של צעקה, מתוך מאמץ וכו'!

אדמו"ר הזקן כותב ב'לקוטי-תורה' שבחודש אלול נמצא המלך בשדה, והוא מקבל את כל אחד ואחת
מישראל בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם, ולעומת זאת - נעמד הוא בפני המלך, ובה בשעה שהמלך
מקבל את היהודי בסבר פנים יפות ומראה לו פנים שוחקות, הרי הוא צועק ומקנתר יהודי זה! - "שומו שמים"! -
והתירוץ על זה: הוא אינו יודע כלל אודות המשל של אדמו"ר הזקן אודות המלך שנמצא בשדה, ואם היה
יודע אודות משל זה - אינני יודע מה היה אומר אז, אולי היה אומר "איפכא מסתברא"! ומאחר שאין ללמד
היפך הזכות על יהודי - מסתמא היה מקבל את הדברים.

אבל גם לולי משל הנ"ל - אסור לדבר על יהודים באופן שהוא מדבר, כאמור לעיל אודות ההוראה מהסיפור
דישעיהו הנביא, ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר נמצאים בחודש הרחמים!

לו. וכאמור לעיל - ישעיהו הנביא התנהג כן כדי לפתוח דרך תשובה לדורות הבאים, ואף-על-פי-כן, בדורנו
זה, חושך כפול ומכופל דומן הגלות, ישנו מי שמנצל את חודש הרחמים לצעוק על יהודים ולומר עליהם כל
מיני חסרונות - שרובא דרובא מהשומעים אינם שייכים כלל לענינים אלו, ואפילו אם-תמצי-לומר שישנם אחדים
השייכים לזה, בדקות דקות על-כל-פנים - מי ש'מק' ל"נביא" לקנתר רחמנא-ליצלן את בנו יחידו של הקב"ה,
"בנים אתם לה' אלקיכם"?

רצונך לקיים את המצות-עשה ד"הוכח תוכיח את עמיתך" - הנה לכל לראש ישנו פסק-דין ב'שולחן-ערוך'
שצריכים להוכיחו ביחיד דוקא, ולא רק פעם אחת אלא כמה וכמה פעמים, וגם כאשר מוכיחו ברבים (לאחרי
שהוכיחו ביחיד כמה וכמה פעמים), הרי זה צריך להיות באופן ד"דברי חכמים בנחת נשמעים", ולא באופן של
כעס ורוגזא.

כאשר יהודי מוכיח את הזולת מצד ציווי התורה "הוכח תוכיח את עמיתך" - הרי דבריו הם באופן המתאים
לדברי התורה - חכמתו ורצונו של הקב"ה, "כי היא חכמתכם ובינתכם", ואז דיבורו הוא באופן ד"דברי חכמים
בנחת נשמעים".

וכמובן בפשטות שכאשר הכוונה היא לפעול על הזולת לשוב בתשובה ולתקן את דרכיו - אין לדבר עמו
באופן כזה שכתוצאה מזה יבעט וילך לו; אין להתנהג באופן ד"שמאל דוחה" לפני ההנהגה באופן ד"ימין
מקרבת", ופשיטא שאין להתנהג באופן דימין דוחה, ורק לאחר זמן (לאחרי חג הסוכות), כאשר הזולת (שאותו
דוחה) לא יהיה באותו מעמד, יחשוב אם להתנהג באופן דשמאל מקרבת, אם לאו!

1 ויתירה מזו אמרו חכמינו ז"ל: "שלשה ברא הקב"ה ותהא (מתנחם ומתחרט) שבראן . . ויצר-הרע, שנאמר
2 ואשר הרעותי גו'" (ירושלמי תענית פרק ג הלכה ד), ואף-על-פי-כן, כאשר צריכים לבטל את היצר-הרע - הרי
3 זה נעשה על-ידי התורה דוקא, כמאמר רבותינו ז"ל (קידושין ל, ב) "בראתי יצר-הרע ובראתי לו תורה תבלין",
4 ש"דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום"!

5 ומזה מובן שאמירת דברי מוסר צריכה להיות באופן ד"דברי חכמים בנחת נשמעים", ולא מתוך כעס ורוגזא.
6 ועל-דרך המסופר אודות אחד מתלמידי המגיד - ר' זושא, שכאשר רצה לפעול על יהודי לשנות ולתקן את
7 דרכיו, היה נעמד סמוך אליו ואומר ש"זושא עשה כך וכך" (והיה הולך ומונה את כל הדברים שעשה פלוני,
8 באמרו שזושא עשה כך וכך), והיה בוכה על זה וכו', וכאשר פלוני היה שומע ורואה זאת, היה מתעורר
9 בתשובה, באופן של חרטה על העבר וקבלה טובה להבא.

10 וכמדובר כמה פעמים אודות מה שכתוב בספרי מוסר שכאשר אדם רואה חסרון מסויים אצל חברו, הרי
11 זה בדוגמת האדם המסתכל במראה שרואה את צורתו, היינו, היות שחסרון זה קיים גם אצלו - על-כל-פנים
12 בדקות דדקות, לכן רואה זאת במראה - כאשר מסתכל על חברו, ולולי שייכותו לענין זה (אפילו בדקות דדקות),
13 לא היה רואה זאת אצל חברו.

14 וטעם הדבר - ובהקדים: ידוע מה שכתוב "לא יגורך רע", ולכאורה אינו מובן: מאחר שהפסוק עצמו מדגיש
15 שישנו מציאות הרע, אם-כן, כיצד יתכן ש"לא יגורך רע"? - אלא זהו על-דרך הענין ד"טהור עינים מראות
16 ברע", היינו, כאשר יהודי הוא במעמד ומצב ד"טהור עינים", אזי אינו רואה את מציאות הרע אצל הזולת,
17 מאחר שאין לו שייכות כלל לענין זה.

18 ועל-פי-זה - כאשר מזמנים לו להפגש עם הזולת והוא רואה אצלו מציאות של רע, הרי זו הוכחה שיש
19 אצלו ענין זה בדקות דדקות על-כל-פנים, ולכן, העצה לזה - להתוודות ברבים שאצלו ישנו ענין זה בדקות,
20 ועל-ידי-זה יפעל גם אצל הזולת לתקן את דרכיו כו', בראותו שהוא מתוודה ומתחרט על ענין זה בדקות דדקות.
21 ובנוגע לענינו - כאשר אומרים לו עצה הנ"ל (להתוודות ברבים על ענינו), טוען הוא: היתכן שיבזה את
22 עצמו ברבים, הרי זה היפך "כבוד התורה"?! - אם אינך רוצה להתוודות ברבים על החסרונות שלך, אזי אל
23 תדבר ברבים אודות חסרונות של יהודים אחרים!!

24 ואם רצונך לקיים את המצוה ד"הוכח תוכיח" - תקיים אותה על-פי מה שכתוב ב'שולחן-ערוך' שלכל לראש
25 צריכים להוכיחו ביחיד כו', ובאופן ד"דברי חכמים בנחת נשמעים".

26 לז. ועוד ענין עיקרי בזה:

27 גם כאשר מדבר באופן ד"דברי חכמים בנחת נשמעים" - הנה תמורת הדיבור אודות ענינים בלתי רצויים,
28 היפך השכר וכו', יכולים לדבר אודות צד הטוב, ענין השכר, וכיוצא-בזה.

29 לשם מה צריך אתה להתנהג באופן ד"לא חפץ בברכה" (וכידוע מה שכתוב בהמשך הכתוב!), כאשר אתה
30 יכול להתנהג באופן ד"חפץ בברכה": תדבר אודות שכר המצוות, שכר מצות התשובה, וכיוצא-בזה, שהרי מקרא
31 מלא דיבר הכתוב אודות גודל הענין דשכר המצוות - הן בחמשה חומשי תורה, ולדוגמא: "אם בחוקתי תלכו
32 ואת מצוותי תשמרו גו' ונתתי גשמיכם בעתם", ויתירה מזו - בנביאים, ויתירה מזו - בתורה שבעל-פה, ומובן,
33 שישנו חומר רב בענינים אלו (דשכר המצוות וכיוצא-בזה) שיספיק לו עבור הדרשות של חודש אלול, עשרת
34 ימי תשובה וכל חודש תשרי, ומספיק אפילו על כל השנה כולה - לא יחסר לו על מה לדבר בדרשותיו!

35 ואפילו אם הנך מוכרח לוותר ("נאכגעבן") לצד השמאל ולדבר גם אודות הצד הבלתי רצוי - אזי מספיק
36 להוסיף בקיצור: ומכלל הן אתה שומע לאו! ואם הוספה זו עדיין אינה מספקת אותך - אזי תוסיף "מראה
37 מקום" - שיעיינו בפרשת בחוקתי פסוק זה וזה! אמנם חודש אלול אינו הזמן להזכיר פסוקים אלו, אבל היות
38 שהוא מוכרח לעשות משהו כדי לרדת לחייהם של יהודים, אזי מספיק להוסיף "מראה מקום" בלבד! אבל
39 חס-ושלום להוסיף ולומר את כל דברי המוסר שנאמרו בשנה שעברה, לפני שנתיים או שלש שנים כו', באופן
40 דהיפך הברכה בגשמיות, ועל-אחת-כמה-וכמה היפך הברכה ברוחניות!

41 חס-ושלום להזכיר אודות נקודת החולשה שישנה אצל יהודי מסויים, ומה גם שאינו יודע מהי הסיבה שגרמה
42 לכך שיהיה במעמד ומצב הנ"ל - וכפסק-דין המשנה (ש"טעה בדבר משנה חוזר") "הוי דן את כל האדם לכף

זכות", "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו", כמבואר בארוכה פרטי הענינים בזה בספרי מוסר וחסידות, ועל-אחת-כמה-זכמה - כאשר מדברים ברבים!

והעיקר: הדיבור אודות הצד הבלתי-רצוי הוא אך ורק מצד היפך הענין דמדות טובות, וללא כל תועלת כלל וכלל, כי ההשפעה על הזולת להיטיב את דרכו תעשה בזריזות יתירה, ביתר שאת וביתר עוז, כאשר הדיבור יהיה בדרכי נועם ובדרכי שלום - אודות גודל ההפלאה והשכר דקיום המצוות, ועל-ידי-זה יפעל בדרך ממילא את הענין ד"סור מרע".

ובפשטות: הדרך הטובה והיעילה ביותר לפעול על הזולת להיטיב את דרכו, היא - כאשר מסבירים לו את גודל ההפלאה במעלתו של כל אחד ואחד מישראל, שביכולתו להגיע למעמד ומצב נעלה ביותר, ועד לפסק-דין הרמב"ם (הלכות תשובה פרק ג הלכה ד) שעל-ידי "מצוה אחת" בלבד "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות"!

ומובן שפסק-דין הרמב"ם לא קאי על צדיק גמור דוקא - כי מפורש ברמב"ם ש"צריך כל אדם שיראה עצמו . . . וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב", ואם-כן, מדובר כאן אודות יהודי שנמצא במעמד ומצב שיש לו מחצה זכויות ומחצה כו', ואף-על-פי-כן, "עשה מצוה אחת, הכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה"!

לח. בהמשך להאמור לעיל - ישנו סיפור בגמרא (סוף פרק ג דמסכת מגילה (כה, ב)) הדורש ביאור והסברה: במסכת מגילה במשנה האחרונה דפרק ג דמגילה [ובכמה דפוסים משניות הרי זה בסיום פרק ד דמגילה] מדובר אודות פרטי דינים בנוגע להפטרות מסוימות, ושם: "רבי אליעזר אומר אין מפטירין בהודע את ירושלים" - פרק מסויים ביחזקאל (ט"ז) המדבר אודות ענינים בלתי רצויים בנוגע לירושלים, ולדעת רבי אליעזר אין מפטירין בהודע את ירושלים, "משום יקרא דירושלים" (פירוש הרב עובדיה מברטנורא שם), היינו, כבודם של אנשי ירושלים (פירוש ה'תוספות-יום-טוב' שם).

ומסופר בגמרא (שם): "תניא מעשה באדם אחד שהיה קורא למעלה מרבי אליעזר (בעמדו על בימה וכיוצא-בזה) הודע את ירושלים את תועבותיה, אמר לו: עד שאתה בודק בתועבות ירושלים צא ובודק בתועבות אמך, בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול".

[השייכות ד"בדוק בתועבות אמך" כתשובה לעובדה שהיה "בודק בתועבות ירושלים" - מובנת על-פי המשך הדברים בהפטרה ד"הודע את ירושלים": "מכורותיך ומולדותיך גו' אמך חתית" (ראה 'תוספות-יום-טוב' שם)]. ולכאורה אינו מובן:

בפירוש המשניות להרמב"ם וכן בפירוש הרב עובדיה מברטנורא מובא ש"אין הלכה כרבי אליעזר", אלא מותר להפטיר ב"הודע את ירושלים". וכן כותב הרמב"ם בסוף "סדר תפלות כל השנה" (בסיום ספר "אהבה") - ששם מפרט הרמב"ם את ההפטרות דכל השנה: "ואלה שמות - בן אדם הודע את ירושלים . . . ביחזקאל", היינו, שלדעת הרמב"ם נוהגים להפטיר ב"הודע את ירושלים" בפרשת "ואלה שמות". וכן הוא מנהג תימן.

ועל-פי-זה נשאלת שאלה פשוטה: מאחר שההלכה היא שמפטירין ב"הודע את ירושלים" - אם-כן, לשם מה מביאה הגמרא את סיפור הברייתא אודות אותו אדם שהיה קורא "הודע את ירושלים גו'", ואמר לו רבי אליעזר "עד שאתה בודק בתועבות ירושלים צא ובודק בתועבות אמך", ולא זו בלבד אלא הברייתא מוסיפה ומסיימת ש"בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול" - הרי בלא-הכי אין הלכה כרבי אליעזר?!

בסגנון אחר: מסיפור הברייתא אודות דברי רבי אליעזר, ובעיקר מסיום הדברים - "בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול", היינו, היות שהוא זלזל בכבודם של אנשי ירושלים נתגלה שיש בו שמץ של פסול - מובן, שאין זה דבר רצוי להפטיר ב"הודע את ירושלים", ואם-כן, מדוע אמנם "אין הלכה כרבי אליעזר"?!

לט. והביאור בזה - בהקדם הדיוק שענין זה ("צא ובודק כו' בדקו אחריו ומצאו כו'") נאמר על-ידי רבי אליעזר: ברוב הגירסאות הובאה דעה זו (ש"אין מפטירין בהודע את ירושלים") בשמו של "רבי אליעזר" (דלא כגירסא "רבי אלעזר", שאינה ברוב הגירסאות). וידוע שסתם רבי אליעזר הוא - רבי אליעזר הגדול.

והנה, בנוגע לרבי אליעזר הגדול מצינו בגמרא (בבא מציעא נט, ב) בסוגיא ד"תנור של עכנאי" ש"באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו, אמר להם אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח . . .

- 1 אמת המים יוכיחו . . כותלי בית המדרש יוכיחו . . מן השמים יוכיחו כו", וגם לאחר כל הוכחות אלו לא
2 פסקו הלכה כרבי אליעזר, לפי שהתורה "לא בשמים היא".
- 3 [ומי שהכריז ואמר שהתורה "לא בשמים היא" - היה רבי יהושע דוקא, שאודותיו מסופר בכמה מקומות
4 שהנהגתו (אפילו בנוגע לאינם-יהודים, ועל-אחת-כמה-בנוגע לבני ישראל) היתה באופן דרכי נועם ודרכי
5 שלום דוקא, בהתאם לאופן הנהגת העולם, ולא באופן ד"מ מן השמים יוכיחו".]
- 6 וזהו הקשר לסיפור הנ"ל אודות דבריו של רבי אליעזר - "צא ובדוק כו" בדקו אחריו ומצאו כו":
7 סדר הנהגה של רבי אליעזר היה באופן שאמר "אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו, יצתה בת קול ואמרה
8 מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום", ולכן גם בענינו היתה הנהגתו באופן שאמר לאותו אדם
9 שהיה קורא "הודע את ירושלים" - "עד שאתה בודק כו" צא ובדוק בתועבות אמך, בדקו אחריו ומצאו בו שמץ
10 פסול", היינו, שרבי אליעזר הוכיח את דבריו על-ידי ענין של נס, וכיוצא-בזה. ואף-על-פי-כן, כשם שבסוגיא
11 הנ"ל המסקנא היא שאין הלכה כרבי אליעזר (כי התורה "לא בשמים היא"), כמו כן בענינו אין הלכה כרבי
12 אליעזר, ולכן, מפטירין ב"הודע את ירושלים".
- 13 [ובזה רואים את הכלל ש"דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר" - כי על-ידי-זה שלומדים
14 אודות שיטת רבי אליעזר בסוגיא ד"תנור של עכנאי", מובנת שיטתו גם בנוגע לסוגיא שדנה אודות ההפטר
15 ד"הודע את ירושלים".]
- 16 מ. והנה, על-פי הביאור דלעיל מובן רק אופן הנהגת רבי אליעזר ומה שאין הלכה כמותו, אבל עדיין אינו
17 מובן: מהי התועלת שבאמירת ההפטרה ד"הודע את ירושלים" - לשם מה צריכים להפטיר בפרשת שמות
18 ב"הודע את ירושלים" דוקא, הרי ישנה אפשרות להפטיר בענינים אחרים, והראיה - שבכמה מקומות מפטירין
19 אמנם הפטרה אחרת, ומובן ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים", ואם-כן, מדוע כותב הרמב"ם שנוהגים להפטיר
20 בפרשת שמות ב"הודע את ירושלים" דוקא? !
21 והביאור בזה:
- 22 כאשר מדובר אודות הפטרה שנאמרה על-ידי נביא ה', הנה גם כאשר ההפטרה מדברת אודות ענין בלתי
23 רצוי, ולדוגמא: ההפטרה ד"הודע את ירושלים גו", אף-על-פי-כן, מובן ופשוט שהכוונה בזה אינה לשם הודעה
24 בעלמא, אלא כדי להביא לתיקון הדבר, על-ידי עבודת התשובה.
- 25 ומובן, שכאשר ההפטרה ד"הודע את ירושלים" נאמרת במקום קדוש (בית כנסת ובית מדרש), ובברכה לפני
26 ולאחריה, הרי הכוונה בזה היא - "להוציא יקר מזולל", היינו, תיקון הענין באופן דאתהפכא, ועל-דרך לשון
27 חכמינו ז"ל שאפילו המלאך דהיפך הטוב עונה אמן כו".
- 28 ועל-פי-זה מובנת השייכות דהפטרה זו ל"יחזקאל" דוקא - כי בפרקים האחרונים דיחזקאל מדובר אודות
29 בנין בית המקדש השלישי, והרי ידוע הכלל ש"הכל הולך אחר החיתום", בדוגמת השורה האחרונה שבשטר,
30 וכיוצא-בזה, זאת אומרת, שתכלית הכוונה בהזכרת הענין הבלתי-רצוי ד"הודע את ירושלים" הוא - להפוך ענין
31 זה לקדושה, ועד שבאים לתכלית השלימות שבסיום יחזקאל - בנין בית המקדש השלישי.
- 32 ולכן תיקנו לומר הפטרה זו בפרשת שמות דוקא: בפרשת שמות מסופר אודות כללות הענין דגלות מצרים,
33 "ערות הארץ", עם כל הצרות הקשורות עם ענין הגלות כו", ולכן מפטירין ב"הודע את ירושלים" שביחזקאל,
34 כדי לרמז שלאחרי תכלית הירידה באים לתכלית העילוי - בנין בית המקדש השלישי (בסוף ספר יחזקאל).
- 35 מא. והנה, גם כאשר מדובר אודות אמירת ההפטרה, דברי הנביא (ולא שאומר דברי מוסר על דעת עצמו
36 ובלשונו כו') - הנה מאחר שאותו אדם מצא לנכון לבחור מכל ההפטרות את ההפטרה ד"הודע את ירושלים",
37 הקפיד עליו רבי אליעזר, ואמר שהסיבה לזה שהוא בחר בהפטרה זו היא - ענין בלתי רצוי בחינוך שלו, ולכן
38 "צא ובדוק בתועבות אמך", וכפי שמובא בהמשך הדברים ש"בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול".
- 39 וזוהי ההוראה הנלמדת מדברי המשנה (לדעת רבי אליעזר) "אין מפטירין בהודע את ירושלים", ובמיוחד
40 מהסיפור המובא בברייתא ש"בדקו אחריו כו" [וכידוע מאמרו של אילפא (תענית כב, א) "אי איכא דשאל לי
41 במתניתא כו' ולא פשיטנא ליה ממתניתין", היינו, שכל הפרטים שבברייתא ישנם ברמז במשנה, אלא שהמשנה
42 כתובה בלשון קצרה (כמבואר ברמב"ם), והברייתא ענינה לבאר ולפרט את דברי המשנה, וכמוזכר גם לעיל (סעיף
43 י"ב) החילוק שבין המשנה לברייתא] - עד כמה יש להזהר שלא לומר דבר שאינו מתאים לכבודן של ישראל.

וכל זה - אפילו כאשר מדובר אודות אמירת הפטרה, דברי הנביא, ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות אמירת דברי מוסר על דעת עצמו, ובלשון וסגנון שלו - היפך הענין ד"דברי חכמים בנחת נשמעים", שאז בוודאי מושלל ענין זה בתכלית!

וכמובן בפשטות שאותו אדם ש"היה קורא למעלה מרבי אליעזר הודע את ירושלים גו'" קרא זאת באופן המתאים לקריאה בפני רבי אליעזר - "בנחת נשמעים", ואף-על-פי-כן, לא היה רבי אליעזר מרוצה מזה שבחר בהפטרה זו דוקא; טענתו של רבי אליעזר לא היתה שהוא מקנתר רחמנא-ליצלן וצועק על בני ישראל (כי דבריו נאמרו "בנחת"), אלא רק משום שבחר בהפטרה זו דוקא, ומשום ענין זה בלבד אמר לו רבי אליעזר "צא ובדוק בתועבות אמך", ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות אמירת דברי מוסר על דעת עצמו (דלא כאמירת הפטרה, דברי הנביא), ובאופן הפכי מאשר "דברי חכמים בנחת נשמעים"!

וכל זה - מלבד הענין שהכעס מביא לידי טעות, כפי שמסופר אפילו אודות משה רבינו ש"לפי שבא משה לכלל כעס בא לכלל טעות, שנתעלמה ממנו הלכה כו'" (פירוש רש"י מטות לא, כא). ומובן, שאין הכוונה לספר אודות חסרון של משה רבינו חס-ושלום, כי אם בתור הוראה לדורות שכאשר מדברים באופן של כעס (היפך הענין ד"דברי חכמים בנחת נשמעים") באים לידי טעות!

וכמדובר לעיל (סעיף ל"ד) אודות ההוראה הנלמדת מהסיפור אודות ישעיהו הנביא, שכאשר אמר על בני ישראל תואר שהוא היפך ענין הטהרה, נענש על-זה תיכף ומיד (על-דרך לשון חכמינו ז"ל (פסחים נו, ב) "שקליה . . למיטרפסיה מיניה בהאי עלמא"), ולא זו בלבד שנענש על זה, אלא התורה מפרסמת אודות ענין זה!

ולכאורה הרי זה פלא גדול ביותר:

ישעיהו הנביא הוא אחד הנביאים הכי חשובים, ולאחריו באו ירמיהו ויחזקאל ושאר הנביאים האחרונים [דוד ושלמה היו גם נביאים (סוטה מח, ב), אבל אף-על-פי-כן, כאשר מדובר אודות "סדרן של נביאים" (ספרי הנביאים), לא נימנו ספריהם של דוד ושלמה בין ספרי הנביאים, אלא בין ספרי הכתובים (בבא בתרא יד, ב)]. ובפרט על-פי המבואר בספרי קבלה וחסידות שישעיהו ראה את המרכבה דעולם הבריאה ("שש כנפים שש כנפים לאחד"), מה-שאינ-כן יחזקאל ראה רק את המרכבה דעולם היצירה (ארבע כנפים בלבד), ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לזכריה - שראה רק את המרכבה דעולם העשיה.

ואף-על-פי-כן, כאשר ישעיהו הנביא אמר על בני ישראל תואר בלתי רצוי, הנה למרות שתואר זה לא נאמר ברבים (אלא בפני הקב"ה בלבד), ולא באופן של אריכות ההסבר, ובוודאי שלא באופן דהיפך הנועם וכו' - אף-על-פי-כן, מפרסמת התורה שישעיהו הנביא נענש על ענין זה, כדי שילמדו מסיפור זה עד כמה צריכים להזהר בכבודן של ישראל, וזאת - גם כאשר מדובר אודות יהודים שעליהם נאמר בהמשך נבואה זו "השמן לב העם הזה ואזניו הכבד וגו'!"

מב. והנה, כל האמור לעיל הוא בנוגע לכל הזמנים, ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות חודש אלול, "חודש הרחמים", שאז צריך כל אחד ואחד מישראל להתכונן בעצמו (באופן ד"קשוט עצמך") ולהכין את שאר בני ישראל שכולם יהיו מוכנים לקבל את ברכותיו של הקב"ה שהוא רחום וחנון - הרי בוודאי שההנהגה צריכה להיות באופן ד"מה הוא רחום אף אתה רחום כו' מה הוא גומל חסדים אף אתה וכו'", וחס-ושלום לדבר בזמן זה אודות ענינים שהם היפך שבחם של ישראל!

ואף-על-פי שהדברים האמורים לעיל הם דברים פשוטים, כי אין זה דבר חידוש שנתחדש במקום פלוני בשנה זו, אלא כל הנ"ל מבוסס על הלכות פסוקות בתורה שבעל-פה, בפוסקים ראשונים ואחרונים - אף-על-פי-כן, מסיבות שונות ומשונות ישנו דבר תמוה: מזמן לזמן קופץ לו אחד ומתחיל לקנתר את בני ישראל רחמנא-ליצלן והזמן שבותר לכך הוא - בחודש אלול דוקא!

איתא ב'לקוטי מהרי"ל' ש"מנהג ישראל" ("תורה הוא") שכאשר אדם כותב אגרת לחבירו מראש-חודש אלול (באיזה ענין שיהיה - ביאור אודות ענין מוקשה ברמב"ם, וכיצא-בזה), הרי הוא מברך את חבירו (באגרת זו) בברכת כתיבה וחתמה טובה. ואף-על-פי-כן, ישנם כאלו שמנצלים ימים אלו (שבהם נוהגים לברך את בני ישראל) - כדי לקנתר את בני ישראל רחמנא-ליצלן!!

וגם כאשר מביא פסוק או מאמר חכמינו ז"ל בתחילת דבריו, ומסיים את דבריו במספר מילים שבכיוון הטוב - הרי העיקר אצל השומעים הוא תוכן הדברים (ולא ההתחלה והסיום), והם שומעים שהוא צועק ומקנתר את בני ישראל, אף-על-פי ש"תורת אמת" אומרת שכל אחד ואחד מישראל הוא בבחינת "בנים אתם לה' אלקיכם"!

- 1 וכאמור לעיל - ההסברה שצריכים לאפרושי מאיסורא כו' אינה במקומה, כי אדרבה: כאשר מראים פנים
2 זועפות, ומדברים דברים קשים כו', לא מצליחים לפעול מאומה, והדרך היחידה היא - לדבר בדרכי נועם וכו',
3 כפי שרואים בפועל.
- 4 מג. ויהי-רצון שבעמדנו בחודש אלול, שבו נוהגים כל ישראל לברך איש את רעהו בברכת כתיבה וחתימה
5 טובה (כנ"ל) - יזכה כל אחד ואחת מישראל לברכת כתיבה וחתימה טובה, וגמר חתימה טובה, בנוגע לכל
6 עניניו, וזאת - החל מראש חודש אלול.
- 7 ומאחר שהמשכת ברכת כתיבה וחתימה טובה היא בנוגע לכל הענינים, הרי על-אחת-כמה-וכמה שבזה
8 נכללת הברכה הכי עיקרית - ביאת משיח צדקנו, ועל-ידו - גאולה האמיתית והשלמה, ובאופן דתיכף ומיד.
- 9 מד. בהמשך להמדובר לעיל - מן הראוי לסיים בסיפור שאירע אצל רבותינו נשיאנו (כדלקמן), שפירסום
10 מאורע זה מהווה הוכחה שיש בזה הוראה לרבים, גם - בדור יתום זה, וסיפור זה (דלקמן) מוסיף ביאור והסברה
11 אודות החילוק שבין אמירת "הודע את ירושלים גו'" על-ידי יחזקאל הנביא ובין אמירת ענין זה על-ידי אותו
12 אדם שרבי אליעזר אמר לו "צא ובדוק כו":
- 13 ידוע סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (היום יום י"ז אלול): רבינו הזקן היה בעצמו הקורא בתורה.
14 פעם אחת לא היה בליאזנא בשבת פרשת תבוא, ושמע אדמו"ר האמצעי - והוא עודנו נער קודם הבר-מצוה -
15 הקריאה מאחר. העגמת-נפש מהקללות שבתוכחה הביאתו לכאב לב, עד שביום הכיפורים נסתפק רבינו הזקן
16 אם יוכל להתענות. כששאלו את אדמו"ר האמצעי הרי בכל שנה קוראים פרשה זו, ענה: כשאבא קורא "הערט
17 זיך ניט קיין קללות" (לא נשמעות קללות).
- 18 זאת אומרת: אף-על-פי ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו", אף-על-פי-כן, כאשר "אבא" קורא את התוכחה -
19 הרי זה ענין אחר לגמרי!
- 20 ועל-דרך-זה בעניננו: כאשר יחזקאל הנביא אומר "הודע את ירושלים גו'", ועל-דרך-זה כאשר קורין הפטרה
21 זו בפרשת שמות (על-פי מנהג הרמב"ם), בבית הכנסת, ובמעמד עשרה מישראל, אשר "הן אל-כביר ולא
22 ימאס", הרי זה ענין הקשור עם "אבינו שבשמים", ולכן, הרי זה ענין אחר לגמרי - ה"אבא" קורא;
- 23 אבל כאשר מדובר אודות אמירת דרשה שתוכנה הוכן בעת השהייה ב"קאנטרי", תוך כדי מחשבה להראות
24 לכל את גדלותו ויראת שמים שלו, על-ידי-זה שידבר עם יהודים באופן כך וכך - זו אינה קריאה של "אבא" !!
25 מה. ויהי-רצון שמכאן ולהבא לא יהיה צורך לדבר אודות ענינים בלתי רצויים, כי מאחר ש"מיד הן נגאלין",
26 הרי יקויים היעוד "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ" (וכללות הענין דצד השמאל יהיה רק כפי שזה שייך
27 בבחינת 'עתיק').
- 28 וכמבואר ב'אגרת-הקדש' (סימן כ"ו) שלעתיד לבוא, "אחר שיושלם בירור הניצוצות ויופרד הרע מהטוב . .
29 ולא שלטא אילנא דטוב ורע בצאת הטוב ממנה, אזי לא יהיה עסק התורה והמצוות לברר בירורין כי-אם לייחד
30 יחודים עליונים יותר כו",
- 31 היינו, שאז תהיה כללות העבודה באופן ד"ילכו מחיל אל חיל" בעניני קדושה, כפסק-דין הגמרא בסיום
32 כמה ממסכתות הש"ס - "תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר ילכו מחיל
33 אל חיל", ועד שזוכים לקיום היעוד "יראה אל אלקים בציון" - כפשוטו, במהרה בימינו ממש.
- 34 וכדי שענין זה יהיה מתוך שמחה - ינגנו עתה את הניגון "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו", וכרגיל
35 לאחרונה - להתחיל מ"יהי רצון", שזהו ענין של תפילה, ועד הפירוש הפנימי ד"יהי רצון" - שעושים ופועלים
36 רצון חדש אצל הקב"ה, היינו, שהרצון הקודם הוא כאילו לא היה, עתה נפעל רצון חדש, והרצון החדש הוא
37 - "שיבנה בית המקדש", ומתי - "במהרה בימינו" ממש.
- 38 [החזן ר' משה שי' טלישבסקי התחיל "יהי רצון" . . שיבנה בית המקדש במהרה בימינו", וכל הקהל אחריו].

* * *

- 39 מו. דובר בהתוועדות הקודמת (שיחת שבת פרשת ראה בתחילתה) שכללות עבודת האדם היא בג' הקוין
40 תורה עבודה וגמילות חסדים, ובהקדמת עבודת התשובה, שעל-ידי נעשים המעשים דתורה ומצוותיה "טובים
41 ומאירים", ותכלית המכוון בכללות העבודה - הגאולה האמיתית והשלמה.

1 [וכפסק-דין הרמב"ם בספרו "יד החזקה" - הן בסוף הלכות תשובה (פרק ט הלכה ב) והן בסוף הלכות
2 מלכים ומלחמותיהם (שבסיומם מדובר אודות ההלכות דמלך המשיח ומלחמותיו - "לחם מלחמות ה' וינצח")
3 - "לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם. . אלא כדי שיהיו פנויים בתורה
4 וחכמתה", היינו, שאז יוכלו לעסוק בתורה ומצוות בתכלית השלימות, וכפי שמסיים הרמב"ם ש"באותו הזמן
5 . כל המעדנים מצויין כעפר, ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד. . וישיגו דעת בוראם כפי
6 כח האדם, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

7 וכמדובר כמה פעמים אודות דיוק הלשון "כמים לים מכסים" - שזהו בדוגמת ברואים שבים, שאינם נראים
8 למציאות כלל, כי כאשר מביטים בנהר או בים רואים "מים" בלבד, למרות שבים נמצאים דגים, ואדרבה: אצל
9 הדגים מודגש ביותר הענין ד"פרו ורבו", שלכן נאמר "וידגו לרוב בקרב הארץ" (ויחי מח, טז), "כדגים הללו
10 שפרים ורבים ואין עין הרע שולטת בהם" (פירוש רש"י על הפסוק. וראה ברכות כ, א. ושם נסמן) - שזוהי
11 מעלת חודש אדר שמזלו "דגים", וזהו גם מה שאוכלים דגים בראש-השנה - "לפרות ולרבות כדגים"
12 (שולחן-ערוך אדמו"ר הזקן אורח-חיים סימן תקפ"ג סעיף ב).

13 ומזה מובן שהלשון "כמים לים מכסים" - בדוגמת דגים שבים - מורה על ב' פרטים: (א) מציאותם אינה
14 נראית כלל, כי כל מציאותם היא מציאות המים, (ב) עין בלתי טובה אינה שולטת בהם, ואדרבה: "גם אויביו
15 ישלים אתו", היינו, שנפעל מעמד ומצב של שלום, כולל - לשון שלימות, ובעבודת האדם - הרי זה הענין
16 דזדונות נעשו לו כזכיות, ועד ל"זכיות" ממש].

17 ומאחר שבחודש אלול נעשית ההכנה לכללות העבודה ד"לשמש את קוני" במשך השנה הבאה (שעבודה זו
18 תהיה ביתר שאת וביתר עוז) - לכן, כללות העבודה ד"לשמש את קוני", היינו, ג' הקוין דתורה עבודה וגמילות
19 חסדים, עבודת התשובה וענין הגאולה, מרומזת בשם החודש - "אלול", בהתאם לתורת הבעל-שם-טוב הידועה
20 ש"שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש" מורה על תוכן הענין, כדלקמן.

21 מז. והביאור בזה:

22 "אלול" ראשי-תיבות "אנה לידו ושמתי לך" - דקאי על קו התורה, כמאמר רבותינו ז"ל (מכות י, א) "דברי
23 תורה קולטין".

24 ולהעיר - שבשיעור חומש דיום א' דראש-חודש אלול (בקביעות שנה זו) מדובר אודות הענין ד"ערי מקלט".
25 ויתירה מזו: בשיעור חומש היומי מדובר אודות ג' ערי מקלט נוספים שיהיו לעתיד לבוא, כאשר "ירחיב ה'
26 אלקין את גבולך", "ארץ קני קניזי וקדמוני".

27 "אלול" ראשי-תיבות "אני לדודי ודודי לי" - דקאי על קו העבודה, תפילה, כי "דודי" רומז על ענין האהבה,
28 וכללות עבודת התפילה ענינה "ואהבת את ה' אלקיך", ועד ש"לית פולחנא כפולחנא דרחימותא".

29 "אלול" ראשי-תיבות "איש לרעהו ומתנות לאביונים" - דקאי על הקו דגמילות חסדים.

30 "אלול" ראשי-תיבות (ומל ה' אלקיך) את לבבך ואת לבב (זרעך) - דקאי על עבודת התשובה.

31 "אלול" ראשי-תיבות "לה' ויאמרו לאמר אשירה" - דקאי על ענין הגאולה, כמובן על-פי מאמר רבותינו
32 ז"ל על הפסוק "אז ישיר גו'", "שר לא נאמר אלא ישיר כו'", לשון עתיד, דקאי על הגאולה לעתיד לבוא.

33 ועל-פי-זה מובן שבחודש "אלול" ישנה נתינת-כח מיוחדת בנוגע לכללות עבודת האדם, כמרוז בפסוקים
34 הנ"ל שה"ראשי-תיבות" שלהם הוא - "אלול". וכידוע שאחד האופנים בלימוד התורה הוא - הענין
35 ד"ראשי-תיבות", ועד שישנם כמה הלכות הנלמדים מ"ראשי-תיבות".

36 והעיקר הוא - שה'נתינת-כח' דחודש אלול (כאשר "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו") נמשכת ובאה
37 במעשה בפועל ("המעשה הוא העיקר"), בכללות מעשינו ועבודתנו במשך כל השנה כולה.

38 וכידוע דיוק הלשון "מעשינו ועבודתנו": "מעשינו" - מלשון עשיה וכפיה, ו"עבודתנו" - מלשון עבודה
39 עבד, שאינו מציאות לעצמו כלל, כי כל מציאותו היא מציאות האדון. ומובן, שכאשר העבודה היא באופן
40 האמור - נעשית העבודה בהצלחה רבה, למעלה מכל מדידה והגבלה.

41 מה. ויהי-רצון שעל-ידי כללות העבודה דחודש אלול, שאז נמצא המלך בשדה - נזכה ללכת עם המלך מן
42 השדה לעיר מלכותו (כפי שמבאר אדמו"ר הזקן ב'לקוטי-תורה' בהמשך המשל דמלך בשדה ש"בלכתו העירה הרי
43 הם הולכים אחריו"), ושם גופא באים הם לארמון המלוכה - בית המקדש השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך".

1 וכאשר כל אחד ואחד מישראל נמצא ביחד עם הקב"ה בבית המקדש השלישי - נפעל הענין ד"לראות"
2 ו"ליראות", היינו, שהקב"ה מראה לכל אחד ואחת מישראל סבר פנים יפות ופנים שוחקות, וכל אחד ואחת
3 מישראל רואה אלקות בגלוי, היות שישנו הגילוי ד"א-ל הוי' ויאר לנו".
4 ובלשון הרמב"ם - "ישיגו דעת בוראם", ועד לתכלית העילוי שבענין הידיעה - ידיעה שהיא באופן של
5 ראייה, שזוהי אופן הידיעה דלעתיד לבוא, ובאופן ד"מיד הן נגאלין", במהרה בימינו ממש.

* * *

6 מט. הוזכר לעיל (סעיף א) מה שכתוב בכתבי האריז"ל שבכל חודש מאיר צירוף אחד מי"ב הצירופים דשם הוי'.
7 והנה, צירוף שם הוי' השייך לחודש אלול מרומז בפסוק "וצדקה תהיה לנו כי" (ואתחנן ו, כה). ומזה מובן
8 שבחודש אלול צריכה להיות הדגשה מיוחדת אודות קיום מצות צדקה. וכפי שרואים בפועל ש"מנהג ישראל"
9 להרבות בצדקה ב"ימי רצון", כולל חודש אלול, נוסף על נתינת הצדקה שבמשך כל השנה כולה.
10 ולכן - לאחר שישנו כמה ניגונים - אתן על-ידי ה"טנקיסטים" שטרות של דולר, כדי לחלקם בין המסובים
11 - דולר לכל אחד, ולתת זאת לצדקה מחר בבוקר, באופן ד"זריזין מקדימין למצוות".
12 ומובן, שאין זה ענין הקשור עם "כמות" (ולכן אין צורך לקחת יותר מדולר אחד), ומי שרוצה להוסיף
13 בכמות - יוסיף לצדקה (נוסף על דולר אחד) כפי נדבת לבו הטהור.
14 ויהי-רצון שההוספה במצות הצדקה (בהתאם לצירוף שם הוי' דחודש אלול המרומז בפסוק "וצדקה תהיה
15 לנו כי") תמהר את הענין ד"לך ה' הצדקה" (כפי שאומרים בהתחלת ה"סליחות") - כפי שמבאר אדמו"ר הזקן
16 (אגרת-הקדש סימן י"ז) שמצות הצדקה היא "מצות ה' ממש", ועל-זה נאמר "רחבה מצותך מאד" - היינו,
17 שלאחרי ש"צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפיוזן לבין האומות", יוציא הקב"ה את בני ישראל מהגלות, כמו
18 שכתוב "משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך", באופן ד"ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל" (תמורת ענין
19 הפיזור - הן פיזור הנפש, והן פיזור כפשוטו), ועד ש"קהל גדול ישוּבו הנה", היינו, שכל בני ישראל נעשים
20 למציאות של "קהל" אחד, על-ידי אחדות ואהבת ישראל.

21 וכאשר עוסקים בענין זה בזריזות - אזי זוכים תיכף ומיד לקבל את פני משיח צדקנו בשדה, בחודש אלול
22 כאשר המלך נמצא בשדה, וביחד עם משיח צדקנו והקב"ה באים כל בני ישראל לירושלים עיר הקודש, "עיר
23 שחבורה לה יחדיו", ושם גופא - לבית המקדש השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך".

24 ומובן ששם נמצאים בני ישראל בתכלית האחדות - כי על-ידי העבודה בבית המקדש מתחברים ומתאחדים
25 כל בני ישראל ביחד, ועד לתכלית השלימות שבענין זה הנפעל על-ידי עבודת כהן גדול ביום הכיפורים בקדש
26 הקדשים, שהכוונה בזה היא - שענין זה יומשך בכל השנה כולה (על-ידי עבודת הקטורת שבכל יום ויום, שבה
27 נמשך הגילוי דעבודת הקטורת בקדש הקדשים ביום הכיפורים, ועל-ידי-זה נמשך בשאר עניני היום). זאת
28 אומרת, שכל בני ישראל זוכים לבוא לירושלים עיר הקדש ולבית המקדש באופן ד"משתחוים ורוחים", מצד
29 גודל העילוי שבענין האחדות.

30 וכל זה נפעל תיכף ומיד, ברגע כמימרא, כי מאחר שבני ישראל נמצאים במעמד ומצב ד"זכו", אזי באה
31 הגאולה באופן ד"וארו עם ענני שמיא", כפשוטו, למטה מעשרה טפחים.

32 כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "לכתחילה אריבער". "אבינו מלכנו". ואחרי-כך התחיל לנגן "ניעט ניעט
33 ניקאווא".

34 הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

* * *

35 נ. היות שבמשך חודש אלול נמצא המלך בשדה אפילו בימי החול, הרי על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא
36 בשבתות דחודש אלול, שגם בהם מאיר הגילוי ד"ג מדות הרחמים, "א-ל הוי' ויאר לנו", ואדרבה: ביום השבת
37 מאיר גילוי זה ביתר שאת וביתר עוז, כשם שיום השבת פועל שלימות בכל ימי השבוע.
38 ולכן, מן הראוי לארגן התוועדות גם ביום השבת - השבת הראשונה שבחודש אלול. וכדי לקשר את
39 ההתוועדות שביום השבת עם התוועדות זו - יקחו מה"משקה" דהתוועדות זו עבור ההתוועדות דיום השבת.

- וכן יעשו בכל מקום ששומעים את הדברים הנ"ל (ב"שידור-חי") - לארגן התוועדויות ביום השבת בכל
מקום ומקום. ומה טוב - לשלוח מן ה"משקה" דהתוועדות זו לכל מקום ומקום (באותם מקומות שיוכלו להגיע
קודם יום השבת), כדי לקשר - על-ידי דבר גשמי - את ההתוועדויות הנ"ל עם התוועדות זו שנערכת במקום
שבו עסק כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בתורה עבודה וגמילות חסדים במשך עשר שנים.
- וגם בנוגע להמדובר לעיל אודות נתינת הצדקה - הרי כוונת הדברים היא שיעשו כן בכל מקום ומקום,
היינו, להוסיף בנתינת הצדקה לפני יום השבת, ועל-כל-פנים - בסמיכות ליום השבת, ביום ראשון בבוקר.
- ויהי-רצון שכל ענינים אלו ימהרו וישלימו את המשכת ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה
לכל אחד ואחת בתוככי כלל ישראל, ובאופן ד"אחישנה" נזכה לגאולה האמיתית והשלימה דכלל ישראל,
במהרה בימינו ממש, על-ידי משיח צדקנו.
- ינגנו עתה "עוצו עצה ותופר", ואחר-כך יחולקו שטרות של דולר על-ידי ה"טנקיסטים" - שטר אחד עבור
כל אחד ואחת (לא פחות ולא יותר).
- ויהי-רצון שכל ענינים אלו ימהרו עוד יותר את המשכת ברכותיו של הקב"ה בטוב הנראה והנגלה - בבני
חיי ומזוני רויחי, ובכולם רויחי, ובאופן המיוסד על אהבת ישראל ואחדות ישראל (על-ידי ספרי התורה
הכלליים), עד שזוכים לקיום היעוד "קהל גדול ישובו הנה", במהרה בימינו ממש.
- כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "עוצו עצה ותופר", "אך צדיקים גו'".
- כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן בקבוק משקה להרב דוד שי' רסקין - עבור ההתוועדויות דיום השבת.
- אחר כך נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א שטרות של דולר ל"טנקיסטים" שיחיו - כדי לחלקם בין המסובים, דולר
אחד לכל אחד ואחת, לתת לצדקה.
- טרם צאתו התחיל לנגן "כי בשמחה תצאו".

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב מנ"א, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, נבהלתי לקרות בו אשר יש סברא לעשות נתוח בכדי להתפטר ח"ו מהריון,
ובודאי תיכף ידבר על לב האומר סברא זו שתחזור מזה בהחלט ויוגמר ההריון כשורה ובנקל ללידה זחוקק
כי כן הוא ציווי תורתנו הקדושה וקשר חיים בדרכי התורה ומתנהגים מתאים להוראותי מצליחים
הן בגשמיות והן ברוחניות בבריאות ובפרנסה ובחיים מאושרים ויהי רצון שיבשר טוב בכל האמור.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

לקוטי שיחות פרקי אבות משנת כל ישראל, כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

דאבות", כלומר, שההוראות של מסכת אבות שייכות
לדרגת "חסיד", העובד את ה' לפניו משורת הדין.

שני קצוות אלה מצינו גם בנוגע ללימוד מסכת אבות:
מהטעמים שלומדים מסכתא זו בשבתות בין פסח
לעצרת דוקא, הוא, כיון שזהו זמן בו מתעוררות "התאוות
הגופניות", ולכן לומדים מסכת זו שהיא "מלאה תוכחות
ומעוררת האדם לרדוף אחר כל מדה טובה..."⁸.

אמנם לאידך, מנהג ישראל הוא, כי כל יהודי – מהקטן
שבקטנים, הנמצא רק בתחילת העבודה, עד הגדול
שבגדולים, הנעלה לגמרי מ"תאוות הגופניות" – לומדים
פרקי אבות בזמן זה.

וההסבר בשני הקצוות והקשר ביניהם – טמון
בהקדמה "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", כדלקמן.

ג.

עולם הבא - שכר לגוף על קיום המצוות

ויוכן זה על פי הביאור הידוע במשנה⁹:
"עולם הבא" פירושו – עולם התחיה¹⁰, נשמות
בגופים. וזהו החידוש במשנה "כל ישראל יש להם חלק
לעולם הבא": השכר¹¹ של גן עדן – עולם הנשמות – אינו
שזה ב"כל ישראל" (ועד שישנם כאלה אשר כלל אינם
זוכים לגן-עדן¹²); לעומת זאת העולם הבא – עולם
התחיה, כשהנשמות יהיו בגופים – הוא (בעיקרו) "בשזה
לכל ישראל"¹³, "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא"¹⁴.
הטעם לכך הוא¹⁵: השכר שבגן עדן – נשמות בלי

א.

שייכותו של "עולם הבא" למסכת אבות

מנהג ישראל, שלפני כל פרק מפרקי אבות אומרים את
המשנה¹ "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר²
ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה
ידי להתפאר". שמכך מובן, שתוכן המשנה (אודות השכר
של כל יהודי לעולם הבא) נוגע ביחוד כהקדמה ללימוד
מסכת אבות.
וצריך להבין: הרי עולם הבא הוא השכר על כל עבודת
התורה ומצוות לכל פרטיה – לא רק על קיום "מילי
דאבות" – ואם כן, מדוע אומרים משנה זו דוקא³ כהקדמה
ללימוד מסכת אבות?⁴

ב.

שני קצוות בתוכנה של מסכת אבות

בנוגע להוראות של מסכת אבות מצינו שני קצוות:
מצד אחד, תוכן המסכת הוא – בלשון ר' עובדיה
מברטנורה⁵ – "מוסרים ומדות" שאינם "ממצות
התורה", ועד ש"חכמי אומות העולם גם כן חברו
ספרים.. שבדו מלבם בדרכי המוסר כיצד יתנהג האדם
עם חברו"; שההכרח להזהר מעניינים אלה הוא מצד
חומריות ושפלות האדם העלולים להביא למדות
רעות...⁶
אך לאידך אומרים חז"ל⁷, "האי מאן דבעי למהוי
חסידא [=הרוצה להיות חסיד, עליון לקיים.. מילי

(1) סנהדרין ר"פ חלק.

(2) ישע"י ס, כא.

(3) ואדרבה, מכיון שקיום מילי דאבות שייך ל"מאן דבעי למהוי חסידא"
(ב"ק ל, א) – מובן, שעבודתו אינה (ע"מ לקבל פרס) בשביל השכר דעוה"ב,
כ"א לשמה.

(4) בפשטות י"ל, כי מכיון שהוראות דאבות הן מילי דחסידותא, יש מקום
לטעות שאינן שייכות לכאור"א מישראל: ולכן מקדימים משנה זו המדברת ע"ד
מעלת "כל ישראל" (שלכולם יש חלק לעוה"ב), שמהו מובן שביכולת כ"א
מישראל (ומחובתו) לקיים מילי דאבות. וראה לקמן בפנים סעיף וא"ו.

(5) בריש המס'.

(6) ראה בארוכה דרך חיים להמהר"ל בריש המס', בביאור משנה זו.

(7) ב"ק ע, א.

(8) מדרש שמואל בהקדמה.

(9) עייג"כ ה'ל' תשובה להרמב"ם פ"ג (ה"ו ואילך) ופ"ד. חיבור התשובה
להמאירי. ועוד.

(10) רע"ב (ועוד) סנהדרין שם. מדרש שמואל כאן. וראה הנסמן בתשובות

וביאורים סי' ח"א הערה 1. וראה לקמן הערה 29.

(11) ראה בהבא לקמן: תו"א יתרו עג, ב (וראה לקו"ת שלח מו, ד). ד"ה
כי ישאלך עטרת והי"ש פ"א. המשך תער"ב ח"ב ע' א'ק"ב ואילך. וראה
בארוכה תשובות וביאורים שם*.

(12) ראה חגיגה (טו, ב) דלולי תפלת ר"מ לא ה' אחר נכנס לג"ע. וראה
חגיגה (שם, א) "נטל חלקו וחלקו חברו (הרשע) בג"ע".

(13) ל' הלקו"ת שם. וראה המשך תער"ב שם, דאף שגם בתח"מ יש
חילוקי מדרי' מ"מ יש חילוק בזה בין ג"ע לתח"מ, עיי"ש.

(14) ויש אלה שלמעלה מדרגא זו – כן עוה"ב ומוזון לחיי עוה"ב (ראה
שער מאמרי דו"ל לסנהדרין שם). וי"ל דבכלל מאתיים מנה.

(15) בד"ה כי ישאלך הנ"ל (וראה תו"א שם) מבאר הטעם, כי בג"ע מאיר
מבחי' ממכ"ע שיש בה התחלקות, ובתח"מ – מבחי' סוכ"ע שלמעלה
מהתחלקות ולכן מאיר לכל ישראל בשוה. אבל מובן, שסיבת החילוק בין
השכר דג"ע ותח"מ היא מצד החילוק בהעבודות המביאות ב' סוגי שכר הנ"ל,
כדלקמן בפנים (ולכאורה כ"ה הפי' במ"ש בתו"א שם: ובבחי' זו אפי' פושעי
ישראל מלאים מצות כרמון. וראה אמ"ב שער הק"ש פכ"ה).

(* אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א ע' קמב. המו"ל.

1 גופים – הוא (בעיקר) על לימוד התורה¹⁶, הקשור בעיקר
2 לנשמה (ולכח השכל שלה); אך תחיית המתים היא בעיקר
3 שכר על קיום המצוות, הנעשות עם ובאמצעות הגוף דוקא
4 (שלכן מקבלת הנשמה את השכר על כך כאשר היא ביחד
5 עם הגוף)¹⁷.

6 ומאחר ובהשגת התורה קיימים (וצריכים להיות)¹⁸
7 הבדלים בין יהודי אחד לשני, ועד – מן הקצה אל
8 הקצה¹⁹, לכן "כל ישראל" אינם שווים בשכר עבודה זו –
9 גן עדן;

10 מה שאין כן עיקר קיום המצוות הוא ענין של עשייה,
11 שבאפשרותו של כל אחד לעשותו, וכל יהודי אכן עושה
12 זאת בפועל ומקיים מצוות, עד (כמאמר רז"ל²⁰) שאפילו
13 פושעי ישראל "מלאין מצוות כרמון" – ומכיוון שעבודת
14 המצוות קיימת בכל ישראל¹⁶, לכן "כל ישראל יש להם
15 חלק לעולם הבא".

ד.

כל יהודי חש את כוונת ה"עצמות"

16 אמנם צריך להבין:

17 היות ועיקר תשלום השכר הוא בזמן (שלאחר) תחיית
18 המתים, מובן, שהשכר שבתחיית המתים נעלה יותר
19 מהשכר בגן-עדן – כיצד זה מתיישב איפוא, עם כך
20 שגן-עדן הוא שכר על אופן עבודה נעלה יותר (השגת
21 התורה) שאינו שייך בצורה כזו בכל יהודי, ואילו השכר
22 של תחיית המתים הוא על עשיית המצוות, עבודה
23 "פשוטה" בהרבה, שלכן קיימת בכל ישראל?

24 הביאור בזה:

25 למרות שהטעם החיצוני לכך שכל ישראל שווים בעניני
26 עשייה, הוא מכיון שהעשייה נמוכה מכל הכחות, שכן זהו
27 ענין שאינו מכריח רגש הלב ולא הבנה והשגה שבמוח –
28 אמנם הטעם הפנימי לכך, הוא מצד המעלה שישנה
29 בעשייה – ובלשון המשנה במסכת אבות²¹ המעשה עיקר:

30 פנימיות הכוונה העליונה היא, שישאל יעשו דירה לו
31 יתברך בתחתונים, בעולם-הזה התחתון שאין תחתון למטה

(16) להעיר אשר בג"ע ישנו לימוד התורה (תניא פמ"א נח, סע"א) מגמ' וראה מקומות שבהערה הבאה) ואין שם קיום מצות.

(17) ראה אגה"ק סי"ז. ובארוכה – סהמ"צ להצ"צ מצות ציצית פ"א. ד"ה כי ישאלך ה"ל. ובכ"מ.

(18) שהרי לשלימות הקומה צ"ל ראש כו' ורגל.

(19) ראה סד"ה בשעה שהקדימו תער"ב. ועוד.

(20) תגיגה בסופה.

(21) פ"א מי"ז.

(22) תניא פל"ו.

32 ממנו²², וכמאמר²³: סוף מעשה במחשבה תחלה. וכוונה זו
33 מתבצעת בעיקר על-ידי העבודה של מעשה המצוות, שעל
34 ידם נפעל בירור וזיכוך הגוף ועניני העולם, כמבואר
35 בתניא²⁴ בארוכה.

36 ומכיון שכל ישראל הם – בלשון הכתוב (המובא
37 כראיה במשנתנו) – "נצר מטעי מעשה ידי" של הקדוש-
38 ברוך-הוא – מרגיש כל יהודי כוונה זו ומבצעה בפועל.
39 בדרגת ה"גילויים" קיימים הבדלים בין יהודי אחד לשני
40 (ועד שיכול להיות אחד שכלל אינו כלי אליהם), אך
41 בשייכות לכוונת ה"עצמות" "לעשות לו יתברך דירה
42 בתחתונים" – שזה נרגש בעצמיותו של היהודי – בזה כל
43 ישראל שווים²⁵.

ה.

בחירת הקב"ה - בגוף של יהודי

44 זהו גם הטעם לכך שתשלום השכר בעולם הבא הוא
45 לנשמות בגופים דוקא:

46 מצד זה שכוונת הקדוש-ברוך-הוא היא שתהיה לו
47 דירה בתחתונים, משתקף הדבר גם בישראל²⁶ – שהם
48 כביכול דבר אחד עם ה"עצמות" – שבחירת הקדוש-ברוך-
49 הוא בהם היא (לא רק בחירת נשמתם, אלא גם) בגופם²⁷; [שלכן גם גופו של היהודי הוא מציאות נצחית שאינה
50 נפסדת, וכידוע²⁸ ש"עצם לזו" אינה נפסדת, ומ"עצם לזו"
51 זו יבנה הגוף כולו בתחיית המתים].

52 ולכן, כאשר תסתיים העבודה של בירור וזיכוך העולם,
53 והעולם יהיה דירה לו יתברך – תבוא לידי גילוי גם
54 בישראל בחירת הקדוש-ברוך-הוא (גם) בגופם, שלכן
55 החיים נצחיים של עולם הבא יהיו (גם) בגוף.
56

ו.

"להתפאר" דוקא ב"מעשה ידי"

57 על פי זה יובן מדוע מקדימים משנה זו (כל ישראל)
58 ללימוד מסכת אבות:

59 כדי לבאר כיצד קיום ולימוד מסכת אבות – המביא
60 לבירור וזיכוך חומריות הגוף – נוגע לכל יהודי, מקדימים

המשך בעמוד נ

(23) פיוט לכה דודי. וראה תו"א ר"פ ויגש. ועוד.

(24) פל"ז.

(25) להעיר מהמבואר (תו"א יד, ב. ד"ה חכמות בחוץ תרצ"ד סה"מ קונט' ח"ב) פ"ב) שהמאור הוא בהתגלות ולכן ש"ש שגור בפי כל.

(26) להעיר ממכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר (נדפס ב"התמים" ח"א ע' ל') דכשם שבעולמות התכלית הוא עוה"ז התחתון כמו"כ בהאדם התכלית הוא בעיקר כח המעשה, ע"ש.

(27) תניא פמ"ט. ובארוכה – ס' השיחות תורת שלום ע' 120 ואילך.

(28) ב"ר פכ"ח, ג. וש"נ. זח"ב כח, ב. ועוד. תוד"ה והוא (ב"ק טז, ב).

יום ראשון כ"ו מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 224, והנה מודעת... עד עמ' קיג, והארה וכו'.

מעניקים לו, באותה מדה, גם השכר בענין של עולם, פרט לכך שזה
בעולם נעלה יותר, עולם הבא, אבל לא להשפיע לו חיי הארת
אור ה' [נפח אחר: איננו כן ברוך-הוא] מפש, – ענין של "אין
סוף", שלמעלה לגמרי מ"עולם", שיאיר ויגיה חשבו – החושך שלו,
ב"עבודה שכלב זו
תפלה", שהיא בחינת
ומדרגת תשובה עלאה –
תשובה עליונה, בנדרע, –
הרי אין זה "מן המדה"
להשפיע לו זאת, שהרי היא
– ה"תשובה העילאית" היא
למעלה מעלה מכל חיי
עולם הבא, כמו שאמרנו
בפירושנו וברונם לברכה:
"יפה שעה אחת בתשובה
ומעשים טובים בו", –
בעולם הזה מכל חיי העולם
הבא, וכמו שנתבאר
במקום אחר¹⁰ בפריכות,
דעולם הבא אינו אלא זיו
והארה וכו': – הארה מ"אור ה'", הנקרא "זיו השכינה". ואילו על
ידי תשובה "לוקחים" את הקב"ה עצמו, הרי שהתגלות שבשעת
התפלה היא למעלה מעלה מחיי עולם הבא, והרי אין זה "מן המדה"
שעל ידי צדקה וחסד תאיר לו התגלות אלקית זו?

והנה, מודעת זאת, – ידוע הדבר, שיש למעלה גם כן מדרגת
הגבורה והעצמות, לצמצם ולהסתיר אורו ויתברך לכל ותגלה
לתחתונים. – לנבראים התחתונים, הרי, כיצד, איפוא, מאיר "חסד
ה'", בשעה שקיימת מדרגת הגבורה והעצמות המפסיקה את
ההתגלות? אך תכל תלוי
ב"אתערוהא דלתתא", –
בהתעוררות שמלמטה.
שם האדם מתנהג
בחסידות – במדת החסד,
להשפיע חיים וחסד בו' –
שהוא נותן צדקה המקיימת
את העני בחיים, כך מעורר
למעלה, – שתומשך מדרגת
החסד שלמעלה בהתגלות
האלקית אליו, כמו שאמרנו
בפירושנו וברונם לברכה:
"במדה שאדם מודד – בה
מודדו לו". – וכאשר הוא
מתנהג במדת החסד –
מתנהגים אתו כך גם
מלמעלה, שנותנים לו חסד שלמעלה. אלא דלכאורה זו אינה מן
המדרגה, – של אותו ענין, כי אם להשפיע לו חיי העולם הבא לבר
בנגד מה שהוא משפיע חיי עולם הזה, – שזה שכר מתאים –
שבשעה שהוא משפיע ענין של העולם שלו, ענין של חיים גשמיים –

יום שני כ"ז מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיג, אך הענין הוא... עד עמ' קיג, הארז"ל.

והמגדל השפלת – שלא היתה כלל בורע, והאילן ופירותיו. –
שלא היו בגרעין, "כוח הצומח" הוא כוח אלקי המצמיח דברים, ענין
של "יש מאין" מ"אין" נעשה "יש", דבר גשמי מכוח רוחני. ברם, אם
כך הם פני הדברים, נשאלת
השאלה: לשם מה זקוקים
לזריעת הזרע או הגרעין –
הרי בין כה אין הצמיחה
באה מהם, אלא מ"כוח
הצומח" שבארץ? והתשובה
היא: רק שאינו – "כוח
הצומח" שבארץ, אינו
מוציא ומגלה כחו לחוץ
מהכח אל הפעל, –
מהיכולת להצמיח (בכוח).
לצמיחה ממשית, כי אם על ידי הזרע והגרעין – הפועלים שכוח
היכולת להצמיח הנמצא בארץ – יבוא בגילוי, להצמיח בפועל את

אך הענין הוא עד"מ כמו שזורעין זרעים או נוטעין
גרעין שהשבולת הצומחת מהזרע והאילן ופירותיו
מהגרעין אינן מהותן ועצמותן של הזרע והגרעין כלל
כי מהותם ועצמותם כלה ונרקב בארץ וכח הצומח
שבארץ עצמה [ז"א עצמו] הוא המוציא והמגדל
השבולת והאילן ופירותיו רק שאינו מוציא ומגלה
כחו לחוץ מהכח אל הפועל כי אם על ידי הזרע
והגרעין, אינן מהותן
ועצמותן של הזרע
והגרעין כלל, כי מהותם
ועצמותם – של הזרע
והגרעין, קלה ונרקב
בארץ, – הרי שהצמיחה
אינה באה מהזרע או מן
הגרעין אלא – וכח הצומח
שבארץ עצמה – לא החלק
של כוח הצומח התגלה
בזרע או בגרעין, אלא "כוח הצומח" הנמצא בארץ עצמה, [נפח
אחר: עצמו] – "כוח הצומח" שבארץ, הוא עצמו, הוא המוציא

1 התבואה או את האילן ופירותיו. כיצד אכן, הם פועלים דבר זה?
2 שְׁנַרְקִיָּין בְּאֶרֶץ וְכָלָה כָּל בְּחֶם – שבא מ"כוח הצומח" שבארץ
3 בשעה שהם צמחו מכוח הצומח, כִּבְחַ הצומח שֶׁבְּאֶרֶץ, וְנִתְאֲחָדוּ
4 וְהָיוּ לְאֶחָדִים, – הפרט של "כוח הצומח" שבא לידי ביטוי בזרע או

5 בגרעין, עם הכלל של "כוח

6 הצומח" שבארץ – נעשים

7 לדבר אחד, וְעַל יָדֵי זֶה

8 מוֹצִיא בְּחַ הצומח אֶת

9 בָּחוּ אֶל הַפֶּעַל, וּמִשְׁפִּיעַ

10 חַיּוֹת לְגַלְגַּל שְׁבִלַת גֶּעִין

11 הַזֶּרַע, – שְׁנוֹרַע בֶּאֱרֶץ,

12 שְׂבָאָם הֹזַרַע הוּא שֶׁל חֹטָה –

13 צוֹמַחַת שְׂבֹולַת שֶׁל חֹטָה,

14 וּכְדוֹמָה. אֲכָל בְּרִבּוּי הַרְבֵּה

15 מֵאֵד בְּשִׁבְלַת אֶחָת, –

16 מִגֶּרֶעִין חֹטָה אֶחָד צוֹמַחִים

17 הִרְבֵּה גִרְעִינֵי חֹטָה בְּשְׂבֹולַת

18 אֶחָת, וְכֵן פְּרִיֹת הַרְבֵּה עַל

19 אֵילָן אֶחָד, – וּבִאִשֶּׁר

20 לַפְּרִיֹת הָאֵילָן מִיתוּסָף עוֹד עֵינִן, שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְדֹּ שֶׁהֵם הִרְבֵּה יוֹתֵר

21 מֵאִשֶּׁר הִגְרַעִין שְׁנוֹרַע, אִלָּא – וְגַם מִהוּיָּתָן וְעִצְמוּתָן שֶׁל הַפְּרִיֹת

22 מִעֲלָה בְּעֵלּוּי רֶב וְעִצּוֹם לְמַעַל מִעֲלָה מִפְּהוּתוֹ וְעִצְמוּתוֹ שֶׁל

23 הַגֶּרֶעִין הַנִּמְשָׁע. – הִרִי שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְדֹּ שֶׁמִּגֶּרֶעִין אֶחָד צוֹמַחִים הִרְבֵּה

24 פְּרִיֹת, אִלָּא שֶׁהֵם גַּם בְּמִהוּת הִרְבֵּה יוֹתֵר טוֹבָה וְרִמּוּה, שֶׁמִּגֶּרֶעִין שֶׁאֵין

25 בּוֹ טַעַם – צוֹמַחִים פְּרִיֹת בְּרִי טַעַם טוֹב וְהִנָּה, וְכֵן בְּהֵאֵל גִּוְנָא –

26 בְּדוֹמָה לָכֵךְ, בְּפְרִיֹת הָאֶרֶץ הַגְּדֻלִּים מוֹרְעוֹנִין בְּעֵין גִּרְעִינֵין, – שֶׁל

27 אֵילָן עוֹשֶׂה פְּרִי, כְּמוֹ קְשׁוּאִים וּבְהֵאֵל גִּוְנָא. – וְהִדּוּמָה לוֹ, שֶׁגַּם

28 בָּהֶם כֵּךְ, שֶׁהַפְּרִיֹת אֵינֶם מֵאוֹתָה מִהוּת שֶׁל גִּרְעִינֵי הֹזַרַע, אִלָּא מִהוּת

29 שׁוֹנָה וְנַעֲלָה בְּיוֹתֵר, שֶׁלֹּא כְּמוֹ בְּתִבּוּאָה, שֶׁהַתְּבּוּאָה הִיא אוֹתָה מִהוּת

30 מִמֶּשׁ כְּמוֹ גִרְעִינֵי הַתְּבּוּאָה שְׁנוֹרַע, זֶרַעוֹ חֹטָה וְצוֹמַח חֹטָה, וּכְדוֹמָה.

31 וְהַכֹּל – מִזֶּה שֶׁהַצְּמִיחָה הִיא לֹא רַק בְּרִיבּוּי רֶב אִלָּא גַּם בְּמִהוּת נַעֲלָה

32 בְּיוֹתֵר מֵאִשֶּׁר גִרְעִינֵי הֹזַרַע שְׁנוֹרַעוּ, הוּא, מִפְּנֵי שֶׁעֵקֶר וְשִׁרְשׁ חַיּוֹת

33 הַפְּרִיֹת נִשְׁפָּע מִכֹּחַ הַצּוֹמַח שֶׁבְּאֶרֶץ, הַכּוֹלָל חַיּוֹת כָּל הַפְּרִיֹת.

34 – וּמִצְמִיחַ כָּל הַפְּרִיֹת. אִלָּא, אִם כֵּךְ, לִשְׁם מִזֶּה זָקוּקִים לִזְרִיעַת הֹזַרַע

אגרת הקדיש

והגרעין שנרקבין בארץ וכלה כל כחם בכח הצומח
שבארץ ונתאחדו והיו לאחדים וע"י זה מוציא כח
הצומח את כחו אל הפועל ומשפיע חיות לגדל שכולת
כעין הזרע אבל בריבוי הרבה מאד בשכולת אחת
וכן פירות הרבה על אילן א' וגם מהותן ועצמותן של
הפירות מעולה בעילוי רב ועצום למעלה מעלה
ממהותן ועצמותן של הגרעין הנטוע וכן כה"ג בפירות
הארץ הגדלים מזרעונן כעין גרעין כמו קשואים
וכה"ג והכל הוא מפני שעיקר ושרש חיות הפירות
נשפע מכח הצומח שבארץ הכולל חיות כל הפירות.
והגרעין הזרועים בארץ אינן אלא כעין אתערותא
לדתא הנקראת בשם העלאת מ"ג בכתבי האר"ז ל:

ויצמיח בפועל אילן ופירות גשמיים, ומי זה שפועל שמהפרט של
תפוח למשל – שביכולת "כוח הצומח" להצמיח – יצמח בגילוי תפוח
ולא פרי אחר? – הרי זו פעולתה של "העלאת מ"ג" – "מיין נוקבין"
של הגרעין, המעוררת את "כוח הצומח", שיתגלה בצמיחה בפועל,
ומשפיעה שיצמח אותו מין פרטי שבדוגמת הגרעין שנוזע. על כל
פנים, הרי שענין הצמיחה הוא שמה שצומח מהזריעה הוא למעלה
מעלה, עד למהות אחרת ונעלית מאשר הזרע שנוזע. בכך יסביר
רבנו הו"ק להלן, איך יש בכוח הצדקה והחסד שאדם עושה להמשיך
אליו ענין שהוא מסוג נעלה לגמרי מסוג החסד שלו; שלא זו בלבד,
כפי שהיה מתאים, שבגלל הצדקה והחסד שהוא משפיע חיים של
העולם הזה – יומשך לו ענין של חיי העולם הבא, שבפרט זה, שהם
שניהם עולמות, על כל פנים, הם אותה מהות, אלא, כיוון ש"מרובה
מדה טובה", נותנים לו ענין של עולם הבא עבור מה שהוא השפיע
ענין של עולם הזה, בהתאם לכלל "במדה שאדם מודד בה מודדין
לו" – וזה נקרא ב"מדה", כלומר מאותו סוג מדה ומדות.

יום שלישי כ"ח מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיג, וככה ממש עד"מ... עד עמ' 226, בחו"ל וד"ל.

69 אך, ענין הצדקה נקרא בלשון "זריעה", שכן, כשם שזריעה צומח
70 מהנטיעה ענין שהוא לגמרי לא באותה מהות אלא הרבה למעלה
71 מזה – כך נמשך לו ענין של התגלות אלקות בתפלה, ענין של

72 "תשובה עילאה" (כפי

73 שהסביר לעיל) שהוא לא

74 רק במהות אחרת לגמרי

75 מ"עולם", אלא למעלה

76 מעלה מ"עולם". ובלשון

77 רבנו הו"ק:

78 וְכַכָּה מִשֶּׁשׁ עַל דְּרֹךְ מִשְׁלָל, כָּל מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שְׁעוֹשִׂין יִשְׂרָאֵל,

79 עוֹלָה לְמַעַלָּה בְּבַחֲנֵית "הַעֲלָאת מִיִּין נֹקְבִין" לְשִׁרְשׁ נִשְׁמוּתֵיהֶן

אגרת הקדיש

וככה ממש עד"מ כל מעשה הצדקה שעושין ישראל
עולה למעלה בבחינת העלאת מ"ג לשורש
נשמותיהן למעלה הנקרא בשם כנ"י ואימא תתאה

או הגרעין, ומדוע מ"כח הצומח" שבכוחו להצמיח כל סוגי פירות,
צומח דוקא אותו מין שזרעו? – אלא, וְהַגֶּרֶעִינִין הַזֵּרִיעִים בְּאֶרֶץ,
אֵינָן אִלָּא בְּעֵין "אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְתָּא", – "התעוררות מלמטה",
כשם שנדרשת התעוררות מלמטה כדי להמשיך התעוררות
מלמעלה, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם
"הַעֲלָאת מִיִּין נֹקְבִין"
בְּכַתְבֵי הָאֶרֶץ ו'ל: –
ש"ה נוקבא", "המקבל",
מעלה "מיין נוקבין", כלומר,
הוא יוצר כלי שבו יומשך
שפע מזה"דכר", מהזכר
והמשפיע. כך גם בקשר
לענינו, כוח הצומח עצמו
הוא כוח רוחני הכולל כל
סוגי הפירות, וכן מצד
רוחניותו הוא למעלה
מאשר להצמיח פירות
גשמיים, מי ומזה, איפוא,
פועל שכוח רוחני זה ירד

ויצמיח בפועל אילן ופירות גשמיים, ומי זה שפועל שמהפרט של
תפוח למשל – שביכולת "כוח הצומח" להצמיח – יצמח בגילוי תפוח
ולא פרי אחר? – הרי זו פעולתה של "העלאת מ"ג" – "מיין נוקבין"
של הגרעין, המעוררת את "כוח הצומח", שיתגלה בצמיחה בפועל,
ומשפיעה שיצמח אותו מין פרטי שבדוגמת הגרעין שנוזע. על כל
פנים, הרי שענין הצמיחה הוא שמה שצומח מהזריעה הוא למעלה
מעלה, עד למהות אחרת ונעלית מאשר הזרע שנוזע. בכך יסביר
רבנו הו"ק להלן, איך יש בכוח הצדקה והחסד שאדם עושה להמשיך
אליו ענין שהוא מסוג נעלה לגמרי מסוג החסד שלו; שלא זו בלבד,
כפי שהיה מתאים, שבגלל הצדקה והחסד שהוא משפיע חיים של
העולם הזה – יומשך לו ענין של חיי העולם הבא, שבפרט זה, שהם
שניהם עולמות, על כל פנים, הם אותה מהות, אלא, כיוון ש"מרובה
מדה טובה", נותנים לו ענין של עולם הבא עבור מה שהוא השפיע
ענין של עולם הזה, בהתאם לכלל "במדה שאדם מודד בה מודדין
לו" – וזה נקרא ב"מדה", כלומר מאותו סוג מדה ומדות.

לְמַעַלָּה, – שֶׁלֹּכֵן זֶה דּוּקָא הַצְּדָקָה שִׁיהוּדִי עוֹשֶׂה, כְּמוֹ בִּמְשָׁל,
בְּעֵינֵין שֶׁל צְמִיחָה, הִרִי מִפְּנֵי שְׁנוֹרַע אוֹ בִּגְרַעִין שְׁנוֹרַעִים יִשְׁנוֹ "מִכּוּחַ
הַצּוֹמַח", לִכֵּן יִכּוֹל לְהִיּוֹת מִכֵּךְ "הַעֲלָאת מִיִּין נֹקְבִין" אֶל "כּוּחַ

הַצּוֹמַח" שֶׁבֶּאֱרֶץ שֶׁמִּמֶּנּוּ
בִּאֵה הַצְּמִיחָה, כֵּךְ גַּם
בִּנְמָשָׁל, בְּצִדְקָה – בִּשְׁעָה
שִׁיהוּדִי עוֹשֶׂה צִדְקָה וְחֹסֵד,
עוֹלָה הַדָּבָר, בְּתוֹר "הַעֲלָאת
מִיִּין לְשׁוֹרֶשׁ נִשְׁמוּתוֹ, וְהַחֲסָד

שֶׁל נִשְׁמָתוֹ שֶׁנִּשְׁתַּלְשַׁל מִהַחֲסָד שֶׁל הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת (כְּפִי שֶׁאֲנוֹמֵר
רַבְּנוּ הוֹזֵק בִּפְרָק ג' שֶׁל הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן, שֶׁלֹּכֵן יֵשׁ בִּנְשֻׁמָּה עֲשָׂרָה

1 כחות, מפני שהם נשתלשלו מעשר הספירות) יש לו שייכות לחסד
2 שלמעלה, שיהיה מכך "העלאת מ"נ" להמשיך את החסד שלמעלה,
3 כפי שיסביר להלן. על כל פנים, החסד והצדקה שיהודי עושה, עולה
4 למעלה בשורש הנשמה למעלה, הנקרא¹¹ בָּשֶׁם "בְּנֵסֶת יִשְׂרָאֵל"

5 - שכן, זה המקור של
6 נשמות ישראל, וכן גם מפני

7 שהיא כונסת בתוכה
8 האורות והגילויים של

9 המדות - של "ישראל"
10 דלעילא" (שלמעלה),

11 מבחינת "ז"א" (מדות)
12 שבעולם ה"אצילות",

13 ו-"שורש הנשמות, נקרא
14 "אֵמָא תַתְּמָה" - המדריגה

15 התחתונה בבחינת "אימא",
16 בְּלִשׁוֹן הַחֹדֶר, - "בינה"

17 נקראת "אימא עילאה",
18 המדריגה העליונה

19 ב"אימא", ו"מלכות" -
20 "אימא תתאה", המדריגה

21 התחתונה ב"אימא", ו - כן
22 נקרא "שְׂכִינָה" בְּלִשׁוֹן

23 הַקְּרָא, - מפני שהיא
24 שוכנת בתחתונים", היא

25 יורדת ושוכנת בנבראים
26 התחתונים¹², הַכְּלִילָה -

27 "כנסת ישראל" - מקור נשמות ישראל, כלולה מְכַל מְדוּתָיו שֶׁל

28 הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא, וּמִיֵּחֶדֶת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלִית, - בהתאחדות הנעלה

29 ביותר, וְרֵאשִׁיתוֹן הִיא מֵדֵת הַחֶסֶד. - הרי, למדה זו של חסד

30 שלמעלה, מגיעה "העלאת מ"נ" מהחסד וצדקה שיהודי עושה

31 למטה - שכן, זה הרי שורש נשמתו, ומהחסד של שורש זה נמשך

32 שבנשמה תהיה מדת החסד. וְעַל יְדֵי הַעֲלָאָה זו - שמדת החסד

33 של הנשמה עולה לשורשה, בחסד שבשורש ה"מלכות", מִתְעוֹרֵר

34 הַחֶסֶד הו" מְשִׁשׁ, - שיימשך למטה "חסד ה'", שלמעלה מעלה

35 מבחינת החסד שבשורש הנשמות, אלא זה "חסד ה'" ממש, שהוא

36 חסד והתגלות שלמעלה מ"עולם", שְׁהוּא גִלּוּי אֹרֹךְ יִתְבָּרָה, לִיְרֵד

37 וּלְהֵאִיר לְמִטָּה - בעולם הזה, לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, בְּכַחֲנִית גִּלּוּי רַב

38 וְעֵצוֹם בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה עַל כָּל פְּנִים. - אם לא שתהיה ההתגלות

39 תמיד, שתהיה על כל פנים בשעת התפלה. כִּי אֵף שֶׁ"לְגִדּוּלָתוֹ" -

40 לגדולה שלו, שהוא השם בו נקרא "חסד ה'"¹³, אֵין חֶקֶר, -

41 מיכולת להשיג חסד זה וגדולה זו, עַד דְּ"כֵלָא קַמֵּיהּ כֵּלָא חֲשִׁיבִי"

42 - לגביו הכל נחשב לכלום, כיצד, איפוא, יומשך מהגדולה וחסד ה'

43 להאיר לנשמה למטה בהתגלות של השגה? - הֲרִי "בְּמָקוֹם שֶׁאֵתָה

44 מוֹצֵא גִדּוּלָתוֹ, שֶׁם אֵתָה מוֹצֵא עֲנֻתָנוֹתוֹ"¹⁴, - שדוקא מצד

אגרת הקדש

בלשון הזהר ושכינה בלשון הגמרא הכלולה מכל
מדותיו של הקב"ה ומיוחדת בהן בתכלית וראשית
היא מדת החסד וע"י העלאה זו מתעורר חסד ה' ממש
שהוא גילוי אורו יתברך לירד ולהאיר למטה לנשמות
ישראל בבחי' גילוי רב ועצום בשעת התפלה עכ"פ
כי אף שלגדולתו אין חקר עד דכולא קמיה כלא חשיבי
הרי במקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא
ענותותו כמים שיורדין כו'. וז"ש זרח בחשך אור
לישרים חנון ורחום וצדיק דע"י שהאדם חנון ורחום
וצדיק צדקות אהב גורם לאור ה' שיזרח לנשמתו
המלוכשת בגופו העומד בחשך שהוא משכא דחויא
וזה נקרא בשם ישועה כד אתהפכא השוכא לנהורא
וזהו מצמיה ישועות שישועה זו צומחת מזריעת הצדקה
שזורעין בארץ העליונה ארץ חפץ היא השכינה וכו"י
שנקראת כן ע"ש שמתלבשת בתחתונים להחיותם
כמ"ש מלכותך מלכות כל עולמים ובפרט מן הפרט
כשזורעין באה"ק התחתונה המכוונת כנגדה ממש
שהזריעה נקלסת תיכף ומיד בארץ העליונה בלי שום
מניעה ועיכוב בעולם מאחר שאין שום דבר חוצץ

מדריגת ה"גדולה" ישנה ה"ענווה" וההשפלה, לרדת בהתגלות
למטה מטה, בְּמִים שְׂיֻרְדִּים כו'. - ממקום גבוה לנמוך, שכן הרי
גם החסד שלמעלה דומה למים, שגם הוא בא בהתגלות למטה
מטה, לנשמה בגוף בעולם הזה. וְזוּהוּ שְׂכִינָתוֹ¹⁵: "זֶרַח בַּחֹשֶׁךְ אֹרֶךְ

לְיִשְׂרָאֵל, חֲנוּן וְרַחוּם
וְצַדִּיק", דַּעַל יְדֵי שְׁהֶאֱדָם

"חֲנוּן וְרַחוּם וְצַדִּיק",
"צַדִּיקוֹת אֱהָב" - הוא

עושה צדקה בחסד ואהבה,
גִּדּוּם לְאֹרֶךְ ה' שְׂיֻרְדָה

לְנִשְׁמָתוֹ הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּגוּפוֹ,
- זה נקרא להאיר בחושך,

הַעוֹמֵד - הגוף שעומד
בַּחֹשֶׁךְ, שְׁהוּא מְשַׁכָּא

דְּחִיּוּא. - הגוף נקרא
"משכא דחויא"¹⁶ (עור

הנפש), הרי הוא במצב של
חושך המרוחק מאור אלקי

ומהתגלות - יורח ויאיר
בנשמה הנמצאת בגוף זה

אור מהו"י. וְזוּהוּ נְקָרָא בָּשֶׁם
"ישועה", כִּד אֵתְהַפְכָא

חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא. - כאשר
החושך נהפך לאור, כמו

ישועה הבאה אחרי שלפני
זה היתה צרה ר"ל, כך היה

לפני זה חושך והוא נהפך לאור - הרי זו ישועה. וְזוּהוּ - אחרי "זורע

צדקות", אומרים שהשכר לכך הוא "מְצִמְיָה יְשׁוּעוֹת", שְׂיֻעָה זו

צוֹמַחַת מִזְרִיעַת הַצַּדִּיקָה שְׂזוֹרְעִין בְּאֶרֶץ הָעֵלְיוֹנָה, "אֶרֶץ חֶפֶץ",

הִיא הַשְּׂכִינָה וּבְנֵסֶת יִשְׂרָאֵל, - מקור נשמות ישראל, שְׁנִקְרָאָת

בֶּן עַל שֶׁם שְׂמֵתִלְבֶּשֶׁת ב - נבראים תחתונים להחיותם, כְּמוֹ

שְׂכִינָתוֹ¹⁷: "מְלִכּוּתָהּ" - בחינת ה"מלכות" היא מְלִכּוּת כָּל

עוֹלָמִים. - מקור כל העולמות, וב"ארץ" זו נזרעת הצדקה שיהודי

עושה, ומכאן באה הצמיחה - ההתגלות האלקית המאירה לו

בשעת התפלה. וּבְפֶרֶט מִן הַפֶּרֶט, - ובמיוחד, בְּשְׂזוֹרְעִין - צדקה,

בְּאֶרֶץ הַקְּדֹשׁ הַתְּתוֹנָה - בארץ ישראל, בדרך כלל זה נעשה על

ידי כל המצוות, שכל המצוות נקראות בשם "צדקה", "וצדקה תהי'

לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת"¹⁸, במיוחד נעשה הדבר

על ידי מצות צדקה ממש, ובפרט מן הפרט נעשה הדבר כשזורעים

צדקה בארץ הקודש למטה, בארץ ישראל, כשנותנים צדקה

להזקת העוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל, הַמְּכֻנָּת - ארץ

הקודש שלמטה, ארץ ישראל, מכוונת בְּנִדְחָה - כנגד הארץ

העליונה, מְשִׁשׁ, ש - אז הַזְרִיעָה - של הצדקה, נִקְלָסֶת תִּכְף וּמִיד

בְּאֶרֶץ הָעֵלְיוֹנָה, בְּלִי שׁוֹם מְנִיעָה וְעֵכּוֹב בְּעוֹלָם, מֵאַחֵר שְׁאֵין

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הנקרא כו' (עיין ח"א רפנ"ב: ומקור זה כו'. ואכמ"ל בהשינויים)". 12. ראה להלן בסוף הפרק. לקו"א ח"א

פרק מ"א. 13. ראה לקו"א ח"ב פרק ד'. 14. מגילה לא, א (לפי גירסת הע"י). 15. תהלים קיב, ד. 16. ראה תקו"ז בהקדמה (י, ב). ובכ"מ. 17.

תהלים קמה, יג. 18. ואתחנן ו, כה.

- 1 שום דבר הוציא ומפסיק כלל בין "ארצות החיים", - ארץ החיים
2 שלמעלה, מקור הנשמות,
3 וארץ החיים שלמטה, ארץ
4 ישראל, כי "זה" - מקום
5 המקדש שבארץ ישראל,²
- 6 שום דבר הוציא ומפסיק כלל בין "ארצות החיים"; מה שאין בן פחויץ לארץ, - שם ישנם ענינים
7 שיש בהם משום מניעה
8 ועיכוב לקליטת זריעת
9 הצדקה בארץ שלמעלה, ודי
10 למכין:

אגרת הקדש

ומפסיק כלל בין ארצות החיים כי זה שער השמים
משא"כ בחו"ל וד"ל:

יום רביעי כ"ט מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 226, ט אהובי אחי... עד עמ' קיד, התורה.

- 11 ז. כמו באגרות הקודש שעד כאן, כך גם באגרת קודש זו, דן רבנו הזקן
12 בענין הצדקה. כדי שצדקה תהיה כפי שהיא צריכה להיות אצל יהודי, שלא
13 שהוא נותן כאשר הכל מוכן לפניו וממה שנשאר לו הוא נותן לצדקה -
14 אלא שהצדקה תהיה באופן כפי שחסידי רבנו הזקן היו אומרים²⁰: "בפרוסת
15 הלהם שלי יש החלק שלך,
16 הקב"ה נותן לך באמצעותי",
17 כלומר, להרגיש חובה להתחלק
18 במה שיש לו, ולתת צדקה
19 באותה מדה שהוא נותן לצרכי
20 אשתו וילדיו - זה יכול להיות
21 רק כשכל מה שאדם עושה
22 אינו "לגרמי", לצורך עצמו,
23 אלא הוא עושה זאת לשם
24 שמים. גם כשהוא מפרנס את
25 אשתו ואת ילדיו הרי זה מפני
26 שהם נשמות יהודיות, שנשמה

אגרת הקדש

ט אהובי אחי ורעי אשר כנפשי באתי
כמוכיר ומעורר ישנים בתרדמת
הבלי הבלים ולפקוח עיני העורים יביטו לראות להיות
כל ישעם וחפצם ומגמתם לכל בהם חיי רוחם במקור
מים חיים חיי החיים כל ימי חייהם מנפש ועד בשר
דהיינו כל מילי דעלמא ועסקי פרנסה לא יהיה כאלו
דעבדין לגרמיהו ולא יהיה בית ישראל כעו"ג דזנין
ומפרנסין ומוקרין לגשיהו ובנייהו מאהבה כי מי כעמך
ישראל גוי אחד בארץ כתיב דהיינו שגם בעיני ארץ

- 27 היא חלק אלוהא ממעל²¹, ועליו לדאוג שיהיה לנשמות אלו הנצרך להן.
28 כשאדם מתנהג באופן כזה, הרי גם אלה שצריכים להודק לצדקה הם גם כן
29 בעלי נשמות, חלק אלוהא ממעל, ועליו לדאוג שגם להם יהיה כל
30 הצטרותם. אין זאת אלא שעל פי התורה - אשתו וילדיו קדמים, אך, בעצם,
31 הוא חש התחייבות גם לאלה הזקוקים לצדקה, באותה מדה שהוא חש
32 בהתחייבותו כלפי משפחתו.
33 זאת מעורר רבנו הזקן באגרת קודש זו, שהענינים שיהודי עושה בפרנסתו וכו',
34 יהיו לשם שמים, שאז גם הצדקה שלו תהיה באופן הנכון.
35 ז. אהובי אחי ורעי אשר כנפשי, - רבנו הזקן כותב לבני
36 ישראל, כאל אהוביו, אחיו ורעיו, החשובים לו כנפשו. הרבי הרי"צ
37 נ"ע מסביר באחת משיחותיו הקדושות, שבתבעו להשתרש באהבת
38 רעים, משתמש רבנו הזקן בלשון "אהובי ידידי", שכן, על ידי
39 רכישת אהבת רעים נעשים "אהובי ידידי" של רבנו הזקן. בהתאם
40 לכך, אפשר לומר גם כאן, שעל ידי העשיה במה שרבנו הזקן טובע
41 בענין הצדקה - נעשים "אהובי אחי" של רבנו הזקן. באתי -
42 כמוכיר, ומעורר ישנים בתרדמת הבלים, -
43 הענינים הגשמיים בכלל נקראים "הבל", שכן, מצד עצמם אין להם
44 שום מציאות, וכשאין לענינים הגשמיים כוונה נעלית (לשם שמים)
45 - אלא הם עצמם התכלית והכוונה - הם או "הבלי הבלים", ולפקוח
- 51 הערת רפ"ב. 1. הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א: "להעיר מהשינוי לגבי אגה"ק טז, כב (ב"פ), כד". 2. אה"ת ויקרא כרך א ע' קצא. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ח"א ספלא".
4. בתנאי לפנינו: "כעו"ג", אבל ב"לוח התיקון" תוקן ככפנים. 5. דה"א יז, כא.

1 – בענינים גשמיים, לא יפרידו – את הענינים, [נִסָּח אַחֵר: יִפְרְדּוּ]
 2 – שהיהודים העוסקים בעניני העולם לא יהיו נפרדים מ'אחד
 3 האמת', מ'אחד האמת' – מהאחדות האמיתית, שבלעדי אלקות לא
 4 קיים שום דבר, חֶסֶם וְשָׁלוֹם, לְהַעֲדִיר עֲדוּת שְׁקָר חֶסֶם וְשָׁלוֹם,
 5 בְּקִרְיַת שְׁמַע עֶרֶב וּבְקָרָה,
 6 – שהוא אומר אז בְּעֵינֵינוּ
 7 סְגוּרוֹת, ה' אֶחָד בְּד'
 8 רוחות ובשמים מְמַעַל
 9 וּבְאָרֶץ מִתַּחַת, – שזה
 10 פירוש המלה "אחד",⁶ שזה
 11 הוא אחד בח', שהם שבעה
 12 רקיעים וארץ, וּבד' בארבע
 13 רוחות העולם, הם כולם
 14 בטלים ומאחדים עם
 15 ה'"אלף", עם איך-סוף אלופו
 16 של עולם, הרי שהוא מעיד
 17 שגם בארץ, בעניני הארץ –
 18 ה' "אחד". ובִּפְקָח עֵינֵי
 19 הָעוֹרִים – שעניניהם מסוננוורות מעניני הגוף, "הַתְּעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ
 20 וְאֵינֶנּוּ חֶסֶם וְשָׁלוֹם. – כלומר, מיד בפתחו את עיניו, הוא רואה את
 21 העולם ואת עניני העולם כמציאות לעצמם – ועוסק בעניני העולם
 22 שלא לשם שמים. אֶךְ בְּזֹאת יֹאֵת לָנוּ, – הנהגה זו מתאימה לנו,
 23 לְהוֹיֹת [נִסָּח אַחֵר: בְּהוֹיֹת] כָּל עֲקֻנֵּינוּ בְּמִלִּי דְעֻלְמָא לֹא
 24 לְנִרְמִיָּהּ, – שיהיה (או לפי הנוסח השני: כשיהיה) כל עסקנו בעניני
 25 עולם לא לעצמנו בלבד, בִּי אִם לְהַחֲיוֹת נַפְשוֹת חֲלָמֵי אֱלֻקוֹת,
 26 – להחיות בני ישראל שנשמותיהם הן "חלק אלוהה ממעל",
 27 וּלְמַלְאֵת מַחְסוּרֵיהֶם בְּחֶסֶד חֶסֶם, שְׂבֻכָה אֲנוּ מְדַמֵּין חֲצוּרָה –
 28 הנפש, לְיוֹצְרָהּ, ה' אֶחָד, אֲשֶׁר "חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם", חֶסֶד שֶׁל

אגרת הקדש

לא יפרידו [נ"א יפרדו] מאחד האמת ח"ו להעיד עדות
 שקר ח"ו בק"ש ערב ובוקר בעינים סגורות ה' אחד
 בד' רוחות ובשמים ממעל ובארץ מתחת ובפקוח עיני
 העורים התעיף עיניך בו ואיינו ח"ו אך בזאת יאות לנו
 להיות [נ"א בהיות] כל עסקינו במילי דעלמא לא
 לגרמייהו כי אם להחיות נפשות חלקי אלקות ולמלאות
 מחסוריהם בחסד חנם שבוזה אנו מדמין הצורה ליוצרה
 ה' אחד אשר חסד אל כל היום חסד של אמת
 להחיות העולם ומלואו בכל רגע ורגע רק שאשתו
 ובניו של אדם קודמין לכל על פי התורה.

אמת, – בלי החזרת שכר על כך, לְהַחֲיוֹת הָעוֹלָם וּמִלְאֹו כָּבֵל
 רָגַע וְרָגַע, – הרי כשם שהקב"ה עושה חסד ומחיה את הנבראים, כך
 על האדם, גם כן לעשות חסד ולהחיות ולפרנס אנשים אחרים, שזה
 תכלית התעסקותו ועבודתו בעניני פרנסה – כדי שיהיה בידו לפרנס
 נשמות יהודיות. בהתאם
 לכך היה עליו לפרנס ולתת
 צדקה לאחרים באותה מדה
 שהוא מפרנס ועושה חסד
 עם בני משפחתו, אלא, אם
 כך, מדוע הוא נותן
 למשפחתו לפני שהוא נותן
 לאחרים? – אומר על כך
 רבנו הזקן: רַק שְׂאֵשְׁתּוֹ וּבָנָיו
 שֶׁל אָדָם קוֹדְמִין לְכָל עַל
 פִּי הַתּוֹרָה? – התורה
 מצווה עליו לתת בתחילה
 לאשתו ולילדיו ולאחר מכן
 לתת צדקה ולפרנס יהודים
 אחרים. (ב"לוח התיקון" ישנה כאן הוספה (רבנו הזקן הרי כתב
 אגרות' קודש אלו בקשר לצדיקים רבי מנחם מענדל מויטבסק, רבי
 אברהם מקאליסק וה"חבריא" והתלמידים שלהם, שהיו אז בארץ
 ישראל – הוסיף כאן רבנו הזקן): חוץ מְצַדִּיקִים שְׂבִידוֹר שֶׁהֵן קוֹדְמִין
 לְבָנָיו, – הנתינה לצדיק הדור באה, על פי התורה, לפני הנתינה
 לילדיו, וְצַדִּיקִים שְׂבִידוֹר יִשְׂרָאֵל קוֹדְמִין לְצַדִּיקִים שְׂבִידוֹר לְאֶרֶץ,
 לְבַד מִזֹּאת שֶׁלֹא הֵנִיחוּ בְּמֹותָן בְּחוּץ לְאֶרֶץ – רבנו הזקן אומר על
 הצדיקים האמורים שנסעו לארץ ישראל, שלא השאירו כמותם בחוץ
 לארץ, והם עדיפים משתי בחינות, מבחינת הצדקות שלהם ומבחינת
 היותם בארץ ישראל, וְדִי לְמַבֵּין. – עד כאן ההוספה ב"לוח התיקון".

יום חמישי ל' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיד, ע"כ אהובי אחי... עד עמ' 228, ציון כו'.

57 על בן אהובי אחי, שימו נא לבבכם לאלה הדברים הנאמרים
 58 בקצרה מאד (ואם ירצה
 59 ה' פנים אל פנים אדבר
 60 בם בארבה), איך היות
 61 כל עקר עבודת ה'
 62 בעתים הללו בעקבות
 63 משיחא – עיקר העבודה
 64 בומנים אלה, של "עקבות"
 65 משיח, היא עבודת
 57 על בן אהובי אחי, שימו נא לבבכם לאלה הדברים הנאמרים
 58 בקצרה מאד (ואם ירצה
 59 ה' פנים אל פנים אדבר
 60 בם בארבה), איך היות
 61 כל עקר עבודת ה'
 62 בעתים הללו בעקבות
 63 משיחא – עיקר העבודה
 64 בומנים אלה, של "עקבות"
 65 משיח, היא עבודת
 57 על בן אהובי אחי, שימו נא לבבכם לאלה הדברים הנאמרים
 58 בקצרה מאד (ואם ירצה
 59 ה' פנים אל פנים אדבר
 60 בם בארבה), איך היות
 61 כל עקר עבודת ה'
 62 בעתים הללו בעקבות
 63 משיחא – עיקר העבודה
 64 בומנים אלה, של "עקבות"
 65 משיח, היא עבודת

אגרת הקדש

ע"כ אהובי
 אחי שימו נא לבבכם לאלה הדברים הנאמרים בקצרה
 מאד (ואי"ה פא"פ אדבר בם בארוכה) איך היות כל
 עיקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא היא
 עבודת הצדקה כמ"ש רז"ל אין ישראל נגאלין אלא
 בצדקה ולא ארז"ל ת"ת שקול כנגד גמ"ח אלא בימיהם

6. ראה ב"י או"ח סס"א (בשם הסמ"ק). 7. ראה שו"ע יו"ד סרנ"א. וש"נ. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם ה' מ"ע רפ"י - הועתק בטיו"ד ר"ס רמז. ואין הכוונה למ"ש בש"ס (שבת קלט, א. סנה' צח, א) - דהרי שם כתוב נפדה. והמפרשים [[הרדב"ז והכס"מ וההגהות על הטור] שמצינים מקור דברי הרמב"ם מהמירא דעולא בש"ס (שם)] אין כוונתם - בכ"כ מקומות - להלשון בדיוק - כ"א להתוכן. וכמפורסם. וראה שם תיכף בהלכה שלאחר' ברמב"ם ובמפרשים הנ"ל. וגם במסורת הש"ס וכו' שמביאים שהרמב"ם ה' גורס "ישראל" (במקום "ירושלים") בגמ' - ה"ה מזכירים רק תיבת "ישראל", והגירסא "ישראל" נמצאת בעי', משא"כ הגירסא "נגאלין" - לע"ע לא מצאתי' בש"ס ויל"ש. וקשה יותר לומר שלהרמב"ם היתה גירסא שלא נמצאת בשום מקום אצלנו מאשר לומר שהרמב"ם מפרש יותר מאשר בש"ס ולכן כותב "נגאלין" (ואדברא - כצ"ל). 9. פרק א' משנה א'.

החיות למטה מטה למאן דלית ליה מנרמיה כלום. – למי
שאינ לו משל עצמו כלום. ישנה השפעה אלקית בעולמות
המצויינת בשם "מחשבה", וישנה השפעה המצויינת בשם "דיבור",
אך איזו השפעה מצויינת בשם "עשיה" – הרי זו אותה השפעה
הנמשכת למטה מטה,

למקום שאין בו כלל שום
התגלות אלקית, וזה עולם
העשיה, הרי שמעשה
הצדקה מכון ממש נגד
הבחינה של עשיה
באלקות, שכן, זה הרי ענין
הצדקה, להשפיע לעני
שאינ לו משלו כלום. וכל
הזוכה את יצרו פנה –
בענין הצדקה, ופותח ידו
ולבבו – לתת צדקה ביד
פתוחה וברגש של לב רחב,
אתפניא סטרא אחרא –
נכפית על ידי כך ה"סטרא

אחרא" (קליפות) לקדושה, ומתפך השוכא – ומתפך את החושך
לאור השם ותפדה, השוכן עלינו בבחינת עשיה בעקבות
משיחא, – בזמן של "עקבות משיח", ויזכה לראות עין בעין
בשוב ה' ציון כו': – שאז תראה העין הגשמית אלקות, כפי
שהעין שלמעלה רואה, ותהיה זו ראייה של עין גשמית – ענין
של עשיה שבו תתגלה אלקות באופן של ראייה, שההתאמתות
שבה היא למעלה מעלה מאשר על ידי ענין של שכל והבנה.

כל הדברים הנמנים שם, כולל גם גמילת חסדים, הרי הם לא אמרו
זאת אלא ביניהם, שתלמוד תורה היה עקר העבודה אצלם,
ועל כן היו חכמים גדולים תנאים ואמוראים. מה שאין כן
בעקבות משיחא, – בימי ביאת המשיח, שנפלה – בחינת "סבת

דוד" עד בחינת רגלים
ועקבים, שהיא בחינת
עשיה – "מלכות דאצילות"
שהיא בחינת ה"שכינה"
המתלבשת בעולמות
בריא, יצירה, עשיה –
הנקראת גם כן "סוכת דוד",
שכן דוד הוא הרי מלך
ישראל, מרכבה ל"מלכות
דאצילות" – ירדה ונפלה
עד למדרגה התחתונה של
"עשיה", אין דרך לדבקה
בה פאמת ולהפכא
השוכא – ולהפוך חושך
העולם, לנחורא דילה –

לאור שלה, [נפח אחרי: דיליה] – לאור שלו, כי אם בבחינת
עשיה גם כן, – ענין של מעשה – עשיה, לא רק ענין של שכל
ודיבור כמו בלימוד התורה, שהיא מעשה הצדקה, – אך, מדוע
דוקא בחינת המעשה של צדקה – הרי כל המצוות המעשיות
האחרות הן ענין של עשיה? – אומר על כך רבנו הזקן: פירוש
למשכילים, שבחינת עשיה באלקות – איזו השפעה אלקית
מצויינת בבחינה של עשיה? היא בחינת השפעת והמשכת

יום שישי א' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 228, י אד"ש וחיים... עד עמ' קטו, כו'.

תמנו, מפני שאין אנו תמימים ושלמים. ובלשון רבנו הזקן: ויובן על
פי מה שכתוב בזהר הקדוש: "אית חסד ואית חסד, – ישנן
שתי מדרגות חסד, אית חסד עולם כו' ואית חסד עלאה דהוא
רב חסד כו'". – ישנו חסד

של בחינת עולם, וישנו חסד
נעלה יותר, בחינת "רב
חסד", חסד בריבוי ובלי
גבול. שכן, "חסד עולם" הוא
הרי חסד מוגבל, שזה הרי
ענין "העולם", ענין של
הגבלה, ואילו "רב חסד"
הוא חסד בלי הגבלה. וכיון

שכל הענינים שלמעלה הרי נמשכים על ידי עבודתו של יהודי
למטה, יסביר רבנו הזקן להלן, איזו עבודה ממשיכה בחינת "חסד
עולם", החסד המוגבל, ואיזו עבודה ממשיכה בחינת "רב חסד",

י. אחר דרישת שלום וחיים, פתח דברי יעיר און שומעת
תוכחת חיים, אשר הוכיח ה' חיים – ה' החי, על ידי נביאיו, –
ירמיה, ואמר: "חסדי ה' כי לא תמנו וגו'", – הפירוש הפשוט
הוא ש"כי לא תמנו" מוסב

על החסדים. אלא
שלאורה וחי' ליה למימר
"כי לא תמו", כמו
שארמירם: – בשעה
שרוצים לומר שהחסדים
שלך לא הסתיימו, אנו
אומרים: "כי לא תמו
הסדך וכו'". – מדוע,

איפוא, כתוב כאן "כי לא תמנו", בנון, שמשמעותו שאנחנו לא
תמנו? יסביר רבנו הזקן להלן, שהכוונה היא אכן גם על "אנחנו",
והמלה "כ"י" היא נתינת טעם – שיש להזדקק ל"חסדי ה'" מפני ש"לא

1 החסד הבלתי מוגבל: כי הנה מודעת זאת, – הרי ידוע, התורה⁵
 2 נקראת "עז", – כפי שהגמרא אומרת במסכת זבחים⁶ על הפסוק:
 3 "ה' עז לעמו יתן", ש"עז" הכוונה לתורה, שהוא לשון גבורה,
 4 וכמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה⁷: "תרי"ג – 613, מצות
 5 נאמרו למשה מסיני מפי
 6 הגבורה⁸; – מזהב"ה כפי
 7 שהוא מתגלה בבחינת
 8 גבורה, ואשר לכן הוא נקרא
 9 "גבורה", וקדקתיב: – וכמו
 10 שכתוב: "מימינו אש דת
 11 למו", – מידו הימנית ניתנה
 12 להם התורה שנכתבה באש,
 13 ואש היא הרי ענין של
 14 גבורה, פרוש – שכן,
 15 לכאורה הרי הפסוק אומר
 16 "מימינו", וימין הוא ענין של
 17 חסד (שתורה היא הרי
 18 "תורת חסד"¹⁰), ולאחר מכן
 19 אומרים "אש דת" – שזה
 20 ענין של אש וגבורה?
 21 שהתורה מקורה ופרשה
 22 הוא רק חסדי ה', המכנים
 23 בשם "ימין", – ימין הוא
 24 חסד, דהיינו המשכת
 25 בחינת אלהותו יתברך
 26 והארה מאור-אין-סוף
 27 ברוך-הוא אל העולמות
 28 עליונים ותחתונים, על ידי
 29 האדם הממשיך האור על
 30 עצמו, בקיום – על ידי

אגרת הקדש

זאת התורה נקראת עז שהוא לשון גבורה וכמו שאמרו
 חז"ל תרי"ג מצות נאמרו למשה מסיני מפי הגבורה
 וכדכתיב מימינו אש דת למו פי' שהתורה מקורה
 ושרשה הוא רק חסדי ה' המכונים בשם ימין דהיינו
 המשכת בחי' אלהותו ית' והארה מאור א"ס ב"ה
 אל העולמות עליונים ותחתונים ע"י האדם הממשיך
 האור על עצמו בקיום רמ"ה מ"ע שהן רמ"ה אברים
 דמלכא. פי' רמ"ה כלים ולבושים להארה [נר] דצ"ל
 [להארה] מאור א"ס ב"ה המלוכש בהן (ומאור זה
 יומשך לו דו"ר בכל מצוה כגודע) רק שהמשכה זו
 נתלבשה תחלה במדת גבורתו של הקב"ה המכונה
 בשם אש שהוא בחי' צמצום האור והחיות הנמשכות
 מאור אין סוף ב"ה כדי שתוכל להתלבש במעשה
 המצות שרובן ככולן הם בדברים חומריים כציצית
 ותפילין וקרננות וצדקה ואף מצות שהן ברוחניות
 האדם כמו יראה ואהבה אעפ"כ הן בבחי' גבול ומדה
 ולא בבחי' א"ס כלל כי אהבה רבה לה' בלי קץ
 וגבול ומדה אין האדם יכול לסובלה בלבו ולהיות קיים
 בגופו אפילו רגע וכמארו"ל שבשעת מ"ת שהיתה
 התגלות אלהותו ית' וא"ס ב"ה בבחי' דיבור והתגלות
 פריחה נשמתן כו':

31 קיום רמ"ה – 248, מצות עשה, שהן – מצוות העשה הן, רמ"ה
 32 – 248, אברים דמלכא¹¹, – אברי המלך (שלמעלה), פרוש – רמ"ה
 33 אברי המלך, הכוונה רמ"ה – 248, כלים ולבושים להארה
 34 [להארה] מאור-אין-סוף ברוך-הוא המלכש בהן – במצוות,
 35 שכל מצוה היא כלי ולבוש לקליטת הארה מיוחדת מאור אין סוף
 36 ברוך הוא, כשם שכל אבר הוא כלי לכוח מיוחד מהנפש, העין –
 37 לכוח הראיה, האוזן – לכוח השמיעה, וכדומה, (ומאור זה ימשיך
 38 לו – לאדם המקיים את המצוה, דחילו ורחימו – יראה ואהבה,
 39 בכל מצוה כגודע). – הרי שתורה ומצוותיה הן ענין של חסד,
 40 המשכה מאלקות, רק שהמשכה זו נתלבשה תחלה במדת

41 גבורתו של הקדוש-ברוך-הוא, המכנה בשם "אש", – שהיא
 42 בחינה של גבורה, שהיא בחינת צמצום האור והחיות הנמשכות
 43 מאור-אין-סוף ברוך-הוא, כדי שתוכל להתלבש במעשה
 44 המצות, שרובן ככולן הם בדברים חומריים, כציצית – בצמר
 45 גשמי, ותפילין – בקלף
 46 גשמי, וקרננות – בבעלי
 47 חיים, צמחים ודומם גשמיים,
 48 וצדקה. – בכסף או בדברים
 49 גשמיים שנותנים לצדקה.
 50 ואף מצות שהן ברוחניות
 51 האדם, כמו יראה ואהבה
 52 – שהן הרי רגשות ומדות
 53 רוחניות, אף-על-פי-כן הן
 54 – גם כן, בבחינת גבול
 55 ומדה ולא בבחינת אין-
 56 סוף כלל, כי אהבה רבה
 57 לה' בלי קץ וגבול ומדה –
 58 אין האדם יכול לסבולה
 59 בלבו ולהיות – באותה
 60 שעה, קים בגופו אפילו
 61 רגע, וכמאמר רבותינו
 62 זכרונם לברכה¹², שבשעת
 63 מתן תורה, שהיתה
 64 התגלות אלהותו יתברך
 65 ואור-אין-סוף ברוך-הוא
 66 בבחינת דיבור והתגלות –
 67 לא בענין של מעשה, כמו
 68 מעשה המצוות, כי אם
 69 בחינה של דיבור והתגלות,
 70 פריחה נשמתן כו': –

71 נשמותיהם לא היו יכולות להישאר בגוף, אלא הקב"ה החזיר להם
 72 נשמותיהם בטל של תחיית המתים, ואילו מצד עצמה, כיוון שהיתה
 73 זו התגלות של אלקות ואור שהוא "אין סוף", לא היתה יכולה
 74 הנשמה להישאר בגוף אפילו לרגע אחד. וכיוון שבאהבה זו, נשאת
 75 הנשמה בגוף, הרי שהיא מדודה ומוגבלת; כך גם ביראה ואהבה
 76 הבאות על ידי ההתגלות האלקית שבמצוות, כזכר לעיל, וכל זה
 77 מפני שהמשכה האלקית שבתורה ומצוות, מלוכשת בבחינת
 78 גבורה, וכי, זה פירוש "מימינו אש דת למו", ששורש התורה היא
 79 מ"ימין" וחסד, אך היא ירדה ונתלבשה בבחינת "אש" וגבורה, כדי
 80 שתוכל להתלבש במצוות שקיומן הוא על ידי ענינים מוגבלים.

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כ"ז אינו שייך לכאן (שנוגע הענין שהתומצ"צ הם גבורה ואש וצמצום)? ואולי מתרץ בהקדמה זו קושיא גדולה – לולא ההקדמה: כיון שניתנה מפי הגבורה והצמצום (כולל – מצות הצדקה) הרי בההוספה על המצומצם אין הוספה על המצוה (וכמו – ביציצת של יג גודלין). ולכן מקדים שנק' עז (וכח – עיין פל"ו: בלי שום לבוש כו') שהוא לשון (ולא שזהו כל ענינו דעז) גבורה (וצמצום) כו' – ובצדקה מתגלה העז (וכח), משא"כ בקרבנות כו' – ראה לקמן⁶. קטז, א. 7. תהלים כט, יא. 8. מכות כג, סע"ב. 9. האזינו לג, ב. 10. משלי לא, כו. 11. תקו"ז ת"ל (עד, ב). 12. שבת פה, ב.

יום שבת קודש ב' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטו, והנה לפי שהמצות... עד עמ' קטו, מצות התורה.

מדה ושיעור, וזה נקרא "חסד עולם", - החסד שלמעלה הנמשך
על ידי אופן זה של נתינת צדקה, במדה ובשיעור - נקרא "חסד
עולם", פירושו: "חסד אל כל היום"²⁷, המתלבש בעולמות
עליונים ותחתונים, על ידי אתערותא דלתתא, - "התעוררות
מלמטה" שהאדם מעורר על
ידי עבודתו, היא מצות
הצדקה וחסד שעושים בני
אדם זה עם זה. - שהצדקה
והחסד שלהם ממשיכים את
החסד שלמעלה שיתלבש
בעולמות, ולפי שהעולם
הוא בבהינות גבול ומדה -
מהארץ עד לרקיע - מהלך
ת"ק - 500 שנה²⁸, וכן
מרקיע לרקיע ב', - מהלך
ת"ק (500) שנה, כפי
שחכמינו ז"ל מחשבים מדרתו
של כל רקיע ומרקיע לרקיע,
- גבול של מדה ומקום,
ושית אלפי שני הוי עולם
ב' - ששת אלפי שנה הן
שנות קיום העולם, - גבול
ומדה של זמן. וכיוון שהעולם
מוגבל, לכן נתן שיעור ומדה
גם בן למצות הצדקה
והחסד שפיתורה כמו
לשאר מצות התורה. - שיש להן שיעור ומדה, כנזכר לעיל. כשם
שהחסד שלמעלה שעל דבר זה להמשיך, הוא "חסד של עולם", חסד
שביכולתו להתלבש בעולם בשיעור ובמדה, לכן גם העבודה המביאה
המשכה זו מהחסד שלמעלה - עבודת צדקה וחסד של האדם - היא
גם כן בשיעור ובמדה.

והנה, לפי שהמצות נתנו לנו על ידי התלבשות במדת גבורה
וצמצום ההארה ב', - וההתגלות שבמצות, לכן רב המצות יש
להן שיעור מצמצם¹³, כמו ארך הציצית י"ב גודלין¹⁴, והתפלין
- צריכות להיות אצבעים על אצבעים - לפי דעת הגאונים,
כמובא בשולחן ערוך רבנו
הזקן¹⁵, ומרבעות דוקא¹⁶,
והלולב - שיעורו ד'
טפחים¹⁷, והספה -
שיעורה ז' טפחים¹⁸,
והשופר - שיעורו טפח¹⁹,
והמקנה - שיעורה מ'
סאה²⁰; - הרי שהן כולם
בעלות שיעור ומדה. וכן
בקרבתות יש להן שיעור
מצמצם לזמן, - בן כמה
זמן יהיה בעל החי
שמקריבים אותו לקרבן,
כמו כבשים בני שנה²¹,
ואילים בני שתיים²²,
ופרים ב'²³. - הרי שכל
הקרבנות מוגבלים בשיעור
שנות זמן חייהם, וכן
במעשה הצדקה וגימילות
חסדים כממונו, אף שהיא
מהעמודים שהעולם עומד
עליהם²⁴, וכדכתיב: -
וכמו שכתוב²⁵: "עולם חסד יפנה", אפילו חבי יש לה שיעור
קצוב: חמש למצוה מן המבחר²⁶, - כשרוצים לקיים המצוה
באופן נעלה יותר, צריכים לתת חומש מהריוח, ומעשר למה
בינונית ב'²⁷. - לקיים את המצוה במדה בינונית, שלא בצמצום
ושלא בהידור רב - צריכים לתת מעשר מהריוח, הרי שלצדקה יש

אגרת הקדש

והנה לפי שהמצות נתנו לנו ע"י התלבשות במדת
גבורה וצמצום ההארה ב' לכן רוב המצות
יש להן שיעור מצומצם כמו אורך הציצית י"ב גודלין
והתפלין אצבעים על אצבעים ומרובעות דוקא והלולב
ד"ט והסוכה ז"ט והשופר טפח והמקוה מ' סאה וכן
בקרבתות יש להן שיעור מצומצם לזמן כמו כבשים
בני שנה ואילים בני שתיים ופרים ב' וכן במעשה
הצדקה וגמ"ח בממונו אף שהוא מהעמודים שהעולם
עומד עליהם וכדכתיב עולם חסד יפנה אפ"ה יש לה
שיעור קצוב חומש למצוה מן המובחר ומעשר למדה
בינונית ב' וזה נק' חסד עולם פי' חסד אל כל היום
המתלבש בעולמות עליונים ותחתונים ע"י אתערותא
דלתתא היא מצות הצדקה וחסד שעושים בני אדם
זה עם זה ולפי שהעולם הוא בבחי' גבול ומדה מהארץ
עד לרקיע ת"ק שנה וכן מרקיע לרקיע ב' ושית
אלפי שני הוי עולם ב' לכן נתן שיעור ומדה גם
בן למצות הצדקה והחסד שכתורה כמו לשאר מצות
התורה

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הנקודה כאן להראות שהן מוגבלות למעלה, וכמודגש בהוספה "מצומצם" (לאחר שכתב אמר "שיעור") (חסד עולם, ולא למעלה מזה) - והדוגמאות - שיש שיעור למטה! (וכהדגשתו-הוספתו בהתרגום "נישט ווינציקער" (צ"ע שהרי אד"ש השמיט תיבות אלו - לתקן), וכו"כ פעמים מוסיף זה)! ובפרט שגם צדקה באופן דחסי ה' ג"כ יש שיעור למטה - פירוטה (אף שמצד "חסד עולם" פטור מזה, וכסיום אגה"ק זו). וי"ל שהכוונה כנ"ל בהערה - שציצית יג גודלין אינו מוסיף כלום על הציצית דיב גודלין, ז.א. ששיעור המצוה שבעיצית מצומצם למעלה ועד"ז בתפילין וכו". 14. שו"ע אר"ח סי"א סי"ד. 15. אר"ח סי' לב סעיף לג. שו"ע אר"ח סל"ב סל"ט. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מסוג שיעורין כלל - כ"א הגבלה (לא עגולה וכיו"ב). וגם בציצית שלפני - כו"כ הגבלות ישנן ואינו מזכירן. וגם בתפילין ישנם עוד כו"כ הגבלות. וי"ל דממעט מחומש (ובעל שש ויותר קצוות) דיש בכללו (וגדלו מ) מרובע, משא"כ בציצית (שו"ע אדה"ר סי"י). - ועפ"ז תומתק ההוספה "דוקא", דלכאורה איו קס"ד שולל". 17. שם ר"ס תרנ. 18. שם ר"ס תרלד. 19. שם סתקפ"ו ס"ט. 20. שו"ע יו"ד סר"א. 21. רמב"ם הל' מעה"ק פ"א הי"ד. 22. רמב"ם שם. 23. ראה רמב"ם שם. משנה פרה פ"א מ"ב. 24. אבות פ"א מ"ב. 25. תהלים פט, ג. 26. שו"ע יו"ד סרמ"ט ס"א. 27. תהלים נב, ג. 28. חגיגה יג, א. 29. ר"ה לא, א.

יום ראשון

תהלים:
פרק קיט
מה . . .
עד לא
שכחתי

יום ששי

כו מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, ששי עם פירש"י
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: והנה . . . הגורל ממש.

משיחות אאמו"ר: אין דעם יציאת מצרים פון חסידות, איז פאראן די מצוה פון סיפור יצ"מ בדבור, דערציילען חסידישע ספורים און דערהערען דעם סיפור אין א פנימית דפנימית. מ'בעדארף וויסען אז יעדער סיפור איז א הוראה בחיים. יעדער ספור בעדארף בריינגען א מדה טובה און א חיות פנימי אין א הידור מצוה און דערהערען דעם דרכי נועם פון תורת החסידות.

משיחות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: ב"יציאת מצרים" של חסידות קימת המצוה של ספור יציאת מצרים בדבור, לספר ספורי חסידים ו"לקלט" את הספור בפנימית של הפנימית. יש לדעת, שכל ספור הוא הוראה בחיים; כל ספור צריך להביא [=לגרום] מדה טובה וחיות פנימית בהדור מצוה, ולהפנים את דרכי הנעם של תורת החסידות.

יום שני שבת

תהלים:
מפרק קכ
עד פרק קלד

יום שני שבת

כו מנחם אב

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש אלול, אמירת כל התהלים בהשקמה. יום התעודות.
שיעורים. חומש: ראה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תניא: ח. זורע . . . בחו"ל וד"ל.

חדש אלול הוא חדש החשבון. דכמו בגשמיות, הנה הפעל עסק.. בכדי שיהיה העסק כדבצי ויתן רוח רב, צריך מזמן לזמן לעשות חשבון ולתקן את כל החסרונות.. פן הוא גם בעבודה הרוחנית בעבודת ה' יתברך, דכל השנה הנה כל ישראל עוסקים בתורה ומצות ובמדות טובות, בחדש אלול הוא חדש החשבון אשר כל אחד ואחד מישראל, כל חד וחד לפום שעורא דיליה, הן היושב אהל והן הפעל עסק, צריכים לעשות חשבון צדק בנפשם מכל אשר עבר עליהם במשך השנה, ולידע המעלות בעבודתם ולחזקם, ואת החסרונות שבהם ובעבודתם לתקנם.. דעל ידי הכנה טובה זו.. זוכים לשנה טובה ומתוקה בגשמיות ורוחניות.

יום שלישי

תהלים:
מפרק קלה
עד פרק קלט

יום ראשון

כח מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: ט. אהובי . . . קיד פי התורה.

דרכי הרפואה בחלי הגוף בכלל – שנים הם:
(א) לרפאת את האבר או הפח המקלקל חולה וחלוש.
(ב) לחזק את האברים והכחות הבריאים, אשר הם יתגברו על האבר וכת החולה, לרפאתו.
הדגמא מזה בחלי הנפש הם שני דרכי העבודה: תשובה ומעשים טובים.

יום רביעי	יום שני	כט מנחם אב	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קמ עד פרק קמד	שיעורים. חומש: שופטים, שני עם פירש"י. תהלים: קמ"קמד. תניא: ע"כ אהובי . . . ציון כו'.		
	עס דארף זיין עבודה בכח עצמו. העכער איז אז מ'נעהמט פאר'ן האנט און מ'פירט. טייערער איז אז עס איז בכח עצמו.		

צריכה להיות עבודה בכח עצמו. נעלה יותר הוא – שנוטלים ביד ומובילים. יקר יותר הוא – כאשר זה בכח עצמו.

יום חמישי	יום שלישי	ל מנחם אב, ר"ח	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קמה עד פרק קנ	שיעורים. חומש: שופטים, שלישי עם פירש"י. תהלים: קמה"קנ. תניא: י. אד"ש וחיים . . . נשמתן כו'.		
	מתחילים לומר לךוד ה' אורי. המנהג בבית רבינו, שבמשך היום תוקעים להתלמד, ומתחילים לתקוע אחר התפלה מיום ב' דראש חדש. אדמו"ר האמצעי היה אומר בתחלה מאמרים קצרים. ולדגמא: דבור המתחיל "זכר רב טובך" – ובאורו – שבסדור, נאמרו בששה המשכים – באריכות יותר קצת מהנדפס.		

יום שישי	יום רביעי	א אלול, ר"ח	ה'תש"ג
תהלים: מפרק א עד פרק ט ופרקים א-ג	שיעורים. חומש: שופטים, רביעי עם פירש"י. תהלים: א"ט. א"ג. תניא: והנה . . . 230 עומדין וכו'.		
	כשהיה ה'צמח צדק" בן תשע שנים, אמר לו רבנו הנקן: קבלתי ממורי (הרב המגיד) שקבל ממורו (הבעל שם טוב) בשם מורו הידוע, אשר מיום שני דראש חדש אלול עד יום הכפורים, יאמרו בכל יום ויום במשך היום שלשה פרקי תהלים, וביום הכפורים שלשים ושלשה פרקים: ט קדם כל נדרי, ט קדם השנה, ט אחר מוסף, ט אחר נעילה. ומי שלא התחיל ביום ב דראש חדש, יתחיל באותו יום שהוא עומד בו, ואת אשר החסיר ישלים.		

שבת קודש	יום חמישי	ב אלול	ה'תש"ג
תהלים: מפרק י עד פרק יז ופרקים ד-ו	שיעורים. חומש: שופטים, חמישי עם פירש"י. תהלים: י"ז. ד"ו. תניא: והנה . . . קטז נפשו כתיב.		
	בני ישראל נקראו "ארץ חפץ", שיש בהם כמה חפצים יקרים באהבת ה' יתברך ויראתו ומדות טובות, ואין דבר גלוי המדות הטובות תלוי אלא במעורר. דבר ברור הוא, אשר בכל חלקי האדמה נמצאים מעינות מים חיים, וההבדל הוא רק בקרוב ורחוק, ואם פן הלא הכל תלוי בהחופר וכח סבלנותו ומתינותו. וכיון שהרצון הוא פח עליון הגזר ומפקד על כל הפחות, ומכריחם לעשות ולפעל כפי הפקדות שלו, אם פן אפוא עקר העבודה הוא לעורר את הרצון לפעל ולעשות הן בעצמו הן בזולתו.		

יום ראשון כ"ו מני"א ה'תשס"ט

'הרגשה' לענין טומאת נדה

ועיקרת הדם ממקומו מורגש זעזוע בגוף.

ולדעת כמה אחרונים (נודע ביהודה קמא סי' נה, חור"ד סי' קפ"ג ס"ק ב) די בהרגשה של "זיבת דבר לח" ואין צורך בהרגשה של יציאת הדם מהמקור, שהרי נאמר "בבשרה" ולכן די בהרגשה 'בבשרה', אך ה'חתם סופר' (שו"ת יור"ד סי' קמ"ה וקנ"ג) מוכיח שהרגשת "זיבת דבר לח" אינה הרגשה (ראה שיעורי שבט הלוי סי' קפ"ג ס"ק ד).

ואדמו"ר הזקן (סי' קפ"ג ס"ק ג) כתב שההרגשה צריכה להיות "ביציאתו מהמקור לפרוזדור", וזו היא דעתו אף ב'מהדורה בתרא', כפי שהסבירו ה'צמח צדק' (יור"ד צו, ס"ק ט) ש"אם אין מרגשת ביציאת הדם מהמקור ממש, אף שמרגשת שזב ממנה לחלוות בעומק כתלי בית הרחם – אינו נקרא הרגשה". וכתב בספר 'טהרה כהלכה' (פרק א, הע' 1) שבזמנינו מרבית ההרגשות הללו אינן שכיחות, ומצויה רק ההרגשה של "זיבת דבר לח".

הלכות איסורי ביאה פרק ה, הלכה יז: וְאִפְּלוּ הַרְגִּישׁ גּוּפָהּ

וְנִדְרְעָהּ, אֵינָה חוֹשֶׁשֶׁת.

דם נדה היוצא מן המקור מטמא מן התורה רק כאשר האשה הרגישה ביציאתו "שנאמר בבשרה" – עד שתרגיש בבשרה" (נדה נז, ב), אך מדרבנן טמאה גם ללא הרגשה. ו'נפקא מינה' כאשר יש ספק במראה הדם: אם היתה הרגשה הרי זה ספק בדאורייתא ולחומרא, אך אם ברור שלא היתה הרגשה הרי זה ספק בדרבנן ולקולא.

ומהי 'הרגשה'?

מלשון הרמב"ם "הרגיש גופה ונודעה", יש ללמוד שהרגשה היא הרגשת זעזוע בגוף ואם כן דברי השו"ע (יור"ד סי' קפ"ג ס"א) "שנעקר ממקומו ויצא", או "שנפתח מקורה" (שם סי' ק"צ ס"א) אינם כדעת הרמב"ם (פתחי תשובה שם) אך יש לפרש שהדברים כן תואמים לשיטת הרמב"ם, כי בעת פתיחת המקור

יום שני כ"ז מני"א ה'תשס"ט

חזקת טהרה ב"א יום

ונחלקו הראשונים במשמעותה של הבדיקה האמורה במשנה. לדעת רש"י (שם, ד"ה לומר) דברי המשנה נאמרו אודות הדין (שם יא, א) לפיו אשה העוסקת בטהרות צריכה בדיקה שחרית וערבית משום "חומרא דטהרות". ועל כך נאמר במשנה שבי"א יום אלה אין חוששים שתראה. ואילו לדעת הרמב"ם משמעות דברי המשנה היא שאף כי ככל שאשה מרבה לבדוק עצמה תמיד לבעלה כן ייטב, גם אם הווסת קבוע, מפני שייתכן שיבוא דם בלא שעת הוסת, בכל זאת "כל י"א יום של ימי זיבתה הרי היא בהן בחזקת טהרה ואינה צריכה בדיקה".

הלכות איסורי ביאה פרק ח, הלכות י"א-י"ב: בְּלֹא אִשָּׁה

שְׁמִירָהּ לְבָדֵק עֲצָמָהּ תָּמִיד, הֲרִי זוּ מְשַׁכְּחַת, וְאִם עַל פִּי שֵׁשׁ לֶחַ וְסֵת קְבוּעָה; שְׁאִפְשֵׁר שִׁיבּוֹא דָם בְּלֹא שְׁעַת הַנּוֹסֶת. וְכָל אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם שֶׁל יָמֵי זִבְתָּהּ - תָּרִי הִיא בְּהֵן בְּחֻזְקַת טְהוּרָה, וְאֵינָה צָרִיכָה בְּדִיקָה; אֲבָל אַחֵר יָמֵי זִבְתָּהּ - צָרִיכָה לְבָדֵק. וְשִׁבְעָה וְלֹא בְּדִיקָה, בֵּין בָּאֵנָם בֵּין בְּרִצּוֹן - תָּרִי זוּ בְּחֻזְקַת טְהוּרָה, עַד שֶׁתִּבְדֹּק וְתִמָּצֵא טָמֵא. שְׁנִינִי בַּמִּשְׁנָה (נדה לח, ב): "כל אחד עשר יום [אחרי שבעת ימי הנידוד] בחזקת טהרה [ואינה צריכה לבדוק]. ישבה לה ולא בדקה, שגגה נאנסה הוידה ולא בדקה, טהורה. הגיע שעת וסתה ולא בדקה הרי זו טמאה".

יום שלישי כ"ח מני"א ה'תשס"ט

טבילת היולדת אימתי?

ולמכשולים רבים (רמב"ם כאן, רבנו ירוחם נתיב כו סוה"ג), ואף כתבו שהוא דרך מינות ואפיקורסות, וגם במקומות שנהגו כן, יש לבטל מנהגן (שו"ת נוב"ך חיד"ד סי' נד). בזמנינו נתפשט המנהג שמיד שאפשר לה לעשות הפסק טהרה תספור שבעה נקיים, ותטבול החל מליל שמיני ללידת זכר או החל מליל חמישה עשר ללידת נקבה (שיעורי שבט הלוי הל' נידה סי' קצד ס"א אות א).

ואם נהגה כמנהג הטעות הנ"ל יש אומרים שאיננה יכולה להתיר מנהגה אפילו על ידי שאלת חכם. ויש שכתבו, שיכולה להתיר מנהגה בשאלת חכם בפתח וחרטה כשאר נדרים (ב"י יו"ד סי' רסד). ויש אומרים שיכולה לבטל מנהגה אף ללא כל התרה (טהרת הבית ח"ב במשמרת הטהרה סי' יא סק"ה אות ז).

(אנצ' הכותית רפואית ערך לידה עמ' 372 וש"ס)

הלכות איסורי ביאה פרק יא, הלכה טו: וְכֵן זֶה שֶׁתִּמָּצֵא

בְּמִקְצַת מְקוֹמוֹת, וְתִמָּצֵא תְּשׁוּבוֹת לְמִקְצַת נְאֻמִּים, שִׁיחֲלֹת זָכָר לֹא תִשְׁמַשׁ מִמֶּנָּה עַד סוֹף אַרְבָּעִים, וְיִחֲלֹת נָקֵבָה אַחֵר שְׁמוֹנִים, וְאִם עַל פִּי שְׁלֹשׁ רֵאשִׁית דָּם אֵלֹא בְּתוֹךְ הַשָּׁבָעָה - אֵין זֶה מְנַהֵג, אֲלֹא טְעוּת הִיא בְּאוֹתָן הַתְּשׁוּבוֹת. וְדִרְךְ מִינּוֹת בְּאוֹתָן הַמְּקוֹמוֹת, וְמֵן הַצִּדּוּקִין לְמִדּוֹ דָּבָר זֶה; וּמִצְוָה לְכוּפֹן, כְּדִי לְהוֹצִיא מִלֵּבָן וּלְהַחֲזִיר לְדִבְרֵי חֻכָּמִים, שֶׁתִּסְפֹּר שִׁבְעָה יָמֵי נְקִיִּים בְּלֵבָד, בְּמֹו שְׁבָאֲרִינוּ.

במקומות שונים (כגון בירושלים) נהגו שהיולדת איננה טובלת אלא לאחר מלאות ארבעים יום ללידת זכר, או שמונים יום ללידת נקבה (פרי האדמה ח"א דף קו ע"א ובה"ד דף יט ע"ג).

ויש שכתבו כי הנהגות כן צריכות להמשיך במנהגן (מהר"י קולון שורש קמד; ובמהר"ל הל' נידה ועוד). אך רוב הפוסקים סבורים שהוא מנהג טעות ושטות וחומרא שמביא לידי קולא

יום רביעי כ"ט מני"א ה'תשס"ט

גר שנתגייר כקטן שהגדיל

וְהַיּוֹדֵעִין אוֹתוֹ מְקַצֵּת מִצְוֹת קְלוֹת וּמְקַצֵּת מִצְוֹת חֲמוּרוֹת; וְאֵין מְאִירֵכִין בְּדָבָר זֶה.

הלכות איסורי ביאה פרק י"ד, הלכה ב: וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ

עֲקָרֵי תַּדְת, שֶׁהוּא יְחִיד הַשֵּׁם וְאִסּוּר עֲבוּדָה וְזֶה; וּמְאִירֵכִין בְּדָבָר

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ מט

יש לחקור: כיוון שהקטן פטור מכל מצוות התורה ובכלל, המושג 'חיוב' אינו מתקיים אלא כשהקטן התבגר, האם יש מקום לחייב קטן מן התורה להכשיר עצמו לקיום המצוות מבעוד מועד, לפני גיל מצוות, כך שבהגיעו למצוות יהיה מוכן למלא את חובותיו כראוי.

ומחדש הרבי: כיוון שמן התורה לא חל מושג 'חיוב' על קטן, הרי אם מטבע הדברים כדי שיוכל לקיים את המצוות כשיגדל יש צורך שיכין את עצמו בלימוד והכשרה, זמן הכנה זו מן התורה מתחיל רק אחרי שגדל, כי לא ייתכן שיחול על האדם חיוב כלשהו באופן שמעצם טבעו אין ביכולתו לקיימו וכיון שקיום המצוה תלוי בהקדמה של חינוך ולמידה בפרק זמן מסוים, יש להסיק מכך שגם הלימוד וההכשרה נכללים בעצם חלות החיוב.

ראיה לדבר מדברי הגמרא ביבמות (מז, ב) שמיידיים את הגר

(לקוטי שיעור, חז"ל, עמ' 67)

יום חמישי ל' מני"א ה'תשס"ט

נישואי כ"ג- האם הם תנאי לעבודה?

והביאור:
לכמה דעות, החיוב לישא נערה בתולה הוא "לאו הבא מכלל עשה" (ראה תוס' הרא"ש הוריות יב, א, וכן משמע מלשון הרמב"ם בספר המצוות מ"ע לח, מזה שלא כתב שאם לא נשא בתולה עובר בעשה) – אבל אין זה חיוב ב"קום ועשה". מה שאין כן ביום הכיפורים זהו חיוב ב"קום ועשה".

אמנם, מלשון הרמב"ם כאן משמע שזוהי מצווה ב"קום ועשה" וכן דעת הרמב"ן (בפירושו עה"ת ויקרא כא, יג) אלא שעם זאת המצוה לישא נערה בתולה לא שייכת לעבודה והיא מצוה עשה צדדית המוטלת על הכהן הגדול, ורק ביום הכיפורים היא תנאי להשתתפותו בעבודה, כפי שמשמע מלשון הכתוב "וכיפר בעדו ובעד ביתו".

(לקוטי שיעור, חז"ל, עמ' 172, הנהר 5)

יום שישי א' אלול ה'תשס"ט

חזקת כהונה

אוסר עצמו בגרושה זונה וחללה ואינו מטמא למתים, ואם נשא או נטמא לוקה, והנבעלת לו ספק חללה (וכן נפסק בשו"ע אבה"ע סי' ג ס"א).

והגר"מ פיינשטיין (אגרות משה אבה"ע ח"ד סי' יא) כתב, באחד שהחזיק עצמו כהן ונתברר שכל ידיעתו היא מכך שבעת הבר מצוה שלו שמע מאביו שהוא כהן, אבל אביו אינו שומר תורה כלל וגם ברח מבית אביו בילדותו מצד מדרו באביו, ולכן אין לו נאמנות לומר שהוא כהן. וגם אשה אחת שהיתה בת אחיו של אבי האב והיא שני בשני עם אביו הנזכר אמרה: איך אפשר שאתה כהן והרי אבי שהוא אחי אביך אינו כהן.

והוסיף עוד, כי מאחר שמחזיק עצמו כהן רק על פי דברי אביו שאין לו נאמנות, אין לאסרו לפסולי כהונה גם מצד "שווא אנפשיה חתיכה דאיסורא", והסיק שאינו כהן ורשאי להמשיך לחיות עם אשתו הגיורת (שהיא גיורת צדק וזהירה בכל דיני התורה).

הלכות איסורי ביאה פרק כ, הלכה א: כָּל הַכֹּהֲנִים שְׂפִימָן הֵיָהּ - בְּחֻקָּהּ הֵם בְּהֵנִים.

נחלקו הפוסקים ביחס לכהנים בזמננו שכהונתם היא מטעם חזקה, האם הם כהנים ודאי או ספק כהנים. לדעת המב"ט (קריית ספר, פ"כ מהל' איסורי ביאה וראה שו"ת המב"ט ח"א סי' רט), מן התורה כל המוחזק לכהן הרי הוא כהן לכל דבר שהרי סוקלים ושורפים על החזקות וגם בזמן הזה חזקה היא דאורייתא. והסכים עימו בנו בשו"ת מהרי"ט (ח"א סי' פה וכן בח"א סי' קמט ד"ה ומעתה וכן הביא מדברי הרא"ם בשו"ת סי' צד).

וכן הורה הרמ"א (יור"ד סי' שלא סי"ט) שנותן תרומה בזמן הזה לכל כהן שירצה, ואפילו אינו מיוחס רק מוחזק, ואינו יכול לומר לו הבא ראיה שאתה כהן. וכן כתב ה'חתם סופר' בתשובה (יור"ד סוף סי' רצא). אמנם, סיים שאם בא אדם שאין אנו מכירים אותו וטוען כהן אני אין לתת לו פדיון הבן.

אבל פסק הרמב"ם (בהל' י"ג): מי שבא בזמן הזה ואמר כהן אני אינו נאמן, ואין מעלין אותו לכהונה על פי עצמו... אבל

שבת קודש ב' אלול ה'תשס"ט

(ב) בעל ספר החינוך (מצוה עט) כתב כי מאחר שהגוף הוא כלי לנפש ופועולתה, ובלי הגוף מלאכת הנשמה לא תושלם לעולם, יש לשמור על הגוף שלא יקרה לו נזק, ועל כן הרחיקה התורה את היהודי מכל דבר שגורם בגוף נזק.

לקוטי-שיחות פרקי אבות

ולאידך: עבודה זו אינה "נמוכה מדי" עבור איזה יהודי
 שיהיה. ואדרבה, ה"מילי דחסידותא" האמיתי הוא
 העבודה בבירור וזיכוך הגוף³³, כי דוקא ב"מעשה ידי"
 ישנו ה"להתפאר", וכנ"ל ש"סוף מעשה במחשבה תחלה".
 (ממאמר* ושיחת ש"פ אחרי תשל"ג)

ועפ"ז מובן מה שהרמב"ם לא גרס סיום הכתוב במשנה (ראה פיה"מ הוצאת קאפה סנהדרין שם, רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ה, וראה שנינוי נוסחאות למשניות סנה' שם), כי לדעתו עולם הבא קאי על (ג"ע) עולם הנשמות (ראה פיה"מ חלק שם, וראה הל' תשובה פ"ח).

(30) אבות ספ"ב.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ו מנחם-אב' אלול ה'תשס"ט

פי שהעידו עליה אחר שחזרה לבית אביה, הרי זו נסקלת על פתח שער העיר ההיא.

י. באו העדים אחר שבגרה, או אחר שבעלה בעלה - אף על פי שהעידו שזוהי בבית אביה כשהיתה נערה, הרי זו נסקלת בבית הסקילה.

יא. היתה הורחה שלא בקדשה, ולדתה בקדשה - נסקלת על פתח שער העיר. כל מי שמצוה לסקל אותה על פתח שער העיר - אם היתה עיר שרבה גוים, סוקלין אותה על פתח בית דין. וכל מי שמצוה לסקל אותה על פתח בית אביה - אם לא היה לה אב, או שהיה לה אב ולא היה לו בית - הרי זו נסקלת בבית הסקילה; לא נאמר "פתח בית אב" אלא למצוה.

יב. הבא על ערוה מן העריות ביאות הרבה - חיב כרת או מיתת בית דין על כל ביאה וביאה; אף על פי שאין בית דין יכולין להמית אלא מיתה אחת, הרי הביאות נחשבות לו כעברות הרבה. וכן אם בא ביאה אחת שחגיבין עליה משמות [לאויס] הרבה - אם היה שוגג, מביא קרבן על כל שם ושם, אף על פי שהיא ביאה אחת, כמו שיתבאר בהלכות שגגות; ואם היה מזיד, הרי זו נחשבת לו כעברות הרבה. וכן יש בא ביאה אחת, ולוקה עליה מלקיות הרבה כמו שיתבאר.

יג. "שפחה חרופה" האמורה בתורה - היא שחצייה שפחה וחצייה בת חורין, ומקדשת לעבד עברי, שנאמר: "לא יומתו, כי לא חפשה" - הא אם נשתחררה כלה, חיבין עליה מיתת בית דין, שהרי תעשה אשת איש גמורה, כמו שבארנו בהלכות אישות.

יד. ביאת שפחה זו, משנה מכל ביאות אסורות שבתורה - שהרי היא לוקה, שנאמר: "בקרת תהיה"; והוא חיב קרבן אשם, שנאמר: "והביא את אשמו". אחד שוגג אחד מזיד בשפחה חרופה מביא אשם; והבא עליה ביאות הרבה, בין בדרך בין בשגגה - מביא אשם אחד. אבל היא חיבת מלקות על כל ביאה וביאה, אם היתה מזידה, כשאר חיבי לאוין.

טו. המערה בשפחה חרופה ולא גמר ביאתו - פטור, עד שיגמר ביאתו. ואינו חיב אלא על הגדולה, הבעולה, המזידה, ובכרונה; אבל אם היתה קטנה, או שלא היתה בעולה, או שהיתה שוגגת או אנוסה או ישנה - פטור. וכן אם בא עליה שלא בדרך, פטור - שבשפחה חרופה לא השוה ביאה בדרך לביאה שלא בדרך, שנאמר: "שכבת זרע". אבל בשאר ביאות, לא חלק בין ביאה לביאה, שנאמר: "משכבי אשה", מגיד הכתוב ששני משכבות לאשה.

טז. כל מקום שאמרנו בשפחה חרופה שהוא פטור - הוא פטור מן הקרבן, והיא פטורה מן המלקות; אבל מפני אותן מפת מדרות מדבריהם, אם היו שניהן מזידין וגדולים.

יז. בן תשע שנים ויום אחד שבא על שפחה חרופה - היא לוקה, והוא מביא קרבן; והוא שתהיה גדולה ובעולה

יום ראשון כ"ו מנחם-אב ה'תשס"ט

הלכות אסורי ביאה פרק ג

א. הבא על אשת קטן, אפלו היתה יכמה שבא עליה בן תשע שנים ויום אחד - הרי זה פטור; וכן הבא על אשת חרש ושוטה, ואשת טמטום ואנדורגיגוס, ועל החרשת והשוטה אשת הפקח, ועל אשה שהיא מקדשת בספק או מגרשת בספק - כלן פטורין. ואם היו מזידין, מפני אותן מפת מדרות. והיא מתרת לבעלה, ואפלו היה כהן.

ב. הבא על הקטנה אשת הגדול - אם קדשה אביה, הרי זה בחנק; והיא פטורה מכלום, ונאסרה על בעלה כמו שבארנו בהלכות שוטה. ואם היא בת מאן, מפני אותו מפת מדרות; והיא מתרת לבעלה, ואפלו היה כהן.

ג. בת כהן שזוהי כשהיא אשת איש - בין שהיה בעלה כהן בין שהיה ישראל, ואפלו היה בעלה ממזר או נתין [מז' אומות שישבו בא"י] או שאר מחיבי לאוין - הרי זו בשרפה, שנאמר: "ויבת איש כהן, כי תחל לזנות... באש תשרף"; ובעולה בחנק. וכן בת ישראל אשת כהן בחנק, כדין כל אשת איש.

ד. הבא על נערה מארשה, שניהן בסקילה. ואינו חיבין סקילה עד שתהיה נערה בתולה מארשה, והיא בבית אביה; היתה בוגרת, או שנכנסה לחפה אף על פי שלא נבעלה, אפלו מסרה האב לשליחי הבעל וזנת בדרך - הרי זו בחנק. והבא על קטנה מארשה בבית אביה - הוא בסקילה, והיא פטורה. ונערה מארשה בת כהן שזוהי, בסקילה.

ו. באו עליה עשרה, והיא בתולה ברשות אביה, זה אחר זה - הרי הראשון בסקילה, וכלן בחנק. במה דברים אמורים? שבאו עליה בדרך; אבל אם באו עליה שלא בדרך - עדין היא בתולה, וכלן בסקילה.

ז. נערה מארשה שהיתה משחררת או גיורת - אף על פי שנשתחררה או נתגירה והיא פחותה מפת שלש שנים, הרי זו בחנק ככל אשת איש.

ח. דין חדש יש במציאת שם רע, ומה הוא החדוש? שאם נמצא הדבר אמת, וכאו עדים שזוהי כשהיתה נערה מארשה, ואף על פי שזוהי אחר שיצאת מבית אביה, ואפלו זנתה אחר שנכנסה לחפה קדם בעילת הבעל - סוקלין אותה על פתח בית אביה; אבל שאר נערות מארשות שלא היה להן דין הוצאת שם רע, שזנו מאחר שיצאו מבית האב - הרי הן בחנק כמו שבארנו. הא למדת, שבאשת איש שלש מיתות: יש אשת איש שהיא בחנק, ויש אשת איש שהיא בשרפה, ויש אשת איש שהיא בסקילה.

ט. והיכן סוקלין את נערה מארשה שזוהי? אם זנת בבית אביה - אף על פי שלא העידו עליה העדים אלא אחר שבאה לבית חמיה ונשאת, הרי זו נסקלת על פתח בית אביה; זנת בבית חמיה קדם שימסר אותה האב - אף על

והניחה טהורה - כשיבוא אינו צריך לשאל לה, אפלו מצאה ישנה - הרי זה מתר לבא עליה שלא בעונת וסתה, ואינו חושש שמא נדה היא; ואם הניחה נדה - אסורה לו, עד שתאמר: 'טהורה אני'.

י. האשה שאמרה לבעלה: 'טמאה אני', וחזרה ואמרה: 'טהורה אני', ודרך שחוק והתל אמתית לה תחלה - אינה נאמנת; ואם נתנה אמתלא (הסבר) לדבריה, נאמנת. כיצד? תבצע בעלה, ואחותו או אמו עמה בחצר, ואמרה לו: 'טמאה אני', ואחר כך חזרה ואמרה: 'טהורה אני', ולא אמתית לה טמאה אני אלא מפני אחותך או אמן, שמא יראו אותנו - הרי זו נאמנת. וכן כל פיוצא בזה.

יא. היה משמש עם הטהורה, ואמרה לו: 'נטמאתי' - לא יפרש מיד והוא בקשוי, שהנייה לו ביציאתו כביאתו; ואם פרש והוא בקשוי, חייב כרת כמי שבעל נדה. והוא הדין בשאר עריות. אלא כיצד יעשה? נועץ צפוני רגליו בקרקע, ושוהה ואינו מזדעזע [iii] עד שנימית האבר, ואחר כך נשקט ממנה.

יב. ואסור לו לאדם שיבוא על אשתו סמוך לוֹסְתָה, שמא תראה דם בשעת תשמיש, שנאמר: "והנחתם את בני ישראל מטמאתם". וכמה? אם היה דרכה לראות ביום, אסור לשמש מתחלת היום; ואם היה דרכה לראות בלילה, אסור לשמש מתחלת הלילה.

יג. עבר וסתה ולא ראתה - מתרת לשמש אחר שתעבר עונת הוסת. כיצד? היה דרכה לראות בש שעות ביום, אסורה לשמש מתחלת היום; עברו שש שעות ביום ולא ראתה - אסורה לשמש עד לערב. וכן אם היה דרכה לראות בש שעות בלילה, ועברו ולא ראתה - אסורה לשמש עד שתזרח השמש.

יד. דרך בני ישראל ובנות ישראל, לעולם לבדק עצמן אחר התשמיש. כיצד? מקנח האיש עצמו במטלית נכונה לו, ומקנחת האשה עצמה במטלית נכונה לה; ורואין בהן, שמא ראת דם בשעת תשמיש. ויש לאיש להניח אשתו שתבדק במטלית שלו - מתוך שנאמנת על שלה, נאמנת על שלו.

טו. בגדים אלו שמקנחין בהן - צריכין שיהיו של פשתן, שחקים [שנשחקו ונתרככו] ולבנים; והן הנקראין 'עדים' בענין זה. והבגד שמקנח בו נקרא 'עד שלו'; והבגד שמקנחת היא בו נקרא 'עד שלה'.

טז. הצנועות אינן משמשות עד שיבדקו עצמן תחלה קדם תשמיש. ואשה שאין לה וסת, אסורה לשמש עד שתבדק; לפיכך היא משמשת בשני עדים, אחד לפני התשמיש ואחד לאחר התשמיש. אבל אשה שיש לה וסת, אינה צריכה לפני התשמיש, אלא משום צניעות. אבל אחר תשמיש - הכל צריכין שני עדים, אחד לו ואחד לה. אפלו מעברת, ומניקה, וזקנה, וקטנה - לא תשמש אלא בשני עדים, אחד לו ואחד לה. אבל בתולה ויושבת על דם טהר - אינה צריכה עדים, שהרי הדם שותת ממנה.

יז. המשמש משתו פעמים רבות, אינן צריכין לבדק שלו העדים שלהן על כל ביאה וביאה, אלא מקנח בעד שלו

וברצונה, כמו שבארנו - שאין האיש חייב קרבן עד שתתחייב היא מלקות, שנאמר: "בפרת תהיה והביא את אשמו".

הלכות אסורי ביאה פרק ד

א. הנדה, הרי היא כשאר כל העריות. המערה בה, בין כדרכה בין שלא כדרכה - חייב כרת, ואפלו היתה קטנה פת שלש שנים ויום אחד, כשאר עריות; שהבת מטמאה בנדה ואפלו ביום לדתה, ובת עשרה ימים מטמאה בזיבה. ודבר זה מפי השמועה, שאין הפרש בין גדולה לקטנה לטמאת נדות וזיבות.

ב. ואחד הבא על הנדה כל שבועת הימים, ואפלו לא ראתה אלא יום ראשון, ואחד הבא על יולדת זכר כל שבועה, או על יולדת נקבה כל ארבעה עשר, או על הנדה כל ימי זובה וספירתה, בין שפחה בין משחררת - הכל ככרת, שנאמר בנדה: "שבועת ימים תהיה בנדתה", ובזובה נאמר: "כל ימי זוב טמאתה, כימי נדתה תהיה", וביוולדת הוא אומר: "כימי נדת דותה תטמא", ו'טמאה שבועים בנדתה'.

ג. במה דברים אמורים שהטמאה תלויה בימים? בששבלה כמי מקוה אחר הימים הספורים. אבל נדה וזובה ויולדת שלא טבלו כמי מקוה - הבא על אחת מהן, אפלו אחר כמה שנים - חייב כרת, שבימים וטבילה תלה הכתוב, שנאמר: "ורחצו במים" זה בנזן אב לכל טמא, שהוא בטמאתו עד שיטבל.

ד. הגויים - אין חייבין עליהן משום נדה, ולא משום זבה, ולא משום יולדת. וחקמים גזרו על כל הגויים, וזכרים ונקבות, שיהיו כזבים תמיד, בין ראו בין לא ראו - לענין טמאה וטהרה.

ה. כל דם שתראה היוולדת בתוך שלשה ושלשים של זכר, וששה ושלשים של נקבה - הוא הנקרא 'דם טהר'; ואינו מונע את האשה מבעלה, אלא טובלת אחר שבועה לזכר וארבעה עשר לנקבה, ומשמשת משתה אף על פי שהדם שותת.

ו. כל חייבי טבילות טבילתן ביום, חוץ מנדה ויולדת, שהרי הוא אומר בנדה: "שבועת ימים תהיה בנדתה", השבועה כלן בנדה וטובלת כליל שמיני; וכן יולדת זכר כליל שמיני, ויולדת נקבה כליל חמשה עשר, שהיוולדת בנדה, כמו שבארנו.

ז. ונתאחרה ימים רבים ולא טבלה - כשתטבל, לא תטבל אלא בלילה; שאם תטבל ביום, יטעו, ותבוא נדה אחרת לטבל בשביעי.

ח. היתה חולה, או שהיה מקום הטבילה רחוק ואין הנשים יכולות להגיע לו ולחזור בלילה מפני הלסטים, או מפני הצנה, או מפני שנועלין שערי המדינה בלילה - הרי זו טובלת ביום השמיני, או בימים של אחריו ביום.

ט. כל הנשים שיש להן וסת [קביעות בראיית דם] - בחזקת טהרה לבעליהן, עד שתאמר לו: 'טמאה אני', או עד שתחזק נדה בשכונותיה. הלך בעלה למדינה אחרת,

שהוא - ואפלו ראת דם טפה בחרדל, הרי זו כמי שזב ממנה דמים הרבה.

ב. כל הנשים מטמאות בבית החיצון; ואף על פי שלא יצא הדם לחוץ, אלא נעקר מן הרחם ולא שנת, הואיל ויצא מבין השנים - הרי זו טמאה, ואף על פי שצדין הדם בכשרה, שנאמר: "דם יהיה זוכה בכשרה". ועד היכן הוא בין השנים? עד מקום שניגע אליו האבר בשעת גמר ביאה; ובין השנים עצמו כלפנים.

ג. משל משלו חכמים באשה: הרחם שבו נוצר הולד, והוא הנקרא 'מקור', והוא שדם נדה וזכה יוצא ממנו - קוראין אותו 'חדר', לפי שהוא לפני לפנים. צואר הרחם פלו, והוא המקום הארוך שמתקבץ ראשו בשעת העבור כדי שלא יפל הולד, ונפתח הרבה בשעת לדה - קוראין אותו 'פרוזדור', כלומר שהוא בית שער לרחם.

ד. ובשעת גמר ביאה, האבר נכנס בפרוזדור; ואינו מגיע עד ראשו שמבפנים, אלא רחוק ממנו מעט לפי האצבעות. ולמעלה מן החדר ומן הפרוזדור, בין חדר לפרוזדור, הוא המקום שיש בו שתי ביצים של אשה, והשכילים שבהן מתבשלת שכבת זרע שלה - מקום זה הוא הנקרא 'עליה'. ויכמו נקב פתוח מן העליה לגג הפרוזדור, ונקב זה קוראין אותו 'לול'; והאבר נכנס לפנים מן הלול בשעת גמר ביאה.

ה. דם הבא מן החדר - פלו טמא, חוץ מדם טהר, שהתורה טהרתו, ודם קשי, כמו שיתבאר; ודם העליה פלו טהור, שהוא כמו דם מכה שבמעים או בפכד או בפליא וכיוצא בהן. ודם הנמצא בפרוזדור - אם נמצא מן הלול ולפנים הרי זה טמא, שחזקתו מן החדר; וחיבין עליו על ביאת המקדש, ושורפין עליו תרומה וקדשים. ואין אומרים: 'שמא מן העליה ירד דרך הנקב', שרב הדמים הנמצאין כאן, מן החדר. נמצא הדם בפרוזדור חוץ לנקב, הרי טמאתו בספק - שמא מן החדר בא, או מן העליה שמת דרך הלול; לפיכך אין שורפין עליו תרומה וקדשים, ואין חיבין עליו על ביאת המקדש.

ו. לא כל משקה היוצא מן החדר מטמא, אלא הדם בלבד, שנאמר: "דם יהיה זוכה"; לפיכך אם שנת מן הרחם לכן או משקה ירק, אף על פי שסמיכתו בדם - הואיל ואין מראיו מראה דם, הרי זה טהור.

ז. וחמשה דמים טמאים באשה, והשאר טהור; ואלו הן: האדם, והשחר, וכקרן פרס, וכמימי אדמה, וכיין המזוג. ח. האדם, כיצד הוא עינו? כעמוד שניצא ראשון מדם הקנה של בגי אדם; נותן הדם בפוס, ומקיף לו ורואה. והשחר - כעין הדיזי היבש. קקרן פרס [חלק יפה שבאיריס] כיצד? יביא פרס לח בגוש האדמה שעליו, ולוקח מן הפרו [מובחר] שבו הקנה האמצעי שלו, שפלו כמו קנה הוא, ובכל אחד ואחד שלשה קנים, ובכל קנה שלשה עלים; ומקיף הדם לעלה האמצעי שבקנה האמצעי, ורואה בו. כמימי אדמה כיצד? יביא אדמה מבקעת סיכני וכיוצא בה, שהיא אדמה, ונותן עליה מים בכלי עד שיעלה המים

והיא בעד שלה אחר כל ביאה וביאה כל הלילה, ולמחר יבדקו העדים. נמצא הדם על עד שלו או על עד שלה - הרי זו טמאה. שמש משנתה, וקנחה עצמה, ואבר העד - הרי זו לא תשמש פעם שניה עד שתבדק בעד אחר תחלה, שמא דם היה על העד שאבר.

יח. הניחה העד תחת הפר או תחת הכסת ונמצא עליו דם, אם משוף [= מרוח] - טמאה, שחזקתו מן הקנחה; ואם היה עגל - טהור, שאין זה אלא דם מאכלת שנהרגה תחת הפר.

יט. קנחה עצמה בעד הבדוק לה וטחתו בירכה, ולמחר נמצא עליו דם - הרי זו טמאה; ואין אומרים: 'שמא כשטחה אותו בירכה נהרגה מאכלת'. קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה, ולא ידעה אם היה עליו דם קדם שתקנח בו או לא היה, ונמצא עליו דם - אם היה הדם פגרים ועוד, הרי זו נדה; היה פחות מכאן - טהור, שאינו אלא מן המאכלת.

כ. מי שראתה דם בשעת תשמיש, הרי זו מתרת לשמש כשתטהר פעם שניה; ראתה דם בפעם שניה, משמשת פעם שלישית; ראתה דם כף בשלישית, הרי זו אסורה לשמש עם בעל זה לעולם. במה דברים אמורים? שלא היה שם דבר לתלות בו. אכל אם שמשה סמוך לוסתה, תולה בוסת. היתה בה מכה, תולה במכה; ואם היה דם מכתה משנה מדם שתראה בעת התשמיש, אינה תולה במכה. ונאמנת אשה לומר: 'מכה יש לי בתוך המקור שממנה הדם יוצא', ותהיה מתרת לבעלה, ואף על פי שדם יוצא מן המקור בשעת תשמיש.

כא. מי שראתה דם בשעת תשמיש פעם ראשונה ושניה ושלישית, ואין שם דבר לתלות בו - הרי זו תתגרש, ומתרת להנשא לשני; נשאת לשני, וראתה דם כף בשעת תשמיש שלש פעמים - הרי זו תתגרש, ומתרת להנשא לשלישי. נשאת לשלישי, וראתה דם כף בשעת תשמיש פעם ראשונה ושניה ושלישית - הרי זו תתגרש; ואסורה להנשא עד שתכריא מחלי זה.

כב. כיצד בודקת עצמה לידע אם נרפאת או לא נרפאת? מכיאה שפופרת [צינור] של אבר [עופרת] ופיה רצוף [פתח כפול, משני הצדדים] לתוכה, ומכנסת השפופרת עד מקום שהיא יכולה, ומכנסת בתוך השפופרת מכחול ומוף מנח על ראשו, ודופקת אותו עד שניגע המוף לצואר הרחם, ומוציאה המוף. אם נמצא דם על ראש המוף, בידוע שהדם שהיא רואה בשעת תשמיש מן המקור. ואם לא נמצא על המוף כלום - בידוע שהדם שרואה מידחק הצדדין, וטהורה היא; ומתרת להנשא לאחרים, כמו שבארנו בהלכות אישות.

הלכות אסורי ביאה פרק ה

א. האשה מטמאה באנס, בין לנדה בין לזיבות. כיצד? כגון שקפצה ממקום למקום, או ראת בהמה או עוף מתעסקין זה עם זה וחתמה וראת דם, וכן כל פיוצא בזה - הואיל וראת דם מפל מקום, וטמאת; ומטמאה בכל

שהשתנה והיא עומדת, בין שהשתנה והיא יושבת - הרי זו טהורה. ואפלו הרגיש גופה ונודעוזה, אינה חוששת; שהרגשת מי רגלים היא זו, שאין מי רגלים מן החדר, ודם זה דם מכה הוא בתלחת [מעי] או בפליה.

יח. דם בתולים - טהור הוא; ואינו לא דם נדה, ולא דם זיבה, שאינו מן המקור, אלא כמו דם חבורה. וכיצד דין התולה בדמים? אם נשאת קטנה - בין לא ראת דם מימיה, בין שראת דם בבית אביה, הרי זו מתרת לבעלה, עד שתחיה המכה; שכל דם שתראה, מחמת המכה הוא. ואם ראתה דם אחר שתחיה המכה, הרי זו נדה.

יט. נשאת כשהיא נערה - אם לא ראת דם מימיה, הרי זו מתרת לבעלה ארבעה ימים ביום ובלילה, אף על פי שהדם שותת; והוא שלא חית המכה. ואם ראת דם בבית אביה, ואחר כך נשאת - אין לו לבא עליה אלא בעילה ראשונה, ופורש; ויהיה דם בתולים זה כאלו הוא תחת נדה. ובגרת שלא ראת מימיה - נותנין לה כל לילה הראשון.

כ. ארבעה לילות שנותנין לנערה שלא ראת דם, אף על פי שהן בסרוגין - בועל לילה, וממתין אפלו שני חדשים או שלשה, ובוכל לילה שניה; והוא שלא חית המכה.

כא. וכן קטנה שנותנין לה עד שתחיה המכה, אפלו לא חית שנה - הרי זה בועל כל השנה, בין בסרוגין בין יום אחר יום. **כב.** קטנה שנשאת ונעשת נערה תחת בעלה, ועדין הדם שותת מחמת המכה - כל בעילות שבעל כשהיא קטנה, נחשבת לו כלילה אחת; ומשלימין לו ארבעה ימים בימי הנערות. ואפלו היו השלשה ימים שנותנין לה בימי הנערות בסרוגין, ובעל בכל שני חדשים לילה אחד - הרי זה מתר; והוא שלא תחיה המכה.

כג. כיצד יודעין אם חית המכה או לא חית? היתה רואה הדם בעת שתעמד, וכשתשב לא תראה, ובעת שתשב על הקרקע תראה, ואם תשב על כרים וכסתות לא תראה - עדין לא חית המכה. פסק הדם ולא ראת כלל, בין עומדת בין יושבת על הכל - כבר חיתה המכה; וכן אם לא פסק כלל, אלא תראה הדם ואפלו כשהיא יושבת על הכרים והכסתות - אין זה דם מכה, אלא דם נדה.

כד. היתה רואה בעת תשיש - הרי זה מחמת המכה; שמשה מטתה ולא ראת דם, ואחר כך ראת דם שלא מחמת תשיש - הרי זה דם נדה.

כה. הבועל בתולה ולא יצא ממנה דם, וחזר ובעלה ויצא דם - אפלו היתה קטנה, הרי זה דם נדה; שאילו היה דם בתולים, היה בא בתחלה. הבועל פחות מבת שלש ויצא דם - הרי זה דם מכה, אלא דם נדה.

יום שני כ"ז מנחם-אב ה'תשס"ט

הלכות אסורי ביאה פ"ק ו

א. דם הנדה, ודם הזבה, ודם הקשי [לפני לידה], ודם היולדת, ודם טהר של יולדת - כלו דם אחד הוא, ומן המקור הוא בא, ומעין אחד הוא. ובזמנים בלבד הוא שישתנה דינו, ויהיה רואה דם זו טהורה, וזו נדה, וזו זבה.

על העפר בקלפת השום; ואין שעור לא למים ולא לעפר. ומעברין [שהיו עכורים] בכלי, ומשער בהן לשעתו ובמקומו כשהן עכורין; ואם צללו, חזר ומעברין.

ט. ארבע מראות האלו - אם היה מראה הדם כמראה כל אחד מהן או צמק מהן, הרי זה טמא; היה דווקא ממנו, הרי זה טהור. כיצד? היה הדם שחר יתר מן הדיו היבש, טמא; היה פתוף [מעורב עם גון אחר] ממנו, כגון שהיה מראהו כעין הנית השחר, או כעין הזפת, או כעין העורב - הרי זה טהור. וכן בשאר השלש מראות.

י. פיין המזוג כיצד? חלק אחד יין מן היין השרוני [מאיזור השרון] של ארץ ישראל, חי [= ללא תוסף] וחדש, ושני חלקים מים; היה מראה הדם צמק ממנו או דווקא ממנו - הרי זה טהור, עד שיהיה כמזוג זה בלבד. ונאמנת אשה לומר: 'כמראה זה ראיתי ואבדתי', והחכם מטמא לה או מטהר.

יא. כיצד מקיף ורואה? לוקח המטלית שיש בה הדם בידו, ומביט בו ובידו, או בעלה של כרסו, או בדם הקנה שבכוס, או במימי אדמה, או במזג שבכוס, ועורף לפי מה שעיניו ראות, ומטמא או מטהר. ואינו מביט בזכוכית של כוס מבחוץ, אלא במשקה שבכוס; ויהיה הכוס רחב, משקלו מנה, ומחזיק שני לגין, כדי שתכנס בו האורה ולא יהיה אפל.

יב. אין בודקין הדם אלא על גבי מטלית לבנה, ובחמה; ועושה צל בידו על הדם, והוא עומד בחמה, כדי שיראה עינו כמות שהיא. ולא כל הרואה צריך לכל אלו הדברים בכל עת שיראה, אלא טביעות עין יש לחכם בדמים, ובעת שיראה מיד טמא או יטהר; ואם נסתפק לו במראה מן המראות, צריך להקיף ולערוך לדם או לדיו או לשאר המראות.

יג. המפלת חתיכה, אף על פי שהיא אדמה - אם יש עמה דם, טמא; ואם לאו, טהורה. ואפלו נקרעה החתיכה ונמצאת מלאה דם - הרי זו טהורה; שאין זה דם נדה, אלא דם חתיכה.

יד. הפילה חתיכה קרועה ודם אגור בתוכה - טמא. הפילה כמין קלפה, כמין שערה, כמין עפר, כמין יבחושין [יתושים] - אם היה מראה דברים אלו אדם, תטיל למים פושרין; אם נמוחו - הרי זו טמא, שדם הוא שקפה, וכל הרואה דם יבש, טמא; ואם שהו פושרין מעט לעת ואחר כך נמוחו - הרי זו ספק טמא. ואם לא נמוחו מעט לעת - הרי אלו ממכה, וטהורה היא.

טו. הפילה כמין חגבים, כמין דגים, שקצים, ורמשים - אם יש עמהם דם, טמא; ואם לאו, טהורה.

טז. האשה שהכניסה שפופרת בפרוזדור, וראת הדם בתוף השפופרת - טהורה, שנאמר: "דם יהיה זוכה בבשרה", עד שתראה בבשרה כדרך שהנשים רואות; ואין דרך האשה לראות בשפופרת.

יז. האשה שהשתנה מים ויצא דם עם מימי רגלים, בין

יא. ראת דם גם בשלישי, בין ביומו בין בלילו – הרי זו זבה גדולה, וצריכה לספר שבועה ימים טהורים בלא דם, שנאמר: "וספרה לה שבועת ימים, ואחר תטהר". וטובלת ביום השביעי אחר הגין החמה, והרי היא מתרת לבעלה לערב. וביום השמיני מביאה קרבנה – שתי תורים, או שני בני יונה.

יב. זבה קטנה שטבלה בלילה של יום השמור, או זבה גדולה שטבלה בליל שביעי – כאלו לא טבלה, והרי היא בנדה שטבלה בתוך שבועה.

יג. הפא על זבה גדולה ביום השביעי של ספירה אחר שטבלה, או על זבה קטנה ביום השמור אחר שטבלה – פטור מן הכרת; בין שטבלה בזמן הראוי לטבילה, טהורה. ואשה זו תרבות רעה, שהרי בעילתה ומגעה תלוין.

יד. כיצד הן תלוין? אם נשלם היום אחר הטבילה ולא ראת דם – הרי כל שנגעה בו אחר טבילתה טהור, ובעילתה אחר הטבילה אין חיבין עליה כלום. ואם ראת דם ביום זה אחר שטבלה – נמצאת זבה למפרע, וכל שנגעה בו למפרע טמא, והיא ובעלה חיבין בקרבן. ולפיכך היא אסורה לבעלה עד לערב, שלא תביא עצמה לידי ספק.

טו. זבה שספרה ששת ימי נקיים ובשביעי ראת דם – אפלו סמוך לשקיעת החמה – סתרה הכל, וחזרת למנות מאחר היום הטמא שבועת ימי נקיים.

טז. פלטה שכבת זרע בתוך ימי הספירה – סותרת יום אחד, מפני שהיא כזב שראה קרי, שסותר יום אחד. ראת דם בעשירי מימי זיבתה, ובאחד עשר, ובשנים עשר – אף על פי שראת בשלשה ימים זה אחר זה – אינה זבה גדולה, אלא יצאת מזיבות קטנה לנדה; שיום שנים עשר מתחלת ימי נדתה, והרואה בימי נדתה אינה זבה, כמו שבארנו.

יז. ומה הוא זה שכתוב בתורה "או כי תזכר על נדתה"? שאם ראת שלשה ימים סמוך לנדתה, הרי זו זבה; כגון שראת בשמיני לנדתה ובתשיעי ובששירי, שהם ראשון ושני ושלישי מהאחד עשר יום שהם ימי זיבתה. ראת דם באחד עשר מימי זיבתה, וטבלה לערב שהוא ליל שנים עשר, ושמישה מטתה – אף על פי שהיא טמאה ובעלה טמא, ועושין משכב ומושב, אינן חיבין כרת; מפני שאין יום שנים עשר מצטרף ליום אחד עשר לעשותה זבה. הועילה לה טבילת ליל זה להצילה מן הקרבן.

יח. טבלה ביום שנים עשר אחר שתנן החמה – הרי זו אסורה לבעלה עד לערב, כדין כל זבה קטנה; ואם עבר ובעלה, שניהן פטורין מכלום. ואפלו ראת דם אחר שבא עליה ביום שנים עשר – אין בכך כלום, שהן דם נדה הוא, ואינו מצטרף ליום שלפניו.

יט. ראת דם בסוף שביעי לנדתה בין השמשות, וראת בתשיעי ובששירי – הרי זו ספק זבה: שמא ראיה ראשונה בליל שמיני היתה, ונמצאת שראת שלשה ימים זה אחר

ב. כיצד? כשתראה האשה דם תחלה, או כשתראה בשעת וסתה, והוא העת שקבעה לנדתה – הרי זו נדה כל שבועת הימים, בין ראת כל שבועה בין שלא ראת אלא טפה ראשונה בלבד; ראתה דם ביום השמיני – הרי זה דם זיבה, מפני שהוא בלא עת נדתה.

ג. וכן כל דם שתראה בתוך הימים שבין וסת נדה ווסת נדה, הרי הוא דם זיבה. והלכה למשה מסיני, שאין בין זמן נדה לזמן נדה אלא אחד עשר יום בלבד.

ד. כל שבועת הימים שנקבעה לה וסת בתחלתה – הן הנקראין 'ימי נדתה', בין ראת בהם דם בין לא ראת. ומפני מה נקראין 'ימי נדה'? מפני שהם ראויין לנדה, וכל דם שתראה בהן – דם נדה יחשב.

ה. וכל אחד עשר יום שאחר השבועה – הן הנקראין 'ימי זיבתה', בין ראת בהן דם בין לא ראת. ולמה נקראין 'ימי זיבה'? מפני שהן ראויין לזיבה, וכל דם שתראה בהן – דם זיבה יחשב. והזהר בשני שמות אלו, שהם ימי נדתה וימי זיבתה.

ו. כל ימי האשה מיום שיקבע לה וסת עד שתמות, או עד שיצטרק הוסת ליום אחר – תספור לעולם שבועה מתחלת יום הוסת ואחריהן אחד עשר, שבועה ואחריהן אחד עשר; ותזהר במנין, כדי שתדע בעת שתראה דם, אם בימי נדה ראת או בימי זיבה; שכל ימיה של אשה כך הן, שבועה ימי נדה ואחד עשר ימי זיבה, אלא אם כן הפסיקה הלדה, כמו שיתבאר.

ז. אשה שראת דם בימי זיבתה יום אחד בלבד, או שני ימים זה אחר זה – נקראת 'זבה קטנה', ונקראת 'שומרת יום כנגד יום'. ואם ראת שלשה ימים זה אחר זה – הרי זו זבה גמורה, והיא הנקראת 'זבה גדולה', ונקראת 'זבה' סתם, שנאמר: "ואשה כי יזכר זכר דמה ימים רבים"; ומעוט "ימים" שנים, "רבים" שלשה.

ח. אין בין זבה גדולה לזבה קטנה, אלא ספירת שבועה והבאת קרבן – שזבה גדולה צריכה לספור שבועת ימים נקיים, וזבה קטנה אינה סופרת אלא יום אחד בלבד; וזבה גדולה מביאה קרבן כשתטהר. אבל לענין טמאה ואסור ביאה, שתיהן שוות.

ט. כיצד? ראת דם בימי זיבתה, בין שראת בתחלת הלילה בין שראת בסוף היום – הרי אותו היום בלו טמא, וכאלו לא פסק הדם מצת שראת עד ששקעה החמה; ומשמרת כל הלילה. אם לא ראת כלום בלילה – משפמט למחר וטובלת אחר שתנן החמה, ומשמרת כל היום; אם לא ראת כלום – הרי זה יום אחד טהור כנגד היום הטמא, והרי היא מתרת לבעלה לערב.

י. ראת דם גם בשני, בין ביומו בין בלילו אחר שטבלה – הרי היום השני טמא, ומשמרת כל ליל שלישי. אם לא ראת – משפמט למחר וטובלת אחר שתנן החמה, ומשמרת כל היום; אם לא ראת כלום – הרי זה יום אחד טהור כנגד שני ימים הטמאים, ומתרת לבעלה ערב.

- הרי זו זכה; שאלו היה הדם מחמת הולד, לא פסק הצער ולא החבלים; ואם ילדה אחרי כן - הרי זו יולדת בזוב.

ג. ראת יום אחד בלא צער ושנים בקשי, וילדה, או שנים בלא צער ויום בקשי, וילדה, או יום בקשי ויום בלא צער ויום בקשי, וילדה - אינה יולדת בזוב; אבל אם ראת יום אחד בקשי ושנים בלא צער, וילדה, או שנים בקשי ואחד בלא צער, וילדה, או יום בלא צער ויום בקשי ויום בלא צער, וילדה - הרי זו יולדת בזוב. זה הכלל: קשי הסמוך ללדה, אין זו יולדת בזוב; שפי סמוך ללדה, הרי זו יולדת בזוב.

ד. חל שלישי לראייה להיות ביום הלדה - אפלו כל היום בלו בשפי, אין זו יולדת בזוב, שהרי יום הלדה סמוך לקשי. ראת שני ימים, ובשלישי הפילה, ואין ידוע מה הפילה - הרי זו ספק זכה וספק יולדת.

ה. כיצד דין יולדת בזוב? צריכה לישב שבעת ימי נקיים, וטובלת לערב, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה, ואחר כך יהיה לה דם טהור; ומביאה קרפן זכה וקרפן יולדת. לפיכך, אם ילדה זכר - אפלו פסק הדם ביום הלדה, סופרת שבעת ימי נקיים, וטובלת. ואם ילדה נקבה, וספרה שבעת ימי נקיים, ושלמו עם ארבעה עשר של לדה או לאחריהן - הרי זו טובלת, ומתרת לבעלה; ואם שלמו ימי הספירה בתוך ארבעה עשר - הרי זו אסורה לבעלה עד ליל חמשה עשר.

ו. כיצד? הרי שראת דם שלשה ימים, וספרה שבעת ימי נקיים - הרי עשרה, ועדין היא אסורה עד ליל חמשה עשר; שכל ארבעה עשר היא נקבה. ולמה אין מצריכה את היולדת בזוב לספירת שבועה, אחר שבועה של זכר ואחר ארבעה עשר של נקבה? מפני שימי לדתה וימי נדתה שאינה רואה בהן, עולין לה לספירת שבועה, כמו שיתבאר. ז. יולדת בזוב שלא פסק דמה - אין לה דם טהור, אלא כל דם שתראה כדם זיכה הוא; אבל אם ספרה שבעת ימי נקיים, ושלמו ארבעה עשר של נקבה, וטבלה, ואחר כך ראת דם בתוך ארבעים של זכר ושמנים של נקבה - הרי זה דם טהור.

ח. ספרה שבעת ימי נקיים ולא טבלה, ואחר כך ראת דם - הרי זו טובלת, ומתרת לבעלה מיד; שכל ימי טהור אינן ראויות לא לנדה ולא לזיכה. אבל עצמו של דם - טמא ומטמא כדין דם הנדה, עד שתטבל.

ט. היולדת נקבה, ולאחר ארבעה עשר שלה נתעברה, והתחיל דם הקשי לבא לה בתוך שמונים - הרי הוא דם טהור, אף על פי שאין קשי לנפלים; שכל דמים שתראה בתוך ימי טהור, טהור הוא עד שתפיל הולד. וכשתפיל - תהיה טמאת לדה, אם הפילה זכר טמאת זכר, ואם הפילה נקבה טמאת נקבה. ומונה ימי טמאה וימי מלאת מולד שני; אפלו היו תאומים, והפילה היום אחד, והפילה האחר אחר כמה ימים - מונה לשני ימי טמאה וימי מלאת. י. זכה שפסק זוכה, והתחילה למנות שבועת ימי נקיים, ובא לה דם קשי בתוך ימי נקיים - אינו סותר, וימי הקשי עולין לה לענין שבועה; וכן אם ילדה בשבועת ימי נקיים

זה בתחלת ימי זיבתה. וכן אם ראת דם בתשיעי ועשירי מימי זיבתה, וראת בסוף יום אחד עשר בין השמשות - הרי זו ספק זכה: שמא ראייה אחרונה ביום אחד עשר היתה, והרי ראת שלשה ימים זה אחר זה בימי זיבתה.

כ. נדה שבדקה עצמה בתוך ימי נדתה ומצאה שפסק הדם, ואפלו פסק בשני לנדתה, ושנגה או הזידה ולא בדקה עד לאחר נדתה בימים רבים, וכשבדקה מצאה טמא - אין אומרים: 'שמא כל אותן הימים היתה טמאה', אלא כל אותן הימים שלא בדקה בחזקת טהרה. בדקה עצמה ומצאה טמא, אפלו בדקה בשביעי לנדתה, ובין השמשות לא בדקה עצמה כדי לפרש מטמאת נדה, אלא המתנינה ימים, ואחר כך בדקה ומצאה טהור - הרי זו ספק זכה; ואם מצאה טמא - הרי זו זכה ודאית; שבין שבתחלה מצאה טמא ובסוף טמא, הרי זו בחזקת שלא פסק הדם. ויום ראשון של נדה - אף על פי שמצאה בו טהור, הרי זה כמו שמצאה טמא, שיום ראשון בלו החזק המענין פתוח. כא. זכה שבדקה עצמה בראשון מימי הספירה ומצאה טהור, ולא בדקה עד יום שביעי ומצאה טהור - הרי זו בחזקת טהרה, וכאלו בדקה כל שבועה ומצאה טהור.

כב. וכן אם בדקה ביום ראשון מימי הספירה ומצאה טהור, וביום השמיני ומצאה טהור - הרי זו בחזקת טהרה. בדקה ביום שלישי לזיבתה ומצאה שפסק הדם, ולא בדקה ביום ראשון מימי הספירה, ובשביעי בדקה ומצאה טהור - הרי זו בחזקת טהרה. והוא הדין לזכר בכל אלו הבדיקות, שהוא טהור, ועלו לו ימי הספירה.

כג. כל אשה שהיא ספק נדה ספק זכה - צריכה לישב שבעת ימים נקיים מספק, וטובלת לליל שמיני, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה; ומביאה קרפן זכה ואינו נאכל, כמו שיתבאר במקומו.

הלכות אסורי ביאה פרק ז

א. מעברה שהתחילה להצטרע, ואחזוה חבלי לדה, והתחיל הדם לצאת קדם שתלד - אותו הדם, הוא הנקרא 'דם הקשי'. היאך דינו? אם בא בימי נדתה - הרי הוא דם נדה, והרי זו טמאת נדה. ואם בא בימי זיבתה - הרי זו טהורה, שנאמר בזכה: 'דם יהיה זוכה בבשרה' - מפני השמועה למדו, זוכה מחמת עצמה, ולא מחמת ולד; וכלכד שתלד ולד חי; אבל אם הפילה - אין קשי לנפלים. אפלו היה הדם שותת ויורד עם החבלים והצער ארבעה עשר יום קדם שתלד - הרי זה דם קשי, וטהור; אבל אם התחיל הדם קדם הלדה בחמשה עשר יום או יתר - הרי זה דם זיכה, והרי היא יולדת בזוב.

ב. כמה דברים אמורים? בשלא פסקו הצירים והחבלים והצער, אלא מתקשה והולכת עד שילדה. אבל אם ראת דם שלשה ימים או יתר בימי זיבתה בצער וחבלים, ופסק הצער ונרד לה מן החבלים אחר השלשה ימים, ועמדה בנחת ארבע ועשרים שעות - אף על פי שלא פסק הדם, ואף על פי שחזר הצער והחבלים אחר ארבע ועשרים שעה

יט. היתה רואה ששה ימים טמאין וששה ימים טהורין - משמשת בחמשה ימים הסמוכים לנדתה תחלה, ושוב אינה משמשת לעולם.

כ. היתה רואה שבעה טמאין ושבעה טהורין - משמשת השבוע הראשון הטהור הסמוך לנדתה, ויבוא אחריו שבוע טמא, תקבע בו זכה, והשבוע הטהור שיבוא אחריו לספירה, ואסורה לשמש בו; ונמצאת שלא שמשה מטתה בארבעה שבועות, אלא שבוע אחד. וכן כל ימיה, משמשת שמונה עשר יום בכל שמונה עשר שבועות. כיצד? שבוע חמישי - הרי היא זכה; שבוע ששי, שהיא בו טהורה - לספירה; שבוע שביעי - זכה; שבוע שמיני - לספירה; שבוע תשיעי, שהיא רואה בו - חמשה ימים ממנו מימי נדה, ושנים מתחלת ימי זיכה; משמרת יום אחד מן השבוע העשירי הטהור, ומשמשת ששה; שבוע אחד עשר, שהיא רואה בו - שנים מסוף ימי זיכה, וחמשה מתחלת ימי נדה; ומשמשת חמשה ימים משבוע שנים עשר הטהור. שבוע שלשה עשר - זכה, ושבוע ארבעה עשר - לספירה; וכן שבוע חמשה עשר - זכה; שבוע ששה עשר - לספירה, ושבוע שבעה עשר - זכה; ושבוע שמונה עשר - לספירה. וסופרת על דרך זו לעולם. נמצאת אומר, שכל שמונה עשר שבועות, משמשת שמונה עשר יום; ואלו לא ארע לה חלי זה, והיתה שבוע נדה ואחד עשר יום טהורה - היתה משמשת בכל השמונה עשר שבועות, אחד עשר שבועות, שהם שבעה ושבעים יום.

כא. ובזמן שהיא רואה שבוע טמא ושבוע טהור - משמשת שמונה עשר יום, שהן כמו רביע הימים; וזו היא שאמרו חכמים: 'משמשת רביע ימיה'.

כב. היתה רואה שמונה ימים טמא ושמונה ימים טהור - הרי זו משמשת חמשה עשר יום מתוך ארבעים ושמונה יום. כיצד? שמונה טמא שבתחלה - שבעה מהן ימי נדתה, ויום אחד זיכות סמוך לנדתה; משמרת לו יום אחד מן השמונה הטהורין, ומשמשת שבעה; ואחר כך יבואו לה שמונה טמאין - מהן שנים תשלוש ימי זיכתה, וששה מימי נדתה; ויבואו שמונה טהורין - יום אחד מהן תשלוש ימי נדתה, ומשמשת שבעה שניות; ואחר כך יבואו לה שמונה טמאים - מהן ארבעה תשלוש ימי זיכתה, וארבעה מימי נדתה, נמצאת זכה גדולה וצריכה ספירת שבעה; יבואו לה שמונה טהורים - סופרת מהן שבעה, ומשמשת יום אחד. נמצאת משמשת חמשה עשר יום בכל ארבעים ושמונה.

כג. היתה רואה תשעה ימים טמא ותשעה ימים טהור - משמשת שמונה ימים בכל שמונה עשר יום לעולם. כיצד? תשעה הטמאים - שבעה מהן לנדתה, ושנים זיכות סמוך לנדתה; משמרת להן יום אחד מן התשעה הטהורין, ומשמשת שמונה. וכן לעולם.

כד. היתה רואה עשרה ימים טמא ועשרה טהור, ומעשרה ולמעלה, אפלו אלה יום טמא ואלה יום טהור - יהיה ימי שמושה כמנן זיכתה. כיצד? עשרה הטמאין - מהן שבעה

- אין הלדה סותרת, וימי הלדה עולין לה למנן שבעה, ואף על פי שהיא טמאה בקה, שנאמר: "ואם טהרה מזוכה" - כיון שטהרה מזוכה, אף על פי שהיא טמאה טמאה אחרת, כגון טמאת לדה, או טמאת נדה, או טמאת צרעת - הרי זו סופרת בקה; ואין טמאות אלו וכיוצא בקה סותרין הספירה.

יא. ימי לדתה וימי נדתה - אם לא ראת בקה דם - הרי אלו עולין לה לספירת שבעת ימי נקיים; ואם ראת בקה דם - אין עולין לה ימי הראיה, ולא סותרין כל הימים, אלא משלמת על הימים שספירה, כשיפסק הדם; שאין סותר הכל אלא ראיה של זוב, אבל אלו סותרין יומן בלבד.

יב. מאחר שתבין כל העקרים שבארנו, יתבאר לך מה שאמרו חכמים, שאפשר שתראה האשה דם מן המקור יום אחד יום מאה וארבעה עשר יום, ולא תהיה זכה. כיצד? שנים לפני נדתה, ושבעה ימי נדתה, ושנים לאחר ימי נדתה, וארבעה עשר קשי, ושמונים של נקבה, ושבעה ימי נדה, ושנים אחר ימי הנדה. הא למדת, שכל דם שתראה האשה אחר ימי מלאת תחלה - הוא תחלת נדתה, ואין משיחין על וסתות שמקדם; לפיכך הרואה דם בסוף ימי מלאת בין השמשות, הרי זו ספק נדה, שמה בליה ראת הדם, שהוא תחלת ימי נדתה.

יג. כבר בארנו, שהנדה שראת דם כל שבעה - מתרת לשמש בליל שמיני אחר שתטבל; וזכה קטנה - משמרת יום אחד טהור, וטובלת, ומתרת לשמש לערב; וזכה גדולה - סופרת שבעת ימי נקיים, וטובלת, ומתרת לשמש בליל שמיני. ואין בין זמן נדה לנדתה, אלא אחד עשר יום בלבד; ובאותם האחד עשר, תהי זכה קטנה או גדולה.

יד. ומאחר שתהיה זוכר כל אלו העקרים, יתבאר לך זה שאמרו חכמים, האשה שהחזקה כל ימיה, יום תראה דם ויום לא תראה דם - בתחלה משמשת בליל שמיני וביום השמיני שהוא יום אחד אחר ימי נדתה; ומשמשת בכל שמונה עשר יום ארבע לילות בלבד, ואינה יכולה לשמש בימים, שהיום הטהור הוא שמור ליום הטמא. לפיכך, אם היתה רואה הדם בכל יום טמא מתחלת הלילה - אינה משמשת אלא בשמיני בלבד, שהוא יום אחד אחר נדתה.

טו. היתה רואה שני ימים טמאים ושני ימים טהורים - משמשת בשמיני, ובשנים עשר, וששה עשר, ויום עשרים. **טז.** היתה רואה שלשה ימים טמאים ושלשה טהורים - משמשת שני ימים מהשלשה הטהורין שאחר ימי נדתה, שהאחד מהן שמור לשנים הטמאין הסמוכין לנדתה, ושוב אינה משמשת לעולם, שהרי החזקה זכה גדולה, ואין לה שבעת ימי נקיים.

יז. היתה רואה ארבעה ימים טמאים וארבעה ימים טהורין - משמשת יום אחד שאחר נדתה, ושוב אינה משמשת לעולם.

יח. היתה רואה חמשה ימים טמאים וחמשה ימים טהורים - משמשת השלשה הסמוכים לנדתה, ושוב אינה משמשת לעולם.

עָשָׂר - שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין; שְׁנַת לִשְׁבֹּעַ עֶשֶׂר - הִתֵּר שָׁשָׁה עֶשֶׂר וְנֶאֱסַר שְׁבַע עֶשֶׂר, וְחֻמְשָׁה עֶשֶׂר בְּאִסּוּרוֹ עוֹמֵד; שְׁנַת לִשְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר - נֶאֱסַר שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר, וְהִתֵּירוּ כָּלֶם.

ח. הִיָּה דְרָכָה לִרְאוֹת יוֹם עֶשְׂרִים, וְשְׁנַת לַיּוֹם שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים - שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין; הִגִּיעַ עֶשְׂרִים וְלֹא רָאָה, שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים וְרָאָה - עֲדִין שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין. הִגִּיעַ יוֹם עֶשְׂרִים וְרָאָה - טֹהַר יוֹם שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים, שֶׁהָיָה חֲזוּרָה לְוִסְתָּהּ הַקְּבוֹעַ, וְנִעְקַר שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים, מִפְּנֵי שֶׁלֹא נִקְבַּע שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים.

ט. אֵין הָאִשָּׁה קוֹבֶצֶת לָהּ וָסֵת בְּתוֹךְ יָמֵי נִדְתָּהּ שֶׁרָאָה בָּהֶן; בֵּינָן שֶׁרָאָה יוֹם אֶחָד, אֵינָה קוֹבֶצֶת וָסֵת בְּכָל הַשְּׁבָעָה. וְכֵן אֵין הָאִשָּׁה קוֹבֶצֶת וָסֵת בִּימֵי זִיבָתָה שֶׁהָיָה הָאֶחָד עֶשֶׂר יוֹם; אֲבָל קוֹבֶצֶת וָסֵת בִּימֵי נִדְתָּהּ שְׁאֵינָה רוֹאָה בָּהֶן. וְאִם נִקְבַּע לָהּ וָסֵת בִּימֵי זִיבָתָה, הָרִי זֹו חוֹשֶׁשֶׁת לְוִסְתָּהּ; וְכָל וָסֵת שֶׁנִּקְבָּעָה בִּימֵי זִיבָתָה, אִם נִעְקְרָה אֶפְלוּ פַּעַם אֶחָד - נִעְקְרָה, וְאֵינָה צְרִיכָה לְהַעֲקֹר שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים; שְׁחֻקָּה דְמִים מְסַלְקִין הֵן בְּיָמִים אֵלֶּה.

י. בִּיצֵד חוֹשֶׁשֶׁת לְוִסְתָּהּ? אִם רָאָה דָם בְּוִסְתָּהּ זֹו, אֶפְלוּ יוֹם אֶחָד - תִּשָּׁב לְנִדָּה מְסַפֵּק, וְאִסּוּרָה לְשִׁמּוֹשׁ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְאֶפְלוּ לֹא רָאָה בְּשָׂאָר יָמֵי הַוִּסְתּוֹת. וְאִם רָאָה שְׁלֹשָׁה יָמִים, הָרִי זֹו זָכָה.

יא. כָּל אִשָּׁה שֶׁמְרַבָּה לְבֹדֵק עֲצָמָה תְּמִיד, הָרִי זֹו מְשַׁבַּחַת, וְאִף עַל פִּי שִׁישׁ לָהּ וָסֵת קְבוּעָה; שֶׁאִפְשָׁר שִׁיבֹא דָם בְּלֹא שְׁעַת הַוִּסְתָּה. וְכָל אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם שֶׁל יָמֵי זִיבָתָה - הָרִי הִיא בָּהֶן בְּחֻקַּת טְהוּרָה, וְאֵינָה צְרִיכָה בְּדִיקָה; אֲבָל אַחֵר יָמֵי זִיבָתָה - צְרִיכָה לְבֹדֵק.

יב. יִשָּׁבָה וְלֹא בְּדָקָה, בֵּין בְּאִנּוֹס בֵּין בְּרִצּוֹן - הָרִי זֹו בְּחֻקַּת טְהוּרָה, עַד שֶׁתִּבְדֹּק וְתִמָּצֵא טָמָא.

יג. הָאִשָּׁה שֶׁלֹא בְּדָקָה עֲצָמָה בְּשְׁעַת וָסֵתָהּ, וְלֵאחֵר יָמִים בְּדָקָה וּמִצָּאָה טָמָא - אִף עַל פִּי שֶׁהִיא טָמָא לְמִפְרַע עַד שְׁעַת וָסֵתָהּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעֵנִין טָמָא וְטְהוּרָה - הָרִי זֹו אֵינָה מְטַמָּאָה אֶת בּוֹעֲלָהּ לְמִפְרַע, וְאֵינָה מוֹנֶה אֶלָּא מִשְׁעָה שֶׁרָאָה; וְאִם מִצָּאָה עֲצָמָה טְהוּרָה, הָרִי זֹו בְּחֻקַּת טְהוּרָה. יד. וְכֵן אִשָּׁה שֶׁרָאָה דָם מִחֻמַּת מִכָּה שִׁישׁ לָהּ בְּמִקּוֹר - אִף עַל פִּי שֶׁרָאָה בְּשְׁעַת וָסֵתָהּ, הִיא טְהוּרָה וְהָדָם טְהוּר; שֶׁהַוִּסְתּוֹת מְדַבְּרִיהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מְטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב.

טו. הַסּוּמָה - בּוֹדֵקָת עֲצָמָה וּמִרְאָה לְחֻבְרָתָהּ; אֲבָל הַחֲרֻשֶׁת וְהַשּׁוֹטָה צְרִיכוֹת פְּקֻחוֹת לְבֹדֵק אוֹתָן וְלִקְבֹּעַ לָהֶן וָסֵתוֹת, וְאַחֵר כָּךְ יִהְיוּ מִתְּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן.

טז. כָּל אִשָּׁה שֶׁשָּׁעַת וְלֹא יָדְעָה עַת וָסֵתָהּ, וְרָאָה דָם - חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבּוֹתָהּ. לְפִיכָךְ, אִם רָאָה יוֹם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם - יוֹשֶׁבֶת תְּשַׁלּוּם שְׁבָעָה, שְׁמָא דָם זֶה בִּימֵי נִדְתָּהּ הוּא; וְאִם רָאָה שְׁלֹשָׁה יָמִים - סוֹפְרָת שְׁבָעַת יָמֵי נְקִיִּים, שְׁמָא בִּימֵי זִיבָתָה הִיא עוֹמֵדָה.

יז. וְכִיצֵד הִיא עוֹשָׂה לְחֻקֵּי וָסֵתָהּ, וְלִידַע אִם הִיא זָכָה וְדָאִית אוֹ סָפֵק זָכָה, וְלִידַע יָמֵי זִיבָתָהּ? הַכֹּל לְפִי יָמִים שֶׁתִּרְאָה בָּהֶן. בִּיצֵד? רָאָה יוֹם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם - מְשַׁלֶּמֶת עֲלֵיהֶן הַשְּׁבָעָה, וְתִתְחַלֵּל לְמִנּוֹת הָאֶחָד עֶשֶׂר יוֹם מֵאַחֵר הַשְּׁבָעָה.

נדה, וְשִׁלְשָׁה יָמֵי זִיבָה; עֶשְׂרָה הַטְּהוּרִין - סוֹפְרָת מִהֵן שְׁבָעָה, וּמִשְׁמֶשֶׁת שְׁלֹשָׁה. נִמְצָאוּ יָמֵי הַשְּׁמוֹשׁ שְׁלֹשָׁה, וְיָמֵי זִיבּוֹת דְּמָה שְׁלֹשָׁה. וְכֵן מֵאָה יוֹם טָמֵאִין וּמֵאָה טְהוּרִין, הַמֵּאָה הַטָּמֵאִים - שְׁבָעָה מִהֵן לְנִדָּה, וְשִׁלְשָׁה וְתִשְׁעִים זִיבּוֹת; הַמֵּאָה הַטְּהוּרִין - שְׁבָעָה מִהֵן לְסִפְיָהּ, וְשִׁלְשָׁה וְתִשְׁעִים לְשִׁמּוֹשׁ. וְכֵן כָּל מִנְּזֵן וּמִנְּזֵן עַל דֶּרֶךְ זֹו.

הִלְכוֹת אֲסוּרֵי בִיאָה פָּרָק ח

א. יֵשׁ אִשָּׁה שִׁישׁ לָהּ וָסֵת, וְיֵשׁ אִשָּׁה שֶׁאֵין לָהּ וָסֵת, אֲלֹא לֹא תִרְגִּישׁ בַּעֲצָמָה עַד שִׁיִּצֵּא הָדָם, וְאֵין לָהּ יוֹם קְבוּעַ לְרֵאִיתָהּ. וְזֹו שִׁישׁ לָהּ וָסֵת - הִיא שִׁישׁ לָהּ יוֹם קְבוּעַ, אוֹ מִעֶשְׂרִים יוֹם לְעֶשְׂרִים יוֹם, אוֹ מֵאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם לְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם, אוֹ פָּחוֹת אוֹ יוֹתֵר.

ב. וְקֵדָם שִׁיבֹא הָדָם, תִּרְגִּישׁ בַּעֲצָמָה; מִפְּהֻקָּה, וּמִתְעַשְׂשֻׁת, וְחוֹשֶׁשֶׁת פִּי כְרִשָּׁה וְשְׁפוּלֵי מַעֲיָה, וְיִסְתַּמֵּר שְׁעַר בְּשָׂרָה, אוֹ יָחַם בְּשָׂרָה, וְכִיּוֹצֵא בְּמֵאֲרָעוֹת אֵלֶּה; וְכִבּוּאוֹ לָהּ וָסֵתוֹת אֵלֶּה אוֹ אֶחָד מֵהֶן, בְּשָׁעָה קְבוּעָה לָהּ מִיּוֹם וָסֵתָהּ. ג. כְּכֹר בְּאַרְנוֹ, שֶׁכָּל אִשָּׁה שֶׁאֵין לָהּ וָסֵת - אִסּוּרָה לְשִׁמּוֹשׁ עַד שֶׁתִּבְדֹּק עֲצָמָה תְּחִלָּה. וְשִׁישׁ לָהּ וָסֵת - אִסּוּרָה לְשִׁמּוֹשׁ בְּכָל עוֹנֵת וָסֵתָהּ; אִם וָסֵתָהּ בְּיוֹם, אִסּוּרָה לְשִׁמּוֹשׁ כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם; וְאִם וָסֵתָהּ בְּלֵילָהּ, אִסּוּרָה לְשִׁמּוֹשׁ כָּל אוֹתָהּ הַלַּיְלָה. וְשִׁמְתַּחֲלַת יוֹם הַוִּסְתָּהּ, תִּסְפֹּר יָמֵי נִדְתָּהּ וְיָמֵי זִיבָתָה לְעוֹלָם.

ד. לְפִיכָךְ, צְרִיכוֹת הַנָּשִׁים לְהִזְהָר בְּוִסְתּוֹת, עַד שֶׁתִּדַּע הַיּוֹם וְהַשָּׁעָה שֶׁנִּקְבָּעָה בָּהּ וָסֵתָהּ. הִיָּה דְרָכָה לִרְאוֹת בְּיוֹם עֶשְׂרִים, וְכֹא יוֹם עֶשְׂרִים וְלֹא רָאָה, וְכֹא יוֹם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים וְרָאָה - הָרִי יוֹם עֶשְׂרִים וְיּוֹם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים, שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין; וְכֵן אִם רָאָה פַּעַם שְׁנֵי יוֹם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים, וְלֹא רָאָה בְּיוֹם עֶשְׂרִים - עֲדִין שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין. רָאָה פַּעַם שְׁלִישִׁית בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים, וְלֹא רָאָה בְּיוֹם עֶשְׂרִים - טֹהַר יוֹם עֶשְׂרִים, וְנִעְקְרָה הַוִּסְתָּהּ לַיּוֹם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים; שֶׁאֵין הָאִשָּׁה קוֹבֶצֶת וָסֵת עַד שֶׁתִּקְבָּעוּ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים, וְאֵינָה מְטַהֶרֶת מִן הַוִּסְתָּהּ עַד שֶׁתִּעְקַר מִמֶּנָּה שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים. ה. כָּל וָסֵת שֶׁנִּקְבָּעָה מִחֻמַּת אִנּוֹס, אֶפְלוּ רָאָה בּוֹ כְּמָה פְּעָמִים - אֵינּוּ וָסֵת, שֶׁמִּפְּנֵי הָאִנּוֹס רָאָה. קִפְצָה וְרָאָתָהּ, קִפְצָה וְרָאָתָהּ - קִבְּעָה לָהּ וָסֵת לְיָמִים בְּלֹא קִפְצָה. בִּיצֵד? קִפְצָה בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת וְרָאָה דָם, וְלֵאחֵר עֶשְׂרִים יוֹם קִפְצָה בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת וְרָאָה דָם, וְלֵאחֵר תִּשְׁעָה עֶשְׂרִים קִפְצָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְלֹא רָאָה דָם, וְלֵאחֵר הַשַּׁבָּת רָאָה בְּלֹא קִפְצָה - הָרִי נִקְבַּע אֶחָד בְּשַׁבָּת אַחֵר עֶשְׂרִים; שֶׁהָרִי נִדְּעָה שֶׁהַיּוֹם גָּרַם לָהּ לִרְאוֹת, לֹא הַקִּפְצָה, וְכִכֹּר נִקְבַּע יוֹם זֶה שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים. וְכֵן כָּל בִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

ו. רָאָתָהּ יוֹם חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי בְּחֻדֶּשׁ זֶה, וְיּוֹם שָׁשָׁה עֶשְׂרִי בְּחֻדֶּשׁ שֶׁל אַחֲרָיו, וְיּוֹם שְׁבָעָה עֶשְׂרִי בְּחֻדֶּשׁ שֶׁל אַחֲרָיו - הָרִי קִבְּעָה לָהּ וָסֵת לְדִלּוּג. בָּא חֻדֶּשׁ רְבִיעִי וְרָאָה בְּיוֹם שְׁבָעָה עֶשְׂרִי, עֲדִין לֹא נִקְבַּע לָהּ וָסֵת, וְכָל יוֹם שֶׁרָאָה בּוֹ, חוֹשֶׁשֶׁת לוֹ לְהִכָּא; בֵּינָן שֶׁהִגִּיעַ אוֹתוֹ הַיּוֹם וְלֹא תִרְאָה בּוֹ, טֹהַר אוֹתוֹ הַיּוֹם מִן הַוִּסְתָּהּ - שֶׁאֵין צְרִיךְ עֲקִירַת שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים אֲלֹא יוֹם שֶׁנִּקְבָּע שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים.

ז. הִיָּה דְרָכָה לְהִיּוֹת רוֹאָה יוֹם חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי, וְשְׁנַת לְשָׁשָׁה

מחמת נשואין או מחמת לדה. זקנה - כל שעברו עליה תשעים יום סמוך לזקנותה; ואיזו היא זקנותה? כל שקוראין לה 'זקנה' ואינה מקפדת. מעברת ומניקה וזקנה - פתמן פראיתן, ואינו מטמא למפרע; בתולה שלא ראת דם מימיה ועדין היא קטנה - פתמה טהור, עד שתראה דם שלש וסתות.

ו. מה בין פתם הנמצא על בשרה, לכתם הנמצא על בגדיה? שהפתם הנמצא על בשרה, אין לו שעור. והנמצא על הבגד - אינו מטמא עד שיהיה בגדים [פול] הקלקי [שם מקום], שהוא מרפע, שיש בו כדי תשע עדשות שלש על שלש; הנה פחות משעור זה, טהור; נמצא טפין טפין, אין מצטרפות; הנה ארף, הרי זה מצטרף.

ז. פתם הנמצא על דבר שאינו מקבל טמאה - טהור, ואינה חוששת לו. כיצד? וישבה על פלי אבנים, פלי אדמה, וכלי גללים, או על עור הדג, או על פלי חרש מגבו, או על בגד שאין בו שלש אצבעות על שלש אצבעות, ונמצא עליהן דם - טהורה. אפלו בדקה קרקע וישבה עליו, ונמצא פתם על הקרקע כשעמדה - הרי זו טהורה; שכל שאינו מקבל טמאה, לא גזרו על פתם שימאצא בו. ולא במקבל טמאה, אלא אם כן היה לבן; אכל כלי צבעונין, אין חוששין לכתם הנמצא בהן. לפיכך תקנו חכמים שתלפז האשה בגדי צבעונין, כדי להצילה מדין הפתמים.

ח. לא בכל מקום שתמצא הדם על בשרה, תטמא משום פתם - עד שימצא כנגד בית תרפה [הערוה]. כיצד? נמצא על צלקה - טמאה, שמא נגע בבית תרפה בעת ושיבתה. וכן אם נמצא על שוקה ועל פרסותיה מבפנים, והם המקומות הנדבקות זו בזו בעת שתעמד ותדביק רגל לרגל ושוק לשוק - הרי זו טמאה. נמצא על ראש גודל רגלה - טמאה, שמא נטף מן החדר על רגלה בעת שהלכה. וכן כל מקום שאפשר שינגז עליו דם נדתה כשתהלך, ונמצא שם דם - טמאה; וכן אם נמצא דם על ידיה, אפלו על קשרי אצבעות ידיה - טמאה, שהידים עסקניות הן. אכל אם נמצא הדם על שוקה ועל פרסותיה מבחוץ, או מן הצדדין, ואין צריך לומר אם נמצא מן הירכים ולמעלה - הרי זו טהורה, שאין זה אלא דם שנתן עליה ממקום אחר.

ט. הפתם הנמצא על בשרה שהוא ארף כרצועה, או עגל, או שהיה טפין טפין, או שהיה ארף הפתם על רחב ירכה, או שהיה נראה כאלו הוא ממטה למעלה - הואיל והוא כנגד בית תרפה, הרי זו טמאה; ואין אומרים: 'אלו נטף מן הגוף, לא היה כזה'; שכל דם הנמצא במקומות אלו - מחמירין בו, אף על פי שהוא ספק.

י. הפתם הנמצא על החלוק שלה - מחגור ולמטן, טמאה; מחגור ולמעלה, טהורה. נמצא על בית יד שלה - אם מגיע כנגד בית תרפה, טמאה; ואם לאו, טהורה.

יא. היתה פושטת ומתכסה בו בלילה - כל מקום שימצא בו הדם, טמאה; וכן האזור שלה - כל מקום שימצא בו הדם, טמאה.

יח. ראת שלשה ימים - הרי זו ספק זבה, שמא יום אחד מהן קדם נדתה, ושנים מתחלת הנדה; וכן אם ראת ארבעה - שמא שנים קדם הנדה, ושנים מתחלת הנדה. ויושבת חמשה תשלום ימי נדה, ואחד עשר ימי זיבה אחר החמשה. יט. וכן אם ראת תשעה ימים - הרי זו ספק זבה, שמא שנים קדם ימי נדה ושבועה של נדה; ומתחלת למנות אחד עשר יום אחר התשעה שפסק הדם. וכן אם ראת אחד עשר יום - הרי זו ספק זבה, שמא שנים קדם הנדה, ושבועה של נדה, ושנים לאחר הנדה, ונשאר לה מימי זיבתה תשעה. כ. ראת שנים עשר יום - הרי זו זבה ודאית. שאפלו היו מהן שנים לפני הנדה ושבועה של נדה - הרי השלשה לאחר הנדה, ונשאר לה מימי זיבתה שמונה. וכן אם ראת שלשה עשר יום - נשאר לה מימי זיבתה שבועה, והן ימי הספירה. כא. משכה בראית הדם, אפלו ראת אלה יום - כשיפסק הדם, סופרת שבועת ימי נקיים, ואחר השבועה יתחילו ימי הנדה לזו שטעת.

כב. הא למדת, שכל הטועה - אינה מונה משיפסק הדם פחות משבועה, ולא יתר על שבועה עשר, ויבואו ימי נדתה. כיצד? ראת יום אחד ופסק הדם - מונה שבועה עשר, ששה לתשלום נדתה ואחד עשר ימי זיבתה; ויבואו ימי נדתה. ואם ראת שלשה עשר או יתר - מונה שבועה משיפסק הדם, ויבואו ימי נדתה כמו שבארנו.

יום שלישי כ"ח מנחם-אב ה'תשס"ט

הלכות אסורי ביאה פרק ט

א. אין האשה מטמאה מן התורה בנדה או בזיבה, עד שתרגיש, ותראה דם, ויצא בבשרה, כמו שבארנו; ותהיה טמאה מעת שתראה ולהבא בלבד. ואם לא הרגישה, ובדקה ומצאה הדם לפנים בפרוודור - הרי זה בחזקת שבא בהרגשה, כמו שבארנו.

ב. ומדברי סופרים, שכל הרואה פתם דם על בשרה או על בגדיה - אף על פי שלא הרגישה, ואף על פי שבדקה עצמה ולא מצאה דם - הרי זו טמאה, וכאלו מצאה דם לפנים בבשרה; וטמאה זו בספק, שמא פתם זה מדם החדר בא. ג. וכן מדברי סופרים, שכל הרואה דם בלא עת וסתה, וכל הרואה פתם - טמאה למפרע, עד עשרים וארבע שעות; ואם בדקה בתוך זמן זה ומצאה טהור - טמאה למפרע עד זמן בדיקה. ואף על פי שהיא טמאה למפרע מדבריהם, אינה מטמאה את בועלה למפרע כמו שאמרנו; ואינה מונה לנדתה או לכתמה אלא מעת שראת הדם, או שמצאה הפתם. וכל הרואה פתם, הרי זו מקלקלת - שמא מן החדר בא, ונתקלקלה וסתה.

ד. הרואה דם בשעת וסתה, אינה מטמאה למפרע אלא בשעתה בלבד. וכן מעברת, ומניקה, בתולה, וזקנה - דין שעתן, ואינן מטמאות למפרע. איזו היא מעברת? משיכר עברה שלשה חדשים. מניקה - כל ארבעה ועשרים חדש, אפלו מת בנה או גמלתו [שפסק לינוק] או נתנתו למניקה. ה. בתולה - כל שלא ראת דם מימיה, אף על פי שראת

טב. וְהָיָה לִבְשֵׁת חִלּוּק אֶחָד, וְשָׂהָה עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה יָמִים אוֹ יִתֵּר בְּלֹא עֵת נִדְתָּהּ, וּבִדְקָה וּמִצָּאָה עָלָיו שְׁלֹשָׁה כְּתָמִים, אוֹ כֶּתֶם אֶחָד גָּדוֹל שֵׁשׁ בוֹ שְׁעוֹר שְׁלֹשָׁה כְּתָמִים - הָרִי זוֹ סֶפֶק זָכָה, שֶׁמָּא כֶּתֶם נִטַּף מִמֶּנָּה בְּכָל יוֹם; וְכֵן אִם לְבִשָּׁה שְׁלֹשָׁה בְּגָדִים בְּדוּקִים, וְשָׂהָה עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה יָמִים בְּיָמֵי זִיבָתָהּ, וּמִצָּאָה כֶּתֶם בְּכָל אֶחָד מֵהֶן - אֵף עַל פִּי שְׁוָה כִּנְגִיד זֶה, הָרִי זוֹ סֶפֶק זָכָה.

יג. מִצָּאָה כֶּתֶם אֶחָד שָׁאִין בוֹ בְּדִי שְׁלֹשָׁה כְּתָמִים - אִם בְּדָקָה עֲצָמָה כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל יוֹם רִאשׁוֹן וּמִצָּאָה טָהוֹר, וְלֹא בְּדָקָה חִלּוּקָהּ, וּבִיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי מִצָּאָה זֶה הַכְּתָם שֶׁאִינוֹ כְּשֵׁלֹשָׁה כְּתָמִים - אֵינָה חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹת; וְאִם לֹא בְּדָקָה עֲצָמָה כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת - הוּאִיל וְלֹא בְּדָקָה חִלּוּקָהּ, וְשָׂהָה עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה יָמִים בְּיָמֵי זִיבָתָהּ - חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹת, אֵף עַל פִּי שָׁאִין הַכְּתָם בְּדִי שְׁלֹשָׁה כְּתָמִים.

יד. מִצָּאָה כֶּתֶם עַל חִלּוּקָהּ הַיּוֹם, וְרָאָתָּ דָם אַחֵר כִּף שְׁנִי יָמִים זֶה אַחֵר זֶה, אוֹ שָׂרָאָתָּ שְׁנֵי יָמִים, וּבִיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי מִצָּאָה כֶּתֶם - הָרִי זוֹ סֶפֶק זָכָה.

טו. הִרְוָאָה כֶּתֶם וְאַחֵר כִּף רָאָתָּ דָם - תּוֹלָה כְּתָמָה בְּרִאשִׁיתָּהּ כָּל מַעַת לַעַת, בֵּין שֶׁבִּדְקָה עֲצָמָה בְּעַת שֶׁמִּצָּאָה הַכְּתָם וּמִצָּאָה טָהוֹר, בֵּין שֶׁלֹּא בְּדָקָה. אָבָל הִרְוָאָה כֶּתֶם אַחֵר כֶּתֶם בְּתוֹךְ עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע שְׁעוֹת - אֵינָה תּוֹלָה כֶּתֶם בְּכֶתֶם, אֲלֹא אִם כֵּן בְּדָקָה בִּינִיחָן; שֶׁאִם הִפְסִיקָה טְהֵרָה בֵּין הַכְּתָמִים, אֵין מִצְטָרְפִין לְמִנְיֵן זִיבוֹת.

טז. בִּיצֵד? רָאִיתָהּ כֶּתֶם עָרֵב שֶׁבֶת בְּשָׂעָה רִאשׁוֹנָה מִן הַיּוֹם, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא בְּדָקָה עֲצָמָה וְלֹא יָדְעָה אִם טָהוֹרָה הִיא אִם טָמְאָה, וְרָאִיתָ דָם אַחֵר כִּף, עַד שֶׁעָה רִאשׁוֹנָה מִיּוֹם הַשְּׁבִיט - אֵינָה מוֹנֶה לְכֶתֶם, אֲלֹא תּוֹלָה הַכְּתָם בְּרִאשִׁיתָּהּ; וְאִם רָאָתָּ בְּאֶחָד בְּשֶׁבֶת וּבְשֵׁנִי בְּשֶׁבֶת, תִּהְיֶה זָכָה. רָאָתָּ הַדָּם בְּיּוֹם הַשְּׁבִיט בְּשָׂעָה שְׁנִיָּה - הָרִי זוֹ טָמְאָה שְׁנֵי יָמִים: עָרֵב שֶׁבֶת שֶׁמִּצָּאָה בוֹ הַכְּתָם, וּבְשֶׁבֶת שָׂרָאָתָּ הַדָּם; שֶׁהָרִי אֵין שְׁנִיחָן בְּתוֹךְ מַעַת לַעַת. וְאִם רָאִיתָהּ דָם בְּאֶחָד בְּשֶׁבֶת, חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹת.

יז. לֹא רָאִיתָהּ דָם בְּשֶׁבֶת, אָבָל רָאִיתָהּ כֶּתֶם אַחֵר בְּשָׂעָה רִאשׁוֹנָה מִיּוֹם הַשְּׁבִיט - אִם בְּדָקָה עֲצָמָה בְּעָרֵב שֶׁבֶת וּמִצָּאָה טָהוֹר, אֵינָה מוֹנֶה אֲלֹא לְכֶתֶם אֶחָד שֶׁהוּא בְּיּוֹם הַשְּׁבִיט, הוּאִיל וְשִׁנִּיחָהּ בְּתוֹךְ מַעַת לַעַת. וְאִם לֹא בְּדָקָה וְלֹא יָדְעָה אִם הִפְסִיקָה טְהֵרָה בִּינִיחָהּ אוֹ לֹא הִפְסִיקָה - הָרִי זוֹ מוֹנֶה לְעָרֵב שֶׁבֶת; וְאִם רָאִיתָהּ בְּאֶחָד בְּשֶׁבֶת, חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹת.

יח. רָאִיתָהּ הַכְּתָם הַשְּׁנִי בְּשָׂעָה שְׁנִיָּה מִיּוֹם הַשְּׁבִיט - בֵּין בְּדָקָה בֵּין לֹא בְּדָקָה, הָרִי זוֹ טָמְאָה שְׁנֵי יָמִים, שֶׁהָרִי אֵין שְׁנִיחָהּ בְּתוֹךְ מַעַת לַעַת; וְאִם רָאִיתָ בְּאֶחָד בְּשֶׁבֶת אַחֵר מַעַת לַעַת - חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹת. רָאָתָּ בְּשָׂעָה רִאשׁוֹנָה מִיּוֹם אֶחָד בְּשֶׁבֶת כֶּתֶם שְׁלִישִׁי - אִם הִפְסִיקָה טְהֵרָה בִּינִיחָהּ, אֵין מִצְטָרְפִין וְאֵינָה חוֹשֶׁשֶׁת; וְאִם לֹא בְּדָקָה, חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹת.

יט. כָּל כֶּתֶם שֶׁאִמְרָנוּ שֶׁהִיא טָמְאָה בְּגִלּוֹ - אִם יֵשׁ לָהּ דָּבָר לְתַלּוֹת בוֹ וְלִדְמֹר: 'שֶׁמָּא כֶּתֶם זֶה מְדַבֵּר פְּלוֹנִי הוּא' - אִם נִמְצָא עַל הַכְּגִיד, הָרִי זוֹ טָהוֹרָה; שֶׁלֹּא אִמְרָנוּ כְּתָמִים בְּדָבָר לְהַחֲמִיר, אֲלֹא לְהַקֵּל. וְאִם נִמְצָא עַל בְּשָׂרָה, סֶפֶקוֹ

טָמֵא וְאֵינָה תּוֹלָה בוֹ; וְאִם הִיא לָהּ לְתַלּוֹת בְּבִשָּׂרָה יִתֵּר מִחִלּוּקָהּ - אֵף עַל בְּשָׂרָה תּוֹלָה, וּסְפָקוֹ טָהוֹר.

כ. בִּיצֵד? שִׁחֲטָה בְּהֶמָּה אוֹ חֵיה אוֹ עוֹף, אוֹ שְׁנִתְעַסְקָה בְּכֶתֶמִים, אוֹ שִׁשְׁכָּה בְּצֵד הַעוֹסְקִין בָּהֶם, אוֹ שֶׁעֲבָרָה בְּשׁוּק שֶׁל טַבָּחִים, וְנִמְצָא דָם עַל חִלּוּקָהּ - טָהוֹרָה, וְתּוֹלָה בְּדָבָרִים אֲלוֹ שִׁמְהֶם בָּא הַכְּתָם.

כא. נִמְצָא הַכְּתָם עַל בְּשָׂרָה בְּלָבָד, אִפְלוּ מִחֲגוֹר וּלְמַעַלָּה - טָמְאָה; שֶׁאִלוּ הִיא דָם זֶה מִן הַשְּׁחִיטָה אוֹ מִן הַשּׁוּק, הִיא לוֹ שִׁמְצָא גַם עַל בְּגָדֶיהָ; וְהוּאִיל וְנִמְצָא עַל בְּשָׂרָה וְלֹא בְּבִגְדָהּ, טָמְאָה.

כב. הִיתָה בָּהּ מִכָּה, אֵף עַל פִּי שְׁחִיתָ - אִם יְכוּלָה לְהִתְגַּלֵּעַ וְלִהְיוֹצֵא דָם, וְנִמְצָא דָם עַל בְּשָׂרָה - תּוֹלָה בַּמִּכָּה; וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בָּזָה.

כג. נִמְצָא הַכְּתָם עַל בְּגָדָה וּבְשָׂרָה כְּאֶחָד - תּוֹלָה בְּכָל שֵׁשׁ לָהּ לְתַלּוֹת. וְתּוֹלָה בְּמִאֲכָלֶת [חֲרוֹק], שֶׁמָּא בְּעַת שִׁשְׁכָּה נִהְרָגָה מִאֲכָלֶת, וְדָם זֶה דָם מִאֲכָלֶת הוּא; וְעַד כִּמָּה? עַד בְּגָרִים [כַּחֲצִי פוֹל]. אָבָל אִם מִצָּאָה הַכְּתָם יִתֵּר מִבְּגָרִים, אֵינָה תּוֹלָה בְּמִאֲכָלֶת; וְאִפְלוּ הִתָּה מִאֲכָלֶת רְצוּצָה בְּכֶתֶם, הוּאִיל וְהוּא יִתֵּר מִבְּגָרִים, אֵינָה תּוֹלָה בְּמִאֲכָלֶת.

כד. וְכֵן תּוֹלָה בְּבָנָהּ וּבְכַעֲלָהּ: אִם הִיוּ עוֹסְקִין בָּדָם, אוֹ שֶׁהִיוּ יְדִיָּהֶם מְלַכְלָכוֹת בוֹ, אוֹ שֶׁהִיתָה בָּהֶם מִכָּה - תּוֹלָה וְאוֹמְרָתָּ: 'הֵן נִנְעוּ בָּהּ וְהִיא לֹא יָדְעָה, וְדָם זֶה מִחֲמַתָּהּ הוּא'.

כה. אֵין מִחֲזִיקִין דָם מִמָּקוֹם לְמָקוֹם לְתַלּוֹת בוֹ. בִּיצֵד? הִיתָה לָהּ מִכָּה בְּכַתְפָּהּ, וְנִמְצָא כֶּתֶם עַל שׁוּקָהּ - אֵין אוֹמְרִין: 'שֶׁמָּא בִּידֶיהָ נִגְעָה בַּמִּכָּה וְנִגְעָה בְּמָקוֹם זֶה'; וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בָּזָה - אֵין תּוֹלִין בוֹ, בֵּין בְּגוֹפָהּ בֵּין בְּחִלּוּקָהּ.

כו. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁנִּתְעַסְקוּ בְּצִפּוֹר אֶחָד, וְאֵין בוֹ אֲלָא כְּסֻלַּע דָּם, וְנִמְצָא עַל כָּל אַחַת מִשְׁתִּיחָן כֶּתֶם כְּסֻלַּע - שְׁתֵּיחָן טָמְאוֹת. נִתְעַסְקָה בָּדָם שְׁנֵי אִפְשָׁר שֶׁהִיא מִמֶּנָּה כֶּתֶם אֲלֹא בְּגָרִים, וְנִמְצָא עָלֶיהָ כֶּתֶם כְּשֵׁנִי גְרִיסִין - הָרִי זוֹ תּוֹלָה בְּגָרִים בָּדָם שֶׁנִּתְעַסְקָה בוֹ, וּבְגָרִים בְּמִאֲכָלֶת; נִמְצָא הַכְּתָם יִתֵּר מִכְּשֵׁנֵי גְרִיסִין, טָמְאָה.

כז. נִתְעַסְקָה בְּאָדָם, אֵין תּוֹלָה בוֹ שָׁחַר; נִתְעַסְקָה בְּעוֹף שֵׁשׁ בוֹ מִינֵין הַרְבֵּה, וְנִמְצָא עָלֶיהָ מְרָאָה אֶחָד מֵהֶן - תּוֹלָה בוֹ. הִיתָה לוֹבֶשֶׁת שֶׁלֹּשׁ חִלּוּקוֹת - אִם יְכוּלָה לְתַלּוֹת, תּוֹלָה אֵף בְּתַחֲתוֹן; וְאִם אֵינָה יְכוּלָה לְתַלּוֹת, אֵינָה תּוֹלָה אִפְלוּ בְּעֵלְיוֹן. בִּיצֵד? עָבְרָה בְּשׁוּק שֶׁל טַבָּחִים - אֵף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא הַכְּתָם עַל הַתַּחֲתוֹן לְבָדוֹ, תּוֹלָה בָּדָם הַטַּבָּחִים; לֹא עָבְרָה בְּשׁוּק הַטַּבָּחִים וְכִיּוּצָא בוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא הַכְּתָם בְּעֵלְיוֹן לְבָדוֹ, הָרִי זוֹ טָמְאָה. סֶפֶק עָבְרָה סֶפֶק לֹא עָבְרָה, סֶפֶק נִתְעַסְקָה סֶפֶק לֹא נִתְעַסְקָה - אֵינָה תּוֹלָה.

כח. עִיר שֵׁשׁ בָּהּ חֲזִירִים, אוֹ שֶׁהֵן בָּאִין לָהּ תָּמִיד - אֵין חוֹשֶׁשֶׁת לְכַתְמֶיהָ הַנִּמְצָאִין בְּחִלּוּקָהּ.

כט. הָאִשָּׁה שֶׁהִשְׁאִילָה חִלּוּקָהּ לְנִדָּה, בֵּין גּוֹיָהּ בֵּין יִשְׂרָאֵלִית, וְחִזְרָה וְלִבְשָׁה אוֹתוֹ קֹדֶם בְּדִיקָה, וּמִצָּאָה עָלָיו כֶּתֶם - הָרִי זוֹ תּוֹלָה בְּנִדָּה שֶׁלִּבְשָׁה אוֹתוֹ; הַשְׁאִילָה

הראשונים עליו לו, וחוזר ומעביר אחריהן האחרונים שהקדים, עד שיעברו השבעה על הסדר.

לח. איזה הוא רק תפל? זה שלא טעם כלום מתחלת הלילה, והיה ישן כל חצי הלילה האחרון, למחר קדם שיאכל, נקרא 'רק תפל'; והוא שלא יצא רב דבורו עד שלש שעות ביום; ואם השפים ושנה פרקו קדם שלש שעות - אין זה רק תפל, שהדבור מבטל חזק הרק ומחזירו במים. ואיזו היא לעיסת גריסין? הוא שילעס הגריסין עד שיתערב עם הפול רק הרבה מפיו. ואיזה הוא מי רגלים שהחמיצו? אחר שלשה ימים, או יתר.

לט. כל אשה שהיא טמאה משום כהם - אם מצאה כהם בימי נדתה, הרי זו ספק נדה, ויושבת עליו שבעה, וטובלת בליל שמיני, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה. ואם מצאה אותו בימי זיכתה - הרי זו ספק זכה גדולה או קטנה, כמו שנתבאר בפרק זה; ויושבת יום אחד אם היתה קטנה, או שבעת ימי נקיים אם היתה גדולה, מספק. והכל מדברי סופרים, כמו שבארנו; לפיכך הבא עליה בידון - מפני אותו מפת מרדות, ופטורין מקרבן.

הלכות אסורי ביאה פרק י

א. כל היולדת - טמאה כנדה, ואף על פי שלא ראת דם. ואחד היולדת חי, או מת, ואפלו נפל - אם זכר, ויושבת לזכר; ואם נקבה, ויושבת לנקבה; והוא שתגמר צורתו; ואין צורת הולד נגמרת לפחות מארבעים יום, אחד הזכר ואחד הנקבה. **ב.** והמפלת בתוך ארבעים יום - אינה טמאה לדה, אפלו ביום ארבעים. הפילה ביום ארבעים ואחד מאחר התשמיש - הרי זו ספק יולדת, ותשב לזכר ולנקבה ולנדה; היתה צורת האדם דקה ביותר, ואינה נכרת בעליל - הרי זו תשב לזכר ולנקבה, וזה הוא הנקרא 'שפיר מרקם'.

ג. איזה הוא שפיר מרקם? תחלת ברייתו של אדם גופו בעדשה, שתי עיניו כשתי טפי [עיני ה] זכוב מרחקות זו מזו, שני חטמיו כשתי טפי זכוב מקרבים זה לזה, פיו פתוח כחוט השערה, וחתוף גדים ורגלים אין לו.

ונתבאר צורתו יתר מזה, ועדין אינו נפר בין זכר לנקבה - אין בודקין אותו במים אלא בשמן, שהשמן מצחצחו; ומביא קיסם שראשו חלק, ומנענע באותו מקום ממעלה למטה: אם מסכסך [נוצר חיכוך], בידוע שהוא זכר; ואם ראה באותו מקום כשעורה סדוקה, הרי זו נקבה, ואינה צריכה בדיקה. ובכל אלו הרקמות של נפלים, אין נותנין לה ימי טהר עד שישעיר הולד.

ד. הפילה חתיכה לבנה - אם נקראה ונמצא בה עצם, הרי זו טמאה לדה; הפילה שפיר מלא מים, מלא דם, מלא גוונים, מלא בשר - הואיל ואינו מרקם, אינה חוששת לולד.

ה. יוצא דפן [יצא מחתך בדופן הבטן] - אין אמו טמאה לדה, ואין לו ימי טמאה וימי טהרה, שנאמר: "אשה כי תזריע, וילדה", עד שתלד ממקום שמזרעת. המקשה וילדה ולד דרך דפן - הרי דם הקשי הבא דרך הרחם, ויבות או נדה,

אותו לזכה קטנה ביום הטמא שלה, או ליושבת על דם טהר, או לבתולה שדמיה טהורין - הרי זו תולה בו. אבל אם השאילה אותו לזכה קטנה ביום השמור לה, או לזכה גדולה בשבעה ימי נקיים, וחזרה ולבשה אותו קדם בדיקה, ונמצא עליו כהם - שתייהן מקלקלות, השואלת והמשאלת אותה; שמה מזו, שמה מזו. השאילה אותו ליושבת על הכהם - אינה תולה בה, שאין תולין כהם בכהם.

ל. בדיקה חלוקה ובדיקה עצמה ומצאה עצמה טהור, והשאילה החלוק לבדיקה, ולבשתו, ונמצא עליו כהם כשהחזירתי לה - השואלת טמאה, ואינה תולה בבעלת החלוק; שהרי בדיקה אותו קדם שתשאילה לה.

לא. ארפה שלבשה חלוקה של קצרה, ונמצא בו כהם - אם מגיע כנגד בית תרפה - טמאה; ואם לאו - טהורה, שבהם זה של קצרה הוא.

לב. שלש נשים שלבשו חלוק אחד זו אחר זו, ואחר כך נמצא עליו כהם, וכן אם ישנו במטה אחת כאחד, ונמצא דם תחת אחת מהן - כלן טמאות; ואם בדיקה אחת מהן עצמה מיד, ומצאה עצמה טמאה - הרי השתים טהורות. **לג.** בדיקו כלן ומצאו עצמן טהורות - תולה מי שאינה ראויה לראות דם, במי שהיא ראויה, ותהיה שאינה ראויה טהורה, והראויה טמאה. כיצד? היתה אחת מעברת ואחת אינה מעברת - המעברת טהורה, ושאונה מעברת טמאה; מניקה ושאונה מניקה - המניקה טהורה; זקנה ושאונה זקנה - הזקנה טהורה; בתולה ושאונה בתולה - הבתולה טהורה. הרי כלן מעברות, כלן זקנות, כלן מניקות, כלן בתולות - הרי כלן טמאות.

לד. שלש נשים שעלו דרך מרגלות [רגלי] המטה, וישנו כלן, ונמצא דם תחת האמצעית - שלשן טמאות; תחת הפנימית - היא ושבצדה טמאות, והחיצונה טהורה; תחת החיצונה - היא ושבצדה טמאות, והפנימית טהורה. ואם לא עלו דרך מרגלות המטה, שהרי אין להן סדר, ונמצא דם תחת אחת מהן - כלן טמאות.

לה. במה דברים אמורים? שבדיקו כלן ומצאו טהור, ולא תוכל אחת מהן לתלות בבדיקתה כמו שבארנו; אבל אם בדיקה אחת, ומצאה עצמה טהורה, ובדיקתה לא בדיקה - תולה זו הטהורה בזו שלא בדיקה, וזו שלא בדיקה טמאה. **לו.** כל כהם הנמצא על הבגד שאין לו במה יתלה - אינו מטמא, עד שיודע שהוא דם. ואם נסתפק להן שמה הוא דם או צבע אדם - מעבירין עליו שבעה סמנין אלו על הסדר: אם עבר או כהה עינו, הרי זה כהם דם וטמאה; ואם עמד כמות שהוא, הרי זה צבע וטהורה.

לז. ואלו הן השבעה סמנין על סדרן: רק תפל, ולעיסת גריסין של פול, ומי רגלים שהחמיצו, ונתר, וברית, וקימוניא, ואשלג. וצריך לכססם [לשפשף] שלשה פעמים על כל סם וסם, ומוליך ומביא בכל כסבוס. העבירין שלא על הסדר, או שהעבירין כאחד - לא עשה כלום; הקדים אחרונים לראשונים - אלו שהעביר באחרונה שהן

שבתוכה נוצר הולד, והיא מקפת אותו ואת הסנדל - אם היה עמו סנדל, וכשיגיע זמנו לצאת קורע אותה ויוצא - והיא הנקראת 'שליה'; ותחלת ברייתה דומה לחוט של ערב [ורוחב], ותלולה פחצוצרת, ועבה פקרקבן התרנגולין. ואין שליה פחותה משפח.

יד. המפלת שליה - תשב לזכר ולנקבה; לא שהשליה ולד, אלא שאין שליה בלא ולד. הפילה נפל ואחר כך הפילה שליה - חוששין לשליה, והרי היא בולד אחר; ואין אומרים: 'זו שליית הנפל', שאין תולין את השליה אלא בולד של קנימה. לפיכך, אם ילדה ולד של קנימה, והפילה שליה אפלו אחר שלשה ועשרים יום - תולין אותה בולד, ואין חוששין לולד אחר, שהולד קרע השליה ויצא.

טו. הפילה שליית תחלה, ואחר כך ילדה ולד של קנימה - חוששין לשליה שהיא ולד אחר, ואין תולין אותה בולד הבא אחריה; שאין דרכה של שליית לצאת לפני הולד. יצאת מקצת השליה ביום ראשון ומקצתה בפשי - מונין לה מיום ראשון, ואין נוהגין לה ימי טהרה אלא מיום שני להחמיר. **טז.** הפילה דמות בהמה חיה ועוף, ושליה קשורה בו - אין חוששין לולד. ואם אינה קשורה בו - מטילין עליהן חמר שני ולדות; שאני אומר: 'שפא נמוח שפיר מרקם שהיה בשליה זו, ושפא נמוחה השליה של שפיר זה, שהוא דמות בהמה וחייה'.

יז. כל אלו שחוששין לשליה, אין נוהגין להן ימי טהרה; וכל מי שהפילה דבר שאינו ולד, או שפיר בתוך ארבעים יום, שעדין לא נגמרה צורתו - אם יצא עמו דם, הרי זו נדה או זכה; ואם יצא יבש בלא דם, הרי זו טהורה.

יח. מי שילדה זכר ונקבה תאומים - תשב לנקבה; ילדה טמטום או אנדרוגינוס - תשב לזכר ולנקבה. ילדה תאומים, אחד זכר והשני טמטום או אנדרוגינוס - תשב לזכר ולנקבה; האחד נקבה והשני טמטום או אנדרוגינוס - תשב לנקבה בלבד; שהטמטום והאנדרוגינוס ספק הם, שפא זכר הן או שפא נקבה.

יט. האשה שהחזקה מעברת, וילדה, ואין ידוע מה ילדה - כגון שעברה בנהר והפילה שם, או שהפילה לבור, או שהפילה וגררתו חיה - הרי זו בחזקת שהפילה ולד, ותשב לזכר ולנקבה; אבל אם לא החזקה מעברת, והפילה, ואין ידוע מה הפילה - הרי זו ספק יולדת, ותשב לזכר ולנקבה וילדה.

כ. כל מקום שנאמר: 'תשב לזכר ולנקבה', ביצד דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום ביולדת נקבה - שבעה הראשונים ודאי, והשבעה השניים ספק; ואין נוהגין לה ימי טהרה אלא עד ארבעים יום, ביולדת זכר. ואם ראתה דם אחר הארבעים עד שמונים - אינו דם טהרה, אלא ספק דם נדה, או ספק דם זיבה אם בא בימי הזיבה, כמו שבארנו. וכן אם ראתה דם ביום אחד ושמונים בלבד - הרי זו ספק נדה, ותשב שבעת ימי נדה, שפא נקבה ילדה, שאין לה וסת נדות עד אחר מלאת, כמו שבארנו. **כא.** כל מקום שנאמר: 'תשב לזכר ולנקבה וילדה', ביצד

ודם היוצא דרך הדפן, טמא. ואם לא יצא דם דרך הרחם - הרי האשה טהורה, אף על פי שהדם שיצא מדפנה טמא; שאין האשה טמאה, עד שיצא מדנה דרך ערוותה.

ו. נתחתף הולד במעיה ויצא אבר אבר - בין שיצא על סדר האברים, כגון שיצאה הרגל ואחריה השוק ואחריה היד, בין שיצא שלא על הסדר - אינה טמאה לדה, עד שיצא רבו; ואם יצא ראשו בלד כאחת - הרי זה כרבו. ואם לא נתחתף, ויצא כדרכו - משתצא רב פדחתו הרי זה כולד, אף על פי שנתחתף אחר כך.

ז. הוציא העבר ידו והחזירה, אמו טמאה לדה מדברי סופרים; ואין לה ימי טהרה, עד שיצא הולד או רבו, כמו שאמרנו.

ח. המפלת כמין בהמה חיה ועוף - אם היו פניו כפני האדם, הרי זה ולד; אם זכר, תשב לזכר, ואם נקבה, תשב לנקבה, ואם אין נפר בין זכר לנקבה, תשב לזכר ולנקבה - ואף על פי ששאר הגוף דומה לבהמה או לחיה או לעוף. ואם אין פניו כצורת פני האדם - אף על פי ששאר הגוף גוף אדם שלם, וידיו ורגליו ידי אדם ורגליו, והרי הוא נקבה או זכר - אינו ולד, ואין אמו טמאה לדה.

ט. ואיזו היא צורת פני האדם? שהיה המצח והגבינין והעינים והלסתות וגבות הזקן, כצורת האדם; אבל הפה והאזניים והאף - אף על פי שהם כשל בהמה וחייה, הרי זה ולד.

י. המפלת דמות נחש - אמו טמאה לדה, מפני שגלגל עינו וגלגל פשל אדם. המפלת דמות אדם שיש לו כנפים של בשר - אמו טמאה לדה. נברא בעין אחת וירף אחת - אם היו מן הצד, שהרי הוא כחצי אדם - אמו טמאה לדה; ואם היו באמצע - אמו טהורה, שהרי זו בריה אחרת.

יא. נברא ושט שלו אטום, או שהיה חסר מטבורו ולמטה והרי הוא אטום, או שהיתה גלגלתו אטומה, או שהיו פניו טוחות [ישרות] ואין בהן הכר פנים, או שיש לו שני גבין ושתי שדרות, או שהפילה בריית ראש שאינו חתוף, או יד שאינו חתוף - כל נפל מאלו אינו ולד, ואין אמו טמאה לדה; אבל אם הפילה יד חתוכה ורגל חתוכה - הרי חתוקתה מולד שלם, ומצטרפין לרב אבריו.

יב. פעמים יקפה [נוצר גוש] משאר הדמים שנוצר מהם האדם, חתיכה כמו לשון השור, ותהיה כרוכה על מקצת הולד; והיא הנקראת 'סנדל'. ולעולם לא יעשה סנדל זה, אלא עם ולד; אבל חתיכה שנוצרה לבדה בלא ולד, אינה נקראת 'סנדל'. ורב העברים לא יתיה עמהן סנדל. ופעמים יפה המעברת דבר על בטנה, ויפסד העבר ויעשה כסנדל זה; ופעמים ישאר בו הכר פנים, ופעמים ייבש הולד וישתנה ויקפאו עליו הדמים עד שלא ישאר בו הכר פנים. לפיכך, המפלת זכר וסנדל עמו - אף על פי שאין הכר פנים בסנדל, הרי זה תשב לזכר ולנקבה, שפא סנדל זה נקבה היה; וחמרא הקמירו בו לשמא בו משום ולד אף על פי שאין בו צורת פנים, הואיל והיא טמאה לדה מפני הולד שעמו.

יג. החותלת [מעטפת] העבה, שהיא כמו חמת [נאד מים]

וצריכה שבעת ימי נקיים כמו שבארנו. ומנהג פשוט בשנער [בבל] ובארץ הצבי [ישראל] ובספרד ובמצר, שאם ראת דם בתוך ימי מלאת - אף על פי שראת אחר שספרה שבעת ימי נקיים וטבילה, הרי זו סופרת שבעת ימי נקיים אחר שיפסק הדם; ואין נותנין לה ימי טהר כלל, אלא כל דם שתראה האשה - בין דם קשי, בין דם טהר - סופרת שבעת ימי נקיים אחר שיפסק הדם.

ו. ודין זה, בימי הגאונים נתחדש, והם גזרו שלא יהיה שם דם טהר כלל - שזה שהחמירו בנות ישראל על עצמן בימי חכמי תלמוד, אינו אלא ברוא דם שהוא טמא, שיושבת עליו שבעת ימי נקיים; אבל דם שתראה בימי טהר אחר ספירה וטבילה, אין לחש לו - שאין ימי טהר ראויין לא לנדה ולא לזיבה, כמו שבארנו.

ז. ושמענו שצדקת בועלין על דם טהר פדין התלמוד עד היום, אחר ספירה וטבילה מטמאת יולדת בזוב; ודבר זה תלוי במנהג.

ח. וכן דין דם בתולים בזמן הנדה, שאפלו היתה קטנה שלא הגיע זמנה לראות, ולא ראת דם מימיה - הרי זה בועל בעילת מצוה, ופורש. וכל זמן שתראה דם מחמת המכה, הרי היא טמאה; ואחר שיפסק הדם, סופרת שבעת ימי נקיים.

ט. יתר על זה, כל בת שתבעוה להנשא {ורצת} (וראתה) - שיהיה שבעת ימי נקיים מאחר שרצת, ואחר כך תהיה מתרת להבעל; שמה מחמורה לאיש ראת דם טפה אחת ולא הרגישה בה; בין שהיתה האשה גדולה, בין שהיתה קטנה - צריכה לישב שבעת ימי נקיים מאחר שרצת, ואחר כך תטבל ותבעל.

י. וכל הדברים האלו, חמרא יתרה שנהגו בה בנות ישראל מימי חכמי תלמוד; ואין לסור ממנה, לעולם. לפיכך, כל אשה שרצת כשתבעוה להנשא - לא תנשא עד שתספר ותטבל. ואם נשאת לתלמיד חכמים - מתרת להנשא מיד, ותספר מאחר שנשאת ותטבל; שתלמיד חכמים יודע שהיא אסורה, ונוהר מזה, ולא יקרב לה עד שתטבל.

יא. דין הפתמים בזמן הנדה, כמו שבארנו; ואין בדבר חדוש ולא מנהג, אלא כל פתם שאמרנו שהיא טהורה, הרי היא טהורה, וכל שאמרנו שהיא טמאה, סופרת שבעת ימי נקיים מיום שנמצא בו הפתם. ואם היה שעור הפתם כדי לחש לזיבות, סופרת שבעת ימים מאחר יום שנמצא בו הפתם; שאין הרוא דם ברוא דם פתם.

יב. וכן כל שאמרנו ביולדת שאמו טהורה, הרי היא טהורה בזמן הנדה; וכן האשה שראת לכן או דם ירק, או שהשליכה חתיכה אדמה שאין עמה דם - הרי היא טהורה אף בזמן הנדה; שלא החמירו אלא ברוא דם טמא, ואין זו רואה דם טמא.

יג. וכן אם היתה בה מפה והיה שותת ממנה, או שבא הדם עם מימי רגלים - הרי זו טהורה. ולא נתחדש דבר, אלא ספירת שבעת ימי נקיים לכל רואה דם טמא, כמו שאמרנו, ושיהיו כל מראה דמים - טמאים.

דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום ביולדת נקבה. ואם ראתה דם ביום אחד ושמונים, הרי זו ספק נדה; וכן אם ראתה דם ביום ארבעה ושבועים וביום אחד ושמונים, הרי זו ספק נדה; וכן אם ראתה ביום אחד וארבעים - אף על פי שראת ביום ארבעה ושלושים, הרי זו ספק נדה, ואסורה לבעלה עד ליל שמונה וארבעים, ביולדת זכר. ואין נותנין לה ימי טהר כלל, כנדה; והרי היא כמי שלא קלדה. וכל דם שתראה מיום שהפילה עד שמונים יום, אם בא בימי נדתה - הרי זו ספק נדה מאחר השבועה מיום שהפילה; ואם בא בימי זיבתה - הרי זו ספק זבה, שכל ימי מלאת אין בהם וסת. וכן אם ראת ביום אחד ושמונים - צדין היא מקלקלת, ותהיה ספק נדה, כמו שבארנו, אף על פי שלא ראת אלא יום אחד. וכשיקבע לה הוסת אחר השמונים, סור קלקולה, ותחזור להיות נדה ודאית, או זבה ודאית. וכן מיום שהפילה עד שבועה ימים; ותהיה נדה ודאית אם הפילה בתוך ימי נדתה, כמו שבארנו.

הלכות אסורי ביאה פרק יא

א. כל שאמרנו בנדה וזבה ויולדת, הוא דין תורה. וכמשפטים אלו היו עושין כשהיו בית דין הגדול מצויין, והיו שם חכמים גדולים שמכירים הדמים. ואם נולד להם ספק בראיות או בימי נדה או זיבה - יעלו לבית דין וישאלו, כמו שהבטיחה תורה עליהן, שגאמר: "כי יפלא ממך דבר בין דם לדם" - בין דם נדה לדם זיבה. ובאותן הימים היו בנות ישראל נוהרות מדבר זה, ומשמרות וסותותיהן, וסופרות תמיד ימי הנדה וימי הזיבה.

ב. וטרח גדול יש במנזן הימים, ופעמים רבות יבואו לידי ספק; שאפלו ראת הכת דם ביום הלדה, מאותו היום מתחילין למנות לה ימי נדה וימי זיבה כמו שבארנו; לפיכך לא תטמא הכת בזיבה אלא בת עשרה ימים - שאם ראת ביום שתולד, הרי זו נדה שבעת ימים, ושלושה ימים סמוך לנדתה, הרי עשרה ימים. הנה למדת, שמתחלת ראיה מתחלת למנות ימי נדה וימי זיבה כל ימיה, ואפלו ראתה והיא קטנה.

ג. ובימי חכמי תלמוד נסתפק הדבר הרבה בראיות הדמים, ונתקלקלו הוסתות, לפי שלא היה כח בכל הנשים למנות ימי נדה וימי זיבה; לפיכך החמירו חכמים בדבר, וגזרו שיהיו כל ימי האשה בימי זיבתה, ויהיה כל דם שתראה ספק דם זיבות.

ד. ועוד החמירו בנות ישראל על עצמן חמרא יתרה על זו, ונהגו פלן בכל מקום שיש ישראל, שכל בת ישראל שתראה דם - אפלו לא ראת אלא טפה [זעירה] כתרדל בלבד ופסק הדם - סופרת לה שבעת ימי נקיים, ואפלו ראת בעת נדתה. בין שראת יום אחד, או שנים, או השבועה פלן, או יתר - משיפסק הדם, סופרת שבעת ימי נקיים כזבה גדולה, וטובלת בליל שמיני, אף על פי שהיא ספק זבה, או ביום שמיני אם היה שם דחק, כמו שאמרנו - ואחר כך תהיה מתרת לבעלה.

ה. וכן כל יולדת בזמן הנדה - הרי היא ביולדת בזוב,

יא. וְהָיָה כָּל הָאֲמוֹת בְּאֶסְרוֹ זֶה. וְכֵן מִפְּרֹשׁ עַל יְדֵי עֲזָרָא: "וְאֲשֶׁר לֹא נָתַן בְּנִתָּנוּ לְעַמִּי הָאֶרֶץ, וְאֵת בְּנִתָּיהֶם לֹא נָקַח לְבָנֵינוּ".
ב. וְלֹא אֶסְרָה תוֹרָה אֲלֵא דֶּרֶךְ חֲתָנוּת; אֲכָל הֵבֵא עַל הַגּוֹיָה דֶּרֶךְ זִנוּת - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּף מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, גִּזְרָה שְׁמָא יָבוֹא לְהִתְחַתֵּן. וְאִם יִחְדָּה לוֹ בְּזִנוּת - חֵיב עָלֶיהָ מִשּׁוּם נִדָּה, וּמִשּׁוּם שִׁפְחָה, וּמִשּׁוּם גּוֹיָה, וּמִשּׁוּם זִנוּת; וְאִם לֹא יִחְדָּה לוֹ אֲלֵא נִקְרִית מִקְרָה - אֵינוֹ חֵיב אֲלֵא מִשּׁוּם גּוֹיָה. וְכָל חֵיבִין אֵלּוּ מִדְּבָרֵיהֶם.

ג. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בַּשְּׁהִיָּה הַבּוֹעֵל יִשְׂרָאֵל. אֲכָל כֹּהֵן הֵבֵא עַל הַגּוֹיָה - לֹקָה מִן הַתּוֹרָה מִשּׁוּם זִנוּת, וְאֶחָד זִנוּת גּוֹיָה וְאֶחָד זִנוּת יִשְׂרָאֵלִית; וּבִכְעִילָה בְּלִבָּד לֹקָה, שֶׁהָרִי אֵינָה בַּת קְדוּשִׁין.

ד. כָּל הַבּוֹעֵל גּוֹיָה, בֵּין דֶּרֶךְ חֲתָנוּת בֵּין דֶּרֶךְ זִנוּת - אִם בְּעִלָּה בִּפְרָה־סֵּיָא, וְהוּא שִׁכְעֵל לְעֵינָי עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ יָתֵר - אִם פָּגַעוּ בּוֹ קִנְאִין [הַלּוֹחֲמִים לַהֶסֶם וְתוֹרָתוֹ] וְהִרְגוּהוּ, הָרִי אֵלּוּ מִשְׁבָּחִין וְזִרְזִין; וְדָבָר זֶה הִלְכָה לְמִשָּׁה מִסִּינֵי הוּא, וְרָאִיהָ לְדָבָר זֶה - מַעֲשֵׂה פִּינְקִס בְּזִמְרִי.

ה. וְאֵין הַקִּנְאִי רִשְׁאִי לִפְגַּע בָּהֶן אֲלֵא בַשַּׁעַת מַעֲשֵׂה, בְּזִמְרִי, שְׁנֶאֱמַר: "וְאֵת הָאִשָּׁה אֶל קִבְתָּהּ"; אֲכָל אִם פָּרַשׁ - אֵין הוֹרְגִין אוֹתוֹ, וְאִם הִרְגוּ - נִהְרַג עָלָיו. וְאִם בָּא הַקִּנְאִי לְטַל רְשׁוֹת מִבֵּית דִּין לְהִרְגוֹ - אֵין מוֹרִין לוֹ, וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא בַשַּׁעַת מַעֲשֵׂה; וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אִם בָּא הַקִּנְאִי לְהִרְגֵּהוּ אֶת הַבּוֹעֵל, וְנִשְׁמַט הַבּוֹעֵל וְהִרְגַּת הַקִּנְאִי כְּדִי לְהַצִּיל עַצְמוֹ מִיָּדוֹ - אֵין הַבּוֹעֵל נִהְרַג עָלָיו. וְהֵבֵא עַל בַּת גֵּר תוֹשָׁב, אֵין הַקִּנְאִין פּוֹגְעִין בּוֹ; אֲכָל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּף מִדְּבָרִים.

ו. לֹא פָּגַעוּ בּוֹ קִנְאִין, וְלֹא הִלְקוּהוּ בֵּית דִּין - הָרִי עֲנֹשׁוּ מִפְּרֹשׁ בְּדָבָרֵי קִבְלָה שֶׁהוּא נִכְרַת, שְׁנֶאֱמַר: "כִּי חָלַל יְהוּדָה קֹדֶשׁ ה' אֲשֶׁר אָהָב, וַיַּעַל בַּת אֶל נָכָר. נִכְרַת ה' לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָּה, עַר וְעוֹנָה" - אִם יִשְׂרָאֵל הוּא, לֹא יִהְיֶה לוֹ "עַר" בְּחֻקֵּימָם וְלֹא "עוֹנָה" בְּתַלְמִידֵיהֶם; וְאִם כֹּהֵן הוּא, לֹא יִהְיֶה לוֹ מִגִּישׁ מִנְחָה לַה' צָבָאוֹת. הִנֵּה לְמִדַּת שֶׁהַבּוֹעֵל גּוֹיָה כְּאֵלּוּ נִתְחַתֵּן לְעִבּוּדָה זָרָה, שְׁנֶאֱמַר: "וַיַּעַל בַּת אֶל נָכָר", וְנִקְרָא 'מַחֲלֵל קֹדֶשׁ'.

ז. עוֹזֵן זֶה, אִף עַל פִּי שְׁאֵין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין, אֵל יֵהִי קַל בְּעֵינָי; אֲלֵא יֵשׁ בּוֹ הַפֶּסֶד שְׁאֵין בְּכָל הָעֲרִיּוֹת כְּמוֹתוֹ: שֶׁהֵבֵן מִן הָעֲרֻנָּה - בְּנוֹ הוּא לְכָל דָּבָר, וּבְכָלל יִשְׂרָאֵל יִחְשָׁב, וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא מִמֶּזֶר; וְהֵבֵן מִן הַגּוֹיָה - אֵינוֹ בְּנוֹ, שְׁנֶאֱמַר: "כִּי יִסִּיר אֶת בְּנוֹ מֵאֲחֵרֵי", מִסִּיר אוֹתוֹ מִלְּהוּיּוֹת אֲחֵרֵי ה'.

ח. וְדָבָר זֶה גּוֹרֵם לְהַדְבִּיק בְּגוֹיִים שֶׁהַבְּדִילָנוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵהֶם, וְלִשְׁכּוֹב מֵאֲחֵרֵי ה' וְלִמְעַל בּוֹ.

ט. גוֹי הֵבֵא עַל בַּת יִשְׂרָאֵל - אִם אִשָּׁת אִישׁ הִיא, נִהְרַג עָלֶיהָ; וְאִם פְּנוּיָה הִיא, אֵינוֹ נִהְרַג.

י. אֲכָל יִשְׂרָאֵל שִׁבָּא עַל הַגּוֹיָה - בֵּין קִטְנָה בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד בֵּין גְּדוּלָּה, בֵּין פְּנוּיָה בֵּין אִשָּׁת אִישׁ, וְאֶפְלוּ הִיָּה קִטָּן בֵּן תִּשְׁעִים שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - בֵּינוֹן שִׁבָּא עַל הַגּוֹיָה בְּדוּדוֹן, הָרִי זֶה נִהְרַגְתָּ, מִפְּנֵי שִׁבָּאָת לְיִשְׂרָאֵל תִּקְלָה עַל יְדֶיהָ, כִּכְהֵמָה. וְדָבָר זֶה מִפְּרֹשׁ בַּתּוֹרָה, שְׁנֶאֱמַר: "הֵן הִנֵּה

יָד. זֶה שֶׁתִּמְצָא בְּמִקְצֵת מְקוֹמוֹת, שֶׁהִנֵּחָ יוֹשֶׁבֶת שְׁבָעַת יָמִים בְּנִדְתָּהּ, וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאָתָ דָּם אֲלֵא יוֹם אֶחָד, וְאַחֵר הַשְּׁבָעָה תִּשָּׁב שְׁבָעַת יָמִי נְקִיִּים - אֵין זֶה מִנְהַג, אֲלֵא טְעוּת הִיא מִמִּי שֶׁהוֹרָה לָהֶן כָּף; וְאֵין רְאוּי לִפְנוֹת לְדָבָר זֶה כָּלל - אֲלֵא אִם רָאָתָה יוֹם אֶחָד, סוֹפְרָת אַחֲרָיו שְׁבָעָה, וְסוֹכֶלֶת בְּלִיל שְׁמִינִי שֶׁהוּא לִיל שְׁנֵי שָׁלָאֲחָר יָמֵי נִדְתָּהּ, וּמִתְרַת לְבַעֲלָהּ.

טו. וְכֵן זֶה שֶׁתִּמְצָא בְּמִקְצֵת מְקוֹמוֹת, וְתִמְצָא תְּשׁוּבוֹת לְמִקְצֵת גְּאוּנִים, שִׁיּוּלְדָת זָכָר לֹא תִשְׁמַשׁ מִטָּתָה עַד סוֹף אַרְבָּעִים, וְיּוֹלְדָת נָקֵבָה אַחֵר שְׁמוֹנִים, וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאָתָה דָּם אֲלֵא בַּתּוֹף הַשְּׁבָעָה - אֵין זֶה מִנְהַג, אֲלֵא טְעוּת הִיא בְּאוֹתָן הַתְּשׁוּבוֹת. וְדֶרֶךְ מִינוּת בְּאוֹתָן הַמְּקוֹמוֹת, וּמִן הַצְּדוּקִין [כַּת שִׁיטְסוּדָה בְּנֵי צְדוֹק הַכּוֹפְרִים בַּתּוֹשֵׁבֶע"פ] לְמַדּוּ דָּבָר זֶה; וּמִצָּנָה לְכוּפֶן, כְּדִי לְהוֹצִיא מִלְּפָן וּלְהַחֲזִיר לְדָבָרֵי חֻקִּים, שֶׁתִּסְפֹּר שְׁבָעָה יָמֵי נְקִיִּים בְּלִבָּד, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

טז. אֵין הָאִשָּׁה עוֹלָה מִטְּמֵאָתָהּ וְיוֹצֵאָה מִיָּדֵי עֲרֻנָּה, עַד שֶׁתִּטְבֹּל בְּמִי מְקוּהַ בָּשָׂר, וְלֹא יִהְיֶה דָּבָר חוֹצֵץ בֵּין בָּשָׂרָהּ וּבֵין הַמַּיִם. וּבִהֲלָכוֹת מְקוּוֹת יִתְבָּאֵר הַמְּקוּהַ הַפָּשׁוּר וְהַפְּסוּל, וְדֶרֶךְ הַטְּבִילָה, וּמִשְׁפָּטֵי הַחֲצִיצָה. אֲכָל אִם רִחֲצָה בְּמִרְחָץ - אֶפְלוּ נִפְלוּ עָלֶיהָ כָּל מִימוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, הָרִי הִיא אַחֵר הָרִחֲצָה כְּמוֹת שֶׁהִיָּתָה קֹדֶם הָרִחֲצָה, בְּכֶרֶת; שְׁאֵין לָהּ דָּבָר שֶׁמַּעֲלָה מִטְּמֵאָה לְטַהֲרָהּ אֲלֵא טְבִילָה בְּמִי מְקוּהַ, אוֹ בְּמַעֲיָן, אוֹ בְּמַיִם שֶׁהֵם בְּמַעֲיָן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּהֲלָכוֹת מְקוּוֹת.

יז. כָּל שְׁבָעַת יָמֵי נְקִיִּים שֶׁבְּזִמְנָה הַזֶּה - אִף עַל פִּי שֶׁהֵן סֶפֶק, אִם טְבִילָה בָּהֶן, לֹא עָלְתָה לָהּ טְבִילָה. וְאִם טְבִילָה בְּשִׁבְעֵי - אִף עַל פִּי שֶׁאֶסְרוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְחִלָּה, שְׁמָא יָבוֹא לְבַעֲלָהּ בְּשִׁבְעֵי אַחֵר הַטְּבִילָה - הוֹאִיל וְטְבִילָה בְּזִמְנָה, אֶפְלוּ הִיָּתָה זָכָה וְדָאִית, הָרִי זֶה עָלְתָה לָהּ טְבִילָה. יח. וְאֶסְרוּ לְאָדָם שֶׁיִּדְבֹּק בְּאִשְׁתּוֹ בְּשְׁבָעַת יָמֵי נְקִיִּים, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּכִסּוּתָהּ וְהוּא בְּכִסּוּתוֹ. וְלֹא יִקְרַב לָהּ, וְלֹא יַגַּע בָּהּ אֶפְלוּ בְּאֶצְבָּע קִטְנָה, וְלֹא יֵאָכֵל עֲמָה בַּקְּעָרָה אַחֲת. כָּלָלוּ שֶׁל דָּבָר: יִנְהַג עֲמָה בִּימֵי סְפִירָה כְּמוֹ שֶׁיִּנְהַג בִּימֵי נִדָּה - שֶׁעֲדִין הִיא בְּכֶרֶת עַד שֶׁתִּטְבֹּל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. יט. כָּל מְלָאכּוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעֲלָהּ, נִדָּה עוֹשָׂה לְבַעֲלָהּ - חוּץ מִהִרְחֻצַּת פָּנָיו וְדִיּוֹ וְרִגְלָיו, וּמִזִּיגַת הַכּוֹס, וְהַעֲצָת הַמָּטָה בְּפָנָיו; גִּזְרָה שְׁמָא יָבוֹא לִידֵי עֲבָרָה. וּמִפְּנֵי זֶה לֹא תֵאָכֵל עֲמוֹ בַּקְּעָרָה אַחֲת, וְלֹא יַגַּע בְּכִשְׂרָהּ מִפְּנֵי הִרְגָּל עֲבָרָה. וְכֵן בְּשְׁבָעַת יָמֵי נְקִיִּים לֹא תַעֲשֶׂה לוֹ שְׁלֹשׁ מְלָאכּוֹת אֵלּוּ. וּמִתָּר לְאִשָּׁה לְהַתְקַשֵּׁט בִּימֵי נִדְתָּהּ, כְּדִי שֶׁלֹּא תִתְגַּנֵּה עַל בְּעָלָהּ.

יום רביעי כ"ט מנחם-אב ה'תשס"ט

הלכות אסורי ביאה פרק יב

א. יִשְׂרָאֵל שֶׁבַעֲלָה גּוֹיָה מִשְׁאָר הָאֲמוֹת דֶּרֶךְ אִישׁוֹת, אוֹ יִשְׂרָאֵלִית שֶׁנִּבְעֲלָה לְגוֹי דֶּרֶךְ אִישׁוֹת - הָרִי אֵלּוּ לֹקִין מִן הַתּוֹרָה, שְׁנֶאֱמַר: "לֹא תִתְחַתֵּן בָּם"; אֶחָד שְׁבָעָה עֲמִמִּין,

מְצָרִית רֹאשׁוֹנָה, אוּ מְצָרִי רֹאשׁוֹן שֶׁנֶּשֶׂא מְצָרִית שְׁנִיָּה - הַנִּלְדָּה שְׁנִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּנִים אֲשֶׁר יֵלְדוּ לָהֶם", הַכְּתוּב תִּלְאֵן בְּלֶדָּה.

כא. גֵּר עֲמוּנִי שֶׁנֶּשֶׂא מְצָרִית, הַנִּלְדָּה עֲמוּנִי; וְגֵר מְצָרִי שֶׁנֶּשֶׂא עֲמוּנִית, הַנִּלְדָּה מְצָרִי. זֶה הַכֹּל: הַנִּלְדָּה בְּאֻמוֹת, הוֹלֵךְ אַחֵר הַזָּכָר; וְנִתְגִּירוֹ, הוֹלֵךְ אַחֵר הַפְּחוּת.

כב. מִי שֶׁנִּתְגִּיר מִשְׁבָּעָה עֲמֻמִּין, אֵינָן אֲסוּרִין מִן הַתּוֹרָה לְבֹא בַּקְּהָל; וְהַדָּבָר יָדוּעַ, שֶׁלֹּא נִתְגִּיר מִהֵן אֶלָּא הַגִּבְעוֹנִים. וְיִהְיֶה גֵּזֶר עֲלֵיהֶם שֶׁיִּהְיוּ אֲסוּרִין לְבֹא בַּקְּהָל, אֶחָד זָכָרִים וְאֶחָד נְקִיבוֹת; וְלֹא אֶסֶר אוֹתָן אֶלָּא בְּזִמְן שֶׁיֵּשׁ מִקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְחֻטְבֵּי עֲצִים וְשֹׂאבֵי מַיִם - לְבֵית אֱלֹהֵי", תִּלְהֵן הַרְחֵקְתָּן בַּמִּקְדָּשׁ.

כג. וְהֵן הַנִּקְרָאִין 'נְתִינִים', לְפִי שֶׁנִּתְּנָם לְעֹבְדֵת הַמִּקְדָּשׁ. אֶבְיָא דְּדוֹר וְגֵזֶר עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִכְנסוּ בַּקְּהָל לְעוֹלָם, וְאֶפְלוּ בְּזִמְן שֶׁאֵין מִקְדָּשׁ; וְכֵן מִפְּרֹשׁ בְּעוֹרָא: "וּמִן הַנְּתִינִים שֶׁנֶּתַּן דָּוִיד וְהַשָּׂרִים לְעֹבְדֵת הַלְוִיִּם". הֵא לְמַדְתָּ, שֶׁלֹּא תִּלְהֵן אוֹתָם בַּמִּקְדָּשׁ.

כד. וְלִמָּה גֵּזֶר עֲלֵיהֶם הוּא וּבֵית דִּינִי? לְפִי שֶׁרָאָה עֲזוּת וְאִכְנוּרִית שֶׁהִיָּתָה בָּהֶם, בָּעֵת שֶׁבִּקְשׁוּ שְׁבָעַת בְּנֵי שְׂאוֹל בְּחִיר ה' לְתִלּוּתָם, וְהַגּוֹס וְלֹא רַחֲמוּ עֲלֵיהֶם.

כה. כְּשֶׁעָלָה סִנְחָרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר, בִּלְבָל כָּל הָאֻמוֹת וְעָרְכָם זֶה בְּזֶה וְהִגְלָה אוֹתָם מִמְּקוֹמָם. וְאֵלּוּ הַמְּצָרִים שֶׁבְּאַרְץ מְצָרִים עָתָה, אֲנָשִׁים אַחֲרִים הֵם; וְכֵן הָאֲדוּמִיִּים שֶׁבְּשֹׁדָה אֲדוּם. וְהוּאֵיל וְנִתְעָרְבוּ אַרְבַּע אֻמוֹת הָאֲסוּרִים בְּכָל אֻמוֹת הָעוֹלָם שֶׁהֵם מִתָּרִים, הֵתֵר הַכֹּל - שֶׁכָּל הַפּוֹרֵשׁ מִהֵן לְהַתְגַּיֵּר, חֲזַקְתּוֹ שֶׁפִּרְשׁ מִן הָרֵב. לְפִיכֵךְ כְּשֶׁיִּתְגַּיֵּר הַגֵּר בְּזִמְן הַזֶּה בְּכָל מְקוֹם - בֵּין אֲדוּמִי, בֵּין מְצָרִי, בֵּין עֲמוּנִי, בֵּין מוֹאָבִי, בֵּין כּוּשִׁי, בֵּין שְׂאֵר הָאֻמוֹת - אֶחָד הַזָּכָרִים וְאֶחָד הַנְּקִיבוֹת, מִתָּרִין לְבֹא בַּקְּהָל מִיָּד.

הַלְכוֹת אֲסוּרֵי בִיאָה פָּרָק יג

א. בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים נִכְנסוּ יִשְׂרָאֵל לְבֵרִית - בְּמִילָה, וּטְבִילָה, וְקֶרְבֵּן.

ב. מִילָה - הִיָּתָה בְּמִצְוֹת. כְּשֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל עָרֵל לֹא יֵאָכֵל בּוֹ", מִל אוֹתָם מִשֶּׁה רַבְּנוּ, שֶׁכֵּלָם בְּטָלוּ בְּרִית מִילָה בְּמִצְרַיִם, חוּץ מִשְׁבָּט לֵוִי; וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ".

ג. וּטְבִילָה - הִיָּתָה בַּמִּדְבָּר, קֹדֶם מִתֵּן תּוֹרָה, כְּשֶׁנֶּאֱמַר: "וְקִדְשְׁתֶּם הַיּוֹם וּמָחָר, וְכִבְסוּ שְׂמֹלֹתֵם". וְקֶרְבֵּן - כְּשֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁלַח אֶת נָעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיַּעֲלוּ עֹלֹת", עַל יְדֵי כָּל יִשְׂרָאֵל הַקָּרִיבוֹם.

ד. וְכֵן לְדוֹרוֹת, כְּשֶׁיִּרְצֶה הַגּוֹי לְהַכְנִס לְבֵרִית, וְלִהְיוֹתוֹ פָּחוּת בְּנֵי הַשְּׂכִינָה, וַיִּקְבֹּל עָלָיו עוֹל תּוֹרָה - צָרִיף מִילָה, וּטְבִילָה, וְהִרְצָאת קֶרְבֵּן; וְאִם נִקְבָּה הִיא - טְבִילָה וְקֶרְבֵּן, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּכְסֵּם בָּגֵר" - מֵה אֹתָם בְּמִילָה וּטְבִילָה וְהִרְצָאת קֶרְבֵּן, אִף הַגֵּר לְדוֹרוֹת בְּמִילָה וּטְבִילָה וְהִרְצָאת קֶרְבֵּן.

ה. וּמֵה הוּא קֶרְבֵּן הַגֵּר? עוֹלֹת בְּהֵמָה, אוּ שְׁתֵּי תוֹרִים אוּ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה, וְשְׁנֵיהֶם עוֹלָה. וּבְזִמְן הַזֶּה שֶׁאֵין שָׁם קֶרְבֵּן, צָרִיף מִילָה וּטְבִילָה; וְכִשְׁכִּנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, יָבִיא קֶרְבֵּנוֹ. וְגֵר שֶׁמֶל וְלֹא טָבֵל, אוּ טָבֵל וְלֹא מֶל - אֵינּוּ גֵר, עַד

הָיָה לְבָנִי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר בְּלַעַם. וְכָל אִשָּׁה יָדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר - הָרְגוּ".

יא. הַעֲבָדִים שֶׁהִטְבִּילוּ אוֹתָן לְשֵׁם עֲבָדוֹת, וְקָבְלוּ עֲלֵיהֶן מִצְוֹת שֶׁהַעֲבָדִים חִיבִין בָּהֶן - יִצְאוּ מִכָּל הַגּוֹיִם, וְלִכְלֹל יִשְׂרָאֵל לֹא בָּאוּ. לְפִיכֵךְ, הַשְּׁפָחָה אֲסוּרָה לְכָן חוּרִין, אֶחָד שֶׁפָּחְתוּ וְאֶחָד שֶׁפָּחַת חִבְרוּ; וְהֵבֵא עַל הַשְּׁפָחָה, מִפִּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְדוֹת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שֶׁהָרִי מִפְּרֹשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁהָאֲדוֹן נוֹתֵן שְׁפָחָה כְּנֻעֲנִית לְעַבְדוֹ הָעֲבָרִי וְהִיא מִתְּרַת לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִם אֲדָנִיו יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה".

יב. וְלֹא גִזְרוּ חֻכְמִים בְּדָבָר זֶה, וְלֹא חִיבָה תּוֹרָה מְלָקוֹת בְּשְׁפָחָה, אֶלָּא אִם כֵּן הִיָּתָה נִחְרַפֶּת לְאִישׁ [נְחִצִי שְׁפָחָה], כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

יג. אֵל יֵהִי עוֹזֵן זֶה קָל בְּעֵינֶיךָ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ מְלָקוֹת מִן הַתּוֹרָה - שֶׁגַּם זֶה גּוֹרֵם לְכָן לְסוּר מֵאַחֲרֵי ה', שֶׁהֵבֵן מִן הַשְּׁפָחָה עֶבֶד וְאֵינוּ מִיִּשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא גּוֹרֵם לְנוֹרַע הַקֹּדֶשׁ לְהִתְחַלֵּל וְלִהְיוֹתָם עֲבָדִים. וְהָרִי אוֹנֵקְלוֹס הַמִּתְרַגֵּם כָּלֵל בְּעִילַת עֶבֶד וְשְׁפָחָה בְּכָלֵל "לֹא יִהְיֶה קֹדֶשׁ, וְלֹא תִהְיֶה קֹדֶשָׁה".

יד. הֵבֵא עַל הַשְּׁפָחָה, וְאֶפְלוּ בְּפִרְהָא וּבִשְׁעַת עֲבָרָה - אֵין הַקְּנָאִין פּוֹגְעִין בּוֹ; וְכֵן אִם לָקַח שְׁפָחָה דְּרָף חֲתָנוּת, אֵינוּ לוֹקָה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁמַּעַת שֶׁשָּׁבָלָה וְקָבָלָה מִצְוֹת, יִצְאָת מִכָּל הַגּוֹיִם.

טו. נִתְעָרַב וְלָד יִשְׂרָאֵלִית בְּוֹלַד שְׁפָחָה - הָרִי שְׁנִיָּהּ סֶפֶק, וְכָל אֶחָד מֵהֶן סֶפֶק עֶבֶד; וְכּוֹפִין בְּעַל הַשְּׁפָחָה, וּמִשְׁתַּחֲרֵי אֶת שְׁנֵיהֶן. וְאִם הָיָה הֵבֵן הוּא אֲדוֹן שֶׁל עֶבֶד - כְּשֶׁיִּגְדְּלוּ יִשְׁחַרְרוּ זֶה אֶת זֶה, וְיִהְיוּ מִתָּרִין לְבֹא בַּקְּהָל ה'.

טז. הָיָה הַתְּעָרְבָת בְּנוֹת, הָרִי שְׁתֵּיהֶן סֶפֶק שְׁפָחוֹת; וְהֵבֵא עַל אַחַת מֵהֶן, הַנִּלְדָּה סֶפֶק עֶבֶד. וְכֵן אִם נִתְעָרַב וְלָד גּוֹיָה בְּוֹלַד יִשְׂרָאֵלִית - מִטְבִּילִין אֶת שְׁנֵיהֶן לְשֵׁם גִּירוֹת, וְכָל אַחַת מֵהֶן סֶפֶק גִּיּוֹרָת.

יז. כָּל הַגּוֹיִים כֻּלָּם, כְּשֶׁיִּתְגַּיֵּרוּ וַיִּקְבְּלוּ עֲלֵיהֶן כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁל תּוֹרָה, וְהַעֲבָדִים כְּשֶׁיִּשְׁתַּחֲרְרוּ - הָרִי הֵן יִשְׂרָאֵל לְכָל דָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַקְּהָל, חֻקָּה אַחַת לָכֶם"; וּמִתָּרִין לְהַכְנִס בַּקְּהָל ה' מִיָּד - וְהוּא שֶׁיֵּשֶׁא הַגֵּר אוּ הַמִּשְׁתַּחֲרֵר בֵּית יִשְׂרָאֵל, וַיֵּשֶׂא הַיִּשְׂרָאֵלִי גִיּוֹרָת וּמִשְׁתַּחֲרֵר; חוּץ מֵאַרְבָּעָה עֲמֻמִּין בְּלִבָּד, וְהֵם: עֲמוּנִי וּמוֹאָבִי וּמִצְרַיִם וְאֲדוּם - שֶׁהָאֻמוֹת הָאֵלּוּ, כְּשֶׁיִּתְגַּיֵּרוּ מִהֵן אֲדָם, הָרִי הוּא יִשְׂרָאֵל לְכָל דָּבָר, אֶלָּא לְעִנְיַן בִּיאָה בַּקְּהָל.

יח. וְכִיצַד דִּינִי? עֲמוּנִי וּמוֹאָב - אֲסוּרִין אֲסוּר עוֹלָם, זָכָרִים וְלֹא נְקִיבוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יָבֹא עֲמוּנִי וּמוֹאָבִי בַּקְּהָל ה'"; וְהַלְכָה לְמִשְׁה מִסִּינִי, שֶׁהַעֲמוּנִי הַזָּכָר וְהַמוֹאָבִי הַזָּכָר - הוּא שֶׁאֲסוּר לְעוֹלָם לִשְׂאֵת בֵּית יִשְׂרָאֵל, אֶפְלוּ כֵּן בֵּן בְּנוֹ עַד סוֹף הָעוֹלָם; אֶבְל עֲמוּנִית וּמוֹאָבִית - מִתְּרַת מִיָּד כְּשֶׁאֵר הָאֻמוֹת. **יט.** מְצָרִי וְאֲדוּמִי, אֶחָד זָכָרִים וְאֶחָד נְקִיבוֹת - דוֹר רֹאשׁוֹן וְדוֹר שְׁנִי, אֲסוּרִין לְבֹא בְּיִשְׂרָאֵל; וְדוֹר שְׁלִישִׁי מִתָּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּנִים אֲשֶׁר יֵלְדוּ לָהֶם, דוֹר שְׁלִישִׁי" וְגו'.

כ. מְצָרִית מִעֲבֵרַת שְׁנִיתִיָּה, בְּנָה שְׁנִי; מְצָרִי שְׁנִי שֶׁנֶּשֶׂא

כבד על התורה וטרח שיש בעשייתה על עמי הארצות, כדי שיפרשו; אם קבלו ולא פראו, וראו אותן שחזרו מאהבה - מקבלין אותן, שנאמר: "ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה, ותחדל לדבר אליה".

טו. לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה - בימי דוד, שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה, שמא בשביל המלכות והטובה הגדולה שהיו בה ישראל חזרו; שכל החזור מן הגוים בשביל דבר מהבלי העולם, אינו מגרי הצדק. ואף על פי כן היו גרים הרבה מתגוררים בימי דוד ושלמה בפני הדייטות, והיו בית דין הגדול חוששין להן, לא דוחין אותן, אחר שטבלו מכל מקום, ולא מקרבין אותן, עד שתראה אחריתן.

טז. ולפי שגיר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גיר ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר, ולא על פי בית דין גירום - וחשכן הכתוב כאלו הן גויות, ובאסורן עומדין. ועוד, שהוכיח סופן על תחלתן, שהן עובדות עבודה זרה שלהן, ובנו להן במות, והעלה עליו הכתוב כאלו הוא בנאן, שנאמר: "אז יבנה שלמה במה".

יז. גר שלא בדרך אחריו, או שלא הודיעוהו המצוות וענין, ומל וטבל בפני שלשה הדייטות - הרי זה גר; ואפלו נודע שבשביל דבר הוא מתגיר - הואיל ומל וטבל, יצא מכלל הגוים; וחוששין לו, עד שיתבאר צדקותו. ואפלו חזר ועבד עבודה זרה - הרי הוא כישראל משמר, שקדושי קדושי; ומצוה להחזיר אבדתו; מאחר שטבל, נעשה כישראל. ולפיכך קדם שמשון ושלמה נשותיהן, ואף על פי שנגלה סודן.

יח. ומפני זה אמרו חכמים: 'קשים להן גרים לישראל פנגע צרעת' - שרפן חזרו בשביל דבר, ומטעין את ישראל, וקשה הדבר לפרש מהן אחר שנתגירו. צא ולמד מה ארע במדבר במעשה העגל ובקברות התאנה; וכן רב הנסיונות - האספסוף היו בהן תחלה.

הלכות אסורי ביאה פ"ק יד

א. כיצד מקבלין גרי הצדק? כשיבוא להתגיר, ויבדקו אחריו ולא ימצאו עלה - אומרים לו: 'מה ראית שבאת להתגיר? אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוים דחופים ומסחפין [שפלים] ומטרפין, ויסורין באין עליהן? אמר: 'אני יודע, ואני כדאי' - מקבלין אותו מיד.

ב. ומודיעין אותו עקרי הדת, שהוא יחיד השם ואסור עבודה זרה; ומאריכין בדבר זה. ומודיעין אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות; ואין מאריכין בדבר זה. ומודיעין אותו ענין של מצוות. כיצד? אומרים לו: 'הוי יודע שעד שלא באת לדת זו - אם אכלת חלב, אי אתה ענוש פרת; אם חללת שבת, אי אתה ענוש סקילה; ועכשיו אחר שתתגיר - אם אכלת חלב, אתה ענוש פרת; אם חללת שבת, אתה ענוש סקילה'. ואין מרפין עליו ואין מדקדקין עליו, שמא יגרם לטרודו ולהטותו מדרך טובה

שימול ויטבל. וצריך לטבל בפני שלשה. והואיל והדבר צריך בית דין, אין מטבילין אותו בשבת, ולא ביום טוב, ולא בלילה; ואם הטבילוהו, הרי זה גר.

ז. גר קטן - מטבילין אותו על דעת בית דין, שזכות היא לו; מעברת שנתגירה וטבלה, אין בנה צריך טבילה. א טבל בינו לבין עצמו, ונתגיר בינו לבין עצמו, ואפלו בפני שנים - אינו גר. בא ואמר: 'נתגירתי בבית דינו של פלוני, והטבילוני' - אינו נאמן לבוא בקהל, עד שייבא עדים. **ח.** היה נשוי לישראלית, או לגיורת, ויש לו בנים, ואמר: 'נתגירתי ביני לבין עצמי' - נאמן לפסל את עצמו, ואינו נאמן לפסל את הבנים; וחזרו וטבל בבית דין.

ט. גיורת שראינה נהגת בדרך ישראל תמיד, כגון שתטבל לנדחה ותפריש תרומה מעסתה וכיוצא בזה, וכן גר שנהג בדרך ישראל, שטובל לקריו ועושה כל המצוות - הרי אלו בתוקף גרי צדק, ואף על פי שאין שם עדים שמעידין בפני מי נתגירו. ואף על פי כן, אם באו להתערב בישראל - אין משיאין אותם עד שייבאו עדים, או שיטבלו בפנינו, הואיל והחזקו גוים.

י. אבל מי שבא ואמר שהיה גוי, ונתגיר בבית דין - נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. במה דברים אמורים? בארץ ישראל ובאותן הימים, שחוקת הכל שם בתוקף ישראל. אבל בחוצה לארץ - צריך להביא ראיה, ואחר כך ישא ישראלי; ואני אומר, שזו מעלה ביחוסין.

יא. כשם שמלין ומטבילין את הגרים, כך מלין ומטבילין את העבדים הנלקחים מן הגוים לשם עבדות. הלוקח עבד מן הגוי, וקדם העבד וטבל לשם בן חורין - קנה עצמו; והוא שיאמר בעת טבילה: 'הריני טובל בפניכם לשם גרות'; ואם טבל בפני רבו, אינו צריך לפרש [שהוא לגירות], אלא כיון שטבל, נשתחרר. לפיכך צריך רבו לתקפו במים [להטיל עליו מלאכה בעודו במים], עד שיעלה והוא [עדיין] תחת שעבודו; וכך לא ניתן לפרש את הטבילה שהיא לשחרורו, ומודיעו בפני הדיין, שלשם עבדות מטבילו; ואין העבד טובל אלא בפני שלשה וביום, כגר, שמקצת גרות היא.

יב. כשישתחרר העבד, צריך טבילה אחרת בפני שלשה ביום, שבה תגמר גרותו ויהיה כישראל; ואין צריך לקבל עליו מצוות ולהודיעו עקרי הדת, שכבר הודיעוהו כשטבל לשם עבדות.

יג. ובמקוה הפשוט לטבילת נדה, שם מטבילין את הגרים ואת העבדים ואת המשחררים; וכל דבר שחוצץ בנדה, חוצץ בגרים ובעבדים ובמשחררים.

יד. אל יעלה על דעתך, ששמשון המושיע את ישראל, או שלמה מלך ישראל ידידה, נשאו נשים נכריות בגיורתן; אלא סוד הדבר כך הוא: שהמצוה הנכונה כשיבוא הגר או הגיורת להתגיר, בודקין אחריו - שמא בגלל ממון שיטל, או בשביל שררה שיוקף לה, או מפני הפחד, בא להפגס לדת; ואם איש הוא, בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית, ואם אשה היא, שמא עיניה נתנה בכחור מבחורי ישראל. אם לא נמצא להן עלה - מודיעין אותן

יא. גר שנתגיר ועבד שנשתחרר, הרי הוא כקטן שנולד, וכל שאר בשר שהיו לו כשהוא גוי או כשהוא עבד, אינן שאר בשר; ואם נתגיר הוא והן, אינו חייב על אחת מהן משום ערוה כלל.

יב. דין תורה, שממך לגר שישא אמו או אחותו מאמו שנתגירו; אבל חכמים אסרו דבר זה, כדי שלא יאמרו: 'באנו מקדשה חמורה לקדשה קלה', שאמש היתה זו אסורה לו, והיום מתרת. וכן גר שבא על אמו או אחותו והיא בגיורתה, הרי זה כבא על הנכרית.

יג. ביצד דין הגרים בעריות של שאר בשר? אם היה נשוי כשהוא גוי לאמו או לאחותו, ונתגירו - מפרישין אותן, כמו שבבבבנו; ואם היה נשוי לשאר עריות, ונתגיר הוא ואשתו - אין מפרישין אותן. גר אסור בשאר האם אחר שנתגיר, מדברי סופרים. ומתיר בשאר האב, אף על פי שיוצא בנדאי שנה שארו מאביו; כגון תאומים, שדבר ברור שאביו של זה הוא אביו של זה; ואף על פי כן, לא גזרו על שאר אביו. לפיכך נושא הגר אשת אחי מאביו, ואשת אחי אביו, ואשת אביו, ואשת בנו, אף על פי שנושאת לאחיו או לאביו או לאחיו אביו או לבנו אחר שנתגירו; וכן אחות אמו מאביו, ואחותו מאביו, ובתו שנתגירה - מתרת לו. אבל אינו נושא לא אחותו מאמו, ולא אחות אמו מאמה, ולא אשת אחיו מאמו שנושאה אחיו מאמו אחר שנתגיר; אבל אם נושאה אחיו כשהוא גוי, הרי זה מתרת לו.

יד. שני אחים תאומים שהיתה הורתם שלא בקדשה ולדתם בקדשה - חייבין משום אשת אח.

טו. הנושא גיורת ובתה הגיורת, או שתי אחיות מן האם - יושב עם אחת מהן, ומגרש השנייה; נשא גיורת ומתה - הרי זה מתיר לשא אמה או בתה; שלא גזרו אלא בחייהן. ומתיר אדם לשא שתי אחיות גיורות מן האב, שלא גזרו בשאר האב, כמו שבבבנו.

טז. השניות נעירות דרבנן מדוגה משנית בלן, לא גזרו עליהן בגרים. לפיכך מתיר הגר לשא אם אמו, ונושא אדם גיורת ואם אם אמה, או בת בתה, וכן שאר השניות. העבד מתיר לשא אמו כשהוא עבד, ואין צריך לו מר בתו ואחותו וכיוצא בהן - שפכר יצא מכלל גויים, ואין העריות האסורות על הגויים אסורות עליו, ולא בא לכלל ישראל, כדי שישארו עליו עריות האסורות על הגרים.

יז. ויראה לי, שאם בא העבד על זכור ובהמה, ויהגו, שאסור שתי עריות אלו שנה בכל אדם.

יח. עבדים שנשתחררו, הרי הן כגרים: כל שאסור לגרים - אסור להן, וכל המתיר לגרים - מתיר להן. נותן אדם שפחתו לעבדו או לעבד חבירו, ומוסר שפחה אחת לשני עבדים לכתחלה, ואינן צריכין שום דבר אלא הרי הן כבהמה. ושפחה שהיא מיוחדת לעבד זה או שאינה מיוחדת, אחת היא - לפי שאין אישות אלא לישראל, או לגויים על הגויים, אבל לא לעבדים על העבדים, ולא לעבדים על ישראל.

לדרך רעה, שבתחלה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון רבים; וכן הוא אומר: "בחבלי אדם אמשכם", ואחר כך "בעבותות אהבה".

ג. וכשם שמודיעין אותו ענין של מצוות, כך מודיעין אותו שוכרן של מצוות; ומודיעין אותו שבבבבית מצוות אלו יזכה לחיי העולם הבא, ושאין שם צדיק גמור אלא בעל חכמה שעושה מצוות אלו ויודע.

ד. ואמרין לו: 'הוי יודע, שהעולם הבא אינו צפון אלא לצדיקים, והם ישראל; וזה שתראה ישראל בצער בעולם הזה, טובה היא צפונה להם, שאינן יכולין לקבל רב טובה בעולם הזה באמות, שמא ירום לבבם ויתעו ויפסידו שבר העולם הבא, כענין שנאמר: "וישמך ישראל ויבצעט"'.
(ה.) ואין הקדוש ברוך הוא מכיא עליהם רב פרענות, כדי שלא יאבדו, אלא כל האמות בלן, והם עומדין; ומאריכין בדבר הזה, כדי לחבבן. אם חזר בו ולא רצה לקבל - הולך לדרכו. ואם קבל - אין משהין אותו, אלא מלין אותו מיד; ואם היה מהול - מטיפין ממנו דם ברית. ומשהין אותו עד שיתרפא רפואה שלמה, ואחר כך מטבילין אותו.

ו. ושלשה עומדין על גביו; ומודיעין אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות פעם שניה, והוא עומד במים. ואם היתה אשה - נשים מושיכות אותה במים עד צוארה, והדגין מבחוץ. ומודיעין אותה מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות, והיא יושבת במים; ואחר כך טובלת בפניהן, והם מחזירין פניהן ויוצאין, כדי שלא יראו אותה כשתעלה מן המים.

ז. אינה הוא גר תושב? זה גוי שקבל עליו שלא יעבד עבודה זרה, עם שאר המצוות שנצטוו בני נח, ולא מל ולא טבל - הרי זה מקבלין אותו, והוא מחסידי אמות העולם; ולמה נקרא שמו 'תושב'? לפי שממך לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל, כמו שבבבנו בהלכות עבודה זרה.

ח. ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג; אבל בזמן הזה, אפלו קבל כל התורה כלה חוץ מדקדוק אחד - אין מקבלין אותו.

ט. העבד הנלקח מן הגויים - אין אומרין לו: 'מה ראית שבאתי'; אלא אומרין לו: 'רצונך שתפנס בכלל עבדי ישראל ותהיה מן הכשרים, או לא? אם רצה, מודיעין לו עקרי הדת ומקצת מצוות קלות וחמורות וענין ושכרן, כמו שמודיעין את הגר; ומטבילין אותו בגר, ומודיעין אותו כשהוא במים. ואם לא רצה לקבל, מגלגלין עליו כל שנים עשר חדש, ומוכרו לגויים; ואסור לקימו יתר על כן. ואם התנה עמו מתחלה שלא ימול ויטבל, אלא יהיה כגר תושב - מתיר לקימו בעבדותו כשהוא גר תושב; ואין מקימין עבד כזה אלא בזמן היובל.

י. הגויים - אין אסור עליהן משום ערוה אלא אמו, ואשת אביו, ואחותו מאמו, ואשת איש, וזכור, ובהמה, כמו שיתבאר בהלכות מלכים ומלחמות; אבל שאר עריות מתרות להן.

יום חמישי ל' מנחם-אב ה'תשס"ט

הלכות אסורי ביאה פרק טו

א. איזה הוא "ממזר" האמור בתורה? זה הבא מערונה מן העריות - חוץ מן הנדה, שהבן ממנה פגום ואינו ממזר; אבל הבא על שאר העריות - בין באנס בין ברצון, בין בנדון בין בשנגנה - הולד ממזר. ואחד זכרים ואחד נקבות אסורין לעולם - שנאמר: "גם דור עשירי", כלומר לעולם.

ב. אחד ממזר שנשא ישראלית, או ישראלי שנשא ממזרת - כיון שבעלו אחר קדושין, לוקין; קדש ולא בעל, אינו לוקה. בעל ולא קדש, אינן לוקין משום ממזרת - שאין לה בכל חיבי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קדושין, אלא כהן גדול על אלמנה, כמו שיתבאר. המחזיר גרושתו משנשאת - הולד כשר, שהרי אינה ערוה.

ג. גוי ועבד הבא על בת ישראל - הולד כשר, בין בפנויה בין באשת איש, בין באנס בין ברצון; וגוי ועבד הבאים על הממזרת - הולד ממזר. וממזר הבא על הגויה - הולד גוי; נתגיר, הרי הוא כשר כשאר גרים. ואם בא על השפחה - הולד עבד; שחררו - הולד כשר כשאר עבדים משחררין, ומתר בבת ישראל.

ד. זה הכלל: בן הבא מן העבד, או מן הגוי, או מן השפחה, או מן הגויה - הרי הוא כאמו, ואין משגיחין על האב. לפי דבר זה, התירו לממזר לשא שפחה כדי לטהר את בניו - שהרי הוא משחרר אותה, ונמצאו בני חורין; ולא גורו על השפחה לממזר, מפני תקנת הבנים. ה. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, הבא על אשת איש - אותו הבן אין לו תקנה, מפני שצד ממזרות וצד עבדות מערבים בו; לפיכך אסור בשפחה, ונמצאו בניו כמותו לעולם.

ו. גוי הבא על השפחה ששטבלה, הרי זה עבד, ועבד ששטבל שבא על הגויה, הולד גוי - הלף אחר האם; אבל גוי הבא על שפחה גויה, או עבד גוי שבא על גויה בת חורין - הלף אחר הזכר.

ז. ממזר מתר לשא גיורת, וכן הממזרת מתרת לגר; והבנים משניהם ממזרים, שהנולד הולף אחר הפגום; שנאמר: "בקהל ה'", וקהל גרים אינו קרוי קהל ה'.

ח. גיורת שנשאת לגר, והולידו בן - אף על פי שהורתו ולדתו בקדשה, הרי זה מתר בממזרות. וכן בן בן בנו, עד שישתקע שם גיורתו ממנו, ולא יודע שהוא גר; ואחר כך יאסר בממזרות. ואחד הגרים ואחד עבדים משחררין, דין אחד לכלן.

ט. גר שנשא בת ישראל, או ישראל שנשא גיורת - הולד ישראלי לכל דבר, ואסור בממזרות.

י. שלשה ממזרים הן - ממזר ודאי, וממזר ספק, וממזר מדברי סופרים. איזה הוא ממזר ודאי? זה שבא מן הערונה הודאית, כמו שבארנו; וממזר ספק - זה שבא מספק ערוה, כגון הבא על אשה שנתקדשה ספק קדושין, או נתגרשה ספק גרושין, וכיצא בהן. האשה ששמעה

שמת בעלה, ונשאת, והרי בעלה קים, ובא בעלה עליה והיא תחת השני - הרי הבן ממזר מדברי סופרים. יא. פנויה שנתעברה מזנות, אמרו לה: 'מה הוא העבר הזה או הילוד הזה?' - אם אמרה: 'בן כשר הוא, ולישראל נבעלתי' - הרי זו נאמנת, והבן כשר, ואף על פי שרוב העיר שונאתה כה פסולים.

יב. ואם לא נבדקה אמו עד שמתה, או שהיתה חרשת או אלמנת או שוטה, או שאמרה: 'לפלוגי הממזר נבעלתי', או 'לפלוגי הנתיני' - אפלו אותו פלוגי מודה שהוא ממנו, הרי זה הילוד ספק ממזר; כשם שזנת עם זה שהודה לה, כך זנתה עם אחר. וזה הוא הנקרא 'שתוקי' - שמפיר את אמו, ואינו מפיר את אביו ודאי.

יג. וכן בן הנמצא בשוק, והוא הנקרא 'אסופי' - הרי הוא ספק ממזר, שאין אנו יודעין מה הוא.

יד. פנויה שזנתה, ואמרה: 'בן זה בן פלוגי הוא' - אם אותו פלוגי כשר, הרי הבן כשר; ואינה נאמנת להיות זה בנו של פלוגי. ויראה לי שחוששין לדבריה, ויהיה הבן אסור בקרובות אותו פלוגי, מספק. ואם אותו פלוגי ממזר - אינה נאמנת להיות הבן ממזר ודאי על פיה, כמו שבארנו, אלא יהיה ספק ממזר.

טו. אבל האב שהחזק שזה בנו, ואמר: 'בני זה ממזר הוא' - נאמן; ואם יש לבן בנים - אינו נאמן, שלא האמינה אותו תורה אלא על בנו, שנאמר: "כי את הכזב בן השנואה נכיר", נכירנו לאחרים.

טז. וכשם שנאמן לומר: 'בני זה בכור' - כך נאמן לומר שהוא ממזר, או בן גרושה, או בן חלוצה. וכן אם היתה אשתו מעברת - נאמן לומר: 'עבר זה אינו בני, וממזר הוא'; ויהיה ממזר ודאי. והאומר על עצמו שהוא ממזר, נאמן לאסר עצמו בבת ישראל; ואסור בממזרות, עד שיודע שהוא ממזר. וכן כמותו. ואם יש לו בני בנים - אינו נאמן לפסל בני בניו, ולא יפסל אלא עצמו.

יז. ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה - הרי הולד בחזקת ממזר; ואסור בבת ישראל, ואסור בממזרת. ואם נבדקה אמו ואמרה: 'מארוסי נתעברתי' - נאמנת, והולד כשר. ואם הכחישה הארוס ואמר: 'מעולם לא באתי עליה' - הרי הולד ממזר; שאפלו היה בחזקת בנו, ואמר: 'בני זה ממזר' - נאמן. והאשה אינה בחזקת זונה, אלא נאמנת לומר: 'לארוסי נבעלתי', ואינה זונה; ואם נשאת לכהן - לא תצא, וילדה ממנו כשר.

יח. היו העם מרננים אחריה, והיא ארוסה, עם ארוסה ועם אנשים אחרים - אף על פי שבא עליה ארוסה בבית חמיו, הרי זה ספק ממזר; כשם שהפקירה עצמה לארוסה, הפקירה לאחרים. ואם נבדקה ואמרה: 'עבר זה מארוסי' - הרי זה כשר, כמו שבארנו.

יט. אשת איש שהיתה מעברת ואמרה: 'עבר זה אינו מבעלי' - אינה נאמנת לפסלו, והרי הבן בחזקת פשוט; שלא האמינה תורה אלא האב. אמר האב: 'אינו בני', או שהיה בעלה במדינת הים - הרי זה בחזקת ממזר; ואם

והרי נאמר בתורה: "אל תחלל את בתך להזנותה"; ואמרו חכמים, שאם יעשה זה, נמצא אב נושא בתו ואח נושא אחותו. ואלו היה הדין שכל מי שאינו יודע אביו בודאי, אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו - לא היינו באים למדה הזאת לעולם, ולא תהיה הארץ מלאה זמה. הא למדת, שאין אוסרין צריכות ומחזיקין אותן בשאר פשר בספק, עד שיודע בודאי שזו ערוה עליו: שאם אתה אומר כן - כל היתומים שבעולם שלא הפירו אבותיהם, היו אסורין להנשא בכל מקום, שמה לפגוע בערוה.

ל. הולד שהיה משלך בדרך, ובא אחד ואמר: 'בני הוא, ואני השלכתיו' - נאמן; וכן אמו נאמנת. נאסף מן השוק, ובאו אביו ואמו אחר כך ואמרו: 'בנינו הוא' - אין נאמנין, הואיל ויצא עליו שם אסופי; ובשני רעבון נאמנין, שמפני הרעב השליכוהו והן רוצין שיזונו אותו אחרים, וילפיקו שחקו עד שנאסף.

לא. נמצא הולד מהול, או שהמלח [כדי להקשות איבריו], או שהחמל, או שהיה הכחל [משוחח] בעיניו, או הקמיעין בצוארו, או שנמצא תחת אילן מסבך שאין חיה נכנסת לו והיה סמוך לעיר, או שנמצא בבית הכנסת הסמוך לעיר, או בצדי רשות הרבים - אין בו משום אסופי; מאחר שהן משמרין אותו שלא ימות, בחזקת פשר הוא. אבל אם נמצא משלך באמצע הדרך, או רחוק מן העיר - אפלו תחת אילן או בבית הכנסת, או שנמצא תלוי באילן מקום שחיה מגעת לו - הרי זה אסופי.

לב. נאמנת חיה [מילדת] לומר: 'זה הבן כהן הוא', או 'לוי', או 'נחין', או 'ממזר' - מפני שלא החזק, ואין אנו יודעין יחוסו. במה דברים אמורים? בשהחזקה בנאמנות, ולא ערער עליה אדם. אבל אם ערער עליה אפלו אחד, ואמר: 'בשקר מעידה' - אינה נאמנת; והרי הבן בחזקת פשר, ואין לו יחוס.

לג. דבר ברור, שהשתוקי אסור לשא שתוקית, והאסופי אסור באסופית, מפני שהן ספקות; אבל ממזרים ודאיים ונתינים, מתרין לבוא זה בזה, והולד ממזר. ושתוקי ואסופי מתר בנתינים כשאר גרים, והולד ספק.

הלכות אסורי ביאה פרק טז

א. פצוע דכא וכורות שפכה שנשאו בת ישראל ובצעלו - לוקין, שנאמר: "לא יבא פצוע דכא וכורות שפכה בקהל ה'"; ומתירין לשא גיורת ומשחררת. ואפלו כהן שהוא פצוע דכא - מתר לשא גיורת ומשחררת, שאינו בקדשות; ואפלו נתינה או אחת מן הספקות, מתרת לו;

ב. הואיל ופצוע דכא אסור לבוא בקהל, לא גזרו בו על הנתינים ולא על הספקות. אבל פצוע דכא וכורות שפכה אסור בממזרת ודאית, שהרי אסורה מן התורה.

ג. איזה הוא פצוע דכא? כל שנפצעו הביצים שלו; וכורות שפכה - כל שנכרת הגיד שלו. ובשלשה איברין אפשר שיליד הזכר - בגיד, ובביצים, ובשכילין שבהן תתבשל שכבת הזרע, והן הנקראין 'חוטי ביצים'; וכיון שנפצע אחד משלשה אברים אלו, או נכרת, או נדוד - הרי זה פסול.

אמרה: 'מגוי ועבד נתעברתי' - הרי הולד פשר, שאין הפעל יכול להכחישו בדבר זה. ואין העבר משתקה במעי אמו יותר על שנים עשר חדש.

כ. אשת איש שיצא עליה קול שהיא מונה תחת בעלה, והכל מרגנין אחריה - אין חוששין לבניה שמה ממזרים הן, שרוב פעילות אצל הפעל. ומתר לשא בתה לכתחלה; אבל היא עצמה, חוששין לה משום זונה; ואם היתה פרוצה יותר מדי, אף לבניה חוששין.

כא. דין תורה שספק ממזר מתר לבוא בקהל, שנאמר: "לא יבוא ממזר בקהל ה'"; - ממזר ודאי אסור לבוא בקהל, ולא ספק; אבל חכמים עשו מעלה ביחוסין, ואסרו כל הספקות לבוא בקהל. לפיכך, ממזר ודאי מתר לשא ממזרת ודאית, אבל ממזר ספק, או שתוקי, או אסופי - אסור לשא בת ישראל.

כב. ואסור לשא ממזרת, ואפלו ממזרת מספק אסורה לו - שמה אחד מהם אינו ממזר והשני ממזר ודאי. וממזר של דבריהם מתר לשא ממזרת של דבריהם. וכן שאר הספקות אסורין לשא זה מזה.

כג. ביצד? שתוקים ואסופים וספק ממזרים, אסורים לבוא זה בזה; ואם נשאו - לא יקימו אלא יוציאו בגט, והולד ספק באבותיו. ואין לספקות אלו תקנה, אלא שישאאו מן הגרים; והולד הולך אחר הפגום.

כד. ביצד? שתוקי או אסופי שנשא גיורת או משחררת, או גר ומשחרר שנשאו שתוקית או אסופית - הולד שתוקי או אסופי.

כה. האסופי שנמצא בעיר שיש בה גויים, בין שהיה רב גויים או רב ישראל - הרי זה ספק גוי לענין יחוסין; קדש אשה - צריכה גט מספק. מי שהרגו, אינו נהרג עליו.

כו. הטבילוהו בית דין לשם גרות, או שטבל משהגדיל - הרי הוא כשאר אסופים הנמצאים בערי ישראל. היה רב העיר גויים, מתר להאכילו נבלות וטרפות; היה רב ישראל, מחזירין לו אבדתו בישראל. מחצה למחצה - מצוה להחיותו בישראל, ומפקחין עליו את הגל בשבת; והרי הוא לענין נזקין ככל ספק ממון - המוציא מחברו עליו הראיה.

כז. יראה לי, שכל מדינה שיש בה שפחה או גויה הראויה לולד - הואיל והאסופי הנמצא שם ספק גוי או ספק עבד, כשישאו הגיורת כמו שאמרנו, הרי זו ספק אשת איש, והבא עליה פטור: שאין הורגין מספק. וכן יראה לי, שהשתוקי שנשא אשה שאפשר שהיא ערוה עליו - הרי זו ספק אשת איש, שאין קדושין תופסין בעריות.

כח. ואיזו היא האשה שאפשר שתהיה ערוה עליו? כל אשה שהיה אביה או אחיה קים כשנתעברה בו אמו; וכל אשה שנתגרשה או נתאלמנה, שמה אשת אביו היא או אשת אחי אביו.

כט. ומנין אני אומר, שאין השתוקי והאסופי אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו? שהרי הכשר שנבדקה אמו, אינו אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו.

הלכות אסורי ביאה פרק יז

א. שלש נשים נאסרו על כל הפהנים - גרושה, זונה [נכרית או נישאה לאסור], וחללה [נולדה מאסורי כהונה]; ועל כהן גדול ארבע - אלו השלש, והאלמנה. אחד כהן גדול המשותף בשמן המשיחה או המרבה בכגדים, ואחד כהן העובד או כהן גדול שמנוהו ועבר, וכן כהן משותף מלחמה - כלן מצוין על הפתילה ואסורין באלמנה.

ב. כל כהן שנשא אחת מהשלש נשים, בין כהן גדול בין כהן הדיוט, ובצל - לוקה. ואם בא עליה דרך זנות - אינו לוקה משום זונה, או גרושה, או חללה, שנאמר: "לא יקחו" - עד שיקח ויבעל.

ג. אכל כהן גדול שבעל אלמנה - לוקה אחת, אף על פי שלא קדש, שנאמר: "ולא תחלה" - כיון שבעלה, חללה ופסלה לכהנה; אבל זונה וחללה וגרושה - הרי הן מחללות ועומדות קדם בעילתו. לפיכך לוקה כהן גדול לבדו על בעילת אלמנה אף על פי שאין שם קדושין; שהרי חללה, והוא מזוהר שלא יחלל כשרים - לא אשה, ולא זרעו.

ד. קדש כהן גדול אלמנה ובעלה - לוקה שנים: אחת משום "אלמנה לא יקח", ואחת משום "לא תחלה". ובין כהן גדול ובין כהן הדיוט שנשא אשה מן הארבע ולא בעל - אינו לוקה.

ה. וכל מקום שהוא לוקה - היא לוקה, וכל מקום שאינו לוקה - היא אינה לוקה; שאין הפירוש בין אשה לאיש לענשין, אלא בשפחה חרופה בלבד, כמו שבארנו.

ו. כל כהן הבא על הגויה, בין גדול בין הדיוט - לוקה משום זונה, שהרי אינה בת קדושין; והוא אסור בבעילת זונה, בין ישראלית בין גויה.

ז. החלוצה אסורה לכהן מדברי סופרים, מפני שהיא בגרושה; ומפני אותו מפת מרדות מדבריהם. כהן שנשא ספק חלוצה - אין מוציאין אותה מתחתיו, והיא כשרה וולדה כשר; מפני שלא גזרו על ספק חלוצה, אלא על חלוצה ודאית. וכן מי שהיתה ספק גרושה, או ספק זונה, או ספק חללה - מפני אותו מפת מרדות, ומוציא בגט.

ח. כלל גדול הוא בכל אסורים שבתורה, שאין אסור חל על אסור אלא אם כן היו שני האסורין באין כאחת, או שהיה האסור האחר מוסיף דברים אחרים על אותו האסור, או אם היה כולל דברים אחרים עם אסור זה.

ט. י. לפיכך אשה שהיתה אלמנה, ונעשת גרושה, ונעשת חללה, ונעשת זונה, ובא עליה כהן גדול אחר כך - לוקה ארבע מלקיות על ביאה אחת; לפי שהאלמנה אסורה לכהן גדול ומתרת להדיוט; חזרה להיות גרושה - נוסף בה אסור ונאסרה לכהן הדיוט, לפיכך נוסף בה אסור אחר על אסור האלמנה, וצדין היא מתרת לאכל תרומה. נעשת חללה - נוסף בה אסור, שהרי נאסרה בתרומה, וצדין היא מתרת לישראל. נעשת זונה - הואיל ויש שם זנות שאוסרת על ישראל אם זנתה אשתו ברצון, נוסף בה אסור אחר. והוא הדין לכהן הדיוט שבא על הגרושה שנעשת

ד. כיצד? נפצע הגיד או נדוף [נמער], או שנכרתה העטרה או למעלה מעטרה - פסול. ואם נכרת מראש העטרה, ונשתמר ממנה אפלו כחוט השערה מקף לכל הגיד - כשר; נכרת הגיד למעלה מעטרה כן - חיתוך של קולמוס או כמרוזב [= צינור; חיתוך מצד לצד] - כשר.

ה. נקב למטה מעטרה, כשר. נקבה העטרה עצמה - אם כשיראה קרי תצא שכבת זרע מן הנקב, פסול; נסתם הנקב, חזר להכשרו. נקב למטה מעטרה שפגגו למעלה בתוף העטרה, פסול - שהעטרה בלה מעפכת.

ו. נסתם שבייל שכבת זרע, וחזר לראות שכבת זרע משבייל שמשתיין בו - הרי זה פסול.

ז. נכרתו הביצים או אחד מהן, או שנפצעה אחת מהן, או שנדוכה, או שחטרה, או שנקבה - הרי זה פסול; נכרתו חוטי ביצים או אחד מהן, או שנדוף, או נפצע - הרי זה פסול.

ח. נקב חוט מחוטי הביצים לשבייל מי רגלים, והרי הוא מטיל מים משני מקומות, משבייל המים ומשבייל שכבת זרע - הרי זה כשר.

ט. כל פסול שאמרנו בענין זה, בשלא היו בידי שמים - כגון שפרתו אדם או כלב, או הכהו קוץ, וכיוצא בדברים אלו; אבל אם נולד כרות שפכה, או פצוע דכא, או שנולד בלא ביצים, או שחלה מחמת גופו ובטלו ממנו אברים אלו, או שנולד כהן שחין והמסה אותם או כרתן - הרי זה כשר לבוא בקהל, שכל אלו בידי שמים.

י. אסור להפסיד אברי הנרע - בין באדם בין בבהמה חיה ועוף, אחד טמאים ואחד טהורים, בין בארץ בין בחווצה לארץ; אף על פי שנאמר: "ובארצכם לא תעשו", מפני השמועה למדו שדבר זה נוהג בכל מקום; וענין הכתוב, לא יעשה זאת בישראל, בין בגופו בין בגופות אחרים. וכל המסרס - לוקה מן התורה בכל מקום; ואפלו מסרס אחר המסרס לוקה.

יא. כיצד? הרי שבא ונכרת את הגיד, ובא אחר ונכרת את הביצים או נתקן, ובא אחר ונכרת את חוטי הביצים, או שבא אחד ונעץ את הגיד, ובא אחר ונתקו, ובא אחר ונכרתו - כלן לוקין, ואף על פי שלא סרס האחרון אלא מסרס; בין באדם, בין בבהמה חיה ועוף. והמסרס את הנקבה, בין באדם בין בשאר מינים - פטור.

יב. המשקה עקרין [סם מערק] לאדם, או לשאר מינים, כדי לסרסו - הרי זה אסור, ואין לוקין עליו; ואשה מתרת לשתות עקרין שמסרסין אותה עד שלא תלד. הרי שכפת את האדם ושסה בו כלב או שאר חיות, עד שעשהו כרות שפכה, או שהושיבו במים או בשלג, עד שבטל ממנו אברי תשמיש - אינו לוקה, עד שסרס בידו. וראוי להכותו מכת מרדות.

יג. אסור לומר לגוי לסרס בהמה שלנו; ואם לקחה הוא מעצמו לסרס אותה, מתר. ואם הערים ישראל בדבר זה, קונסין אותו ומוכרה לישראל אחר; ואפלו לבנו הגדול מתר למכרה; אבל לבנו הקטן - אינו מוכרה לו ולא נותנה לו.

יום שישי א' אלול ה'תשס"ט

הלכות אסורי ביאה פֿרָק יח

א. מפי השמועה למדו, שהזונה האמורה בתורה - היא כל שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו אסור השוה בכל, או שנבעלה לחלל אף על פי שהיא מתרת להנשא לו. לפיכך, הנבעעת לכהמה - אף על פי שהיא בסקילה, לא נעשת זונה ולא נפסלה לכהנה, שהרי לא נבעלה לאדם. והבא על הנדה - אף על פי שהיא בכרת, לא נעשת זונה ולא נפסלה לכהנה, שהרי אינה אסורה להנשא לו.

ב. וכן הבא על הפנויה, אפלו היתה קדשה שהפקירה עצמה לכל - אף על פי שהיא במלקות, לא נעשת זונה, שהרי אינה אסורה להנשא לו. אבל הנבעלת לאחד מאסורי לאוין השוין בכל, ואינן מיחדין בפניהם, או מאסורי עשה, ואין צריך לומר למי שהיא אסורה לו משום ערוה, או לגוי ועבד הואיל והיא אסורה להנשא לו - הרי זו זונה.

ג. וכן הגיורת והמשתחררת - אפלו נתגירה ונשתחררה פחותה מבת שלש שנים - הואיל ואינה בת ישראל, הרי זו זונה ואסורה לכהן. מכאן אמרו: גוי או עבד או נתין או ממזר או גר עמוני ומואבי, או מצרי ואדומי ראשון ושני, או פצוע דבא וכרות שפכה, או חלל, שבאו על היהודית - עשו אותה זונה, ונפסלה לכהנה; ואם היתה כהנת, נפסלה מן התרומה. וכן יבמה שבא עליה זר, עשאה זונה. והאילוניית (אינה כשירה ללדת) מתרת לכהן, ואינה זונה.

ד. הבא על אחת מן השניות וכיוצא בהן, כגון הבא על קרובת חלוצתו או על חלוצתו - לא עשה אותה זונה; שהרי אינה אסורה להנשא לו מן התורה, כפי שבארנו בהלכות יבום.

ה. הא למדת, שאין היותה זונה תלוי בבעילה של אסור; שהרי הבא על הנדה ועל הקדשה, והנבעעת לכהמה - נבעלה בעילה של אסור, ולא נעשת זונה; ומי שנשא את לחלל - נבעלה בעילה של התר כמו שיתבאר, ונעשת זונה. ואין הדבר תלוי אלא בפגמיה; ומפי השמועה למדו, שאינה פגומה אלא מאדם האסור לה או מחלל, כמו שבארנו.

ו. כל הנבעלת לאדם שעושה אותה זונה - בין באנס בין ברצון, בין בידון בין בשגגה, בין בדרבה בין שלא בדרבה - משהערה בה, נפסלה משום זונה; ובכבוד שתהיה בת שלש שנים ויום אחד, ויהיה הבועל בן תשע שנים ויום אחד ומעלה. לפיכך אשת איש שנבעלה לאחר, בין באנס בין ברצון - נפסלה לכהנה.

ז. ואשת כהן שנאנסה - בעלה לוקה עליה משום טמאה, שנאמר: "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה". הכל בכלל, שאם נבעלו נאסרו על בעליהן; פרט לך הכתוב באשת ישראל שנאנסה שהיא מתרת לבעלה, שנאמר:

חללה ואחר כך זונה - שהוא לוקה שלש על ביאה אחת; אבל אם נשתנה סדר זה, אינו לוקה אלא אחת.

יא. מי שנתאלמנה מאנשים הרבה, או נתגרשה מאנשים הרבה - אין לוקין עליה אלא אחת על כל ביאה. אלמנה, בין מן הארוסין בין מן הנשואין - אסורה.

יב. כהן גדול שמת אחיו - אף על פי שהיא מן הארוסין, הרי זה לא יבם, אלא חולץ. נפלה לו יבמה והוא כהן הדיוט, ונתמנה להיות כהן גדול - אף על פי שעשה בה מאמר כשהוא כהן הדיוט, הרי זה לא יבם אחר שנתמנה; אבל אם ארס את האלמנה, ונתמנה להיות כהן גדול - הרי זה יכנס אחר שנתמנה. היתה מקדשת ספק קדושין, ומת ארוסה - הרי זו ספק אלמנה.

יג. מצות עשה על כהן גדול, שישא נערה בתולה; ומשתבגר - תאסר עליו, שנאמר: "והוא, אשה בכתוליה יקח" - "אשה", לא קטנה; "בכתוליה", לא בוגרת. הא כיצד? יצאת מפלל קטנות, ולכלל בגרות לא באה - זו נערה. ואינו נושא שתי נשים לעולם כאחת - שנאמר: "יקח אשה", אחת ולא שתיים.

יד. כהן גדול - לא ישא מבת עץ (שנשרו בתוליה ממכה), אף על פי שלא נבעלה. נבעלה שלא בדרבה, הרי זו נבעלת בדרבה; נבעלה לכהמה, הרי זו מתרת.

טו. כהן גדול שנשא בעולה - אינו לוקה, אבל מוציא בגט; נשא בוגרת או מבת עץ - הרי זה יקנס. ארס בעולה, ונתמנה כהן גדול - הרי זה יכנס אחר שנתמנה.

טז. אנס נערה בתולה או פתה אותה - אפלו אנסה או פתה כשהוא הדיוט, ונתמנה כהן גדול קדם שייכנס - הרי זה לא יכנס; ואם פנס, מוציא.

יז. ארס את הקטנה, ובגרה תחתיו קדם נשואין - הרי זה לא יכנס, מפני שנשתנה גופה; ואם פנס, לא יוציא.

יח. אחת גרושה מן הארוסין או מן הנשואין; אבל הממאנת - אפלו גרשה בגט, והחזירה ומאנה בו - הרי זו מתרת לכהן, כמו שבארנו בהלכות גרושין. וכל מי שאינה ראויה לחליצה - אם נחלצה, לא נפסלה לכהנה. יט. יצא עליו קול: 'איש פלוני כהן כתב גט לאשתו', או 'נתן גט לאשתו', והרי היא יושבת תחתיו ומשמשו - אין מוציאין אותה מתחת בעלה; ואם נשאת לכהן אחר, תצא מן השני.

כ. יצא שמה בעיר, שנתקדשה ונתגרשה מן הקדושין - חוששין לה, כמו שבארנו בהלכות גרושין. אבל אם יצא עליה קול שהיא חלוצה, אין חוששין לה.

כא. יצא קול על התולה שהיא בעולה - אין חוששין לה, ונתנשא לכהן גדול; יצא עליה קול שהיא שפחה - אין חוששין לה, ונתנשא אפלו לכהן. יצא לה שם שהיא מזונה בעיר - אין חוששין לה; ואפלו הוציאה בעלה משום שעברה על דת משה ויהודית, או בעדי דבר מלצר, ומת קדם שיתן לה גט - הרי זו מתרת לכהן; שאין אוסרין אשה מאלו אלא בעדות ברורה, או בהודאת פיה.

כמחצה על מחצה הוא. ואם נשאת - לא תצא, הואיל והיא אומרת: 'לכשר נבעלתי'.

טז. היתה אלמת, או חרשת, או שאמרה: 'איני יודעת למי נבעלתי', או שהיתה קטנה שאינה מפרת בין כשר לפסול - הרי זו ספק זונה; ואם נשאת לכהן - תצא, אלא אם כן היו שני הרבין המצויין אצלה פשרים.

יז. השבויה שנפדית, והיא בת שלש שנים ויום אחד או יתר - אסורה לכהונה, מפני שהיא ספק זונה; שמה נבעלה לגוי. ואם יש לה עד שלא נתיחד הגוי עמה, הרי זו כשרה לכהונה. ואפלו עבד או שפחה או קרוב, נאמן לעדות זו. ושתי שביות שהעידה כל אחת מהן לחברתה, הרי אלו נאמנות; הואיל ואסור כל הספקות פלן מדברי סופרים, לפיכך הקלו בשביות.

יח. וכן קטן שהיה מסיח לפי תמו, נאמן. מעשה באחד שנשפה הוא ואמו, והיה מסיח לפי תמו ואמר: 'נשפינו לבין הגויים; יצאתי לשאב מים - ודעתי על אמי; ללקט עצים - ודעתי על אמי' - והשיאו אותה חכמים לכהן על פיו.

יט. אין הבעל נאמן להעיד באשתו השבויה שלא נטמאת, שאין אדם מעיד לעצמו. וכן שפחתה לא תעיד לה; אבל שפחת בעלה מעידה לה. ושפחתה שהיתה מסיחה לפי תמה, נאמנת.

כ. כהן שהעיד לשבויה שהיא טהורה - הרי זה לא ישאנה, שמה עיניו נתן בה; ואם פדיה והעיד לה - הרי זה ישאנה, שאלו לא ידע שהיא טהורה, לא היה נותן מעותיו בה.

כא. האשה שאמרה: 'נשפיתי, וטהורה אני' - נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר; ואפלו היה שם עד אחד שמעיד שהיא שבויה. אבל אם יש שם שני עדים שנשפית - אינה נאמנת, עד שיעיד לה אחד שהיא טהורה. היו שם שני עדים שנשפית, ועד אחד מעיד שנטמאת, ואחד מכחיש אותו ומעיד לה שהיא טהורה, לא נתיחד עמה גוי עד שנפדית - אפלו זה שמעיד שהיא טהורה אשה או שפחה, הרי זו מתרת.

כב. מי שאמרה: 'נשפיתי, וטהורה אני', והתירוה בית דין להנשא, ואחר כך באו שני עדים שנשפית - הרי זו תנשא לכתחלה, ולא תצא מהתרה. ואפלו נכנס אחריה השפאי, והרי היא שבויה לפניה ביד אדוניה - הרי זו לא תצא מהתרה שהתירוה; ומשמרין אותה מעתה עד שתפדה.

כג. באו לה שני עדים אחר כך שנטמאת - אפלו נשאת, ואפלו היו לה בנים - הרי זו תצא; ואם בא עד אחד, אינו כלום. אמרה: 'נשפיתי, וטהורה אני, ויש לי עדים שאני טהורה' - אין אומרים: 'נמתין עד שיבואו עדים', אלא מתירין אותה מיד; ולא עוד, אלא אפלו יצא עליה קול שיש עליה עדי טמאה - מתירין אותה עד שיבואו; שבשביות הקלו.

כד. האב שאמר: 'קדשתי את בתי וגרשתי', והרי היא קטנה - נאמן. 'קדשתי וגרשתי' כשהיתה קטנה, והרי היא גדולה - אינו נאמן להחזיקה גרושה. 'נשפית

"והיא לא נתפשה"; אבל אשת כהן באסורה עומדת, שחרי היא זונה.

ח. אשת ישראל שנאנסה - אף על פי שהיא מתרת לבעלה, הרי זו אסורה לכהונה. אשת כהן שאמרה לבעלה: 'נאנסתי', או 'שגגתי וכא עלי אחד', או שבה עד אחד והעיד לו עליה שזנת, בין באנס בין ברצון - הרי זו אינה אסורה עליו, שמה נתנה עיניה באחר; ואם היא נאמנת לו, או העד נאמן לו, וסמכה דעתו לדבריהם - הרי זה יוציא, כדי לצאת ידי ספק.

ט. אשת כהן שאמרה לבעלה: 'נאנסתי' - אף על פי שהיא מתרת לבעלה כמו שבארנו, הרי היא אסורה לכל כהן שבעולם אחר שימות בעלה; שהרי הודת שהיא זונה, ואסרה עצמה ונעשת כחתיכה האסורה.

י. כהן שקדש אשה גדולה או קטנה, ואחר זמן בא עליה וטען שמצאה דרוסת איש - נאסרה עליו מספק, שמה קדם קדושין נבעלה, או אחר קדושין. אבל ישראל שטען טענה זו - לא נאסרה עליו, שיש כאן שני ספקות: שמה קדם קדושין, שמה אחר קדושין, ואפלו נאמר אחר קדושין - שמה באנס שמה ברצון, שהאנוסה מתרת לישראל כמו שבארנו.

יא. לפיכך, אם קדשה אביה לישראל, והיא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד, וטען שמצאה דרוסת איש - נאסרה עליו מספק; שאין כאן אלא ספק אחד - שמה באנס שמה ברצון - וספק אסור של תורה, להחמיר.

יב. כל אשה שקנא לה בעלה, ונסתרה [הסתתרה עם זר] ולא שתת מי סוטה - הרי זו אסורה לכהן, מפני שהיא ספק זונה; בין שלא רצת היא לשמות, בין שלא רצה הוא להשקותה, בין שהיתה שם עדות שמנעה אותה מלשמות, בין שקנאו לה בית דין, בין שהיתה מן הנשים שאינן ראויות לשמות - הואיל ולא שתת מכל מקום, הרי זו אסורה לכהונה מספק.

יג. פנויה שראויה נבעלה לאחד, והלך לו, ואמרו לה: 'מי הוא זה שבה עליך?' ואמרה: 'אדם כשר' - הרי זו נאמנת; ולא עוד, אלא אפלו ראויה מעברת, ואמרו לה: 'ממי נתעברת?' ואמרה: 'מאדם כשר' - הרי זו נאמנת, ותהיה מתרת לכהן.

יד. במה דברים אמורים? בשהיה המקום שנבעלה בו פרשת דרכים, או בקרנות שבשדות, שהכל עוברין שם, והיו רב העוברין שם כשרים, ורב העיר שממנה פרוש אלו העוברין כשרים - שחכמים עשו מעלה ביהוסין, והצריכו שני רבות. אבל אם היו רב העוברים פסולין, כגון גויים וממזרים וכיוצא בהם, אף על פי שרב המקום שבאו ממנו כשרים, או שהיו רב אנשי המקום פסולין, אף על פי שרב העוברין שם כשרים - חוששין לה שמה למי שפוסל אותה נבעלה, ולא תנשא לכהן לכתחלה; ואם נשאת, לא תצא.

טו. ראויה שנבעלה בעיר, או נהעברה בעיר - אפלו לא היה שוכן שם אלא גוי אחד או חלל אחד ועבד וכיוצא בהם, הרי זו לא תנשא לכתחלה לכהן; שכל הקבוע,

ד. כהן גדול שנשא בוגרת או מבת עץ, לא חללה; וכן אם בעל בעילה בלא נשואין, לא חללה.

ה. כהן הבא על ערוה מן העריות חוץ מנדה, או על אחת מחיבי לאוין השוין בכל - עשה אותה זונה, כמו שבארנו; חזר וביא עליה ביאה שניה, בין הוא בין כהן אחר - נעשת חללה, ונרעו ממנה חללים. לפיכך, כהן שפא על זקוקה ליבם, ונתעברה מביאה ראשונה - הולד פשר, לפי שאינה מאסורי כהנה; ונעשת זונה. חזר וביא עליה ביאה שניה, ונתעברה וילדה - היא חללה וילדה חלל, לפי שהוא מאסורי כהנה.

ו. וכן כהן הבא על הגיורת והמשחררת - חללה, ונרעו ממנה חללים. כהן שפא על הנדה, הולד פשר ואינו חלל - שאין אסור הנדה מיוחד בכהנים, אלא שנה בכל.

ז. כהן שנשא גרושה מעברה, בין ממנו בין מאחר, וילדה פשהיא חללה - הולד פשר, שהרי לא בא מטפת עברה. ח. כבר בארנו, שהחלוצה אסורה לכהן מדבריהם. לפיכך, כהן שבעל חלוצה - הרי זו חללה, ונרעו ממנה חללים; והכל מדבריהם. אבל כהן שפא על אחת מן השניות - היא פשרה, ונרעו ממנה פשרים; שאסור השניות אסור השנה בכל, ואינו מיוחד בכהנים.

ט. כהן שפא על ספק זונה, כגון ספק גיורת או משחררת, או שפא על ספק גרושה, וכן כהן גדול שפא על ספק אלמנה - הרי זו ספק חללה, וילדה ספק חלל.

י. נמצאו החללים שלשה - חלל מן התורה, וחלל מדבריהם, וספק חלל. וכל ספק חלל, נותנין עליו חמרי כהנים וחמרי ישראל: אינו אוכל בתרומה פישוראל, ולא מטמא למתים ככהן, ונושא אשה הראויה לכהן; ואם אבל, או נטמא, או נשא גרושה - מכין אותו מכת מרדות. והוא הדין לחלל של דבריהם. אבל חלל של תורה הודאי - הרי הוא כהן, ונושא גרושה, ומטמא למתים, שנאמר: "אמר אל הכהנים בני אהרן" - אף על פי שהן בני אהרן, עד שיהיו בכהונם.

יא. כהן זכר, הוא שאסור לשא חללה וזונה; ולפיכך אסור בגיורת ומשחררת, שהיא כזונה, כמו שבארנו. אבל הכהנת - מתרת להנשא לחלל ולגר ולמשחרר, שלא הזכירו כשרות להנשא לפסולין, שנאמר: "בני אהרן", ולא בנות אהרן.

נמצא הגר מתר לשא ממזרת, ומתר לשא כהנת.

יב. גרים ומשחררים שנשאו אלו מאלו והולידו בת - אפלו אחר כמה דורות - הואיל ולא נתערב בהן זרע ישראל, הרי אותה הבת אסורה לכהן; ואם נשאת - לא תצא, הואיל והורתה ולדתה בקדשה. אבל גר או משחרר שנשא בת ישראל, או ישראל שנשא גיורת ומשחררת - בתו פשרה לכהנה לכתחלה.

יג. גר עמוני שנשא בת ישראל, וכן מצרי שני שנשא בת ישראל - אף על פי שביאתם בעברה, והרי נשותיהן זונות כמו שבארנו - בנותיהם כשרות לכהנה לכתחלה.

יד. חלל שנשא פשרה, ורעו ממנה חללים; וכן בן בן, אפלו אחר אלף דור - שכן החלל הזכר, חלל הוא לעולם.

ופדיתה', בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה - אינו נאמן; שלא האמינה אותו תורה אלא לאסרה משום אישות, שנאמר: "את בתי נתתי לאיש הזה", אבל לא לפסלה משום זנות.

כה. אשת כהן שנאסרה עליו משום שבויה - הואיל והדבר ספק, הרי זו מתרת לדור עמו בחצר אחת; ובלבד שיהיו עמו בניו ובני ביתו תמיד לשמרו.

כו. עיר שפאה במצור ונכבשה - אם היו הגוים מקיפין את העיר מכל רוחותיה, כדי שלא תמלט אשה אחת עד שינאו אותה ותעשה ברשותה - הרי כל הנשים שבתוכה פסולות לכהנה כשבויות, שפא ונבעלו לגוים; אלא מי שהיתה מבת שלש שנים ולמטה, כמו שבארנו.

כז. ואם היה אפשר שתמלט אשה אחת ולא ידעו בה, או שהיתה בעיר מחבוא אחת, אפלו אינה מחזקת אלא אשה אחת - הרי זו מצלת על הכל.

כח. כיצד מצלת? כל אשה שאמרה: 'טהורה אני' - נאמנת, ואף על פי שאין לה עד; מתוך שיכולה לומר: 'נמלטתי כשנכבשה העיר', או 'במחבוא הייתי ונצלתי' - נאמנת לומר: 'לא נמלטתי ולא נחבאתי, ולא נטמאתי'.

כט. כמה דברים אמורים; בגדוד של אותה מלכות, שהן מתישבין בעיר ואינן יראין; לפיכך חוששין להן שפא בעלו. אבל גדוד של מלכות אחרת שפשט ושתף ועבר - לא נאסרו הנשים, מפני שאין להן פנאי לבעל; שהן עוסקים בשלל ובזיון להן. ואם שבו נשים ונעשו ברשותה - אף על פי שרדפו אחריהן ישראל והצילו אותן מידן - הרי הן אסורות.

ל. האשה שנחבשה ביד גוים על ידי ממון - מתרת; ועל ידי נפשות - אסורה לכהנה. לפיכך, אם היה בעלה כהן - נאסרה עליו. כמה דברים אמורים? בזמן שיד ישראל תקיפה על הגוים, והן יראין מהן; אבל בזמן שיד הגוים תקיפה - אפלו על ידי ממון - כיון שנעשת ברשות גוים, נאסרה; אלא אם בן העיד לה אחד כשבויה, כמו שבארנו.

הלכות אסורי ביאה פרק יט

א. איזו היא חללה? זו שנולדה מאסורי כהנה; וכן אחת מן הנשים האסורות לכהנה שנבעלה לכהן, נתחללה. אבל כהנה עצמו שעבר העברה, לא נתחלל.

ב. ובין שנבעלה באנס בין שנבעלה בשגגה, בין בדרבה בין שלא בדרבה - משהערה בה, נתחללה; והוא שיהיה כהנה בן תשע שנים ויום אחד ומעלה, ויהיה זה האסורה לו בת שלש שנים ויום אחד ומעלה.

ג. כיצד? כהן בן תשע שנים ויום אחד שפא על הגרושה או על הזונה, וכהן גדול שפא עליהן או על האלמנה, או שנשא בעולה וביא עליה - הרי אלו נתחללו לעולם; ואם הוליד ממנה בן, בין זה שחללה בין כהן אחר - הולד חלל. אבל כהן שקדש אשה מאסורי כהנה, ונתאלמנה או נתגרשה מן הארוסין - לא נתחללה. ואם נשאת - אף על פי שלא נבעלה, נתחללה; שכל נשואה בחזקת בעולה, אף על פי שנמצאת בתולה.

כג. משפחה שנתערב בה ספק חלל - כל אלמנה מאותה משפחה, אסורה לכהן לכתחלה; ואם נשאת - לא תצא, מפני שהן שתי ספקות: שמה זו אלמנת אותו חלל, שמה אינה אלמנתו; ואם נאמר שהיא אלמנתו - שמה חלל הוא, שמה אינו חלל. אבל אם נתערב בה חלל ודאי - כל אשה מהן אסורה לכהן עד שיבדק, ואם נשאת תצא. והוא הדין אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי - שאשת ממזר ואשת חלל לכהנה, אסור אחד הוא כמו שבארנו.

הלכות אסורי ביאה פרק כ

א. כל הכהנים שבזמן הזה - בחזקה הם כהנים, ואין אוכלין [תרומה] אלא בקדשי הגבול [בגבולי א"י ולא בירושלים]; והוא שתהיה תרומה של דבריהם; אבל תרומה של תורה, וחלה של תורה - אין אוכל אותה אלא כהן מִיִּחָס. **ב.** איזה הוא כהן מִיִּחָס? כל שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן, ופלוני בן פלוני עד איש פלוני שאינו צריך בדיקה, והוא הכהן ששמש על גבי המזבח; שאלו לא בדקו בית דין הגדול אחריו, לא היו מניחין אותו לעבד. לפיכך אין בודקין מן המזבח ולמעלה, ולא מן הסנהדרין ולמעלה - שאין ממנין בסנהדרין אלא כהנים לזוים וישראלים מִיִּחָסין.

ג. חלה בזמן הזה, ואפלו בארץ ישראל - אינה של תורה, שנאמר: "בבאכם אל הארץ" - ביאת בלכם, ולא ביאת מקצתכם; וכשעלו בימי עזרא, לא עלו כלם. וכן תרומה בזמן הזה, של דברי סופרים; ולפיכך אוכלין אותה הכהנים שבזמננו, שהן בחזקה.

ד. מי שהעידו לו עדים, שראוהו שהיה אוכל תרומה של תורה - הרי זה מִיִּחָס; ואין מעלין ליחוסין לא מנשיאות פנים, ולא מקריאה בתורה ראשון, ולא מחלוק תרומה בכית הגרנות, ולא על פי עד אחד.

ה. כהן מִיִּחָס שאמר: 'בני הוא זה, וכהן הוא' - אין מעלין אותו ליחוסין על פיו, עד שיביא עדים שהוא בנו. **ו.** כהן מִיִּחָס שיצא הוא ואשתו שידענו שהיא כשרה, למדינה אחרת, ובא הוא והיא, ובנים פרוכין אחריה, ואמר: 'אשה שיצאת עמי היא זו, ואלו בניה' - אינו צריך להביא עדים לא על האשה, ולא על הבנים. 'מתה, ואלו בניה' - צריך להביא עדים שאלו בניה; ואינו צריך להביא עדים על אמן שהיתה כשרה, מפני שכבר החזק שיצא מעמנו באשה כשרה.

ז. יצא כהן מִיִּחָס למדינה אחרת, ובא הוא ואשתו ובניו, ואמר: 'אשה זו נשאתי, ואלו בניה' - צריך להביא עדים שאשה זו כשרה, ואינו מביא עדים שאלו בניה; והוא שהיה פרוכין אחריה. ואם בא בשתי נשים, והביא ראיה על האחת - אף על פי שהבנים קטנים ופרוכין אחריה, צריך להביא ראיה עליהן; שמה בניה מן האחרת הם, ונכרכו אחר זה המיחוס.

ח. בא הוא ובניה, ואמר: 'אשה נשאתי ומתה, ואלו בניה' - מביא עדים שאותה האשה כשרה היתה, ואלו בניה.

ואם היתה בת - אסורה לכהנה, שהרי היא חללה. אבל ישראל שנשא חללה, הולד כשר; לפיכך אם היתה בת, הרי זו תנשא לכהנה.

טו. כהנים לזוים וישראלים - מתירין לבוא זה בזה, והולד הולף אחר הזכר; לזוים וישראלים וחללים - מתירים לבוא זה בזה, והולד הולף אחר הזכר, שנאמר: "ויתילדו על משפחתם לבית אבתם" - בית אביה היא משפחתו, ואין בית אמו משפחתו.

טז. לזוים וישראלים וחללים וגרים ומשחרים - מתירים לבוא זה בזה. והגר והמשחרר שנשא לזויה, או ישראלית, או חללה - הרי הבהן ישראל; וישראל או לוי או חלל שנשא גיורת, או משחררת - הולד הולף אחר הזכר.

יז. כל המשפחות בחזקת פשויות, ומתיר לשא מהן לכתחלה. ואף על פי כן, אם ראית שתי משפחות שמתגרות זו בזו תמיד, או ראית משפחה שהיא בעלת מצה ומריבה תמיד, או ראית איש שהוא מרבה מריבה עם הכל ועז פנים ביותר - חוששין להן, וראוי להתרחק מהן; שאלו מיני פסלנות הן. וכן כל הפוסל את אחרים תמיד, כגון שנותן שמך במשפחות או ביחידים, ואומר עליהן שהן ממזרים - חוששין לו שמה ממזר הוא; ואם אמר עליהן שהן עבדים, חוששין לו שמה עבד הוא; שכל הפוסל, כמומו הוא פוסל. וכן כל מי שיש בו עוות פנים, ואכזריות, ושונא את הבריות, ואינו גומל להן חסד - חוששין לו ביותר, שמה גכעוני הוא; שסימני ישראל האמה הקדושה - ביטנים, רחמנים, וגומלי חסדים; ובגכעונים הוא אומר: "והגכענים לא מבני ישראל המה" - לפי שהעוה פניהם, ולא נתפסו, ולא רחמו על בני שאול, ולא זכרו לישראל חסד למחל לבני מלכם, והם עשו עמהם חסד והרחמים בתחלה.

יח. משפחה שקרא עליה ערער, והוא שיעידו שנים שנתערב בהן חלל או ממזר, או שיש בהן עבדות - הרי זו ספק. ואם משפחת כהנים היא - לא ישא ממנה אשה, עד שיבדק עליה ארבע אמהות שהן שמונה: אמה, ואם אמה, ואם אבי אמה, ואם אבי אמה; וכן הוא בודק על אם אביה, ואם אם אביה, ואם אבי אביה, ואם אבי אביה. **יט.** ואם היתה משפחה זו שקרא עליה ערער וישראלים או לזוים, מוסיף לבדק וזג אחד; ונמצא בודק עשר אמהות, שהערוכ בלזוים וישראלים יתר מן הכהנים.

כ. ולמה בודק בנשים בלבד? מפני שהאנשים - בכל עת שיריבו זה את זה, יתרוף את חברו בפסול שיש בו ביחוסו, ואלו היה שם פסול, היה נשמע; אבל הנשים, אין מקרפות ביחוסין.

כא. ולמה יבדק האיש כשירצה לשא ממשפחה זו שהורעה חזקתה, ולא תבדק אשה שתנשא לה? מפני שלא הזהירו כשרות להנשא לפסולין.

כב. כל שקורין לו 'ממזר' ושותק, או 'נתין' ושותק, או 'חלל' ושותק, או 'עבד' ושותק - חוששין לו ולמשפחתו, ואין נושאין מהן אלא אם כן בודקין אחריהן כמו שבארנו.

בא עד אחד אחר כף והעיד שהוא כשר, מעלין אותו לכהנה - שנה האחרון מצטרף לעד ראשון, והרי שניהם מעידים שהוא כשר ושנים מעידים שהוא פסול, ידחו אלו ואלו וידחה הקול, שהשנים כמאה - וישאר בהן בחזקת אכיו. יז. אשה שלא שטה שלשה חדשים אחר בעלה, וילדה, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבועה לאחרון, והיא אחד מהן מהן כהן ויהא ישראל - הרי זה ספק כהן; וכן אם נתערב ולד כהן בולד ישראל, והגדילו התערבות - כל אחד מהן ספק כהן. ונותנין עליהן חמרי ישראל וחמרי כהנים: נושאים נשים הראויות לכהנה, ואין מטמאין למתים, ולא אוכלין בתרומה; ואם נשאו גרושה, מוציאין ואינן לזקין. יח. שני כהנים שנתערבו ולדוניהם, או אשת כהן שלא שטה אחר בעלה שלשה חדשים, ונשאת לכהן אחר, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או בן שבועה לאחרון - נותנין על הולד חמרי שניהם: הוא אונן עליהם, והן אוננין עליו; הוא אין מטמא להן, והן אינן מטמאין לו; ועולה במשקמו של זה ושל זה, ואינו חולק - ואם היו שניהם במשקמם אחד ובית אב אחד, נוטל חלק אחד. יט. במה דברים אמורים? בזמן שהן באין מבית גשואין. אכל בזנות, גזרו חכמים שמשותקין אותו מדין כהנה כלל - הואיל ואינו יודע אכיו הודאי, ונאמר: "והיתה לו ולזרעו אחריו", עד שיהיה זרעו מיחס אחריו. כ. כיצד? עשרה כהנים שפרש אחד מהם ובעל, שהרי הולד כהן ודאי, ואף על פי כן, הואיל ואינו יודע אכיו שיתניחם לו - משותקין אותו מדין כהנה; ואינו עובד, ולא אוכל תרומה, ולא חולק. ואם נטמא למתים או נשא גרושה - לוקה, שאין כאן ספק היתר.

יום שבת קודש ב' אלול ה'תשס"ט

הלכות אסורי ביאה פ"ק כא

א. כל הבא על ערוה [= האסורה מהתורה] מן העריות דרך אברים [שהם לא אברי ביאה], או שחבק ונשק דרך תאנה ונהנה בקרוב בשר - הרי זה לוקה מן התורה, שנאמר: "לבלתי עשות מחקות התועבות"; ונאמר: "לא תקרבו לגלות ערוה", כלומר: לא תקרבו לדברים המביאין לידי גלוי ערוה. ב. והעושה דבר מחקות אלו, הרי הוא חשוד על העריות. ואסור לאדם לקרן בדין וברגליו או לרמוז בעיניו, לאחת מן העריות, וכן לשחק עמה או להקל ראש. ואפלו להריח בשמים שעליה או להביט בנפיה - אסור; וממין המתכפן לדבר זה מפת מרדות. והמסתכל אפלו באצבע קטנה של אשה, ונתכפן להנות - כמי שנסתכל במקום התרף; ואפלו לשמע קול הערוה או לראות שער - אסור. ג. והדברים האלו אסורין בחיבי לאוין. ומתיר להסתכל בפני הפנויה ולבדקה, בין בתולה בין בעולה - כדי שיראה אם היא נאה בעיניו, ישאנה; ואין בזה צד אסור. ולא עוד, אלא ראוי לעשות כן. אכל לא יסתכל דרך זנות; הרי הוא אומר: "ברית כרתי לעיני, ומה אתבונן על בתולה".

וכדין הזה דנין בישראל מיחס וכלוי מיחס; ואחר כך נעיד על בנו זה שהוא מיחס, כדי שיהיה ראוי לסנהדרין.

ט. אין מעלין משטרות לכהנה. כיצד? הרי שיהיה כתוב בשטר: 'פלוגי כהן לזה מפלוני או הללו כף וכף', והעדים מלמטה - אין מחזיקין בהן זה שהוא מיחס, שמה לא העידו אלא על המלוה. במה דברים אמורים? לענין יחוס. אכל לתוקה שיהיה כהן ככהני זמן זה, ואיכל בתרומה וחלה של דברי סופרים ובשאר קדשי הגבול - מעלין מן השטרות, ועל פי עד אחד, ומנשיאות בפנים, ומקריאה בתורה ראשון.

י. וכן כהן שאמר: 'בני זה כהן' - נאמן להאכילו בתרומה ולהיותו בחזקת כהן; ואינו צריך להביא ראיה, לא על הכהנים ולא על האשה.

יא. שנים שבאו למדינה, זה אומר: 'אני וחברי כהן', וזה השני אומר: 'אני וחברי כהן' - אף על פי שגראין כגומלין זה את זה, הרי אלו נאמנין; ושניהם בחזקת כהנים. וכן עד אחד שאמר: 'ראיתי זה שנשא כפיו', או 'שאכל בתרומה', או 'שחלק על הגר', או 'שקרא בתורה ראשון וקרא אחריו לוי' - מחזיקין אותו לכהנה על פיו. וכן אם העיד שנה קרא שני בתורה אחר כהן, מחזיקין אותו בלויה.

יב. העיד שראה זה שחלק עם אחיו בבית דין, תרומה שהניח להן אביהן כהן - אין מעלין אותו לכהנה בעדות זו; שמה חלל הוא, ולקח חלק גרשתו מתרומה למכור.

יג. מי שבא בזמן הזה, ואמר: 'כהן אני' - אינו נאמן, ואין מעלין אותו לכהנה על פי עצמו; ולא יקרא בתורה ראשון, ולא ישא את כפיו, ולא יאכל בקדשי הגבול - עד שיהיה לו עד אחד. אכל אוסר עצמו בגרושה וזונה וחללה, ואינו מטמא למתים. ואם נשא, או נטמא - לוקה; והנבעלת לו ספק חללה.

יד. ואם היה מסיח לפי תמו, נאמן. כיצד? מעשה באחד שהיה מסיח לפי תמו, ואמר: 'זכור אני בשאני תינוק, והייתי מרכב על כתפו של אבי שהוציאני מבית הספר, והפשיטני בפתני והטבילוני לאכל תרומה לערב, וחברי בודלין ממני, והיו קוראין אותי יוחנן אוכל חלות'; והעלהו רבנו הקדוש לכהנה על פי עצמו.

טו. נאמן גדול לומר: 'זכור אני כשהייתי קטן, וראיתי פלוני טובל ואוכל בתרומה לערב'; ומחזיקין אותו בכהנה, בעדותו. מי שבא בזמן הזה, ואמר: 'כהן אני', ועד אחד מעיד לו: 'שאני יודע באכיו של זה שהוא כהן' - אין מעלין אותו לכהנה בעדות זו, שמה חלל הוא; עד שיעיד שנה כהן הוא. אכל אם החזק אכיו כהן, או שבאו שנים והעידו שאכיו של זה כהן - הרי הוא בחזקת אכיו.

טז. מי שהחזק אכיו כהן, ויצא עליו קול שהוא בן גרושה או בן חלוצה - חוששין לו, ומורדין אותו; בא עד אחד אחר כך והעיד שהוא כשר, מעלין אותו לכהנה על פיו. באו שנים אחר כך והעידו שהוא חלל, מורדין אותו מן הכהנה;

יא. אין דעת חכמים נוחה ממי שהוא מרבה בתשמיש המטה, ויהיה מצוי אצל אשתו תמיד בתרנגול; ופגום הוא עד מאד, ומעשה בורים. אלא כל הממעט בתשמיש, משבח; והוא, שלא יבטל עונה אלא מדעת אשתו. ולא תקנו בראשונה לבעלי קראין שלא יקראו בתורה עד שיטבילו, אלא כדי למעט בתשמיש המטה.

יב. וכן אסרו חכמים שישמש אדם מטתו, ולבו מחשב באשה אחרת. ולא יבעל מתוך שכרות, ולא מתוך מריבה, ולא מתוך שנאה, ולא יבוא עליה בעל כחה והיא יראה ממנו, ולא כשיהיה אחד מהן מנדה, ולא יבוא עליה אחר שגמר בלבו לגרשה. ואם עשה כן – הבנים אינן הגונים, אלא מהן עזי פנים, ומהן מורדין ופושעים.

יג. וכן אמרו חכמים, שכל אשה חצופה שהיא תובעת תשמיש בפיה, או המפתה אשה לשם נשואין, או המתכבד לבוא על רחל אשתו ובא על לאה אשתו, ומי שלא שקה אחר בעלה שלשה חדשים והרי הבן ספק – כל אלו, הבנים תלודים מהן הן המורדים והפושעים שישוריי הגלות בוררין אותן.

יד. ואסור לאדם לבוא על אשתו בשנאים ובחובות, או בגנות ופרדסין, אלא בבית דירה – שלא יראה פגנות, וינגילו עצמן לידי זנות; והבועל אשתו במקומות אלו, מכין אותו מכת מרדות. וכן המקדש בביאה, והמקדש בשוק, והמקדש בלא שדוף – מכין אותו מכת מרדות.

טו. ואכסנאי [אורח] אסור בתשמיש המטה, עד שיתור לביתו. וכן אסרו חכמים על האיש שידור בבית חמיו, שזו עזות פנים היא; ולא יפנס עמו למרחץ.

טז. וכן לא יפנס אדם למרחץ עם אביו, ולא עם בעל אחותו, ולא עם תלמידו; ואם היה צריך לתלמידו, מתר להפנס עמו. ויש מקומות שנהגו שלא יפנסו שני אחים כאחד למרחץ.

יז. לא יהלכו בנות ישראל פרוצי ראש בשוק, אחת פנויה ואחת אשת איש. ולא תלף אשה בשוק, ובנה אחריה – גזרה שמה יתפסו בנה ותלף אחריו להחזירו, ויתעללו בה הרשעים שתפסוהו דרך שחוק.

יח. אסור להוציא שכבת זרע לבטלה; לפיכך, לא יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ, ולא ישא קטנה שאינה ראויה לולד. אבל אלו שמנאפין ביד ומוציאים שכבת זרע – לא די שהוא אסור גדול, אלא שעושה זה בנדוי הוא יושב; ועליהם נאמר: "ידיכם, דמים מלאו", ובאלו הרגו נפש.

יט. וכן אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת, או יביא עצמו לידי ההור; אלא אם יבוא לו ההור – יסיע לבו מדברי הבאי והשחתה, ויפנה לדברי תורה שהיא "אילת אהבים ויעלת חן". לפיכך אסור לאדם לישן על ערפו ופניו למעלה, עד שיטה מעט כדי שלא יבוא לידי קשוי.

כ. ולא יסתכל בבהמה חיה ועוף, בשעה שמוזקקין זכר לנקבה; ומתיר למרביעי בהמה להכניס במכחול בשפופרת, מפני שהן עסקין במלאכתן ולא יבואו לידי ההור.

כא. וכן אסור לאדם להסתכל בנשים בשעה שהן עומדות

ד. ומתיר לאדם להביט באשתו כשהיא נדה, ואף על פי שהיא ערוה, ואף על פי שיש לו הנאת לב בראייתה; הואיל והיא מתרת לו לאחר זמן, אינו בא בזה לדבר מכשול. אבל לא ישחק ולא יקל ראש עמה, שמה ירגיל לעברה.

ה. אסור להשתמש באשה כלל, בין גדולה בין קטנה, בין שפחה בין משחררת – שמה יבוא לידי ההור. באיזה שמוש אמרו? כגון רחיצת פניו ידיו ורגליו, והצעת המטה בפניו, ומזיגת הכוס – שאין עושה לאיש דברים אלו, אלא אשתו בלבד. ואין שואלין בשלום אשה כלל, ואפילו על ידי שליח.

ו. המחבק אחת מן העריות שאין לבו של אדם נוקפו [חושש] עליהן, או שנשק אחת מהן – כגון אחותו הגדולה, ואחות אמו, וכיוצא בהן – אף על פי שאין שם תאנה ולא הנאה כלל, הרי זה מגנה ביותר. ודבר אסור הוא, ומעשה טפשים הוא – שאין קרובין לערוה כלל, בין גדולה בין קטנה, חוץ מהאם לבנה, והאב לבתו.

ז. כיצד? מתר האב לחבק בתו, ולנשקה, ותישן עמו בקרוב בשר, וכן האם עם בנה – כל זמן שהן קטנים. הגדילו ונעשה הבן גדול והבת גדולה, עד שיהיו "שדים נכנו ושערך צמח" – זה ישן בכסותו, וזה ישן בכסותו. ואם היתה הבת בשעה לעמד בפני אביה ערמה, או שנשאת, וכן אם האם בשעה לעמד בפני בנה ערמה, אף על פי שהן קטנים – משהגיעו להכלם מהן, אין לישן עמהן אלא בכסותן.

ח. נשים המסוללות זו בזו – אסור, וממעשה מצרים הוא שהזהרנו עליו, שנאמר: "כמעשה ארץ מצרים וכו' לא תעשו"; אמרו חכמים: מה היו עושים? איש נושא איש, ואשה נושאה אשה, ואשה נשאת לשני אנשים. אף על פי שמעשה זה אסור, אין מלקין עליו – שאין לו לאו מיוחד, והרי אין שם ביאה כלל; לפיכך אין נאסרות לפניה משום זנות, ולא תאסר אשה על בעלה בזה – שאין כאן זנות. וראוי להפנות מפת מרדות, הואיל ועשו אסור. ויש לאיש להקפיד על אשתו בדבר זה, ולמנע הנשים הידועות בכך מלהפנס לה ומלצאת היא אליהן.

ט. אשתו של אדם מתרת היא לו; לפיכך, כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו, עושה – בועל בכל עת שירצה, ומנשק בכל אבר שירצה, ובא עליה בין בדרבה, בין שלא בדרבה, בין דרך אברים. ואף על פי כן, מדת חסידות שלא יקל אדם את ראשו לכה, ושיקדש עצמו בשעת תשמיש, כמו שבארנו בהלכות דעות; ולא יסור מדרך העולם ומנהגו, שאין דבר זה אלא כדי לפרות ולרבות.

י. אסור לאדם לשמש מטתו לאור היר; הרי שהיתה ליל שבת, ולא היה לו בית אחר, והיה היר דולק – הרי זה לא ישמש כלל. וכן אסור לישראל לשמש מטתו ביום, שעזות פנים היא. ואם היה תלמיד חכמים, שאינו בא להמשך בכך – הרי זה מאפיל בטליתו, ומשמש; ואין נזקקין לדבר זה אלא מפני צרף גדול. ודרך קדשה, לשמש באמצע הלילה.

אלא מת בלא בנים, או מת הוא או היא במהרה, או קטטה תהיה ביניהן. אבל תלמיד חכמים שנשא כהנת, הרי זה נאה ומשבח - הרי תורה וכהנה כבוד.

לב. לא ישא אדם בת עם הארץ - שאם מת או גולה, בניו עמי הארץ יהיו; שאין אמן יודעת כתר התורה. ולא ישיא בתו לעם הארץ - שכל הנותן בתו לעם הארץ, כמי שפסטה ונתנה לפני הארי: מה הארי דורס ואוכל, אף עם הארץ מכה ובועל, ואין לו בשת פנים. ולעולם ימכר אדם כל מה שיש לו, וישא בת תלמיד חכמים - שאם מת או גולה, בניו תלמידי חכמים; וכן ישיא בתו לתלמיד חכמים - שאין דבר מגנה ולא מריבה בביתו של תלמיד חכמים.

הלכות אסורי ביאה פרק כב

א. אסור להתיחד עם ערוה מן העריות, בין זקנה בין ילדה - שדבר זה גורם לגלות ערוה; חוץ מהאם עם בנה, והאב עם בתו, והבעל עם אשתו נדה. וחתן שפירשה אשתו נדה קדם שיבעל - אסור להתיחד עמה, אלא הוא ישן בין האנשים, והיא ישנה בין הנשים; ואם בא עליה ביאה ראשונה ואחר כך נטמאת - מתר להתיחד עמה.

ב. לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה; לפיכך אין אסור להתיחד עמה. ואם נתרחק אפלו מיוחד זכור ובהמה, הרי זה משבח. וגדולי החכמים היו מרחיקין הבהמה, כדי שלא יתיחדו עמה. ואסור יחוד עריות - מפני הקבלה [עד משה רבינו].

ג. כשארע מעשה אמנון ותמר, גזר דוד ובית דינו על יחוד פנויה, ואף על פי שאינה ערוה, בכלל יחוד עריות. ושמאי והלל גזרו על יחוד גויים. נמצא, כל המתיחד עם אשה שאסור להתיחד עמה, בין ישראלית בין גויה - מפני את שגיהן מפת מרדות, האיש והאשה, ומכריזין עליהן; חוץ מאשת איש - שאף על פי שאסור להתיחד עמה, אם נתיחד אין לוקין, שלא להוציא לעז עליה שונאת, ונמצאו מוציאים לעז על הבנים שהם ממזרין.

ד. כל אשה שאסור להתיחד עמה - אם היתה אשתו עמו, הרי זה מתר להתיחד, מפני שאשתו משמרתו; אבל לא תתיחד ישראלית עם הגוי, אף על פי שאשתו עמו - שאין אשתו של גוי משמרתו, ואין להן בושא.

ה. וכן אין מוסרין תינוק ישראלי לגוי ללמדו ספר וללמדו אמנות, מפני שכלן חשודין על משכב זכור. ואין מעמידין בהמה בפונדקאות [מלון דרכים] של גויים, ואפלו זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות.

ו. ואין מוסרין בהמה חיה ועוף לרועה גוי, אפלו זכרים לזכר ונקבות לנקבה - מפני שכלן חשודין על הרבעת בהמה. וכבר בארנו שהן אסורין בזכור ובהמה, ונאמר: "ולפני עור לא תתן מכשול".

ז. ומפני מה אין מוסרין בהמה נקבה לגויה? מפני שכלן בחזקת נואפין, וכשיבוא הנואף לשכב עם גויה זו, אפשר שלא ימצאנה, וישכב עם הבהמה; או אפלו ימצאנה, יהרג; ואם נשא - אמרו חכמים, שאין זיוגן עולה יפה,

על הכביסה; ואפלו להסתכל בבגדי צבע של אשה שהיא מכירה - אסור, שלא יבוא לידי הרהור.

כב. מי שפגע באשה בשוק - אסור לו להלך אחריה, אלא רץ ומסלקה לצדין או לאחוריו; וכל המהלך בשוק אחרי אשה, הרי זה מקלי עמי הארץ. ולא יעבר על פתח אשה זונה, עד שירחק ארבע אמות, שנאמר: "ואל תקרב אל פתח ביתה".

כג. ואסור למי שאינו נשוי לשלח ידו במבושיו [ביציו], שלא יבוא לידי הרהור; ואפלו מתחת טבורו - לא יכניס אדם ידו, שמא יבוא לידי הרהור. ואם השתין מים - לא יאחז באמה, כדי שלא יבוא לידי הרהור; ואם היה נשוי, מתר. ובין נשוי ובין שאינו נשוי - לא יושיט ידו לאמה כלל, אלא בשעה שהוא צריך לנקבו.

כד. חסידים הראשונים וגדולי החכמים - התפאר אחד מהן שמעולם לא נסתפל במילה שלו, ומהן מי שהתפאר שלא התבונן מעולם בצורת אשתו; מפני שלבו פונה מדברי הבאי לדברי האמת שהן אוזנות לבב הקדושים.

כה. מצות חכמים להשיא אדם בניו ובנותיו סמוך לפרקן - שאם ניחן, יבואו לידי זנות או הרהור; ועל זה נאמר: "ויפקדת נוד ולא תחטא". ואסור להשיא אשה לקטן, שזה כמו זנות היא.

כו. ואין האיש רשאי לישב בלא אשה, ולא ישא עקרה וזקנה שאינה ראויה לולד; ורשות לאשה שלא תנשא לעולם, או תנשא לסריס. ולא ישא בחור זקנה, ולא ישא זקן ילדה - שדבר זה גורם לזנות.

כז. וכן מי שגרש את אשתו מן הנשואין - לא תדור עמו בחצר, שמא יבואו לידי זנות. ואם היה כהן, לא תדור עמו במבוי [אליו פתוחים החצרות]; וכפר קטן, נדון כמבוי. היה לה מלנה אצלו, עושה שליח לתבעו; וגרושה שבאה עם המגרש לדין - מגדין אותה, או מפין אותה מפת מרדות. ואם נתגרשה מן הארוסין, מתרת לתבעו בדין ולדור עמו; ואם היה לבו גס בה, אף מן הארוסין אסור. ומי נדחה מפני מי? היא נדחית מפניו; ואם היתה החצר שלה, הוא ידחה מפניה.

כח. אסור לאדם לשא אשה ודעתו לגרשה, שנאמר: "אל תחרש על רעך רעה, והוא יושב לבטח אתך". ואם הודיעה בתחלה שהוא נושא אותה לימים, מתר.

כט. ולא ישא אדם אשה במדינה זו, ואשה במדינה אחרת - שמא יאריכו הימים, ונמצא בן נושא אחותו, ואחות אמו, ואחות אביו, וכיוצא בהן, ואינו יודע; ואם היה אדם גדול ששמו ידוע, והרי זרעו מפרסמין וידועין - הרי זה מתר.

ל. לא ישא אדם אשה לא ממשפחת מצרעין, ולא ממשפחת נכפין - והוא, שהחזקו שלשה פעמים שיבואו בניהם כף. לא אשה שנשאת לשני אנשים, ומתו - לשלישי לא תנשא; ואם נשאת, לא תצא; ואפלו נתקדשה, יכנס. לא ישא ישראל עם הארץ כהנת, שזה כמו חלול לזרעו של אהרן; ואם נשא - אמרו חכמים, שאין זיוגן עולה יפה,

יח. אין לך דבר בכל התורה כלה שהוא קשה לרב העם, אלא לפרש מן העריות והביאות האסורות. אמרו חכמים: בשעה שנצטוו ישראל על העריות, כבו וקבלו מצוה זו בתרעמת ובכביה – שנאמר: "בכה למשפחתי", על עסקי משפחות.

יט. ואמרו חכמים: גזל ועריות, נפשו של אדם מתאנה להן ומחמדתן. ואין אתה מוצא קהל בכל זמן וזמן, שאין בהן פרוצין בעריות ובביאות אסורות. ואמרו חכמים: רב בגזל, ומעוט בעריות, והכל באבך לשון הרע.

כ. לפיכך ראוי לו לאדם לכף יצרו בדבר זה, ולהרגיל עצמו בקדשה יתרה ובמחשבה טהורה ובדעה נכונה כדי להנצל מהן; ויזהר מן היחוד, שהוא הגורם הגדול. גדולי החכמים היו אומרים לתלמידיהם: 'הזהרו בי מפני בתי, הזהרו בי מפני כלתי' – כדי ללמד לתלמידיהם שלא יתבטלו מדבר זה, ויתרחקו מן היחוד.

כא. וכן ינהג להתרחק מן השחוק, ומן השכרות, ומדברי עגבים [תאוה] – שאילו גורמין גדולים הן, והן מעלות של עריות; ולא ישב בלא אשה, שמנהג זה גורם לטהרה גדולה. יתרה מכל זאת אמרו: 'פנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה' – שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה; ובחכמה הוא אומר: "אילת אהבים ויצלת חן, דדיה ירוף בכל עת, באהבתה תשנה תמיד".

ברוך רחמנא דסיען

הלכות מאכלות אסורות

יש בכללן שמונה ועשרים מצוות – ארבע מצוות עשה, וארבע ועשרים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לבדק בסימני בהמה וחייה להבדיל בין טמא לטהור; (ב) לבדק בסימני העוף להבדיל בין הטמא לטהור; (ג) לבדק בסימני חגבים להבדיל בין טמא לטהור; (ד) לבדק בסימני דגים להבדיל בין טמא לטהור; (ה) שלא לאכל בהמה וחייה טמא; (ו) שלא לאכל עוף טמא; (ז) שלא לאכל דגים טמאים; (ח) שלא לאכל שרץ העוף; (ט) שלא לאכל שרץ הארץ; (י) שלא לאכל רמש הארץ; (יא) שלא לאכל תולעת הפרות כשתצא לארץ; (יב) שלא לאכל שרץ המים; (יג) שלא לאכל נבלה; (יד) שלא להנות בשור הנסקל; (טו) שלא לאכל טרפה; (טז) שלא לאכל אבר מן החי; (יז) שלא לאכל דם; (יח) שלא לאכל חלב בהמה טהורה; (יט) שלא לאכל גיד הנשה; (כ) שלא לאכל בשר בחלב; (כא) שלא לבשלו; (כב) שלא לאכל לחם תבואה חדש; (כג) שלא לאכל קלי מן החדש; (כד) שלא לאכל פרמל מן החדש; (כה) שלא לאכל ערלה; (כו) שלא לאכל בלאי הפרס; (כז) שלא לאכל טבל; (כח) שלא לשנות יין נסך. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות מאכלות אסורות פרק א

א. מצות עשה הן הסימנים שמבדילין בהן בין בהמה וחייה ועוף ודג וחגב שמותר לאכלן, ובין שאין מותר לאכלן

ח. לא תתיחד אשה אחת אפלו עם אנשים הרבה – עד שתהיה שם אשתו של אחד מהן; וכן לא יתיחד איש אחד אפלו עם נשים הרבה. נשים הרבה עם אנשים הרבה – אין חוששין ליחוד. היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנים, או הנשים מבפנים והנשים מבחוץ, ופרשה אשה לבין האנשים או איש לבין הנשים – אסורין משום יחוד. אפלו איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים, אסור לו להתיחד עם הנשים. כיצד יעשה? יתעסק עמהן ואשתו עמו, או יפנה למלאכה אחרת.

ט. מותר להתיחד עם שתי יבמות, או עם שתי צרות [נשואות לאחד], או עם אשה וחתונה, או עם אשה ובת בעלה, או עם אשה ובת חמותה; מפני ששונאות זו את זו, אין מחפזות זו על זו. וכן מותר להתיחד עם אשה שיש עמה תינקת קטנה שיוצעת טעם ביאה, ואינה מוסרת עצמה לביאה – שאינה מזנה בפניה, שהרי זו מגלה את סודה. י. תינקת מבית שלש ולמטה, ותינוק מכן תשע ולמטה – מותר להתיחד עמה; שלא גזרו אלא על יחוד אשה הראויה לביאה, ואיש הראוי לביאה.

יא. אנדרוגינוס אינו מתחבר עם הנשים; ואם נתיחד – אין מכין אותו, מפני שהוא ספק. אבל האיש מתחבר עם האנדרוגינוס ועם הטמטום.

יב. אשת איש שהיה בעלה בעיר – אינה חוששת ליחוד, מפני שאימת בעלה עליה; ואם היה זה גס בה [רגיל אליה], כגון שגדלה עמו, או שהיתה קרובתו – לא יתיחד עמה, ואף על פי שבעלה בעיר. וכן כל המתחבר עם אשה, והיה הפתח פתוח לרשות הרבים – אין חוששין משום יחוד. יג. מי שאין לו אשה, לא ילמד תינוקות, מפני שאמנות הבנים באות לבית הספר לבניהם, ונמצא מתגרה בנשים; וכן אשה לא תלמד קטנים, מפני אבותיהם שהן באין בגלל בגיהם, ונמצאו מתחברים עמה. ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר, אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו.

יד. תקנו חכמים שיהיה הנשים מספרות [משוחחות] זו עם זו בבית הכסא, כדי שלא יכנס שם איש – משום יחוד.

טו. אין ממנין אדם נאמן וכשר להיות שומר חצר שיש שם נשים, אף על פי שהוא עומד בחוץ – שאין אפטרופוס [אחריות] לעריות; ואסור לאדם למנות אפטרופוס על ביתו, שלא ינהיג אשתו לדבר עברה.

טז. אסור לתלמיד חכמים לשכן בחצר שיש בה אלמנה, אף על פי שאינו מתחבר עמה – מפני החשד; אלא אם כן היתה אשתו עמו. וכן אלמנה אסורה לגדל בלב, מפני החשד. ולא תקנה אשה עבדים וזכרים, אפלו קטנים – מפני החשד.

יז. אין דורשין בסתרי עריות [האיסורים שאינם מפורשים] בשלשה – מפני שהאחד טרוד בשאילת הרב, והשנים נושאים ונותנים זה עם זה ואין דעתן פנויה לשמע, ולפי שדעתו של אדם קרובה אצל עריות, אם נסתפק לו דבר ששמע מורה להקל; לפיכך אין דורשין אלא לשנים, כדי שיהיה האחד השומע מפניה לבו וידע מה שישמע מן הרב.

וְדָמָה טַעוֹן כְּסוּי; וְהִבְהֵמָה הִטְהֹרָה - חֲלָבָה בְּכֶרֶת, וְאֵין דָּמָה טַעוֹן כְּסוּי.

י. וְסִימְנֵי חֵיהָ, מִפִּי הַשְּׂמוּעָה הֵן. כָּל מִין שֶׁהוּא מִפְּרִיס פֶּרֶסָה וּמַעֲלָה גֵרָה, וְיֵשׁ לוֹ קֶרְנִים מִפְּצָלוֹת [אֵינוֹן חֲלֻקוֹת] כְּגוֹן הָאֵיל - הָרִי זֶה חֵיהָ טְהוֹרָה בּוֹדָאִי. וְכָל שֶׁאֵין קֶרְנֵי מִפְּצָלוֹת - אִם הֵיוּ קֶרְנֵי כְּרוּכוֹת [עֲקוּמוֹת] כְּקֶרְנֵי הַשּׁוֹר, וְחֲדוּקוֹת [מִפּוֹתְלוֹת] כְּקֶרְנֵי הָעֵז, וְהֵיכָה הַחֲדָק מְבַלֵּעַ בָּהֶן, וְהַדּוֹרוֹת [עֲגוּלוֹת] כְּקֶרְנֵי הַצֶּבִי - הָרִי זֶה חֵיהָ טְהוֹרָה; עַד שֶׁיְהִי בְּקֶרְנִים שְׁלֹשָׁה סִימְנֵי אֵלוֹ - כְּרוּכוֹת, וְחֲדוּקוֹת, וְהַדּוֹרוֹת.

יא. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּמִין שֶׁאֵינוֹ מִכִּיר, אֲבָל שְׂבַעַת מִיָּנִי חֵיהָ הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה, אִם הִיא מִכִּיר אוֹתָהּ, אֲפֹלוֹ לֹא מִצָּא לוֹ קֶרְנִים - הָרִי זֶה אוֹכֵל חֲלָבָה, וְחֵיב לְכַסּוֹת דָּמוֹ. יב. שׁוֹר הֵבֵר - מִין בְּהֵמָה הוּא; וְהַקָּרֶשׁ [שֵׁם חֵיהָ] - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ אֵלָּא קֶרֶן אַחַת, הָרִי [הוּא חֵיהָ] (זֶה סֵפֶק). וְכָל שֶׁיִּסְתַּפֵּק לָךְ אִם הוּא מִין חֵיהָ אוֹ מִין בְּהֵמָה - חֲלָבָה אֲסוּר וְאֵין לוֹקִין עָלָיו, וּמִכְסִּין אֶת דָּמוֹ.

יג. כְּלָאִים הֵבֵא מִן בְּהֵמָה טְהוֹרָה עִם חֵיהָ טְהוֹרָה, הוּא הַנִּקְרָא 'כוֹי' - חֲלָבָה אֲסוּר וְאֵין לוֹקִין עָלָיו, וּמִכְסִּין אֶת דָּמוֹ; וְאֵין מִין טָמֵא מִתְעַבֵּר מִמִּין טְהוֹר כָּלָל.

יד. סִימְנֵי עוֹף טְהוֹר לֹא נִתְפָּרְשׁוּ מִן הַתּוֹרָה, אֲלֹא מִנָּה מִיָּנִין טָמְאִין בְּלִבָּד, וְיִשָּׂא מִיָּנִי הָעוֹף מִתְרִין. וְהַמִּיָּנִין הָאֲסוּרִין - אֲרֻבָּעָה וְעֶשְׂרִים מִין, וְאֵלוֹ הֵן: (א) נֶשֶׁר; (ב) פֶּרֶס; (ג) עֲזוּנִיָּה; (ד) דָּאָה, וְהִיא "הַרְאָה" הָאֲמוּרָה בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה; (ה) אֵיָה, וְהִיא "הַדִּיהָ" הָאֲמוּרָה בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה; (ו) מִין הָאֵיָה, שֶׁכֵּן כְּתוּב בַּה "לְמִינָהּ", מִכָּלָל שֶׁהֵן שְׁנֵי מִיָּנִין; (ז) עוֹרֵב; (ח) וְרוֹזִיר, שֶׁכֵּן נֶאֱמַר בְּעוֹרֵב "לְמִינָהּ", לְהַבִּיא אֶת הַרוֹזִיר; (ט) וְנִעְנָה; (י) וְתַחֲמָס; (יא) וְשַׁחֲף; (יב) וְנֶגֶז; (יג) וְשׁוֹרְנִיקָא, וְהוּא מִין הַנֶּגֶז, שֶׁכֵּן כְּתוּב בּו "לְמִינָהּ"; (יד) וְכוֹס; (טו) וְשֶׁלֶף; (טז) וְנִנְשׁוּף; (יז) וְתַנְשַׁמֶּת; (יח) וְקָאָת; (יט) וְרָחַס; (כ) וְחִסְיָדָה; (כא) וְהָאֲנָפָה; (כב) וּמִין הָאֲנָפָה, שֶׁכֵּן נֶאֱמַר בַּה "לְמִינָהּ"; (כג) וְהַדִּיכִיפָת; (כד) וְהַעֲטֵלָף.

טו. כָּל מִי שֶׁהוּא בָּקִי בְּמִיָּנִין אֵלוֹ וּבִשְׂמוֹתֵיהֶן - הָרִי זֶה אוֹכֵל כָּל עוֹף שֶׁאֵינוֹ מִקֵּין, וְאֵין צָרִיף בְּדִיקָה; וְעוֹף טְהוֹר נֶאֱכָל בְּמִסְכֶּת - וְהוּא שֶׁיְהִיָּה דְּכָר פֶּשׁוּט בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁזֶה עוֹף טְהוֹר. וְנֶאֱמָר צִיד לּוֹמֵר: 'עוֹף זֶה הִתִּיר לִי רַבִּי הַצִּיד' - וְהוּא שֶׁהַחֲזֹק אוֹתוֹ צִיד שֶׁהוּא בָּקִי בְּמִיָּנִין אֵלוֹ וּבִשְׂמוֹתֵיהֶן.

טז. מִי שֶׁאֵינוֹ מִכִּיר וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ שְׂמוֹתֵיהֶן - בּוֹדֵק בְּסִימְנֵי אֵלוֹ שֶׁנִּתְּנוּ חֻקִּים: כָּל עוֹף שֶׁהוּא דוֹרֵס וְאוֹכֵל, בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא מֵאֵלוֹ הַמִּיָּנִין וְטָמֵא. וְשֶׁאֵינוֹ דוֹרֵס וְאוֹכֵל - אִם יֵשׁ בּוֹ אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה סִימְנֵי אֵלוֹ, הָרִי זֶה עוֹף טְהוֹר; וְאֵלוֹ הֵן: אֲצִבֵּעַ יִתְרָה, אוֹ זֶפֶק [שְׂקִיק אֲגִירָה] - וְהִיא הַמְּרָאָה - אוֹ שֶׁהִיא קֶרֶקֶבָנוּ [קִיבַת הָעוֹף] נִקְלָף בְּיָד.

יז. לְפִי שֶׁאֵין כָּכָל אֵלוֹ הַמִּיָּנִין הָאֲסוּרִין מִן שֶׁאֵינוֹ דוֹרֵס וְיֵשׁ בּוֹ אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה סִימְנֵי אֵלוֹ, חוּץ מִפֶּרֶס וְעֲזוּנִיָּה; וּפֶרֶס וְעֲזוּנִיָּה אֵינוֹ מִצּוּרִין בִּישׁוּב, אֲלֹא בְּמִדְּבָרוֹת אֵיזִים הַרְחֻקוֹת עַד מָאָד שֶׁהֵן סוֹף הַיִּשׁוּב.

- שְׁנֵאמַר: "וְהִבְדִּילְתָּם בֵּין הַבְּהֵמָה הַטְהוֹרָה לְטָמְאָה, וּבֵין הָעוֹף הַטָּמֵא לְטָהוֹר", "וּבֵין הַחֵיהָ הַנֶּאֱכָלָת, וּבֵין הַחֵיהָ אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל".

ב. סִימְנֵי בְּהֵמָה וְחֵיהָ נִתְפָּרְשׁוּ בַּתּוֹרָה, וְהֵן שְׁנֵי סִימְנֵי: "מִפְּרִיס פֶּרֶסָה", וְ"מַעֲלָת גֵּרָה" - עַד שֶׁיְהִי שְׂגִיָּה. וְכָל בְּהֵמָה וְחֵיהָ שֶׁהִיא מַעֲלָת גֵּרָה, אֵין לָהּ שְׁנֵים בְּלָחִי הָעֲלִיּוֹן. וְכָל בְּהֵמָה שֶׁהִיא מַעֲלָת גֵּרָה, הָרִי הִיא מִפְּרִיס פֶּרֶסָה - חוּץ מִן הַגָּמֵל; וְכָל בְּהֵמָה שֶׁהִיא מִפְּרִיס פֶּרֶסָה, הָרִי הִיא מַעֲלָת גֵּרָה - חוּץ מִן הַחֲזִיר.

ג. לְפִיכָךְ, הַמוֹצֵא בְּהֵמָה בְּמִדְּכָר וְאֵינוֹ מִכִּירָה, וּמִצָּאָה חֲתוּכַת הַפֶּרֶסוֹת - בּוֹדֵק בְּפִיָּה: אִם אֵין לָהּ שְׁנֵים לְמַעַלָּה, בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא טְהוֹרָה - וְהוּא שִׁפִּיר גָּמֵל. מִצָּא בְּהֵמָה שְׂפִיָּה חֲתוּף - בּוֹדֵק בְּפֶרֶסוֹתֶיהָ: אִם הִיא שְׂסוּעָה, טְהוֹרָה - וְהוּא שִׁפִּיר חֲזִיר. מִצָּא פִּיָּה חֲתוּף וְרִגְלֶיהָ חֲתוּכוֹת - בּוֹדֵק בַּה אַחֵר שֶׁיִּשְׁחַטְנָהּ בְּכַנְפֵי הָעֶקֶץ [בְּקֻצָּה חֲזוּבָה]: אִם מִצָּא בְּשָׂרָה שֵׁם מְהֵלֶף שְׁתֵּי וְעָרֵב [נִקְרַע לְאוּרֵךְ וּלְרוּחָב], טְהוֹרָה - וְהוּא שִׁפִּיר עֲרוֹד [חֲמוֹר בַּר]; שֶׁכֵּן הוּא בְּשָׂרוֹ, מְהֵלֶף שְׁתֵּי וְעָרֵב.

ד. בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁיִּלְדָּה כְּמִין בְּהֵמָה טָמְאָה - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִפְּרִיס פֶּרֶסָה וְלֹא מַעֲלָה גֵּרָה, אֲלֹא כְּמִין סוֹס אוֹ חֲמוֹר לְכָל דְּכָר - הָרִי זֶה מִתֵּר בְּאֲכִילָה. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁילְדָה בְּפָנָיו. אֲבָל אִם הֵנִיחַ פֶּרָה מַעֲבֶרֶת בְּעֶדְרוֹ, וּבָא וּמִצָּא כְּמִין חֲזִיר כְּרוּף אַחֲרֶיהָ - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹנֵק מִמֶּנָּה - הָרִי זֶה סֵפֶק, וְאֲסוּר בְּאֲכִילָה; שְׂמָא מִן הַטָּמְאָה נוֹלֵד, וְנִכְרַף אַחֵר הַטְהוֹרָה.

ה. בְּהֵמָה טָמְאָה שֶׁיִּלְדָּה כְּמִין בְּהֵמָה טְהוֹרָה - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִפְּרִיס פֶּרֶסָה וּמַעֲלָה גֵּרָה, וְהָרִי הוּא כְּמִין שׁוֹר לְכָל דְּכָר, אוֹ כְּמִין שֶׁה - הָרִי זֶה אֲסוּר בְּאֲכִילָה; שֶׁהַגָּדֵל מִן הַטָּמֵא - טָמֵא, וְהַגָּדֵל מִן הַטְהוֹר - טְהוֹר. לְפִיכָךְ דָּג טָמֵא שֶׁנִּמְצָא בְּמַעֲי דָּג טְהוֹר, אֲסוּר, וְדָג טְהוֹר הִנֵּמְצָא בְּמַעֲי דָּג טָמֵא, מִתֵּר - לְפִי שֶׁאֵינוֹ גְּדוּלִּיו, אֲלֹא בְּלַעֲוֹ.

ו. בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁיִּלְדָּה, אוֹ שֶׁנִּמְצָא בַּה, בְּרִיָּה שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי גִבִּין וְשְׁתֵּי שְׁדָרוֹת - אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה; וְזוֹ הִיא הַ"שְּׂסוּעָה" שֶׁנֶּאֱמָרָה בַּתּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: "אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמִּפְרִיסֵי הַפֶּרֶסָה הַשְּׂסוּעָה", כְּלוֹמֵר בְּרִיָּה שֶׁנִּלְדָּה שְׂסוּעָה לְשְׁתֵּי בְּהֵמוֹת.

ז. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁנִּמְצָא בַּה דְּמוֹת עוֹף - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹף טְהוֹר, הָרִי זֶה אֲסוּר בְּאֲכִילָה; לֹא הִתֵּר מִן הַנִּמְצָא בְּבְּהֵמָה, אֲלֹא מֵה שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֶּרֶסָה.

ח. אֵין לָךְ בְּכָל בְּהֵמָה וְחֵיהָ שְׂבָעוֹלָם שֶׁמִּתֵּר בְּאֲכִילָה, חוּץ מִעֲשָׂרֶת הַמִּיָּנִין הַמְּנוּיִין בַּתּוֹרָה: שְׁלֹשָׁה מִיָּנִי בְּהֵמָה - וְהֵן שׁוֹר, שֶׁה, וְעֵז; וְשִׁבְעָה מִיָּנִי חֵיהָ - אֵיל, וְצִבִּי, וְיַחֲמוֹר, וְאֶקוֹ, וְדִישׁוֹן, וְתֵאוֹ, וְזִמְרָה. הֵן וּמִיָּנֵיהֶן - כְּגוֹן שׁוֹר הֵבֵר וְהַמְרִיא, שֶׁהֵן מִמִּין הַשּׁוֹר. וְכָל הַעֲשָׂרָה מִיָּנִין וּמִיָּנֵיהֶן, מַעֲלֵי גֵרָה וּמִפְרִיסֵי פֶּרֶסָה; לְפִיכָךְ, מִי שֶׁהוּא מִכִּיר, אֵינוֹ צָרִיף לְבִדֵּק לֹא בַּפֶּה וְלֹא בְּרִגְלִים.

ט. אֵף עַל פִּי שֶׁכָּל מִתְרִין בְּאֲכִילָה, צָרִיכִין אֲנִי לְהַבְדִּיל בֵּין בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְחֵיהָ טְהוֹרָה; שֶׁהַחֵיהָ - חֲלָבָה מִתֵּר,

כב. מי שהוא בקי בהן ובשמותיהן, אוכל; והצייד נאמן עליהן, כעוף. ומי שאינו בקי בהן – בודק בסימנים; ושלשה סימנים יש בהן: כל שיש לו ארבע רגלים, וארבע כנפים שחופות רב ארץ גופו ורב הקף גופו, ויש לו שני כרעים לנתר בהן – הרי זה מין טהור. ואף על פי שראשו ארוך ויש לו זנב – אם היה שמו חגב, טהור.

כג. מי שאין לו עכשו כנפים או כרעים, או שאין לו כנפים החופות את רבו, ועתיד לגדל אותן אחר זמן כשיגדיל – הרי זה מותר מעתה.

כד. ובדגים שני סימנים – סנפיר וקשקשת. וסנפיר הוא שפוח בן, וקשקשת היא הדבוקה בכל גופו. וכל שיש לו קשקשת, יש לו סנפיר. אין לו עכשו וכשיגדיל יהיו לו, או שיש לו קשקשת כשהוא בים וכשיצלה ישיר קשקשיו – הרי זה מותר. ומי שאין קשקשיו חופין את כלו, מותר; אפילו אין בו אלא סנפיר אחד וקשקשת אחת – הרי זה מותר.

יד. היה הקרקבן נקלף בסכין, ואינו נקלף ביד, ואין בו סימן אחר – אף על פי שאינו דורס, הרי זה ספק; היה חזק ודבק, והניחו בשמש ונתרפה, ונקלף ביד – הרי זה מותר.

יט. אמרו הגאונים, שמסרת בידיהן שאין מורין להתיר עוף הבא בסימן אחד, אלא אם היה אותו סימן שקלף קרקבנו ביד; אבל אם אינו נקלף ביד – אף על פי שיש לו זפק או אצבע יתרה, מעולם לא התירוהו.

כ. כל עוף שחולק את רגליו בשמותיהן לו חוט, שמים לקאן ושמים לקאן, או שקולט מן האויר ואוכל באויר – הרי זה דורס וטמא. וכל השוכן עם הטמאים ונדמה להן – הרי זה טמא.

כא. מיני חגבים שהתירה תורה, שמונה; ואלו הן: (א) חגב; (ב) מין חגב, והיא הדובנית; (ג) חרגל; (ד) ומין חרגל, והוא עצרונא; (ה) ארבה; (ו) ומין ארבה, והיא צפרת כרמים; (ז) סלעם; (ח) ומין סלעם, והיא יוחנה ירושלמית.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ו מנחם-אב' אלול ה'תשס"ט

יום ראשון כ"ו מנחם-אב ה'תשס"ט

הלכות ציצית

מצות עשה אחת, והיא – לעשות ציצית על כנפי הכסות. ובאור מצוה זו – בפרקים אלו.

הלכות ציצית פרק א

א. ענף שעושים על כנף הכגד ממין הכגד – הוא הנקרא 'ציצית', מפני שהוא דומה לציצית הראש, שנאמר: "ויקחני בציצת ראשי". וזה הענף – הוא הנקרא 'לכך', מפני שאין אנו מצוין לצבעו. ואין לחוט הענף מנזן מן התורה.

ב. ולוקחין חוט צמר שנצבע כעין הקריע, וכורכין אותו על הענף; וחוט זה, הוא הנקרא 'תכלת'. ואין למנזן הכריכות שכורף חוט זה שעור מן התורה.

ג. נמצאו במצוה זו, שתי צוויות – שיעשה על הכנף ענף יוצא ממנה, ושיכרוף על הענף חוט תכלת, שנאמר: "ועשו להם ציצת, ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת".

ד. התכלת, אינו מעכב את הלכך; והלכך, אינו מעכב את התכלת. כיצד? הרי שאין לו תכלת, עושה לכך לבדו; וכן אם עשה לכך ותכלת, ונפסק הלכך, ונתמעט עד הכנף, ונשאר התכלת לבדו – כשר.

ה. אף על פי שאין אחד מהן מעכב את חברו, אינן שתי מצוות, אלא מצות עשה אחת היא; והלובש טלית שיש בה לכך, או תכלת, או שניהם כאחד – הרי קיים מצות עשה אחת. אמרו חכמים הראשונים: "והיה לכם לציצת", מלמד ששניהם מצוה אחת. וארבע הציציות מעכבות זו את זו, שארבעתן מצוה אחת.

ו. כיצד עושים הציצית? מתחיל מצוית של טלית שהיא סוף האריג, ומרחיק ממנה לא יותר על שלש אצבעות למעלה, ולא פחות מקשר גודל [מפרק ראשון של האצבע עד הציפורן]; ומכניס שם ארבעה חוטים, וכוּפְלֵן באמצע – נמצאו שמונה חוטים משלשלין [משתלשלים], תלויין מן הקרן. וארץ החוטין השמונה, אין פחות מארבע אצבעות; ואם היו יותר על כן, אפילו אמה או שתיים – פשרות. וכל האצבעות [שיעורן] – בגודל. ויהיה אחד משמונת החוטין, חוט תכלת; והשבעה, לכך.

ז. ולוקח חוט אחד מן הלכך, וכורף בו כריכה אחת על שאר החוטין בצד [בשפת] הכגד, ומניחו; ולוקח חוט התכלת, וכורף בו שתי כריכות בצד כריכה של לכך, וקושר. ואלו השלש כריכות, הם הנקראין 'חליה'. ומרחיק מעט, ועושה חליה שניה בחוט של תכלת לבדו; ומרחיק מעט, ועושה חליה שלישית; וכן עד חליה אחרונה, שהוא כורף בה שתי כריכות של תכלת, וכריכה אחרונה של לכך – מפני שהתחיל בלכך, מסיים בו, שמעלין בקדש, ולא מורידין. ולמה יתחיל בלכך? כדי שיהא סמוך לכנף מינה [מיו הכנף]. ועל דרך זו, הוא עושה בארבע הכנפות.

ח. כמה חליות הוא עושה בכל כנף? לא פחות משבע, ולא יותר על שלש עשרה; וזו היא מצוה מן המבחר. ואם לא כרוף עליה אלא חליה אחת, כשרה; ואם כרוף התכלת על רב הציצית, כשרה. ונזאי התכלת – שיהיו כל החליות בשליש החוטין המשלשלין, ושני שלישיהן ענף [נשאנו כדורן]. וצריך לפרדו [שהיו החוטים נפרדים], עד שיהיה בציצית שעור הראש.

ט. העושה לכך בלא תכלת – לוקח אחד משמונת החוטין, וכורף אותו על שאר החוטין עד שלישיהן, ומניח שני

בגד שביין חוטי הציצית וביין סוף האריג - אפלו לא נשאר מן האריג אלא כל שהוא, כשרה. וכן אם נתמצטו חוטי הציצית - אפלו לא נשתיר מהן אלא כדי עניבה, כשרה; ואם נפסק החוט מעקרו, אפלו חוט אחד - פסולה.

יום שני כ"ז מנחם-אב ה'תשס"ט

הלכות ציצית פרק ב

א. תכלת האמורה בתורה בכל מקום, היא הצמר הצבוע בפתוף שבכחל (כצבע כחול המעורב בצבע לבן); וזו היא דמות הרקיע הנראית לעין בטוהר של רקיע (כשהוא ללא עננים). והתכלת האמורה בציצית, צריך שתהא צביעה צביעה ידועה, שעומדת ביניה, ולא תשתנה. וכל שלא נצבע באותה הצביעה, פסול לציצית; אף על פי שהוא בעין הרקיע, כגון שצבעו באיסטס (מין צבע) או בשאר המשחירין (הצובעים בצבע כחול חזק) - הרי זה פסול לציצית. ורחל בת עז (שאמה עז ואביה איל), צמרה פסול לציצית.

ב. ביצד צובעין תכלת של ציצית? לוקחין הצמר, ושורין אותו בסידי; ואחר כך מכבסין אותו, עד שיהיה נקי; ומרתיחים אותו באהל (מין צמח) וכיוצא בו, כדי שיהיה נקי; שזה צובעין עושין כדי שיקלט את העין (הצבע). ואחר כך מביאין דם חלזון, והוא דג שדומה עינו (מראהו) לעין (צבע) הים, ודמו שחר כדיו, ובים המלח (ים הגדול) הוא מצוי. ונותנין את הדם ליוה, ונותנין עמו סממנין (מיני צבעים) כמו הקמוניא וכיוצא בה, כדי שזה צובעין עושין; ומרתיחין אותו, ונותנין בו הצמר, עד שיעשה בעין הרקיע. וזו היא צורת תכלת של ציצית.

ג. תכלת של ציצית, צריכה צביעה לשמה; ואם צבעה שלא לשמה, פסולה. והיורה שיש בה הצבע - אם צבע בה מעט צמר לבדקו אם הוא יפה אם לאו, נפסלה היורה בלה. אלא ביצד יעשה? לוקח הצבע מן היורה בכלי קטן, ומניח בו מעט צמר שבדק בו; ושורף את שבדק, שהרי נצבע לבדיקה. ושופך הצבע שבכלי שבדק בו, שהרי פגמו ופסלו; וצובע התכלת בשאר הצבע, שלא נפגם.

ד. התכלת אינה נלקחת אלא מן הממחה - חוששין, שמא לא נצבעה לשמה. ואף על פי שנלקחה מן הממחה, אם נבדקה ונודע שנצבעה באחד משאר צבעונין המשחירין שאינן עומדין - פסולה.

ה. ביצד בודקין אותה עד שיודע אם נצבעה כהלכתה, אם לאו? לוקחין תבן ריר (נחל) של שבבול (מין שרץ), ומי רגלים שנתחמצו (שעברו עליהם) ארבעים יום; ושורין התכלת בכלן, מעת לעת. אם עמדה בעיניה (בצבעה) ולא פקת (כחתה), כשרה. ואם פקת - לוקחין בצק של שעורין שמעפפין (מחמיצים) אותו למורס (מיין דגים), ונותנין את זה התכלת שנשתנה בתוכו, ואופה בצק פתנור; ומוציאין התכלת מן הפת, ורואין אותה: אם פקת ממה שהיתה, פסולה; ואם הוסיף עינה (התחזק צבעה), והשתנה יותר ממה שהיתה קדם אפיה - כשרה.

שלישיהן ענף. וכריכה זו - אם רצה לכוף אותה חליות חליות, בעין שכורף בתכלת - הרשות בידו, וזה הוא מנהגנו; ואם רצה לכוף בלא מנין חליות, עושה. כללו של דבר - יתפון להיות הכורף שלישי, והענף שני שלישי. ויש מי שאינו מדקדק בדבר זה כלל; ואם כן על רב החוטין, או שלא כן אלא חליה אחת - כשרה.

י. אחד חוטי הלכן, ואחד חוטי התכלת - אם רצה לעשות שזורין (מכמה חוטים), עושה; אפלו היה החוט כפול משמונה חוטים, ושזור עד שנעשה פתיל אחד - אינו נחשב אלא חוט אחד.

יא. חוטי ציצית, בין לכן בין תכלת - צריכין טויה לשם ציצית. ואין עושין אותן, לא מן הצמר הנאחז בקוצים כשהצאן רובצין ביניהן, ולא מן הנימין (שערות) הנתלשין מן הפהמה, ולא משיורי שתי שהאורג משייר בסוף הבגד - אלא מן הגזה של צמר, או מן הפשתן. ואין עושין אותן, לא מן הצמר הגזול, ולא משל עיר הנדחת (שעבדה עבודה זרה), ולא משל קדשים; ואם עשה, פסולה. המשתנה לפהמה, צמרה פסול לציצית; אבל המשתנה לפשתן הנטוע - הרי זה כשר, שהרי נשתנה.

יב. ציצית שעשה אותה גוי - פסולה, שנגמר: "דבר אל בני ישראל... ועשו להם ציצת"; אבל אם עשה אותה ישראל בלא פונה, כשרה. וציצית שנעשת מן העשוי מקדם, פסולה.

יג. ביצד? הכיא כנף (מבגד אחר) שיש בה ציצית, ותפרה על הבגד - אפלו יש באותה הכנף אמה על אמה, פסול, שנגמר: "ועשו להם ציצת", ולא מן העשוי - שהרי זה דומה למי שנעשת מאליה. ומתר להתיר ציצית מבגד זה, ולתלותה בבגד אחר, בין לכן בין תכלת.

יד. תלה החוטין בין שתי כנפים מזו לזו, וקשר כנף זו כהלכתה וכנף זו כהלכתה, ואחר כך חתכן באמצע, ונפרדו זה מזה - פסול; שהרי בעת שקשרן היו פסולין, לפי ששתי הכנפים מערות (מחבורות) זו בזו בחוטין שביניהן, ובשעה שפסקן, נעשו שתי ציציות - נמצא עושה מן העשוי.

טו. הטיל ציצית על ציצית (ארבע ציציות בנוסף לארבע ציציות) - אם נתפון לבטל את הראשונה - מתיר הראשונה או חותכה, וכשרה. ואם נתפון להוסיף - אף על פי שחתך אחת משתיהן, הרי זו פסולה; שהרי כשהוסיף פסל הכל, וכשהתיר או חתך התוספת, נמצא השאר נעשה מן עשוי, שעשתו הראשונה פסולה היתה.

טז. וכן המטיל לבעלת שלש (כנפים), ואחר כך השלימה לארבע (הוסיף כנף רביעית), והטיל לרביעית - בלה פסולה, שנגמר: "תעשה", ולא מן העשוי.

יז. אין כופלין את הטלית לשנים, ומטילין ציצית על ארבע כנפיה כשהיא כפולה, אלא אם כן תפרה בלה, ואפלו מרוח אחת.

יח. נפסק הכנף שיש בה הציצית - חוץ לשלש אצבעות, תופרה במקומה; בתוף שלש, לא יתפר. נתמצטה זוית של

שהטלית השאולה, פטורה מן הציצית שלשים יום; מכאן ואילך, חיבת.

ה. כסות של צמר - עושין לכן שלה חוטי צמר; וכסות של פשתן - עושין לכן שלה חוטי פשתן, ממינה. ושאר בגדים, עושין לכן של כל מין ומין ממינו - בגון חוטי משי לכסות משי, וחוטי נוצה [צמר עזים] לכסות נוצה. ואם רצה לעשות לכן של שאר מינים מצמר או מפשתים, עושה; מפני שהצמר והפשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן. ושאר מינים - במינן, פוטרין; שלא במינן, אין פוטרין.

ו. ומה הוא לעשות חוטי צמר בכסות של פשתן, או חוטי פשתן בכסות של צמר, אף על פי שהוא לכן לבדו, בלא תכלת? בדין הוא שיהא מותר, שהשעטנו מותר לענן ציצית, שהרי התכלת צמר היא, ומטילין אותה לפשתן. ומפני מה אין עושין כן? מפני שאפשר לעשות הלכן שלה ממינה, וכל מקום שאמה מוצא עשה ולא תעשה, אם יכול אמה לקים את שניהם, הרי מוטב; ואם לאו, יבוא עשה וידחה את לא תעשה. וכאן, אפשר לקים את שניהם.

ז. כסות של פשתן - אין מטילין בה תכלת, אלא עושה הלכן בלבד של חוטי פשתן; לא מפני שהציצית נדחית מפני השעטנו, אלא גזירה זו מדבריהם [ומדבונן], שמא יתבסס בה בלילה שאינו זמן חיוב ציצית, ונמצא עובר על לא תעשה בעת שאין שם מצות עשה - שחובת הציצית ביום, ולא בלילה, שנאמר: "וראיתם אותו", בשעת ראיה. וסומא, חיב בציצית - אף על פי שאינו רואה, אחרים רואין אותו.

ח. מותר לאדם ללבש ציצית בלילה, בין בחל בין בשבת, ואף על פי שאינו זמנה, ובלבד שלא יכרך; ומאימתי יכרך על הציצית בשחר? משפיר בין תכלת שבה ללכן שבה. וכיצד מכרך עליה? 'כרוך אותה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו, וצונו להתעטף בציצית'. וכל זמן שמתעטף בה ביום, מכרך עליה קדם שיתעטף; ואינו מכרך על הציצית בשעת עשייתה, מפני שסוף המצוה הוא שיתעטף בה.

ט. ומותר להכנס בציצית לבית הפסא ולבית המרחץ. נפסקו לו חוטי לכן, או תכלת - זרקן באשפה, מפני שהיא מצוה שאין בגופה קדושה. ואסור למכר טלית מציצת לגוי, עד שיתיר ציציותיה; לא מפני שיש בגופה קדושה - אלא שמא יתעטף בה, ויתלוה עמו ישראל, וידמה שהוא ישראל, ויהרגנו. נשים ועבדים וקטנים, פטורין מן הציצית מן התורה; ומדברי חכמים, שכל קטן שיוצא להתעטף, חיב בציצית, כדי לחנכו במצוות. ונשים ועבדים שרצו להתעטף בציצית, מתעטפים בלא ברכה; וכן שאר מצוות עשה שהנשים פטורות מהן - אם רצו לעשות אותה בלא ברכה, אין ממחין בידן. טמטום ואנדורגינוס [ספקי זכר ספקי נקבה], חיבין בכלן [בכל המצוות] מספק; לפיכך אין מברכין, אלא עושין בלא ברכה.

י. היאך חיוב מצות הציצית? כל אדם שהוא חיב לעשות

ו. חצר [כפר או מושב] שמוכרין בה התכלת, והיו מחזקין בכשרות - לוקחין ממנה סתם, ואין צריך בדיקה, והרי היא בחזקתה, עד שתחשד. המפקיד תכלת אצל הגוי - הרי זו פסולה, שמא החליפה. ואם היתה בכלי, והיה חתום בשני חותמות [שני סימני סגירה], חותם בתוף חותם - כשרה; בחותם אחד, פסולה.

ז. המוצא תכלת בשוק, אפלו מצא חוטין מפסקין [מופרדים] ושזורין [כחוטי ציצית] - פסולה. הלוקח טלית מציצת מן השוק מ ישראל, הרי היא בחזקתה. מן הגוי - מן התגר [סוחר], כשרה; מן ההדיוט [שאינו סוחר], פסולה.

ח. טלית שהיא בלה אדמה, או ירקה, או משאר צבעונים - עושה חוטי לכן שלה כעין צבעה: אם ירקה, ירקין; ואם אדמה, אדמין. היתה בלה תכלת - עושה לכן שלה משאר צבעונים, חוץ מן השחר, מפני שהוא נראה בתכלת; וכורך על הכל חוט אחד תכלת, כדרך שעושה בשאר ציציות שאינן צבועין.

ט. קשה ענש מי שאינו מניח לכן, יתר מענש מי שלא הניח תכלת: לפי שהלכן, מצוי לכל; והתכלת, אינה מצויה לכל - לפי שאינה מצויה בכל מקום ולא בכל זמן, מפני הצבע שאמרנו.

יום שלישי כ"ח מנחם-אב ה'תשס"ט

הלכות ציצית פרק ג

א. כסות שחיב אדם לעשות בה ציצית מן התורה - היא כסות שיש לה ארבע כנפים, או יותר על ארבע; ונתהיה מדה, כדי שיתכסה בה ראשו ורבו של קטן המהלך לבדו בשוק, ואינו צריך אחר לשמרו ולילך עמו; ונתהיה הכסות של צמר או של פשתים, בלבד.

ב. אכל טלית של שאר מינים - בגון בגדי משי, ובגדי צמר גפן, ובגדי צמר גמלים, וצמר ארנבים, ונוצה [צמר] של עזים, וכיוצא בהן - אין חיבין במצות ציצית אלא מדברי חכמים, כדי להזהר במצות ציצית; והוא, שתהיה מרבעת או יותר על ארבע, ויהיה שעורה כשעור שאמרנו. שכל הבגדים האמורים בתורה סתם, אינם אלא צמר ופשתים בלבד.

ג. "על ארבע כנפות כסותך" - "ארבע", ולא בעלת שלש. אם בן - "ארבע", ולא בעלת חמש; תלמוד לומר: "אשר תכסה בה", אפלו בעלת חמש או יותר על זה. ולמה אני מחיב בעלת חמש ופוטר בעלת שלש, ושתייהן אינן בעלי ארבע כנפות? מפני שיש בכלל חמש, ארבע. לפיכך, כשהוא עושה ציצית לבעלת חמש או שש, אינו עושה אלא לארבע הכנפים המרחקות זו מזו מאותן החמש או השש בלבד, שנאמר: "על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה".

ד. כסות של בגד, וכנפיה של עור - חיבת; היא של עור, וכנפיה של בגד - פטורה; שאין הולכין אלא אחר עקר הפסות. כסות של שני שתפין - חיבת, שנאמר: "על כנפי כגדיהם"; לא נאמר "כסותך", אלא למעט השאולה -

אלוקינו מלך העולם" – אינה ברכה, אלא אם כן היתה סמוכה להברכה.

ו. וכל הברכות כולן, נאמרין בכל לשון; והוא, שיאמר בענין שתקנו חכמים. ואם שנה את המטבע, הואיל והזכיר אותה ומלכות וענין הברכה, אפילו בלשון חל, יצא.

ז. כל הברכות כולן, צריך שישמיע לאזנו מה שהוא אומר; ואם לא השמיע לאזנו, יצא – בין שהוציא בשפתיו, בין שברך בלבד.

ח. כל הברכות כולן, לא יפסיק בין הברכה ובין דבר שמברכין עליו בדיבורים אחרים. ואם הפסיק, צריך לחזור ולברך שנית; ואם הפסיק בדיבורים שהן מענין דבר שמברכין עליו, אינו צריך לברך שנית. כיצד? כגון שברך על הפת, וקדם שיאכל אמר: 'הביאו מלח', 'הביאו תבשיל', 'תנו לפלוני לאכל', 'תנו מאכל לבהמה', וכיוצא באלו – אינו צריך לברך; וכן כל כיוצא בזה.

ט. כל הברכות כולן, מתיר לשמא לברך אותן, בין שהיה טמא טמאה שהוא יכול לעלות [ליטהר] ממנה בו ביום [בטבילה], בין טמאה שאינו יכול לעלות ממנה בו ביום. ואסור לברך לברך כשהוא ערם, עד שיכסה ערונו. במה דברים אמורים? באיש; אבל אשה – יושבת ופניה [שלמטה] טוחות [דבוקות] בקרקע, ומברכת.

י. כל הברכות כולן, אף על פי שברך ויצא ידי חובתו, מתיר לו לברך לאחרים שלא יצאו ידי חובתן, כדי להוציאן – חוץ מברכת ההנהיג שאין בה מצוה, שאינו מברך לאחרים אלא אם כן נהנה עמהן. אבל בברכת ההנהיג שיש בה מצוה – כגון אכילת מצה בלילי הפסח, וקדוש היום – הרי זה מברך לאחרים ואוכלין ושותין, אף על פי שאינו אוכל ושותה עמהן.

יא. כל השומע ברכה מן הברכות מתחלתה ועד סופה, ונתפנו לצאת בה ידי חובתו – יצא, ואף על פי שלא ענה 'אמן'; וכל העונה 'אמן' אחר המברך, הרי זה כמברך – והוא, שיהיה המברך חייב באותה ברכה. היה המברך חייב מדברי סופרים, ועונה חייב מן התורה – לא יצא ידי חובתו, עד שיענה 'אמן', או ישמע ממי שהוא חייב בה מן התורה כמותו.

יב. רבים שנתעו [התכנסו] לאכל פת, או לשותות זין, וברך אחד מהן, וענו כולן 'אמן' – הרי אלו מתירין לאכל ולשתות; אבל אם לא נתפנו לאכל כאחד, אלא זה כא מעצמו וזה כא מעצמו – אף על פי שהן אוכלין מפחד אחד, כל אחד ואחד מברך לעצמו. במה דברים אמורים? בפת זיין בלבד; אבל שאר אכלים ומשקים, אינן צריכין הסבה [התכנסות לאכול יחד], אלא אם ברוך אחד מהן, וענו כולן 'אמן' – הרי אלו אוכלין ושותין, אף על פי שלא נתפנו להסב כאחד.

יג. כל השומע אחד מישראל מברך ברכה מפל הברכות כולן – אף על פי שלא שמע הברכה כולה מתחלתה ועד סופה, ואף על פי שאינו חייב באותה ברכה – חייב לענות 'אמן'; ואם היה המברך גוי, או מין [אפיקורס], או כותי

מצוה זו – אם יתפסה בכסות הראויה לציצית – יטיל לה ציצית, ואחר כך יתפסה בה; ואם נתפסה בה בלא ציצית, הרי בטל מצות עשה. אבל הבגדים הראויים לציצית – כל זמן שלא יתפסה בהן אדם, אלא מקפלין ומנחין – פטורין מן הציצית; שאינה חובת הטלית, אלא חובת האיש שיש לו טלית.

יא. אף על פי שאין אדם מחייב לקנות טלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית – אין ראוי לאדם חסיד לפטר עצמו ממצוה זו; אלא לעולם ישתדל אדם להיות עטוף בכסות המחייבת בציצית, כדי שיקיים מצוה זו. ובשעת התפלה, צריך להזהר ביותר; וגנאי גדול הוא לתלמיד חכמים, שיתפלה והוא אינו עטוף בציצית.

יב. לעולם יהא אדם זהיר במצות ציצית, שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצות כולן, שנאמר: "וראייתם אתו, וזכרתם את כל מצות ה'".

ברוך רחמנא דיסען

יום רביעי כ"ט מנחם-אב ה'תשס"ט

הלכות ברכות

מצות עשה אחת, והיא לברך את שם הקדוש ברוך הוא אחר אכילה. ובאור מצוה זו – בפירוש אלו.

הלכות ברכות פרק א

א. מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון, שנאמר: "ואכלת ושבעת, וברכת את ה' אלהיך". ואינו חייב מן התורה, אלא אם שבע, שנאמר: "ואכלת ושבעת, וברכת"; ומדברי סופרים [מדברנן], שאפילו אכל פזית, מברך אחריו.

ב. ומדברי סופרים, חייב אדם לברך על כל מאכל תחלה, ואחר כך ינהיג ממנו. וכן אם הרים ריח טוב, יברך ואחר כך ינהיג ממנו. ואפילו נתפנו לאכל או לשותות כל שהוא, מברך ואחר כך ינהיג; וכל הנהיג מן העולם בלא ברכה, מעל [כאילו גזל מהקדש]. וכן מדברי סופרים, לברך אחר כל מה שיאכל וכל מה שישתה – והוא שישתה רביעית, והוא שיאכל פזית. ומטעמת [טעימה לשם בדיקת הטעם] – אינה צריכה ברכה, לא לפניך ולא לאחריה, עד רביעית. ג. וכשם שמברכין על ההנהיג – כך מברכין על כל מצוה ומצוה, ואחר כך יעשה אותה. וברכות רבות תקנו חכמים דרך שבח והודיה, ודרך בקשה, כדי לזכור את הבורא תמיד, אף על פי שלא נהנה ולא עשה מצוה.

ד. נמצאו כל הברכות כולן, שלשה מינין: ברכות ההנהיג, וברכות המצוה, וברכות היראה – שהן דרך שבח והודיה ובקשה, כדי לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו.

ה. ונסח כל הברכות, עזרא ובית דינו תקנום. ואין ראוי לשנותן, ולא להוסיף על אחת מהן, ולא לגרע ממנה; וכל המשנה ממטבע [נוסח] ששבעו חכמים בברכות, אינו אלא טועה. וכל ברכה שאין בה הזכרת שם ומלכות [ה']

יום חמישי ל' מנחם-אב ה'תשס"ט

הלכות ברכות פרק ב

א. סדר ברכת המזון, כף היא: ראשונה ברכת 'הזן', שניה ברכת 'הארץ', שלישית 'בונה ירושלים', רביעית 'הטוב והמטיב'. ברכה ראשונה, משה רבנו תקנה; שניה, תקנה יהושע; שלישית, תקנה דוד ושלמה בנו; וברכה רביעית, חכמי משנה תקנוה.

ב. הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית, ואכלו פתן - אין מברכין לפניה, ומברכים לאחר סעודתן שתי ברכות בלבד, כדי שלא יפסלו ממלאכת בעל הבית: ברכה ראשונה - בתקנה; שניה - פותח בברכת 'הארץ', וכולל 'בונה ירושלים' בברכת 'הארץ', וחותרם בברכת 'הארץ'. ואם היו עושין בסעודתן [עובדים תמורת מזון] בלבד, או שהיה בעל הבית מסב עמם - מברכין בתקנה ארבע ברכות, כשאר כל אדם.

ג. ברכת 'הארץ' - צריך לומר הודיה בתחלתה ובסופה, וחותרם בה 'על הארץ ועל המזון'; וכל שלא אמר 'ארץ חמדה טובה ורחבה' בברכת 'הארץ', לא יצא ידי חובתו. וצריך להזכיר בה ברית ותורה, ולהקדים ברית לתורה; שהברית הזאת שאומרים בברכת 'הארץ', היא ברית מילה שנקרתו עליה שלש עשרה בריתות; והתורה פלה נקרתו עליה שלש בריתות, שנאמר: "אלה דברי הברית מלבד הברית", "אתם נצבים וגו' לעברך בברית ה'".

ד. ברכה שלישית - פותח בה 'רחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך', או 'נחמנו ה' אלהינו בירושלים עירך'; וחותרם בה 'בונה ירושלים', או 'מנחם עמו בבנין ירושלים' - ולפיקך נקראת ברכה זו 'נחמה'. וכל מי שלא אמר מלכות בית דוד בברכה זו - לא יצא ידי חובתו, מפני שהיא ענין הברכה; שאין נחמה גמורה, אלא בחירת מלכות בית דוד.

ה. בשבתות ובמים טובים, מתחיל בנחמה ומסיים בנחמה, ואומר קדשת היום באמצע. כיצד? מתחיל: 'נחמנו ה' אלהינו בציון עירך', או 'רחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך'; ומסיים: 'מנחם עמו בבנין ירושלים', או 'בונה ירושלים'. ואומר באמצע בשבת: 'אלהינו ואלהי אבותינו, רצה והחליצנו במצותיך ובמצות יום המנוח השביעי הזה, ונשבת בו וננוח בו כמצות רצונך, ואל תהא צרה ויגון ביום מנוחתנו'. ובמים טובים אומר 'יעלה ויבוא'; וכן בראשי חודשים ובחול של מועד, מוסיף באמצע ברכה שלישית 'יעלה ויבוא'.

ו. בתנפה ופורים, מוסיף באמצע ברכת 'הארץ' 'על הנסים', בדרך שמוסיף בתפלה. ויום טוב או ראש חודש שחל להיות בשבת, מזכיר 'רצה והחליצנו' תחלה, ואחר כך 'יעלה ויבוא'; וכן ראש חודש שחל להיות בשבת, מזכיר 'על הנסים' בברכת 'הארץ', ו'רצה והחליצנו' ו'יעלה ויבוא' בנחמה.

[שומרוני], או תינוק המתלמד, או שהיה גדול ושנה מטבע [נוסח] הברכה - אין עונים אחריהן 'אמן'.

יד. כל העונה 'אמן' - לא יענה לא אמן קטופה [בהבלעת האל"ף], ולא אמן קטופה [בהבלעת הנו"ן], ולא אמן קצרה, ולא אמן ארוכה, אלא בינונית; ולא יגביה קולו יותר מן המברך. וכל מי שלא שמע הברכה שהוא חייב בה, לא יענה 'אמן' בכלל העונים.

טו. כל המברך ברכה שאינה צריכה, הרי זה נושא שם שמים לשוא; והרי הוא כנשבע לשוא, ואסור לענות אחרי 'אמן'. התינוקות, מלמדין אותן הברכות בתקנה; ואף על פי שהן מברכין לבטלה בשעת למידה, הרי זה מתיר. ואין עונים אחריהן 'אמן'; והעונה אחריהן 'אמן', לא יצא ידי חובתו.

טז. כל העונה 'אמן' אחר ברכותיו, הרי זה מגנה; והעונה אחר ברכה שהיא סוף ברכות אחרונות, הרי זה משבח - כגון אחר 'בונה ירושלים' בברכת המזון, ואחר ברכה אחרונה של קרית שמע ערבית. וכן בסוף כל ברכה שהיא סוף ברכות אחרונות, עונה בה 'אמן' אחר עצמו.

יז. ולמה יענה 'אמן' בבונה ירושלים, והרי אחריה ברכת 'הטוב והמטיב'? מפני שברכה זו בימי חכמי משנה תקנוה, וכאלו היא תוספת; אבל סוף עקר הברכות של מזון, היא 'בונה ירושלים'. ולמה לא יענה 'אמן' אחר 'אהבת עולם'? מפני שהיא סוף ברכות ראשונות. וכן כל פיוצא בה, מברכות שמברכין אותן תחלה לדבר, כגון ברכות שמברכין לפני קריאת המגלה, והדלקת נר חנכה - לא יפסיק ב'אמן' בין הברכה ובין הדבר שברך עליה.

יח. ולמה לא יענה 'אמן' אחר ברכת הפרות וכיוצא בה? מפני שהיא ברכה אחת; ואין עונים 'אמן' אלא אחר ברכה אחרונה שקדמה אותה ברכה אחרת, או ברכות, כגון ברכות מלך [במוצאי שמיטה], וברכות כהן גדול [ביוהכ"פ], וכיוצא בהן - להודיע שברך השלים כל ברכותיו, ולפיקך עונה 'אמן'.

יט. כל האוכל דבר האסור, בין בידו בין בשגגה - אינו מברך עליו לא בתחלה, ולא בסוף. כיצד? הרי שאכל טבל [שלא הופרש תרומות ומעשרות], ואפלו טבל דדגריהם [מדברנן], או שאכל מעשר ראשון שלא נטלו כל תרומותיו, או מעשר שני והקדש שלא נפדו כהלכתן - אינו מברך; ואין צריך לומר, אם אכל גבלות וטרפות, או שתה יין נסף, וכיוצא בהן.

כ. אבל אם אכל דמאי [תבואת עם הארץ, שספק אם הופרשה], אף על פי שאינו ראוי אלא לעניים, או מעשר ראשון שנטלה תרומתו, אף על פי שלא נטל ממנו חשבון תרומה גדולה, והוא שהקדימו בשבליים [הקדים הלוי את הכהן ונטל חלקו כעשרדין התבואה בשבליה], או מעשר שני והקדש שנפדו, אף על פי שלא נתן את החמץ [הדרוש בפדיותם] - הרי זה מברך תחלה וסוף; וכן כל פיוצא בהן.

ומתחיל בברכה רביעית, וגומר. ואם נזכר אחר שהתחיל בברכה רביעית – גומר אותה, ואינו חוזר. וכן בחלו של מועד. ובחנפה ובפורים, שכח ולא הזכיר הענין בברכת המזון – אינו חוזר.

יד. מי שאכל, ושכח ולא ברך – אם נזכר קדם שיתאכל המאכל שבמעיו, חוזר ומברך. וכן אם נזעל ממונו, ולא ידע אם ברוך או לא ברוך – חוזר ומברך; והוא, שלא נתאכל המזון שבמעיו.

יום שישי א' אלול ה'תשס"ט

הלכות ברכות פרק ג

א. תמשה מינין הן – החטין, והשעורין, והפסמין [חטים מדבריות], ושבלת שועל [שעורה מדברית], והשפון. הפסמין, ממין החטין; ושבלת שועל והשפון, ממין השעורין. ובמשת המינין האלו – כשהן שגלים, נקראים 'תבואה' בכל מקום; ואחר שדשין וזורין אותן [ברוח לנקות], נקראין 'דגן'; וכשטוחנין את אחד מהן ולשין את קמחו ואופין אותו, נקרא 'פת'. והפת הנעשת מאחד מהן, היא הנקראת 'פת' בכל מקום, בלא לונה [ללא שם נוסף]. ב. האוכל פת – חייב לברך לפניו: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, המוציא לחם מן הארץ'. אכל דגן שלוק [מבושל] כמות שהוא – מברך לפניו 'בורא פרי האדמה', ולאחריו 'בורא נפשות רבות'. אכל קמח – מברך לפניו 'שהכל', ולאחריו 'בורא נפשות'.

ג. קמח של אחד מחמשת המינין, שקלהו וערכו במים או בשאר משקין – אם היה עבה כדי שיהיה ראוי לאכילה, ולעטו – מברך עליו בתחלה 'בורא מיני מזונות'; ואם היה רך כדי שיהיה ראוי לשתייה – מברך עליו בתחלה 'שהכל', ולבסוף 'בורא נפשות'.

ד. קמח של אחד מחמשת המינין שבשלו בקדרה, בין לבדו בין שערכו עם דברים אחרים – כגון לביבות [עוגות סולת] וכיוצא בהן, וכן הדגן שחלקו או פתשו ובשלו בקדרה – כגון הריפות וגרש פרמל [חטים בצורות שונות] וכיוצא בהן, וכל זה הוא הנקרא 'מעשה קדרה', וכן כל תבשיל שערב בו אחד מחמשת המינין, בין קמח בין פת – בתחלה, מברך עליו 'בורא מיני מזונות'.

ה. במה דברים אמורים? כשהיה אותו המין חשוב אצלו, ולא היה טפלה; ואכל אם היה אחד מחמשת המינין שערב טפלה – אינו מברך אלא על העקר, ופוטר את הטפלה. וזה כלל בברכות – כל שהוא עקר ועמו טפלה, מברך על העקר ופוטר את הטפלה, בין שהיתה הטפלה מערבת עם העקר, בין שלא היתה מערבת.

ו. פיצד היא הטפלה המערבת? לפת [מין ירק] או פרום שבשלו וערב בו קמח של אחד מחמשת המינין כדי לזקקו [לעשותו סמיר] – אינו מברך עליו 'בורא מיני מזונות', שהלפת הוא העקר וקמח זה טפלה; שכל דבר שמערבין אותו כדי לזבק, או כדי לתן ריח, או כדי לצבץ התבשיל – הרי זה טפלה לו; ואכל אם ערב כדי לתן טעם פתערבת,

ז. ברכה רביעית, צריך להזכיר בה שלש מלכות. וכשמברך האורח אצל בעל הבית, מוסיף בה ברכה לבעל הבית. פיצד מברכו? אומר: 'יהי רצון שלא תבול בעל הבית בעולם הזה, ולא תפלו לעולם הבא'; ויש לו רשות להוסיף בברכת בעל הבית, ולהאריך בה.

ח. וכשמברכין בבית האבל, אומר בברכה רביעית: 'המלך החי, הטוב והמטיב, אל אמת, דין אמת, שופט בצדק, שליט בעולמו לעשות בו כרצונו, שאנחנו עמו ועבדיו, ובכל אנו תביין להודות לו ולברכו'; ומבקש רחמים על האבל לנחמו כפי מה שירצה, וגומר 'הרחמן'. ט. בבית חתנים, מברכין ברכת חתנים אחר ארבע ברכות אלו, בכל סעודה וסעודה שאוכלים שם; ואין מברכין ברכה זו לא עבדים, ולא קטנים. ועד כמה מברכין אותה? אם היה אלמון שנשא אלמנה, מברכין אותה ביום ראשון בלבד; ואם היה בחור שנשא אלמנה או אלמון שנשא בתולה, מברכין אותה כל שבעת ימי המשטה.

י. ברכה זו שמוסיפין בבית חתנים, היא ברכה אחרונה משבע ברכות של נשואין. במה דברים אמורים? כשהיו האוכלין הם שעמדו בברכת נשואין, ושמעו הברכות; אבל אם היו האוכלין אחרים שלא שמעו ברכת נשואין בשעת נשואין, מברכין בשבילם אחר ברכת מזון שבע ברכות, בדרך שמברכין בשעת נשואין – והוא שיהיו עשרה, וחתנים מן המנין.

יא. אלו הן שבע ברכות: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שהכל ברא לכבודו'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, יוצר האדם'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר יצר את האדם בצלמו, בצלם דמות תבניתו, והתקין לו ממנו בנן עדי עד; ברוך אתה ה', יוצר האדם'; 'שוש תשיש ותגל עקרה, בקבוץ בניה לתוכה בשמחה; ברוך אתה ה', משמח ציון בכניה'; 'שמח תשמח רעים אהובים, כשמחך יצירך מקדם בגן עדן; ברוך אתה ה', משמח עמו ובונה ירושלים'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה ורנה אהבה ואהבה שלום ורעות. מהרה ה' אלהינו ישמע מערי יהודה ומחוצות ירושלים, קול ששון קול שמחה, קול חתן וקול כלה, קול מצהלות חפת חתנים ממשטה ונערים מנגינתם; ברוך אתה ה', משמח חתן עם הכלה'.

יב. שכח ולא הזכיר בשבת או ביום טוב קדשת היום – אם נזכר קדם שיתחיל בברכה רביעית – בשבת אומר: 'ברוך אשר נתן שבת מנוחה לעמו ישראל לאות ולברית קדש, ברוך אתה ה' מקדש השבת'; ביום טוב אומר: 'ברוך אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה, ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים'. ומתחיל בברכה רביעית, וגומר. ואם נזכר אחר שהתחיל בברכה רביעית – פוסק וחוזר לראש, שהוא ברכת 'הזן'.

יג. בראשי חודשים, שכח ולא אמר 'יעלה ויבוא' – אם נזכר קדם שיתחיל בברכה רביעית – אומר: 'ברוך אשר נתן ראשי חודשים לעמו ישראל לזכרון', ואינו חותם בה;

במעיו - מברך במקום שנופר; ואם היה מזיד, חוזר למקומו ומברך, ואם ברח במקום שנופר, יצא ידי חובתו. וכן אם ברח בשהוא עומד, או בשהוא מהלך - יצא ידי חובתו; ולכתחלה, לא יברך ברפת המזון, ולא ברכה שמעין שלש, אלא בשהוא יושב, ובמקום שאכל.

ב. מי שנסתפק לו אם ברח 'המוציא' או לא ברח - אינו חוזר ומברך, מפני שאינה מן התורה. שכח לברך 'המוציא' - אם נזכר עד שלא גמר סעודתו, חוזר ומברך; ואם לאחר שגמר, אינו חוזר ומברך.

ג. היה אוכל בבית זה, ופסק סעודתו והלך לבית אחר, או שהיה אוכל וקרא לו חברו לדבר עמו, ויצא לו לפתח ביתו וחזר - הואיל וישנה מקומו, צריך לברך למפרע על מה שאכל, וחוזר ומברך בתחלה 'המוציא', ואחר כך גומר סעודתו.

ד. חברים שהיו יושבין לאכל, ויצאו לקראת חתן או לקראת פלה - אם הניחו שם זקן או חולה - חוזרין למקומן וגומרין סעודתן, ואינן צריכין לברך שניה. ואם לא הניחו שם אדם - כשהן יוצאין, צריכין ברכה למפרע; וכשהן חוזרין, צריכין ברכה לבתחלה.

ה. וכן אם היו מסבין לשתייה, או לאכילת פרות; שכל המשיגה מקומו, הרי פסק אכילתו, ולפיכך מברך למפרע על מה שאכל, וחוזר ומברך שניה לבתחלה על מה שהוא צריך לאכל. והמשיגה מקומו מפנה לפנה בבית אחד, אינו צריך לחזור ולברך. אכל במזרחת של [עץ] תאנה וקא לאכל במערבה, צריך לחזור ולברך.

ו. ברח על הפת, פטר את הפרפרת [מריחה ותוספת] שאוכלין בהן הפת, ממניג התבשיל ופרות, וכיוצא בהן; אבל אם ברח על הפרפרת, לא פטר את הפת. ברח על מעשה קדרה [מניג דגן שנתבשלו בקדירה], פטר את התבשיל [שלא ממניג דגן]; ברח על התבשיל, לא פטר את מעשה קדרה.

ז. גמר בלבו מלאכל או מלשתות, ואחר כך נמלך לאכל או לשתות - אף על פי שלא שנה מקומו, חוזר ומברך; ואם לא גמר בלבו, אלא דעתו לחזור לשתות או לאכל - אפלו פסק כל היום בלבו, אינו צריך לברך שנית.

ח. היו שותין, ואמרו: 'בואו ונברך ברפת המזון', או 'בואו ונקדש קדוש היום' - נאסר להם לשתות, עד שיברכו או יקדשו; ואם רצו לחזור ולשתות קדם שיברכו או יקדשו, אף על פי שאינם רשאים - צריכים לחזור ולברך 'בואו פרי הגפן', ואחר כך ישתו. אבל אם אמרו: 'בואו ונבדיל', אינן צריכין לחזור ולברך.

ט. היו מסבין לשתות זין, וקא להן מין זין אחר, כגון שהיו שותין אדם והביאו שחר, או ישן והביאו חדש - אינן צריכין לברך ברפת המזון פעם שניה; אבל מברכין: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, הטוב והמטיב'.

י. אין מברכין על אכל מכל האכלין, ולא על משקה מכל המשקין, עד שיבוא לפניו; ואם ברח ואחר כך הביאו לפניו, צריך לחזור ולברך. נטל אכל וברך עליו, ונפל מידו ונשרף או שטפו נהר - נוטל אחר וחוזר ומברך עליו, אף

הרי הוא עקר. לפיכך, מיני דבש שמבשלין אותן ונותנין בהן חלב חשה כדי לדבק, ועושין מהן מיני מתיקה - אינו מברך עליו 'בואו מיני מזונות', מפני שהדבש הוא העקר. ז. כיצד היא הטפלה שאינה מערבת? הרי שצריך לאכל דג מליח, ואכל הפת עמו כדי שלא יזיק המליח גרונו ולשונו - מברך על המליח ופטר את הפת, מפני שהפת טפלה לו; וכן כל כיוצא בזה.

ח. הפת שפנת אותה פתים [פירורה לפירורים], ובשלה בקדרה או לשה במרק - אם יש בפתיחתין פזית, או שנופר שהן פת ולא נשתנת צורתה - מברך עליה בתחלה 'המוציא'; ואם אין בהן פזית, או שעברה צורת הפת בפשול - מברך עליה בתחלה 'בואו מיני מזונות'.

ט. עסה שנאפת בקרקע כמו שהערכיים שוכני המדברות אופין - הואיל ואין עליה צורת פת, מברך עליה בתחלה 'בואו מיני מזונות'; ואם קבע סעודתו עליה, מברך 'המוציא'. וכן עסה שלשה בדבש או בשמן או בחלב, או שערב בה מיני תבלין ואפאה, והיא הנקראת 'פת הבאה בקיסנין' [עשויה כיסים כיסים ונילושה בדבש וכיו"ב] - אף על פי שהוא פת, מברך עליה 'בואו מיני מזונות'; ואם קבע סעודתו עליה, מברך 'המוציא'.

י. ארו שבשלו, או שעשה ממנו פת - בתחלה מברך עליו 'בואו מיני מזונות', ולבסוף 'בואו נפשות'; ובלבד שלא יהא מערב עם דבר אחר, אלא ארו לבדו. אבל פת דחן, או פת של שאר מיני קטניות - בתחלה מברך 'שהכל', ולבסוף 'בואו נפשות רבות'.

יא. כל שמברכין עליו בתחלה 'המוציא', מברכין לאחריו ברפת המזון כסדרה ארבע ברכות; וכל שמברכין עליו בתחלה 'בואו מיני מזונות', מברכין לאחריו ברכה אחת מעין שלש - חוץ מן הארו.

יב. כמה דברים אמורים? שאכל מבזית ולמעלה; אבל האוכל פחות מבזית, בין מן הפת בין משאר אכלין, והשוותה פחות מרביעית, בין מן הזין בין משאר משקין - מברך בתחלה ברכה הראויה לאותו המין, ולבסוף אינו מברך כלל. יג. וזו היא ברכה אחת שמעין שלש: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, על המחיה ועל הכלכלה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחת לתת את אבותינו; רחם ה' אלהינו על ישראל עמו ועל ירושלים עירו ועל ציון משכן כבודך, והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונברך עליה בקדשה ובטהרה; ברוך אתה ה', על הארץ ועל המחיה'. ובשבתות וימים טובים, אומר בברכה זו בכללה מעין קדשת היום, בדרך שמזכיר בברכת המזון.

יום שבת קודש ב' אלול ה'תשס"ט

הלכות ברכות פרק ד

א. כל המברך ברפת המזון או ברכה אחת מעין שלש, צריך לברך אותה במקום שאכל. אבל בשהוא מהלך - ישב במקום שפסק, ויברך; אבל בשהוא עומד - ישב במקומו, שכח ברפת המזון, ונזכר קדם שיתאכל המזון

ודברים הבאים לאחר הסעודה, בין מחמת הסעודה בין שלא מחמת הסעודה – טעונית ברכה לפנייהן ולאחריהן. יב. בשבתות וימים טובים, ובסעודת הקזת הדם, ובצעת שיצא מן המרחץ, וכיצא ביה, שאדם קובע סעודתו על היין – אם ברוך על היין שלפני המזון, פטר את היין ששומה לאחר המזון קדם שיברך ברכת המזון; אבל בשאר הימים, צריך לחזור ולברך בתחלה על היין שלאחר המזון. כא להן יין בתוך המזון, כל אחד ואחד מברך לעצמו, שאין בית הבליעה פנוי, שיענו הכל אחר אחד אמן; ואינו פוטר את היין שלאחר המזון.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ו מנחם-אב' אלול ה'תשס"ט

למנוחה" (חכמים), לפי שכל הדברים האלה קבלה מפי השליח (משה רבנו), והוא פרוש מקבל, כמו שבארנו בהקדמת חבורנו הגדול בפרוש המשנה, ולא שתק הכתוב מלהזכיר אלא מפני שאפשר ללמוד בגזרה שנה (אבל לאמיתו של דבר נחשב כאילו כתוב מפורש בתורה). וזהו ענין אמרם: "לא למדה הכתוב אלא בגזרה שנה" ומספיק אמרם (= זהו גם משמעות הביטוי) "גוף תורה". היוצא מכל-מה-שקדם כאן שהעובר על פתו או פת פתו או פת פתו — בשרפה; ואם לא נודע או שלא נתקיימה עליו העדות — בכרת אם היה מזיד; ואם היה שוגג באחת מהן — מקריב חטאת קבועה.

המצוה השל"ה — האזהרה שהזהרנו מלבוא על פת פת, והוא אמרו: "ערוך פת-פתך לא תגלה ערוכתך כי ערוכתך הנה" (שם, יח, י).

המצוה השל"ז — האזהרה שהזהרנו מלצור (לישא כאחד), אשה ובתה. והוא אמרו: "ערוך אשה ובתה לא תגלה" (שם, יז), והעובר על זה, והוא שתהיה אחת מהן אשתו ובה על האחרת — חייב שרפה אם נתקיימה עליו העדות; והוא בכרת אם היה מזיד; ואם היה שוגג מקריב חטאת קבועה.

המצוה השל"ח — האזהרה שהזהרנו מלצור אשה ובת בנה, והוא אמרו: "את-בת בנה" (שם). וגם זה בשרפה וכרת אם היה מזיד, או חטאת קבועה אם היה שוגג.

המצוה השל"ט — האזהרה שהזהרנו מלצור אשה ובת בתה, והוא אמרו: "את-בת-בת-

על פי שהוא מאותו המין; וצריך לומר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' על ברכה ראשונה, כדי שלא להוציא שם שמים לבטלה. עומד אדם על אמת [תעלת] המים, ומברך ושותה, אף על פי שהמים שהיו לפניו בשעת הברכה, אינן המים ששתה – מפני שלכך נתפגן מתחלה. יא. דברים הבאים בתוך הסעודה, והן מחמת הסעודה [כגון בשר ודגים] – אינן צריכים ברכה לא לפנייהן ולא לאחריהן; אלא ברכת 'המוציא' שבתחלה, וברכת המזון שבסוף, פוטרין הכל, שהכל טפלה לסעודה. ודברים שאינן מחמת הסעודה [כגון פירות], שבאו בתוך הסעודה – טעונית ברכה לפנייהן, ואין טעונית ברכה לאחריהן.

יום ראשון כ"ו מנחם-אב ה'תשס"ט

מצות לא תעשה שלו. שלה.

שלו. שלח. שלט.

המצוה השל"ו — האזהרה שהזהרנו מלבוא על הפת עצמה, וזה לא נתבאר בלשון התורה, לא נאמר לנו: ערוך פתך לא תגלה; אלא שתק ממנה מחמת פשטות הענין, לפי שכבר אסר פת הפן וכת הבת — כל-שכן הבת. ובגמרא יבמות (ג). אמרו: "בתו עקר אסורא מדרשא אתיא (נלמד ממדרש ולא במפורש), דאמר רבא: אמר לי רב יצחק בר אבדימי: אתיא (ב"גזרה שנה) הנה הנה ואתיא זמה זמה", כלומר: שהוא אמר בכת בנה וכת בתך "ערוכתך הנה" (ויקרא יח, י), ואמר באסור אשה ובתה וכת בנה וכת בתה "שארה הנה זמה הוא" (שם, יז), כלשם שבאסור אשה וכת בנה וכת בתה נאסרה בתה, כך באסור בת בנה וכת בתו נאסרה גם בתו. ואמר בענין: "אשר יקח את-אשה ואת-אמה זמה הוא באש ישרפו אתו ואתה" (שם, כ, יד), וכן גם אשה. וכת בנה וכת בתה בשרפה, לפי שנאמר בהן "זמה" ולמדין בגזרה שנה "זמה" "זמה". והוא הדין לבתו וכת בתו לענין ענין, שלמדין זאת מגזרה שנה של "הנה" "הנה" שלגבי פת בנה וכת בתו כתוב "הנה", כמו שנאמר "הנה" באשה ובתה. ולשון גמרא ברות (ה): "אל תהי גזרה שנה קלה בעיניך, שהרי (איסור) "בתו" אחד מגופי תורה, ולא למדה הכתוב אלא בגזרה שנה: אתיא הנה הנה אתיא זמה זמה". והתבונן (בדיוק הלשון) באמרם: "לא למדה הכתוב", ולא אמרו "לא

יום שלישי כ"ח מנחם-אב ה'תשס"ט

מצות לא תעשה שמח. שמט.

שנ. שאנ.

המצוה השמ"ח — האזהרה שהזהרנו מלבוא על הבקמה, בין זכרים בין נקבות, והוא אמרו "ובכל-בהמה לא-תתן שכבתך" (ויקרא יט, כג) והעובר על זה בזדון — חייב סקילה, ואם לא נסקל — הרי הוא בכרת; ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה.

המצוה השמ"ט — האזהרה שהזהרנו הנשים מלהביא עליהן בהמות, והוא אמרו יתעלה: "ואשה לא-תעמד לפני בהמה לרבעה" (שם, וגם זו מצוה בפני עצמה ואינה נכללת במצוה שקדמה לה. כי באסרו על הזכרים לבוא על הבהמות לא נאסר על הנשים להביא בהמות עליהן, לולא הלאו המיוחד שבה. ובתחילת פרתות אמרו: "שלאשים ויש פרתות יש פתורה ומנו אותן בכללן הבא על הבהמה ואשה המביאה את-הבהמה עליה אף-על-פי (למרות) שמנו שם כללי הענינים (שהמשנה מונה רק קבוצות כלליות של חייבי כרת ולא מפרטת לפרטים) כמו שבארנו בפרושנו ("פירוש המשניות") הנה נתבאר שהיא מצוה בפני עצמה מכלל מצות לא-תעשה. והעובר על לאו זה — בסקילה. ואם לא נתקיימה העדות — הרי היא בכרת אם היתה מזידה; ואם היתה שוגגת — מקריב חטאת קבועה.

המצוה הש"נ — האזהרה שהזהרנו מלבוא על הזכר, והוא אמרו: "ואת-זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה הוא" (שם, כב) וכבר נכפל הלאו בענין זה בעצמו ואמר: "ולא-יהיה קדש מבני ישראל" (דברים כג, יח) וזוהי הסברה הנכונה שלא זו נכפל לחזוק, לא שהוא אזהרה לנשכב; וממה-שאמר: "לא תשכב" נלמדה אזהרה לשוכב ונשכב. ובגמרא סנהדרין (נד:) נתבאר שרבי ישמעאל הוא שעושה "לא-יהיה קדש" אזהרה לנשכב, ולפיכך הבא על הזכור והביא זכור עליו בהעלם אחד (מכח אותו העלם — אותה טעות) — חייב שתים לדעת רבי ישמעאל, ורבי עקיבא אומר:

בתה לא תקח" (שם). והוא בכרת ובשרפה אם היה מזיד ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה.

יום שני כ"ז מנחם-אב ה'תשס"ט

מצות לא תעשה שמ. שמא.

שמב. שמג. שדמ. שמה.

המצוה הש"מ — האזהרה שהזהרנו מלבוא על אחות האב, והוא אמרו: "ערו את-אחיך לא תגלה" (ויקרא יח, יב) והעובר על זה אם היה מזיד — חייב כרת; ואם היה שוגג מקריב חטאת קבועה.

המצוה השמ"א — האזהרה שהזהרנו מלבוא על אחות האם, והוא אמרו יתעלה: "ערו את-אמך לא תגלה" (שם, יג). והעובר על לאו זה במזיד — חייב כרת; ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה.

המצוה השמ"ב — האזהרה שהזהרנו מלבוא על אשת אחי האב, והוא אמרו: "אל-אשתו לא תקרב דדתך הוא" (שם, יד). והעובר על לאו זה, בכרת אם היה מזיד; ואם היה שוגג מקריב חטאת קבועה.

המצוה השמ"ג — האזהרה שהזהרנו מלבוא על אשת הבן, והוא אמרו: "ערו את-אחיך לא תגלה" (שם, טו). והעובר על זה — בסקילה. ואם לא נתקיימה העדות או שלא נודע — הרי הוא בכרת אם היה מזיד; ובשוגג — מקריב חטאת קבועה.

המצוה השד"מ — האזהרה שהזהרנו מלבוא על אשת האב, והוא אמרו: "ערו את-אחיך לא תגלה" (שם, טז). והעובר על לאו זה, בכרת אם היה מזיד; ואם היה שוגג מקריב חטאת קבועה.

המצוה השמ"ה — האזהרה שהזהרנו מלבוא על אחות האשה בחיי האשה, והוא אמרו יתעלה: "ואשה אל-אחתי לא תקח" (שם, יח), והעובר על לאו זה במזיד — חייב כרת; ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה.

חַיִּב שְׂתִימִים לְדַבְּרֵי הַפֶּל, דְּכָתִיב: "עֲרוֹת אָחִי-אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה".

וְדַע שֶׁעֲנִינֵן אִמְרֵי "נִתְקַיְמָה הַעֲדוֹת" (בכל איסורי עריות – כַּתְנָאִי לְקִיִּים בָּהֶם דִּינֵי מִיתָה) הוּא שְׂתִימֵי שֶׁשְׁנֵי עֲדִים כְּשֶׁרִים מִתְרִים בּוֹ אוֹ יוֹתֵר, וּבֵית דִּין כְּשֶׁר שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה שְׁהַעֲדוֹת נִגְבִּית לַפְּנִיָּהֶם, וַיִּהְיֶה זֶה בְּזִמָּן (שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קִיִּים, וְתַנָּאִים נֹסְפִים) שְׁדִינֵי נִפְשוֹת נוֹהֲגִים.

וּפְשׁוּט הוּא, שֶׁכָּל-הָעֲרִיּוֹת הָאֵלֶּה שֶׁקָּדַם זִכְרָן (שְׁהוֹכְרֵנוּ קוֹדֵם) נֶאֱמָר בָּהֶן הַפֶּרֶת בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה, וְהוּא אִמְרוֹ אַחֵר שֶׁמֶנֶן: "כִּי כָל-אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנִּפְשׁוֹת הָעֹשֹׂת" (שם, כט), וְכֵן כָּל-מֵה שֶׁהִזְכַּרְנוּ מִהֵן שְׁחִיבִים עָלֵינוּ מִיתַת בֵּית דִּין, גַּם הוּא לִשׁוֹן הַתּוֹרָה. אֲבָל שְׁנֵי מִינֵי הַמִּיתָה שֶׁאִמְרָנוּ מִקְצָתָן בִּסְקִילָה וּמִקְצָתָן בְּחִנּוּק וּמִקְצָתָן בְּשׁוּרָפָה, הֵרִי יֵשׁ מֵהֶם שֶׁבָּאוּ בִּקְבֻלָּה (חו"ל) וּמִהֵן מִפְּרָשִׁים בְּכָתוּב. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי כָל-הָעֲרִיּוֹת הָאֵלֶּה בְּמַסֶּכֶת סְנֵהֲדִרִין וּמַסֶּכֶת פְּרִתוֹת וּבִכְמָה מְקוֹמוֹת בִּיבְמוֹת וּכְתוּבוֹת וְקִדּוּשִׁין.

וּכְבָר נִתְבָּאֲרָ בְּרִישׁ פְּרִתוֹת (מִשְׁנָה ב) שֶׁכָּל-חֲטָא שְׁחִיבִים עַל זְדוּנוֹ פֶּרֶת וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת קְבוּעָה — חִיבִים עַל "לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ" (כֹּאשֶׁר הוּא מְסוּפֵק אִם חֲטָא) אֲשֶׁם תְּלוֹי. וְעִנִּין אִמְרָם "חֲטָאת קְבוּעָה" הוּא שֶׁתִּהְיֶה מִן-הַבְּהֵמָה דִּוְקָא: כְּשֶׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה. וְאִם תֵּעִין בְּכָל-מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה אַחַת אַחַת וְתִתְּבוּנוֹן בְּעֲנִשִׁים שֶׁנִּזְכָּרוּ בְּכָל-מִצְוָה וּמִצְוָה מִהֵן תִּמְצָא, שֶׁכָּל-חֲטָא שְׁחִיבִים עַל זְדוּנוֹ פֶּרֶת וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת — אוֹתָהּ הַחֲטָאת — חֲטָאת קְבוּעָה, חוּץ מִשְׁנֵי חֲטָאִים שְׁחִיבִים עַל זְדוֹן כָּל-אֶחָד מֵהֶם פֶּרֶת וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת שְׂאִינָה קְבוּעָה, אֲלֵא הִיא "עוֹלָה-וַיִּוֹרֵד" (= קֶרֶבן הַמִּשְׁתַּנָּה לִּפִּי יִכּוֹלֵת הַמִּקְרִיב); וְאוֹתָם שְׁנֵי הַחֲטָאִים הֵם טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְטְמֵאת קִדְּשִׁי (לֹא תַעֲשֶׂה עֹז, וּקְבֹט). כְּוִנָּתִי בְּאִמְרֵי טְמֵאת מִקְדָּשׁ: טְמֵא שֶׁנִּכְנַס לְעִזָּרָה: וְטְמֵאת קִדְּשִׁי; טְמֵא שֶׁאֲכַל בֶּשֶׂר קִדְּשׁ.

וְכֵן יִתְבָּאֲרָ לָךְ, שֶׁכָּל-מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שְׁחִיבִין עַל זְדוּנָה פֶּרֶת חִיבִין עַל שְׁגָגָתָהּ חֲטָאת, חוּץ מִחֲטָא אֶחָד, וְהוּא: הַמְגִדֵּף (לֹא תַעֲשֶׂה ס), שֶׁזְדוּנוֹ בְּכָתוּב וְאִין חִיבִין עַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת. וְכֵן יִתְבָּאֲרָ לָךְ, שֶׁכָּל-אֶדָם שְׁחִיב מִיתַת בֵּית דִּין — אִיזוֹ מִיתָה

אִינוֹ צָרִיךְ, (פְּסוּק מִיּוֹחַד לַהֲטִיל לֹא עַל הַנִּשְׁכָּב) הֵרִי הוּא אוֹמֵר בַּתּוֹרָה: "וְאֶת-זִכְרֵי לֹא תִשְׁכַּב" — קָרִי בִּיה: לֹא תִשְׁכַּב, לְפִיכָף הֵבֵא עַל הַזִּכּוֹר וְהֵבִיא זִכּוֹר עָלָיו בְּהַעֲלֵם אֶחָד — לְדַעְתּוֹ אִינוֹ חִיב אֲלֵא אַחַת. אִמְרוּ בְּטַעַם עִנִּין זֶה: לֹא תִשְׁכַּב וְלֹא תִשְׁכַּב — חֲדָא הִיא, וְלְדַעְתּוֹ בָּא "לֹא יִהְיֶה קִדְּשׁ" לְחִזּוּק, כְּמוֹ שֶׁאִמְרָ: "לֹא תִנָּאֵף" וְהוּא אֲזַהֲרָה לְאִשְׁתִּי אִישׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאִרְנּוֹ (מִצְוָה שְׁמוֹ), וְאִמְרָ (פְּסוּק נֹסֵף לְחִזּוּק): "וְאֵל-אִשְׁתִּי עֲמִיתְךָ לֹא-תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ", וְרַבִּים כְּמוֹ זֶה כְּמוֹ שֶׁבְּאִרְנּוֹ בְּכָלֵל הַתְּשִׁיעִי. וְהַעֲוֵבֵר עַל לֹא זֶה — בִּסְקִילָה. וְאִם לֹא נִסְקַל — הֵרִי הוּא בְּכָתוּב אִם הֵיָה מִזִּיד; וְאִם הֵיָה שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.

הַמִּצְוָה הַשְּׂאִינָה — הָאֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מְלֻבֹּא עַל הָאֵב, וְהוּא אִמְרוֹ: "עֲרוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" (וּיִקְרָא יח, ז), וְגַם הַעֲוֵבֵר עַל לֹא זֶה — בִּסְקִילָה, עַד שֶׁיִּהְיֶה הֵבֵא עַל אָבִיו חִיב שְׂתִימִים: מִשּׁוֹם שׁוֹכֵב עִם זָכָר וּמִשּׁוֹם מְגִלָּה עֲרוֹת אָבִיו. וּבִגְמָרָא סְנֵהֲדִרִין (נִד). נִתְבָּאֲרָ שְׁמַמָּה שְׁנֵאִמְרָ: "עֲרוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" — אָבִיךָ מִמֶּשׁ". וְהַקְּשׁוּ שֶׁם וְאִמְרוֹ: "הֵאֵי מ'וְאֶת-זִכְרֵי לֹא תִשְׁכַּב" נִפְקָא (אִפְשָׁר לְלַמּוֹד זֹאת מ'זֹאת זָכָר גו')? וְהַשִּׁיבּוּ: "לְחִיבּוֹ שְׂתִימִים וְכִדְּרֵי יְהוּדָה דְּאִמְרָ: גוֹי הֵבֵא עַל אָבִיו חִיב שְׂתִימִים". וְשֶׁם בְּאִרְנּוֹ וְאִמְרוֹ "מִסְתַּבְּרָא מִלְּתִיָּה דְּרַבִּי יְהוּדָה (דְּבִרֵּי רַבִּי יְהוּדָה מִתַּאֲפָשִׁרִים) בִּישְׁרָאֵל וּבִשְׁוֹגֵג וּלְקַרְבָּן, וְהֵאֵי דְּאִמְרָ "גוֹי" לְשָׁנָא מְעֻלִּיא" (וְהַטַּעַם לְבִיטּוֹי "גוֹי" — כִּי זֹהִי לִשׁוֹן נִקְיָה שֶׁלֹּא לְהַתְּבַטֵּא בַּמְּפֹרָשׁ יְהוּדִי בַּעֲנִינֵי חֲטָא), כְּלֹאִמְרָ: שֶׁאִם שְׁוֹגֵג בְּאָבִיו — יָבִיא שְׂתִי חֲטָאוֹת כְּמִי שֶׁשְׁוֹגֵג בְּשְׂתִי עֲרִיּוֹת; וְאִין כֵּן הַשְׁוֹגֵג בְּזִכּוֹר דְּעֻלְמָא (זָכָר סֵתֵם שְׂאִינוֹ אֲבִיו), שְׂאִינוֹ מְבִיא אֲלֵא חֲטָאת אַחַת.

יום רביעי כ"ט מנחם-אב ה'תשס"ט

מצוות לא תעשה שנב.

שמו. שמו.

הַמִּצְוָה הַשְּׁנִיבָה — הָאֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מְלֻבֹּא עַל אָחִי הָאֵב, וְהוּא אִמְרוֹ: "עֲרוֹת אָחִי-אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" (וּיִקְרָא יח, יד) עַד שֶׁגַּם שְׁוֹגֵג בְּאָחִי אָבִיו חִיב שְׂתִי חֲטָאוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאִרְנּוֹ בְּאָבִיו. וּבִגְמָרָא סְנֵהֲדִרִין (כִּד). אִמְרוֹ: הֵבֵא עַל אָחִי אָבִיו —

בכלל נואף ונואפת, הוציא הפתוב (פרט בנפרד) את-בת כהן לשרפה ואת-נערה מארשה לסקילה".
 וכבר קדם לנו (הפסוק): "אשר ינאף .. מות יומת הנואף והנואפת" פרוש דבר זה בהקדמת מאמר זה (השורש (הכלל) השביעי).

המצוה השמ"ו — האזהרה שהזהרנו מלבוא על הנדה בזמן טמאתה, כלומר: כל-שבעת הימים. והוא אמרו: "ואל-אשה בנדת טמאתה לא תקרב" (ויקרא יח, יט); וגם כל-זמן שלא תטבול אחר שבעת הימים היא נדה. והעובר על לאו זה אם היה מזיד חייב כרת; ובשוגג — חייב חטאת קבועה.

יום חמישי ל' מנחם-אב ה'תשס"ט

מצות לא תעשה נב. נג.

נה. נד. שנד. שס. שסא.

המצוה הנ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהתחתן בפופרים, והוא אמרו יתעלה: "ולא תתחתן בם" (דברים ז, ג), ובאר ההתחתנות מה היא ואמר: "בתך לא-תתן לבנו ובתו לא-תקח לבנך" (שם) ובפרוש אמרו במסכת עבודה זרה (לו:): "דרך חתנות אסרה תורה". העובר על לאו זה יש בענישו הפרש והוא: אם בא עליה בפרהסיא (לעניי רבים) — הרי ההורגו בשעצה שהוא עושה את-העברה, כבר קיים את-ענישו כמו שעשה פינחס בזמרי (במדבר כה, ח) אמרו (סנהדרין פא:): הבעל ארמית קנאין פוגעין בו, ודוקא בתנאים שאמרו, והם: שיבעול בפרהסיא ובשעת מעשה וכמעשה שהיה (בדיוק כפי שהתרחש אצל פנחס וזמרי) אבל אם לא עשה זה בפרהסיא, או שפרש ולא פגעו בו קנאים — הרי הוא מחייב כרת. אבל לא נתבאר בו כרת זה בלשון התורה. אמרו: "לא פגעו בו קנאים מהו?" ונתבאר שהוא בכרת, שנאמר: "כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב וגו' יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער וענה" (מלאכי ב, יא-יב), אמרו: מפלל דבכרת. כשמתברר אם פן שאדם בעל ארמית בעדים והתראה — לוקה מדאורייתא, ודע זאת. וכבר נתבארו דיני כל-הדברים האלה בעבודה זרה (לו: ובסנהדרין פב:).

המצוה הנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהתחתן בזכרי (גברים של) עמון ומואב דוקא — אפלו

שתהיה — הרי אותו אדם בכרת גם פן אם לא המיתו אותו בית דין או שלא ידעו בו, חוץ מעשרה שהם מחייבי מיתת בית דין ואין עליהם כרת, והם: מסית, ומדיח, ונביא-שקר, ומתנבא בשם עבודה זרה, וזקן ממרא, וכן סורר ומורה, וגונב נפש מישראל, ורוצח, ומכה אביו ואמו ומקלל אביו ואמו. כל-אחד מאלו אם נתקיימה עליו העדות — נהרג ואם לא ידעו בו או שלא היה אפשר לבית דין להרגו — הרי הוא מתיר עצמו למיתה, אלא שאינו עומד בכרת. דע כללים אלו וזכרם.

המצוה השמ"ז — האזהרה שהזהרנו מלבוא על אשת איש, והוא אמרו: "ואל-אשת עמיתך לא-תתן שכבתך לזרע" (ויקרא יט, כ). ויש בעניש העובר על לאו זה הפרש, והוא: אם היתה אשת איש זו נערה מארשה (אחר קידושין לפני נשואין) — שניהם חייבים סקילה, כמו שבאר הפתוב (דברים כב, כא); ואם היתה בת כהן — היא נשרפת, והוא בחנק, כלומר: הבעל; ואם היתה בת ישראל והיתה בעולה (נשואה) — חייבים שניהם חנק כל-זה אם נתקיימה העדות; אבל אם לא נתקיימה — הרי הוא בכרת. במה דברים אמורים? כשהיה מזיד, ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה. וכבר נכפל הלאו בעברה זו והוא אמרו בעשרת הדברות: "לא תנאף" (שמות כ, יד; דברים ה, יז), פונתו בזה האזהרה על ביאת אשת איש. ולשון המכלתא (פרשת יתרו שם): "לא תנאף, למה נאמר? לפי שהוא אומר: (ויקרא כ, י) ענש שמענו, אזהרה לא שמענו — תלמוד לומר: "לא תנאף". ובספרא: "אשר ינאף את-אשת איש אשר ינאף את-אשת רעהו" וגו' ("מות-יומת הנאף והנאפת") (שם), ענש שמענו אזהרה לא שמענו — תלמוד לומר "לא תנאף", אחד האיש ואחד האשה. ולא עשו "ואל-אשת עמיתך לא-תתן שכבתך" (ויקרא יח, כ) אזהרה — לפי שהוא לאו שאינו כולל נואף ונואפת, אלא אזהרה לנואף בלבד. וכן בשאר העריות אי אפשר להם שלא ילמדו אזהרה גם לאשה, אמרו (ספרא): "לא תקרבו לגלות ערוה" (שם, ו) — הרי כאן שנים להזהיר האיש על-ידי האשה, והאשה על-ידי האיש". ובגמרא סנהדרין (נא:) אמרו: "הכל היו

בר אבון אמר רבי יוחנן: הפל מודים במחמץ אחר מחמץ שהוא חיב, שנאמר: "לא תאפה חמץ" (שם ו, י) ו"לא תעשה חמץ" (שם ב, יא); במסרס אחר מסרס שהוא חיב, שנאמר: ומעונך וכתות וכו'. אם על פרות חיב, על נתוק לא כל-שכן! אלא להביא נותק אחר כוונת שהוא חיב. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה מקומות בשבת (שם) ויבמות (עה).

יום שישי א' אלול ה'תשס"ט

מצות לא תעשה קסא. קסב.

מצות עשה לח. מצות לא תעשה קס.

קנח. קנט.

המצוה הקס"א — האזהרה שהזהר כהן גדול בלבד מלשא אלמנה, והוא אמרו: תעלה: "אלמנה וגרושה וכללה ונה את-אלה לא יקח" (ויקרא כא, יד) וכפל (באיסור מיוחד לכהן גדול) אזהרה זו בכהן גדול בגרושה וכללה וזונה (למרות שכבר הוא מזהר על כך ככל כהן הדיוט) לענין שבאורוהו בגמרא קדושין (עז). והוא: שאם ארע שתהיה אשה אחת אלמנה וגרושה וזונה וכללה, ובעלה כהן גדול — לוקה ארבע מלקיות; ואם בעלה כהן הדיוט — לוקה שלש. ושם אמרו: "אלמנה וגרושה וכללה וזונה בזמן שהן פסדר — חיב על כל-אחת ואחת", ובארו שזה באשה אחת. וענין אמרם "פסדר", שחלו אלו הענינים לפי הפסדר שבפסוק, שתהיה תחלה אלמנה, ואחר-כך גרושה, ואחר-כך תהיה חללה, ואחר-כך תהיה זונה. והצרכנו לזה, מפני שהיא אשה אחת ובעלה אחת אנו רוצים לחיבו ארבע מלקיות אלו. וכלל הוא אצלנו (שם עז): אין אסור חל על אסור אלא-אם-כן היה אסור מוסיף (שהאסור שבא אחרון מוסיף חומרה יתרה בפרטי האיסור): או אסור כולל (שאיסור האחרון הוא איסור שמקיף יותר "נאסרים"; איסור השולט על תחום רחב יותר) או אסור בת אחת (שהאיסורים חלים יחדיו באותו מעשה ובאותה יחידת זמן ואין אחד מקדים), כמו שבארנו במקומו במסכת ברכות בפרושנו "פירוש המשניות" פרק ג משנה ד; ואם יהיו על הפסדר (בדוגמה שלנו ב"סדר" זה), יהיה בכלם אסור מוסיף, כמו שנתבאר שם. אבל אם היו גופים רבים (נשים שונות), כגון שבצעל אשה

אחר שנתגירו, והוא אמרו: תעלה: "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'" (דברים כג, ד) העובר על לאו זה — לוקה, כלומר: שגר עמוני ומואבי שבצעל ישראלית בנשואין — לוקין שניהם מלקות דאורייתא וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסק ח' מיבמות (עו); ובסוף קדושין (עד).

המצוה הנ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהרחיק את-המצרים ומלהתרחק מלהתחתן בהם אחר שנתגירו, והוא אמרו: תעלה: "לא-תתעב מצרי" (שם, ח) וכבר נתבאר דיני שתי המצוות האלה, כלומר: דיני מצרי ואדומי (אזהרה נד, נדפסה לקמן), בפסק ח' מיבמות (שם) ובסוף קדושין (עז).

המצוה הנ"ד — אזהרה שהזהרנו מלהרחיק זרע עשו אחר שנתגירו, כלומר: שאנו מזקרים לכל נתרחק מלהתחתן בהם אחר שנתגירו, והוא אמרו: תעלה: "לא-תתעב אדמי כי אחיך הוא" (שם).

המצוה השנ"ד — האזהרה שהזהר הממזר מלבוא על בת ישראל, והוא אמרו: תעלה: "לא-יבא ממזר בקהל ה'" (שם, ג). והעובר על לאו זה — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסק ח' מיבמות (עח); ובסוף קדושין (עד).

המצוה הש"ס — האזהרה שהזהר מלבוא על בת ישראל מי שנשחתו אברי התשמיש שלו עד שאי אפשר לו להוליד, והוא אמרו: תעלה: "לא-יבא פצוע-דבא וכתות שפכה בקהל ה'" (שם, ב). ואם בעל בת ישראל אחרי הקדושין — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסק ט' מיבמות (עו).

המצוה השס"א — האזהרה שהזהרנו מלהשחית את אברי התשמיש של זכרים מכל-מין של בעלי החיים ושוה בזה האדם וזולתו, והוא אמרו: תעלה אחר שהזכיר מעונך וכתות ונתוק וכתות — "ובארצכם לא תעשו" (ויקרא כב, כד), בא הפרוש (ספרא אמור): "ובכם לא תעשו". והעובר על לאו זה — לוקה, כלומר: המסרס מישוה מאיזה מין שיהיה. ובפסק שמונה שרצים (שבת קי): אמרו: "תניא מנין לסרוס באדם שהוא אסור? תלמוד לומר: "ובארצכם לא תעשו". ואפלו מסרס אחר מסרס — חיב. דאמר רבי תיא

(עשה חללה לכהונה ולתרומה) — אינו לוקה משום זה, כיון שלא נתפרשה אזהרה לכך. אבל כהן גדול באו בו שני לאוין: אחד "לא יקח" והוא אסור הנשואין, והשני "ולא יחלל זרעו" והוא אסור הביאה אפלו בלי קדושין. ובגמרא קדושין (עח.) אמרו: "ומודה רבא בכהן גדול באלמנה, שאם בעל ולא קדש שלוקה, "ולא יחלל זרעו" אמר רחמנא — והרי חלל". ושם אמרו: "כהן גדול באלמנה — לוקה שתיים: לוקה משום "לא יקח", ולוקה משום "לא יחלל". ולא נתיחד זה באלמנה (על אף שבפשוט הכתובים מתייחס לכל הקבוצה שבפסוק שלפניו) אלא לפי שהיא המיוחדת בלאו על כהן גדול והיא כשרה לכהנה, ובכעילה זו חללה ופסלה לכהנה. אבל גרושה וזונה וחללה הרי דינו בשלשתן כדן כהן הדיוט, כלומר: שכל אחת מהן פסולה לכהנה מתחלתה (ולא עשה כאן הכהן הגדול חלול מעיקרו), ולא כפל אסורין על כהן גדול (לצורך איסור נוסף של חילול, או כדי לאסור גם בביאה) אלא לענין שהזכרתי לך (אזהרה קטא — כדי לייחד לאו לכל אחד).

המצוה הל"ח — הצווי שנוצטנה כהן גדול לשא בתולה (שלא נבעלה) בכתוליה והוא אמרו יתעלה: "והוא אשה בכתוליה יקח" (שם, יג) ובפרוש אמרו (כתובות ל.) "עושה ה'יה רבי עקיבא ממזר אפלו מחיבי עשה". ובארו את-זה, כגון: שבעל כהן גדול מי שאינה בתולה — שהיא אסורה עליו בעשה. לפי שהכלל הוא אצלנו: לאו הבא מכלל עשה — עשה. הנה נתבאר שהיא מצות עשה. ואמרו עוד (הוריות יא:): "ומצוה על הבתולה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ו' מיבמות (בט.), ובמקומות בכתובות (צז:) וקדושין (סח.).

המצוה המשלימה מאה וששים — האזהרה שהזהר הכהן מלשא גרושה, והוא אמרו: "ואשה גרושה מאישה לא יקחו" (שם, ז) וכשבא (ויש גורסין: בל-זמן שבא) עליה — חיב מלקות.

המצוה הקנ"ח — האזהרה שהזהר הכהן מלשא זונה (שאינה בת ישראל או שנבעלה מישראל האסור לה), והוא אמרו: "אשה זנה וחללה לא

אלמנה ואשה אחרת חללה ואשה אחרת זונה ואשה אחרת גרושה — אין צריך לומר שהיא לוקה על כל-אחת ואחת. ואפשר שתקשה ותאמר: כיון שהכלל אצלנו: אין לוקין על לאו שבכללות — מדוע לוקה על כל-אחת ואחת, והרי כלן מזהר עליהן בלאו אחד? דע שבגלל ענין זה כפל את-הלאו בכהן גדול על גרושה וזונה וחללה — להשמיענו שדינו כהן כמו דין כהן הדיוט שלוקה על כל-אחת ואחת, ונתחייב כהן הדיוט מלקות על כל-אחת ואחת, כיון שנתחדה אחת מהן בלאו אחד, נעשו כלן לחלק, והוא אמרו: "ואשה גרושה מאישה לא יקחו" (שם כא, ז). הואיל ויחד הגרושה בלאו, והרי היא לוקה על הגרושה בפני עצמה, כך לוקה על זונה בפני עצמה, ועל חללה בפני עצמה. וזהו ענין אמרם בגמרא קדושין (עז:): "כשם שחלוקה גרושה מחללה וזונה בכהן הדיוט, כך חלוקה בכהן גדול". ושם נתבאר, שאם הנשים גופין מחלקין לוקה על כל-אחת ואחת, בין שהיו על הסדר או שלא על הסדר. הנה נתבאר לך שהלאו על כל-אחת מהן מצוה בפני עצמה, ולפיכך לוקה על כל-אחת ואחת. ושם (עח.) נתבאר, שאין כהן הדיוט חיב מלקות משום אחת מהן עד שיקח (יקדש) ויבעול, והוא אמרם: "בעל — לוקה, לא בעל — אינו לוקה; (והכתובים: "אלמנה וגרושה וחללה וזנה את אלה לא יקח.. ולא יחלל זרעו בעמיו" — מובנם לגבי כהן הדיוט הוא: מה-שעם קאמר: (כלומר: מה-שעם "לא יקח"? משום "לא יחלל" (ואין ב"לא יחלל" אזהרה על הקידושין). וכבר נתבאר דיני ארבע מצות אלו (קנח-קסא) בשלמות ביבמות וקדושין.

המצוה הקס"ב — האזהרה שהזהר כהן גדול מלבוא על האלמנה אפלו בלי קדושין, והוא אמרו יתעלה: "ולא יחלל זרעו בעמיו" (שם, טו). ופרשו שכהן הדיוט נאסרו עליו הנשואין (ב"גרושה" "זונה" ו"חללה" — האסורים על כהן הדיוט), שנאמר: "לא יקחו" (שם ז), ולקוחין הם הקדושין, אלא שאינו לוקה עד שיבעול, כמו שבארנו לעיל (ובהמשך: לא תעשה קנח, קט ובסוף קסא); אבל אם בעל בלי קדושין, אף-על-פי שזה אסור ומזהר עליו (מצד "לא תהיה קדשה") ופסלה

שְׂבָאָר בְּסוֹף הָעֵנִין וְאָמַר: "כִּי אֶת-כָּל-הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אֲנִשֵּׁי-הָאָרֶץ" (שם, כז). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (שם): "יָכוֹל לֹא יִבְנוּ בְּנִינּוֹת וְלֹא יִטְעוּ כְּרָמִים כְּמוֹתָם (וגם זה, לכאורה, כלול ב"מעשה ארץ כנען לא תעשו") — תִּלְמוּד לומר: "וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תִלְכוּ" (שם, ג), לֹא אִמְרָתִי אֲלֵא בְּחֻקִּים הַחֻקִּים לָהֶם וְלֵאבֹתֵיהֶם". וְשֵׁם אָמְרוּ: "וַיָּמָּה הָיוּ עוֹשִׂין? הָאִישׁ נוֹשֵׂא אִישׁ וְהָאִשָּׁה נוֹשָׂא אִשָּׁה וְאִשָּׁה נוֹשֵׂאת לְשָׁנִי אֲנָשִׁים". הִנֵּה נִתְבָּאָר שֶׁהֲלֹאִין הָאֵלָּה שֶׁהֵם כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם וְכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנָעַן לֹא תַעֲשׂוּ הֵם אֲזִהְרָה עַל בִּיאַת כָּל-הָעֲרִיּוֹת עַל דֶּרֶךְ הַכֶּלֶל. וְחֹזֵר וְכָפַל אֶת-הֲלֹאִי בָהֶן, כָּל-עֲרוּהָ לְבָדָה. וְכִבֵּר בְּאֲרֵנוּ אָנוּ אֶת כָּל-דִּינֵי הַמִּצְוָה הַזֹּאת בְּפֶרֶק ז' מִסְנֵה־רִדִּין (משנה ד) בְּפֶרֶשׁ הַמִּשְׁנָה וּבִאֲרָנוּ שְׁלֹקִין עֲלֵיהֶם. וּמִמָּה-שֶׁאֵתָּה צָרִיךְ לְדַעַת, שֶׁכָּל-אִשָּׁה שֶׁחִיבִים עַל בִּיאָתָהּ כֶּרֶת — הִרִי הַנּוֹלֵד מֵאוֹתָהּ הַבִּיאָה שֵׁשׁ בָּהּ חַיִּיב כֶּרֶת נִקְרָא: מִמְּזֹר, וְהוּא שֶׁקָּרָאוּ ה' מִמְּזֹר, בֵּין שְׁאוֹתָהּ הַבִּיאָה בְּזִדּוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה — הוֹלֵד מִמְּזֹר, חוּץ מִן-הַנֶּגְדָה בְּלִבָּד שֶׁהוֹלֵד מִמֶּנָּה אֵינוּ מִמְּזֹר אֲלֵא נִקְרָא: כֵּן-הַנֶּגְדָה. וְכִבֵּר נִתְבָּאָר עֵינֵן זֶה בְּפֶרֶק ד' מִיבְּמוֹת (מט).

הַמִּצְוָה הַקַּמ"ט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְבַדֵּק בְּסִמְנֵי (הַכְּשֵׁרוֹת שֶׁל) בְּהֵמָה וְחִיָּה, הֵינּוּ: שִׁיחִי מַעֲלֵי גֵרָה וּפְרָסֶתֶן סְדוּקָה, וְאִזּוּ מִתֵּר לֹאֲכָלָן. וְזֶה שֶׁאָנוּ מִצְוִים לְבַדֵּק אוֹתָן בְּסִמְנֵים אֵלֹו — הוּא מִצְוַת עֲשֵׂה, וְהוּא אָמְרוּ: "זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ וְגו'" (שם יא, ב). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פֶּרֶשׁת שְׁמִינִי): אֵתָּה תֹאכְלוּ — אוֹתָהּ בִּאֲכִילָה וְאִין בְּהֵמָה טְמֵאָה בִּאֲכִילָה, כְּלוּמַר: אֵת שֵׁשׁ-בָּה סִמְנֵים אֵלֹו — הִיא שֶׁמִּתֵּר לֹאֲכָלָהּ, מִשְׁמַע מִזֶּה, שֶׁאֵת שְׁאִין בָּה סִמְנֵים אֵלֹו — אִסּוּר לֹאֲכָלָהּ, וְזֶה לֹאֵו הִבָּא מִכָּל עֲשֵׂה, שֶׁהוּא עֲשֵׂה לְפִי הַכֶּלֶל שֶׁבִּידֵינוּ לְפִיכָךְ אָמְרוּ בְּסִמּוּךְ לְלִשׁוֹן זֶה: "אִין לִי אֲלֵא בְּעֲשֵׂה, מִנֵּין בְּלֹא-תַעֲשֵׂה? תִּלְמוּד לומר: אֶת-הַגִּמְלָה" — כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֵׂה (קעב). הִנֵּה נִתְבָּאָר, שֶׁאָמְרוּ "אֵתָּה תֹאכְלוּ" — מִצְוַת עֲשֵׂה. וְהַכּוֹנֵה בְּמִצְוָה זוֹ הִיא מֵה שֶׁהִזְכֵּרְתִּי לָךְ, וְהוּא: שֶׁאָנוּ נִצְטַוִּינוּ לְדְרוֹשׁ סִמְנֵים אֵלֹו בְּכָל-בְּהֵמָה וְחִיָּה, וְאִזּוּ יֵהָא מִתֵּר לֹאֲכָלָהּ, וְדִין זֶה — הוּא הַמִּצְוָה. וְכִבֵּר נִתְבָּאָר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת כְּבוֹרוֹת (ו) וּבְמִסְכַּת חֲלִין (נט).

יִקְחוּ" (ויקרא כא, ז) וּכְשָׂבָא (ויש גורסין: כָּל-זֶמֶן שָׂבָא) עֲלֵיהָ — חַיִּב מִלְּקוֹת.

הַמִּצְוָה הַקַּנ"ט — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהֵר הַכֹּהֵן מִלְּשֵׂא חֲלָלָה (שְׁנוּלָדָה מִן הַפְּסוּלִים לְכַהֲנָה וְכֵן כְּשֶׁנִּבְעֵלָה לַפְּסוּל מִכַּהֲנָה — מִתְחַלֵּלָתָה), וְהוּא אָמְרוּ: "אִשָּׁה זֹנָה וְחֲלָלָה" (שם); וּכְשָׂבָא (ויש גורסין: כִּנ"ל) עֲלֵיהָ — חַיִּב מִלְּקוֹת.

יום שבת קודש ב' אלול ה'תשס"ט

מצות לא תעשה שנג.

מצות עשה קמט.

הַמִּצְוָה הַשֵּׁנִי"ג — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהֵרְנוּ מִלְּהִתְעַנֵּג בְּאַחַת מִכָּל-הָעֲרִיּוֹת וְאִפְלוּ בְּלִי בִיאָה, כְּגוֹן הַחֲבוּק וְהַנְּשׁוּק וְכִיּוּצָא בָּהֶן מַפְעֵלוֹת הַזֵּנוּת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה בְּאֲזִהְרָה עַל זֶה: "אִישׁ אִישׁ אֶל-כָּל-שָׂאָר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרוּהָ" (ויקרא יח, ו) כְּאֵלֹו אָמַר: לֹא תִתְקַרְבוּ אֲלֵיהֶם קִרְבָּה הַמְּבִיאָה לְגִלּוֹת עֲרוּהָ. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (אַחֲרֵי שֵׁם): "לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרוּהָ", אִין לִי אֲלֵא שְׁלֵא יִגְלֶה, מִנֵּין שְׁלֵא יִקְרַב? תִּלְמוּד לומר: "וְאֶל-אִשָּׁה בְּנִדָּת טְמֵאָתָהּ לֹא תִקְרַב" (שם, יט), אִין לִי אֲלֵא נִדָּה בַּל תִּקְרַב וּבַל תִּגְלֶה, וּמִנֵּין בְּכָל-הָעֲרִיּוֹת שֶׁהֵן בְּכָל תִּקְרָבוֹ וּבַל תִּגְלוּ? תִּלְמוּד לומר: "לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרוּהָ". וְשֵׁם (שם כט) נֶאֱמַר: "וְנִכְרְתוּ הַנִּפְשׁוֹת הָעֹשׂוֹת", מֵה תִלְמוּד לומר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִקְרְבוּ" כֹּחַל יִהְיוּ חַיִּבִּין כֶּרֶת עַל הַקִּרְבָּה — תִּלְמוּד לומר "הָעֹשׂוֹת", לֹא הַקִּרְבוֹת. וְכִבֵּר נִכְפַּל הֲלֹאֵו בְּאִסּוּר הַדְּבָרִים הַמְּכַעֲרִים הָאֵלָּה וְאָמַר: "לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת הַתּוֹעֵבֹת" (שם, ל) אָכַל אָמְרוּ: (בַּפְּסוּק שֶׁנֶּאֱמַר כַּהֲקִדְמָה לֹאִסּוּר כָּל הָעֲרִיּוֹת) "כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ-מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁכַּתְּם-בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וְכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ-כְּנָעַן וְגו'" לֹא תַעֲשׂוּ" (שם, ג), אֵינוּ מִזְהִיר בְּשָׁנִי לְאוֹיִן אֵלֹו מַחֲקוֹת הַתּוֹעֵבֹת בְּלִבָּד, אֲלֵא מִזְהִיר בָּהֶם מִהַתּוֹעֵבֹת עֲצָמָן שֶׁבָּאָר אַחֵר כָּךְ, כְּלוּמַר שֶׁהִבִּיא שָׁנִי לְאוֹיִן כָּלִלִים עַל כָּל-הָעֲרִיּוֹת. וְכִאֲשֶׁר הִזְהִיר עַל מַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם וּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנָעַן — וְזֶה כּוֹלֵל כָּל-מֵה-שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים, הַשְׁחִיתוֹת וְעִבּוּדֹת הָאֲדָמָה וּמִרְעָה הַמְּקַנָּה וְיִשׁוּב הָאֶרֶץ גַּם כֵּן, לְפִיכָךְ חֹזֵר וּבָאָר שְׁאוֹתָם הַמַּעֲשִׂים שֶׁהִזְהִירָתִיד מֵהֶם הֵם אֵלֹו וְאֵלֹו: עֲרוֹת לֹא תִגְלֶה וְעֲרוֹת לֹא תִגְלֶה (כְּלוּמַר, פֶּרֶט כָּל תּוֹעֵבָה בַּפְּנִי-עַצְמָהּ), וְכְמוֹ

שופטים כ כז-לה

כז וַיִּשְׁאֲלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בִּיהוָה וַשֵּׁם אֲרוֹן בְּרִית הָאֱלֹהִים בַּיָּמִים הָהֵם: כח וַפִּינָחם
בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן עֹמֵד לִפְנֵי בַּיָּמִים הָהֵם לֵאמֹר הָאוֹסֵף עוֹד לְצֹאת
לְמִלְחָמָה עִם־בְּנֵי־בְנִימָן אָחִי אִם־אֶחָדָל וַיֹּאמֶר יְהוָה עָלָיו כִּי מָחָר אֶתְנַנּוּ בִידֶךָ:
כט וַיֵּשֶׁם יִשְׂרָאֵל אֲרָכִים אֶל־הַגְּבֻעָה סָבִיב: ל וַיַּעֲלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־בְּנֵי בְנִימָן
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיַּעֲרְכוּ אֶל־הַגְּבֻעָה כַּפֶּעַם כַּפֶּעַם: לא וַיֵּצְאוּ בְנֵי־בְנִימָן לִקְרֹאת
הָעָם הַנִּתְקָו מִן־הָעִיר וַיַּחֲלוּ לְהַכּוֹת מֵהָעַם חֲלָלִים כַּפֶּעַם כַּפֶּעַם בְּמַסְלֹת אֲשֶׁר
אָחַת עֲלָה בֵּית־אֵל וְאָחַת גְּבַעְתָּה בַּשָּׂדֶה כְּשֹׁלְשִׁים אִישׁ בְּיִשְׂרָאֵל: לב וַיֹּאמְרוּ
בְּנֵי בְנִימָן גִּפְּתִים הֵם לִפְנֵינוּ כְּכֹרֵאשָׁנָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָמְרוּ נָנוּסָה וְנִתְקַנְהוּ
מִן־הָעִיר אֶל־הַמַּסְלֹת: לד וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל קָמוּ מִמְּקוֹמוֹ וַיַּעֲרְכוּ בְּבַעַל תְּמָר
וְאַרְבַּי יִשְׂרָאֵל מִגִּיחַ מִמְּקוֹמוֹ מִמַּעֲרַה־גִּבְעָה: לה וַיָּבֹאוּ מִנֶּגֶד לַגְּבֻעָה עֶשְׂרֵת אֲלָפִים
אִישׁ בַּחוּר מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וְהַמִּלְחָמָה כְּבָדָה וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי־נִגְעַת עֲלֵיהֶם
הָרַעָה: לו וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־בְּנִימָן לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁחִיתוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּבְנִימָן בַּיּוֹם
הַהוּא עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה אֲלָף וּמֵאָה אִישׁ כָּל־אֵלֶּה שְׁלֹף חָרֹב:

רש"י

(לג) בבעל תמר. במישר יריחו: מגיח. נמשך, כמו (איוב מ כג): יגיח ירדן אל פיהו; (תהלים כב י): גחי מבטן: ממערה גבע. ממקום צר, ערותה וגלויה של גבעת בנימין, מקום תורפה שלה שהיא נוחה ליכבש משם, כמו (בראשית מב ט): לראות את ערות הארץ באתם:

מצודת ציון

(כז) וישם ארון וגו'. ולפי שבפעמים הראשונים לא בחנו ולא הצליחו, לא זכר לא הארון ולא הכהן השואל: (כח) עומד לפניו. עומד לפני הארון ושואל באורים ותומים (שבעות לה ב): לאמר. מוסב על מלת וישאלו שבמקרא שלפניו: (ל) כפעם בפעם. בזה האופן שערכו בפעמים הראשונים: (לא) הנתקו מן העיר. נעתקו מן העיר בשדה וגו' בשדה. רצה לומר, הכום בשדה במקום שמתפרשות המסלות אשר אחת מהן עולה בית אל וכו', בהשדה ההוא הכו שלשים איש, ובאה הכ"ף לאמתת הדבר, וכן (יהושע ג ד), כאלפים אמה במדה: (לב) ויאמרו וגו'. רצה לומר, ובני בנימין חשבו שהמה נגפים ואינם יכולים לעמוד בפניהם: ובני ישראל. רצה לומר, אבל האמת היה שבכוונה נסו להעתיקם לגמרי מן העיר אל המסלות, בכדי שיוכל האורב לבוא בתוך העיר: (לג) קמו ממקומו. לאחר שהעתיקו מן העיר, קמו ממקומו, והפכו פניהם מול בני בנימין, וערכו עמהם מלחמה בבעל תמר: (לד) ואורב. רצה לומר, וגם האורב כבר נמשך ממקומו 'ממערה גבע', כי לא הפכו פניהם עד אחר שראו משאת העשן מן העיר שהעלה האורב, כמו שכתוב בענין: (לה) ויבאו. האורב שהיו עשרת אלפים, כבר באו מנגד לגבעה: והמלחמה כבדה. רצה לומר, עם כל זה לחמו שתי המערכות בחוזק ובגבורה: והם. רצה לומר, כי בני בנימין לא ידעו עדיין אשר הרעה נוגעת אליהם וקרובה לבא, כי לא ראו משאת העשן בעת שראוהו ישראל, ולא נמס עדיין לבבם, ולחמו גם הם בגבורה. (לה) ויגף ה'. רצה לומר, אבל סוף הדבר היה שנגף ה' את בנימין לפני ישראל, ובין הכל השחיתו מהם עשרים וחמשה אלף ומאה איש:

מצודת דוד

(כז) וישם ארון וגו'. ולפי שבפעמים הראשונים לא בחנו ולא הצליחו, לא זכר לא הארון ולא הכהן השואל: (כח) עומד לפניו. עומד לפני הארון ושואל באורים ותומים (שבעות לה ב): לאמר. מוסב על מלת וישאלו שבמקרא שלפניו: (ל) כפעם בפעם. בזה האופן שערכו בפעמים הראשונים: (לא) הנתקו מן העיר. נעתקו מן העיר בשדה וגו' בשדה. רצה לומר, הכום בשדה במקום שמתפרשות המסלות אשר אחת מהן עולה בית אל וכו', בהשדה ההוא הכו שלשים איש, ובאה הכ"ף לאמתת הדבר, וכן (יהושע ג ד), כאלפים אמה במדה: (לב) ויאמרו וגו'. רצה לומר, ובני בנימין חשבו שהמה נגפים ואינם יכולים לעמוד בפניהם: ובני ישראל. רצה לומר, אבל האמת היה שבכוונה נסו להעתיקם לגמרי מן העיר אל המסלות, בכדי שיוכל האורב לבוא בתוך העיר: (לג) קמו ממקומו. לאחר שהעתיקו מן העיר, קמו ממקומו, והפכו פניהם מול בני בנימין, וערכו עמהם מלחמה בבעל תמר: (לד) ואורב. רצה לומר, וגם האורב כבר נמשך ממקומו 'ממערה גבע', כי לא הפכו פניהם עד אחר שראו משאת העשן מן העיר שהעלה האורב, כמו שכתוב בענין: (לה) ויבאו. האורב שהיו עשרת אלפים, כבר באו מנגד לגבעה: והמלחמה כבדה. רצה לומר, עם כל זה לחמו שתי המערכות בחוזק ובגבורה: והם. רצה לומר, כי בני בנימין לא ידעו עדיין אשר הרעה נוגעת אליהם וקרובה לבא, כי לא ראו משאת העשן בעת שראוהו ישראל, ולא נמס עדיין לבבם, ולחמו גם הם בגבורה. (לה) ויגף ה'. רצה לומר, אבל סוף הדבר היה שנגף ה' את בנימין לפני ישראל, ובין הכל השחיתו מהם עשרים וחמשה אלף ומאה איש:

דברי הימים ב יז ריב

ו ויגבה לבו בדרכי יהוה ועוד הסיר את־הַפְּמוֹת וְאֶת־הָאֲשָׁרִים מִיהוּדָה: וּבִשְׁנַת שְׁלוֹשׁ לְמָלְכוֹ שָׁלַח לְשָׂרָיו לְבֶן־חִיל וּלְעֹבְדֵיהָ וּלְזִכְרִיָּה וּלְנַתְנָאֵל וּלְמִיכָיָהוּ לְלַמֵּד בְּעָרֵי יְהוּדָה: ח וְעִמָּהֶם הַלִּוִּים שְׁמַעְיָהוּ וְנַתְנִיָּהוּ וְזִבְדִּיָּהוּ וְעִשָּׂהאֵל וְשִׁמְרִימוֹת (וְשִׁמְרִימוֹת קרי) וַיְהוֹנָתָן וְאֲדֹנִיָּהוּ וְטוֹבִיָּהוּ וְטוֹב אֲדוֹנִיָּה הַלִּוִּים וְעִמָּהֶם אֱלִישַׁמַּע וַיהוֹרָם הַכַּהֲנִים: ט וַיִּלְמְדוּ בִיהוּדָה וְעִמָּהֶם סֵפֶר תּוֹרַת יְהוָה וַיִּסָּבּוּ בְּכָל־עָרֵי יְהוּדָה וַיִּלְמְדוּ בָּעָם: י וַיְהִי פָּחַד יְהוָה עַל כָּל־מַמְלָכוֹת הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר סְבִיבוֹת יְהוּדָה וְלֹא נִלְחָמוּ עִם־יְהוֹשָׁפָט: יא וּמִן־פְּלִשְׁתִּים מְבִיאִים לַיהוֹשָׁפָט מִנְחָה וְכֶסֶף מִשָּׂא גַם הָעֶרְבִיאִים מְבִיאִים לוֹ צֶאֱן אֵילִים שְׂבַעַת אֵלָפִים וְשִׁבְעַת מֵאוֹת וַתִּיָּשִׁים שְׂבַעַת אֵלָפִים וְשִׁבְעַת מֵאוֹת: יב וַיְהִי יְהוֹשָׁפָט הַלֵּךְ וַגְּדַל עַד־לְמַעְלָה וַיֵּבֶן בִּיהוּדָה בִּירְנִיּוֹת וְעָרֵי מִסְכְּנוֹת:

רש"י

תתן לך שופטים לשפוט את העם ושוטרים להכריחם ולעשות צווי השופטים: (י) ויהי פחד ה' על כל ממלכות הארצות. בזכות שלמדו תורה: (יא) וכסף משא. משאות של כסף דוגמא (ישעיה מ"ז) היו נשואותיכם עמוסות משא: (יב) ויהי יהושפט הולך וגדל. שלשה שנא' כלשון זה יצחק שמואל יהושפט אבל משה דוד מרדכי נאמר בהם וגדול אבל יצחק שמואל יהושפט כתוב בהם וגדל שאין נכון לומר וגדול, בשמואל כתיב ויגדל הנער שמואל עם ה' וח"ו לומר גדול עם ה' וכאן כמו כן גדל עד למעלה לכן לא הגון לומר גדול וכן ביצחק: בירניות. מגזרות בירה מגדלים גדולים לחוזק: וערי מסכנות. ערי אוצרות לתת בהם תבואה ויין ודגן:

מצודת ציון

(ח) וטוב אדונייה. הוא שם איש אחד: (יא) הערביאים. שם אומה: (יב) בירניות. ארמונות וכן לא לאדם הבירה (דה"א כ"ט): מסכנות. אוצרות:

אלא אף היה מכריח לזולתו: (ז) לשריו. את שריו: לבן חיל. אל בן חיל והוא שם אדם: ללמד. להכריחם על הלמוד כי הכהנים והלויים למדום: (ט) ועמם ספר וכו'. ועמם הביאו ספר תורת ה': (יא) וכסף משא. כסף הרבה אשר משאם רב: צאן. הוא כולל אילים ותישים וכלל בתחילה ואח"כ פרט: (יב) עד למעלה. עד אשר נתרום למעלה:

מצודת דוד

(ו) ויגבה לבו בדרכי ה'. ר"ל אף שהיה לו עושר וכבוד לא גבה לבו בעבורם כי אם במה שהלך בדרכי ה' כי כל העושר והכבוד לא נחשב לו למאומה מול דרכי ה': ועוד הסיר. ר"ל לא סוף כל דבר שהוא בעצמו הלך בדרכי ה'.

אלא אף היה מכריח לזולתו: (ז) לשריו. את שריו: לבן חיל. אל בן חיל והוא שם אדם: ללמד. להכריחם על הלמוד כי הכהנים והלויים למדום: (ט) ועמם ספר וכו'. ועמם הביאו ספר תורת ה': (יא) וכסף משא. כסף הרבה אשר משאם רב: צאן. הוא כולל אילים ותישים וכלל בתחילה ואח"כ פרט: (יב) עד למעלה. עד אשר נתרום למעלה:

1 **אָבֵל מָטָא זְמַן חַיִּיבָהּ** – לאחר שהגיע זמן התשלום, בעל הבית רָמִי
2 **אֲנַפְשִׁיהָ וּמִדְּבָר** – מטיל על עצמו לזכור כדי שלא לעבור על איסור בל
3 תלין.

4 מקשה הגמרא: וְכִי שְׂכִיר עוֹבֵר מִשּׁוֹם בַּל תִּגְזוֹל, שכשם שחזקה שבעל
5 הבית נזהר שלא לעבור בבל תלין, כך יש חזקה על השכיר שאינו עובר על
6 בל תגזול לתבוע את שכרו פעמיים, ולכן עדיין יש לומר שהשכיר ישבוע
7 ויטול.

8 מתרצת הגמרא: הָתָם כִּשְׂבָא לְתַבּוּעַ אַחֵר זְמַנּוּ, יש לבעל הבית תָּרִי חֻקִּין
9 – שתי חזקות שמורות על כך ששילם, ולעומת זאת הָכָא אצל השכיר,
10 יש רק תָּרִא חֻקָּה – חזקה אחת שלא קיבל שכרו. מבארת הגמרא: נָפִי –
11 אצל בַּעַל הַבַּיִת אֵיכָא תָּרִי חֻקִּין – ישנן שתי חזקות, תָּרִא – חזקה אחת
12 דִּיאִין בַּעַל הַבַּיִת עוֹבֵר מִשּׁוֹם בַּל תִּלִּין, ומשום כך יש לומר שאם לא פרע
13 היה נזכר, וְהָרָא – ועוד חזקה דִּיאִין שְׂכִיר מִשְׁתָּא שְׂכִירָא אלא בא מיד
14 לקבל שכרו, וְהָכָא – ואילו כאן אצל השכיר יש לו רק תָּרִא חֻקָּה – חזקה
15 אחת שלא יעבור על איסור בל תגזול, וכיון שלבעל הבית יש שתי חזקות
16 ולשכיר רק אחת, בעל הבית עדיף, ומשום כך אחר שהגיע הזמן אין השכיר
17 נשבע ונטול:

18 שנינו במשנה: **אִם יֵשׁ עֲרִים שֶׁתִּבְעוּ תָּרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל:**

19 הגמרא סברה שמדובר אף כשהעדים מעידים שתבעו לאחר זמנו. מקשה
20 הגמרא: וְהָא תִּקְבְּעוּ לְקָמָן – הרי הוא תובע בפנינו, ומדוע יש צורך בעדים
21 כדי שישבע ויטול. מיישבת הגמרא: אֲמַר רַב אִסִּי, מדובר שבאו עתה
22 והעידו שֶׁתִּבְעוּ כְּבֵר בְּתוֹךְ זְמַנּוֹ ולכן על ידי עדותם נשבע ונטול.
23 מקשה הגמרא: עדיין קשה, וְדִלְמָא לְבָתֵּר הָכִי – שמא לאחר שהלכו
24 העדים פָּרַע לו' בעל הבית, שהרי יש חזקה שלא יעבור בבל תלין. אביי
25 מיישב שאלה זו: אֲמַר אַבְיִי, מדובר שהעדים מעידים שֶׁתִּבְעוּ השכיר כֹּל
26 זְמַנּוֹ, דהיינו עד סוף הזמן שעבר בבל תלין.

27 מקשה הגמרא: וְכִי מַפְנִי שֶׁתִּבְעוּ כָּל הַיּוֹם, לְעוֹלָם (לֹא פָּרַע לִיה) יהיה
28 השכיר נאמן, ואפילו אם ירצה הבעל הבית להשבע ולהיפטר לא יהיה
29 נאמן, וכי כל כך הזהה השכיר את שכרו. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב חֲמָא
30 בַּר עֲקִיבָא, דין זה שנשבע ונטול כאשר העידו עליו שתבעו כל זמנו, הוא
31 רק בְּגִנָּה אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל תִּבְיָהּ, דהיינו שנתנו לו יום אחד לאחר שעבר
32 הזמן שאם יתבע בו ישבוע ויטול:

משנה

33 לזה שהגיע זמן פרעון חובו ואינו פורע, אסור להכנס לביתו כדי ליטול ממנו
34 משכון, במשנתנו יבואר מי הוא הרשאי ליטול משכון מהלזה, ובאיזה
35 מקום אפשר ליטול. כמו כן מבארת המשנה שיש כלים שצריך המלוה
36 להחזירם ללוה לצורך שימושם אף בזמן שהם ממושכנים בידו.
37 הַמְלִיחַ אֶת חֲבִירוֹ, וכשהגיע זמן הפרעון ולא פרעו רוצה המלוה ליטול
38 ממנו משכון כדי לגבות ממנו את חובו, לֹא יִמְשְׁכְּנוּ בעצמו כלל, ואפילו
39 אם מוצאו בשוק, אֵלֶּא מִמִּשְׁכְּנוֹ בְּבֵית דִּין – על ידי שליח בית דין. דין נוסף:
40 ואף שליח בית דין שרשאי למשכנו, לֹא יִכְנֹס לְבֵיתוֹ של הלוה לִיטוֹל
41 מִשְׁכְּבוֹנוֹ, אלא הלוה יוציא לו את המשכון, שְׁנֵאמַר (שם כד יא) 'בְּחוּץ
42 תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֶתָּה נֹשֶׂה בו' יוציא אֵלָיךְ אֶת הָעֶבֶט הַחֹצֶה.
43 המשנה מבארת אלו משכונות צריך המלוה להשיב ללוה: הָיוּ לוֹ – ללוה
44 שְׁנֵי בָלִים שונים הממושכנים ביד המלוה, נוֹטֵל המלוה אֶחָד מהם שאין
45 הלוה צריך לו, וּמִנִּיתָ אֶחָד – את הכלי האחר ביד הלוה, שישתמש בו.
46 וכשיצטרך הלוה את הכלי השני ישיב את הראשון למלוה, ויטול את השני.
47 ובגון אם נטל כמשכון כר ומחרישה, מְחִיר המלוה אֶת הַכֶּר בְּלִילָה, כדי
48 שיוכל הלוה לישן בו, ומחזיק את המחרישה ברשותו כמשכון, ומחזיר לו
49 אֶת הַמְּחִירָיִשָּׁה בַּיּוֹם כִּדִּי שִׁיחֲרוּשָׁה, ונשאר הכר ברשותו כמשכון.

50 וְאִם מָתַל הלוה ונשארו משכונות אלו ביד המלוה, אֵינּוּ מְחִיר לִיחֻשָּׁיו של
51 הלוה את המשכונות בשעה שהם צריכים להשתמש בהם, שנאמר (שם כד
52 ג) 'הֲשֵׁב תְּשִׁיב לוֹ, ודרשו (מכילתא דרשב"י שמות כב כד) שרק לו', ללוה
53 עצמו, שיש חובו להשיב את המשכון, ולפיכך, אלא מוכר המלוה את
54 המשכון וגובה את חובו. ומבואר בדברי תנא קמא שכשהלוה חי אין המלוה
55 יכול למכור את המשכון ולגבות ממנו את חובו, אלא מחזירו לעולם בשעה
56 שהלוה צריך לו. רַבִּין שְׁמֵעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל חֹלֵק וְאוֹמֵר, אֵף ללוה עֲצָמוֹ אֵינּוּ
57 מְחִיר את המשכון אֵלֶּא עַד שְׁלִישִׁים יוֹם מִזְמַן נְטִילָתוֹ, שזהו שיעור הזמן

58 שנותנים בית דין לאדם לקיים את החיובים המוטלים עליו (להלן קיח).
59 וּמִשְׁלָשִׁים יוֹם וְלִהְיוֹן וְהִלָּא, מוֹכְרֵן המלוה בְּבֵית דִּין וגובה מהם את
60 חובו:

גמרא

61 הגמרא מביאה מימרא בענין נטילת משכון, ועל פיה תבואר משנתנו: אֲמַר
62 שְׁמוּאֵל, אִף שְׁלִיחַ בֵּית דִּין הֲרֵשָׁא לִיטוֹל מִשְׁכּוֹן מִהֲלוּה, מִנְתָּה נְתוּחִי –
63 לנתק מעל הלוה את החפצים שבידו בשוק, אִין – כן, רשאי לעשות זאת.
64 אֲבָל מִשְׁכְּבוֹנוֹ – להכנס לביתו ולמשכנו, לֹא – אינו רשאי.
65 מקשה הגמרא: וְהִתְנַן בְּמִשְׁנֵינוּ, הַמְלִיחַ אֶת חֲבִירוֹ לֹא יִמְשְׁכְּנוּ אֵלֶּא
66 בְּבֵית דִּין, מִכָּל־מִשְׁמַע מִלִּשׁוֹן הַמִּשְׁנָה דְּבִבְיָתָא דִּין מִמִּשְׁכְּבוֹנוֹ, ומשמעות
67 הלשון 'ממשכנין' היא שביט דין שולחים את שולחם שיכנס לביתו ונטולים
68 משכון, ולא כדברי שמואל האוסר זאת. מתרצת הגמרא: אֲמַר לֵךְ שְׁמוּאֵל,
69 אֵיכָא – אמור ופרש את המשנה כך, המלוה את חבירו 'לֹא יִנְתְּנוּ' אֵלֶּא
70 בְּבֵית דִּין, כלומר, המלוה עצמו אינו רשאי ליטול משכון מהלוה אפילו
71 בשוק, ושליח בית דין רשאי ליטול ממנו משכון בשוק, אֲךָ לֹא להכנס
72 לביתו.

73 מוכיחה הגמרא: הָכִי נִמְי מִסֵּתְרָא – כך אכן מסתבר לפרש את המשנה,
74 דְּקִתְנֵי סִיפָא, 'לֹא יִכְנֹס לְבֵיתוֹ לִיטוֹל מִשְׁכְּבוֹנוֹ', ויש לברר מִנִּי – מי הוא
75 האדם שאסור לו להכנס לבית הלוה למשכנו, אֵלֶּיכָא בַּעַל חוֹב – המלוה,
76 הרי כבר מְרִישָׁא שְׁמַע מִיָּנָה, שאמר שם התנא 'לא ימשכנו אלא בבית
77 דִּין, אֵלֶּא לֹא, מדובר בְּשְׁלִיחַ בֵּית דִּין, שאף הוא אינו רשאי להכנס לבית
78 הלוה למשכנו, וכשמואל.
79 דוחה הגמרא: אִי מִשּׁוֹם הָא, לֹא אִירִיא – מכאן אין להביא ראיה לדינו של
80 שמואל, כיון שאפשר לפרש דְּהָכִי קָאמַר, 'הַמְלִיחַ אֶת חֲבִירוֹ, לֹא
81 יִמְשְׁכְּנוּ אֵלֶּא בְּבֵית דִּין, מִכָּל־מִשְׁמַע דְּבִבְיָתָא דִּין מִמִּשְׁכְּבוֹנוֹ, ודין נוסף שלא
82 הוזכר בפירוש במשנה, וְכַעַל חוֹב עצמו לא רק שאינו רשאי להכנס לביתו
83 ולמשכנו, אלא אֲפִילוּ נְתוּחִי בשוק נִמְי לֹא, והטעם לזה מבואר בהמשך
84 המשנה, כדי שְׁלֹא יִכְנֹס המלוה לְבֵיתוֹ של הלוה לִיטוֹל מִשְׁכְּבוֹנוֹ, ואם נתייר
85 לו למשכנו בשוק יש לחשוש שיכנס לביתו, ויעבור בלא תעשה.

86 רב יוסף מקשה על דברי שמואל: מִתִּיב רַב יוֹסֵף, נאמר בתורה (שם כד ו)
87 'לֹא יִחַבֵּל רִיחִים וְרִכְבָּי' – לא יטול המלוה מן הלוה כמשכון את הכלים
88 שטוחנים בהם תבואה, המכונים 'ריחים' ו'רכב', ומשמע מהפסוק שרק
89 כלים אלו אסור למשכן, הָא דְּכָרִים אַחֲרֵיהֶם, חָבֵל – רשאי אתה למשכן. וכן
90 נאמר (שם כד ז) 'לֹא תִחַבֵּל בְּגָד אֶלְמֶנָה, ומשמע, הָא בְּגָדִים שֶׁל אַחֲרֵיהֶם,
91 תִּחַבֵּל. ויש לברר, מָאן – מי הוא האדם שאינו רשאי ליטול כלים אלו ורשאי
92 ליטול כלים אחרים, אִי נִימָא שזהו הַבַּעַל חוֹב – המלוה, הרי משמעות
93 הלשון 'חבלה' היא נטילת משכון מתוך הבית, וגם יש להוכיח כן, שהרי
94 ריחים ורכב דרכם להמצא בתוך הבית, ולא יתכן שזהו רכב לו לחבול כלים
95 אחרים. דְּהָא בְּתִיב (שם כד ו) 'לֹא תִבָּא אֶל בֵּיתוֹ לְעֵבֶט עֲבֹטוֹ' ללמד שאין
96 המלוה רשאי להכנס כלל לביתו. אֵלֶּא לֹא – בודאי מדובר בְּשְׁלִיחַ בֵּית דִּין,
97 ומבואר בפסוק שרק 'ריחים ורכב' ר'בגד אלמנ' אסור לו ליטול מהבית, אֲךָ
98 שאר דברים מותר לו ליטול אפילו מתוך הבית, ושלא כדברי שמואל.

99 מתרצת הגמרא: תִּרְנַמָּה – תירגם, ביאר את הפסוקים רַב פְּסָא גְרִיה דְּרַב
100 נַחֲמֵן, קָמִית דְּרַב יוֹסֵף, וְאֲמַרִי לֵה שְׂבִיאָר זִאת רַב פְּסָא גְרִיה דְּרַב יוֹסֵף,
101 קָמִית דְּרַב יוֹסֵף, לְעוֹלָם הַפְּסוּקִים הָאוּסְרִים לְמִשְׁכֵּן רִיחִים וְרִכְבָּי וּבְגָד
102 אֶלְמֶנָה עוֹסְקִים בְּבַעַל חוֹב עצמו, וְאִין ללמוד מכאן שדברים אחרים רשאי
103 המלוה ליטול, אלא נכתבו פסוקים אלו כדי לְעֵבֹר עָלָיו – על נטילת דברים
104 אלו בְּשָׁנִי לְאִין, גם באיסור חבלת כלים מסוימים אלו, וגם באיסור להכנס
105 לבית הלוה למשכנו.

106 הגמרא מקשה על דינו של שמואל מברייתא: תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא,
107 מִשְׁמַע שְׁנֵאמַר בַּפְּסוּק (שם כד יא) 'בְּחוּץ תַּעֲמֹד וְיֹצֵא אֵלָיךְ אֶת
108 הָעֶבֶט', וְכִי אֵינִי יוֹדַע – מבין ולמוד מדעתי שְׁהָאִישׁ אֲשֶׁר אֶתָּה נֹשֶׂה בו'
109 הוא אשר יוציא אליך את העבט, שאם לא כן מי יוציאנו, אֵלֶּא מַה תִּלְמוֹד
110 לומר 'וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֶתָּה נֹשֶׂה בו', לְרִבּוֹת שְׁלִיחַ בֵּית דִּין. מדייקת הגמרא
111 מברייתא, מָא לֹא – האם אין כוונת הברייתא, שהפסוק בא לחדש
112 שְׁלִיחַ בֵּית דִּין דִּינוֹ בְּלִילָה, שרשאי להכנס לביתו, ופירוש הפסוק הוא כך,
113 'בְּחוּץ תַּעֲמֹד' אתה המלוה, 'וְהָאִישׁ', שהוא שליח בית דין, וכן 'אֲשֶׁר אֶתָּה
114 נֹשֶׂה בו' שזהו הלוה, יוציא אליך את העבט. ושלא כדברי שמואל האומר
115 שאף שליח בית דין אינו רשאי להכנס לביתו של הלוה.

תוספות

ונטול הכי פירשנו ביאי ראיה ששכבר ואן יהיה נשבע ונטול והיאי דקתני המע"ה היינו ביאי עדים שסעץ לו שתיים שהעדים יודעים הקצצה אם יודעין ששכבר כדפורי וכן משמע בפרק כל הנשבעין דקאמרו עלה ראיה דשלש קתני ראיה דלשבע לא קתני משמע דנשבע ונטול היינו נשבעי ראיה ששכבר ויהיה נשבע ונטול:

בְּכִי פָעַל חֲבִיתִי. כְּלוּמָר בּוֹבוּתָא דְּבַעַל הַבֵּית אִיבָא תְּרִי חֻקֵּי לִכּוּתָא: וְהָא תִּבְעַל לִיָּה קָמָן. וְהָא עֲרִים שְׁתַּבְּעוּ אוֹתוֹ מִצְּרִיכֵי: וְיִלְמָא לְכַתֵּר הָבִי. דְּאִזְלֵי עֲרִים מִתְּחִיל פְּרַעְיָה יָבִישׁ לֹא עָבַר בְּכַל תִּלְיָ: כֵּל וְכוּן. עַד שֶׁעָבַר עָלָיו: וְעָלְמָה. בְּתַמְחִילָה וְשׁוֹבִיל שְׁבִיל כֵּל הַיּוֹם לֹא יֵתֵן יְהֵא שְׂבִיר וְהָ נֶאָמַן לְעוֹלָם לֹאמַר לֹא הִתְקַבְּלָהּ וְאִם רֹצֵחַ בְּעַד־כִּי לֹא שֶׁבַע לִי לְשַׁבַּל אֶל

הַשְׁתָּא דְּמִטָּא זְמַן דְּחֻבִּיהָ רַמִּי אֲנַפְשִׁיהָ
 7 וּמִדְכָּר. וְאִת' אִ"כ בּוֹמְנו אֲמַאי
 8 נִשְׁבַּע שְׂכִיר וְנוֹטֵל לִמְאָ עֲבֹדָ"ב אִינִי זֹכֵר
 9 עֲתָה אֲבָל הִיחִידוּ לִי עַד שִׁיעֲלָה עֲמֹד
 10 הַשְּׁחָר שְׂאֹבֵרוֹ אִם נִתְתִּי אִם לֹא בִין
 11 שְׂאֹחַר זְמָנוֹ אֲנֹ פוֹרְטִים אוֹתוֹ מִשְׁעָם זֶה
 12 יָתֵד קֶשֶׁה בַּמּוֹדָה בְּמִקְצַת אֲמַאי אִין בַּעַל
 13 הַבֵּית נִשְׁבַּע דְּרַמִּי אֲנַפְשִׁיהָ וּמִדְכָּר אִין שְׁלֹא
 14 יִשְׁבַּע לִשְׁקָר וְיִי"ל דְּחֻקָּה שְׂאִין בַּעַד"ב
 15 עוֹבֵר בְּבֵל תִּלְיָן לֹא מִהֲנִי אֲלֵא הִיכָא
 16 דְּאִיבָא חֻקָּה דְּאִין שְׂכִיר מִשְׁהָ שְׂכָרוֹ
 17 בַּהֲרִיב כְּמוֹ שְׂאֲפָרֵשׁ בְּסִמְכוֹר וְאִם הִיָּה כּוֹל
 18 בַּעַד"ב לְעֻלְוֵן הִיחִידוּ לִי עַד שִׁיעֲלָה עֲמֹד
 19 הַשְּׁחָר לֹא הִתְתָּה בֵּין חֻקָּה דְּאִין שְׂכִיר
 20 מִשְׁהָ שְׂכָרוֹ שְׁהָרִי לֹא הִשְׁהָה אֹתוֹ אֲלֵא
 21 תִּבְעֵי מִמֶּנּוּ בְּב"ד וְלֹא רַצֵּי לִיתֵּן לוֹ יְהוֹדָה
 22 אוֹתוֹ לְעֹמֵד הַשְּׁחָר: **וְכִי** שְׂכִיר עוֹבֵר
 23 בְּבֵל תְּגוּלוֹ. וְאִת' בַּעַל הַבֵּית נִמְי אִית לִיה
 24 דְּבֵל חֻקָּה שְׂאִינֵי עוֹבֵר בְּבֵל תְּגוּלוֹ וְיִי"ל
 25 דְּחִמְרִי דִּיה לֹא אֶחָד כְּמוֹ שְׁנִים אִין בְּלֹא
 26 חֲכִי מִשְׁנֵי לִיה שְׁפִיר וְאִת' וּמִי"מ אִיבָא
 27 חֻקָּה דְּאִין בַּעַד"ב עוֹבֵר בְּבֵל תִּלְיָן כְּגִידוֹ
 28 וְהָהּ בְּרִי וּבְרִי וְהַמְעִיָּה וְיִי"ל דְּחֻקָּה שֶׁל
 29 בַּעַל הַבֵּית אִתְּהָ חֻקָּה טוֹבָה כִּשְׁל שְׂכִיר
 30 דְּלִמְיָן לֹא רַמִּי אֲנַפְשִׁיהָ לְמִדְכָּר וְהָהּ לָן
 31 לְמִמֵּר וְנִשְׁבַּע וְנוֹטֵל חֻקָּה דְּאִין שְׂכִיר
 32 מִשְׁהָ שְׂכָרוֹ לְבָדוֹ לֹא שִׁיבָא בְּחֻקָּת
 33 שְׂכִיר אֲלֵא כְּשִׁשְׁתִּיתָן בִּיחָד הָווּ כְּגִיד
 34 חֻקָּת שְׂכִיר וְהָווּ בְּרִי וּבְרִי וְהַמְעִיָּה:
 35 **וְהָא** תִּבַּע לִיה קֶמֶן. סִיד הַשְׁתָּא אִם יֵשׁ
 36 עֵדִים שְׂתִּבְעֵי הֵינִי אֲפִי אַחַר זְמָנוֹ
 37 וְלִכְךָ פִּרְיָ דְּמָה אֲנִי עֲרִיצִין לְעֵדִים זְמָנוֹ
 38 תּוֹבַעֵי הַשְּׁחָר כְּגִינִי וְלִמְאָ סִיד"ד הָהּ
 39 מְצִי לְמִסְפָּרָה אֲמַאי נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל אֲלֵא
 40 פִּרְיָ שְׁפִיר:
 41 **וְלַעוֹלָם.** פ' כְּקוֹנְטֵרֵס וְכִי שְׂכִיר מִשְׁהָ
 42 שְׂכָרוֹ כִּיכ וְאִינוּ מִיוֹשֵׁב דְּאִין
 43 בְּהָרָא שְׂפִירֵי שְׁנִפְרַע דְּחֻקָּה דְּאִין שְׂכִיר
 44 מִשְׁהָ שְׂכָרוֹ אִינֵיה מוֹעֵלֵת אֲלֵא הִיכָא

נִמְצָא וְכִי כֹל כֶּף הִשְׁחָה שְׂכִיר שָׂכָר: א"ר
הָמָא בַר עֲזַרְיָה כְּנֵד כֹּל הַיּוֹם שֶׁל
הַבִּיָּעָה. יוֹם אֶחָד לְאַחַר זְמַנּוֹ הִתְנָה לוֹ
הַכְּמִים לִישְׁבַּע וְשׁוֹל: מִתְנִי' הַמְּלוּהָ אֶת
כִּבְרֹו. וְהִגִּיעַ זְמַן וְלֹא פָּרַע לוֹ: לֹא
יִמְשְׁכֶנּוּ. אִפִּי בְּשׁוֹק אֶחָד בְּבִ"ד: וְלֹא יִכְנֵם
לְבִיתוֹ. בְּגִי' מִפְּרֵשׁ מֵאֵזָא קָא: דְּהוּ לֹא שִׁנִּי
בָּלִים. חֻבּוֹ מִכְּנָד שְׂנִידָם וּמִשְׁכֻּבּוֹ בְּשִׁנִּי:
נֹשֵׁל אֶחָד וּמַחְזִיר אֶחָד. בְּשַׁעָה שְׁהָא
צָרִיךְ לָזֶה תִּיּוֹרְנֵהּ לוֹ מִשּׁוֹם הַחֲזוֹת הָעֵבֶשׂ
וַיַּעֲבֹד אֶת הַשֶּׁנִי וּבִשְׁצִיטָרָה זֶה לִשְׁנֵי טוֹל
זֶה אֶת הָרֵאשׁוֹן וְהַחֲזִיר אֶת הַשֶּׁנִי בְּדַמְפֵּרֶשׁ
וְהָזִיל מַחְזִיר זֶה הַכֹּר בְּלִילָה וְאֵת
הַמְּחִירֶשָׁה בְּיוֹם: מַת. לְהֹלֵךְ אֶת מִשְׁבִּי
הָעֵבֶשׂ לְיֹרֶשֶׁן שָׂאִין כִּאֵן מִצּוֹת הָעֵבֶשׂ
אֵלָא יִמְכְּרֶנּוּ וְיִגְבֶּה חֻבּוֹ דְּהִשְׁבַּח תְּשִׁיבִם לוֹ
הַכִּיב וְלֹא לְיֹרֶשֶׁן: שְׁלִישִׁים יוֹם. זְמַן בִּיד:
גַּמ' וְשִׁלְיָה בִּיד מְנַתָּה תַּתּוּחַ. אָף הוּא
אִינוֹ רִשְׁאִי לִיכְנֵם לְבִיתוֹ וּלְמִשְׁכֻּבּוֹ אֵלָא
רֹאשִׁינֵהּ בְּשׁוֹק מִמֶּנָּח דָּבָר שְׁאוּחֵהּ בִּיד מִמֶּנּוּ:
מִמְשְׁכֶנִּי. וּמִשְׁמַע דְּרַךְ הַחֲזוֹת: כִּבְלִיהָ.
מִחוּךְ רִבִּית מִשְׁמַע דְּרֵאָה רִיחִים וְרִכְבָּב בְּגוֹ
בִּיתָא שְׂכִיחִ: לְעוֹלָם בְּעַעַל חֻב. קָאָמַר
וְלֹא תִידוּק מִיָּנָה הָא בָּלִים אַחֲרֵים חֻבּוֹל
דְּכִבְלִים אַחֲרֵים עוֹבֵר מִשּׁוֹם לֹא תִבֵּא אֶל
בֵּיתוֹ וְלִהְיִי אִיצְטְרִיךְ לְהוֹסִיף לֹאֹ שְׁנֵי
בִּיתוֹ רִיחִים וְרִכְבָּב וְהוּא לֹא מִשּׁוֹם לֹא תִבֵּא אֶל
בֵּיתוֹ: מִמְשַׁע שְׁאָמַר בְּחִיז תַּעֲמֹד:
וְיֹצֵא אֶלֶיךָ וְהָעֵבֶשׂ וְכִי אִינִי יוֹדַע
שְׁהָאִישׁ יוֹצֵאנֹה אֵלָא מִי יוֹצֵאנֹה אִם לֹא
בְּעוּזִי: מַאי לֹא לְרִבּוֹת שְׁלִיחַ בִּיד בִּיד:
שִׁיכְנֵם לְתוֹךְ הַבֵּית וְהִיךְ וְהָאִישׁ דְּהוּא
שְׁלִיחַ בִּיד וְאִשֶּׁר אִתָּהּ נֹשֵׁב בּוֹ יוֹצֵא אֶלֶיךָ:
לֹא

45 דאיכא חֲזָקָה דְּאֵין בַּעַד־ב עוֹבֵר בְּבֵל תִּלְיִן
46 בְּהֵדָה וּבֵל תִּלְיִן אֵינוֹ עוֹבֵר אֶלָּא בּוֹקֵר רֵאשׁוֹן אֶלָּא הָכִי פִירוּשׁוֹ וּלְעוֹלָם שְׂכִיר נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל אֵין זוּ תִּתְּנָה טוֹבָה שְׂיֵהָא בְּאֵמֶן לְעוֹלָם לֹאמֵר לֹא פִרְעַ לִי: מַחְזִיר
47 אֶת הַכֹּר בְּלִילָה. בְּרִישׁ תַּמּוּדָה (דף יז וס' ד"ס מחזיר) פִּרְיָה לְרֵבָא דְאָמְרָא כֹּל דְאָמְרָא רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד אִי עֲבִיד לֹא מִהֵנִי דְהִירֵי הַשְּׁבִט הָעֵבֹט דְאָמְרָא רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבֹט
48 עֲבֹטוֹ וְתֵנּוּן מַחְזִיר אֶת הַכֹּר בְּלִילָה אֶלְמָא דְמִהֵנִי וְקִשָּׁה דְמִנְלִיה דְמִתְּנִי אֵינְרִי בְּמִשְׁכְּנֹו בְּאִסּוּר וְא"ל דְּסִמְיָא אֲבִרְיָתָא דְאִלוֹ מַצִּיאֹת (שם דף לא) דְקִתְּנִי מִשְׁכְּנֹו שְׁלֹא
49 בְּרִשְׁוֹת מִנָּן כו' ד"א כ מֵאִי קִשָּׁה לָן דְהָא בְּכִרְיָתָא גּוֹפֵה יִלְיָה מִשְׁשֵׁב תִּשְׁבִּי בְּדִשְׁנֵי הָתָם וְאִי אֲדִשְׁמוּאֵל סְמִיךְ א"כ מֵה דְצִיר לְתַרְץ מִשְׁשֵׁב תִּשְׁבִּי הֵלֵא עֵינָךְ
50 קָרָא לְשׁוּמַל אֵינְרִי בְּמִשְׁכְּנֹו בְּאִסּוּר דְאֵם חָבֵל וְגו' מִשְׁמַע דְּמִשְׁכְּנֹו בְּבִיתוֹ וְר"ל דְּסִמְיָא אֲמַעְשִׂים בְּכֹל יוֹם דְּמַחְזִיר אִפִּי מִשְׁכְּנֹו שְׁלֹא בְּרִשְׁוֹת א"נ סְמִיךְ אֲבִרְיָתָא
51 דְלִקְלָקוּן (דף קה וק' דמתרץ לה רב ששת המלצה [אתו] חבירו אינו רשאי למשכנו משכנו חייב להחזיר לו אע"ג דהאי דפרקין לרבא בתמורה לא אתי אליבא דשמואל
52 דלשמואל אין שיקר להקשות דעיקר קרא במשכנו באיסור חתיב מ"מ אין להוכיח משם שלא יהא חזקתן בשמואל כי בן דרך נמרא להקשות ולתרוץ אפילו דלא
53 בהלכתא כדאשכחן בפי' דתרבותו (דף כו. ב) דקראמין אין ל' אלא למשכנו באיסור ברישות אין צריך לומר דשמואל יתפוך ויתננה אין ל' אלא משכנו
54 שְׁלֹא בְּרִשְׁוֹת אֵלֹא יַעֲמִידָנָה כְּתָנָא דְפִלְגִי אֲתָנָא דְקָטִי כּוּתִינִי וְיִתְּפֹךְ הִירְשָׁה:

וְאֵת הַמַּחְרִישָׁה בַּיּוֹם. קִשָּׁה לִרְתִּי דְהֵנָּה בְּסוֹף פִּירְקֶיהָ (דף ע"א) חָבַל זֶה שֶׁל סְפָרִים וְצָמַד שֶׁל פְּרוֹת חַיִּים מִשּׁוֹם ב' כָּלִים וּפְרִישׁ בַּקֹּנְטֵרס פְּרוֹת הַחוֹרְשׁוֹת וְחִיב
עֲלֵיהֶם הַחוֹבֵל לְפִי שְׁעוּשֵׁין אוֹכֵל נֶפֶשׁ אִ"כ הֵיאָךְ נָטַל אֶת הַמַּחְרִישָׁה דְּקֻנְתָּי וּמַחְזִיר הָאֵל עֶבֶר כִּי נֶפֶשׁ הוּא חוֹבֵל (דמס"כ כז) וְעוֹד דָּאִין נִרְאָה לְחִיב אֲלֵא
דְּקָא דוֹמֵא דִּרְחִימִים וְרַבֵּב שְׁמוֹנָקִים הָאוֹכֵל עֲצוֹם בְּכָל לַחַן מִפְּרֵשׁ ר"ת עֲמֹד פְּרוֹת הֵינּוּ פְּרוֹת הַמַּרְכָּסוֹת בַּתְּבוּאָה וְגֵרִיס ר"ת נָמִי זֶה שֶׁל מִסְפָּרִים וְלֹא גֵרִיסִין
זֶה שֶׁל סְפָרִים וְכֵן גֵּרִיס ר"ח זֶה תַּסְפּוּרַת שֶׁל יָדָא אוֹ לְגוֹז בֵּית הַשְּׁחִיטָה כְּדֹאמְרִין בְּבִדּוּרֹת (דף ע"ב) שְׁדָרְכֵן הֵיזָה לְגוֹז אֲבָל פְּרוֹת הַחוֹרְשׁוֹת לֹא מִיִּקְרִי כִּלִּי
שְׁעוּשֵׁין אוֹכֵל נֶפֶשׁ וְעוֹד נִרְאָה לִרְתִּי דְמַחְרִישָׁה דְּהָבָא לֹא הֵינּוּ מַחְרִישָׁה שְׁחוּרְשִׁין הֵזָה אֶת הַקֶּרֶק דְּנִרְאָה לֹא מִיחִיב בְּהַשְׁבַּת הָעֵבֶשׁ אֲלֵא בְּכָל הָעֲשׂוֹי לְגוֹף
הָאֵדָם וְלִהְיָתָו וְעוֹד דְּמוֹקִי בְּגֵמָ' מַחְרִישָׁה דְּכִסְפָּא וְאִין דֶּרֶךְ לְחִרּוֹשׁ כְּדִסְפָּא וְכָסָף אֲלֵא נִרְאָה לִרְתִּי דְהֵינּוּ מַגְרֵדָתָא שְׁמַגְרִידוּ ב' בְּנֵי אָדָם בְּבֵית
הַמַּרְרָח כְּדֹאמֵר פֶּרֶק חֲבִית (בבב"ב ע"א) עֲבָדָא לִיה אִימִיָּה מַגְרֵדָתָא דְּכִסְפָּא וְכָסָף אֲלֵא הָאֲשֶׁה (בבב"ב ע"ב) דְּהֵינּוּ מַגְרֵדָתָא:
אִימָא לֹא יִתְחַנּוּ אֲלָא בְּבֵית דִּין. וְאֵת מִנּוֹן דְּנִיתָהוּ אֲסוּר לְבַעַל חוֹב וְאֲמַר ר"י וְדִמְרָבְרָן כֵּן כְּדֹאמֵר בְּסוֹמֵךְ עֵבֶל חוֹב נִיתָהוּ נָמִי לֹא גִזְרִיה שְׁמָא יִכְנֵס בְּבֵיתוֹ:
וְחִסְפֹּרִי מִיחְסָרָא וְחִבִּי קֻנְיָה. תִּמְיָה דְּקֹאמֵר שְׁחִירִי מִיחְסָרָא כְּדִי לְדַחוּת וְיִלֵּל דָּאִין לְחוּשׁ בֵּין שְׁאִינוּ מְגִיָּה כִּכ וְרוב סְפָרִים גֵּרִיס הִכִּי קֹאמֵר:

צח בבא מציעא. פרק תשיעי – המקבל שדה מחבירו דף קיג עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס

תוספות

מטה ומטה. ב'פ' שום היתומים (פסוק דף כג:) לא תני אלא מטה המוצעת משום דמוצעת לא שבקין ליה אלא אחת כדאמר נמי הקא מטה ומטה ומצע וב'פ' אע"פ (מסות דף סד:) גבי משרה אשתו על ידי שליש בעניי שבשראל דלא יחייב לה אלא מטה ומצע משום דהתם קודם שנשאת לו לא היה לה אלא הקא מטה: **השתא** זבוגי מובנין. הכסת

והכר שיש לו בעין סדורי מסדרין בתמיה פירוש ואנן נסדר לו להניח מן המעות כדי לקנות כסות לצורך שנים עשר חדש כמו שעושין בערבין: **נימא** ליה לא עלי ידי רמית. לאו אמתי' פריך אמאי מחזיר לו הכר דאי' למה המתין עד כאן ועוד דמה צריך טעם על מצות המקום ועוד וכי לא ידע דכתיב (דברים כד) ולך תהיה צדקה אלא על פירוק דע ואפילו הכי מקשה ליה וא"כ מה מתיר לו אלא נראה דארכי עקיבא ורבי ישמעאל פריך דאמרי כל ישראל בני מלכים הם וכולן ראויין לאותה איצטלא ואמאי פיון דאינו לובשה אלא לבדוד ולנוי בעלמא למה יש לנו לומר שכל זה הטיל הכתוב על המלכה פיון שלא פירש הכתוב בהדיא ולא היה שייך עליו יותר מעל אחר פיון דסגיא ליה בלאו הכי ומשני גם באיצטלא שייך לומר לך תהיה צדקה והטיל עליו הכתוב שלא למנוע ממנו הנוי והכבוד והתענוג שהורגל בו עד עתה:

הקדש

לאשתו ולבניו ולבנותיו הא אמרת לו אבל לא לאשתו ולבניו ולבנותיו אלא אידי ואידי לדידיה תרתי למה לי חדא דאכיל עלה וחדא דוג עלה בדשמואל דאמר שמואל כל מילי ידענא אסותיהו לבר מהני תלת מאן דאכיל אהניא מריא אליפא ריקנא ומאן דאסר מיתנא דכיתנא רטיבא אחרציה ומאן דאכיל נהמא ולא מסגי ארבעה גרמדי תני תנא קמיה דרב נחמן בדרד שמשדרין בערבין פד מסדרין כבע"ח א"ל השתא זבוגי מובנין ליה סדורי מסדרין ליה ומי מובנין ליה והתנן מחזיר את הכר בלילה ואת המחרשה ביום תנא ברשב"ג תנא קמיה ורבי קאמר ליה השתא לרשב"ג זבוגי מובנין ליה סדורי מסדרין ליה דתנן רשב"ג אומר אף לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום מפאן ואילך מוכרן בב"ד ומפאן דכי קאמר רשב"ג זבוגי לגמרי קאמר דלמא הכי קאמר עד שלשים יום הדר ליה בעיניה מפאן ואילך מהדר ליה למאי דחוי ליה ומובנין מאי דלא חוי ליה אי סלקא דעתך אית ליה לרשב"ג האי סברא ליפא מידי דלא חוי ליה דאמר אב"י רשב"ג ורבי שמעון ורבי ישמעאל ורבי עקיבא בולחו סבירא להו כל ישראל בני מלכים הן רשב"ג דתנן לא את הלוח ולא את החרדל רשב"ג מתיר בלוח מפני שהוא מאכל לעורבין רבי שמעון דתנן בני מלכים סכין שמן וורד על גבי מפותיהן בשבת שכן דרפן לסוף בחול ר' שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הן רבי ישמעאל ורבי עקיבא דתניא הרי שהיו נושין בו אלה וזו ולבוש איצטלא בת מאה מנה מפשיטין אותה ממנו ומלבישים אותה איצטלא הראויה לו ותנא משום רבי ישמעאל ותנא משום רבי עקיבא כל ישראל ראויין לאותה איצטלא ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דהייב ליה מאי דחוי ליה ומובנין מאי דלא חוי ליה בשלמא פד וכתת חוי ליה דביני ביני אלא מחרשה למאי חוויא אומר רבא בר רבה מחרשה דכספא מתקוף לה רב חנא ולימא ליה לאו עלי קרמית אומר ליה אב"י

לא שליח ב"ד כמלוה ת"ש אם חבל תחבל שלמת רעד בשליח בית דין הכתוב מדבר אתה אומר בשליח בית דין הכתוב מדבר או אינו אלא כבעל חוב כשהוא אומר לא תבא אל ביתו לעבוס עבדו הרי בע"ח אומר הא מה אני מקיים אם חבל תחבל שלמת רעד בשליח ב"ד הכתוב מדבר תנאי היא דתניא שליח ב"ד שבא למשכנו לא יכנס לביתו למשכנו אלא עומד מבחוץ והלה מוציא לו משכנו שנאמר בחוץ תעמוד והאיש ותניא איך בע"ח שבא למשכנו לא יכנס לביתו למשכנו אלא עומד בחוץ והלה נכנס ומוציא לו משכנו שנאמר בחוץ תעמוד ושליח ב"ד שבא למשכנו הרי זה נכנס לביתו וממשכנו ולא ימשכנו דברים שעושין בהן אוכל נפש ונותן מטה ומטה ומצע לעשיר מטה ומטה ומפץ לעני לו אבל לא לאשתו ולא לבניו ולבנותיו בדרד שמשדרין לבע"ח פד מסדרין בערבין בלפי ל"א עיקר סידור בערבין כתיב אלא אימא בדרד שמשדרין בערבין פד מסדרין כבע"ח אומר מר נותן מטה ומטה ומצע לעשיר מטה ומטה ומפץ לעני למאן אילימא

לאשתו ולבניו ולבנותיו הא אמרת לו אבל לא לאשתו ולבניו ולבנותיו אלא אידי ואידי לדידיה תרתי למה לי חדא דאכיל עלה וחדא דוג עלה בדשמואל דאמר שמואל כל מילי ידענא אסותיהו לבר מהני תלת מאן דאכיל אהניא מריא אליפא ריקנא ומאן דאסר מיתנא דכיתנא רטיבא אחרציה ומאן דאכיל נהמא ולא מסגי ארבעה גרמדי תני תנא קמיה דרב נחמן בדרד שמשדרין בערבין פד מסדרין כבע"ח א"ל השתא זבוגי מובנין ליה סדורי מסדרין ליה ומי מובנין ליה והתנן מחזיר את הכר בלילה ואת המחרשה ביום תנא ברשב"ג תנא קמיה ורבי קאמר ליה השתא לרשב"ג זבוגי מובנין ליה סדורי מסדרין ליה דתנן רשב"ג אומר אף לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום מפאן ואילך מוכרן בב"ד ומפאן דכי קאמר רשב"ג זבוגי לגמרי קאמר דלמא הכי קאמר עד שלשים יום הדר ליה בעיניה מפאן ואילך מהדר ליה למאי דחוי ליה ומובנין מאי דלא חוי ליה אי סלקא דעתך אית ליה לרשב"ג האי סברא ליפא מידי דלא חוי ליה דאמר אב"י רשב"ג ורבי שמעון ורבי ישמעאל ורבי עקיבא בולחו סבירא להו כל ישראל בני מלכים הן רשב"ג דתנן לא את הלוח ולא את החרדל רשב"ג מתיר בלוח מפני שהוא מאכל לעורבין רבי שמעון דתנן בני מלכים סכין שמן וורד על גבי מפותיהן בשבת שכן דרפן לסוף בחול ר' שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הן רבי ישמעאל ורבי עקיבא דתניא הרי שהיו נושין בו אלה וזו ולבוש איצטלא בת מאה מנה מפשיטין אותה ממנו ומלבישים אותה איצטלא הראויה לו ותנא משום רבי ישמעאל ותנא משום רבי עקיבא כל ישראל ראויין לאותה איצטלא ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דהייב ליה מאי דחוי ליה ומובנין מאי דלא חוי ליה בשלמא פד וכתת חוי ליה דביני ביני אלא מחרשה למאי חוויא אומר רבא בר רבה מחרשה דכספא מתקוף לה רב חנא ולימא ליה לאו עלי קרמית אומר ליה אב"י

איברא

לא שליח ב"ד כמלוה ת"ש אם חבל תחבל שלמת רעד בשליח בית דין הכתוב מדבר אתה אומר בשליח בית דין הכתוב מדבר או אינו אלא כבעל חוב כשהוא אומר לא תבא אל ביתו לעבוס עבדו הרי בע"ח אומר הא מה אני מקיים אם חבל תחבל שלמת רעד בשליח ב"ד הכתוב מדבר תנאי היא דתניא שליח ב"ד שבא למשכנו לא יכנס לביתו למשכנו אלא עומד מבחוץ והלה מוציא לו משכנו שנאמר בחוץ תעמוד והאיש ותניא איך בע"ח שבא למשכנו לא יכנס לביתו למשכנו אלא עומד בחוץ והלה נכנס ומוציא לו משכנו שנאמר בחוץ תעמוד ושליח ב"ד שבא למשכנו הרי זה נכנס לביתו וממשכנו ולא ימשכנו דברים שעושין בהן אוכל נפש ונותן מטה ומטה ומצע לעשיר מטה ומטה ומפץ לעני לו אבל לא לאשתו ולא לבניו ולבנותיו בדרד שמשדרין לבע"ח פד מסדרין בערבין בלפי ל"א עיקר סידור בערבין כתיב אלא אימא בדרד שמשדרין בערבין פד מסדרין כבע"ח אומר מר נותן מטה ומטה ומצע לעשיר מטה ומטה ומפץ לעני למאן אילימא לאשתו ולבניו ולבנותיו הא אמרת לו אבל לא לאשתו ולבניו ולבנותיו אלא אידי ואידי לדידיה תרתי למה לי חדא דאכיל עלה וחדא דוג עלה בדשמואל דאמר שמואל כל מילי ידענא אסותיהו לבר מהני תלת מאן דאכיל אהניא מריא אליפא ריקנא ומאן דאסר מיתנא דכיתנא רטיבא אחרציה ומאן דאכיל נהמא ולא מסגי ארבעה גרמדי תני תנא קמיה דרב נחמן בדרד שמשדרין בערבין פד מסדרין כבע"ח א"ל השתא זבוגי מובנין ליה סדורי מסדרין ליה ומי מובנין ליה והתנן מחזיר את הכר בלילה ואת המחרשה ביום תנא ברשב"ג תנא קמיה ורבי קאמר ליה השתא לרשב"ג זבוגי מובנין ליה סדורי מסדרין ליה דתנן רשב"ג אומר אף לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום מפאן ואילך מוכרן בב"ד ומפאן דכי קאמר רשב"ג זבוגי לגמרי קאמר דלמא הכי קאמר עד שלשים יום הדר ליה בעיניה מפאן ואילך מהדר ליה למאי דחוי ליה ומובנין מאי דלא חוי ליה אי סלקא דעתך אית ליה לרשב"ג האי סברא ליפא מידי דלא חוי ליה דאמר אב"י רשב"ג ורבי שמעון ורבי ישמעאל ורבי עקיבא בולחו סבירא להו כל ישראל בני מלכים הן רשב"ג דתנן לא את הלוח ולא את החרדל רשב"ג מתיר בלוח מפני שהוא מאכל לעורבין רבי שמעון דתנן בני מלכים סכין שמן וורד על גבי מפותיהן בשבת שכן דרפן לסוף בחול ר' שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הן רבי ישמעאל ורבי עקיבא דתניא הרי שהיו נושין בו אלה וזו ולבוש איצטלא בת מאה מנה מפשיטין אותה ממנו ומלבישים אותה איצטלא הראויה לו ותנא משום רבי ישמעאל ותנא משום רבי עקיבא כל ישראל ראויין לאותה איצטלא ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דהייב ליה מאי דחוי ליה ומובנין מאי דלא חוי ליה בשלמא פד וכתת חוי ליה דביני ביני אלא מחרשה למאי חוויא אומר רבא בר רבה מחרשה דכספא מתקוף לה רב חנא ולימא ליה לאו עלי קרמית אומר ליה אב"י

לסוף בחול. בלא שום מכה הלכך כי איכא מכה נמי לא מוכחא מילתא דלרפואה עביד (דכי גזרו) רבנן משום שחיקת סממנין: מפשיטין אותה ממנו. לפרוע לבעל חוב את חובו: בשלמא פד וכתת. דתנן במתניתין איכא למימר מוכרן דקאמר רשב"ג לביני ביני קאמר לקנות גרועה הימנו וביני ביני יטול בחובה: אלא מחרשה. דקתני במתניתין ועלה קאמר רשב"ג מוכרן מאי ביני ביני איכא: ונימא ליה. מלוה: לאו עלי ידי רמית. לפרוק:

איברא

דאביל עָלָה – שהוא אוכל עליה, שהיתה דרכם לאכול כשהם מסובים על המטות, וְהָרָא, דָּגַן עָלָה – שהוא ישן עליה, והטעם שלא מנחים לו רק מיטה אחת לאכילה ולשינה הוא כְּדִשְׁמוּאֵל, דָּאִמֵּר שְׁמוּאֵל, לְכָל מִילִי יִדְעָנָא אֲסוּתִיָּהוּ – יודע אני רפואה לכל דבר חולי, לְכָר מִהֵנִי תֵּלֶת – מלבד שלשה דברים אלו, מֵאֵן דָּאֲבִיל אֲהֵינָא מִרְרָא, אֲלִיפָא רִיקָנָא – האוכל תמר שלא הבשיל (שטעמו מר) על לב ריק, כלומר לפני הסעודה. וְהִדְבֵּר הֲשֵׁנִי הוּא, מֵאֵן דָּאִסְכֵּר מִיתָנָא דְּכִיתָנָא דְּמִיכָא אֲחֵרְצִיָּה – הקושר על מתניו חבל לח של פשתן. וְהִדְבֵּר הַשְׁלִישִׁי, מֵאֵן דָּאֲבִיל נִהְמָא, וְלֹא מִסְּנִי אֲרֻכָּה נְרִמְרִי – האוכל לחם ואינו הולך לפחות ארבע אמות אחרי אכילתו. ולפיכך תקנו חכמים להניח לו מטה נוספת שמעמידים אותה במרחק ארבע אמות מהמטה שאוכל עליה, ומתוך כך הוא מתרגל ללכת ארבע אמות אחר אכילתו, עד המטה השניה, שעליה הוא ישן. רב נחמן מקשה ממשנתנו על האמורא בברייתא האחרונה ש'מסדרים לבעל חוב'. אומרת הגמרא: תָּנִי תָנָא – שנה 'תנא', אדם השונה משניות וברייתות קמיה דרב נחמן, 'כִּדְרָךְ שְׁמִסְדְּרִין פְּעֻרְכִּין, כִּדְרָךְ מִסְדְּרִין כְּבַעַל חוֹב', כלומר, שמשאירים לו את הכלים הנצרכים לו, ולא גובים אותם בחובו. אָמַר לִיה – הקשה רב נחמן לאותו 'תנא', הֲשָׂתָא – עתה, הרי אפילו את הכלים שהלוח צריך, כמו כר ומחרישה, וְזִבְנִי מוֹזְגִינִן לִיה – מוכרים אותם לאחר שלשים יום כדי לגבות את חובו מהם, כמבואר במשנתנו, ואם כן האם יתכן דְּסִדְרִי מִסְדְּרִין לִיה – ש'מסדרים' לבעל חוב ואין נוטלים ממנו את כל כליו, ואפילו את אומנם המנויים בברייתא. הגמרא מבררת את קושיית רב נחמן. שואלת הגמרא: וְזִי מוֹזְגִינִן לִיה – וכי באמת הדין כן שמוכרים את המשכונות שהלוח זקוק להם, וְהִתְנִן במשנתנו (ע"א) שהמלוה מחזיר את חבר בלילה, וְאֵת הַמַּחְרִישָׁה בַּיּוֹם, ואין גובים לעולם מכלים אלו. משיבה הגמרא: אותו 'תנא', כִּדְרָךְ שְׁמִעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל תָּנָא קמיה – שנה את הברייתא לפני רב נחמן בשם רבן שמעון בן גמליאל, וְהָכִי קָאִמֵּר לִיה רב נחמן, הֲשָׂתָא, לְרַבִּין שְׁמִעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, לאחר שלשים יום וְזִבְנִי מוֹזְגִינִן לִיה – מוכרים אפילו את הכלים שהוא זקוק להם, ואם כן היתכן שלשיתו סְדִירִי מִסְדְּרִין לִיה, מוכיח רב נחמן שכן היא דעת רבן שמעון בן גמליאל: דִּתְנִן במשנתנו רַבִּין שְׁמִעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, אֵף לְעֶצְמוֹ – ללוח עצמו, אִינוּ מַחְזִיר אֲלָא עַד שְׁלִשִׁים יוֹם, אַבְל מִכָּאֵן וְאִילָךְ מוֹכְרִין בְּבֵית דִּין וגובה מהם את חובו. הגמרא מנסה לתרץ את קושיית רב נחמן. שואלת הגמרא: וְזִמְנָא – מנין לרב נחמן לפרש דְּכִי קָאִמֵּר רַבִּין שְׁמִעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל 'מכאן ואילך מוכרין בבית דין', וְזִבְנִי לְגִמְרִי קָאִמֵּר – כוונתו לומר שמוכרים את המשכון לגמרי, דְּלִמָּא הָכִי קָאִמֵּר – שמא נפרש שכן היא כוונתו, עַד שְׁלִשִׁים יוֹם, הָדָר לִיה פְּעִינָה – חוזר המשכון ללוח כמות שהוא, אפילו אם הוא בגד או כלי יקר ביותר, אַבְל מִכָּאֵן וְאִילָךְ, מִיתְדַּר לִיה לִמָּא דְּחָזִיר לִיה – מחזיר לו המלוה רק בגד הראוי לו לפי כבודו, וְזִמְנָנִן מָא דִּלָּא חָזִיר לִיה – ומוכר את הדברים היקרים יותר, ומנין לו שלרבן שמעון בן גמליאל אין מסדרים לבעל חוב כלל. דוחה הגמרא: אִי סִלְקָא דְּעֵתָךְ דֹּאִית לִיה לְרַבִּין שְׁמִעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הָאִי סְבָרָא – שהוא סובר שמסדרין לבעל חוב, הרי לדעתו לִיפָא מִדִּי דִּלָּא חָזִיר לִיה – אין דבר שאינו ראוי ללוח, ואף דברים יקרים ביותר, כיון שהורגל בהם. מבארת הגמרא היכן מצינו זאת: דָּאִמֵּר אֲבִי, רַבִּין שְׁמִעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְרַבִּי שְׁמִעוֹן, וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל וְרַבִּי עֲקִיבָא, כּוֹלְהוּ סְבִירָא לְהוּ – כל התנאים האלו סוברים שכל 'יִשְׂרָאֵל' 'כִּי מְלָכִים' הן נחשבים, לגבי דינים שונים וְכַמּוֹ שִׁיבּוּרָא הֵלֵךְ, וכיון שאמר רבן שמעון בן גמליאל שאחרי שלשים יום מוכרים את המשכון, בודאי כוונתו שמוכרים הכל, ולכן הוקשה לרב נחמן כיצד יתכן שהוא יסבור ש'מסדרים לבעל חוב'. הגמרא מבארת עתה מנין לנו שהתנאים שנמנו לעיל סוברים ש'כל ישראל בני מלכים הם'. אומרת הגמרא: רַבִּין שְׁמִעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סוֹבֵר כִּי, דִּתְנִן במשנה בשבת (קבו) אין מטלטלים בשבת לאלוה את כל קטנית, כיון שאי אפשר לבשלו בשבת, וכשהוא חי אינו ראוי לאכילה אף לרוב העופות, וְלֹא אֵת הַתְּרִדָּל – מין תבלין, כיון שאי אפשר לטחונן בשבת, וכשהוא שלם אינו ראוי למאכל. רַבִּין שְׁמִעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מְתִיר בְּלוֹף לטלטלו, מִסְּנִי שְׁהוּא מִאֲכָל לְעוֹרְכִין, ואף שאדם זה אינו מגדל עורבים, מכל מקום ישראל בני מלכים הם, וראוי להם לגדל עורבים לנוי ולמשחק כדרך בני מלכים.

דוחה הגמרא: לֹא – אין הכרח לפרש כן בברייתא, אלא אפשר לפרש בכונתה שהפסוק בא לרבות שְׁלִיחַ בֵּית דִּין דינו כְּמִלּוּה, שאינו ראוי להכנס לבית הלוח, ויש לדרוש את הפסוק כך, 'בְּחוּץ תַּעֲמֹד, וְהָאִישׁ', כלומר, גם אתה, המלוה, וגם 'הָאִישׁ' שהוא שליח בית דין, תעמדו בחוץ, וְאִשְׁרֵי אֲתָה נִשֶּׁה בו', שהוא הלוח, הוא 'יִצְיָא אֵלַיךְ אֶת הָעֵבֶט הַחוּצָה'. הגמרא מקשה על דברי שמואל: תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ בברייתא, נאמר בפסוק (שמות כב כה) 'אִם חָבֵל תִּחְבֹּל שְׁלֵמֶת רֵעֶךָ עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תִּשְׁכַּבְנָה לו', בְּשִׁלְיַת בֵּית דִּין שֶׁחָבֵל שְׁלֵמֶת הַלּוֹה וְנָתַתָּה לַמְלוּה כְּמִשְׁכּוֹן הַתְּכֹתֵב מִדְּבַר, מבררת הברייתא: אֲתָה אָמַר שְׁבִשְׁלִיחַ בֵּית דִּין הַתְּכֹתֵב מִדְּבַר, או אִינוּ – שמא נאמר שאין זה כך, אֲלָא כְּבַעַל חוֹב – במלוה עצמו שחבל שלמֶת הַלּוֹה הַתְּכֹתֵב מִדְּבַר. משיבה הברייתא: כְּשֶׁהוּא אָמַר (דברים כד ו) 'לֹא תָבֵא אֶל בֵּיתוֹ לְעֶשֶׂב עֲבֹמֹת', הָרִי דִינוּ שֶׁל פֶּעַל חוֹב אָמַר, שאסור לו להכנס לבית הלוח וליטול משכון, הָאִי מָה אֲנִי מְקַנְיִם – כיצד אפשר את הפסוק 'אִם חָבֵל תִּחְבֹּל שְׁלֵמֶת רֵעֶךָ' שמשמע ממנו שמוותר ליטול משכון מבית הלוח, על כרחך בְּשִׁלְיַת בֵּית דִּין הַתְּכֹתֵב מִדְּבַר, ומבואר בברייתא ששליח בית דין ראוי להכנס לבית הלוח, ושלא כדברי שמואל. הגמרא מבארת שאכן נחלקו תנאים בדינו של שמואל. אומרת הגמרא: הלכה זו שאמר שמואל תָּנָא הִיא – נחלקו בה תנאים, דִּתְנִינָא בברייתא אחת, שְׁלִיחַ בֵּית דִּין שֶׁבֵּא לְבִיתוֹ שֶׁל הַלּוֹה לְמִשְׁכְּנוֹ, לֹא יִכְנֵס לְבִיתוֹ לְמִשְׁכְּנוֹ, אֲלָא עוֹמֵד מִבְּחוּץ, וְהֵלֶךְ – הלוח, מוֹצִיא לוֹ מִשְׁכּוֹן, שְׁנִינָא מִ'בְּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ', כלומר 'הָאִישׁ' שהוא שליח בית דין, דינו כמלוח שעומד בחוץ, וכדברי שמואל. וְתָנָא אֲחֵר – שנינו בברייתא אחרת, כְּבַעַל חוֹב – מלוה עצמו שֶׁבֵּא לְמִשְׁכְּנוֹ, לֹא יִכְנֵס לְבִיתוֹ לְמִשְׁכְּנוֹ, אֲלָא עוֹמֵד בְּחוּץ, וְהֵלֶךְ – הלוח נִכְנֵס, וְמוֹצִיא לוֹ מִשְׁכּוֹן, שְׁנִינָא מִ'בְּחוּץ תַּעֲמֹד', וְשִׁלְיַח בֵּית דִּין שֶׁבֵּא לְמִשְׁכְּנוֹ, הָרִי זֶה נִכְנֵס לְבִיתוֹ שֶׁל הַלּוֹה וּמִשְׁכְּנוֹ, והיינו שלא כדברי שמואל. הגמרא מביאה את סיום הברייתא השניה. אומרת הברייתא: וְשִׁלְיַח בֵּית דִּין זֶה שֶׁנִּכְנֵס לְבִיתוֹ לְמִשְׁכְּנוֹ, לֹא יִשְׁכְּנֵנוּ דְּבָרִים שְׁעוֹשִׂין כְּהֵן אוֹכֵל נֶפֶשׁ, שנאמר (דברים כד ו) 'לֹא יִחְבֹּל רְחִים וְרֵכֶב בִּי נֶפֶשׁ הוּא חָבֵל', וממה שנאמר 'כִּי נֶפֶשׁ הוּא חָבֵל' דורשים שאסור למשכן כל כלי שעושים בו אוכל נפש. אומרת הברייתא דין נוסף: וְשִׁלְיַח בֵּית דִּין הַמִּשְׁכְּנוֹ בְּבִיתוֹ, אִינוּ רָשָׁא לִיטּוֹל אֶת כָּל כְּלָיו כְּמִשְׁכּוֹן, אֲלָא נוֹתֵן – מניח ללוח מִטָּה וּמִטָּה וּלְהֵלֵךְ יבואר מדוע הוא זקוק לשתי מיטות, וּמִצָּע – בד לכד רך המונח על גבי המטה לְעִשִּׂיר, שדרכו לישן על מצעים רכים. וכן מניח מִטָּה וּמִטָּה, וּמִפִּין – מצע של קנים למשכב, לְעִנִי, שדרכו לישן כך. ודברים אלו מניחים רק לו – ללוח עצמו, אֲכָל לֹא לְאִשְׁתּוֹ, וְלֹא לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו, כיון שדין זה שמניחין לו כדי חייו ולמנוחיה ערכין, ושם דרשו מפסוק שאין משאירים כלים אלו לבני ביתו. מסיימת הברייתא ואומרת: כִּדְרָךְ שְׁמִסְדְּרִין – אומדים את הדברים הנצרכים לְכַעַל חוֹב, כִּדְרָךְ מִסְדְּרִין פְּעֻרְכִּין – לאדם שהתחייב ממון להקדש כערכו או כערך אדם אחר ואין לו ממון, שאף שביט דין נוטלים ממנו את כלי ביתו לצורך גביית חובו להקדש, מכל מקום משאירים לו את הדברים שהחזירו לעיל בברייתא. תמחה הגמרא על סיום הברייתא: כִּלְפִי לִימָא – כלפי היכן נוטה דבר זה, כלומר, הרי הלימוד אינו כמבואר בברייתא שלומדים את דין הערכין מדין בעל חוב, אלא להיפך, שהרי עֵינֵךְ דִּין סִידוֹר, פְּעֻרְכִּין כְּתִיב, שנאמר (ויקרא כו ח) 'וְאֵם מֶךְ הוּא מְעַרְךָ וְהַעֲמִידוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהַעֲרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אִשְׁרֵי תִשְׁיֵג יָד הַגֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן, וְדִרְשׁוּ חֲכָמִים (ערכין כד.) מהלשון 'הוּא מְעַרְךָ' שיש לקיימו ולהחיותו על ידי ההערכה, ולשיר לו את הדברים הנצרכים לחייו. מתרצת הגמרא: אֲלָא, אִימָא – יש לגרוס בברייתא בהיפך, כִּדְרָךְ שְׁמִסְדְּרִין פְּעֻרְכִּין, כִּדְרָךְ מִסְדְּרִין כְּבַעַל חוֹב, ויבואר להלן (קיד.) שדרשו זאת בגזירה שוה. הגמרא מבררת את הדינים שהובאו בברייתא: אָמַר מֶר, שליח בית דין שבא למשכן את הלוח, נוֹתֵן מִטָּה וּמִטָּה, וּמִצָּע לְעִשִּׂיר, מִטָּה וּמִטָּה, וּמִפִּין לְעִנִי. מקשה הגמרא: לִמָּא – לצורך מי משאירים שתי מיטות בבית הלוח, והרי לו עצמו די במטה אחת, אֲלִימָא שמשאירים מטה נוספת לְאִשְׁתּוֹ, וּלְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו – או לבניו או בנותיו, הָאִי אֲמַרְתָּ בְּהַמְשַׁךְ הברייתא שסידור זה הוא רק לו, אֲכָל לֹא לְאִשְׁתּוֹ וּלְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו. מתרצת הגמרא: אֲלָא, אִידִי וְאִידִי – זו זו, שתי המטות, הֵם לְדִידִיה – ללוח עצמו. ואם תשאל תִּרְתִּי לָמָּה לִי, יש להשיב שהוא צריך תָּרָא – מטה אחת

1 **איבא** – באמת, **עליה קרמי** – על המלוח הוא מוטל לענין זה, **משום**
2 **שנאמר** (דברים כד יג) **ה'שב תשיב לו את העבט כבא השמש ושכב**
3 **בשלמנו וברכך ולך תהיה צדקה לפני ה' אלקיך**, ולשון זו מתפרשת
4 כציווי, שחייב המלוח לעשות צדקה זו עם הלוח.
5 הגמרא מבררת את עיקר הדין. האם מסדרים לבעל חוב. מסתפקת הגמרא:
6 **איבעיא להו, מהו שייסדו בבעל חוב** – האם כשגובים מנכסי הלוח את
7 חובו, אומדים ומשאירים לו את הדברים שהוא צריך להם כדי להתקיים,
8 או שגובים ממנו את כל נכסיו וכליו. וצדדי הספק הם, **מי גמר** – האם
9 לומדים את דין הלוח בגזירה שוה **'מיכה' 'מיכה' מערבין**, שבשניהם
10 נאמרה לשון זו, וכמו שלגבי אדם שנדר להקדש את ערכו או ערך חבירו
11 ואין לו ממון לשלם, אין נוטלים ממנו את כל נכסיו אלא משאירים לו כדי
12 חייו, כך הדין גם בבעל חוב, **אז לא**.
13 הגמרא פושטת את הספק: **תא שמעי**, דשלה האמורא **רבין באגרתיה** –
14 באגרתו, תשובה לשאלה זו, **דבר זה** – האם לומדים בעל חוב מערבין
15 בגזירה שוה, **שאלתי לכל רבותי, ולא אמרו לי דבר, ברם** – אמנם, כך
16 היתה **שאלה** אחרת שנשאלה בבית המדרש, שיש ללמוד ממנה שאין
17 מסדרין לבעל חוב, **האומר 'הרי עלי מנה לבדק הבית'**, ולגבי נדר לבדק
18 הבית לא נאמר הדין של 'השגת יד' שנאמר לגבי ערבין, שנותן מה שיש לו
19 ונפטר לגמרי מהשאר, אלא חייב לתת עתה מה שיש לו, וכשיתעשר יתן
20 את השאר, והשאלה היתה כשבאים לגבות מהנודר את מה שיש לו, **מהו**
21 **שיסדו** – האם גובים ממנו את כל כליו, או משאירים לו כלים מסוימים
22 הנצרכים לקיומו, כמו שעושים לגבי חייבי ערבין.
23 ממשיך רבין ומביא שנחלקו בזה אמוראים: **רבי יעקב משמיה דבר פרא,**
24 **ורבי ירמיה משמיה דאילפא אמרי**, יש ללמוד את דין הנודר להקדש בקל
25 **וחומר מפעל חוב, ומה פעל חוב שאף אחרי שנטלו ממנו משכון, מחזירין**
26 **לו אותו כל שלשים יום, ומכל מקום כשגובים ממנו את החוב לאחר שלשים**
27 **יום אין מסדירין לו**, אלא גובים ממנו הכל. הקדש, שאין מחזירין לחייב
28 להם את המשכון כלל, **אינו דין** – האם אין זה קל וחומר שגובים
29 מהחייב אין מסדירין לו, אלא גובים הכל. ומדבריהם יש לפשוט את הספק,
30 שהרי אמרו בבירור שאין מסדרין לבעל חוב.
31 מביא רבין את דעת החולק לגבי סידור בנודר להקדש: **ורבי יוחנן אמר,**
32 **לשון 'נדר בערבין' כתיב (ויקרא כו ב) לגבי ערבין, ומלשון 'נדר' יש לדרוש,**
33 **מה ערבין מסדירין, אף בנודר להקדש מסדירין. ואידך** – ורבי יעקב ורבי
34 ירמיה הסוברים שאין מסדרים לנודר להקדש, יאמרו, **ההוא** – פסוק זה של
35 **'נדר בערבין' לדין 'נדרון כבבדו' הוא דאיתא** – בא ללמד שהאבר שהאדם
36 נדר בו 'נדרון כבבדו', כלומר, מה לגבי ערבין 'נדרון האבר כבבדו', שאם
37 התחייב בדמי אבר שחיייו תלויים בו, כראשו או ליבו, משלם את דמי כל
38 גופו, אף הנודר להקדש 'נדרון האבר כבבדו', שאם נדר להקדש דמי אבר

39 שחיייו תלויים בו, נותן להקדש את דמי כולו. אך אין לומדים מפסוק זה
40 שמסדרין לנודר לבדק הבית כשם שמסדרין לחייבי ערבין.
41 הגמרא מבררת לדעת הסוברים שאין מסדרים לבעל חוב, מדוע לא לומדים
42 דין סידור בבעל חוב מערבין. מקשה הגמרא: **ויסדו בבעל חוב עצמו,**
43 ונלמד זאת בקל **וחומר מערבין, ומה ערבין**, שהקילה התורה על ההקדש
44 ואמרה שאין מחזירין משכונות שהם נוטלים מהחייבים, מכל מקום
45 החמירה בהם התורה שמשפדירן לחייבים, ולא נוטלים את כל בליהם, **פעל**
46 **חוב**, שהחמירה התורה על המלוח ואמרה שמשפדירן ללוח את המשכון,
47 **אינו דין** – האם אין זה קל וחומר שמשפדירן לו.
48 מתרצת הגמרא: **אמר קרא לגבי חייבי ערבין (ויקרא כו ח) 'ואם כך הוא**
49 **מערבך'**, ומפסוק זה למדו (ערכין כד.) דין סידור בערבין, ויש לדרוש שרק
50 **'הוא'** – המערך, כלול בדין זה, **ולא פעל חוב**.
51 שואלת הגמרא: **ואידך** – תנא קמא במשנתנו הסובר שמסדרין לבעל חוב,
52 מה הוא דורש מהמילה 'הוא'. משיבה הגמרא: **הוא** – פסוק זה, בא ללמד
53 שאין מסדרין לו עד שיהיה **במכבותו** – בעניונו, מתחילתו ועד סופו –
54 משעת הנדר ועד שהעריכו הכהן, אבל אם התעשר אחרי שנדר קודם
55 שהעריכו הכהן, משלם כערך עשיר.
56 הגמרא מבררת מדוע לרבי יוחנן אין הקדש חייב בהשבת המשכון. מקשה
57 הגמרא: לרבי יוחנן הסובר שמסדרין בהקדש, נלמד שחזירו את המשכון
58 **בהקדש עד שלשים יום, בקל וחומר מפעל חוב, ומה פעל חוב שאין**
59 **מסדירין לו**, כמו שדרשו מהפסוק **'הוא'** שנאמר לגבי ערבין, מכל מקום
60 **מחזירין לו הנודר להקדש, שמשפדירן לו, אינו דין שמשפדירן לו את**
61 **המשכון**.
62 מתרצת הגמרא: **אמר קרא לגבי השבת המשכון (דברים כד יג) 'השב תשיב**
63 **לו את העבט כבא השמש ושכב בשלמנו וברכך'**, וכיון שבפסוק נאמרה
64 ברכה למשיב המשכון, **יצא הקדש מכלל דין זה, שאין הקדש, שהוא רשות**
65 **ה', צריך ברכה**.
66 מקשה הגמרא: **ולא**, בתמיה, וכי אין הקדש צריך ברכה, **והכתיב גם כלפי**
67 **שמים (שם ח י) 'ואכלת ושבעת וברכת וגו' את ה' אלקיך**. מתרצת
68 הגמרא: **אלא אמר קרא (שם כד יג) 'ולך תהיה צדקה'**, ויש לדרוש שדין
69 זה נאמר רק במי שצריך מצות צדקה, **יצא הקדש שאין צריך צדקה**.
70 הגמרא מביאה את דברי אליהו הנביא בנידון זה. מספרת הגמרא: **אשכחיה**
71 **ו-מצאנו רבה בר אבבה לאליהו הנביא, דקא** – שהיה עומד בבית
72 **הקברות של עובדי בוכבים, אמר ליה רבה בר אבבה, מהו שייסדו בבעל**
73 **חוב. אמר ליה אליהו, גמר** – לומדים דין זה בגזירה שוה **'מיכה מיכה'**
74 **מערבין, נפי ערבין כתיב (ויקרא כו ח) 'ואם כך הוא מערבך, ונפי פעל**
75 **חוב כתיב (שם כה לה) 'וכי יבוא אחריך, וכשם שמסדרים בערבין כך**
76 **מסדרים לבעל חוב**.

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום ראשון עמ' ב

1 ממשיכה הגמרא: ואף רבי שמעון סובר כן, דתנן במשנה בשבת (קיא).
2 בכלל איסורי רפואה בשבת, שאסור לסוך שמן ורד על גבי המכה, כיון
3 שדמיו יקרים ואין דרך להשתמש בו ללא מכה, ומוכח הדבר שעושים כן
4 לרפואה, אבל בני מלכים סבין שמן ורד על גבי מכותיהן בשבת, שכן
5 דרבן לטוח גם בחול ואף ללא מכה, ולא ניכר שעושים זאת עתה לרפואה.
6 רבי שמעון חולק ואומר, כל ישראלי בני מלכים הן ורשאים לסוך בשמן
7 ורד על גבי המכה, כיון שהם ראויים לסוך בו אף ללא מכה.
8 ממשיכה הגמרא: רבי ישמעאל ורבי עקיבא גם הם סוברים כן, דתנא
9 בברייתא, **הרי שהיו נושין בו אלה זון, והוא לבוש איצטלא** – גלימה בת
10 מאה מנה, שהם עשרת אלפים זון, מפשיטין אותה ממנו ומוכרים אותה,
11 ובאותם דמים מלבישים אותה איצטלא וזלה יותר תרואה לו לפי כבודו,
12 ומשאר המעות פורעים את חובו. ותנא – ושנה התנא משום רבי ישמעאל,
13 ותנא משום רבי עקיבא, כל ישראלי ראויין לאותה איצטלא השהה מאה
14 מנה, ואין מוכרים אותה כדי לפרוע את חובו.
15 הגמרא חוזרת לדון בדברי רב נחמן, ומבררת כיצד העלתה בדעתה לדחות
16 את קשייתו. מקשה הגמרא: ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא – ולפי מה
17 שהעלינו בדעתנו בתחילה לתרץ את קשיית רב נחמן, ולומר שכיונת רבי

18 שמעון בן גמליאל במשנתנו היא דיהיב ליה מאי דתוי ליה, ומוכנינן מאי
19 דלא תוי ליה – שמוכר את המשכון ונותן ללוח מתוכו את הכלים הראויים
20 לו לפי כבודו, וגובה את השאר, יש להקשות, בשלמא לגבי בר נכסת
21 ששינוי במשנה, תוי ליה דביני ביני – יתכן שראויים לו כר וכסת פשוטים
22 וחולים יותר ממה שיש לו, אלא מחרישה ששינוי במשנה, למאי תויא –
23 למה היא ראויה, כלומר, וכי יש מחרישה שאינה ראויה לו, והרי כל
24 המחרישות שוות.
25 מתרצת הגמרא: **אמר קרא בר רבה, מדובר במחרישה דכספא** – מחרישה
26 העשויה מכסף, כלומר, אין זו מחרישה לחרישת שדה, אלא כלי כעין
27 מחרישה קטנה שמתגדרים בו במרחץ, ואם היה עשויה מכסף אפשר
28 למכרה ולתת לו מחרישה וזלה יותר, ולגבות מההפרש את החוב.
29 הגמרא מבררת את עיקר החיוב לסדר לבעל חוב. מקשה הגמרא: מתקין
30 לה רב חנא, מדוע מסדרים לבעל חוב, ולימא ליה – יאמר לו המלוח,
31 לא עלי קרמיט – אין עול פרנסתך מוטל עלי יותר מאשר כל ישראל,
32 ואיני צריך להפסיד ולא לגבות את כל חובי כדי שישארו לך הדברים
33 הנצרכים לך.
34 מתרצת הגמרא: **אמר ליה אבי לרב חגא**,

ומיירי

קב בבא מציעא. פרק תשיעי – המקבל שדה מחבירו דף קיד עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס תוספות

ומיירי בקא לשול בתורת משכון דרנגן סברי שמחזירין לו כל ימי חייו ורשב"ג סבר דאחר שלשים יום מוכרו אכל היקא דנטל בתורת גבייה וכול למוכרו מיד ולא יסרוו כלל וא"ת אמאי לא מיייתי מרשב"ג דאין מסדרין ויש לומר דסבר גמרא דשקלין מידי דלא חזי ליה ויהבינן ליה מידי דחזי ליה כמו שלמעלה לא היה יודע הגמרא ואע"ג

ששנינו דרשב"ג מתיר בלוק לא ידע דחזי
טעמא דליקא מידי דחזי ליה ומו' עקיבא
ור' ישמעאל דאמרי (ושלי דף קיג) כל ישראל
ראויין לאותה איצטקלא אין להוכיח
דסבירא להו מסדרין דמיירי דגבה בתורת
משכון דת"ק סבר דמפשיטין אותה
איצטקלא בת מאה מנה ונותנין לו הראיה
לו וממנה עושין השבת העבט בכל יום
ויום ותמורתה יהיה לו למלוה בתורת
משכון ולא יחזיר אותו כלל ורבי עקיבא
ור' ישמעאל סברי דמן השוכה עושה
השבת העבט אכל בתורת גבייה לא דור
כלל ומדמהדר ליה אליהו מייכה מייכה לא
בעי למיפישט אפילו גרס מהו שיסדר
משום דאליהו דחזי יהוה מדיח ליה ויהיה
לו להשיב אין מסדרין תדע שהרי השיב
לו קברי עובדי פובכים אינם משמאים
באהל כר"ש בן יוחי אע"ג דלא קייל
בזוהיה אלא כרשב"ג דמתני' דאקלות
דאסר מדורות עובדי פובכים משום אהל
ושעמיה דאליהו משום דרוב ארונות יש
בהן פותח טפח ויש מקום שלא יגורו בגון
לצאת לקראת מלכים וכיוצא בו וכן
מצינו בשהיה קובר את ר"ע היה דוחה
שאמר ליה וכי אינך כהן אמר ליה
צדיקים אין משמאין ודחה אותו בן משום
כבודו דר"ע ועיקר טעמו היה לפי שהיה
מת מצוה לפי שהיו יריאים לקברו שהיה
מחרוגי מלכות וכן נמצא בתשובת גאון
שכתב שיש בסדר אליהו רבה שנהלקו
עליו יש אומרים שהיה מבני בני גביה של
לאה ואמר להם איני אלא מורעה של
רחל וא"כ לא היה כהן וכאן אומר שכהן
היה ומסיים הקטן אמרו לו אין סימן
לדברך אמר להן כך כתוב ביחוסו של
בנמינ ויערשה ואליה וזכרי בני ירום
אמרו לו לא כך אמרת לאותה אלמנה
עשי לי משם עונה קטנה ולך ולבנך
תעשה באחרונה ולא כהן אתה פי' לפי
שכהן הוא היה רוצה לישול חלה תחילה
אמר להם אותו תינוק משיח בן יוסף היה
ורמז רמזתי לעולם שאני בא תחילה
ובאותה תשובה נכבד נמי הוא דגמרי'
מייכה מייכה וגרס מנין שמסדרין לבעל חוב
כמו שגורס ר"ת וכן בב"ר גבי ותאמר לאה בגד נחלקו רבי נהוראי אמר
דאליהו מגד וראי אמת משל בנמינ ועמד לפניהם ואמר להם רבותי למה
אתם נחלקים עלי אני מבני גביה של רחל:

מנין לערום שלא יתרום. היה ליה למימר מנין שלא יברך דבשעה שתורם
ממנו אינו אסור אלא בשעת ברכה ושאר ברכות אסור לברך בשעה
ערום אלא נקט דהי משום דמשנה היא ערום לא יתרום: **אמר** ליה לאו כהן
(אתה). תימה לר"י היאך הדיח בנה של האלמנה כיון שכהן היה דכתיב ומלכ
ויתמודד על העל דגו' ויש לומר שהיה ברור לו שיתחילו לכתף היה מותר
משום פיקוח נפש:

ה"ג **דתניא** ר' שמעון וכן יוחי אומר. דאיה משנה בשום מקום ועוד דמשניות אף של ורעיס וטהרות היו שגורות להם כדמשמע בכמה דוכתין והא דקאמר
בארבע לא מצינא בשיתא מצינא היינו בתוספתא:

ערוות דבר. בשעה שאתה מדבר בו לא יראה כך ערוות דבר ש"מ אין אדם מברך
כשהוא ערום ותורם בעי ברכה והאי דבעי מניח לענין תורם דהתם תנן (מנחות פ"א
מ"ו) אין מגביהין תרומה ערום: **לאו כהן**. דאיכא למיד דאליהו הוא פיקח
דכתיב רביה קנא קנאתי וכן בפיקח קנא קנאתי: **אין מצינא**. דגבי אהל

כתיב אדם (מנחות יט) אדם כי ימות באהל:
בארבעה לא **מצינא**. בגי' דאמר
סדרין בגון מועד ישועות נשים שהן נוהגות
בזמן הזה בבזמן הבית וקדשים נמי כדכתיב
ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ואמרי'
(מנחות דף ק"ג) אלו תלמידי חכמים העוסקין
בהלכות עבודה בכל מקום מעלה עליהן
הכתוב כאילו מקריבין אותן בבית המקדש:
בשיתא מצינא. בתמיהה ורעים אינו נוהג
בחוצה לארץ וכן טהרות: **ספי**. לקוט:
טרפי. עליו: **נפין**. אשקושי' בלע"ז: **סחט**
גלימא. נסחט ריח מתוך העלץ לתוך טלית
וקלטה טליתו את הריח: **והני**. לגלימ'
כ"ב אלפי דינרי: **לא תשכב בעבטו**. הא
עשיר שכיב בעבטו: **מאי קאמר**. וכי
בשביל שהוא עשיר הותרו לשכב על
טליתו והרי הוא רבית אצלו שישתמש
במשכנו חכם: **הכי קאמר לא תשכב**
ועבטו בדרך. אלא השיבנו לו כבוא
השמש בדכתיב השב תשיב לו את העבט
כבוא השמש: ה"ג המלוה את חבירו אינו
רשאי למשכנו ואינו חייב להחזיר לו:
ועובר בכל השמות הללו. השב תשיב
ולא תשכב בעבטו ועד בא השמש תשיבנו
לו: **מאי קאמר**. דקתני אינו חייב להחזיר לו
ועד דהר תני עובר בכל השמות הללו
(עובר בכל השמות הללו) השב תשיב לא
תשכב בעבטו ועד בא השמש תשיבנו:
אסיפא. אם לא החזיר: **ורבא אמר הכי**
קאמר וכו'. לא טעי תנא במאי דאתנייה
חייב להחזיר לאסופי ולמימר אינו חייב
להחזיר אלא ודאי אינו חייב להחזיר נמי
אתנייה והכי קאמר וכו' ושבח וחסר דילג
מחייב להחזיר ואינו חייב להחזיר:
שפשיבנו שלא בשעת הלואה. בבית דין:
אכל משכנו בשעת הלואה. שהביא לו
משכנו: **אינו חייב להחזיר**. דקראי בחובלו
לאחר הלואה כתיב דהיקא דאתיה ניהליה
לאו חובלו הוא: **ארישא**. אמשכנו שלא
בשעת הלואתו ולא החזיר לו עובר בכל
השמות הללו: **עד בא השמש תשיבנו** לו.
משמע בבוקר תשיבנו לו והא בידו עד בא
השמש ויחזק לו ממנו: **זה כסות לילה**.
לקמן פריך דלילה לאהדורי ליה ביממא
למה **לי כבא והשמש**. בלילה החזירו לו:

אסימיה. אסיר ברייתא זו מסדר שנתני: **אמר ליה לא**. תסמייה דקא כסות
לילה וכסות יום דקאמר לאו תשמיש יום ותשמיש לילה קאמר אלא כסות
העשויה למשכן וכסות העשויה למשכן ביום קאמר וזכי קאמר עד בא
השמש תשיבנו לו וכבא השמש תשלנו זה כסות יום וליפוך הכתוב שניתנה לו
רשות לחובלה בלילה ולענין חבלה קרי ליה כסות לילה: **משכנו וכו'**. לזה
לאחר שהשיב לו את העבט: **שומטו**. מלוה מעל גבי בני ואין נעשה אצלו
כשאר מטלטלים שלהן דלא משתעבדי ל"ב דכיון דמשכניה קנייה:
למה

הגמרא מביאה את המשך המעשה: שאל רבה בר אבוח את אליהו, מִנֵּן
 לְאָדָם הַעוֹמֵד עָרוֹם, שְׂלֵא יִתְרוֹם – לא יפריש תרומה מפירותיו ויברך על
 ההפרשה. השיב לו אליהו, דְּבָתִּיב (דברים כג טו) 'וְלֹא יִרְאֶה בָךְ עֲרוֹת
 דְּבָר', ודרשו זאת כאילו נאמר 'ערוות דיבור', כלומר בשעה שהאדם מדבר
 דברי קדושה, לא יראה ערוה.
 אָמַר לִיה רבה בר אבוח, לֹא בִּהֵן הוּא מַר – האם אין אדוני כהן, שהרי
 יש האומרים שאליו הוא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, ואסור לו
 להטמא למתים. מֵאִי טַעְמָא קָאֵי מַר – מדוע עומד אדוני בְּבֵית הַתְּקָרוֹת.
 אָמַר לִיה אליהו בלשון שאלה, וְכִי לֹא מִתְּנִי מַר מְהֵרָה – האם אין אדוני
 שונה את סדר טהרות, דְּתַנְיָא בתוספתא שם, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי אָמַר,
 קִבְּרִיתָן שֶׁל עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים אֵין מְטַמְּאִין טומאת אהל המת, שְׁנֵאמַר
 לְיִשְׂרָאֵל בֶּשֶׁם ה' (וחזקאל לד לא) 'וְאַתָּה צִנְיָ צִנְיָ מְרַעֲיָי אֲדָם אִתָּם',
 ויש לדרוש מהפסוק שרק אִתָּם, עם ישראל, קְרִינִין 'אָדָם', וְאֵין עוֹבְדֵי
 בּוֹכְבִּים קְרִינִין 'אָדָם', ולגבי טומאת אהל נאמר (במדבר יט יד) 'אָדָם כִּי
 יָמוּת בְּאֶהָל', וכיון שעובדי בוכבים אינם קרויים 'אדם', אין הם מטמאים
 טומאת אהל.
 אָמַר לִיה רבה, הרי אפילו בְּאַרְבָּעָה סדרים, שהם מועד, נשים, נזיקין
 וקדשים, שעוסקים בהלכות השייכות בזמן הזה, לֹא מְצִינָא – איני מצוי
 ובקי בתוספות שבהן, בְּשִׁיתָא מְצִינָא – ואין אהיה בקי בכל ששת
 הסדרים, ואף בסדרי 'זרעים' ו'טהרות' שאינם נוהגים ביננו. שהרי סדר
 זרעים עוסק במצוות התלויות בארץ ואינן נוהגות בחוץ לארץ, וכן סדר
 טהרות עוסק בדיני טומאה וטהרה שאינם שייכים בחוץ לארץ, ובודאי איני
 בקי בתוספות שבהם.
 אָמַר לִיה אליהו, וְאֵמַר אינך בקי בכל הסדרים. אָמַר לִיה רבה, דְּחִיקָא לִי
 מִלְּתָא – פרנסתי דחוקה לי, ומתוך שאני צריך לעסוק בה איני יכול לעסוק
 בתורה בראוי. דְּבִרְיָה וְעִיָּלִיָּה – הוליוכו אליהו והעליו לִנְן עֲדָן, אָמַר לִיה
 לרבה, פְּשׁוּט גְּלִימָךְ – הסר את בגדך העליון, סְפִי שְׁקוֹל מִהֲנִי טַרְפִּי –
 לקט וטול מעלים אלו שבגן עדן, ומלא את גלימתך. סְפֵא שְׁקָל – לקט
 ונטל אותם רבה, וביקש לצאת מגן עדן. כִּי הָהָא נָפִיק – בשעה שהיה יוצא
 משם שָׁמַע קוֹל דְּקָאֵמַר, מֵאֵן קָא אָכִיל לְעִלְמִיָּה – מי יש עוד שאכל את
 עולמו, כלומר נטל את חלקו בעולם הבא, בְּרַבָּה בַר אֲבִיחָה, שבנסתלת עלים
 אלו מיעט את שכרו בגן עדן לעתיד לבוא. נָפִיק שְׁדִנְהוּ – ניער רבה את
 גלימתו והשליך את העלים מתוכה. וְאִפִּילוּ הָכִי, אֲתִיבָה לְגִלְמִיָּה – הביא
 עמו את גלימתו, כְּהֵט גְּלִימָא רִיתָא – נסחט הריח הטוב מתוך אותם עלים
 לגלימתו, וְהַגְּנִיָּה בְּתַרְסִיף אֶלְפִי דִּינָר – ומכרה בשנים עשר אלף דינרים,
 מחמת הריח הטוב, ואת אותם מעות פְּלִיגְנִיָּהוּ לְחַתְנוּתִיָּה – חילק רבה
 לחתניו.
 הגמרא מביאה כמה ברייתות העוסקות בדִּין השבת המשכון, ומבארת
 אותם: תָּנִין רִבְנָן, נאמר בפסוק (דברים כד יב) 'וְאִם אִישׁ עֲנִי הוּא לֹא
 תִשָּׁבֵב בַּעֲבֹטוֹ', ומשמעות הלשון בפשוטות היא שלא תשתמש במשכונו,
 ויש לדייק, הָא – אבל אם איש עשיר הוא הלואה, שְׂכִיב – רשאי אתה לשכב
 במשכונו. מקשה הגמרא: מֵאִי קָאֵמַר – מה כוונת הברייתא, והרי לא יתכן
 שיוכל המלוה להשתמש במשכונו של הלואה העשיר, שהרי זהו איסור
 ריבית.
 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב שְׁשֵׁת, הָכִי קָאֵמַר, 'וְאִם אִישׁ עֲנִי הוּא לֹא
 תִשָּׁבֵב בַּעֲבֹטוֹ', כלומר לא תשכב בלילה וְעַבְטוֹ נשאר אֲצִלְךָ, אלא עליך
 להשיבו לו, הָא אם הלואה עשיר, שְׂכִיב – רשאי אתה לשכב בלילה וְעַבְטוֹ
 אֲצִלְךָ, כיון שאינו צריך לו, אך אין המלוה רשאי להשתמש במשכון.
 מביאה הגמרא ברייתא נוספת: תָּנִין רִבְנָן, הַמְלִיחַ אֶת חֲבִירוֹ, אֵינוֹ רִשְׁאִי
 לְמַשְׁכְּנוֹ, וְאֵינוֹ חַיִּיב לְהַחזִיר לוֹ, וְעוֹבֵר כָּכָל הַשְּׁמוֹת הַלָּלוּ – בכל
 האיסורים הכתובים בפרשה זו (דברים כד יב, יג) 'הָשֵׁב תְּשִׁיב לוֹ אֶת
 הָעֲבֹט', 'לֹא תִשָּׁבֵב בַּעֲבֹטוֹ', וכן 'עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֵנּוּ לוֹ' (שמות כב כה).

שואלת הגמרא: מֵאִי קָאֵמַר – מה ביאור הברייתא, כלומר, מדוע אמר
 התנא ש'אינו חייב להחזיר לו', והרי חייבה התורה את המלוה להשיב את
 המשכון. ועוד, שהרי התנא עצמו סיים ואמר 'ועובר בכל השמות הללו'.
 משיבה הגמרא: אָמַר רַב שְׁשֵׁת, הָכִי קָאֵמַר התנא בברייתא, הַמְלִיחַ אֶת
 חֲבִירוֹ אֵינוֹ רִשְׁאִי לְמַשְׁכְּנוֹ בעצמו, וכמו ששנינו במשנה (ק"ג), ויש לשנות
 את הגירסא בהמשך הברייתא ולגרוס וְאִם עבר וּמַשְׁכְּנוֹ בעצמו חַיִּיב
 לְהַחזִיר לוֹ, ולא 'אינו חייב להחזיר לו'. ולפי זה סיומ הברייתא 'וְעוֹבֵר כָּכָל
 הַשְּׁמוֹת הַלָּלוּ', נאמר אִסְיָא – על הדין השני שבברייתא, שאם משכנו
 חייב להחזיר לו, ואם אינו מחזיר עובר בכל האיסורים הללו.
 רבא מבאר את הברייתא באופן אחר: רַבָּא אָמַר, אֵין צוֹרֵךְ לומר ששנה
 התנא בטעות את המילים 'ואינו חייב להחזיר לו', אלא הָכִי קָאֵמַר, הַמְלִיחַ
 אֶת חֲבִירוֹ אֵינוֹ רִשְׁאִי לְמַשְׁכְּנוֹ, ודילג התנא את הדין הבא, ויש להוסיף
 ולגרוס 'וְאִם מַשְׁכְּנוֹ חַיִּיב לְהַחזִיר לוֹ, בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים שְׁחִיב להחזיר
 לוֹ, באופן שִׁמְשָׁכְנוֹ שְׂלֵא בְּשַׁעַת הַלְוָתוֹ וְעַל יְדֵי בֵּית דִּין, וכמבואר
 במשנתנו שמותר למשכן, אֲכָל אם מַשְׁכְּנוֹ בְּשַׁעַת הַלְוָתוֹ' אין הדין כן,
 ועל זה נאמר המשך הברייתא כפי שהובאה בתחילה, 'אֵינוֹ חַיִּיב לְהַחזִיר
 לוֹ', והיינו כיון שדין השבת המשכון נאמר רק על משכון שנלקח בדרך
 'חבלה', כלומר שנטל המלוה את המשכון על ידי בית דין לאחר זמן
 ההלואה, ולא על משכון שניתן לו על ידי הלואה בעת ההלואה. ולפי זה
 סיומ הברייתא 'וְעוֹבֵר כָּכָל הַשְּׁמוֹת הַלָּלוּ' אינו שייך לסיפא, שהרי במשכנו
 בשעת הלואתו אינו חייב כלל להשיב, אלא דין זה נאמר אֲרִישָׁא – שמשכנו
 שלא בשעת הלואתו, שאם אינו משיב את המשכון עובר בכל האיסורים
 האלו.
 מביאה הגמרא ברייתא נוספת: תָּנִין רַב שְׁשֵׁת, קָמִיָּה דְּרַבָּא ברייתא זו, נאמר
 בפסוק (שמות כב כה) 'אִם חָבֵל תַּחֲבֹל שְׁלֹמֶת רֶעֶךָ עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֵנּוּ
 לוֹ', שלמה זו שהזכירה בפסוק היא בְּסוֹת לִילָה, שצריכה להיות מושבת
 ללוא כל היום, וביאור הפסוק הוא כך, 'עד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ', כלומר עד שתשקע
 השמש ויבא הלילה, 'תְּשִׁיבֵנּוּ לוֹ', תהיה השלמה מושבת ללוא. ואילו
 הפסוק (דברים כד יג) 'הָשֵׁב תְּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֲבֹט כִּבְּאוֹ הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב
 בְּשִׁלְמָתוֹ', שלמה זו היא בְּסוֹת יוֹם, שיש להשיבה לו בלילה, 'כִּבְאוֹ
 הַשֶּׁמֶשׁ'.
 אָמַר לִיה – הקשה רבא לרב שזיבי, לפי ברייתא זו נמצא שהמלוה מחזיר
 לו את כסות היום בלילה ואת כסות הלילה ביום, וקשה, כסות דִּימָמָא – של
 היום, בְּלִילָא לְמָה לִי – לשם מה צריך אותה הלואה בלילה, וְדִלְגִּילָא,
 בְּיָמָמָא לְמָה לִי – לשם מה הוא צריך ביום את כסות הלילה. אָמַר לִיה רב
 שזיבי, אם כן ברייתא משובשת היא, וְאִיסְמִיָּה – אסיר אותה מסדר לימודי.
 אָמַר לִיה רבא, לֹא, אֵין צוֹרֵךְ להסירה, אלא הָכִי קָאֵמַר, 'עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ
 תְּשִׁיבֵנּוּ לוֹ' זו בְּסוֹת יוֹם, ולכן משיבה המלוה בבוקר, ומה שאמרה
 הברייתא 'זו כסות לילה' כוונתה שזו כסות שְׁנֵיתָהּ לְחֹבֹל בְּלִילָה, והפסוק
 'הָשֵׁב תְּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֲבֹט כִּבְאוֹ הַשֶּׁמֶשׁ', זו בְּסוֹת לִילָה, ולכן משיבים
 אותה בערב, והיא מכונה בברייתא 'כסות יום' כיון שְׁנֵיתָהּ לְחֹבֹל בַּיּוֹם.
 הגמרא מביאה את דיני המשכון לאחר מיתת הלואה: אָמַר רַבִּי יוֹחֵנָן, אם
 מַשְׁכְּנוֹ המלוה ללוא, והשיב המלוה את המשכון ללוא בזמן שהיה צריך
 לו, כדִּין התורה, וְמֵת הָלוֹה כשהמשכון בידו, שוֹמְטוּ – נוטלו המלוה מַעַל
 גַּבִּי בְּנֵיו של הלואה בעל כרחם, וגובה ממנו את חובו, כיון שכשנטלו כמשכון
 קנאו וגובהו אף מיורשי הלואה, ואין זה כשאר מטלטלין של הלואה שאין
 המלוה רשאי לגבות מהיורשים.
 מקשה הגמרא: מִיִּתְיָב, שנינו בברייתא, אָמַר רַבִּי מֵאִיר, וְכִי מֵאֲחֵר
 שִׁמְשָׁכְנָן – נוטלים משכון מהלואה, לְמָה מְחַזְּרִין לוֹ את המשכון, והרי
 ראוי שישאר המשכון ביד המלוה. תמזה הגמרא: וְכִי זו שאלה לְמָה
 מְחַזְּרִין, והרי רַחֲמֵנָא אָמַר אֲהֵרֵד – החזור את המשכון. אֲמָלָא כִּי היא
 שאלת רבי מאיר, וְכִי מֵאֲחֵר שִׁמְשָׁכְנָן את המשכון, אם כן

בבא מציעא. פרק תשיעי – המקבל שדה מחבירו דף קטו עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קה רש"י

למה חוזרין ומשכבנין. הרי עליו להחזיר לו למחר: שלא תהא שביעית משממתו. דלחיי משכבו בידו והמלוה על המשכון אינו משמט: ולא יעשה מטלטלין אצל בניו. שלא ימות בעוד המשכון מוחזר לו ויהא מטלטלין אצל בניו: טעמא דהדר משכבניה. שהיה בידו בשמת לזה: למה ממשכבני מעיקרא. דבר שעליו להחזיר מה מועיל לו: שלא תהא שביעית משממתו וכו'. דמדמשכבניה קנייה וכי מתדר ליה הנה פקדון גביה: גני אם ערבת לרעה או אם נוקשת באמרי פי. שהוציאו בדבריהם: עשה זאת והנצל. התרפס די אם ערבת ואם לא ערבת אלא נוקשת באונאת דברים רבה רעה הרבה עליו רעים לבקש מחילה: אם ממוז יש לו בידו. אם נעשה לו ערב ואם נוקשת בדברים רבה רעה: לצד שני. כמו דבר אחר: לביתו. של לזה במלוה אי אתה נכנס אבל אתה נכנס למשכנו חוב אחר שאינה מלוה: שבר פונדק. השכיר לו פונדק: דיוקנאות. צר לו צרות בביתו שצד: משיאה שם רע. שאתה יוצא ונכנס אצלה שחרית וערבית: מכדי בעלמא דריש טעמא דקרא. אמר לא מפרש טעמא כדאוקימנא בני חובל: מתני' משום שני פלים. העלינה רבב והתחננה ריחים: גמ' לשאר

למה חוזרין וממשכבנין שלא תהא שביעית משממתו ולא יעשה מטלטלין אצל בניו טעמא דהדר ומשכבניה הא לא הדר ומשכבניה לא אמר רב אדא בר מתנא ולא תרוצי קא מתרצת לה תריץ הכי וכי מאחר שמהזירין למה ממשכבנין מעיקרא שלא תהא שביעית משממתו ולא יעשה מטלטלין אצל בניו ת"ר לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו לביתו אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לביתו של ערב וכן הוא אומר לקח בגדו כי ערב יר וגו' ואומר בני אם ערבת לרעה תקעת לך כפיך נוקשת באמרי פיך נלכדת באמרי פיך עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכך רעה לך התרפס ורבה רעה אם ממוז יש לו בידך התר לו פיסת די ואם לאו הרבה עליו רעים לצד שני לביתו אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לשכר פתף לשכר חסר לשכר פונדק לשכר דיוקנאות יכול אפילו וקפן עליו במלוה ת"ל משיאה מאומה: מתני' אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכבנין אותה שצאמר לא תחבול בגד אלמנה: גמ' ת"ר אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכבנין אותה דברי ר' יהודה ר"ש אומר עשירה ממשכבנין אותה ענייה אין ממשכבנין אותה שאתה חייב להחזיר לה ואתה משיאה שם רע בשכנותיה למימרא דר' יהודה לא דריש טעמא דקרא ור"ש דריש טעמא דקרא והא אפכא שמעינן להו דתניא ולא ירבה לו נשים ר' יהודה אומר מרבה הוא ובלבד שלא יהו מסירות את לבו ר"ש אומר אפילו אחת והיא מסירה את לבו ה"ו לא ישאנה א"כ מה ת"ל ולא ירבה לו נשים אפילו באביגיל לעולם ר' יהודה לא דריש טעמא דקרא ושאני הכא דמפרש קרא ולא ירבה לו נשים ולא יסור מאי טעמא לא ירבה לו נשים משום דלא יסור ור"ש מכדי בעלמא דרשינן טעמא דקרא לכתוב רחמנא לא ירבה ולא בעינן ולא יסור ואנא ידענא מאי טעמא לא ירבה משום דלא יסור לא יסור דכתב רחמנא למה לי אפילו אחת ומסירה את לבו הרי זה לא ישאנה: מתני' החובל את הריחים עובר משום לא תעשה וחיוב משום שני פלים שצאמר לא יחבול ריחים ורכב ולא ריחים ורכב בלבד אמרו אלא כל דבר שעושים בו אוכל נפש שצאמר כי נפש הוא חובל: גמ' אמר רב הונא חבל ריחים לוקה שמים משום ריחים ומשום כי נפש הוא חובל ריחים ורכב לוקה שמים ורכב וריחים ורכב וריחים ורכב לוקה חובל ורכב וריחים ורכב לוקה אחת ורכב לוקה אחת ריחים ורכב לוקה שמים כי נפש הוא חובל לשאר

למה ממשכבנין מעיקרא. הקשה ה"ר אלחנן וקמה חוזרים וממשכבנין וי"ל כדי שלא יוכל להלוה לכפור וגם ימהר לפרוע חובו ולבקש מעות כי מתבייש שבכל יום יום יחזירו משכבו ומימי לא רצה הגמרא לתרץ כן כשאומר למה ממשכבני מעיקרא דעדפא מיניה משני ליה: אלמנה ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכבנין אותה. וא"ת אמאי לא פריך מהכא לשמואל דמשמע הא אחרים ממשכבנין וליכא למימר דהאי אין ממשכבנין דהיינו אין מנתחין הא אחרים מנתחין דהא לא תחבול בתיב דמשמע בבית ומוקלן לאסור ניתוח דמדכרנן ליכא למיגור בשליח ביד גזירה שמא יכנס בביתו דבשליח ביד ליכא למיגור מדשרי בעלמא לנתח ולא גזרין ואין סבךא לגזור באלמנה יותר משום דאית בה תרי לאוין וי"ל דלכך לא פריך ממתניתין דהכא משום דאיכא למידיחי אין ממשכבנין אותה משום לאו דלא תחבול הא אחרים לית בהו האי לאו לכך עדיפא ליה למיפרך מבריתא ור"ש דקאמר בגמ' עשירה ממשכבנין אותה איכא למימר נמי דסבר כשמואל וממשכבנין היינו מנתחין דלדידיה ענייה דקאמר אין ממשכבנין אותה היינו אין מנתחין דטעמא דאתה משיאה שם רע בשכנותיה שייך אפילו בניתוח והא דכתב רחמנא לא תחבול ולא כתיב לא תנחם היינו כדי לחייב על משכון שני לאוין אבל קשה דאי סבר ר"ש כשמואל ולא שרי בעשירה אלא ניתוח ות"ק שרי ניתוח בין בעשירה בין בענייה א"כ מחזיר ר"ש יותר מת"ק ולשון תבריתא משמע שאל להקל ולהחמיר בעשירה מה שאמר ת"ק לכך נראה דר"ש לית ליה דשמואל ומתיר למשכן עשירה ושאר בני אדם וד"מ למפרך שפיר לשמואל מר"ש אלא דלא איירי ר"ש במתני' אלא בבריית' ושפיר פריך מבריתא אחרתיו ועוד נראה לפרש דלכ"ע לא תחבול ריחים ולא תחבול בגד אלמנה אתא קרא לאסור בה ניתוח דשרי בעלמא והא דאפקיה בלשון חבלה ולא בלשון ניתוח כדי לעבור במשכון בשני לאוין ולהכי לעיל כי אקשינן מיניהו לשמואל איצטריך לשנויי לעבור בשני לאוין ולא קאמר לאסור ניתוח משום דהנה קשה ליה אמאי אפקיה בלשון חבלה וא"ע דאיצטריך לשני לאוין לשמואל מ"מ מסתבר דעיקר קרא אתא לאסור ניתוח דשרי בעלמא ולא ללאו יתיבא אחד והשתא לא קשה לשמואל מידי מפלוגתא דרבי יהודה ור"ש דהשתא אין ממשכבנין אותה היינו אין מנתחין אותה ולהכי לא פריך מיניה דפשיטא דכי היכי דמשכבנין לא ימשכבנין אלא בב"ד לא נתחנו דה"נ איכא לשנויי הכא ופי' זה נראה עיקר דאסור גם לשמואל ניתוח אפי' בכלים שעושים בהן אוכל נפש דלפי' קמא דלא אתא לשמואל אלא ללאו יתיבא ולא לאסור ניתוח לא אתי שפיר דלמאן דפליג עליה נראה דברייתא ורכב אסור אפי' ניתוח דכיון דשליח ב"ד בדברים אחרים מותר אפילו למשכן אסור ה"ה אפילו ניתוח דשרי בעלמא אפילו דאסור בריחים ורכב דמיסתבר לאסור כל משכונה שפוישב בשוה אבל לשמואל שאני מתיר למשכן בשליח ב"ד בדברים אחרים אלא ניתוח יש לנו לומר דברייתא ורכב נמי דוקא משכון הוא דאסור כמו שכתוב ולא ניתוח ונמצא ששמואל דמשמע דאמר להחמיר מיקל יותר לענן ריחים ורכב שמתיר לנתח ומאן דפליג עליה אסר בדפרישית: ותני' משום ב' פלים. פי' אפילו בהתראה אחת אם חבל בפעם אחת ריחים ורכב והתירו בו משום לא יחבול ריחים ורכב לוקה שמים דאי בשתי התראות אפי' ריחים וריחים חייב כדאמר גבי נזיר (מס' נז' פ"א) אמרו לו אל תשתה אל תשתה חייב על כל אחד ואחד ואין לומר לעולם איירי בשתי התראות וקא משמע לן דריחים ורכב אינם כלי אחד שלא להתחייב אלא עד שיתחבול שניהם דאי"כ ה"ל למיחני החובל ריחים או רכב בלא תעשה כו' ותו לא אלא ודאי אתא לאשמועינן דבהתראה אחת חייב שמים וכן משמע בהדיא בגמ' דחייב שמים בריחים ורכב בהתראה אחת דאמר רב הונא חבל ריחים ורכב לוקה ג' והיינו בהתראה אחת דאי בשתי התראות לוקה שמים על הריחים ושמים על הרכב וכיון דבהתראה אחת חייב א"כ חייב שמים דקמיני היינו שתי מלקיות ותימה דהכי לקי וקא חשיב לה בגמרא (דף קמ"א) לא הניקט לעשה מראש ליה אפי' זיל אהדר ב"ה תימא דמשה"א ל"ל לאהדורי דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני הא אפי' גופיה קאמר בפ"ק דתמורה (דף ע"ז) דאי עביד מהני ואין לומר דהאי דלקי היינו בגון ששבר הריחים ואת הרכב דשוב אינו ניתק לעשה שאינו יכול להחזיר הריחים ולהכי לקי כדאמרין בפרק שילוח הנק (תלוי דף קמ"א) דאם הרג את האם שוב לא חשיב ניתק לעשה ולקי הא ליכא למימר דשאני הכא פיון

קו בבא מציעא. פרק תשיעי – המקביל שדה מחבירו דף קטו עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס תוספות

דמפסיד בחובו כנגד הריחים הרי כאילו החזיר הריחים עצמו והיו לעולם ניתק
לעשה כדאמר בפרק בתרא דמכות (דף טו.) אהשבת העבוס דהו ניתק לעשה
אפילו נאבד לו העבוס משום דכיון דאיתיה בתשלומין לא לקי ועוד דלא
משכבין במכות ביטלו ולא ביטלו בשום לאו הניתק לעשה כמו בשילוח הקן
ובפאה שלא הפריש ואכל הכל ואם הלאו
התבטל ריחים חשיב ניתק לעשה ואם
שיבר לוקה היל למיחשבי נמי התיב וע"ק
דהיכי חשיב ליה אביי ניתק לעשה הא לא
אשכחן דנתקו הכתוב כדאשכחן גבי השבת
העבוס דלא תבא אל ביתו לעבוס עבוסו
דהתם ודאי נתקו הכתוב דכתיב השב
חשיב מ"מ אפי' משכנו באיסור ולהכי
חשיב בפרק בתרא דמכות (טז.) לאו הניתק
לעשה וי"ל דטעמא דאביי דא"ל לאהדורי
משום דאי עביד לא מנחי פיון שהיה שוגג
שאם היה יודע שהוא אסור לא היה חובלו
והיה ליה זכיה בטעות וחזורת:
שנאמר לא יחבול ריחים ורכב. וא"ת
ל' יאשיה מנל דחייב על כל
אחת בפני עצמו כיון דמצריך או לחלק
ול' יונתן נמי דלא מצריך לחלק מנל
דחייב שתיים משום ב' פלים כיון דבלאו

אחד נאמרו דהכי אמרין בסוף גיד הנשה (תולין דף קנ.) וספ' ד"ס ל"ו) לר' (יונתן דלא לקי אלא קדא אם אבל בשר מן החי ובשר מן הטרפה משום דתרוניהו בלאו
אחד נאמרו ומיהו לר' יאשיה וי"ל כיון דכתיב ורכב ולא כתיב רכב הוי כאילו כתיב או רכב וכן בגא ומבושל כתיב ממונ דמשמע אפילו אחד מן וכן גבי
שאר דבש דאמרין בפרק כל המנחות (מנחות דף מו.) וספ' ד"ס ל"ו) לר' יאשיה מנל דחייב על כל אחד בפני עצמו דכתיב לא תקטירו ממנו וגבי חרצן ווג כתיב ועד דמשמע שרי
לחלק ועוד דגבי ריחים ורכב אי לא מתייב אלא על שניהם יחד לשיתוק קרא מרכב ולא לכתוב אלא ריחים דמשמע שניהם ביחד אבל קשה לר' יאשיה מנל
דחייב שתיים כיון דבלאו אחד נאמרו אבל לר' יונתן דאיצטריך חילוק בכולהו חייב על כל אחד ושמוא יש לומר דגם לר' יאשיה כיון דאיבא קראי בכולם לחלק
חייב על כל אחד דלא דמי לבשר בשדה טריפה דליקא שום חילוק א"נ יש לומר כיון שהאיסורין מפורשין קאי לאו אבל אחד ואחד כדפי' בקונטרס בפרק
בתרא דמכות (דף יח.) גבי לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' דלא חשיב לאו שבבבולות אפילו הוה כתיב לא תוכל לאכלם ואם אבל מבושל היה חייב
על כל אחד ואחד דלא דמי לבשר בשדה טריפה ולא תאכל הנפש עם הבשר דמשמע דליבא אלא קדא מילתא אע"ג דדרשין מניה תרי מיילי כיון דכתיב
בלשון איסור אחד אין חייב אלא אחת וזה דמצריך קרא לחלק בין אלמנה שהיא גרושה לכ"ג בפרק עשרה יוחסין (פסחים דף סו.) היינו משום דבגוף אחד אין לחייב
שתיים בלא פסוק ולכך צריך תיור לחייב שתיים באשה אחת וא"ת דבפ"ק דברכות (דף טז.) אמרין דבחבל שור וכשב ועו לא לקי אלא דאך וכן להם קלי וכרמל
וכן מעשר דגן ותיורו ויצרר לא הוי לקי אלא דאך אי לאו דאיבא קראי יתידי בפ"ק דברכות וי"ל דוג וחרצן שני שמות נביהו וכן ריחים ורכב וכן כולם אבל
חלב שור וכשב ועו שם חלב אחד הוא וכן שם להם וכן שם מעשר אחד הוא:

לימא אביי ורכב בפלוגתא דרב הונא ורב יהודה קמיפלגי. וא"ת טעמא דרב יהודה הוי משום דבי נפש הוא חובל לשאר דברים הוא דאקא ולא משום לאו
שבבבולות כדאמר אביי וי"ל שכן דרך הגמ' דאע"ג שבכר פירש השעם אומר לימא דכשנאמר הלימא בבית המדרש עדיין לא נודע להם טעם המפורש
אלא היה סבור דטעמא דרב יהודה משום דאין לוקין על לאו שבבבולות ולרב הונא לוקין וכוה"ג איבא נמי בפרק החולץ (יבמות דף לז.) גבי ספק ובני יבם שבאו
לחלק בנכסי יבם דאחר שבכר פירש דטעמא של אדמון ורבנן כמו שמפרש בלשון פשוטה הלימא שלא נחלקו בקם דינא והדר דינא אמר אחרי כן לימא דמי"ד
קם דינא ברכב ומי"ד הדר דינא באדמון:

אמר לך רבא אגא דאמרי אפי' לרב יהודה כו'. תימה והא גבי ג' וחרצן נמי נחלקו בפ' ג' מינין (מ"ז דף לז.) ובפרק כל שעה (פסחים דף מ"ח.) דרבא אמר אבל ג' ו
חרצן לוקה ג' משום ג' וחרצן ומשום כל אשר יעשה אע"ג דמכל אשר יעשה אקא לשאר דברים דמרכה בפרק ג' מינין וי"ל דמכל אשר יעשה משמע
שהוא בלשון לאו יותר מכולם ולהכי מוקמינן ליה ללאו אגא וחרצן אע"ג דצריך נמי לשאר דברים א"נ כי נפש הוא חובל משמע דלא אקא אלא לשאר דברים
ולא לאטפוי לאוי על ריחים ורכב ודאי אי הוה כתיב כל נפש הוא חובל דכתיב (ומכלי) מכל אשר יעשה הוה קאי נמי אריחים ורכב וא"ת אביי מ"מ לא
יוכל לחדות אגא וחרצן כמו שדוחה הכא אפלוגתא דגא ומבושל ע"כ לא קאמר רב הונא אלא משום דכי נפש הוא חובל קרא יתירא הוא ופי' בקונטרס וכי
היכי דאקא לשאר דברים אגא נמי לריחים ורכב וא"כ בגו וחרצן נמי נימא לילקין ג' דמי' היכי דאקא לשאר דברים אקא נמי לוג וחרצן וי"ל דלא נכרש כפירוש הקונט'
אלא הכי פי' נפש הוא חובל קרא יתירא הוא ולא צריך לשאר דברים דמשמעין להו מריחים ורכב דלא הוה ב' כחובים הכאים כפחד דהא איצטרכי לחייב
עליהם משום ב' פלים ולא איצטריך כי נפש הוא חובל לשאר דברים טפי מלריחים ורכב ולהכי שדייה נמי אריחים ורכב אבל כל אשר יעשה מגפן היין לשאר
דברים דוקא הוא דאקא דלא שמעינן להו מגו וחרצן ומיהו גם על פי' הקונט' לא קשה דלהכי לא הביא ההוא דוג וחרצן לפי שאינו יכול לחדות ואינו מביא
אלא דבר שיכול לחדות וכן דרך הגמ' שאינו מתחיל אלא כדי להוכיח ולהראות דמחבא ליבא למשמע מניה וכי דחי נמי דרב הונא באביי היינו במאי דקאמר
אביי אבל נא ומבושל לוקה שתיים ואינו לוקה משום ב' אם צלי אש דכי אם צלי אש אקא לכדתניא אבל במאי דמפרש טעמא דאביי משום דאין לוקין על
לאו שבבבולות לא מצי כרב הונא דהא כי נפש הוא חובל הוי נמי לא שבבבולות ולקין עליה לרב הונא וא"ת ואמאי איצטריך אביי הכא טעמא דאין לוקין
משום ב' אם צלי אש משום דהוי לא שבבבולות תיפוק ליה דאיצטריך לכדתניא וי"ל דמי' הוא דקמפרש ומפרש שהוא טעמא אליביה משום דידע דמקרא לוקין
אית ליה הכי בעלמא גבי ג' וחרצן ושאר דבש א"נ אביי לרבא דרבא קאמר וה"ק לדידי לא אתי כי אם צלי אש ללאו אלא להקישא נכתב אלא אפי' לדידך
דללאו אקא אין לוקין על לאו שבבבולות ומשעמא דאמר אביי אין לוקין אלא שבבבולות קאמר בסוף פרק כל שעה תרתי הוא דלא לקי קדא מיהא לקי אבל
לטעמא דמפרש כאן אביי אליבא דרב הונא דכי אם צלי אש לכדתניא אפי' קדא לא לקי:

אבל והכא כי אם צלי אש למאי אקא. וא"ת והא איצטריך לכדתניא דקאמר אביי וי"ל דרבא עביד הקישא מצלי אש דכתיב בקרא דלקמיה צלי אש ומצות
על מרורים אכלהו (פסחים ט.) וסמין ליה אל תאכלו ממנו ב' וגו' אע"ג דבברייתא פ' כל שעה (פסחים דף מ"ח.) קטו קרא דכי אם צלי אש לאו משום דמניה
דריש אלא ניתק ליה למבושל קרא גופיה דאמר אביי שר דדקא קטו ליה ברייתא כי אם צלי אש אבל קרא אחריני לא סמיכה הוא וא"ת קרא אבתי
איצטריך כי אם צלי לחי ומבושל בחמי טבריא דרבא גופיה קאמר בסוף פ' כל שעה (פסחים ט.) מאי חייב דקאמר משום ב' אם צלי אש גבי מבושל בחמי טבריא וי"ל
דאינו לוקה בחי ומבושל בחמי טבריא כדתניא התם יכול יהא לוקה ת"ל נא ומבושל נא ומבושל אמרת לך ולא חי ובשמעתין ח"ק רבא כי אם צלי אש למאי
אקא פי' לאיקח לאו ללקות אם לא לטפוי לאוי על נא ומבושל וא"ת הא כי נפש הוא לרב יהודה קאמר רבא דאקא לרבאים אחרים ללקות עליהם ולא אמרי'
ריחים ורכב אמרתי לך ולא שאר דברים וי"ל דכי נפש הוא חובל מוקרי האיסור שעושה שחובל לכך אתי לשאר דברים ללקות עליהם אבל כי אם צלי אש
אינו מוקרי שם איסור ולכך לא אתי ללקות על דברים אחרים כי אם אגא ומבושל שכתב בהן לאו בהדיא השתא משמע הכא דאפילו

לשאר דברים. ולא לאוספוי לאו אריחים ורכב דהא ריחים ורכב כתיב ברישא
ואיצטריך כי נפש לרבות שאר פלים של אוכל נפש. על לאו שבבבולות. משום
לא תאכלנו כי אם צלי אש דכילי נא ומבושל ואין לוקין אלא על נא ומבושל
שהו מפורשין: **אביי ברב יהודה**. דהיבא דעבר על הבבל ועל הפרט וכן שניהן
בלאו אחד לא לקי אפלקא: **ע"כ לא**
קאמר רב יהודה התם. דלא מנחי ב' נפש
לאוספוי לאוי יתירא אריחים ורכב: **אגא**
משום דכי נפש. דמרבי שאר דברים אי
לאו דכתיב ביה לא מישתמעי ליה מריחים
ורכב דה"א הנה דוקא הלכך לשאר דברים
אקא ולא תישדיה נמי אהני דמפרש לאו
דידהו לאטפוי לאוי אבל **הכא**. אי לאו
לטפוי לאוי אגא ומבושל אקא: **כי אם**
צלי אש למאי אקא. אין לך דבר שאינו
בכלל נא ומבושל חוץ מצלי דיתני לאהדורי
לאו עליהו ואי אשמעינן מצות צלי קרא
אחרינא כתיב צלי אש ומצות וגו':
יתירא

לך אגא דאמרי אפילו לרב הונא ע"כ לא קאמר רב הונא התם אלא דכי נפש הוא חובל
יתירא

אחד נאמרו דהכי אמרין בסוף גיד הנשה (תולין דף קנ.) וספ' ד"ס ל"ו) לר' (יונתן דלא לקי אלא קדא אם אבל בשר מן החי ובשר מן הטרפה משום דתרוניהו בלאו
אחד נאמרו ומיהו לר' יאשיה וי"ל כיון דכתיב ורכב ולא כתיב רכב הוי כאילו כתיב או רכב וכן בגא ומבושל כתיב ממונ דמשמע אפילו אחד מן וכן גבי
שאר דבש דאמרין בפרק כל המנחות (מנחות דף מו.) וספ' ד"ס ל"ו) לר' יאשיה מנל דחייב על כל אחד בפני עצמו דכתיב לא תקטירו ממנו וגבי חרצן ווג כתיב ועד דמשמע שרי
לחלק ועוד דגבי ריחים ורכב אי לא מתייב אלא על שניהם יחד לשיתוק קרא מרכב ולא לכתוב אלא ריחים דמשמע שניהם ביחד אבל קשה לר' יאשיה מנל
דחייב שתיים כיון דבלאו אחד נאמרו אבל לר' יונתן דאיצטריך חילוק בכולהו חייב על כל אחד ושמוא יש לומר דגם לר' יאשיה כיון דאיבא קראי בכולם לחלק
חייב על כל אחד דלא דמי לבשר בשדה טריפה דליקא שום חילוק א"נ יש לומר כיון שהאיסורין מפורשין קאי לאו אבל אחד ואחד כדפי' בקונטרס בפרק
בתרא דמכות (דף יח.) גבי לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' דלא חשיב לאו שבבבולות אפילו הוה כתיב לא תוכל לאכלם ואם אבל מבושל היה חייב
על כל אחד ואחד דלא דמי לבשר בשדה טריפה ולא תאכל הנפש עם הבשר דמשמע דליבא אלא קדא מילתא אע"ג דדרשין מניה תרי מיילי כיון דכתיב
בלשון איסור אחד אין חייב אלא אחת וזה דמצריך קרא לחלק בין אלמנה שהיא גרושה לכ"ג בפרק עשרה יוחסין (פסחים דף סו.) היינו משום דבגוף אחד אין לחייב
שתיים בלא פסוק ולכך צריך תיור לחייב שתיים באשה אחת וא"ת דבפ"ק דברכות (דף טז.) אמרין דבחבל שור וכשב ועו לא לקי אלא דאך וכן להם קלי וכרמל
וכן מעשר דגן ותיורו ויצרר לא הוי לקי אלא דאך אי לאו דאיבא קראי יתידי בפ"ק דברכות וי"ל דוג וחרצן שני שמות נביהו וכן ריחים ורכב וכן כולם אבל
חלב שור וכשב ועו שם חלב אחד הוא וכן שם להם וכן שם מעשר אחד הוא:

לימא אביי ורכב בפלוגתא דרב הונא ורב יהודה קמיפלגי. וא"ת טעמא דרב יהודה הוי משום דבי נפש הוא חובל לשאר דברים הוא דאקא ולא משום לאו
שבבבולות כדאמר אביי וי"ל שכן דרך הגמ' דאע"ג שבכר פירש השעם אומר לימא דכשנאמר הלימא בבית המדרש עדיין לא נודע להם טעם המפורש
אלא היה סבור דטעמא דרב יהודה משום דאין לוקין על לאו שבבבולות ולרב הונא לוקין וכוה"ג איבא נמי בפרק החולץ (יבמות דף לז.) גבי ספק ובני יבם שבאו
לחלק בנכסי יבם דאחר שבכר פירש דטעמא של אדמון ורבנן כמו שמפרש בלשון פשוטה הלימא שלא נחלקו בקם דינא והדר דינא אמר אחרי כן לימא דמי"ד
קם דינא ברכב ומי"ד הדר דינא באדמון:

אמר לך רבא אגא דאמרי אפי' לרב יהודה כו'. תימה והא גבי ג' וחרצן נמי נחלקו בפ' ג' מינין (מ"ז דף לז.) ובפרק כל שעה (פסחים דף מ"ח.) דרבא אמר אבל ג' ו
חרצן לוקה ג' משום ג' וחרצן ומשום כל אשר יעשה אע"ג דמכל אשר יעשה אקא לשאר דברים דמרכה בפרק ג' מינין וי"ל דמכל אשר יעשה משמע
שהוא בלשון לאו יותר מכולם ולהכי מוקמינן ליה ללאו אגא וחרצן אע"ג דצריך נמי לשאר דברים א"נ כי נפש הוא חובל משמע דלא אקא אלא לשאר דברים
ולא לאטפוי לאוי על ריחים ורכב ודאי אי הוה כתיב כל נפש הוא חובל דכתיב (ומכלי) מכל אשר יעשה הוה קאי נמי אריחים ורכב וא"ת אביי מ"מ לא
יוכל לחדות אגא וחרצן כמו שדוחה הכא אפלוגתא דגא ומבושל ע"כ לא קאמר רב הונא אלא משום דכי נפש הוא חובל קרא יתירא הוא ופי' בקונטרס וכי
היכי דאקא לשאר דברים אגא נמי לריחים ורכב וא"כ בגו וחרצן נמי נימא לילקין ג' דמי' היכי דאקא לשאר דברים אקא נמי לוג וחרצן וי"ל דלא נכרש כפירוש הקונט'
אלא הכי פי' נפש הוא חובל קרא יתירא הוא ולא צריך לשאר דברים דמשמעין להו מריחים ורכב דלא הוה ב' כחובים הכאים כפחד דהא איצטרכי לחייב
עליהם משום ב' פלים ולא איצטריך כי נפש הוא חובל לשאר דברים טפי מלריחים ורכב ולהכי שדייה נמי אריחים ורכב אבל כל אשר יעשה מגפן היין לשאר
דברים דוקא הוא דאקא דלא שמעינן להו מגו וחרצן ומיהו גם על פי' הקונט' לא קשה דלהכי לא הביא ההוא דוג וחרצן לפי שאינו יכול לחדות ואינו מביא
אלא דבר שיכול לחדות וכן דרך הגמ' שאינו מתחיל אלא כדי להוכיח ולהראות דמחבא ליבא למשמע מניה וכי דחי נמי דרב הונא באביי היינו במאי דקאמר
אביי אבל נא ומבושל לוקה שתיים ואינו לוקה משום ב' אם צלי אש דכי אם צלי אש אקא לכדתניא אבל במאי דמפרש טעמא דאביי משום דאין לוקין על
לאו שבבבולות לא מצי כרב הונא דהא כי נפש הוא חובל הוי נמי לא שבבבולות ולקין עליה לרב הונא וא"ת ואמאי איצטריך אביי הכא טעמא דאין לוקין
משום ב' אם צלי אש משום דהוי לא שבבבולות תיפוק ליה דאיצטריך לכדתניא וי"ל דמי' הוא דקמפרש ומפרש שהוא טעמא אליביה משום דידע דמקרא לוקין
אית ליה הכי בעלמא גבי ג' וחרצן ושאר דבש א"נ אביי לרבא דרבא קאמר וה"ק לדידי לא אתי כי אם צלי אש ללאו אלא להקישא נכתב אלא אפי' לדידך
דללאו אקא אין לוקין על לאו שבבבולות ומשעמא דאמר אביי אין לוקין אלא שבבבולות קאמר בסוף פרק כל שעה תרתי הוא דלא לקי קדא מיהא לקי אבל
לטעמא דמפרש כאן אביי אליבא דרב הונא דכי אם צלי אש לכדתניא אפי' קדא לא לקי:

אבל והכא כי אם צלי אש למאי אקא. וא"ת והא איצטריך לכדתניא דקאמר אביי וי"ל דרבא עביד הקישא מצלי אש דכתיב בקרא דלקמיה צלי אש ומצות
על מרורים אכלהו (פסחים ט.) וסמין ליה אל תאכלו ממנו ב' וגו' אע"ג דבברייתא פ' כל שעה (פסחים דף מ"ח.) קטו קרא דכי אם צלי אש לאו משום דמניה
דריש אלא ניתק ליה למבושל קרא גופיה דאמר אביי שר דדקא קטו ליה ברייתא כי אם צלי אש אבל קרא אחריני לא סמיכה הוא וא"ת קרא אבתי
איצטריך כי אם צלי לחי ומבושל בחמי טבריא דרבא גופיה קאמר בסוף פ' כל שעה (פסחים ט.) מאי חייב דקאמר משום ב' אם צלי אש גבי מבושל בחמי טבריא וי"ל
דאינו לוקה בחי ומבושל בחמי טבריא כדתניא התם יכול יהא לוקה ת"ל נא ומבושל נא ומבושל אמרת לך ולא חי ובשמעתין ח"ק רבא כי אם צלי אש למאי
אקא פי' לאיקח לאו ללקות אם לא לטפוי לאוי על נא ומבושל וא"ת הא כי נפש הוא לרב יהודה קאמר רבא דאקא לרבאים אחרים ללקות עליהם ולא אמרי'
ריחים ורכב אמרתי לך ולא שאר דברים וי"ל דכי נפש הוא חובל מוקרי האיסור שעושה שחובל לכך אתי לשאר דברים ללקות עליהם אבל כי אם צלי אש
אינו מוקרי שם איסור ולכך לא אתי ללקות על דברים אחרים כי אם אגא ומבושל שכתב בהן לאו בהדיא השתא משמע הכא דאפילו

בבא מציעא דף קטו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קז

24 על לאו שבכללות, סובר **רַב** **יְהוּדָה**, האומר לגבי משכון שהממשכן
25 ריחים או רכב אינו לוקה משום **כִּי נֶפֶשׁ** הוא חֹבֵל, והיינו כיון שזהו לאו
26 שבכללות, שכולל את כל הכלים שעושים בהם אוכל נפש. וְרַבָּא **דְּאָמַר**
27 שלוקים על לאו שבכללות סובר **רַב** **הוּנָא**, האומר שהממשכן ריחים או
28 רכב לוקה גם משום **כִּי נֶפֶשׁ** הוא חֹבֵל, אף שהוא כולל כמה אופני איסור.
29 דוחה הגמרא: **אָמַר לֵךְ רַבָּא**, אין הנידונים דומים, אלא **אֲנָא דְּאָמַרִי** – אני
30 יכול לומר את דברי **אֲפִילוּ** אם אסבור **רַב** **יְהוּדָה**, כיון ש**עַד כָּאן לֹא**
31 **קָאָמַר רַב** **יְהוּדָה** את דבריו **הָתָם**, שהממשכן ריחים ורכב אינו לוקה גם
32 משום **כִּי נֶפֶשׁ** הוא חֹבֵל, **אֲלָא** משום **דְּהַדְּבָרִים** שנלמדים מהפסוק **כִּי**
33 **נֶפֶשׁ הוּא חֹבֵל**, שהם כל הכלים שעושים בהם אוכל נפש, לולי פסוק זה
34 **לֹא מִשְׁמַע** – לא היה אפשר ללמודם מהאיסור למשכן **רִיחִים וְרֶכֶב**, אלא
35 היינו אומרים שהאיסור הוא רק בריחים ורכב, **הֲלֵכֶּךָ** – לכן אומר רב יהודה
36 שרק **לְשֹׂאֵר דְּבָרִים** שעושים בהם אוכל נפש הוא **דְּאָתָא**, ללמד שלוקים
37 עליהם, ואין צורך לומר שבא הפסוק להוסיף לאו נוסף על הממשכן ריחים
38 ורכב. **אָבֵל הָבָא**, לגבי קרבן פסח, אם נאמר שהאוכל נא או מבושל אינו
39 לוקה אלא משום **נֹא** או **מְבוּשֵׁל**, אם כן הפסוק **כִּי אִם צֶלִי אֵשׁ לְמִנִּי**
40 **אָתָּא** – מה הוא בא ללמדינו, והרי כבר אסרה התורה בפירוש אכילת בשר
41 **נֹא** או **מְבוּשֵׁל**, ואין עוד אופן לאכול את הבשר מלבד צלי, **שְׁמַע מִיָּנָה**
42 שבא הפסוק להוסיף **לֹא** על האוכל נא או מבושל, ואף רב יהודה יודה בזה.
43 ממשיכה הגמרא בדחייתה: **וְאֲפִי אָמַר לֵךְ**, **אֲנָא דְּאָמַרִי** שאין לוקים על
44 לאו שבכללות **אֲפִילוּ לְרַב הוּנָא**, האומר שלוקים על **כִּי נֶפֶשׁ** הוא חֹבֵל,
45 כיון ש**עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַב הוּנָא** את דבריו **הָתָם**, לגבי משכון, **אֲלָא** כיון
46 **דְּהַפְסוּק כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֹבֵל**

1 **לְשֹׂאֵר דְּבָרִים** שעושים בהם אוכל נפש הוא **דְּאָתָא** – בא הפסוק, ללמד
2 שהממשכן לוקה עליהם, ולא כדי להוסיף איסור נוסף בלוקה ריחים ורכב,
3 שהרי הם כבר נאמרו בפירוש בתחילת הפסוק.
4 הגמרא מבררת האם נחלקו אמוראים נוספים במחלוקת זו. שואלת הגמרא:
5 **לִימָא** – האם נאמר **שֶׁאִפִּי וְרַבָּא** שדבריהם יובאו להלן, **בְּפִלּוּגָתָא** –
6 בטעמי מחלוקתם **דְּרַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה כְּמִיפְלָגִי**.
7 בקרבן פסח צויתר התורה לאכול את הקרבן צלי אש, ואסרה לאכול **נֹא**
8 ו– שאינו צלוי לגמרי, או מבושל במים, שנאמר (שמות יב ט) **וְאָכְלוּ אֶת**
9 **הַבָּשָׂר בַּלֵּילָה הַזֶּה צֶלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל מַרְרִים יֹאכְלֻהוּ**, אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא
10 וּבָשָׂל מְבוּשֵׁל בְּמִים כִּי אִם צֶלִי אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל כִּרְעִיו וְעַל קִרְבּוֹ.
11 מביאה הגמרא את מחלוקת אביי ורבא: **דְּאָמַר רַבָּא**, אדם ש**אָבֵל** את קרבן
12 הפסח **נֹא**, **לֹאֲקָה שְׁתֵּימִם**, אחת **מִשּׁוּם** **אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא**, ואחת **מִשּׁוּם**
13 **כִּי אִם צֶלִי אֵשׁ**, ר'נא' אינו נחשב כצלוי באש. וכן אם אכלו **מְבוּשֵׁל לֹאֲקָה**
14 **שְׁתֵּימִם**, אחת **מִשּׁוּם** **אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא** וּבָשָׂל **מְבוּשֵׁל בְּמִים**, ואחת **מִשּׁוּם**
15 **כִּי אִם צֶלִי אֵשׁ**. ואם אכל חלק מהקרבן **נָא** וְחָלַק מִמֶּנּוּ **מְבוּשֵׁל**, **לֹאֲקָה**
16 **שְׁלֹשׁ**, אחת **מִשּׁוּם** **נֹא**, ואחת **מִשּׁוּם** **מְבוּשֵׁל**, ואחת **מִשּׁוּם** **לֹא תֹאכְלֻנּוּ**
17 **כִּי אִם צֶלִי אֵשׁ**, שהרי **נֹא** **מְבוּשֵׁל** אינם צלויים באש. ואילו **אֲפִי אָמַר**,
18 **אֵין לֹאֲקִין עַל לֹא שֶׁבְּכָלֻּזֹּת** – לאו שכולל בתוכו כמה איסורים, אין לוקים
19 עליו, והאיסור **כִּי אִם צֶלִי אֵשׁ** כולל בתוכו שני איסורים, שלא יאכלוהו נא,
20 ושלא יאכלוהו מבושל, ואין לוקים מחמתו, אלא מחמת **אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ**
21 **נָא** וּבָשָׂל מְבוּשֵׁל בְּמִים, והאוכל נא לוקה אחת, והאוכל מבושל לוקה אחת,
22 והאוכל נא ומבושל לוקה שתיים, ולא יותר.
23 מפרשת הגמרא את שאלתה: **לִימָא** – האם נאמר **שֶׁאִפִּי דְּאָמַר** שאין לוקים

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג מני"א, תשי"ז

ברוקלין.

האברך יהושע שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו כותב שעלה בידו בסיוע להכניס את פלוני לבריתו של אברהם אבינו וכו' ולפלא שכנראה נתארך הדבר עד שקבצו סכום הכסף הנדרש לזה בה בשעה שהמשרד לענייני דת נענה לעניינים כאלו ועושה זה ע"ח המשרד, והרי גם הוא במכתבו מזכיר איזה מלים ע"ד פעולות משרד זה בשטח זה.

דא"ג כיון שכותב שלהנמול שהוא כבר לאחר הבר מצוה נתנו לו קודם המילה שלאף געטראנק, שפירוש הדבר בזה היא הרדמה כללית, צריך ה' לברר אצל רב מורה הוראה עד"ז כיון שיש מקום לומר שיש אפשרות לזריקה במקום הסמוך (ע"פ רוב עושים זה בגב וחוט השדרה) שפעולתה רק נטילת **הרגשת** כאב למשך זמן, אבל אינה הרדמה והאדם שולט בכל חושיו, ז.א. מחויב בכל המצות, ומובן החילוקים שבין שני האופנים.

ובמ"ש אודות חנוך הכשר לאלו שעדיין לא נמולו אף שהם כבר בגיל מוקדם, והמילה שלהם, מה להקדים, מובן שצריך לעשות ככל האפשרי בשני העניינים, ואין לעכב האחד מפני השני.

בטח נוסף על פעולות בעניינים הנ"ל משתתף בפעולות צעירי אגו"ח ובאופן דמוסיף והולך כדרישת מיים אלו עליהם נאמר כל המוסיף מוסיפין לו.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

1 **וְתִירָא הוּא** – מיותר הוא לגבי דין ריחים ורכב, שדינן כבר התפרש בפסוק,
2 ואינו נצרך אלא לאסור בלאו את החובל שאר כלים שעושים בהם אוכל
3 נפש, ו**כִּינּוּר** **וְתִירָא הוּא** ובא רק לענין חיוב לאו, וכתבה זאת התורה בסתם
4 ולא פירטה אינה כלים בכלל האיסור, **שְׂרִיָּה** – יש להטילו גם **אֲרִיחִים**
5 **וְרֶכֶב**, כלומר, כָּלֹל באיסור זה גם את האיסור למשכן ריחים ורכב, שהרי
6 אף הם כלים שעושים בהם אוכל נפש. **אָבֵל הָכָא** לגבי קרבן פסח, הפסוק
7 **כִּי אִם צִלִי אִשׁ לֹא וְתִירָא הוּא** – אינו מיותר ללמד איסור לאו באכילת
8 הקרבן כשאינו צלוי, **דְּמַכְעִי לִיה** – שהרי נצרך פסוק זה ל**בְּדִתְנִינָא**
9 בברייתא, שמכך שאמרה התורה **אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ** נָא וּבָשָׁל מִבָּשָׁל בָּמִים
10 כִּי אִם צִלִי אִשׁ יש לדרוש שרק **בָּשָׁעָה שֵׁשִׁשָּׁה** – שמצווה האדם בקום
11 **וְאָכַל** את הפסח כשהוא צִלִי, והיינו בליל פסח, **שֵׁשִׁשָּׁה** – מצווה האדם בכלל
12 **תֹּאכַל** את הפסח נָא, אך **בָּשָׁעָה שֵׁשִׁסָּה** **בָּקוּם אָכַל צִלִי**, והיינו בערב פסח,
13 **אֵינוּ כָּכָל תֹּאכַל נָא**, ונמצא שאין הפסוק בא לאסור בלאו נוסף את אכילת
14 הבשר נא או מבושל.

15 הגמרא מביאה ראייה לדעת רב יהודה בענין איסור למשכן ריחים ורכב:
16 **תִּנְיָא** בברייתות **כְּוֹתִינָה דְּרַב יְהוּדָה**, שהממשכן ריחים ורכב אינו לוקה
17 משום **כִּי נֶפֶשׁ הוּא חָבֵל**, וכך שנינו בברייתא הראשונה, **הָכָל זֶוּג – מספריים**
18 **שֶׁל סְפָרִים**, שהם עשויים משני כלים נפרדים, והשימוש הוא בשניהם יחד,
19 וכן אם חבל צִמָּד שֶׁל פְּרוֹת – שתי פרות שחורשים בהן בשדה, עם ה'צמד',
20 והיינו העול שמונה על שתיהן בעת החרישה, ואלו הם דברים שעושים
21 בהם אוכל נפש ואסור למשכנן, **חֵיב שְׂתִים – שתי מלקיות**, כיון שבכל
22 חלק מהמספריים, וכן בכל אחת מהפרות, עובר על לאו של **כִּי נֶפֶשׁ הוּא**
23 חָבֵל, אף ששניהם משמשים למלאכה אחת. אבל אם חבל את זה **כְּעֶצְמוֹ**
24 **וְזֶה כְּעֶצְמוֹ**, כלומר חלק אחד של המספריים, או פרה אחת מהצמד, **אֵינוּ**
25 **חֵיב אֶחָא אַחֶת**, ומברייתא זו מוכח שעל שני חלקי המספריים או שתי
26 הפרות לוקה שתים ואך עדיין אין מכאן ראייה לדברי רב יהודה האומר שגם
27 בריחים ורכב שאיסורם מפורש, לוקה רק שתים ולא שלש.

28 משלימה הגמרא את הראיה לרב יהודה מברייתא נוספת: **וְתִנְיָא אַדְרָה,**
29 **הָכָל זֶוּג שֶׁל סְפָרִים**, וכן אם חבל צִמָּד שֶׁל פְּרוֹת, **יָבֹל לֹא הָא חֵיב**
30 **אֶחָא מַלְקוּת אַחֶת**, תלמוד לומר **לֹא יִחָבֵל רִיחִים וְרֶכֶב**, ויש לדרוש כך,
31 מה ריחים ורכב שֶׁהֵן מְיוֹחָדִין – מסוימים בכך שהם שְׁנֵי כָלִים, ושניהם
32 יחד עוֹשִׂין מְלָאכָה אַחֶת של טחינת התבואה, וְחֵיב הממשכן מלקות על
33 **זֶה כְּפָנִי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה כְּפָנִי עֲצָמוֹ**, אף כל הדברים שֶׁהֵן שְׁנֵי כָלִים
34 מְיוֹחָדִים, וְעוֹשִׂין בשניהם מְלָאכָה אַחֶת, חֵיב הממשכנן על **זֶה כְּפָנִי**
35 **עֲצָמוֹ וְעַל זֶה כְּפָנִי עֲצָמוֹ**, ומוכח מברייתא זו שהממשכן ריחים ורכב לוקה
36 שנים, וכדעת רב יהודה, ואינו לוקה משום **כִּי נֶפֶשׁ הוּא חָבֵל**, ואין לומר
37 שבאמת בריחים ורכב לוקים שלש, גם משום **כִּי נֶפֶשׁ הוּא חָבֵל**, וכוונת
38 הברייתא רק ללמוד מריחים ורכב שיש מלקות על כל כלי וכלי בפני עצמו,
39 שהרי בברייתא זו מבואר שיש לדמות ריחים ורכב לזוג של ספרים, והתבאר
40 בברייתא הראשונה שבחבלת זוג של ספרים וצמד של פרות לוקה רק
41 שתים, ולא שלש.

42 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: **ההוא גִּבְרָא – מעשה באדם דְּחָבֵל סְכִינָא**
43 **דְּאִשְׁכְּחָא מְחַבְרִיה** – שנטל כמשכון מחבירו סכין שחוטכים בה בשר
44 בבית המטבחים. **אִתָּא לְקַמְיָה דְּאִבִּי – בא המלוה לפני אביו, אָמַר לִיה**
45 **אבִי, וַיֵּל אֶהְדְּרִיה** – לך והשב לו את הסכין, **דְּהָנִי לִיה** – שהרי סכין זו היא
46 **כִּלִּי שְׁעוֹשִׂים בּוּ אוֹכֵל נֶפֶשׁ** ואסור למשכנה, וְתָא קוּם בְּרִינָא עֲלָה – ובוא
47 ועמוד עם הלזה בדין על החוב שאתה תובעו, ואם יודה או שיבואו עדים
48 שהוא חייב, ישלם. ואם יכפור ולא יבואו עדים, ישבע שבועת היסט בדין
49 כופר בכל.

50 הגמרא מביאה שרבא חולק על אביו בדין זה: **רַבָּא אָמַר, לֹא צָרִיךְ לְמִינָם**
51 **בְּרִינָא עֲלָה** – אין המלוה צריך לתובעו בדין על חוב זה, כיון שתפס מביתו
52 את הסכין שלא בפני עדים, ויָבֹל לְטַעוֹן שקנאה והיא שלו, והיה נאמן
53 בטענה זו, לכן אף עתה שהוא מודה שאין הסכין שלו הוא נאמן בשבועה
54 שהלה חייב לו ממון עַד בְּרִי דְּמִיתָן – עד כדי שווי הסכין, במיגו שהיה
55 אומר שהיא שלו.

56 מקשה הגמרא: **וְאִבִּי, שאמר שעליו לעמוד עמו בדין, וכי לִית לִיה הָיָא**
57 **סְבָרָא** – האם יתכן שאינו סובר סברא זו שאמר רבא, שהמלוה נאמן במיגו
58 שהיה אומר שהסכין שלו, והרי אם כן קשה, **מָא שְׂנָא מעשה זו, כמעשה**
59 **אחר שהיה, בהנָהו עֵינֵי דְּאָבֵל חוֹשְׁלָא בְּנֶהְדְּעָא – באותם עינים שאכלו**
60 **שעורים קלופים בעיר נהרדעא, וְאִתָּא מָרָא דְּחוֹשְׁלָא וְתַפְס לָהּ – ובא**
61 **בעל השעורים ותפס את העצים ברשותו, וְקָא מַעֲנִי מוֹכָא – ותבע מבעל**
62 **העצים ממון רב, תמורת השעורים שלפי טענתו אכלו העצים. וְאָמַר אֲבוּהָ**
63 **דְּשִׁמּוּאָל – פסק את הדין אביו של האמורא שמואל, שִׁבֹּל בעל השעורים**
64 **לְטַעוֹן שאכלו העצים שעורים בשווי שהוא עַד בְּרִי דְּמִיתָן – עד כדי שווים**
65 **של העצים עצמן, במיגו שהיה אומר שקנה את העצים, ולא היה משיבם**
66 **לבעליהם. ומדוע כאן אמר אביו שאין המלוה נאמן לומר כמה חייב לו**
67 **הלזה במיגו שהיה טוען שקנה את המשכון.**

68 מתרצת הגמרא: אין הנידונים דומים, **הָתָם – במעשה של העצים לֹא מִיָּד**
69 **דְּעִבְרָא לְאוֹשׁוּלִי וְלֹאֲוֹגְרִי הוּא – אין העצים נחשבים כדבר העשוי**
70 **להשאילו או להשכירו, שאין דרך בני אדם בכך, ולכן בשעה שהיו העצים**
71 **ביד בעל השעורים היה יכול לטעון שקנאם, שאם לא כן כיצד הגיעו**
72 **לרשותו, אבל הָכָא – לגבי הסכין שנטל המלוה כמשכון, מִיָּד דְּעִבְרִי**
73 **לְאוֹשׁוּלִי וְלֹאֲוֹגְרִי הוּא – זהו דבר שדרך להשאילו ולהשכירו, וכיון שידוע**
74 **שהסכין היתה של הלזה, אין המלוה נאמן לומר שקנאה. מוכיחה הגמרא**
75 **שכך הדין: דְּשִׁלַּח רַב הוֹנָא בַּר אֲבִין הִלְכָה זֶו, אדם שיש בידו חפצים שהיו**
76 **מחזוקים שהם של אחר, והם דְּבָרִים הַעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וְלְהַשְׁכִּיר, וְאָמַר**
77 **המחזיק לְקוֹחִין הֵן בְּרִי, אֵינוּ נֶאֱמָן, ומוציאים מיזו ומחזירים לבעלים**
78 **הראשונים.**

79 הגמרא מבררת את סברת רבא שחלק במעשה זה. מקשה הגמרא: **וְרַבָּא,**
80 **שאמר שהמלוה נאמן במיגו שקנה את הסכין, וכי לִית לִיה הָא סְבָרָא –**
81 **האם אינו סובר סברא זו, שבדברים העשויים להשאיל ולהשכיר אין אדם**
82 **נאמן לטעון שקנאם, וְהָא רַבָּא עצמו, שבא מעשה דומה לפניו, אִפִּיךְ וְזִנָא**
83 **דְּסַבְרָא – הוציא מספריים שגוזזים בהם בגדי צמר, וְסַפְרָא דְּאִנְדְּתָא –**
84 **ספר של דברי אגדה מִיְתָמִי – מיד יתומים שמצאו בירושת אביהם דברים**
85 **אלו, והעידו עדים שהיו שייכים לאדם אחר, כְּטַעַם זֶו, שהיו אלו דְּבָרִים**
86 **הַעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וְלְהַשְׁכִּיר, ואם היה אביהם נאמן לטעון שקנאם, היינו**
87 **טוענים טענה זו עבור היתומים, ומכך שהוציא מידם מוכח שאין זו טענה**
88 **טובה ולא היה האב נאמן בה, כיון שאלו דברים העשויים להשאיל**
89 **ולהשכיר, ומדוע כאן הוא סובר שהמלוה נאמן על סכום החוב במיגו שהוא**
90 **קנה את המשכון.**

91 מתרצת הגמרא: **אָמַר לֵךְ רַבָּא, הָא נָמִי – סכין זו גם כן, כִּינּוּ דְּמִיפְנֵימָא –**
92 **שחזרה נפגם על ידי השימוש בה, כְּפָדִי אִינְשִׁי וְלֹא מוֹשְׁלִי – מקפידים**
93 **עליה בני אדם ואינם משאילים אותה לאחרים, ולכן לא היה הלזה יכול**
94 **לטעון שהשאיילה למלוה, אלא היה המלוה נאמן לטעון שקנאה ממנו, וכיון**
95 **שכך הוא נאמן גם בטענתו שהלזה חייב לו כסף כשווי הסכין, במיגו שהיה**
96 **טוען שקנאה:**

הדרן עלך המקבל

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שלישי עמ' א

גמרא

1 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדינו של החובל ריחים ורכב: **אָמַר רַב**
2 **הוֹנָא, מלוה שֶׁחָבֵל רִיחִים בְּלִבֵּר, ללא ה'רכב', לוקה שְׁתִים, מלקות אחת**
3 **מִשּׁוּם לֹא יִחָבֹל רִיחִים, ומלקות שניה מִשּׁוּם כִּי נֶפֶשׁ הוּא חָבֵל, שזהו**
4 **איסור לקחת כל כלי שעושים בו אוכל נפש, ובכלל זה ריחים. ואם לקח**

5 **רִיחִים וְרֶכֶב, לוקה שְׁלֹשׁ, מִשּׁוּם רִיחִים, ומשום רֶכֶב, ומשום כִּי נֶפֶשׁ**
6 **הוּא חָבֵל, וְרַב יְהוּדָה אָמַר, אם חָבֵל רק רִיחִים לוקה אַחֶת, וכן אם חבל**
7 **רֶכֶב לבדו לוקה רק אַחֶת, ואם לקח רִיחִים וְרֶכֶב לוקה שְׁתִים, ובכל אלו**
8 **אינו לוקה משום כִּי נֶפֶשׁ הוּא חָבֵל. ממשיך רב יהודה ומבאר, והפסוק כִּי**
9 **נֶפֶשׁ הוּא חָבֵל,**

בבא מציעא. פרק תשיעי – המקבל שדה מחבירו דף קטז עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קט רש"י

לרבא אין לוקח אחי ומבושל בחמי טבריא מדקאמר אלא בי אם צלי אש
למאי אתא וכו' ש' לאבי דאמר אין לוקח על לאו שבבבולות ומוקי בי אם
צלי אש לכדתניא ומכאן קשה על פירוש הקונט' דפי' בפרק כל שעה (פכ"ח)
דף קטז. דההיא ברייתא דקתני נא ובשל אמרתי לך ולא חי אתא כמ"ד אין
לוקח על לאו שבבבולות ועוד דתיקשי
מניה לרבא דאמר לוקח ועוד פירש
בקונט' אתא דקאמר דהתם תרתי הוא
דלא לקי לאבי דאמר אין לוקח על לאו
שבבבולות דאמר מיהא לקי ופירש על נא
אינו לוקח שתיים משום נא ומשום בי אם
צלי אש אכל במילתא אחריתי דלא שייך
אלא בי אם צלי אש בגון חי ומבושל
בחמי טבריא לוקח והשתא נראין דבריו
בסותרין זה את זה דהשתא ברייתא לא
אתיא אפילו באבי לך נראה דברייתא
אתיא לכ"ע ולא לקי בשום ענין אחי
ומבושל בחמי טבריא דפרשית לעיל
והא דקאמר דאמר מיהא לקי מפרש ר"ת
תרתיה לא לקי דאם התרו בו משום נא
ומשום בי אם צלי אש אינו עובר אלא
משום נא וכן במבושל אכל היקא דלא
התרו בו אלא משום בי אם צלי אש
כשאוכל נא ומבושל לוקח:
וְצִדְדִּי של פרות. פי' בקונטרס ב' פרות
חורשות עם עצמן ואין נראה
לר"י דבפרת לא מיירי: **וְתַנְיָא** אידך.
לפי מה שפירש בקונטרס דמקמייתא
ליקא לאוכחתי קשה לר"י דאיכא
מבטרייתא נמי ליקא להוכיח דאיכא
למימר שלא בא ללמוד אלא שחייב על
זה בעצמו ועל זה בעצמו אכל לא להיב
שלש ועוד דמקמייתא איכא לאוכחתי
שפיר בדרב יהודה דלרב הונא אי חייב
שתיים ע"כ חייב שלש דכיון דלית מריחים
ורבב ליתן בהן לאו של ריחים ורבב ולרב
חייב שתיים אחת משום ריחים ואחת
משום רבב איכא חייב נמי מלקות שלישי
משום בי נפש הוא חובל ואי לא לית
ליתן בהן לאו של ריחים אלא לאו של
בי נפש הוא חובל לחודיה איכא לא יחייב
אלא אחת דמבי נפש הוא חובל לא
מחייב אפילו בריחים ורבב אלא אחת ע"כ נראה לר"י דגרס תנא אידך בלא
ו"ו וכן גרס ר"ת:
בָּלִים שעושים בהם אוכל נפש. נראה לר"י דוקא בלים אכל אוכלים עצמן
וְהָא רבא אפיק וזגא דסרבא וספרא דאגדתא כו'. ותימה דהבא משמע
משעם דעשוין להשאל ולהשכיר לחוד אינו נאמן לומר לקוחין הן
בידי ובפרק כל הנשבעים (פכ"ח דף קטז) גבי ראוהו שהטמן בלים תחת כנפיו
ואמר לקוחין הן אינו נאמן קאמר ולא אמרן אלא בבעל הבית שאינו עשוי
למכור כליו ובלים שאין דרךן להטמן ובאניש דלא צניע אכל ליקא כל הני
נאמן ולא אמרן אלא בדרבים העשוין להשאל ולהשכיר משמע אפילו
אבל עשוין אין נאמן אפילו ליקא דאמר מכל הני וא"ת דהבא משמע דספרים
בכתובות (דף ה) וצדקתו עומדת לעד זה הכותב ספרים ומשאלין לאחרים וקשה דתנן בהגוזל בתרא (כ"ח דף קטז) המוכר כליו וספריו ביד אחר אם יצא לו שם
גניבה בעיר ישבע פקח נתן וישול ואם לאו לא כל הימנו שאני אומר מכרם לאחר ולקחם זה הימנו ואמאי יזהה נאמן זה לומר נגנבו לי במגו דאי בעי אמר
השאלתי לך ואף על גב דקאמר בפרק כל הנשבעין דאחוזקי אינשי בגנבי לא מחזקינן ואין נאמן לומר גנובים במגו דאי בעי אמר שואלים היינו היקא דאמר
נגבת לי אכל היקא דאמר נגב אחר נגב לי ומכרם לך לאו היינו אחוזקי אינשי בגנבי דהא פקח נגבי איכא בשוקא ונראה לרבינו תם דהתם איירי במכירים
שאין בעל הספרים רגיל להשאל אותן שהם בידו ולמורי ה"ר דודי נראה לתרץ דמגו להוציא לא אמרינן ומיהו למ"ד בחזקת הבתים (כ"ח דף קטז) דאמר מגו
להוציא צ"ל כפירוש ר"ת וא"כ אפילו לא יצא לו שם גניבה בעיר נאמן לומר גנובים היקא דמצי למימר השאלתי לך:

וְתַנְיָא הוּא. ללאו משום שאר דברים וכן דיתירא הוא ללאו ובתביה סתמא
שדיה נמי אריחים ורבב שאין לך להוציאם ממשמע' בי נפש הוא חובל על ברחק
אכל הכא בי אם צלי אש לאו לאוהרה אתא לאוסופי לאו ויתירא אלא כדתניא
ומ"מ נא ומבושל משמע ביה שאינו עובר בנא ומבושל ביום אלא בלילה: ה"ג
תנא כפותיה דרב יהודה חבל וזג וכו' ותנא
אידך וכו' ולא גרסין תנא אידך
דמיתרייהו מתני' מתרץ סיעתא' ולא מתירא
מיתרייהו דאי משום דקתני חייב ב' ולא ג' הא
אפילו רב הונא מודה דמהיקא תיתי הא
הני לא כתבי ומבי נפש הוא חובל הוא
דנפקי דאכל חד קאי בי נפש אלא מתרייהו
מתני' מיתוקמא סיעתא לרב יהודה: **חבל**
וּזְגָ שֶׁל סָפְרִים. מספרים של ספרים וזג של
פרקים וכל חד כלי באפי נפשיה ועושין
המלאכה בין שניהם בריחים ורבב: **חייב**
שְׁתֵּים. משום בי נפש על כל אחד אע"פ
ששניהן צריכן למלאכה אחת וכן צמד של
פרות חבל ב' פרות חורשות עם עצמן
דהיינו נמי כלי אוכל נפש ונראה בעיני
שהעול שלהן של פרקים והה: **וְתַנְיָא**
אִידָךְ. דלית' להו מריחים ורבב דאיתקוש
שאר דברים לריחים ורבב בחד קרא מה
ריחים ורבב וכו': **וְחֵיב עַל זֶה בְּעַצְמוֹ וְעַל**
זֶה בְּעַצְמוֹ. שהרי פירשן הכתוב לברר
אהרה לכל אחד לעצמו: **אף כל וכו'.**
ומדלית' להו מריחים ורבב ש"מ בריחים
ורבב חייב נמי שתיים קאמר ולא שלש
והיינו כרב יהודה וא"ת מתני' קמייתא
למאי איתיה ה"נ שמע' לה מבטרייתא אי
מבטרייתא חייב על זה בעצמו ועל זה
בעצמו קאמר דלא אולין בתר מלאכה
אלא בתר בלים ולעולם שלש מלקות אחת
משום רבב ואחת משום ריחים ואחת משום
בי נפש דקאי אתרייהו ולהכי אשמעינן
קמייתא דקתני בה ביהדיא חייב שנים:
סְבִינָא דְאִשְׁכַּבְתָּא. של בית המטבחים
שמקצבים בו בשר: **וְהָא קוּם בְּרִינָא.**
תבעהו לדין על חובל נא מודה לך או אם
יש עדים. ושלם אלא לאו ישבע שבועת
היסת: **רְבָא אָמַר.** כיון דמשכניה ואין עדים
שמשכנו היה יכול לטעון לקוחה היא בדי
לא צריך למיסק בדינא עילוייה דקנה ליה
חושלא. שעורין קלופים: **לֹא מִיֵּד הוּא דְעָבִיד לְאוֹשׁוּלִי וְכו'.** שאין אדם
משכיר ומשאל עזים שלו להלך יכול לטעון לקוחין הן בדי היקא דאין עדים
ושאסם מרשותם של בעליהן: **וְזָנָא דְסָרְבָלָא.** מספרים שגוזזין בהן צמר: **אִפִּילוּ**
מִתְמִי. שהביאו הבעלים עדים שהיו שלהן והן טוענין השאלנום לאביהם של
אלו ואפקינהו רבא מיתיהו משום דברים העשוין להשאל ולהשכיר ואם איתא
דיכול לטעון לקוחה הוא בדי יתמי בי לא טענו נמי אגן טענינן להו:

הדרן עלף המקבל

בדרבים העשוין להשאל ולהשכיר בעי כל הני ונראה לר"ת בגרסת הספרים ושנים וכן ר"ח ובבוליהו לא אמרן אלא בדרבים שאין עשוין להשאל ולהשכיר
אכל עשוין אין נאמן אפילו ליקא דאמר מכל הני וא"ת דהבא משמע דספרים עשוין להשאל ולהשכיר אפילו ספרא דאגדתא כל שכן שאר ספרים כדאמר
בכתובות (דף ה) וצדקתו עומדת לעד זה הכותב ספרים ומשאלין לאחרים וקשה דתנן בהגוזל בתרא (כ"ח דף קטז) המוכר כליו וספריו ביד אחר אם יצא לו שם
גניבה בעיר ישבע פקח נתן וישול ואם לאו לא כל הימנו שאני אומר מכרם לאחר ולקחם זה הימנו ואמאי יזהה נאמן זה לומר נגנבו לי במגו דאי בעי אמר
השאלתי לך ואף על גב דקאמר בפרק כל הנשבעין דאחוזקי אינשי בגנבי לא מחזקינן ואין נאמן לומר גנובים במגו דאי בעי אמר שואלים היינו היקא דאמר
נגבת לי אכל היקא דאמר נגב אחר נגב לי ומכרם לך לאו היינו אחוזקי אינשי בגנבי דהא פקח נגבי איכא בשוקא ונראה לרבינו תם דהתם איירי במכירים
שאין בעל הספרים רגיל להשאל אותן שהם בידו ולמורי ה"ר דודי נראה לתרץ דמגו להוציא לא אמרינן ומיהו למ"ד בחזקת הבתים (כ"ח דף קטז) דאמר מגו
להוציא צ"ל כפירוש ר"ת וא"כ אפילו לא יצא לו שם גניבה בעיר נאמן לומר גנובים היקא דמצי למימר השאלתי לך:

הדרן עלף המקבל

בבא מציעא. פרק עשירי - הבית והעלייה דף קטז עמוד ב - מתוך מהדורת טוב"ס

רש"י

תוספות

הבית והעלייה: וליחוי ברשות דמאן קיימי כו'. וא"ת דהכא פשיטא ליה דאיניי בגלל לרשות דחד מיניהו שכן רגילות הוא שאינו נוכל בצמצום בשנה ובריש בבא בתרא (דף 7) פריך פשיטא דאם נפל הביתל דהוי של שניהם ומשני לא צריכא דנפל לרשות דחד וי"ל משום דאוקי לה הכא דמונחים בשל זה כמו בשל זה פריך ה"מ

פשיטא דההו משמע ליה לאוקמיה דומיא דהכא שנשנית לפניה בסמוך ועוד דההו פריך מתוך הסוגיא דשפיר פריך פשיטא: **לימא** תיחיה תיובתא דר"נ. דאמר פטור וא"ע ג' דטעמא דר"נ משום דאוקי ממונא בדוקת מריה והכא אוקמנא דקיימי ברה"ר או בחצר או שאניא של שניהם שאין האחד מוחזק יותר מחבירו מ"מ בהכי חשיב מוחזק שאנו יודעין שהחצי שלו לכה פריך שפיר ועוד דבפ' השואל (נפיל דף 57: וס' 58) פירש דכל ממון המוטל בספק חשיב כאילו שניהם מוחזקים בו:

סבר רבא למימר לפי חשבון שבורות. נראה לר"י שר"ל לפי חשבון שבורות ושלמיות כמו שהן מעורבות שם במקום שגפלו דמה סברא הוא לומר שיכירו ולא יקח כי אם שבורות דוקא כנגדו:

הבית והעלייה של שנים. בקונט' לא גרס של שנים וזר"ת נראה דא"ע ג' דמוקי לה בגמ' בשוכר ומשכיר מ"מ שייך למיחני של שנים כיון דקתני בה בעל הבית ובעל עלייה ובגמרא דמוקי לה בשוכר ומשכיר משום דבאחין שחלקו אין על התחתון לבנות תקרה אבל קשה אי אין עליו לבנות מאי קאמר בגמ' תחתון שבא לספק בארזים שומעין לו למה בא לספק כיון דאין מוטל עליו דבאחין שחלקו מיד:

א דא"ל עלייה ונפול אודא ליה. ויתן לו שכר ששכר דר שאם דר חצי יתן חצי בדאמר בהאומנן (פסול דף 57: טז.) גבי שוכר את החמור ונתן לו בחצי הדרך נותן לו שכרו של חצי הדרך וס' וד' ואם פירשתי אמאי לא אומר הכא ובסוף השואל (פסול דף 57: טז.) גבי המשכיר בית לחבירו ונפל אם יש בדמים ליקח וקח ולשכור ושוכר בדאמר גבי חמור: איפחית

חציו למטה וחציו למעלה וישמואל אמר בארבעה אין אדם דר חציו למטה וחציו למעלה ה"ד אי דאמר עלייה זו אודא אלא דאמר ליה עלייה סתם לו"ר ליה אחריתי אמר רבא לא צריכא דא"ל עלייה זו שאני משכיר לך כי סלקא סליק בהדה וכי נחית חות בהדה אי הכי מאי למימרא אלא אמר רב אשי דא"ל עלייה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך דהא שעבד בית לעלייה וכי הא דאמר רבין בר רב אדא אמר ר' יצחק מעשה באחד שאמר לחבירו דלית שעל גבי פרסק זה אני מוכר לך ונעקר הפרסק ובא מעשה לפני רבי חיאי ואמר חייב אתה להעמיד לו פרסק כל זמן שהדלית קיימא בעי ר' אבא בר ממל

הנחת כלי אחד ובנגדו יתן כלי אחר כגון תיבה או עריבה למשה וכשיצא להשתמש בו ישתמש: חציו למטה. כלומר מקצת תשמישו למטה ומקצת תשמישו למעלה: **בארבעה.** כיון שנפחתה בארבעה יורד ודר בבית לגמרי ולא כפיין ליה לדור חציו למעלה וחציו למטה: **אודא.** מנלו גרס לו: **לו"ר** לא אחריתי. אם יש לו למה אנו כותפין את המשכיר לקולטו עמו בבית: **כי סלקא.** בעודה קיימת וכי נחתה. אם נפחתה נחית בהדה גור בבית: **דשעבד הבית לפני** שיעבדו למה ליה למימר שעל גבי בית זה והא קא חזי ליה דעלייה זו קאמר ליה: **דלית.** גפן מודלית שקורין פלדי"א: **פרסקא.** אילן שפירותיו אפרסקין:

הבית והעלייה של שנים. כגון שני אחים שחלקו אחד נטל בית ואחד נטל עלייה שעל גבי והאבנים של חומת הבית מן תוקרת הבית התחתונה שהיא קרקעיתה של עלייה ולמעלה של עליון ותימנה ולמטה של תחתון: **שניהם** חולקים. הכל לפי הגבול שהאחד הוא גבול מחבירו ואבניו ועפרו מרובה משל חבירו חולקים לפי שאין ניכר איזו אבנים של עליון ואיזו אבנים של תחתון: **ורואים** אלו אבנים ראיות להשתפר. אם יש אבנים שבורות של לבינים זה אומר שלמיות שלי זה אומר שלמיות שלי רואין אלו אבנים ראיות להשתפר אם של עליון אם של תחתון והכל לפי המפולת שאם נחבט הבית מיסודו ונפל תחתיו החומה במקומה של דלעת והתחתונות נשברו ולכך נפלה הבית ואם נחבט הביתל להלן כמקל שהיה עומד וקוף ונפל שהעליונות של בותל נפלו להלן ממנו הרבה אז העליונות נשברו שנפלו מגובה רב והתחתונות שלמיות שנפלו ממקום נמוך: **מקצת אבניו.** והן שלמיות ועולות לו מן החשבון. שחבירו יקח אחרות כנגדן ובגמרא מפרש מאי יטול כנגדן שלמיות או שבורות: **גמ' מכלל דאיכא למימך** עלייה. דמפולת זו היאך נפלה: **אי בהכנסא נפלה.** ונתקא איתבור דפרשיתי: **אי בהכנסא נפול.** בהכנסת מקל ועלייתה איתבור: **אי הכי.** דאיכא למימך עלייה: **רש"א אמאי תנא חולקין.** יטול העליון הירחוקות אם בהכנסא נפול ואם בהכנסא נפול יטול העליונות הן שלמיות והן שבורות: **לא קפדי אהרדי.** למיכני רשויא דידיה דאפקורי מפקר ליה כל חד רשותיה לגבי חבירה להניח שם חפציו הלכך כי נמי יתכן ברשות דחד מיניהו לא יהי איך מוציא דברשויא דהאי נמי יתבי דהא לא קפיד עליה מלאשליה דוכתא: **דאמר איני יודע.** ברי ושמא ברי עדיף: **היבי לשלם.** דברי עדיף: **פטור מלשלם.** אוקי ממונא בדוקת מריה וצריך לישבע שאינו יודע: **עסק שבועה** (כו'.) וחי' כיון דדודה במקצת ואמר איני יודע במקצת דחייב שבועה דאורי' משום הדאך במקצת: **לחשבון שבורות.** (שכנגדן) נוטל שבורות כנגדן וזה יטול את אלו לפי החשבון: **לחשבון שלמיות.** (שכנגדן) אף הוא יטול שלמיות כנגדן: **למלבנא ריווחא.** יש לבינים העשויות במלכין שהוא רחב מחבירו: **א"ג למינא דמעבדא.** יש טיט שעושין ממנו לבינים שמעובד ומנובל יפה מחבירו: **מתני' הבית והעלייה.** ונפחתה העלייה גרס ולא גרס הכא של שנים. דהא בשוכר קאי בדאמר בגמרא: **ואין בעל הבית.** משכיר: **מצויבה.** טיט של טיט שנותני על התקרה שקורין אשטר"ך ודומה לו במקרא ועובד (את) ירושלם בספר עזרא (נחמ"ס 1) ובגמרא מפרש פלוגתייהו: **גמ' אבל בארבעה לא.** שאינו מחוסר אלא מקום

הבית והעלייה של שנים שנפלו שניהם חולקין בעצים ובאבנים ובעפר ורואין אלו אבנים העשויות להשתפר אם היה אחד מהן מכיר מקצת אבניו נוטלן ועולות לו מן החשבון: **גמ' מדקתני רואין מכלל דאיכא למימך עלייהו אי בהכנסא נפיל אי בהכנסא נפיל חולקין נחוי אי בהכנסא נפיל עלייתא איתבור אי בהכנסא נפיל תתייתא איתבור לא צריכא דנפיל בליליא וליחוינהו בצפרא דפנינהו וליחוי מאן פנינהו ולישייליה דפנינהו בני רשות הרבים ואזלו לעלמא וליחוי ברשות דמאן יתכן וליחוי איך המוציא מחבירו עליו הראייה לא צריכא דיתכן בחצר דתרווייהו אי נמי ברשות הרבים ואיבעית אימא שותפין כבי האי גוונא לא קפדי אהרדי: אם היה אחד מהן מכיר כו'. והלה מה שזען אי דקאמר אין פשיטא ואי לא אומר אין למה נוטל אלא דא"ל איני יודע לימא תהוי תיובתא דר"נ דאיתמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב הניא ורב יהודה אמרי חייב ר"נ ור' יוחנן אמרי פטור דאמר ר"נ כגון שיש עסק שבועה ביניהן הכא נמי כגון שיש עסק שבועה ביניהן היכי דמי עסק שבועה דרבא דאמר רבא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים והשאר איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע ישלם: ועולות לו מן החשבון: **סבר רבא למימר לפי חשבון שבורות אלאמא כיון דאמר איני יודע ריע טפי א"ל אפי' אדרבה הא ריע טפי מדהני ידע טפי לא ידע תו לית ליה ואידך פוליה דהיאך ניהו אלא אמר אביי לפי חשבון שלמיות אי הכי מאי קמהני ליה למלבנא ריווחא אי נמי מינא דמעבדא: **מתני' הבית והעלייה נפחתה העלייה ואין בעל הבית רוצה לתקן הרי בעל העלייה יורד ודר למטה עד שיתקן לו את העלייה ר' יוסי אומר התחתון נותן את התקרה והעליון את הפעוזה: גמ' נפחתה בכמה רב אמר ברובא וישמואל אמר בארבעה רב אמר ברובא אבל בארבעה לא אדם דר******

חציו למטה וחציו למעלה וישמואל אמר בארבעה אין אדם דר חציו למטה וחציו למעלה ה"ד אי דאמר עלייה זו אודא אלא דאמר ליה עלייה סתם לו"ר ליה אחריתי אמר רבא לא צריכא דא"ל עלייה זו שאני משכיר לך כי סלקא סליק בהדה וכי נחית חות בהדה אי הכי מאי למימרא אלא אמר רב אשי דא"ל עלייה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך דהא שעבד בית לעלייה וכי הא דאמר רבין בר רב אדא אמר ר' יצחק מעשה באחד שאמר לחבירו דלית שעל גבי פרסק זה אני מוכר לך ונעקר הפרסק ובא מעשה לפני רבי חיאי ואמר חייב אתה להעמיד לו פרסק כל זמן שהדלית קיימא בעי ר' אבא בר ממל

הנחת כלי אחד ובנגדו יתן כלי אחר כגון תיבה או עריבה למשה וכשיצא להשתמש בו ישתמש: חציו למטה. כלומר מקצת תשמישו למטה ומקצת תשמישו למעלה: **בארבעה.** כיון שנפחתה בארבעה יורד ודר בבית לגמרי ולא כפיין ליה לדור חציו למעלה וחציו למטה: **אודא.** מנלו גרס לו: **לו"ר** לא אחריתי. אם יש לו למה אנו כותפין את המשכיר לקולטו עמו בבית: **כי סלקא.** בעודה קיימת וכי נחתה. אם נפחתה נחית בהדה גור בבית: **דשעבד הבית לפני** שיעבדו למה ליה למימר שעל גבי בית זה והא קא חזי ליה דעלייה זו קאמר ליה: **דלית.** גפן מודלית שקורין פלדי"א: **פרסקא.** אילן שפירותיו אפרסקין:

חציו למטה וחציו למעלה וישמואל אמר בארבעה אין אדם דר חציו למטה וחציו למעלה ה"ד אי דאמר עלייה זו אודא אלא דאמר ליה עלייה סתם לו"ר ליה אחריתי אמר רבא לא צריכא דא"ל עלייה זו שאני משכיר לך כי סלקא סליק בהדה וכי נחית חות בהדה אי הכי מאי למימרא אלא אמר רב אשי דא"ל עלייה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך דהא שעבד בית לעלייה וכי הא דאמר רבין בר רב אדא אמר ר' יצחק מעשה באחד שאמר לחבירו דלית שעל גבי פרסק זה אני מוכר לך ונעקר הפרסק ובא מעשה לפני רבי חיאי ואמר חייב אתה להעמיד לו פרסק כל זמן שהדלית קיימא בעי ר' אבא בר ממל

הנחת כלי אחד ובנגדו יתן כלי אחר כגון תיבה או עריבה למשה וכשיצא להשתמש בו ישתמש: חציו למטה. כלומר מקצת תשמישו למטה ומקצת תשמישו למעלה: **בארבעה.** כיון שנפחתה בארבעה יורד ודר בבית לגמרי ולא כפיין ליה לדור חציו למעלה וחציו למטה: **אודא.** מנלו גרס לו: **לו"ר** לא אחריתי. אם יש לו למה אנו כותפין את המשכיר לקולטו עמו בבית: **כי סלקא.** בעודה קיימת וכי נחתה. אם נפחתה נחית בהדה גור בבית: **דשעבד הבית לפני** שיעבדו למה ליה למימר שעל גבי בית זה והא קא חזי ליה דעלייה זו קאמר ליה: **דלית.** גפן מודלית שקורין פלדי"א: **פרסקא.** אילן שפירותיו אפרסקין:

הנחת כלי אחד ובנגדו יתן כלי אחר כגון תיבה או עריבה למשה וכשיצא להשתמש בו ישתמש: חציו למטה. כלומר מקצת תשמישו למטה ומקצת תשמישו למעלה: **בארבעה.** כיון שנפחתה בארבעה יורד ודר בבית לגמרי ולא כפיין ליה לדור חציו למעלה וחציו למטה: **אודא.** מנלו גרס לו: **לו"ר** לא אחריתי. אם יש לו למה אנו כותפין את המשכיר לקולטו עמו בבית: **כי סלקא.** בעודה קיימת וכי נחתה. אם נפחתה נחית בהדה גור בבית: **דשעבד הבית לפני** שיעבדו למה ליה למימר שעל גבי בית זה והא קא חזי ליה דעלייה זו קאמר ליה: **דלית.** גפן מודלית שקורין פלדי"א: **פרסקא.** אילן שפירותיו אפרסקין:

לכוד

בבא מציעא דף קטז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קיא

פרק עשירי - הבית והעלייה

משנה

1 פרק זה עוסק ברובו בענייני שותפים, ודן בחמשה עניינים: א. דינים הבאים
2 מצד בית ועלייה שנפלו שניהם, או אחד מהם, וכדומה. ב. רכוש שנפל אל
3 מחוץ לרשות בעליו, והזיק בנפילתו, באיזה אופן חייב הבעלים בנזק. ג. האם
4 אדם יכול לפרוע לשכיריו באופן שונה מהאופן שהתנה עימם. ד. האם
5 מותר לאדם להשתמש ברשות הרבים, כשמגיע מזה חזק לבני רשות
6 הרבים. ה. צמחים שמקום שורשיהם שייך לאחד ומקום הנוף שייך לאחר,
7 למי הפירות.

8 הבית והעלייה של שנים – בית של אדם, שהעליה שעליו שייכת לאחר,
9 שְׁנֵפֶלּוּ, ועצי הבית ואבניו התערבו עם של העליה, שְׁנִיָּהִם – בעל הבית
10 ובעל העליה חולְקִין בְּעֵצִים וּבְאֲבָנִים וּבְעֶפֶר לפי חשבון הגובה, כגון אם
11 היה הבית גבוה פי שנים מהעליה, בעל הבית נוטל פי שנים מבעל העליה.
12 ואם חלק מהאבנים נשברו, וכל אחד רוצה ליטול את השלמות, אזי רואין
13 אֵלּוֹ אֲבָנִים הַעֲשׂוֹתִת הַשְּׁתֵּתָבָר, שאם נפל הכותל תחתיו, נוטל בעל
14 העליה את האבנים השלמות, שכן השבורות הן אבני הבית, והשלמות הן
15 מהעליה. ואם נפל על צידו, שהאבנים התחתונות נפלו קרוב והעליונות
16 רחוק יותר, נוטל בעל העליה את השבורות. ואם הָיָה אֶחָד מֵהֶן מְכִיר
17 מִקְצֵת אֲבָנָיו – חלק מהאבנים השלמות, ויודע שהן שלו, נִזְמָלָן, וְעוֹלוֹת
18 לוֹ מִן הַחֲשֹׁבֶן – חבירו נוטל כנגדן, כאשר יתבאר:

גמרא

19 מקשה הגמרא: מִדִּקְדָּתִי במשנה 'רואין אלו אבנים העשויות להשתבר',
20 מִכָּלֵל – משמע דְּאִיבָא לְמִיקָם עֲלִיָּהוּ – שאפשר לברר אִי בְּחֶבְכָא נָפִיל
21 – האם תתרוקס ונפל הכותל תחתיו, שאז העליונות מונחות על התחתונות,
22 אִי בְּחֶבְכָא נָפִיל – או האם נפל כמקל הנופל על צידו, שאז העליונות
23 מונחות רחוק ממקום הכותל. ואִי הָכִי, שאפשר לברר את צורת הנפילה,
24 אזי בְּרִישָׁא של המשנה, אֲמַאי – מדוע חולְקִין את האבנים בשוה, נִחְיוּ –
25 נתבונן היאך נפל הכותל, אִי בְּחֶבְכָא נָפִיל הרי עֲלִיָּתָא אִיתְבּוּר –
26 העליונות נשברו, והדחוקות הן של בעל העליה, ואִי בְּחֶבְכָא נָפִיל,
27 תִּתְיָתָא אִיתְבּוּר – התחתונות נשברו, והעליונות של בעל העליה.
28 מתרצת הגמרא: לֹא צָרִיכָא – דין זה נצרך למקרה דְּנָפִיל הכותל בְּלִילָא
29 – בלילה, ולא ראינו כיצד נפל. מקשה הגמרא: וְלִיָּחִינָהּ בְּצִפְרָא – נראה
30 בבוקר כיצד מונחות האבנים, ונדע כיצד נפלו. מתרצת הגמרא: דְּפִנְיָהּ –
31 מדובר שפינו אותן ממוקמן. מקשה הגמרא: וְלִיָּחִי מֵאֵן פְּנִינָהּ, וְלִיָּשִׁילָהּ
32 – נראה מי פינה אותן, ונשאל אותו כיצד היו מונחות. מתרצת הגמרא:
33 מדובר דְּפִנְיָהּ בְּנֵי רְשׁוֹת הָרִבִּים, וְאִזְלוּ לְעֵלְמָא – הלכו לדרכם.

34 מקשה הגמרא: וְלִיָּחִי בְּרִשׁוֹת דְּמֵאן יָתֵבֵן – נראה ברשות מי מונחות
35 האבנים, וְלִיָּחִי אִידֵךְ הַמוֹצִיא מִחִבְרֵי עֲלֵי הָרְאִיָּה – והרי השני מוציא
36 מחזקתו, ועליו להביא ראיה שהשלמות שלו. מתרצת הגמרא: לֹא צָרִיכָא,
37 מדובר דִּיִּיתָבֵן בְּחֶצֶר דְּתִרְוּיָהּ – שמונחות בחצר של שניהם, ואין אחד
38 מהם מוחזק יותר מחבירו. תירוצ נוסף: אִי נָמִי, הן בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים. תירוצ
39 נוסף: וְאִיָּעִית אִימָא, אמנם הן מונחות ברשות אחד מהם, אך שוֹתְפִין בְּכִי
40 הָאִי גְּוִינָא לֹא קָפִיד אֲתֵרֵדִי – שותפים אינם מקפידים זה על זה כשחפצי
41 האחד מונחים ברשות חבירו, ולכן אין בעל הרשות מוחזק בהן, שכן גם
42 לחבירו רשות להניח שם אבניו.

43 שנינו במשנה: אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן מְכִיר כו' מקצת אבניו, נוטל: מבררת
44 הגמרא: וְהִלָּח – השני, מַה הוּזַעַן. אִי דְּקָאֲמֵר 'אין' – כן, ומודה שאבנים
45 אלו של חבירו, פְּשִׁטָא שנטלן הראשון. וְאִי לֹא אֲמֵר 'אין' ולא הודה לו,
46 לְמַה נִּזְמָל הָרָאשׁוֹן בלא להביא ראיה שאלו אבניו. אֲלֵא דְּאֲמֵר לִיה 'אני
47 יודע', וזוכה הראשון שכן טען 'בר', וְבִרִי ושמא ברי עדיף. מקשה הגמרא:
48 לִימָא תְּהִי – האם נאמר שתהיה ממשנתינו תִּיבְקָתָא דְּרַב נֶחֱמָן – הוכחה
49 שלא כרב נחמן. דְּאִיתָמֵר, הַטּוֹעַ מִנָּה לִי בִּידָךְ, וְהִלָּח אֲמֵר 'אני יודע',
50 רַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה אֲמֵר, תִּיבִי לשלם, שברי ושמא ברי עדיף, וְרַב נֶחֱמָן
51 וְרַבִּי יוֹחָנָן אֲמֵר, פְּטוֹר, שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ואין דין ב'בר'.
52 וקשה על רב נחמן, שממשנתינו משמע שברי ושמא ברי עדיף.
53 מתרצת הגמרא: בְּרָאֲמֵר רַב נֶחֱמָן – קושיא כגון זו הוקשתה במקום אחר,

54 ותיצרה רב נחמן, שמדובר כגון שֵׁשׁ עָשָׂק שְׁבוּעָה בִּינְיָהּ, כאשר יתבאר,
55 ואם כן הָכֵא נָמִי יש לתרוץ כגון שֵׁשׁ עָשָׂק שְׁבוּעָה בִּינְיָהּ. מבררת הגמרא:
56 הִכִּי דְּמִי עָשָׂק שְׁבוּעָה, ומהו אופן זה. מבארת הגמרא: בְּרִדְכָא – כמו
57 שאמר רבא. דְּאִמֵּר רַבָּא, הַטּוֹעַ מִנָּה לִי בִּידָךְ, וְהִלָּח אֲמֵר 'אין לך בִּידָךְ'
58 אֲלֵא חֲמִשִּׁים, וְהִשְׁאֵר אִינִי יוֹדֵעַ, שהודה במקצת התביעה, והתחייב
59 שבועת 'מודה במקצת' שאינו חייב יותר, וּמִתּוֹךְ שְׂאִינוּ יָכוֹל לֵאשְׁבַע על ה'נ'
60 הנותרות, שהרי אינו יודע אם חייב אותן, לְשַׁלֵּם אותן, שכן כל המחויב
61 שבועה להפטר מחיוב ממון, ואינו נשבע, משלם את הממון. וכן במשנתינו
62 מדובר שמודה שמקצת האבנים הן של הראשון, ועל השאר אומר 'אני
63 יודע', ומתחייב שבועה, ואינו יכול להשבע, ולכן נוטל הראשון כל מה
64 שתבע:

65 שנינו במשנה: אם היה אחד מהן מכיר מקצת אבניו, נוטל, וְעוֹלוֹת לוֹ מִן
66 הַחֲשֹׁבֶן, שְׁלֹחַק חבירו אחרות כנגדן. מבארת הגמרא: סָבֵר רַבָּא לְמִימָר,
67 שהראשון נוטל השלמות שהכיר, וחבירו לוקח לְפִי חֲשֹׁבֶן שְׁבוּרוֹת –
68 מספר שוה של שבורות, והשאר חולקים בשוה. אֲלֵמָא – מדברי רבא
69 משמע, שִׁבְיוֹן דְּאִמֵּר הַשֵּׁנִי 'אני יודע', רִיעַ מַפִּי – טענתו גרועה, ולכן נוטל
70 שבורות. מקשה הגמרא: אֲמֵר לִיה אֲבִי, אֲדִירָבָה, הסברא היא להפך, הָא
71 רִיעַ מַפִּי – הראשון גרועה טענתו יותר, שכן מִדְּהִנִּי יָדַע וְיָפִי לֹא יָדַע –
72 מזה שהכיר רק לבנים אלו, מוכח שחָו לִית לִיה – אין לו עוד שלמות,
73 ואִידֵךְ – השלמות האחרות פוֹלְחוּ דְּהִיָּאָה נִיגְהוּ – כולן של השני. ואם כן,
74 יש לומר שהראשון הפסיד כשהכיר מקצת אבניו.

75 אֲלֵא אֲמֵר אֲבִי, נוטל לְפִי חֲשֹׁבֶן שְׁלִימוֹת – נוטל הוא שלמות כנגד
76 השלמות שנטל הראשון. מקשה הגמרא: אִי הָכִי, מֵאִי קָמְהִנִּי לִיה – מה
77 נשכר הראשון בזה שהכיר. מתרצת הגמרא: הוא נשכר לְמִלְכָּאָהּ וְיוֹתָא –
78 אם הלבנים שלו רחבות מהאחרות. תירוצ נוסף: אִי נָמִי, הוא נשכר אם לקח
79 לבנים העשויות מִטִּינָא דְּמַעְפָּדָא – טיט המעובד ומגובל יפה יותר מטיט
80 שאר הלבנים:

משנה

81 המשנה דנה באדם שהשכיר את עלייתו, ונתקלקלה רצפתה: הַבֵּית
82 וְהָעֲלִיָּה של אדם, שדר בבית והשכיר לאחר את העליה, וְנִפְתְּחָה – נשברה
83 חלק מרצפת הָעֲלִיָּה ואינה ראויה למגורים, צריך המשכיר לתקנה. ואם
84 אִין פְּעַל הַבֵּית – המשכיר רוצה לְתַקֵּן, הָרִי פְּעַל הָעֲלִיָּה – השוכר יורד
85 וְרַב לְמִטָּה בבית, עַד שְׁתִּיתֵן לוֹ המשכיר אֶת הָעֲלִיָּה. רַבִּי יוֹסִי אֲמֵר, אין
86 המשכיר חייב הכל, אלא הַתְּתָחוֹן – בעל הבית נוֹתֵן אֶת הַתְּתָקָה – החלק
87 התחתון של רצפת העליה, וְהָעֲלִיּוֹן אֶת הַמַּעְיָבָה – הטיט שנותנים על
88 התקרה:

גמרא

89 מבררת הגמרא: מה ששנינו שכשנפתחה הרצפה, יורד השוכר ודר בבית,
90 בְּכִמְהָ נפתחה. מבארת הגמרא: רַב אֲמֵר, כשנפתחה בְּרִדְכָה. וְשִׁמּוּאֵל
91 אֲמֵר, אפילו נפתחה בְּאִרְבָּעָה טפחים, רשאי השוכר לרדת. מבארת
92 הגמרא: רַב אֲמֵר דווקא בְּרִדְכָה, אֲבָל בְּאִרְבָּעָה טפחים לֹא, שכן אם
93 לא נפתחה ברובה, הרי חסר לשוכר רק מקום הנחת כלי, ויתן לו בעל
94 הבית מקום למטה להניח כלי זה, ואין לשוכר טענה, שכן אָרַם דָּר גַּם
95 כשחָצִי לְמִטָּה וְחָצִי לְמַעְלָה – שמקצת כליו למטה וקצתם למעלה.
96 וְשִׁמּוּאֵל אֲמֵר, אף אם נפתחה בְּאִרְבָּעָה טפחים, יכול השוכר לרדת, שכן
97 אִין אָרַם דָּר חָצִי לְמִטָּה וְחָצִי לְמַעְלָה, וחייב המשכיר להעמיד לו
98 דירה ראויה.

99 מבררת הגמרא: הִכִּי דְּמִי – באיזו לשון השכיר את העליה. אִי מדובר
100 דְּאֲמֵר המשכיר עֲלִיָּה זו אני משכיר לך, ולא התחייב על עליה אחרת, אם
101 כן מזלו של השוכר גַּרֵם שֶׁאֵדָא –[הלהכווין ונתקלקלה עליה זו, ואין המשכיר
102 חייב לתקנה. ואֲלֵא אם מדובר דְּאֲמֵר לִיה המשכיר 'משכיר אני לך עֲלִיָּה'
103 סָתֵם, ולא הזכיר 'זו', קשה, שהרי יכול המשכיר לֹאֵר לִיה אֲתִירָתִי –
104 להשכיר לו עליה אחרת, ומדוע חייב לקבלו בביתו. מבארת הגמרא: אֲמֵר
105 רַבָּא, לֹא צָרִיכָא, מדובר דְּאֲמֵר לִיה המשכיר עֲלִיָּה זו שְׂאִנִּי מְשִׁבֵּר לָךְ,
106 כִּי סָלְקָא – כשהיא קיימת על הבית סָלִיק בְּתָרָה – עלה וגור בה, וְכִי נִחִית
107 – כשהיא נופלת ומתקלקלת חוֹת בְּתָרָה – רד וגור תחתיה, בבית. מקשה

בשעה דר בבית, האם המשכיר יוצא משם, והשוכר לברו הוא דר, כדמסקנא – כבתחילה, כאשר היה דר לבדו בעליה, או דלמא, שניהם דרין שם יחד, משום דאמר ליה המשכיר לשוכר, אדעתא לאפקינן לא אנרי לך – לא השכרתי לך עלייתי על מנת שתוציאני מביתי, אם היא תפחת. מבררת הגמרא עור: אם תמצא לומר שאכן שניהם דרין בו יחד, אזי בשעה ו-השוכר משתמש בבית, האם דרך פתחים משתמש, ורשאי להכנס לבית דרך הפתח, או שמא דרך גגין משתמש – בכל פעם שרוצה להכנס, הוא עולה לעלייה, ומשם נכנס לבית, ומעכב המשכיר שלא ישתמש בדלתות הבית. וצדיק הספק הם, מי אמר – האם וכות המשכיר לומר, שרשאי השוכר להשתמש בבית רק כדמסקנא – כבתחילה, מה מעיקרא דרך גגין – כמו שבתחילה, כשדר בעליה, היה צריך לעלות כל פעם, השתא נמי – גם עכשיו יכנס דרך גגין, ואין הפתחים משועבדים לו, או דלמא מצי אמר ליה – יכול השוכר לומר למשכיר, עליה קבילי עלאי – אכן קיבלתי עלי לעלות בכל פעם, אך עליה וירידה – טורח עליה וירידה בכל פעם לא קבילי עלאי, ואין יכול לעכב שאכנס דרך גגין. מבררת הגמרא עור: אם תמצא לומר שמצי אמר ליה השוכר 'עליה וירידה לא קבילי עלאי', ומשתמש דרך פתחים, אזי באופן של שתי עליות זו על גב זו – בית בן ג' קומות, ושכר השוכר עליה אחת, מהו הדין. אמנם ודאי שאם שכר את העליונה, ואיפחית – (נפחתה) העליונה, נחית – (וירד) דרך בעליה התחתונה, שנוחה לו יותר מהעליונה, שכן הוא צריך לעלות רק קומה אחת. אך אם שכר את התחתונה, ואיפחית התחתונה, מהו למסקל לנמרי בעליונה – האם כופהו המשכיר לדור בעליונה, או שמא יכול לדור בבית. מי אמרין דאמר ליה – האם אנו אומרים, שאומר המשכיר לשוכר, 'שם עליה קבילית עקל' – קבלת עליך שתצטרך לעלות כדי להכנס, ואם כן מחייב אתה לעלות אף ב' קומות לשם כך, או דלמא חד עליה – לעלות קומה אחת קביל עליה השוכר, אך לעלות שתי עליות לא קביל עליה, ויכול לדור בבית. משיבה הגמרא למסקנא: תיקו – תעמוד שאלה זו ללא תשובה:

שנינו במשנה: רבי יוסי אומר, התחתון נותן את התקרה בו; מבררת הגמרא: מאי תקרה – מהו שמוטל על התחתון לתת. ומבאר: רבי יוסי בר חנינא אומר, קנים וסמאין – עצים קלועים כצורת מחצלת קנים. וסמאין ושם חכם אמר בשם רבי שמעון בן לקיש, לוחים – רצפה מנסרים של ארז. מבאר הגמרא: ולא פליגי, אלא מר בי אתריה ומר בי אתריה – כל אחד אמר בדרך שהיו בונים תקרות במקומם. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים: תהו בי תרי דהו דייני – שני אנשים שהיו דרים, חד עילאי – למעלה, בעליה שלו, וחד תתאי – למטה, בביתו. איפחית – נשברה המעויבה – הטט שעל התקרה, ולכן בי משי מאי עילאי – כשהיה העליון רוחץ ידיו במים, היו המים אולי – הולכים ונפלים ומוקין לתתאי – מוזקים לתחתון. (מי מתן) רבי חיאי בר אבא אומר, העליון מתן – על בעל העליה מוטל לתקן, ורבי אלעי משום רבי חיאי ברבי יוסי אומר, התחתון מתן, וסמאין לשמות האמוראים 'יוסף הורד מצרימה' (בראשית למ א), שרבי חיאי ברבי יוסי הוא הסובר ש'התחתון' מתן, שכן תרגום 'הורד' הוא 'איתחת', מלשון תחתון.

הגמרא מבקשת לתלות מחלוקתם במחלוקת תנאים: הרי לדעת רבי יוסי במשנה, העליון מתן את המעויבה, ומשמע שלדעת חכמים התחתון מתן, ואם כן, אולי לימא – נאמר שרבי חיאי בר אבא ורבי אלעי, בפלוגתא – במחלוקת דרבי יוסי ודרבן קמפילי. למאן דאמר – רבי חיאי בר אבא, הסובר שהעליון מתן, קסבר רבי יוסי במשנה, וטעמו הוא שעל המזיק להרחיק את עצמו מן הניקל ולדאוג שלא יזיק, ולכן העליון ושמיימו מוזקים) מתן, ומאן דאמר שתחתון מתן, קסבר כדעת חכמים, וטעמם הוא שעל הניקל להרחיק את עצמו מן המזיק ולדאוג שלא יזיק. דוחה הגמרא: ותיסקרא – האם סבור הנך שרבי יוסי ודרבן קמפילי לענין נזקין פליגי – שמדובר באופן שצריך לתקן את המעויבה כדי שלא יזיק התחתון, ונחלקו המאן על המזיק להרחיק עצמו או הניקל, והא איפכא שמעינן להו – והרי שמענו שנחלקו במחלוקת זו להיפך, דרבנן (ב"ב כה): מרחיקין את האילן – הבא ליטע אילן סמוך לבור חבירו, צריך להרחיקו מן הבור עשרים ותש אמה, שמא יזיקו שורשיו את כתלי הבור, ויחריבו ויסקמיה, ששורשיהם מתפשטים למרחוק, מרחיק חמשים אמה. ודין זה הוא בין מלמעלה – בין אם האילן נמוך מהבור, שהבור בדר והאילן בבקעה, ובין מן הצד – שהם באותו גובה. ואם האילן כבר נטוע סמוך לבור,

אזי אם הבור קרם לאילן, קוצין בעל האילן, ונותן לו בעל הבור דמים, ואם האילן קרם, לא יקזין – אינו חייב לקרצו. ואם ספק זה קרם וספק זה קרם, לא יקזין, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. רבי יוסי אומר, אף על פי שהבור קודמת – קדם לאילן, לא יקזין, שכן זה חופר בור בתוך שולו, וזה נוסע בתוך שולו, שכל אחד רשאי לעשות ברשותו כרצונו. מוכיחה הגמרא: אלמא – משמע מכאן, שרבי יוסי קבר שעל הניקל להרחיק את עצמו, שהרי אינו מחייב את בעל האילן לקצוץ, אף שהבור קדם לאילן, ואם כן על בעל הבור להרחיק את בורו שלא יזיק, ורבנן שמחייבים את בעל האילן לקצוץ, סברי שעל המזיק להרחיק את עצמו. ולכן ודאי שמחלוקתם לגבי מעויבה אינה לענין נזיקין, שאם כן, נמצא ששיטתם שם הפוכה מדעתם כאן.

מבאר הגמרא באופן אחר: אלא אי אמאי למימר – אם אכן יש לומר שפליגי האמוראים במחלוקת רבי יוסי וחכמים, אזי בפלוגתא דרבי יוסי ורבנן דהתם – שהתבאר לעיל קמפילי, שרבי חיאי בר אבא הסובר שהעליון מתן, סובר בחכמים שעל המזיק להרחיק עצמו, ורבי אלעי כרבי יוסי שעל הניקל להרחיק עצמו, ואין זה תלוי במחלוקת שבמשנתנו. מבררת הגמרא: ואם כן, שמשנתנו אינה מדברת באופן שהמים מוזקים, רבי יוסי ורבנן דהקא ובמשנתנו, קמא פליגי. ומבאר: נחלקו באופן שהנסרים רפויים ומתנענעים כשפוסעים עליהם, ונחזיק התקרה קמפילי, שרבנן סברי, מפניכא אחזיקין התקרה הוא – המעויבה נעשית כדי לחזק את התקרה שלא תתגרד, ואחזיקין התקרה על התחתון פגי – מוטל לאחזיק, שכן עליו מוטל לתקן שהעליון שהשכיר לעליון תהיה ראויה למגורים, ורבי יוסי סבר, לחזוק התקרה די ביתדות המחזיקות אותה, ותפקיד המעויבה, רק אשווי – להשוות את הגופות הוא, שתהיה הרצפה חלקה, ואשווי גופות מוטל על העליון לאשווי, שכן אפשר לדור בעליה אף בלא זה, ואין המשכיר מחויב בכך. ואם כן, במשנתנו אין מי העליון מוזקים, אלא שרוצה העליון שתתקן המעויבה כדי לחזק את התקרה.

מקשה הגמרא: איני – האם אכן רבי אלעי ורבי יוסי אינם מחייבים את העליון לתקן כשמימיו מוזקים, והאמר רב אשי, בי הוינא בי – כשהיינו בבית רב בנהא, הוה אמוינן – היינו אומרים, שמוקדה רבי יוסי בגירי דיליה – (ב)חיצים שלו, שאדם שגומד ברשותו, ויורה חיצים לרשות חבירו, מודה רבי יוסי שיוכל חבירו לכופו שלא להזיק, וכן כל אדם שמוזק בגופו ממש, אף שעושה בתוך רשותו, מעכב עליו חבירו. ועל הניקל להרחיק עצמו רק כשהזיק נגרם על ידי דבר אחר, כגון שנוטע עץ, ובשעת הנטיעה אין הבור נזק, ורק כשיגרלו השורשים יזיקו. ואם כן, כשמי העליון מוזקים, מדוע אינו חייב לתקן, הרי הוא מוזק בגירי דיליה, ששופך מים ממש לרשות התחתון. מתרצת הגמרא: מדובר דפסקי מיא והדר נפלי – (ו)המים נפסקים, ואחר כך נופלים, שהוא שופך שלא במקום החור שבמעויבה, והמים נמשכים מעצמם לחור ונשפכים למטה. ואם כן, אין העליון מוזק במישרין (גירי דיליה), אלא המים מעצמם מוזקים, ולכן לדעת רבי יוסי על הניקל (והתחתון) להרחיק עצמו ולתקן.

משנה

המשנה ממשיכה להשמיע דיני בית ועליה שנפלה הפית והעליה של שנים – בית השייך לאדם, והעליה שעליו שייכת לאחר, שנפלה, ואמר בעל העליה לבעל הפית לבנות את הבית, כדי שיוכל בעל העליה לבנות עליו את העליה, והוא – בעל הבית אינו רוצה לבנות, הדין הוא, שהרי בעל העליה בונה את הפית, ודר בתוכה, עד שיתן לו בעל הבית את יציאותיו – את ההוצאות שהוציא בבניית הבית, ואזי יצא מהבית ויבנה את העליה. רבי יהודה אומר, אף זה דר בתוך שול חבירו – הרי דר בעל העליה בבית חבירו ושהרי קיבל כל הוצאותיו, ואף שלא נפסד בזה חבירו, הוא צריך להעלות לו שכר – לשלם שכירות, שכן החור ההוצאות נראה כפרעון הלאוה, ואם יקבל עוד את המגורים בחינם, זה נראה כריבית. אלא כיצד יעשה, בעל העליה בונה את הפית ואת העליה, ונקרה את העליה – בונה את תקרת העליה, וכל מה שנצרך שתהא ראויה למגורים, ויושב – (דר) בפית עד שיתן לו בעל הבית את יציאותיו, ובה לא נהנה כלל במה שדר בבית, שכן היה לו מקום אחר לדור, ולכן אינו צריך לשלם שכירות:

בבא מציעא. פרק עשירי – הבית והעלייה דף קיז עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קיג רש"י

אִפְחִית תחתונה מהו למידר בעליה. וא"ת אי דאמר ליה עליה שנתח עליה זו אני משכיר לך פשיטא שדורר בעליה ששיעבד לו ואי אמר שעל גבי בית זה אני משכיר לך פשיטא שלא יכול לסלקו לילך לעליה וייל דלעולם דא"ל שעל גבי בית זה אני משכיר לך ומספקא ליה דלמא עליה עליה נמי היא בכלל בית וזה דא"ל שעל גבי בית זה משום דעיקר הבית היא למשה ואף על גב דמוכר את הבית לא מכר את העליה לענין שיעבד זה מיהא הוי בכלל בית:

רבי יהודה אומר אף הדר בתוך של חבירו צריך להעלות לו שכר. מה שפירש בקונטרס דאם אין נותן לו שכר מחזיו ברבית אין נראה לר"י דמה רבית שייך הקא דלא הלוחז כלום שהרי אם הבית נשרף לא היה נותן לו יציאותיו וגם אין אנו צריכין לטעם דרבית שהרי טעמו הוא משום דזה נהנה וזה חסר בדמפרש בגמרא:

ויושב בבית עד שיתן לו יציאותיו. פ' בקונטרס דטעמא משום דהשתא לא נהנה דהרי עליה מוכנת לו וקשה דהא נהנה הוא שאין צריך לעלות ונראה דגירסא ומקרה את העליה ויושב בתוכה פ' בעלי' ולא יצא לבעה"ב ליכנס בתוכו עד שיתן לו יציאותיו. בשלשה

העליון מתקן ור' אלעי משום ר' חייא בר' יוסי אמר התחתון מתקן וסימין ויוסף הורד מצרימה לימא ר' חייא בר אבא ורבי אלעי בפלוגתא דרבי יוסי ורבנן קמיפלגי למאן דאמר העליון מתקן קסבר על המזיק להרחיק את עצמו מן הניצוק ומאן דאמר תחתון מתקן קסבר על הניצוק להרחיק את עצמו מן המזיק ותיסבא רבי יוסי ורבנן לענין נזקין פליגי והא איפכא שמעינן להו דתנן מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה ובחורב ובשקמה חמשים אמה בין מלמעלה בין מן הצד אם הבור קדום קוצץ ונותן דמים אם האילן קדום לא יקוצץ וזה קדם ספק זה קדם לא יקוצץ רבי יוסי אומר אע"פ שהבור קודמת לאילן לא יקוצץ שהו חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אלמא ר' יוסי סבר על הניצוק להרחיק את עצמו ורבנן סברי על המזיק להרחיק את עצמו אלמא אי איכא למימר פליגי בפלוגתא דר' יוסי ורבנן דהתם קמיפלגי ורבי יוסי ורבנן דהא במאי פליגי בחוק תמרה קמפלגי רבנן סברי מעזיבה אחוזה תמרה הוא ואחוזה תמרה על התחתון בעי לאחוזה ורבי יוסי סבר מעזיבה אשויי גומות הוא ואשויי גומות על העליון לאשויי איני והאמר רב אשי כי הוינא בי רב כהנא הוה אמרין מודה רבי יוסי בגירי דיליה דפסקי מיא והדר נפלי: **מתני'** הבית והעליה של שנים שנפלו אמר בעל העליה לבעל הבית לבנות והוא אינו רוצה לבנות הרי בעל העליה בונה את הבית ודר בתוכה עד שיתן לו את יציאותיו ר' יהודה אומר אף זה דר בתוך של חבירו צריך להעלות לו שכר אלמא בעל העליה בונה את הבית ואת העליה מקרה את העליה ויושב בבית עד שיתן לו את יציאותיו: גמ'

ובשאיין התחתון צועק שאינו חש למימיו אלא העליון צועק ואומר בשאני דורך על הנקרים הם מנענעים ואני דואג שמא תהפך אחד מהן תחתיו או תשמש מן הקורה ואפול: **חוזק** תמרה הוא. מאחר שהוא טח בטיט אין הנקרים נדון ממקומן. **אשויי** גומות הוא. דחוזקי תמרה סגי ליה ביהדות שקורין קבלייש' בלע"ז: **איני** והאמר **רב אשי** וכו'. אדרבי חייא בר יוסי פריך דאמר על התחתון לתקן ואוקמנא כרבי יוסי והא מודה רבי יוסי בגירי דיליה אט"ג דאמר על הניצוק להרחיק את עצמו מן המזיק דלא אדם צועק וטעמו אינו מוזיק אלא מוזיק ממש הוא ואדם מוגד לעולם עד וישן שוגג ומזיד: **דפסקי** והדר **נפלי**. לא היתה מקום רחיצת דים של עליון על מקום נזקי תחתון אלא במקום אחר ממש הן נמשכין עד שנופלים במקום שמוזיק: **מתני'** של שנים. בית של זה והעליה של זה שחלקו כך בנחלת אביהם: **אמר בעל העליה לבעל הבית לבנות**. החומה והתמרה התחתונה המושלך עליו לבנות והוא יבנה החומה מן התמרה ולמעלה ותמרה העליונה של גג בונה בית. לבדו עד תמרה התחתונה: **עד שיתן** לו יציאותיו. ואח"כ יצא מפנה ויבנה עליה: **אמר ר' יהודה אף זה דר בתוך של חבירו**. אם כן הוא אף בעל העליה לא כשהוא חוזר מעותיו לזה שהוא דר בתוך שלו ואי נמי זה לא חסר דהא בלאו הכי לא הוי בני לה איהו צריך להעלות לו שכר דר. **חלל** מיהא נהנה שאילוני בית זה אין לו מקום לדור שם וקסבר זה נהנה וזה לא חסר חייב וצריך להעלות לו שכר ואי לא מיתו ברבית: **אלא בונה וגומר את חלל** ומקרה את העליה למעלה וכל הצריך לה: **ויושב בבית**. התחתון דהוה ליה זה לא נהנה וזה לא חסר הוא לא נהנה שהרי עליה מוכנת לו לדור בה וזה לא חסר דבלאו הכי לא חזקא ליה דהא לא הוה בני לה:

לבדו הוא דר. ובעל הבית יוצא מביתו בעל כרחו: **דרך** גגין. לעלות מבחוץ דרך סולם הקבוע לבניסת פתח העליה ויכנס לעליה הנפחת ומשם ירד לבית בסולם: **עליה קבילת עליא**. לעלות דרך סולם וליכנס לפתח ולדור למעלה אבל טורח של עליה וירידה לא קבילת עלי: **שתי עליות** זו על גב זו מזה. והגמרא מפרש לבענין ואולי: **אפחית**

עליה עליה. והוא שבר העליה פשוט לי דרך בתחתונה דכ"ש דהא עדיפא ליה: **אלא אפחית** תחתונה. והוא שבר את התחתונה מהו דנדיחיה משכיר אצל העליה או נכוף את המשכיר ודורר עמו בבית: **הא עליה**. מעלה: **קנים** וסנאים. מעשה תמרה כעין מחצלות שקורין קלדייש: **אמר ריש לקיש**. שם חכם תלמידו של ריש לקיש: **לווחין**. פלגש"ב בלע"ז. מנסרים של ארז: **אפחית מעזיבה**. והתמרה קיימת אלא שהמים שותתין ויורדין דרך הפתחים הוו ולא שוכר ומשכיר הוו אלא בית של זה והעליה של זה: **ויוסף הדר**. תרגומו איתתא רבי חייא בר יוסי אמר תחתון וכו': **בפלוגתא דר' יוסי ורבנן**. דמתניתין דס"ד דהא דקאמר ר' יוסי העליון נותן את המעזיבה כדי שלא יזיק מימיו את התחתון הוא דקסבר על המזיק להרחיק את עצמו והתחתון נותן תמרה שהרי השכיר לו מקום לגור וחק סבר על הניצוק להרחיק את עצמו להקך מעזיבה נמי על התחתון לעכב המים שלא ירדו עלי: **ותיסבא דרבי יוסי ורבנן**. דהא כהניקא דתחתון פליגי ומעזיבה זו לעכב המים ובשביל נזק התחתון: **איפכא שמעינן** להו. דר' יוסי סבר על הניצוק להרחיק את עצמו: **מן הבור**. שהשרשן מתפשטין ונוקבין בכותלי הבור ומחלידין את הקרקע והבתלים נופלים: **חורב** ונקמה. יש לזה שרשין יתיירן וארובין משאר אילנות: **בין מלמעלה**. בין שהאילן נמוך מן הבור שהקצית הבור למעלה משרשי האילן שהאילן נטוע בבקעה ותבור בדר וזהם מפרש מפני שמחלידין את הקרקע ומעלין עפר ומקללן קרקעיתו של בור: **מן הצד**. ששניהם בקרקע השנה ונותן דמים. בעל הבור לבעל האילן: **אלא אי איכא למימר דפליגי**. אם יש לתלות פלוגתא דהך אמוראי דלעיל בפלוגתא דתנאי: **בפלוגתא דרבי יוסי ורבנן דהתם הוא דפליגי**. מיד על העליון לתקן כרבנן ומיד על התחתון כרבי יוסי: **בחוזקי תמרה**.

ובשאיין התחתון צועק שאינו חש למימיו אלא העליון צועק ואומר בשאני דורך על הנקרים הם מנענעים ואני דואג שמא תהפך אחד מהן תחתיו או תשמש מן הקורה ואפול: **חוזק** תמרה הוא. מאחר שהוא טח בטיט אין הנקרים נדון ממקומן. **אשויי** גומות הוא. דחוזקי תמרה סגי ליה ביהדות שקורין קבלייש' בלע"ז: **איני** והאמר **רב אשי** וכו'. אדרבי חייא בר יוסי פריך דאמר על התחתון לתקן ואוקמנא כרבי יוסי והא מודה רבי יוסי בגירי דיליה אט"ג דאמר על הניצוק להרחיק את עצמו מן המזיק דלא אדם צועק וטעמו אינו מוזיק אלא מוזיק ממש הוא ואדם מוגד לעולם עד וישן שוגג ומזיד: **דפסקי** והדר **נפלי**. לא היתה מקום רחיצת דים של עליון על מקום נזקי תחתון אלא במקום אחר ממש הן נמשכין עד שנופלים במקום שמוזיק: **מתני'** של שנים. בית של זה והעליה של זה שחלקו כך בנחלת אביהם: **אמר בעל העליה לבעל הבית לבנות**. החומה והתמרה התחתונה המושלך עליו לבנות והוא יבנה החומה מן התמרה ולמעלה ותמרה העליונה של גג בונה בית. לבדו עד תמרה התחתונה: **עד שיתן** לו יציאותיו. ואח"כ יצא מפנה ויבנה עליה: **אמר ר' יהודה אף זה דר בתוך של חבירו**. אם כן הוא אף בעל העליה לא כשהוא חוזר מעותיו לזה שהוא דר בתוך שלו ואי נמי זה לא חסר דהא בלאו הכי לא הוי בני לה איהו צריך להעלות לו שכר דר. **חלל** מיהא נהנה שאילוני בית זה אין לו מקום לדור שם וקסבר זה נהנה וזה לא חסר חייב וצריך להעלות לו שכר ואי לא מיתו ברבית: **אלא בונה וגומר את חלל** ומקרה את העליה למעלה וכל הצריך לה: **ויושב בבית**. התחתון דהוה ליה זה לא נהנה וזה לא חסר הוא לא נהנה שהרי עליה מוכנת לו לדור בה וזה לא חסר דבלאו הכי לא חזקא ליה דהא לא הוה בני לה:

בשלישה מקומות שנה לנו ר' יהודה אסור לאדם שיהנה ממזון חבירו שלא מדעתו. אע"פ שמן הדין היה נראה לומר שיהנה חזא דאע"ג דזה נהנה וזה לא חסר אפי' הכי תיקנו חכמים שיהא חייב דאין לו ליהנות ממזון חבירו שלא מדעתו ואידך דאמר רבי יהודה אם השבח בו דאע"ג דגזלן קונה בשינוי הקא תקינו דלא ליקני ביון שאין

מתכין לגזול ולקנות משום דאין לו ליהנות ממזון חבירו שחבירו הביאו מן השוק וטרח בו כדפירש בקונט' וא"ת לפי מאי דסי' השתא דטעמא משום דאסור שיהנה ממזון חבירו ולא משום דכל המשנה ידו על התחתונה נהי דלא קני בשינוי משום שהבגלים טרחו להביאו מן השוק מ"מ לא הוה ליה למימר דידו על התחתונה ואור"י דהמ"ל וליטעמך א"נ מן הדין לא קנאו בשינוי ביון שאינו מתכוין לקנות ומיהו מ"מ היה לו ליתן שכר כפי מה שהשיבו בצביעת שחור ורובן תקנו שלא ינהה ממזון חבירו שלא מדעתו דהיינו בצביעת השחור שעשה שלא מדעתו הולקך דידו על התחתונה וגם משליש שטרו נמי אע"ג דאסמכתא קנאי הקא ביון שאין זו מתנה גמורה שאין נותנה בלב שלם תקנו חכמים שלא ינהה מלזה הימנה:

אם השבח יותר על היציאה. פי' בירושלמי בפרק הגזול קמא וכו' דף קיז ד"ה אסור

לא לזה ולא לזה מאי. אין נראה לר"י פירוש הקונט' שפי' שבעה"ב רוצה למכור את הקרקע דבהא לא קמבעיא ליה דפשיטא דאין יכול למכור שדהי משועבד לזה לבנות עליה שם בש"ע ואי רוצה למכור הקרקע לעשות הבית ואין מוכר אלא כח שיש לו בתוכה הא נמי פשיטא שבענן זה יכול למכרה דלמה לא ימכור כח שיש לו בה אלא נראה לר"י דמיייר שרצה בעה"ב לזרעה ובעל עליה אמר גם אני אורע שגם לי הקרקע משועבד לעליה או דלמא מצי א"ל היאך אין לך כלום בקרקע אלא לענן העליה בלבד:

וכן בית הבד כו'. פי' בקונטרס דאיייר באחין שחלקו כמו פלוגתא דר' יהודה ורבנן ולא בשוכר ומשכיר וקצת קשה דמשמע דמדפליגי הקא רב ושמאל בנמרא דמיייר בשוכר ומשכיר דמאי דההיא דפליגי לעיל ועוד אי באחין שחלקו מוטל על התחתון לבנות התקרה אמאי אצטרף לאוקמי ההיא דלעיל בנפחת העליה בשוכר ומשכיר לוקמה באחין שחלקו ואי האי וכן אנפחת העליה דלעיל קאי אמאי הפסיק ביניהם ולא הסמיכם:

ומן

טעמא דכולהו שומעין לו מפני שממעט כובד המשא והכיא דמוסיף על כובדו תחתון מעטב עליו שהתחתון אינו חושש אם תפול החומה שמן התקרה ולמעלה: **אין** לו **לא** לזה **ולא** לזה. לבנות שעניים הם ובעל הקרקע רוצה למכור הקרקע: **מאי**. אית ליה לבעל העליה בקרקע או לא: **דרינא הוא**. אב"ד היה כדאמרין בהוריות בפ' בתרא (דף ק"ג) **במה** **מפסיד** **שליש**. ימי קיומה היא ממחרת ליפול מחמת משא העליה: **מתני'** **בית** **הבד**. בית לעצור ויתים וגינה אחת על גבי שוקק אדם בסלע תחתיה כגון בפה ויהי גינתו למעלה ובית בדו מלמטה ובשמן נטלו בניו זה בית הבד וזה גינה ונפחת גגו של בית הבד שהוא מקום וריעתו של העליון: **ביפין**. אריקולט'י העליון ויתן עליו עפר ויורע: **פטור**. מלשם דמאי הוה ליה למיעבד אגוס הוא: **נתנו** לו **זמן**. שראוהו ביד שהיה נוטה ואמר לו סתור: **ונפל**. לתוך גינתו של חבירו:

גמ' **אמר** **ר'** **יוחנן** **בשלישה** מקומות שנה לנו רבי יהודה **אסור** **לאדם** שיהנה ממזון חבירו חזא הא דתנן אידך מה היא דתנן הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום ר' מאיר אומר נותן לו דמי צמרו רבי יהודה אומר אם השבח יותר על ההוצאה נותן לו היציאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח ואידך מאי היא דתנן מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר לו אם אין אני נותן לך מבאן ועד זמן פלוני תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן רבי יוסי אומר ויתן רבי יהודה אומר לא יתן אמאי דלמא עד כאן לא קאמר רבי יהודה הכא אלא משום דאיכא שחרוריתא אי נמי לצבוע לו אדום וצבעו שחור משום דקא משנה והתנן כל המשנה ידו על התחתונה ומי שפרע מקצת חובו נמי הוי אסמכתא ושמעין ליה לר' יהודה דאמר לא קני אמר רב אחא בר אדא משמיה דעולא תחתון הבא לשנות בגייל שומעין לו בגיות אין שומעין לו בכפיסין שומעין לו בלבנים אין שומעין לו לספד באזרים שומעין לו בשקמים אין שומעין לו בחלונות שומעין לו להרבות בחלונות אין שומעין לו להגביה אין שומעין לו למעט שומעין לו בש"ע אין שומעין לו בגייל אין שומעין לו בכפיסין אין שומעין לו בלבנים שומעין לו באזרים אין שומעין לו בשקמה שומעין לו לרבות בחלונות שומעין לו למעט בחלונות אין שומעין לו להגביה אין שומעין לו למעט שומעין לו אין לו לזה ולא לזה מאי (תניא אין לו לא לזה ולא לזה אין לו לבעל עליה בקרקע כלום) תניא רבי נתן אומר תחתון נוטל שני חלקים והעליון שלישי ואחרים אומרים תחתון נוטל שלשה חלקים והעליון נוטל רביע אמר רבה נקוט דרבי נתן בירד דרינא הוא ונחית לעומקא דרינא קא סבר כמה מפסיד עליה בבית תילתא הלכך אית ליה תילתא: **מתני'** **וכן** **בית** **הבד** **שהוא** **בנוי** **בסלע** **וגינה** **אחת** **על** **גביו** **ונפחת** **הרי** **בעל** **הגינה** **יורד** **וזורע** **למטה** **עד** **שעשה** **לבית** **בדו** **כיפין** **הכותל** **והאילן** **שנפלו** **לרשות** **הרבים** **והזיקו** **פטור** **מלשם** **נתנו** **לו** **זמן** **לקיץ** **את** **האילן** **ולסתור** **את** **הכותל** **ונפלו** **בתוך** **הזמן** **פטור** **לאחר** **הזמן** **חייב** **מי** **שהיה** **כותל** **סמוך** **לגינת** **חבירו** **ונפל** **ואמר** **לו** **פנה** **אבניך** **ואמר** **לו**

הגיעך

גמ' **שיהנה** **ממזון** **חבירו**. שלא במתנה עד שתהא מדעתו ונזקה לו: **נותן** לו **דמי** **צמרו**. צמר לכן כמו שמסר לו דקניה בשינוי ונתחייב מעות: **ר'** **יהודה** **אומר**. אם כן תחייבו נמצא זה נהנה שנה הביאו לו מן השוק אלא מחזיר לו את הצמר כמות שהוא צבוע וידו על התחתונה: **אם** **השבח**. שהשיבא הצמר יותר על היציאה שהוציא צבע זה בסממנין ועצמן ויטכר טרחו בשאר שכיר יום: **נותן** לו **את** **היציאה**. ולא מה שראוי בקבלנות דהיי טפי ואם ההוצאה וכו': **והשליש** **את** **שטרו**. הפקידו ביד גאמן לפי שדאג הלזה שחזור ויתבענו כל החוב: **ואמר** **לו**. לזה לשליש: **אם** **אין** **אני** **נותן** **לו**. את המותר מבאן עד יום פלוני: **תן** **לו** **שטרו**. ויחזור ויתבע הכל: **ולמא**. זהו הדין זה נהנה וזה לא חסר לא קאמר רבי יהודה אלא זה נהנה וזה חסר הוא דאסר ומתניתין זה נהנה וזה חסר הוא דאמר ליה בעל הבית קא משחרת לכותלאי שאתה בונה חדשים ופסים וכל החדשים עלי ואתה משחרין בעשן לפני יציאתך: **דיתון** **לית** **משנה**. וקנסא קניס ליה אכל זה נהנה וזה לא חסר כגון לעיל (דף ק"ג) הדר בחצר חבירו בחצר דלא קיימא לאגרא והדר זה אפילו עבדי למיגר דה"ל נהנה וזה אינו חסר אינו צריך להעלות לו שכר: **ושמעין** **לית** **וכו'**. הקא אשמעין הכי: **תחתון** **שכא** **לשנות**. בבנין חזקה שעליו מן היסוד עד התקרה: **בגייל** **שומעין** **לו**. אם היה מתחילה מאבני גזית ובא לשנות בשנפלה ולבנות באבני גייל שומעין לו מפני שהוא מחזיק את הבנין שזומת גייל רחבה משל גזית טפח כדאמר בפ"ק דבבא בתרא (דף ק"ג) בגייל זה נותן ג' טפחים וזה נותן ג' טפחים ובגזית זה נותן טפחים ומתקצה וזה נותן טפחים ומתקצה וזהם מפרש גייל אבנים דלא משפין דמורשי דידהו מטפי בה טפה: **כפיסין**. ארתי חצאי לבינים ורחבן טפח ומתקצה ונותן ארתי מבאן וארתי מבאן וטפח אבנים דקות וסיד ביניהם הוי עובי החומה ד' טפחים: **בבנינים**. שלמות ואין עובי של כותל אלא כמדת ורחבן וכן ג' טפחים כלל הדבר התחתון שמרחיב עובי הבנין ומחזיקו שומעין לו אם ממעט חיזוקו אין שומעין לו שהעליון טוענו למחר יפול והעליון שכא להכביד את המשא תחתון מעטב עליו וכל זמן שממעט כובדו שומעין לו: **אזריים**. בקורות של תקרה תחתונה קמיייר ואזריים מתקיימין מן השקמין ומשאן כבד: **כא** **לשנות** **תחתון**. משקמים לאזריים שומעין לו שמהנהה לעליון שומקמים וזקק מקום מדרג רגליו מאזריים לשקמים אין שומעין לו מפני שהן נוחין להשכר: **למרחות** **בחלונות**. מעטט חזק הבנין והעליון מעטב עליה: **להגביה**. חלל הבית אין שומעין לו שמטריח את העליון לעלות ועוד שהנמוך זקק מן הגבוה: **עליון** **שכא** **לשנות** **וכו'**. הניעוך

טעמא דכולהו שומעין לו מפני שממעט כובד המשא והכיא דמוסיף על כובדו תחתון מעטב עליו שהתחתון אינו חושש אם תפול החומה שמן התקרה ולמעלה: **אין** לו **לא** לזה **ולא** לזה. לבנות שעניים הם ובעל הקרקע רוצה למכור הקרקע: **מאי**. אית ליה לבעל העליה בקרקע או לא: **דרינא הוא**. אב"ד היה כדאמרין בהוריות בפ' בתרא (דף ק"ג) **במה** **מפסיד** **שליש**. ימי קיומה היא ממחרת ליפול מחמת משא העליה: **מתני'** **בית** **הבד**. בית לעצור ויתים וגינה אחת על גבי שוקק אדם בסלע תחתיה כגון בפה ויהי גינתו למעלה ובית בדו מלמטה ובשמן נטלו בניו זה בית הבד וזה גינה ונפחת גגו של בית הבד שהוא מקום וריעתו של העליון: **ביפין**. אריקולט'י העליון ויתן עליו עפר ויורע: **פטור**. מלשם דמאי הוה ליה למיעבד אגוס הוא: **נתנו** לו **זמן**. שראוהו ביד שהיה נוטה ואמר לו סתור: **ונפל**. לתוך גינתו של חבירו:

הניעוך

גמרא

הגמרא דנה בטעמו של רבי יהודה: **אמר רבי יוחנן, בשלשה מקומות**
במשנה שנה לנו – לימד אותנו **רבי יהודה, שאסור לאדם שיהנה ממנו**
חבירו בלא דעתו ורצונו של בעל הממון. **הרא** – המקום הראשון, הוא **הא**
דתן – משנתנו. כלומר, טעמו של רבי יהודה במשנתנו הוא, שאסור
 לאדם ליהנות ממנו חבירו. **אידך** – המקום השני **מה היא, דתנן** (ביק ק).
 בעל הבית הנותן **צמר לצבע**, וביקשו לצבעו **לזאת אדום**, אך הצבע
 שינה ו**צבעו שחור**, או שביקשו לצבעו שחור, ו**צבעו אדום**, **רבי מאיר**
אומר, הצמר נקנה לצבע בשינוי זה, ולכן **נותן** לו הצבע לבעל הבית **דמי**
צמרו – כמה שהיה שוה הצמר לפני הצביעה. **רבי יהודה אומר**, אם ישלם
 לו הצבע את דמי הצמר, נמצא שנהנה ממנו חבירו, שנהנה מזה שטרך
 בעל הבית להביא צמר זה מהשוק. אלא הדין הוא, שיחזיר את הצמר
 הצבוע לבעל הבית, ולגבי התשלום, דיו של הצבע על התחתונה. כלומר,
אם השכח שהשיב הצמר בצביעה שוה יותר **על ההוצאה** – ממה
 שהוציא הצבע בצביעה, ומחיר הסממנים והעצים ושכר הצבע, **נותן** לו
 בעל הבית את ה**הוצאה** – הוצאותיו אלו, **ואם ההוצאה היא יותר על**
השכח, **נותן** לו **את השכח**.
ואידך – המקום השלישי **מאי היא, דתנן** (ב"ב קסח). **מי שפרע מקצת**
חובו, ולא החזיר לו המלוה את השטר שכן לא פרע הכל, ולא רצה הלוה
 להשאיר את השטר ביד המלוה, שמא יתבע ממנו שוב את כל החוב, ולכן
 המלוה השליש – מסר לאדם שלישי **את שטר, ואמר** לו הלוה לשליש,
אם אני אני נותן לך את שאר החוב ככאן ועד זמן פלוני, **תן** לו למלוה
שטר, ויכול לגבות ממני את כל החוב, ואכן **הגיע זמן זה ולא נתן** הלוה
 את שאר החוב, **רבי יוסי אומר**, **יתן** השליש למלוה את השטר. **רבי יהודה**
אומר, **לא יתן**, שאם יתן, יגבה המלוה שנית מה שכבר גבה, ונמצא שנהנה
 ממנו חבירו שלא כדין.
 הגמרא מקשה על דברי רבי יוחנן: **אמאי** – מדוע מוכח מכאן שסובר רבי
 יהודה שאסור ליהנות ממנו חבירו, **דלמא עד כאן לא קאמר רבי יהודה**
הכא – אולי לא אסר רבי יהודה לבעל העליה לדור בבית, **אלא משום**
דאיכא שחרורייתא – במגוריו בבית, קירות הבית מושחרים, ונמצא שנפסד
 בעל הבית שמשלם לבעל העליה את הוצאותיו (שבנה בית חדש) אך מקבל
 בית שקירותיו מושחרים, ואם כן זה נהנה זה חסר, ואין הטעם משום שזה
 נהנה זה לא חסר חייב. **אי נמי** – וכן באופן שנתן צמר לצבוע **לזאת אדום**
וצבעו שחור, אולי טעמו של רבי יהודה הוא **משום דקא מצבע לזאת אדום**
 שינה ממה שהתנו, שצבע בצבע שונה, ו**התנן** – ושנינו בענין זה (לעיל עו).
כל המשנה ידו על התחתונה, ולכן קונסו רבי יהודה, ולא משום שזה נהנה
 זה לא חסר חייב. וכן באופן של **מי שפרע מקצת חובו**, **נמי יש לדחות**,
 אולי טעמו של רבי יהודה הוא משום ששטר זה **הוי אסמכתא** – הלוה לא
 התכוון שיחזיר השטר למלוה, אלא היה בטוח שיפרע את כל הסכום
 במועד, ואם כן, המתנה שנתן למלוה (ושיכול לגבות שנית את הכל) אינה
 בלב שלם, ואם היה יודע שלא יפרע בזמן, לא היה מתרצה לזה, **ושמעינן**
ליה לרבי יהודה דאמר – משמיע לנו כאן רבי יהודה, שמתנת אסמכתא
 שאינה בלב שלם **קני** – אינה נקנית במקבל, ולכן אין להחזיר את
 השטר. אלא, כן אין ראיה שסובר רבי יהודה, שזה נהנה זה לא חסר חייב,
 ובאופן כגון שדר בחצר חבירו שאינה עומדת להשכרה, יתכן שאכן אין רבי
 יהודה מחייבו לשלם.
 הגמרא מבררת, האם מותר לבעל הבית או בעל העליה, לבנות את הבית
 והעליה באופן שונה ממה שהיו בנויים לפני שנפלו: **אמר רב אחא בר**
אדא משמיה דעקיבא, תחתון – בעל הבית **הכא** **לשנות** – לבנות את
 הבית באופן שונה ממה שהיה בנוי, אזי אם היה הבית (לפני שנפלו) בנוי
 בכתלי גזית, שרוחבם ה' טפחים, ורצה בעל הבית לבנותו בכתלי גזיל, שרוחבם ו' טפחים (שם), **שומעין** לו, שכן כותל גזיל הוא חזק מכותל
 גזית, אך אם היה בנוי בגזיל, ורצה לבנותו בגזית, כלומר חלש ממה
 שהיה, **אין שומעין** לו, שיכול בעל העליה לטעון שכותל חלש יותר עלול
 ליפול מהרה. וכן כותל שהיה בנוי בלבנים, ורוחבו ג' טפחים ורצה בעל
 הבית לעשותו בכפיסין – כותל כפיסים, שרוחבו ד' טפחים, **שומעין** לו,

אך אם היה כותל כפיסים, ורצה לעשותו בלבנים, **אין שומעין** לו. וכן
 אם היתה התקרה עשויה מקורות שקמים, ורצה בעל הבית **לסבך אותה**
באזנים, **שומעין** לו, שכן ארזים הם חזקים משקמים, ויכולים לשאת
 משא כבד יותר, אך אם היתה תקרת ארזים, ורצה לסבך **בשקמים**, **אין**
שומעין לו. וכן אם רצה **למעט בתלונות ממה שהיה**, **שומעין** לו, שכן
 כותל עם פחות תלונות הוא חזק ויציב יותר, אך אם רצה **להרבות**
בתלונות, **אין שומעין** לו. וכן אם בא **להנבית** הכתלים ממה שהיו, **אין**
שומעין לו, שיכול בעל העליה לומר שאינו חפץ לעלות יותר ממה שהיה
 רגיל, וכן כותל נמוך הוא חזק מכותל גבוה, אך אם בא בעל הבית **למעט**
 בגובה, **שומעין** לו.
 וכן בעל העליה אינו יכול לשנות בבנין העליה, אם הדבר מזיק לבעל הבית.
עליון – בעל העליה **שכא לשנות** את כותל העליה, אזי אם היה הכותל
 בנוי בגזיל, ורצה לעשותו בגזית, שהיה פחות עבה ופחות מכביד על
 כותלי הבית, **שומעין** לו, אך אם היה בגזית ורצה לעשותו בגזיל, **אין**
שומעין לו, אם היה כותל לבנים ובא לעשותו בכפיסין, שהוא עבה יותר.
אין שומעין לו, אך אם היה בכפיסים ורצה לעשותו בלבנים, **שומעין** לו.
 אם היה הגג מסוכך בשקמים, ורצה לעשותו באזנים, שכבדים יותר, **אין**
שומעין לו, אך אם היה ארזים ורצה לסבך **בשקמים**, **שומעין** לו. אם רצה
להרבות בתלונות יותר ממה שהיו, **שומעין** לו, שכן כותל עם תלונות מכביד
 פחות על הכותל שתחתיו, אך אם רצה **למעט בתלונות**, **אין שומעין** לו.
 אם רצה **להנבית** את העליה ממה שהיתה, **אין שומעין** לו, כי כותל גבוה
 מכביד יותר על כותל הבית, אך אם רצה **למעט בגובה**, **שומעין** לו.
 הגמרא מבררת למי שייכת הקרקע שעליה היה הבית, באופן שאין בונים
 אותו מחדש: באופן שאין לו **לזה ולא לזה** – אין לבעל הבית כסף לבנות
 מחדש את ביתו, וכן אין לבעל העליה כסף לבנות את הבית, ורצה בעל
 הבית למכור את הקרקע, **מאי הדין**, האם יש לבעל העליה חלק בקרקע או
 לא. משיבה הגמרא: (תנא **אין לו לא לזה ולא לזה**, **אין לו לבעל עליה**
בקרקע כלום) **תנא, רבי נתן אומר**, **תחתון** – בעל הבית נוטל **שני**
תלקים – שני שלישים משווי הקרקע, ו**העליון** – בעל העליה נוטל **שליש**.
ואחרים – רבי מאיר **אמרי**, **תחתון נוטל שלשה תלקים** – שלשה
 רבעים, ו**העליון נוטל רביע**. פוסקת הגמרא: **אמר רבה**, נקוט את שיטתו
דרבי נתן **בדרך להלכה**, משום **דרבינא** הוא ונחית **לעומקא דרינא** – רבי
 נתן הוא דין, ויורד לעומק הדין, ולכן הלכה כמותו. ובעומק סברתו **קא**
סבר שבמה מפקיד עליה בבית, תילתא – הבית ממחר ליפול מחמת
 העליה ומפסיד שלישי מימי קיומו, ולכן שווי רק שני שלישי משווי בית שאין
 עליו עליה, והשליש הנותר הוא של בעל העליה, **הלכך אית ליה לבעל**
 העליה **תילתא** – שלישי בקרקע:

משנה

המשנה ממשיכה בדיני בנין השותפים שנפל, וכן מבארת דיני דברים שנפלו
 לרשות אחרת, והם מוזיקים שם, ואגב זה מלמדת האם יכול אדם לפרוע
 לשכירו באופן שונה ממה שהתנו.
וכן בית חבד, שבו עושים שמן מזיתים, **שהוא פנוי בפלע** – שאינו בנין על
 הקרקע, אלא אדם חפר בצלע ההר ועשה שם בית חבד, ו**נינה אחת על**
גפיו – על גבי הסלע שהוא גגו של בית חבד, והגינה שייכת לאדם אחר,
 ונפקת גג זה, **הרי בעל הגינה יורד וזורע למטה בקרקע בית חבד, עד**
שעשה בעל בית חבד לבית ברו כפיסין – גג עגול כמין קשת, ויתן עליו בעל
 הגינה עפר, ויזרע שם.
הביתל והאילן שנפלו מרשות הבעלים לרשות הרבים, והזיקו בנפילתם,
פסוד הבעלים מלשלם, שכן הוא אנוס, שלא היה יודע שיפלו, אך אם ראו
 בית דין שהוא עומד ליפול, ונתנו לו זמן, שבתוך זמן זה הוא חייב לקזן
את האילן ולסותור את הביתל, ונפלו בתוך הזמן – לפני שעבר זמן זה,
פסוד הבעלים שכן היה אנוס. אך אם לא קצץ את האילן וסתר את הכותל
 בזמן שנתנו לו, והם נפלו **לאחר הזמן, חייב**, שכן פשע.
מי שהיה בותלו סמוך לגינת חבירו, ונפל לשם הכותל, ואמר לו חבירו
 לבעל הכותל, **פנה אבניך מגינתי, ואמר לו בעל הכותל,**

הגיעו – איני חפץ לפנותו, והרי הן לך במתנה, ופנה אותו אם תרצה. אם
אין חבירו חפץ, אין שומעין לו לבעל הכותל, וחייב לפנותו. אך אם משקבל
עליו חבירו, והתחיל לפנותו לעצמו, נמלך בעל הכותל ואמר לו לחבירו,
הילך את יציאותיך – אשלם לך מה שהוצאת לפנותו, ואני אפול את
האבנים שהיו שלי, אין שומעין לו, והן שייכות לחבירו.
השוכר את הפועל לעשות עמו מלאכה, ללקט בתבן ובקש, וכססים,
אמר לו הפועל תן לי שכר, ואמר לו השוכר מול מה שעשית – התבן
והקש שליטת בשכרך – במקום שבר, אין שומעין לו, וחייב לשלם לו
כסף. אך אם משקבל עליו הפועל, ולקח את התבן, נמלך השוכר ואמר לו
לפועל, הילך כסף שכרך, ואני אפול את התבן שהיה שלי, אין שומעין
לו.

גמרא

נחלקו אמוראים בדין המשנה: שנינו שגינה שנפחתה יכול בעליה לזרוע
למטה, רב אמר, זהו דווקא כשנפחתה ברובה. ושמאל אמר, אף בארבע
טפחים. מבארת הגמרא: רב אמר, דווקא ברובה, אבל כשנפחתה רק
בארבע, רשאי לזרוע למטה רק ד' טפחים, שכן אדם זורע גם כשחציו
למטה וחציו למעלה – מקצת גינתו למטה ומקצתה למעלה, ואם כן הגינה
ראויה לזריעה. ושמאל אמר, אף כשנפחתה בארבע, יכול לזרוע הכל
למטה, שכן אין דרך אדם להיות זורע חציו למטה וחציו למעלה.
לעיל (קטז) אמר שמאל, שעליה שנפחתה בארבעה טפחים, יכול בעליה
לדרת לדור למטה, ולדעת רב, רק כשנפחתה ברובה: מבארת הגמרא:
וצריכא לבאר את מחלוקתם בשני האופנים, דאי אשמועינן – אם היו
משמיעים דעתם רק לגבי דירה, היה משמע שרק בהא – בדירה קאמר
שמואל כשנפחתה בארבעה יכול לדרת, משום דלא עבדי אינשי דדירי
פורתא בהא ופורתא בהא – אין דרך אנשים לדרת כשמקצת חפציהם כאן
ומקצתם שם, אבל לענין זריעה, עבדי אינשי דזריעי בהא פורתא ובהא
פורתא – אנשים עשויים לזרוע כך, והגינה ראויה לזריעה, ואיכא – היינו
טועים שמוזהר ליה שמואל לרב בזה. ואי אתמר מחלוקתם רק בהך –
בגינה, היה משמע שרק בהך קאמר רב שאינו רשאי לזרוע הכל למטה,
שכן היא ראויה לזריעה עד שיפחתה רובה, אבל בהא – בדירה, איכא מודה
ליה רב לשמואל שאם נפחתה בארבעה אינה ראויה לדירה. לכן צריכא
שני האופנים:

שנינו במשנה: נתנו לו בית דין ומן לקוץ וכו': מבררת הגמרא: וכן הוא
הזמן שפית דין נותנים באופנים כאלו. ומבארת: אמר רבי יוחנן, שלשים
יום:

שנינו במשנה: מי שהיה פותלו בו, אמר לו הילך יציאותיך וכו' אין
שומעין לו: מדייקת הגמרא: הא מדקתני בסיפא הילך יציאותיך, מכלל
דבפניניהו עסקינן – משמע שמדובר שפינה בעל הגינה את האבנים, שאם
לא כן אין לו הוצאות. ואם כן, מעבא שוכה ביהן הוא משום דפניניהו זה
מעשה קנין, ומשמע שהאם לא פניניהו, לא קנה. שואלת הגמרא: אמאי
לא קנה, ותקנה ליה שדהו בקנין חצר, דאמר רבי יוסי ברבי חנינא, חצירו
של אדם קונה לו אף שלא מדעתו – כשאינו יודע שהחפץ בחצר. ומשיבה:
הני מילי שחצר קונה, זהו תיקא דקא מיבין לאקנויי ליה – כשמתכוין
המקנה להקנות, אבל תיקא, אישתמושי הוא דקא מישתמיט ליה – רק
רצה להשתמש מחבירו שביקשו לפנותו, ואין כוונתו להקנות:

שנינו במשנה: השוכר לעשות עמו בתבן בו, אין שומעין לו: מבארת
הגמרא: וצריכא המשנה לבאר דין זה גם בכותל וגם בפועל, משום דאי
אשמועינן רק להך קמיינתא – את הדין הראשון, שהוא דבי קאמר ליה
בעל הכותל לחבירו 'הגיע עמך' אין שומעין לו, היה משמע שאינו קונה בעל
כרחו משום דלית ליה אנרא גביה – אין בעל הכותל חייב לו ממון, אבל
הא – בשוכר פועל, דאית ליה אנרא גביה – שחייב לפועל שכר, איכא
שומעין לו ורשאי לפרוע תבן, דאמר אינשי – רגילים אנשים לומר,
'ממרי רשותיך, פארי אפרע' – מבעל חובך שאין לו כסף, הפרע אף סובין,
כלומר שהחייב ממון לחבירו, יכול לפרוע בכל אופן שירצה. לכן אמר
המשנה, שלפועל חייב לפרוע דווקא כסף. ואי אשמועינן רק בהא – בפועל,
היה משמע שרק בהא הדין הוא שמשקבל עליו הפועל, אין שומעין לו
לשוכר אם חזר בו, משום דאית ליה אנרא גביה, ולכן כשהתרצה לפרוע
תבן, קנאו הפועל בשכרו, אבל בהא בבעל גינה, דלית ליה אנרא גביה,

איכא שומעין לו, ובעל הכותל יכול לחזור בו. לכן צריכא המשנה לומר
שכשפינה אותו בעל הגינה, זכה בהן.
שנינו במשנה: השוכר את הפועל וכו' ואמר טול מה שעשית בשכרך, אין
שומעין לו: מקשה הגמרא: והתניא בברייתא, שומעין לו לשוכר. ומתרצת:
אמר רב נחמן, לא קשיא, כאן – במשנה, מדובר ששכר פועל לעשות
בשלו – בתבן של השוכר, ואילו כאן – בברייתא, מדובר ששכרו לעשות
בתבן של חבירו, ולכן השוכר אינו חייב בשכרו, אלא חבירו.
מקשה הגמרא: אמר ליה רבה לרב נחמן, כששכרו לעשות בשלו, מאי
מעבא חייב לפרוע דווקא כסף, זהו משום דאמר ליה הפועל, אנרא עלך –
שכר יש לי עליך, וחייב הנך לפרוע כסף כמו שנתחייבת. ואם כן, כששכרו
לעשות בשל חבירו, נמי שכרו עליו – על השוכר, דתניא, השוכר את
הפועל לעשות בשלו, שאמר 'אתן לך מלאכה משלי, והראוהו בשהה של
חבירו ואמר לו לעבוד בה, נותן לו השוכר שכרו משלם – שכר מלא, וחזר
השוכר ונמל מבעל הבית ובעל השדה) מה שהתנה אותו – מה שהרוויח
בעל הבית מהעבודה. ואם כן, השוכר חייב בשכרו, וחייב לפרוע דווקא כסף.
מתרצת הגמרא: אלא אמר רב נחמן, לא קשיא, כאן – במשנה שכרו
לעשות בשלו – בשל השוכר, וכאן – בברייתא שכרו לעשות בשל הפקדן
– ללקט תבן מההפקדן, ולכן אין השוכר זוכה בתבן, ואינו מחויב בשכר
הפועל.
איתביה רבא לרב נחמן, הרי השוכר זוכה במציאות שמלקט הפועל, שכן
שנינו בברייתא, מציאת פועל לעצמו, ומבארת הברייתא, אימתי, בזמן
שאמר לו בעל הבית 'עבש עמי היום' או 'עודר עמי היום', ולכן כל
מלאכה אחרת שעושה הפועל, כגון הגבתה מציאה, היא לעצמו. אבל אם
אמר לו בסתם 'עשה עמי מלאכה היום', כל מלאכתו לבעל הבית, ולכן
מציאתו לבעל הבית, שכן גם זו מלאכה, וכל שכן שהשוכר זוכה
במציאותיו כששכרו ללקט מציאות (מההפקדן), ולכן התחייב בשכרו וחייב
לפרוע כסף.
מתרצת הגמרא: אלא אמר רב נחמן, מדובר בשל הפקדן, ולא קשיא, כאן
– במשנה שכרו לעשות בתבן הפקדן בהנפקה, וכשהגביהו הפועל, זכה בו
השוכר, והתחייב בשכרו, ולכן חייב לפרוע כסף, וכאן – בברייתא שכרו
לעשות בהנפקה – בלא הגבהה, כגון לשמור עליו, ולכן לא זכה בו השוכר,
שכן הבטה אינה קונה בהפקדן, ולא התחייב בשכרו, ויכול לומר 'טול'.
הגמרא מבררת האם דין 'הבטה אינה קונה בהפקדן' הוא מוסכם: אמר רבה,
הנפקה בהפקדן האם קונה, תנאי – מחלוקת תנאים היא, דתנן (שקלים פ"ד
מ"א). שומרי – אנשים הממנים על ידי בית דין לשמור על ספיחי שביעית
– חייבים או שעורים שגדלו בשמיטה בלא שזרעו, ושומרים עליהם לצורך
המנחות, נוטלי – מקבלים שכרן מותרות תלשבה, ואין רשאים לעבוד
בחינם, כפי שיבאר. רבי יוסי אומר, הרוצה מתנדב הוא – רשאי לעבוד
בחינם, ושומר חנם הוא. אמרו לו חכמים לרבי יוסי, אם אתה אומר כן,
אזי אין כאן המנחות משל צבור, כפי שיבאר. מבאר רבה: מאי לאו בהא
– האם לא בזה קמיפלגי, דתנא קמא סבר, הנפקה בהפקדן קני – קונה,
והספחים נקנים לשומר, ואי יהיבי ליה אנרא, אין – אם נותנים לו הציבור
שכר, נקנים הם לציבור, ואי לא, לא נקנים להם, ונמצא שלא באים
המנחות משל ציבור. ורבי יוסי סבר, הנפקה בהפקדן לא קני, ולא קנה
השומר, ובי אולי – וכשהולכים הצבור ופניתי – מבאים את הספחים,
השתא הוא דקא ובי ביה – עכשיו זוכים בהם, ונמצא שהמנחות באים
משל ציבור. מברר רבה: ומה כוונת חכמים שאמרו 'אתה אומר אין באין
משל ציבור', הרי לדעת רבי יוסי הן אכן באו משל ציבור. ומבאר: הכי
קאמרי ליה – כך אמרו לו, מדקדקך – באופן שאמרת, שיתנדב, לך רבינו
– לסברתנו, שהבטה בהפקדן קונה, נמצא שאין העומר ושתי הלחם כאן
משל צבור. אם כן נחלקו תנאים האם הבטה קונה בהפקדן.
דוחה הגמרא: אמר רבא, לא נחלקו בכך, אלא דכילי עלמא סוברים
שהנפקה בהפקדן קני, והאבא ברייתא, בסברת חיישינן שמא לא ימכרו
יפה יפה' קמיפלגי. דרבנן סברי, יהיבין ליה לשומר אנרא – שכר, ואי
לא, נקנו לו הספחים בחבטה, ואף אם יקדישם, תיישין – חוששים אנו
למכור לא ימכרו לציבור יפה יפה בלב שלם, אלא ירצה שתקרב המנחה
משלו, ונמצא שלא באו משל ציבור. ורבי יוסי סבר, לא חיישינן שמא לא
ימכרו יפה יפה, וודאי יתן במתנה גמורה. מברר רבא: ומה כוונת חכמים
'אתה אומר' וכו', הרי לדעתו אכן באו משל ציבור. ומבאר: הכי קאמרי

דעס"י

וְעֵינֵינוּ הֵבֵא הֵבֵא שְׂמִשְׁקֵבֶל

וְיִמְדּוּהָ

[illegible]

43 קְמִיפְלָגִי דִּת"ק סִבְר דְּתַקִּינוּ רַבָּנִן לְמִיתַב לֵיהּ אַרְבַּע זָוִי כִּי הִכִּי דְלִישְׁמַעִי בְּעָלֵי זְרוּעוֹת וּלְיַפְרָשׁוּ מִיַּיְהוּ ור' יוֹסִי סִבְר לֹא תַקִּינוּ

ומיד

1 **מְתוּרְתָא** מתני' דלא בר' יהודה. וא"ת ואמאי לא משני מתני' שלא בשעת
2 הוצאת זבילים ודברי הכל בדמשני בהמניח (כ"ק דף ל' וס' אמתני'
3 דהתם וי"ל דהכא פשיטא ליה דאיירי שלא בשעת הוצאת זבילים ולהכי לא
4 הוה קשיא ליה הא דמתני' מצרכה לזבל לאלתר ור' יהודה מתיר להניח ל'
5 יום אלא להכי לא מצי אתא בר' יהודה
6 משום דמתניב לשלם מה שהזיק אפילו
7 הזיק בהדיא שעה קטנה שיש לו רשות
8 להניח ולרבי יהודה אותה שעה כיון שיש
9 לו רשות פטור וע"ל דמתניתין משמע
10 דאיירי בשעת הוצאת זבילים מדקתני
11 התמבל מובל משמע בשעה שרגליה לזבל
12 והא דלא הוה קשה ליה דרבי יהודה שרי
13 שלשים יום ומתני' לאלתר משום דאיכא
14 למימר דמתניתין עצה טובה קמ"ל שזמור
15 שלא יצטרך לשלם מה שהזיק:
תניא

10 מתני' דלא ברבי יהודה דתניא רבי יהודה אומר בשעת הוצאת זבילים אדם מוציא זבלו לרה"ר
11 וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברנלי אדם וברנלי בהמה שעל מנת כן הנחיל והושע
12 לישראל את הארץ אפילו תימא רבי יהודה מודה ר' יהודה שאם הזיק חייב לשלם והתנן
13 מודה רבי יהודה בנר חנוכה שהוא פטור מפני שהוא עושה ברשות מאי לאו רשות דבית
14 דין לא רשות דמצוה והתניא כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברה"ר אם הזיק חייב לשלם
15 ורבי יהודה פוטר אלא מתוורתא מתני' דלא ברבי יהודה אומר אבני רבי יהודה ורבן שמעון
16 בן גמליאל ור' שמעון פולחו סבירא להו כל מקום שנתנו לו חכמים רשות והזיק פטור רבי
17 יהודה הא דאמרן רשב"ג דתנן רשב"ג אומר אף מתקן הוא את מלאכתו לפני שלשים יום
18 רבי שמעון דתנן היה מעמידו בעליה צריך שיהא תחתיו מעזיבה שלשה מפחים ובכירה מפח
19 ואם הזיק משלם מה שהזיק רבי שמעון אומר לא אמרו כל השיעורים הללו אלא שאם הזיק
20 פטור מלשלם ת"ר התצב שמסר לסתת חייב הסתת שמסר לחמור החמור חייב החמור
21 שמסר לכתף הכתף חייב הכתף שמסר לבנאי הבנאי חייב הבנאי שמסר לאדריכל האדריכל
22 חייב ואם הניח אבן על הדימוס והזיקה כולן חייבין לשלם והתניא אחרון חייב וכולן פטורים
23 לא קשיא פאן בשכירות פאן בקבלנות: **מתני'** שתי גנות זו על גב זו והזיק ביניהם ר"מ
24 אומר של עליון ר' יהודה אומר של תחתון אמר ר"מ אם ירצה העליון ליקח את עפרו אין
25 פאן ירק אמר ר' יהודה אם ירצה התחתון למלאות את גנתו אין פאן ירק זה אמר ר"מ מאחר
26 ששניהן יכולין למחות זה על זה רואין מהיכן ירק זה חי אמר ר"ש כל שהעליון יכול לפשוט
27 את ידו וליפול הרי הוא שלון והשאר של תחתון: **גמ'** אמר רבא בעיקרו כולי עלמא לא פליגי
28 דעליון הוי כי פליגי בגופו ר"מ סבר שדי גופו פתר עיקרו ור' יהודה סבר לא אמרינן שדי
29 גופו פתר עיקרו (ואודא למעמייהו) דתניא היוצא מן הגעז ומן השרשין הרי אלו של בעל
30 הפרקע דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר מן הגעז של בעל האילן ומן השרשין של בעל הפרקע
ותנן

1 **ומה אתה אומר**. אינן באין משל צבור הא אמרן דלא קני: **הכי קאמרי** ליה
2 **מדבריה**. דקאמרת לשמך חכם: **לדברינו**. דסבירא לן דתקינו רבנן ארבעה חזי
3 מן התרומה לשומרי ספיחים וזה מוחל עליהן ונמצאו לו בתרומה ארבעה חזים
4 שאין לצבור חלק בהם ואם קונין מנה תמידין ומסופין ושאר קרבות צבור אין
5 תמידין באין משל צבור: **מתני'** **המוציא**
6 **מוציא והמובל מובל**. כלומר אינו רשאי
7 להשהותו שם אלא מוציא מן הרפת
8 לרה"ר והנשארו הוא מוזקן לישאנו לשדה
9 ולגנה לזבל: **אין שורין טיט**. מקומות יש
10 ששורין אותו ימים רבים צבור במקום אחד:
11 **ואין לובנים לבנים**. לפי שמשקה אותן
12 לייבשן ששטחן היטב בקרקע חלקה כעובי
13 הלכנים וחורץ בו חריצות שתי וערב כמדת
14 הלכנים ומניחן שם עד שיבשה: **וגזלין**
15 **טיט**. לתת מיד בבנין: **והבונה בונה**. מקבל
16 מיד המביא ובונה: **מתקן**. מוזקן ברשות
17 הרבים ואינו חייב בנקוץ: **גמ'** **וצוברו כל**
18 **שלשים יום**. משלשים לשלשים חזר
19 וצוברו כדי שיהא נישוף יפה: **מודה רבי**
20 **יהודה וכו'**. ומתני' נמי עצה טובה קאמר
21 שלא יתחייב בנקוץ: **בנר חנוכה פטור**. גבי
22 הניח חנוני ברו מבחור ועבר גמל טען
23 פשתן ודלקה בנר והדליק את הבירה בב"ק
24 דף סכ"ז: **מאי לאו ברשות כ"ו**. אלקא כל
25 מיד דיהבו ליה רבנן רשותא אם הזיק
26 פטור: **כל אלו שאמרו וכו'**. כל אותן נזקין
27 שנתנו חכמים עליהם רשות ואמרו מותרין
28 לקלקל ברה"ר ולהשליכן לשם כגון הוצאת
29 זבילים לר' יהודה ובגזן פותקין ביביותיהם
30 וגורפין מערותיהן בימות הגשמים דברשות
31 קא עבדי בב"ק דף ק"א: **אף מתקן הוא**. וקאי
32 אתנא קמא דאמר לא הזיק שום משלם וקאמר
33 ליה איזוהי אף בשלשים יום קודם לכן מתקן
34 ופטור: היה מעמידו בעליה. משנה היא
35 בב"ב בלא יתפור לא יעמיד אדם תפור
36 בתוך הבית אא"כ יש על גביו חלל גובה ד'
37 אמות מפי התנור לעליה: היה מעמידו
38 בעליה. עד שיהא תחתיו עובי מעזיבה
39 שלשה פחים: **ובכירה**. שאין היסק שבה
40 גדול: **מפח**. מעזיבה היא תחתיה: **ואם**
41 הזיק. שדלק הבית והדליק את סביביה:
42 **הצב**. החוצב אבן מן הקר לעקרה
43 מחיבורה: **סבת**. הוא המורכבה ומחליקה:
44 **חפור**. נושאא מן הקר שסיתתה הסתת שם
45 ומסורה לכתף המושיטה לבנאי העומד על מעמד החומה העשויה להילוך האומנין: **אדריכל**. הוא אבי האומנין שהוא
46 מפקד בהנחת האבן לצדידה על מושבה בשנה
47 לקח לקמן בקבלנות וכולן שותפין במלאכה אין חייב אלא מי שהזיקה מסורה לו דכיון דכחו הוא הנזק מוטל עליו כל היכא דמיתרמי דתנן אדם מועד לעולם שוגג
48 ומזיד אונס ורצון דנפקא לן בב"ק דף ס"ה פצע תחת פצע. לחייב על השוגג כמזיד ואונס כרצון: **כולן**. אלו שהיו שותפין במלאכה אחת ומשהניחו אבן על הדימוס היא
49 שורת הבגן נפלה והזיקה הואיל ולא בחו דאדריכל הוא שלאחר שהניחה נפלה וליכא לחיוביה משום גירי דיליה כולן חייבין יחד שכולן שותפין בדבר וגליתין
50 המלאכה לעשות וקבלו אחריית הנזק יחד: **והתניא האחרון חייב**. אדריכל שהניחה: **בשכירות**. האחרון חייב: כולן חייבין היכא דלא נפלה מיד אחד מנה
51 ועל כולן לשמור שותקא מיושבת יפה: **מתני'** שתי גנות זו על גב זו. סמוכות זו לזו האחת קרקעיתה גבוהה ושאיננה קרקעיתה נמוכה: **והזיק ביניהם**. בקופית הגובה
52 שזו גבוהה מזו יש שומים או בצלים: **של עליון**. שהרי עפרו הוא ומשלו הוא יונק: **של תחתון**. ששל אדירו הוא מונח: **למלאות גנתו עפר**. משנה קרקעו לעליונה:
53 **אמר ר"מ מאחר ששניהן חן יכולין למחות זה על זה**. שלא יהא ירק זה פאן עליון לטול עפרו והתחתון למלאות גנתו: **רואין מהיכן ירק זה חי**. ממקום שהוא
54 יונק וגדל לו יתת: **כל ששלישן יכול לפשוט ידו וליפול הרי אלו שלו**. כדאמר ר"מ הואיל ומעפרו היא חיה: **והשאר של תחתון**. ועליון הוא גופיה אפקורי מפקר
55 להו לגביה שגנאי הוא לו לטול רשות ליכנס לתוך של חבירו ולקטוט: **גמ'** **בעיקרו**. שרשי הקרק: **בגופו**. לפי שנתן תליון באדירו של תחתון פליגי בה:
אילן

בבא מציעא דף קיה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שישי) קיט

מרתצת הגמרא: לא, אין רבי יהודה פוטר משום שעשה ברשות בית דין, אלא משום שהוא עושה ברשות דמאנה, אך אם הוא עושה רק ברשות בית דין בלא שיש בזה מצוה, חייב. ואם כן, יתכן שסובר רבי יהודה שהמוציא זבל לרשות הרבים חייב בנזקו אף שיש לו רשות להוציא, ויתכן שמשנתנו היא כדעת רבי יהודה.

מקשה הגמרא: והתניא, כל אלו שאמרו חכמים שמוותרין הן לנזקל ברשות הרבים, הדין הוא שאם הויק, תייב לשלם, ורבי יהודה פוטר. ואם כן, המשנה שאסרה להשהות זבל ברשות הרבים, ודאי אינה כדעת רבי יהודה, שכן אין לומר שזו עצה טובה, שלא ישהה אדם זבלו ברשות הרבים כדי שלא יתחייב בנזקו, שהרי לדעת רבי יהודה, אף אם נגרם הניזק מחמת הזבל, הבעלים פטורים, שהרי לדעתו חכמים התירו להוציא זבל לרשות הרבים.

מעלה הגמרא למסקנא, אלא אכן מתוורקא – ודאי שמתניתין היא דלא כדעת רבי יהודה.

הגמרא מבארת, שיש עוד תנאים הסוברים, שמי שעושה פעולה שהתירו לו חכמים לעשותה, פטור מלשלם על נזק שנגרם על ידי פעולה זו. אמר רבי יהודה ורבן שמעון בן גמליאל ורבי שמעון, בולקו כבידא להו – שלושתם סוברים, שכל מקום שנתנו לו חכמים לאדם לרשות לעשות פעולה מסוימת, והויק על ידה, פטור מלשלם. ומבארת הגמרא היכן למדנו שתנאים אלו סוברים כך. רבי יהודה, הא דמאמר בברייתא לעיל, שכל אלו שאמרו שמוותרים לקלקל ברשות הרבים, רבי יהודה פוטר אם הויק. פטור מלשלם.

רבן שמעון בן גמליאל, דתנן במשנתנו, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף מתקן הוא הבנאי את מלאכתו לפני שלשים יום – שרשאי להביא לבנים לרשות הרבים ל' יום לפני שרצה להתחיל לבנות, ולהשהותן שם, ואם הויק, פטור מלשלם.

רבי שמעון, דתנן (כ"ב ב), היה מעמידו לתנור בעליה שמעל הבית, צריך שיחא תחתיו – תחת התנור מצויצה בעובי שלשה טפחים לפחות, כדי שלא ידליק התנור את קורות הגג. וצריך – אם היה מעמיד כירה בעליה, די במעויצה בעובי טפה, שכן חום הכירה קטן מחום התנור. ואם הויק, שנשרף הבית ומה שסביבו, משלם מה שהויק אף שהדריק כך. רבי שמעון אומר, לא אמרו חכמים את כל השיעורים הללו, אלא כדי לומר שאם הדריק כך, ובכל זאת הויק, פטור מלשלם, שהרי עשה כמו שאמרו חכמים.

אגב שנזכרו דיני הניזק שעל ידי בניה, מבררת הגמרא מי משלם הניזק זה: תנו רבנן, החצב – חוצב האבנים מן החר, שפסר אבן חצובה לסתת, שנסתת אותה שתהיה מרובעת וחלקה, ונפלה מיד הסתת והויקה, הסתת תייב לשלם על נזק זה, שהרי מוטל היה עליו לשומרה. הסתת שפסר את האבן המסותתת לחצר המוביל אותה למקום הבניה, ונפלה מיד החמר והויקה, החמר תייב. החמר שפסר לפתח המושיט אותה לבנאי העומד על מעמד החומה, ונפלה מיד הכתף והויקה, הפתח תייב. הפתח שפסר לפנאי שמתניח אותה במקומה לחברה בסיד, ונפלה מידו והויקה, הפנאי תייב. הפנאי שהניח אותה בחומה ופסר אותה לאדריכל – המיישר את האבן שתהיה יושבת במקום הראוי לה, שלא תהיה עקומה או בולטת מחוץ לחומת הבנין, ונפלה מיד האדריכל והויקה, האדריכל תייב. ואם הניח האדריכל את האבן על הדימוס – שורת הלבנים בבנין, וסיים את מלאכתו, ומשם נפלה והויקה, בולן תייב לשלם, שכיון שהאבן נפלה לאחר שהניחה, אין זה נחשב מבזה, והיותו ומדובר כאן שכולם עובדים בקבלנות וכמבואר להלן) וכולם שותפים במלאכה זו, מוטלת האחריות על כולם.

מקשה הגמרא: והתניא בברייתא, אחרון תייב וכולן פטורים, ומבואר שרק האדריכל חייב. ומתרת: לא קשיא, בברייתא השניה, שחייבה רק את האדריכל – מדובר בפשיכריות – שעבדו כולם בשכירות, ואינם שותפים בעבודה זו, אלא כל אחד הסתלק ממנה כאשר גמר את מלאכתו, ובפאן – בברייתא הראשונה שמחייבת את כולם, מדובר בקבלנות – שכולם שותפים במלאכה ומוטל עליהם להשלימה, ולכן כולם חייבים. אלא שאם נפלה האבן מיד אחד מהם, הוא לבדו חייב, שכן הנזק נגרם מכחו, ואדם מועד לעולם, אף אם הויק באונס.

ומה שאמרו חכמים לרבי יוסי 'ימה אתה אומר', אין כוונתם שהספחים נקנים לשומרים, שהרי הבטה אינה קונה בהפקר, אלא הכי קאמר ליה, מדבריהם, שישמרו בחינם, לדברינו – לסברתנו, שאנו סוברים שחכמים תיקנו שיקבלו השומרים שכר מתרומת הלשכה, אם כן השומר ששמר בחינם, הרי אינו מקבל כסף זה שהקנו לו חכמים, ונמצא שבכסף שבלשכה יש כסף של יחיד, והרי מכסף זה קונים קרבנות ציבור, ונמצא שקרבנות אלו נקנו מכסף של יחיד, ואין הם פאין משל צבור. ולכן סוברים חכמים שאין השומר יכול לשמור בחינם.

הגמרא מבארת שעוד אמוראים סוברים כמו הלישנא האחרונה, שהבטה בהפקר אינה קונה, ונחלקו חכמים ורבי יוסי בסברת 'חוששין לבעלי זרועות': וכן בי אהא – כאשר באו רבין מארץ ישראל לבלב, הוא אמר שאמר רבי יוחנן, חוששין לבעלי זרועות איבא ביניהו – שבזה נחלקו בברייתא:

משנה

המשנה מבארת באיזה אופן מותר לאדם להשתמש ברשות הרבים, באופן שיתכן שיגיע מכך הניזק לבני רשות הרבים: המוציא זבל לרשות הרבים – הרוצה להוציא זבל מהרפת שלו לרשות הרבים כדי לקחתו לזבל שדרה, אינו רשאי להשהותו שם עד שיקחוהו משם, שהרי הזבל יכול להזיק לבני רשות הרבים, אלא המוציא את הזבל, מוציא אותו, והמזבל מתמתן ברשות הרבים, ולוקח אותו מיד ומזבל את השדה או הגינה.

אין שוין מוט ברשות הרבים, במקומות שנוהגים לשרות טיט במים ימים רבים במקום אחד, וכן אין לזבנים לזבנים ברשות הרבים, שדברים אלו מפריעים לבני רשות הרבים, אכל גזלן מוט ברשות הרבים על מנת לתתו מיד בבנין, שכן תשמיש זה אינו מפריע לבני רשות הרבים, אכל לא גובלים שם לזבנים, שכן שימוש זה מפריע להם.

הבונה – הרוצה לבנות ברשות הרבים, אינו רשאי להביא לשם אבנים ולהשהותן שם, אלא המביא אבנים, מביא אותן, והבונה מקבל אותן מידיו ובזוה. ואם הויק – ואף באופן שעשה כך, שהוציא את הזבל לרשות הרבים ומיד לקחו לגינה, או שגבל טיט ברשות הרבים, או שהביא אבנים לרשות הרבים ומיד לקחם הבונה, אף על פי כן, אם הניזק בזמן שהיו ברשות הרבים, משלם מה שהויק, אף שמוותר לעשות כך. רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא רק שאינו חייב לשלם על נזקו, שכן עשה ברשות, אלא אף מתקן הוא את מלאכתו לפני שלשים יום – הרוצה לבנות, יכול להביא אבנים שיהיו מוכנות לבנין, שלשים יום לפני שמתחיל לבנות, ואם ניזק אדם על ידי אבנים אלו, פטור מלשלם:

גמרא

הגמרא מבררת מי הוא התנא ששנה את המשנה: לימא – סוברת הגמרא לומר, שמתניתין דלא – אינה סוברת רבי יהודה, דתניא, רבי יהודה אומר, בשעת הוצאת זבלים, אדם מוציא – רשאי להוציא את זבלו לרשות הרבים, וצוהו – ורשאי לצוברו שם כל שלשים יום, כדי שיחא נישוף ברזלי אדם וברזלי בהמה, שדריסתם מועילה לזבל, ומותר לעשות כן משום שעל מנת בן הנחיל יהושע לישראל את הארץ, שהתנה עימם שיהיה אדם רשאי להוציא את זבלו באופן זה. ונמצא, שמשנתנו שאסרה להשהות זבל ברשות הרבים, אינה שנויה כדעתו של רבי יהודה.

מתרתצת הגמרא: אפילו תימא – תאמר שמשנתנו סוברת רבי יהודה, לא קשה, שכן אפשר לומר שמודה רבי יהודה, שאף שמוותר להוציא זבל לרשות הרבים, אך אם הויק בזה תייב לשלם, ומה שהמשנה אמרה שאין להשהות שם זבל, אינו מעיקר הדין אלא רק עצה טובה, שלא ישהה שם אדם את זבלו, כדי שלא יתחייב בנזקו.

מקשה הגמרא: והתנן – והרי שנינו (ב"ק סב) לענין אדם שהניח נר ברשות הרבים ועבר שם מגל טעון פשתן ונדלק הפשתן מן הנר, שחייב בעל הנר ושנינו שמוקה רבי יהודה, בנר הנוקה שהוא פטור – שאם נר זה היה נר חנוכה, בעל הנר פטור מפני שהוא עושה ברשות. ומבררת הגמרא: מאי לאו – האם אין כוונת רבי יהודה, שבנר חנוכה פטור משום שעשה ברשות דברית דין, ואם כן, אף מי שמוציא זבל לרשות הרבים, הרי הוא עושה ברשות בית דין, וצריך הוא להיות פטור.

קב בבא מציעא דף קיט עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש)

1 ותנן בברייתא נמי לנבי ערלה כי האי גוונא – שנחלקו התנאים גם באופן
2 זה, ששניהם אילן היוצא בין מן הגזע ובין מן השורשין, חייב בערלה, כאילו
3 חדש, ואינו נידון כחלק מהאילן הישן, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר,
4 היוצא מן הגזע, נידון כאילו ישן, ופטור מהערלה, אך היוצא מן השורשין,
5 נידון כאילו חדש וחייב בערלה.
6 הגמרא מבררת, מדוע נחלקו התנאים גם לגבי מקח וממכר וגם לגבי ערלה,
7 ולא היה די להשמיע לנו את מחלוקתם במקום אחד: וצריכי – ויש צורך
8 להשמיע את המחלוקת בשני נושאים אלו, משום דאי אשמועינן קמייתא
9 – אם היו משמיעים לנו רק את מחלוקתם הראשונה, לגבי מקח וממכר,
10 היינו סוברים שרק בזה – במקח וממכר קאמר רבי יהודה שהיוצא מן הגזע
11 נידון כחלק מן האילן הישן, משום דקאמרינן רבי יהודה להחמיר בזה, אבל
12 גבי ערלה, דאיסורא הוא, אימא מודי ליה לרבי מאיר – היינו סוברים
13 שהוא מודה לדעת רבי מאיר, שיש להחמיר לדונו כאילו חדש, ולחייבו
14 בערלה. ואי אתמר בזה – ואם היו משמיעים את מחלוקתם רק לגבי
15 ערלה, היינו סוברים שרק בזה – בערלה קאמר רבי מאיר שהיוצא מן
16 הגזע נידון כאילו חדש, משום שערלה זהו איסור ומחמירים בזה, אבל
17 בהחייא – לגבי מקח וממכר, שזה ממון, אימא מודי ליה – היינו סוברים
18 שמודה רבי מאיר לדעת רבי יהודה, שאין היוצא מהגזע נידון כאילו חדש.

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום רביעי עמ' ב

1 הגמרא: אי הכי, מאי למימרא – מהו החידוש, ודאי שידור בבית כאשר
2 התנו. מתרצת הגמרא: אלא אמר רב אשי, מדובר דאמר ליה המשכיר
3 עלמיה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך, שמשמע, דהא שעבד –
4 ששעבד המשכיר את הבית לעלמיה, ולכן דר השוכר בבית. וכי הא – דין
5 זה דומה לדין דאמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק, מעשה באדם
6 אחר שאמר לחבירו, דלית – גפן זו שמודלית על גבי פרסק – וצ"ע אפרסק

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שישי עמ' א

1 ליה, מדבריה שיתגברו, לרבנן דתרישינן שפא לא ימכרם יפה יפה, אם
2 כן אין עומד עומד להם באין משל צבור. אם כן לדעת כולם הבטא
3 בהפך קונה.
4 איבא דאמרי שרבא אמר, דכולי עלמא תבטא בהפקר לא קני. והכא
5 בסברת 'תרישינן לבעלי זרועות' קמיפלגי, דתנא קמא סבר, דתקינו

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שישי עמ' ב

משנה

1 המשנה מבארת מי זוכה בצמחים שצמחו במקום שיש ספק למי הוא שייך:
2 שתי גנות זו על גבי זו – סמוכות זו לזו, אלא שקרקע האחת גבוהה מקרקע
3 השניה, והיך צומח ב'תנים – בשטח הזקוף שבין שתי הגינות.
4 רבי מאיר אומר, הירק של עלין – בעל הגינה העליונה, שהרי הוא יונק
5 מעפרו. רבי יהודה אומר, של תחתון – של בעל הגינה התחתונה, שהרי
6 הוא מונח על אוויר. אמר רבי מאיר, הרי אם ירצה העליון ליקח את עפרו
7 – עפר גינתו, ולהשוות את גובה קרקעו לקרקע הגינה התחתונה, הרי אין
8 כאן ירך – לא יוכל הירק לצמוח, שכן הוא צומח מהעפר שתחת הגינה
9 העליונה. ונמצא שהעליון יכול לעשות שלא יצמח הירק, ולכן הוא שלו.
10 אמר רבי יהודה, אם ירצה התחתון למלאות את גנתו עפר, ולהשוות את
11 גובה קרקע גינתו לקרקע הגינה העליונה, הרי אין כאן ירך, שכן הוא צומח
12 באוויר שמעל הגינה התחתונה. ונמצא שהתחתון יכול לעשות שלא יצמח
13 הירק, ולכן הוא שלו. אמר רבי מאיר, מאחר ששניהן יכולין למחות זה על
14 זה – לגרום שהירק לא יצמח, רואין מהיך ירך זה תי, והרי הוא יונק מקרקע
15 הגינה העליונה, ולכן שייך לעליון. אמר רבי שמעון, הירק צריך להיות של
16 העליון, כדעת רבי מאיר, ולכן, כל ירק שצומח קרוב לגינה העליונה,
17 שהעליון יכול לפשוט את ידו ולפול אותה, הרי הוא שלו, והשאר, שאין
18 העליון יכול להגיע אליו בהושטת יד, הוא של התחתון, שכן העליון מפקירו
19 משום שגנאי הוא לו לבקש מהתחתון רשות להכנס לגינתו וליטלו.

19 לכן צריכי להשמיע מחלוקתם בשני הנושאים:
20 שנינו במשנה: [אמר] רבי שמעון (אומר), כל שהעליון יכול לפשוט
21 [וכו'] את ידו וליטול, הרי הוא שלו: מבארת הגמרא: אמר רבי ינאי,
22 וכלבד שלא יאנס – דברי רבי שמעון אמורים באופן שהעליון יכול
23 להתכופף וליטול את הירק בלא שיטכן את עצמו בנפילה.
24 שואלת הגמרא: בעי – שאל רב עקיב, ואיתימא – ויש אומרים ששאל זאת
25 רבי ירמיה, ירק שבעל הגינה העליונה מניע לנפול משום שנופו עולה
26 כלפי מעלה, ואין מניע לעיקרו, או באופן שמוניע לעיקרו ואין מניע
27 לנפול, משום שנופו יורד כלפי מטה, מאי – מהו הדין. מעלה הגמרא
28 למסקנא: תיקון:
29 הגמרא מבררת, היאך נפסקה ההלכה במחלוקת שבמשנתנו: אמר אפרים
30 ספרא ו-הסופר, תלמידו של ריש לקיש, משום ו-משמו של ריש לקיש,
31 הלכה ברבי שמעון. אמרוה – אמרו את שיטתו זו של רבי שמעון קמיה
32 דשבור מלכא – לפני שבור מלך פרס, שהיה בקי בדיני ישראל, ושיבח
33 המלך את שיטתו, ואמר להו המלך, אפריון נמטייה לרבי שמעון – רבי
34 שמעון יקבל מאיתנו חן על שסובר כך:

הדרן עלך הבית והעלייה וסליקא לה מסכת בבא מציעא

7 זה אני מוכר לך, ונעקר הפרסק, ותבע הלוקח שיטע שם המוכר פרסק
8 אחר, שהרי מכר לו גפן המודלית על פרסק, ובא מעשה לפני רבי חייא,
9 ואמר רבי חייא למוכר, חייב אתה להעמיד לו פרסק, כל זמן שהדלית
10 קיימת ו-קיימתו! ואם כן, לשון זו משמע שהאפרסק משועבד לדלית, וכן
11 הלשון 'עליה שעל גבי בית זה' משמע שהבית משועבד לעליה.
12 הגמרא מבררת כיצד דר השוכר בבית: בעי רבי אבא בר מלל,

6 – תיקנו רבנן למיתב ליה – לתת לשומר ארבע זוזי בשכרו, כי חייבי
7 שייצא קול שהספחים נשמרים להקדש, ודלישמעי בעלי זרועות –
8 ישמעו אנשים אלימים, הלוקחים ספחים בחזקה, וליפרשו מיניהו –
9 יפרשו מהם. ורבי יוסי סבר, לא תקינו כך, שכן לא חששו לבעלי
10 זרועות.

נמרא

20 הגמרא מבארת את המחלוקת: אמר רבא, בעיקרו של הירק ו-שורשיו,
21 כולי עלמא לא פליגי דעליון הוי – כולם מודים שהם של העליון. בי פליגי
22 בגופו – נחלקו רק בענפים ובעלים, התלוים באויר הגינה התחתונה. רבי
23 מאיר סבר, שדי נופו בתר עיקרו – זרוק הנוף אחר העיקר, וכמו שהעיקר
24 שייך לעליון, כך גם הנוף. ורבי יהודה סבר, לא אמרינן שדי נופו בתר
25 עיקרו, ואם כן הוא של התחתון, שהרי גדל באויר.
26 הגמרא מבארת, שתנאים אלו נחלקו באופן דומה לגבי מקח וממכר, וכן
27 לגבי ערלה: (ואודא לטעמייהו) [ותניא נמי גבי מקח וממכר, שנחלקו בי
28 האי גוונא] – באופן זה, דתניא בברייתא, לענין מקח וממכר, שאדם שקנה
29 אילן אחד בתוך שדה של חבירו, שהדין הוא שלא קנה עמו קרקע, אזי כל
30 אילן קטן היוצא ו-הצומח בין מן הגזע ובין מן השורשין של האילן
31 הראשון, הרי אלו של בעל הקרקע, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר,
32 הצומח מן הגזע, של בעל האילן, שהרי מאילנו צמח, והצומח מן
33 השורשין, של בעל הקרקע, שהרי מקרקעו צמח. ואם כן כולם מודים
34 שהצומח מן השורשים, זהו אילן חדש ושייך לבעל הקרקע, וכל המחלוקת
35 היא, האם גזע האילן נגרר אחר הצומח ממנו לא לא. לדעת רבי מאיר, הגזע
36 נגרר אחר השורשים, ואף הצומח ממנו שייך לבעל הקרקע, ולדעת רבי
37 יהודה, אין הגזע נגרר אחר השורשים, והצומח ממנו שייך לבעל האילן,
38 שהרי מאילנו צמח.

בבא מציעא. פרק עשירי – הבית והעלייה דף קיט עמוד א – מתוך מהדורת טובי"ס קכא רש"י

1 וְתֵינָא נְמִי גְבִי מְקוֹחַ וּמִמְכָּר כּו"ג. תֵּינָא גְרִיסִין דְּאִינָה מִשְׁנָה בְּשׁוּם מְקוֹם
2 וְלֹא הָיָה כּו"ג מִמֶּשׁ דְּאִפִּילוּ אִמְרֵי ר"י הִיוּצָא מִן הַגִּזְעָה שֶׁל בַּעַל
3 הַקֶּרֶקֶע לֹא יִקְשֶׁה כָּלֹם שְׁהָרִי עוֹמֵד בְּאִיּוּרֵי שֶׁל בַּעַל הַקֶּרֶקֶע וְגַם יוֹנֵק מִן
4 הַקֶּרֶקֶע וְעוֹד שֶׁלֹּא הָיָה בְּדַעַת הַמּוֹכֵר לְמַכּוֹר אֶלָּא זֶה הָאֵילָן שֶׁהָיָה בְּעֵין שְׁמֹכֵר
5 אֲבָל לֹא אֵילָן חָדָשׁ שֶׁעָתִיד לְצֵאת מִן
6 הַגִּזְעָה דְּלֹא חָשִׁיב בְּאֵילָן עֲצֵמוֹ הֶעָנָפִים
7 הַמִּתְחַדְּשִׁים אֶלָּא נִחְשָׁב בְּאֵילָן אַחֵר וְכֵן ר'
8 מֵאִיר אִם הָיָה אוֹמֵר בָּאֵן שֶׁל בַּעַל הָאֵילָן
9 לֹא הָיָה קֶשֶׁה עַל מִשְׁתַּנּוּ שְׁכֵמוֹ שֶׁהֶעָנָפִים
10 הַמִּתְחַדְּשִׁים בְּכָל שָׁנָה הֵם שֶׁל בַּעַל הָאֵילָן
11 ה"ב הִיוּצָא מִן הַגִּזְעָה יְהִיּוּ שְׁלוֹ וְהָא דְקָאֻמֵּר
12 כּו"ג הֵינּוּ שְׁמִינְפָּה ר"מ בָּאֵן כּחוֹ שֶׁל בַּעַל
13 הַקֶּרֶקֶע טָפִי מְרִבִּי יְהוּדָה כְּמוֹ בְּמִתְנִי
14 וְלִהְיֶה לֹא עֲבִיד צְרִיכָתָא בְּסִמּוּךְ אֶלָּא
15 אֶעֱרֹלָה וְאִמְקוֹחַ וּמִמְכָּר וְלֹא אִמְתְּנִיתִין:
16 שְׁכֹבֵר מְלָכָא. נִרְאֶה לְפָרֵשׁ כְּפִי
17 הַקּוֹנְטֵרֵס דְּשִׁבּוֹר מְלָכָא הָיָה
18 בְּקִי בְּהִלְכוֹת בְּדִאמְרִין בְּסוֹף מִסְכַּת ע"ז וְהָ
19 ט"ו: שְׁנַעֲזִי הַסְכִּין עֲשֶׂר פְּעָמִים בְּקֶרֶקֶע קֶשֶׁה
20 בְּשַׁחְתָּךְ הָאֲתֵרוֹג בְּסִכִּין לְרֵב יְהוּדָה:

הִדְרִין עֲלֶךְ הַבַּיִת וְהַעֲלִיָּה
וְסִילִיקָא לָהּ מִסְכַּת בָּבָא מְצִיעָא

חֲסִידֵי רַבִּי יוֹסֵף קָשִׁי דְּהַלְבָּתָא בְּנוֹתִיה: אֲפִרְיִין. חֲן שְׁלֹנָה:

וְתֵינָא נְמִי גְבִי עֲרֵלָה כִּי הָאִי גְוֹנָא אֵילָן הִיוּצָא מִן הַגִּזְעָה
וּמִן הַשְּׂרָשִׁין חֵיב בְּעֲרֵלָה דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר רַבִּי יְהוּדָה
אוֹמֵר מִן הַגִּזְעָה פְּטוּר מִן הַשְּׂרָשִׁין חֵיב וְצָרִיכִי דְּאִי
אֲשִׁמּוּעִינָן קִמְיִיתָא בְּהָא קָאֻמֵּר רַבִּי יְהוּדָה מְשׁוּם דְּמִמוּנָא
אֲבָל גְּבִי עֲרֵלָה דְּאִיפּוֹרָא אִימָא מוֹדִי לִיה לר' מֵאִיר וְאִי
אִיתְמֵר בְּהָא בְּהָא קָאֻמֵּר ר' מֵאִיר אֲבָל בְּהִיּוּ אִימָא
מוֹדִי לִיה לר' יְהוּדָה צְרִיכִי: [אִמְרֵי] ר"ש (אוֹמֵר) כֹּל
שֶׁהֶעֱלִיִן יָכוֹל לְפָשׁוּט [וכו'] אִמְרֵי דְּבִי רַבִּי יִנְאִי וּבְלִבְד
שֶׁלֹּא יֵאָנֵם (בְּעִי רַב עֲנֵן וְאִיתִימָא רַבִּי יְרִמְיָה מְנִיעַ לְגוֹפֹ
וְאִין מְנִיעַ לְעִקְרוֹמְנִיעַ לְעִקְרוֹ וְאִין מְנִיעַ לְגוֹפֹ מֵאִי תִיקוּ:
אִמְרֵי אֲפִרְיִים סְפָרָא תִלְמִידוֹ שֶׁל רִישׁ לְקִישׁ מְשׁוּם רִישׁ
לְקִישׁ הִלְכָּה כְּר"ש אִמְרוּהָ קִמְיָה דְּשִׁבּוֹר מְלָכָא אִמְרֵי לְהו
אֲפִרְיִין נְמִיּוּהָ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן:

הִדְרִין עֲלֶךְ הַבַּיִת וְהַעֲלִיָּה וְסִילִיקָא לָהּ מִסְכַּת בָּבָא מְצִיעָא

1 אֵילָן הִיוּצָא מִן הַגִּזְעָה וְכו'. בְּלוֹקֵחַ אֵילָן אֶחָד בְּתוֹךְ שֶׁל חֲבִירוֹ דְּקִי"ל בְּבָבָא בְּתֵרָא
2 (וְהָ פה) דְּדִבְרֵי הַכֹּל לֹא קָנָה קֶרֶקֶע וְאֵילָן קָטָן הִיוּצָא (מִן הַגִּזְעָה אוֹ) מִן הַשְּׂרָשִׁין לִית
3 דִּיקָא וְלִית דִּיקָא דְּקֶרֶקֶע גְּמוּרָה הִיא וְכֵן הַגִּזְעָה נְמִי ר"מ סָבַר שְׂדֵי נוֹפֹ כְּתֵר עִיקְרוֹ
4 וְהָתָם מִפְּרֵשׁ מֵאִי גִזְעָה וּמֵאִי שְׂרָשִׁין גִּזְעָה כֹּל שְׂרוּאָה פְּנִי חֲמָה שְׂרָשִׁין שְׂאִין רוֹאִין
5 פְּנִי חֲמָה וְאֵע"ג דְּשִׁבּוֹר נוֹף הֶעֱלִיִן לְבַעַל
6 הָאֵילָן כְּדִקְדָּחֵי הָתָם הִגְדִּילוּ לֹא יִשְׁפָּה הָתָם
7 הוּא דְּאִדְעָתָא דְּהָבִי נָחַת שְׁכָל זְמַן שְׂדֵיחָא
8 רָאוּי לְעִשׂוֹת פְּרִי יְהִי בְּקֶרֶקֶע וְיִשָּׂא עֲנָף
9 וּפִירִי אֲבָל אֵילָן אַחֵר הֶעֱלָה מִן הַגִּזְעָה
10 אֵילָנָא אַחֲרִינָא הוּא: חֵיב בְּעֲרֵלָה. גְּרִיס'
11 לר"מ דְּאֵילָן הוּא לְעִצְמוֹ דְּגִזְעָה הַסִּמּוּךְ
12 לְקֶרֶקֶע בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה בְּקֶרֶקֶע הוּא וְאֵע"ג
13 דְּלֹא מֵאֲרַעָא מִמֶּשׁ יִנִּיק שְׂדֵי נוֹפֹ כְּתֵר
14 עִיקְרוֹ: מְנִיעַ לְעִקְרוֹ וְאִין מְנִיעַ לְגוֹפֹ.
15 כְּגוֹן שְׁנוּטָה נוֹפֹ לְמִטָּה: קִמְיָה דְּשִׁבּוֹר
16 מְלָכָא. לִי נִרְאֶה שְׁבּוֹר מְלָכָא מִמֶּשׁ וּמִלָּךְ
17 פִּרְס הָיָה וּבְקִי בְּדִינִים וְאִמְרוּהָ לְהָא דְר"ש
18 דְּמִתְנִי קִמְיָה וְקִלְסָה וְאִמְרֵי אֲפִרְיִין נְמִיּוּהָ
19 לר"ש יִקְבֵּל חֲן מֵאֲתָנָה עַל דְּבָרֵי זֶה וְאִית
20 דְּאִמְרֵי שְׁבּוֹר מְלָכָא שְׁמוּאֵל דְּבִבְמָה דּוּכְתִי
21 קָרִי לִיה הָבִי וְאִין מִיּוֹשֵׁב בְּהָ דְּמֵאִי אִמְרוּהָ
22 אִי לְהָא דְר"ש דְּמִתְנִי אִטּוֹ שְׁמוּאֵל לֹא הָיָה
23 יָדַע לָהּ לְמִתְנִי וְאִי לְהָא דְּאִפְרִים סְפָרָא
24 אִטּוֹ אִי לֹא אִמְרֵי רִישׁ לְקִישׁ הִלְכָּה כְּר"ש שְׁמוּאֵל מִי לֹא קִים בְּדִינִי לְמִיקְלִיסָה לר"ש עַד דְּשָׁמַע מִשְׁמִיהָ דְּרִישׁ לְקִישׁ דְּהַלְבָּתָא בְּנוֹתִיה: אֲפִרְיִין. חֲן שְׁלֹנָה:

אגרות קודש

ב"ה, י"ט מני"א, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה לשאלתו במכתבו

א) באם ימשיך בלימוד התניא.

ולפלא השאלה והספק בזה ח"ו כי מובן ופשוט ש**מוכרח** לימוד פנימיות התורה אשר בדורנו נתגלתה בתורת החסידות, ועיין בדברי רבנו ר"ח וויטל בהקדמתו לשער ההקדמות ומה שהעתיק מדברי הזהר חק' בזה, דברים מבהילים, וראה ג"כ קונטרס עץ חיים לכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר - זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, בארוכה עד"ז, ואפילו אלו שהן מתלמידי תלמידיו של הגר"א הנה זה לשון הגר"א בענין הנ"ל. "וכל זמן שאינו מבין הסוד אפילו הפשט אינו ברור בידו, ומי שהי' יכול להשיג סודות התורה והוא לא השתדל להשיגו נידון בדינין קשין ר"ל, והעוסקים ברמו וסדר אין יצר הרע יכול להתגרות בהם" [הועתק בספר אבן שלמה פרק ח' ושי"נ].

ב) מהעצות היעוצות לבלבל מחשבות בתפלה, הוא מיעוט בדברים בטלים במשך היום, כיון שברובא דרובא הם המקור למחשבות בטלות, תפלה ולימוד מבפנים הסיודור והספר, תפלה וגם לימוד בטהרה, ז.א. ע"י זהירות בטבילת עזרא, והפרשה לצדקה קודם תפלת הבקר בימות החול, ולכל לראש בלשון המשנה, יקבל עליו **עול** מלכות שמים ואחרי כן יקבל עליו **עול** תורה ומצות, והשפעתו על חבריו בכל האמור, הנה זכות הרבים זו תעמוד לו להצליח בענינים אלו.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

- א. צריך אדם לסדר שלחנו^{2א} בערב שבת^ב ללילי שבת^ג ויציע הממוזות שיושבים עליהם^ד ויתקן כל עניני הבית^ה שיוצאנו ערוך ומסודר בבואו מבית הכנסת שזהו כבוד השבת ונוהגין שהשלחן הוא ערוך במפה^ו כל יום השבת לכבוד השבת^ז ואין לשנות. ויש נוהגין להיות ב' מפות על השלחן מלבד העליונה שעל הלחם^ח משום ששומנערין הפת^ט נמצא השלחן מגולה:

הלכתא רבתא

- א [צריך אדם לסדר שלחנו – מלשון רבנו משמע שבעל הבית יעשה זאת¹.]
 ב [בערב שבת – סידור השלחן כולל נתינת החלות על השלחן (מכוסות)³.]
 ג [ללילי שבת – והוא הדין לסעודת יום השבת⁴.]
 ד [בערב שבת ללילי שבת – ואם לא סידר המיטות בערב שבת, מותר לו להציען מליל שבת לשבת⁵.]
 ה [הממוזות שיושבים עליהם – בשעת הסעודה, והוא הדין למטות שישנים עליהם⁶.]

צינונים והוספות

- 1 וראה בכף החיים ס"ק כ"א שיש מי שאומר שצריך שבעל הבית יסדר את השלחן משום הכנה דמצוה בו, אמנם בתיקונים תיקון כ"ד משמע דצריך שהאשה תסדר.
 2 אצל הצמח צדק היה שלחן השבת של ארבע רגלים, (לכאורה ע"פ מנהג האר"י שהובא במג"א בריש הסימן לאכול על השלחן של ארבע רגלים, דוגמת שלחן המקדש, וכן הקפידו בכמה מקומות (מבואו ועד צאתו עמוד קא) שיהיו לשלחן ארבע רגלים או יותר), וז"ל הרה"ח ר"י לנדא ע"ה ברשימותיו (הועתק ביכרם חב"ד גליון 2 עמוד 68 הערה 13): פעם אחת בסעודת ליל ש"ק צייר לי [מהורש"ב] את חדרו של כ"ק הצ"צ נבג"מ, וזכיתי לשמוע סיפורו, כי בימות החול היה השולחן עגול, אבל לש"ק היה על ארבע רגלים ושם היו אוכלים בש"ק.
 3 כן משמע בסימן רעא סעיף יז, ושם חילק בין השלחנות הקטנים שהיו בימיהם שלא היו מביאים אותם אלא לאחר הקידוש, לבין השלחנות הגדולים של ימינו אותם מביאים לכתחילה קודם הקידוש, וכן הביא בלקוטי מהרי"ח (סידור השלחן, ד"ה והנה מדברין) מכמה ראשונים, ויש בו גם תועלת

חלק ב סימן רסב, לקדש השבת בשולחן ערוך ובכסות נקיה סעיף א

שולחן ערוך – הלכות תפלה

- ד אבל קריאת שמע יש אומרים שאין לה תשלומין וברכות קריאת שמע לדברי הכל אין להן תשלומין כמו שנתבאר בסימן נ"ח:
 ה וטוב שלא יתפלל לתשלומין מיד אחר תפלת שחרית אלא יפסיק ביניהם באשרי (שאחר נפילת אפים) כדי לעמוד גם בתפלת תשלומין מתוך דברי תחנומין של תורה כמו שיתבאר בסי' רל"ד סעיף ב'.

- וכן כשמתפלל מנחה שמים או ערבית שמים טוב לומר אשרי בין תפלה לתפלה אע"פ שמן הדין די בשיהיה כדי הילוך ד' אמות כמ"ש בסי' ק"ה אך הוזהר הזהיר שלא לומר מזמור תהלה לדוד אחר מנחה או אחר ערבית אא"כ יאמרנו כקורא בתורה ולא בתורת חובה:
 ו מי שצריך להתפלל שחרית שמים או מנחה שמים והוא ש"ץ יוצא במה שמחזיר התפלה בקול רם:

16 ותפלות אחרות שהפסיד אין להם תשלומין מכל מקום אם רוצה
17 להתפלל אותן נדבה ושיחדש בהן דבר כמו שנתבאר בס' ק"ז
18 הרשות בידו ונכון לעשות כן ולכן מי שהיה חולה או תפוס
19 בתפיסה ולא היה המקום נקי נכון הדבר שכשיצא יתפלל כל
20 התפלות שהפסיד ויחדש בהן דבר.

21 ואם יצא מתפיסה בראש חודש מזכיר בכולן יעלה ויבא.

22 (אבל אם יצא בשבת לא ישלמן בנדבה עד למחר כמו שנתבאר
23 בס' ק"ז):

24 י עבר כל היום ולא התפלל מוסף אין לה תשלומין שהאיך
25 יקרא הקרבנות וכבר עבר זמן מוסף וגם לא תקנו ז' ברכות
26 של מוסף אלא משום ונשלמה פרים שפתינו בלבד ובזה ודאי
27 עבר זמנו בטל קרבנו אבל שאר תפלות שהן בקשת הרחמים
28 ולואי שיתפלל כל היום:

חלק א סימן קח, מי שלא התפלל לסיבת טעות או אונס סעיפים ד"י:

1 ז אין תשלומין לתפלה שהפסיד אלא בזמן תפלה (הסמוכה
2 לה) אבל לא בשעה שאינה זמן תפלה כגון אם שהה הרבה
3 אחר שהתפלל תפלה שהיא חובת שעה אינו יכול להתפלל עוד
4 לתשלומי תפלה שהפסיד לפי שלא תקנו תשלומין לתפלה
5 שהפסיד אלא בזמן שעוסק בתפלה שהיא חובת שעה שאז כיון
6 שהוא עוסק בתפלה הוא חוזר ומשלים מה שפשע בתפלתו:

7 ח לא תקנו תשלומין אלא לתפלה הסמוכה לה בלבד כגון אם
8 טעה ולא התפלל שחרית ולא מנחה מתפלל ערבית שתיים
9 האחרונה לתשלומי מנחה שהיא תפלה הסמוכה לערבית אבל
10 שחרית אין לה תשלומין וכן בשאר תפלות.

11 ומכל מקום אם טעה ולא התפלל שחרית בשבת מתפלל מנחה
12 שתיים אע"פ שכבר עבר מוסף לפי שאין ענין למוסף עם שחרית
13 ומנחה שהם במקום התמידים ולכן הם נקראות סמוכות זו לזו
14 אע"פ שהמוסף מפסיק ביניהם כיון שהוא ענין אחר לגמרי:

15 ט אע"פ שאין תשלומין אלא לתפלה הסמוכה לאותה תפלה

לקוטי תורה

26 וכמ"ש האריז"ל למסור נפשו באחד.
27 בחז"ל איתא ד"מסירת נפש הוא ב"בכל נפשך",
28 אבל האריז"ל אמר גם באחד", כלומר, האריז"ל חידש
29 שגם באמירת "ה' אחד" צריך אדם לכוון שמוכן
30 למסור נפשו להשי"ת.

31 דלכאורה הרי מסירת נפש הוא באומרו ובכל נפשך.
32 יש להבין מהו ההבדל בין הכוונה דמסירת נפש
33 באמירת אחד לכוונה דבכל נפשך שהיא ג"כ ענין
34 המסירת נפש, כנ"ל.

35 אלא, כי ענין מסירת נפש באחד היינו הביטול
36 עצמיות נפש האלקית שלמעלה מהשכל ב', וענין
37 מסירת נפש דובכל נפשך היינו שגם נפש הבהמית
38 תסכים לזה, בבחינת אתכפיא ואתהפכא, והיינו
39 על ידי ההתבוננות ב'.
40 הנפש האלקית נמשכת אחרי אלקות בטבעה, שזהו

41 חפצה ורצונה להכלל בו ית' אף שתתבטל שם
42 במציאות לגמרי, ומש"ה היא מוכנה בטבעה למסור
43 נפש עבורו ית', משא"כ הנפש הבהמית מצד עצמה
44 אינה רוצה לאבד את עצמה, ורק ע"י עבודה, היינו ע"י
45 שהאדם מתבונן באחדותו ית' וכו', יכול לפעול על
46 נפשו הבהמית להסכים למסירת נפש.

47 [ובזה גופא יש שתי דרגות (אופנים) - או שהנפש
48 האלקית כופה את הנפש הבהמית, באופן דבעל כרחו
49 יענה אמן (אופן זה נק' "אתכפיא", לשון כפי');
50 ולמעלה מזה הוא כאשר האדם מצליח להשפיע על

1 תוכן הפרק: ההבדל בין "למסור נפשו באחד", ו"בכל
2 נפשך" - אפילו נוטל את נפשך

3 ומכל מקום אמרו רז"ל כל האומר אין לי אלא
4 תורה אפילו תורה אין לו, כי בכדי שיהיה נעשה
5 התכללות הנפש באור אין סוף ב"ה בעסק התורה,
6 ברעותא דלבא [ברצון הלב] תליא מלתא, שיהפוך
7 באמת בביטול זה.

8 הובא לעיל דבכדי שעצמיות נפשו של האדם תהי'
9 נכללת באור אין סוף ב"ה ע"י עסקו בתורה - צ"ל
10 "עיקר כוונתו לשמה ובתורת ה' דוקא חפצו", היינו
11 שעכ"פ ירצה באמת "לקשר נפשו לה" ע"י לימוד
12 התורה (תורת ה' דוקא חפצו) - ולא סתם בשביל
13 רכישת הרבה ידיעות מחכמת התורה.

14 [וכיצד בא לידי כך "שיחפץ באמת בביטול זה"? -]

15 והיינו ע"י קדימת קריאת שמע ותפלה.

16 הפירוש הפנימי ב"כל האומר אין לי אלא תורה
17 אפילו תורה אין לו" הוא - שצ"ל גם ק"ש ותפלה. ד"הגם
18 שבדברי רז"ל נזכר הלשון כל האומר כו' אלא "תורה
19 וגמילות חסדים" . באמת גם עיון תפלה הוא בכלל
20 גמילות חסדים, כדאיתא בגמ' ופרש"י בשבת דף קכ"ז.

21 כי זהו התוכן הפנימי דק"ש ותפלה [דעיקר
22 התפלה הוא קריאת שמע, ו"שאר התפלה הוא ביאור
23 הק"ש"], להתעורר ברצון פנימי לידבק באור אין סוף
24 ב"ה בתכלית הדביקות וההתאחדות, עד כדי להתבטל
25 ממציותו באלקות.

1 נפשו הבהמית שהיא בעצמה תרצה ותחפוץ בזה (וזה
2 נקראת "אתהפכא", שמהפך את נפשו הבהמית
3 לקדושה)).

4 וזהו ההבדל בין שתי כוונות ד"מסירת נפש"
5 שאומרים בק"ש: ה"מסירות נפש" באחד - היא לעורר
6 ולגלות ה"מסירות נפש" של הנפש האלקית,
7 וה"מסירות נפש" ד"בכל נפשך" היא - לפעול ענין
8 ה"מסירות נפש" גם אצל הנפש הבהמית.

9 ולזאת אח"כ כשעוסק בתורה ומתקשר שכלו
10 בחכמתו ית' שבתורה, נעשה ג"כ יחוד והתכללות
11 עצמיות הנפש באור אין סוף ב"ה ממש המלוכש
12 בחכמה עילאה.

13 וכמ"ש אם ישים אליו לבו בו'.

14 כתיב "אם ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו
15 יאסוף". לפי פשוטו קאי על הקב"ה, שאם ישים לבו

16 אל האדם להשחיתו, רוחו ונשמתו של האדם מיד
17 "אליו יאסוף".

18 אך הפירוש הפנימי בכתוב הוא, שע"י שהאדם
19 ישים לבו אל ה', שיעמיק מחשבתו להקב"ה כפי
20 שהוא ית' "מלוכש" בתורה, אזי יגיע להתקשרות
21 נעלית יותר באלקות, שרוחו ונשמתו "אליו יאסוף",
22 שזוהי כלות הנפש והתכללותה באור אין סוף ב"ה
23 ממש.

24 "ואל יוציא עצמו מן הכלל לומר שרחוק הוא
25 מהיות מעורר בחינת מסירת נפש זה בתפלה, אלא הוא
26 יעשה את שלו, ומצד הנפש עצמה אין שום מניעה כי
27 היא חלק אלקה, ואולי יתעורר מעט מזער, ודי בזה
28 לענין לימוד התורה לשמה אח"כ".

"חשיבות מצות תלמוד התורה", מתוך מאמר "ביאור על פסוק ולא תשבית",
מספר לקוטי תורה פ' ויקרא (דף ד')

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

יום א' ט"ז אדר תקפ"ה שקלאב

1 אך הנה אמרו"ל המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו
2 למעלה דוקא ומבואר ענין זה המא' במ"ש במ"א על
3 ענין המא' המן מן התורה מנין שנא' המן העץ בו' להיו'
4 שקליפ' עמלק נק' ראשי' גוים והוא בחי' תמצית הז' מדו'
5 רעו' דו' אומו' מפני שהוא שרש בחי' עה"ד וע"כ נק'
6 ראשית לגוים בחי' מקיף נוגע ואינו נוגע ע"כ אינו נמנה
7 עמהם. והענין הוא כי המדה הרעה כמו התאוה והחמדה
8 הרעה שהוא אהבה רעה לא הי' בה רע וקיום וחיו' כ"כ כ"א
9 מצד בחי' עוצם ההרגשה שיש בה שנק' דעת, שין[דע
10 ומרגיש בדבר רע זה ביותר כמו התינוק שגם שיש בו חום
11 התאוה ואהבה רעה אם אין בו דעת [שהוא] ההרגשה היטב
12 בנפשו להתמשך אחר זה אינו נמשך ומתפעל בתאוה זו
13 כלל, וע"כ אין לקטני' בושא להיות ערומי', וכן באדה"ר
14 קודם החטא דעה"ד דכתי' ויהיו שניהם ערומי' ואחר החטא
15 דעה"ד א' לו מי הגיד לך כי עירום אתה המן העץ בו'
16 דמשמע שזהו כל עיקר מהו' העה"ד שעושה בנפש בחי'
17 עוצם ההרגשה להרגיש א"ע ביותר (כל"א ער האט דעם
18 חוש צו דער הערין זיך זייער טיף כו'), והיינו גם בלא
19 התפעלו' תאוה וחמדה אינו רק בהרגשת עצמו לבד ביותר
20 ולא יוכל לזוז מהרגשה זו כלל וכלל כי נשרשת בעומק
22 נפשו עד שלא ידע וירגיש דבר חוץ מעצמו וזה עיקר ומקור

23 לכל תאוה שתתאוה הנפש לרע, ואם אין בו חוש זה כ"כ
24 לעומק בקל יכול להזיז ולהסיח דעתו מכל רע אשר יפנה
25 לבו אליו כי יסיר בקל המשכת והרגשת עצמו לזה כו',
26 ואפי' מי שאין בו רק אהבת עצמו ביותר עד שהדבר הרע
27 שיזיק לנפשו יתרחק וישנא ביותר ודבר הטוב יקרב בכל
28 לבו שזהו האות על עוצם הרגשת עצמו ביותר כו' שנק' יש
29 מורגש ביותר (כל"א ער איז באי זיך זייער טייער און
30 ציטריק כו' ער איז נאר אין זיך און וואש ניט זיך הערט ער
31 גאר ניט כו'), ואע"פ שזה אינו דבר רע כלל שהרי כל אדם
32 אוהב א"ע, וע"כ כל דרכי איש זך בעיניו עד שאין אדם
33 רואה חוב בעצמו כלל ואינו מרגיש רק בטובת עצמו וצערו
34 ולא בטובת חברו וצערו כלל, מ"מ הרי זה עיקר בחי'
35 העה"ד טו"ר שמרגיש הטו"ר בנפשו רק לעצמו כו' ומזה
36 מסתעף עיקר ושרש התאוה רעה כו', כי אנו רואי' שבכל
37 תאוה אע"פ שהוא תאוה רעה מצד העצם כמו תאות הממון
38 ותאות הניאוף וכה"ג עיקר כח התאוה הוא תאות הנפש
39 דוקא, והוא במה שמתאוה בתאוה זו לתענוג עצמו ע"כ
40 יתמשך לבו לתאו' זו וא"כ העיקר הוא רק בחי' ההמשכה
41 שתמשך נפשו לזה, והתמשכות זאת אינו רק לפי ערך עוצם
42 ההרגשה שתרגיש הנפש בעצמה יותר או יש בה תוקף
43 התאוה יותר וכל שאינו בהרגש עצמו כ"כ לא יומשך
44 להתאו' תאוה כ"כ ובקל יסירה מלבו לגמרי, וראי' לזה מן

ביותר עד שכל תאוה ימאס ויעבור על כל מדותיו לגמרי
מכל וכל כו' וד"ל, ואין זה מצד הגסו' דאדרב' מצד הגסו'
רוח וגובה לבו יתמשך לכל דבר תאוה וכעס רציחה יותר
כמו בהמן שא' וכל זה איננו שוה לי כו' משום דמרדכי לא
קם ולא זע ממנו שזהו לנגד נקו' גסו' רוחו הי' חפץ
להשמיד [את] כל היהודי' כו', רק בעונג שהוא מרומם
הנפש לבחי' אין בהעדר הרגש עצמו עד שיקבל באהבה
השונה ויעשה עמו רב טוב ויפזר כל הונו וכה"ג בהפקירו'
לגמרי כו'). והנה לזה הטעם נק' עמלק ראשית גוים ששרשו
בדעת דעורף שהוא בחי' התוקף בהרגשת עצמו דוקא בלי
יזוז ממקומו כלל (בל"א שטארקייט), וזהו מי שלבו קשה
כאבן בל יפול משום דבר אלקי והוא בחי' מקיף לו' מדו'
הרעו' כמו נוגע ואינו נוגע שאינו נמנה בו' מדו' והוא שרש
עצמי להם כנ"ל, והוא הנק' ישו"ת וגסו"ת שאין בו ביטול
עצמו והזהר ממקומו לעולם מטעם הנ"ל, וזהו שעמלק הי'
לו חוצפה ועזות [ללחום] בישראל הגם ששמע כל האותו'
כי לא נפל לבו מכל גילוי אור אלקי כלל, וזה ישנו בכל
איש שנק' בחי' טמטום הלב' שלא יפול לבו ולא יזוז כלל
מכל [גילוי] אור אלקי המתגלה במוחו כו' כידוע, וזה נפל
בשבה"כ ראשונה והוא מלך בלע בן בעור שהוא בחי'
הדעת דקליפ' כמו [כ]בלע את הקדש וכמ"ש במ"א.

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתיובתא

המביא עצמו לידי הרהור תאוה רעה שזה אינו רק מצד
עוצם הרגש עצמו להתענג ולשבח נפשו ולמלאו' לבבו בכל
מיני טוב ותענוג חמדת עוה"ז, משא"כ מי שאין בו חוש
ההרגש לדעת את הרע לא יומשך להביא עצמו לידי הרהור
רע כלל וגם אם יבא שלא בכונה מיד יסירונו בקל כו', וכן
במדת הכעס שהוא רק על דבר המנגד לרצונו מאד וחפץ
לבו שמושרש בו עד שיגניע בעצמו כידוע [ש]לא יגבר
הכעס רק במי שמושרש ומורגש בעצמו ביותר כמו בסיבת
תאוה לאהבה רעה שהוא להמשיך לעצמו (צו זיך) ולמלאו'
תאו' לבו דוקא, ובכעס על המונע תאוותו ג"כ בהרגשה זו
עצמ' תליא וכן בהתגברו' [מדת] הנצחון ומדת [ההתפארו']
רק מצד עוצם כח ההרגש עצמו ביותר הן באין כנ"ל וד"ל
(וראי' לכל זה ממה שאנו רואי' במקום שיש הפשטת הרגש
עצמו לגמרי מכל וכל יפול מכל תאו' וכעס ונצחון כו', כמו
בעת צרת נפשו [אן] ביסורי מות או כמו במלחמ' וכה"ג
שאינו מרגיש עצמו אז כלל וכלל [אין בו כח להתמשך
לתאו' וחמדה כלל ולא יכעוס על העובר רצונו [כלל] גם
שיגניע לנקוד' לבו מאד כו'. או להיפך בעת רוממו' נפשו
בעונג רב ונפלא מאד שהוא מגיע בעצם נקו' נפשו כמו
בעת חתונת בנו או איזה בשורה נפלאה וכמו מן גדולה
יתירה או חכמ' עמוקה ביותר שאז יהי' ג"כ בהפשט' עצמו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

שהיא מתלבשת ומתעלמת ומסתתרת עד שנראה כאילו
עולם במנהגו נוהג דרך הטבע ובאמת הכל בא מהש"י
בכבודו ובעצמו אלא שהוא מסתיר שפע אלהותו כ"כ עד
שלא יראה בגילוי דבר ניסי ויוצא מנהוג העולם כ"א
שיראה הכל כאילו הוא דבר טבעי למשל כשנותן פרנסה
לאיש הישראלי די סיפוקו אינו נותן לו ע"י נס כמו שיוריד
לו מן השמים לחם ובשר כמו לאוכלי המן שזהו דבר בלתי
טבעי אלא הוא שולח ברכתו שיריוח זה במו"מ בעסק והנה
הריוח שע"י מו"מ הוא דבר טבעי ר"ל שיכול האומר לומר
כחי ועוצם ידי עשה לי את כל החיל הזה וחכמתי עמדה לי
שידעתי בטוב המסחור מה לקנות ואימתי למכור וכה"ג
ובאמת לא לחכמים לחם כתיב (קהלת ט' י"א) אלא לאשר
יצוה ה' ברכתו ויגזור בהשגחתו מוריש ומעשיר משפיל
ומרומם אלא שאינו נותן שפעו כ"א ע"י לבוש הטבע הנ"ל
ר"ל שיתעלם ויסתתר ולא יתראה בגילוי אלא שאדרבה
יוכל האומר לומר כחי ועוצם ידי פעל לי בטבעי' העולם
כנ"ל. והמכוון בזה עמוק עמוק מאד כי זהו מדת גבורתו
להעלים ולהסתיר חיות אלקות וכמ"ש בלק"א ח"ב (פ"ה)

ג) ועפ"ז יובן ג"כ טוב טעם למה שנצרך העסק במו"מ
לצורך פרנסה והיינו כי אף גם שהוא נידון בכל
יום לטוב שיהי' לו פרנסה מ"מ אם לא יעסוק במו"מ לא
יהי' לו כלום וכמו שאמר ר' ישמעאל הנהג בהן מנהג דרך
ארץ (ברכות ל"ה ב') (וגם רשב"י לא נחלק עליו אלא כדי
להגיע למצות ידיעת התורה לבד כמ"ש תורה מה תהא
עליה אבל לא במי שכבר יודע התורה גם שחובה עליו
והגית יומם ולילה כמ"ש הקב"ה ליהושע מ"מ צריך
לעסוק בד"א לפרנסתו ואם אי אפשר לו להשיג פרנסתו
בריוח אא"כ יעסוק הרבה די בפ"א שחרית ופ"א ערבית
כמ"ש רשב"י עצמו במנחות פ"א (דף צ"ט ב') ופסקו
כמותו הרמב"ם וש"ע א"ח סי' קנ"ו וכן אר"י בנדה ע' ע"ב
לענינו דהא בלא הא לא סגי כו' והטעם הוא עפ"י מה
שנתבאר למעלה שהשפע הנמשכת בעוה"ז צריכה לירד
ממדרגה למדרגה עד שתתלבש בלבוש עב להיות ממנו
חסד גשמי שבטובות עוה"ז ולזה האדם נידון בכל יום
כנ"ל. והנה סיבה זו היא הנותנת ג"כ למה שנצרך לעסוק
במו"מ, כי השפע בעוה"ז נמשכת דרך לבוש הטבע פי'

1 שזהו סוד משרז"ל מתחלה עלה במחשבה לברוא את
 2 העולם במדת הדין והוא בחי' הלבושי' והסתרות הנ"ל אלא
 3 שראה שאין העולם מתקיים שתף עמו מדה"ר והוא
 4 התגלות אלקות ע"י אותות ומופתים התורה וכן ע"י יחידים
 5 ושרידים אשר ה' קורא עליהם כדאשכחן בגמ' ואחריהם
 6 צדיקי עליון. וז"ש הארז"ל ע"פ צו את בני' שהוא בחי'
 7 ש' אל אדני' שעולה בגימ' צ"ו וידוע מארז"ל אין צו אלא
 8 ע"ז (עי' סנהדרין נ"ב ב') והיינו שבחי' ע"ז יונקת מש' אל
 9 אדני וזהו הכוונה באמירת פ' התמיד להתיש כחה ע"ש,
 10 ולכאורה יפלא מה ענין ע"ז לשם אל אדני, אלא הענין כי
 11 שם זה הוא השולט בעשי' שבו ועל ידו נמשך חיות מא"ס
 12 ב"ה בעולם העשיה וההשפעה הנמשכת בעשיה צריכה
 13 להסתתר בלבוש גס ועב עד שיתראה כאילו עולם כמנהגו
 14 נוהג וזהו ענין ע"ז שהוא בחי' היש וכפירה באלקות לומר
 15 אני ואפסי עוד וכחי ועוצם ידי כו' כנ"ל רק דקרו לי' אלקא
 16 דאלקייא כמ"ש בלק"א ולכן אמרז"ל אין צו אלא ע"ז
 17 ששפע אל אד' נמשכת דרך לבוש הטבע שהוא בחי' ע"ז
 18 ובחי' יש כנ"ל, ולכן גם שהאדם בקש רחמים שישלח לו
 19 ה' פרנסתו ושיתגשם שפע חסד עליון שנמשך על נפשו
 20 ביוכ"פ לבא לעזה"ז מ"מ לא סגי אא"כ יעסוק ג"כ במו"מ
 21 והוא שיכין לבוש שבו ועל ידו יומשך השפע מלמעלה
 22 בעשיה והיינו כשיהי' לו עסק נכון שלפי טבע העולם
 23 יכולים להרויח סך הנצרך לו בעסק זה הרי זה לבוש טוב
 24 שבו יעלים ה' ברכתו ויתננה דרך לבוש זה ר"ל שישלח לו
 25 ריוח זה מחסדו העליון ית' שירד להיות ממנה שפע זה ע"י
 26 אמצעות לבוש זה המסתיר על חסד זה שהרי יכולי' לומר
 27 כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה מאחר שטבעי'
 28 העולם להרויח כך ומכיון שיכולים לומר כך הרי זה לבוש
 29 נכון לחסד זה ובו ועל ידו ישלח חסדו וברכתו כי כך היא
 30 המדה. וזהו ב' הכוונות טובות שיכוין האדם במו"מ א'
 31 לבקש רחמים מה' שישלח חסדו העליון ב"ה להתגשם בזה
 32 העולם להיות ממנו פרנסה, ב' בעסקו במו"מ יכוין שמאמין
 33 שהשפע ברכת ה' היא כשארי הניסים הגלויים כמו שהוריד
 34 המן וכיוצא אלא שהוא עושה לבוש לו ית' להעלים ברכתו
 35 ע"י עסק זה כי כך הוא רצון העליון ב"ה להנהיג עולמו כך
 36 עד עת קץ הימין שתוציא ארץ גלוסקאות וכו' (שבת ל"ב)
 37 וז"ש רבי יהושע בנדה שם (דף ע' ב' ע"ש) ירבה בעסק
 38 ויבקש רחמים דהא בלא הא לא סגי (אמנם מ"ש ירבה
 39 בעסק היינו למי שרוצה להעשיר ור"ל שרוצה שרוב החסד
 40 שנמשך על נפשו למעלה יתלבש בעשירות ע"כ ירבה בעסק
 41 להכין לבושים גדולים וגם יבקש רחמים שיתלבש חסדו
 42 בעשירות ולכל אדם שאינו אץ להעשיר אלא להשלים טרף
 43 נפשו ונפשות בני ביתו אינו צריך להרבות בעסק כ"כ
 44 וכמשי"ת בע"ה אלא לפי ערך ואף גם מי שהוא אץ
 45 להעשיר מ"מ אין ריבוי העסק מועיל לו כלום אא"כ מבקש
 46 רחמים מה' שישלח וישפיע רובו של החסד העליון שנקצב

47 לנפשו בעשירות וכשיודע לבקש רחמים משא"כ כשנוהגים
 48 רוב העולם שאינו מפקיר נפשו לבקש שיומשך רוב החסד
 49 השייך לו בעושר ואף אם מפקיר אינו מבקש רחמים ע"ז
 50 וכשאינו מבקש הרי אין השי" שולח לו אלא מה שצריך
 51 לפרנסתו לשעה וא"כ די לזה עסק מועט וריבוי העסק אינו
 52 מועיל כלום מאחר שלא נקצב לו יותר וכמשי"ת בע"ה.
 53 ובזה יובן המעשה מהבעש"ט שבא אליו אדם חשוך בנים
 54 לבקש שיתפלל לה' שיהי' לו בנים והיה האדם עשיר ואמר
 55 לו שאם ירצה שיהי' עני יהי' לו בנים וקבל על עצמו והי'
 56 לו בנים ונעשה עני, והענין שהבעש"ט ראה חלק החסד
 57 שנקצב על נפשו שכשימשיכו לעזה"ז לא יספיק על בנים
 58 ועושר יחד אלא על אחד מהם וזאת פעל שהחליף שיהי'
 59 מחסד זה בנים ולא עושר: והנה אחר כל הדברים האלה
 60 כל אדם חרד על נפשו ואינו רוצה לתת מגרעות בבחי'
 61 החסד עליון שנקצב על נפשו ברה"י ויוכ"פ להמשיכו כולו
 62 בממון וכה"ג ואינו אץ להעשיר אלא למלאות נפשו כי
 63 ירעב ונפשות בני ביתו ומלבושים ודירה המצטרך לפרנסתו
 64 כדי לעבוד את ה', זאת ישים אל לבו ויחשוב ערך סך מעות
 65 הנצרך לו להוצאות אלו ויבקש רחמים מה' שישלח חסדו
 66 הטוב שיהי' ממנו שפע זו ואח"כ יכין לו לבוש לפי ערך
 67 לבד כגון אם הצטרכותו חמשה מאות רובל למשל ימצא לו
 68 עסק שעל ידו יכולים להרויח סך כזה במדה ממוצעת כגון
 69 שיהי' העסק מסך אלף או ט"ו מאות וכה"ג לפי ערך הנהוג
 70 להרויח כמה למאה במו"מ זה ובהכינו לבוש זה ישלח לו
 71 ה' ברכתו וז"ש וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה (דברים
 72 ט"ו י"ח) דוקא כי אם לא יעשה הלבוש לא יומשך החסד
 73 למטה ויהי' לו ממנו טובות רוחניו' בעזה"ב לבד ויהי'
 74 מחוסר מזון וענוש יענש עבור זה בהיותו גוזל נפשו, אבל
 75 לא ירבה בעסק לעסוק במו"מ רב ללא צורך כי למה לו
 76 לעשות לבוש גדול יותר מערך האור המצטרך להתלבש בו
 77 כי גם אם ירבה במו"מ מה יהי' ויגיע לריק מאחר שקצבה
 78 הנצרכת לו יכולה להתלבש בלבוש קטן מזה א"כ זה
 79 הלבוש הוא ללא צורך מאחר שבאמת לא המו"מ גורם
 80 הרויח כ"א ברכת ה' היא והנה הברכה היתה יכולה
 81 להתמשך בלבוש פחות מזה א"כ המרבה בלבושים לא
 82 העדיף מאומה ואדרבה מקלקל יותר הא למה זה דומה
 83 לאדם שתופר לו בגד שצריך לתופרו כמדת גופו ואם הוא
 84 ב' אמות ועושה לו לבוש מג' או ד' אמות ה"ז מקלקל וגורם
 85 שיכשל בו ויפול לגמרי וד"ל: וזהו וגלחה את ראשה
 86 (דברים כ"א י"ב) פי' כי שערות הראש הם נמשכים
 87 מהחכמה ונק' מותרי מוחי' ובאדם גדול כמו תלמיד חכם
 88 הם מעולים כנ"ל פ"א בענין שיחת חולין של ת"ח כו' אבל
 89 בשאר בנ"א הנה מותרי מוחי' שלו הוא ההתחכמות היתירה
 90 במילי דעלמא במו"מ שעושה לו לבושי' גדולים יותר מכפי
 91 המצטרך וזהו השערות שהם לבושים והם מותרות והם
 92 גרועים במאד מאד ופוגמים בחכמת הנפש אלהית כנ"ל

1 וע"כ צוה וגלחה את ראשה כי לא לחכמים לחם (קהלת ט'
2 י"א) ומ"ש והחכמה תחי' בעליה (קהלת ז' י"ב) זהו
3 כשעושה הלבוש כראוי כפי המצטרך שלא יעדיף ולא יגרע
4 כנ"ל אבל המותר יגלה ויעבירם לגמרי כמאמר אל תתחכם
5 הרבה כו' ומזה ילמד האדם בשאר עסקי העולם ובעניניו

6 לנהוג עד"ז שלא להתחכם ביותר ולעשות תחבולות כ"א
7 שצריך להתגלגל בסיבות להשיג הטוב הנראה לו עפ"י
8 התורה ויעשה הענין המצטרך לפי דעתו שיהי' לבוש
9 שבאמצעותו ישלח ה' הדבר ההוא וה' יעשה הטוב בעיניו
10 שהוא הטוב האמיתי הנאות לו:

מצות תגלחת המצורע

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל תרל"ב

1 **והנה** מצד ירידת ההשתל' נשתלשל בחי' מצרים דקליפה
2 ג"כ, כי את זה לעו"ז עשה האלקי', שכמו בקדושה
3 יש ד' בחי' אבי"ע כמו"כ בלעו"ז יש ג"כ ד' בחי' אלו והוא
4 בחי' ק"נ וגק"ט, נוגה הוא בחי' אצי' דקליפה וגק"ט הם
5 בחי' ביי"ע, וז"ע מצרים דקליפה, וכדי להיות יציאת מצרים
6 א"א להיות מבחי' ממכ"ע, שהרי מבחי' זו משתלשל בחי'
7 מצרים, שמצד ריבוי ההשתלשלות נשתלשל להיות גם ד'
8 בחי' דלעו"ז כנ"ל שהם הם המצרים כו', כי ע"י המצרים
9 והגבלה דקדושה נעשה מזה ריבוי ההעלמות וההסתרים, כי
10 עולם הוא מלשון העלם והסתר, עד שמתהווה מצרים
11 דקליפה. ולכן כדי לצאת מבחי' המצרים האלה זהו ע"י
12 גילוי בחי' היותר עליונה, והיינו בחי' מלכותך בחי' מל'
13 דא"ס, וזהו"ע עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים שהוא
14 בחי' מלכותך, ועי"ז וגאלם לצאת מהמצרים וגבולים כו'.

15 **וזהו"ע** הנר שמאיר את החשך, והיינו שכמו הנר הגשמי
16 מאיר את חשכת הבית, כמו"כ מה שנמשך הארה
17 מבחי' מלכותך שזהו כמשל אור הנר עי"ז האיר את חשך
18 גלות מצרים, ועל ידי זה נגאלו אבותינו ממצרים הם בחי'
19 המיצר וחושך הגלות. והנה בנר יש בד"כ שני בחי' שמן
20 ופתילה, שמן הוא בחי' חכ' שמן משחת קודש בחי' חכ"ע
21 שבה מאיר גילוי אור אין סוף ברוך הוא, להיות כי חכ'
22 הוא בחי' אחד האמת בחי' ביטול הוא כלי להשראת
23 אא"ס, והיינו שהחכ' הוא כלי שישרה בה האור מבחי'
24 מלכותך מל' דא"ס, והפתילה הוא בחי' מדות והיינו בחי'
25 יסוד ז"א, וז"ע הנר שמאיר את החשך כי על ידי חכ'
26 ומדות מאיר הארה מבחי' מל' דא"ס להאיר במל' דאצי'
27 בחי' ממלא כל עלמין, ועל ידי זה האיר את החושך ונמשך
28 יציאת מצרים.

ד"ה כי ענך מקור חיים (הנחה מוגה)

ש"פ יושב, חנוכה, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

1 **וכן** בחוש השמיעה אוטם אזנו משמוע דברים האסורים
2 כמו דברי הוללות וליצנות וכל דבר שאינו הגון
3 וכשארז"ל בכתובות ד"ה סע"א ע"פ ויתד תהי' לך על אונך,
4 וכן גם דברים בטלים שגם המה פועלים פעולה רעה בנפש
5 וכמשארז"ל שם אל ישמיע אדם לאזניו דברים בטלים מפני
6 שהן נכוות תחלה לאברים, הרי שגם המה כו' לנפש כו'.
7 וכן ההגדרה בדבור שלא ידבר דבורים האסורים כמו
8 דבורים הנ"ל ולה"ר ורכילות וכה"ג ולא דברים בטלים ולא
9 ירחיב פיו ולשונו בשום דבר. ובד"כ הוא מוגדר בכל
10 החושים והכחות שלו מפני פחד אלקים שעליו. והו"ע
11 קבלת עומ"ש, כי ההיפוך מזה הוא פר"ע. והוא ההולך
12 בשרירות לבו למלאות תאוותו לכל אשר ירצה. ולאו דוקא

13 בדבר תאוה בפועל כ"א גם הפתיחה בחושים שלו לדבר כל
14 מה שעולה על רוחו גם דבור האסור וכן לשמוע ולראות
15 הכל שהן השערים והמקורים המביאים לידי תאוה ולידי רע
16 גמור ר"ל כנ"ל. וסבת הפתיחה הזאת הוא מפני פריקת עול
17 מ"ש שהוא כמו חפשי לעצמו (בל"א זייער פריי ביי זיך, ער
18 פילט קיין עול אויף זיך) ומשו"ז יעשה מה שלבו חפץ. וכמו
19 בטבע בנ"א הרי אינו דומה האדם כמו שהוא בביתו בפ"ע
20 וכמו שיושב עם אחרים וכ"ש עם גדולים וטובים ממנו
21 שמעציר א"ע בכל הכחו' שלו ועל כולם בחשבון יבוא איך
22 לעמוד ולישב ואיך לדבר אבל בביתו כשהוא לעצמו לא
23 יתחשב כלל ויטה על צדו או ישכב וידבר ככל העולה על
24 רוחו. וכן הוא ברוחניות הפתיחה בהחושים שאין מעצור

1 לרוחו לראות ולהביט כו' הוא מפני שאין עליו עומ"ש כלל
2 שאינו נרגש בו כלל (גם לא בהעלם) עול האדון אדון כל
3 הארץ ב"ה אשר מייחד מלכותו ית' עלינו בפרט לכן יעשה

4 כל מה שיחפוץ ומשו"ז לא ישים פחד אלקים נגד עיניו כלל
5 וכלל, והיינו שלא יפול לבו ולא יחוש כלל על שזהו נגד
6 רצון ה' ואשר פוגם בנשמתו לשחתה לגמרי ר"ל.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

1 שאלות בפסוק אני לדודי וגו'. בחודש ניסן – אתערותא דלעילא, ולכן דודי לי ואח"כ ואני לו.
2 בחודש אלול – קירוב האדם לאלקות, ע"י חשבון צדק ותיקון החסרונות. משביעין אותו –
3 נותנים כח לנשמה לקיים תומ"צ בכל מקום ובכל זמן.

4 "אני לדודי ודודי לי הרעה בשושנים". והנה קדם לזה
5 נאמר² "דודי לי ואני לו הרעה בשושנים", וכאן
6 נאמר "אני לדודי ודודי לי", וצריך להבין מה שפעם נאמר
7 "דודי לי" קדם "אני לדודי", ופעם נאמר "אני לדודי" קדם,
8 ואחר כך "ודודי לי", ומהו ענין "הרעה בשושנים". ובזהר³
9 איתא, מה שושנה אית לה תליסר עלין דסתרין⁴, אוף הכי
10 כנסת ישאל אית לה תליסר מכילין דרחמי שיהן י"ג מדות
11 הרחמים. וצריך להבין, מה שיכות י"ג מדות הרחמים ל"אני
12 לדודי ודודי לי". ובזהר שמות דף כ איתא, "הרעה
13 בשושנים" ששונים בתורה. וצריך להבין שיכות תורה ל"ג
14 מדות הרחמים. ובכללות הענין צריך להבין השיכות דשני
15 הענינים תורה וי"ג מדות הרחמים למה שאומר "אני לדודי
16 ודודי לי". אף הענין הוא, דענין הכתובים "דודי לי ואני לו"
17 ו"אני לדודי ודודי לי" הם שני דרכים ואפנים בעבודת הו',
18 דהנה כללות אפן העבודה בעבודת ה' הוא לפי אפן הגלויים
19 של מעלה, דבהגלויים של מעלה יש שני אפנים גלויים,
20 האחד בדרך אתערותא דלעלא אתערותא דלתתא,
21 שהתעוררות שלמטה באה על ידי התעוררות שלמעלה,
22 והשני בדרך אתערותא דלתתא אתערותא דלעלא,
23 שהתעוררות שלמטה גורמת וממשכת ההתעוררות
24 שלמעלה, ששני אפנים גלויים אלו הם בשני זמני עבודה
25 דניסן ותשרי, דבניסן הוא בדרך אתערותא דלעלא,
26 שהתעוררות באה מלמעלה לעורר את האדם שיתעורר
27 בהעלאת מ"ן דתורה ומעשה המצות בעבודה שפלב, ועל
28 זה אומר "דודי לי" קדם ו"אני לדודי", להיות זה מה ש"אני
29 לדודי" שהוא ענין ההתעוררות שלמטה מה שהאדם
30 מתקרב לאלקות, הוא על ידי "דודי לי" שהוא האתערותא

31 דלעלא, ובחדש תשרי הנה אפן הגלוי הוא באתערותא
32 דלתתא אתערותא דלעלא, דהתחלת העבודה דראש השנה
33 וחדש תשרי הוא בחדש אלול, דעבודת הו' בין שהיא
34 עבודה כללית, הינו כללות קרוב האדם שמתקרב לאלקות,
35 ובין שהיא עבודה פרטית באחד הענינים הפרטיים שהאדם
36 מתקרב לאלקות, הוא רק על ידי ההתבוננות שהוא
37 הסתכלות החזקה במעמדו ומצבו לדעת מחסוריו מה
38 שצריך להשלים, וכמו על דרך משל בגשמיות, כשאמן
39 צריך לתקן פלי, הרי תחלה צריך לבדק אותה ולדעת איזה
40 חלק ואבר צריך להסיר לגמרי ולהחליפו בחדש ואיזה אבר
41 צריך תקון, וישנם אברים שאינם צריכים תקון כלל רק נקיון
42 וכבוס בלבד, וכן הוא בהעבודה הרוחנית, שקדם שמתחיל
43 בהעבודה לתקן עצמו, צריכים להתבונן היטב במעמדו
44 ומצבו ולעשות חשבון צדק כנפשו בלי שום התנצלות
45 והפוך בזכות עצמו, שישנם כאלו שיודעים מעמדו ומצבם
46 והם בעצמם יודעים היטב אשר אינם טוב ולפעמים גם רע,
47 אבל הם מהפכים בזכות עצמם ומתנצלים בטענות תנאי
48 הזמן ותנאי המקום, דהנה לבד זאת שהתנצלות זו היא ללא
49 הועיל, הנה היא בלתי אמתית, כי סוף סוף תורה ומצוות הן
50 נצחיות והבלתי תלויות בזמן שבית המקדש קים ובארץ הם
51 בכל מקום ובכל זמן בשוה, ותכלית בריאת האדם וירידת
52 נשמתו למטה היא בשביל קיום התורה ומצוות בעבודה
53 דנקא, דזהו ענין "משביעין אותו תהי צדיק", שנותנים כח
54 בנשמה לעבד עבודתה בכל זמן ובכל מקום, ואדרבא אם
55 היא במקום ובזמן כזה שמבלבלים לה בעבודתה, צריך
56 לדעת כי יש לו כח להתגבר על הכל ולהאיר באור תורה
57 ומצוה בכל מקום שהוא.

א' דראש חודש אלול, ה'ש"ת

(2) שם ב, טז.

(3) בתחילתו. נתבאר בביאורי הזוהר שם.

(*) נדפס בספר המאמרים ה'ת"ש עמוד 150 ואילך. חלק
מהעזרת ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר.
(1) שיר השירים ו, ג.

א. יש לה שלושה עשר עלים שמסובבים (אותה). ב. כך גם כנסת ישראל יש לה שלש עשרה מדות הרחמים. ג. התעוררות
מלמעלה, (ואחר כך) התעוררות (האדם) מלמטה. ד. התעוררות (האדם) מלמטה, (שמושכת) התעוררות מלמעלה.

תורת החסידות היו צדיקים שלמדו מוסר והיתה להם
 חיות בתורה?
 על שאלה זו ענה הרבי:
 - כתוב⁶ "מימינו אש דת למו". תורה נקראת אש,
 ואש מאירה ומחממת, כי אי לא הא - לא הא, אי אפשר
 להיות חם מבלי להאיר ואי אפשר לאור בלי שיחמם.
 הקב"ה הטביע באש את טבע ההתגברות והנצחון.
 כשפורצת תבערה ומתזזים מים לכבותה, הרי המים
 הראשונים ששופכים על האש גורמים להגדלת האש.
 תורה נמשלה לאש, היא מחממת ומאירה והיא מנצחת
 את כל מנגדיה.
 במים יש מים טובים ומים רעים, ומכיוון שבכלל
 הבריאה של מים ישנם גם מים רעים, אפשר שיהיו גם
 במים היפים תערובת של לא-טוב, אם כי אינה דומה
 ללא-טוב שבמים הרעים, שם הוא רע גמור, המקלקל
 את המעלות שישנן במים.
 כדי להפריד את הפסולת מהמים, שהיא הגורמת
 שהמים יהיו למים רעים, וכדי למצוא את הלא-טוב
 שעלול להיות במים הטובים - הטביע הקב"ה בבריאה
 את האש שמרתיחה את המים, ועל ידי כך מופרשת
 הפסולת והמים נהפכים לטובים. האש מוציאה ומבדילה
 גם את הפסולת הדקה שעלולה להיות במים היפים
 ועושה את המים היפים למים נקיים וזכים בתכלית.
 נגלה של תורה היא מים. כשלומדים תורה לשמה
 הרי אלו מים היפים. ואילו כשלומדים תורה כדי לקנות
 ולהתייחר - היא נעשית להם סם המות.
 תורת החסידות היא אש. עבודת הלב על פי תורת
 החסידות היא פעולת ההרתחה כבשר בקלחת, ואז היא
 מפרידה את הפסולת הגסה של המים הרעים והפסולת
 הדקה של המים היפים.
 זאת חידשו הבעש"ט והמגיד ממזריטש בתורת
 החסידות שלהם, תורת החסידות בכלל, והסבא בתורת
 חסידות חב"ד בפרט.
 היילפרין סיפר: כשהאברך - החסיד ר' ישראל
 חייקין - סיים לתרגם דברי הרבי מליובאוויטש, נשאר
 השר הגראף אוברוב יושב תפוס מחשבות. דבריו של
 הרבי עשו עליו רושם עז. האברך-התורגמן מסר את
 הדברים בשפה רוסית פשוטה ובהירה ובחום רב. ניכר
 היה שלא זו בלבד שהאברך מבין את הדברים אלא הם
 גם קרובים ללבו. את שתיקתו הפר השר במלים: הרי זו
 פילוסופיה דתית עמוקה.

עה. שלשה אופנים בהתקשרות חסיד לרבי. כל אופן
 הוא התקשרות מיוחדת בדרגא מסוימת של רבי.
 כששומעים סיפור מעשה מהרבי, להיותו הוראת דבר,
 הרי הוא מקושר אל כוח המעשה של הרבי. כששומעים
 תורה הרי הוא מקושר אל כוח הדיבור. ובאמירת ניגון
 הרי הוא מקושר אל המחשבה. כל זה הוא רק נר"ן.
 התקשרותו הכללית של חסיד לרבי היא רק במדריגת
 נר"ן של הרבי. כפי שהדבר מוסבר כאן הרי ניגון פותח
 אצל המנגן את השער מהכוחות המקיפים לפנימיו. הרי
 מובן שניגון כזה פועל התקשרות עליונה יותר מאשר
 במדריגות נר"ן של הרבי. אלא שדבר זה הוא כאשר מנגן
 הניגון המכוון מצייר במחשבתו איך ששמע את הניגון
 מהרבי ומתעמק במעמדו ומצבו הכללי כפי שהיה אז.
 כשמנגנים ניגון מכוון בהתעוררות פנימית - התקשרות
 החסידים לרבי אז היא בכוחות המקיפים של הרבי.
 הענין בכללו, מדוע פועלת נגינה התקשרות כזו, הרי
 זה מפני שבנגינה ישנן תנועות, וכל תנועה מולידה חום,
 וחום הוא כלי לחיות.
 עו. על מחונכיו של ר' הלל יכולים לומר המאמר
 הידוע⁵ זוטרי דבכו מחיה מתים. כי כמו שהמיתה
 בגשמיות היא הסתלקות החיות, קרירות, כך המיתה
 ברוחניות היא ענין הקרירות: מתפללים בקרירות,
 מקיימים מצוה בקרירות, לומדים בקרירות; גם את
 הנגינה והריקוד עושים בקרירות. בחינוכו והדרכתו עשה
 ר' הלל יהודים לבביים חמים, שזוטרי דבכו, הפשוטים
 ביותר - היו מחיים מתים, הוא חימם את היהודים
 הקרירים.
 יהודים קרירים אין הכוונה ליהודים מקוררים
 מיהדות ח"ו. יהודים קרירים הכוונה ליהודים של תורה
 ומצוות, יראים ושלמים, בעלי צדקה ובעלי טובה, אבל
 קרירים. כל מה שהם עושים בעניני תורה והמצוות
 וצדקה ואהבת ישראל, הוא בקרירות, בלי חיות. יהודים
 קרירים אלה חיממו מחונכיו ומודרכיו של ר' הלל.
 לר' הלל היתה מסירות נפש לחמם לבו של יהודי
 לתורה ולמצוות, לצדקה ולאהבת ישראל. למחונך ומודרך
 של ר' הלל היה בכוח לחמם איזור שלם בעל עשרות
 עיירות וישובים, שנהיה בהם חי-געלעבט, כל עניני התורה
 והמצוות, צדקה ואהבת ישראל היו בחיות ובחינויות.
 עז. בין השאלות שנשאל אב"הסבא באסיפת הרבנים
 בפטרבורג בשנת תר"ג היתה שאלה אחת עיקרית:
 - מה חידשה תורת החסידות, הרי גם לפני התגלות

שמאמינים באמונה שלימה.
 בזכות האמונה נגאלו אבותינו ממצרים. אמונה היא
 לא אמונה סתמית כפי שאומרים אני מאמין, יש לי לב
 יהודי. אמונה משמעה להאמין במה שעושים, ועל ידי
 הפעולה, למרות שלא יודעים ולא מבינים בהשגה -
 נעשה הדבר בפועל, כמו בתפילין - המשכת ד' מוחין, וכן
 בענין מצה והדומה, ועל ידי האמונה נגאלו אבותינו
 ממצרים, שכן, בני ישראל בהיותם בגלות מצרים האמינו
 ודיברו כל הזמן בענין הגאולה.

עז. בכל דבר יש הענין עצמו והסדר של הענין. כך
 בתורה ישנם דברים כתובים במפורש בתורה ודברים
 שאינם כתובים במפורש בתורה, כמו שהטעם על
 מסירות נפש - אינו מוזכר בפירוש בתורה. תורה היא
 חכמה ושכל, ושכל אינו מחייב מסירות נפש. אך, שכל
 מחייב את ענין האמונה. השכל אומר: ככל מה שהשכל
 יכול להשיג צריכים להטריח ולייגע את כוח השכל
 להבין, ובמה שאין השכל משיג - צריכה להיות אמונה.
 ואמונה הרי לא זו בלבד שהיא מחייבת מסירות נפש,
 אלא היא גם מכריחה למסור את הנפש על מה

סעודת ליל שביעי של פסח התש"ג

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק נ"ה (א) - ר' אליהו בעל-שם

ברוך החליט עתה לחדור לעומק העניינים. הוא רצה לדעת יותר ככל האפשר על החסידות, וגם
 על מתנגדיה, במיוחד היה מעוניין לדעת על רבי אליהו בעל-שם מוורמייזא, שהיה מייסד חבורת
 הנסתרים.

לברוך נודעו פרטים מרעישים. הגאונים ר' אברהם זאב מביישנקוביץ ור' שמחה זעליג מוויטבסק
 היו מהמתנגדים והיריבים המרים ביותר לחסידות ולחבורת הנסתרים שקדמה לה. את ההתנגדות הזו
 קבלו מר' נחום, הפרוש מזלקוב, שקיבל מר' שמאי זונדל מפראג, בנו של הצדיק ר' פינחס זליג
 משפייער, כי יש לרדוף את הנסתרים. ואכן ר' פינחס זעליג היה יריבו הגדול של רבי אליהו בעל-שם.
 ברוך התפעל מאוד כאשר שמע את הפרטים אודות אישיותו ותולדותיו של רבי אליהו בעל-שם.
 היה זה בשנת רס"א או בשנת רס"ה, לקראקא הגיע יהודי שמוצאו מספרד בשם ר' יוסף יוזפא.
 הוא היה לא רק גדול בתורה, כי אם גם צדיק גדול. הוא היה אז בן חמישים שנה, ומיד נודע בקראקא
 כי הוא פרוש לגמרי מחיי העולם, ושקוע אך ורק בד' אמות של תורה ותפילה בלי כל קשר עם הבריות,
 וכי גם לא נשא אשה מעולם.

בקראקא עברו עליו שלושים שנה בפרישות, כאשר הכל מעריצים אותו. היה ברור לכל כי כך
 יסיים את חייו, אלא שלפתע אירע דבר מפתיע.

באותה עת התפרסם בקראקא שמו של ר' לוי, סוחר עשיר שניהל מסחר מסועף עם אחוזות
 האצילים, ונודע כבעל צדקה גדול וכמי שביתו פתוח לרווחה. לר' לוי היה בן בשם ר' יוסף, שאביו
 השיאו לבתו של ר' אברהם צורף הזהב, ירא שמים נודע.

לאחר נישואיו החל ר' יוסף לסייע לאביו במסחריו, ובמהרה הפך לרוח החיה בהם. ר' יוסף היה
 לא רק סוחר ממולח כי אם אדם פיקח בכלל. הוא הכיר שפות רבות, והיתה לו גם ידיעה כללית בענייני
 העולם. הפריצים והאצילים שעמדו בקשרי מסחר חיבבוהו בגלל תכונותיו אלו ואהבו לשוחח איתו
 בעניינים מדיניים ואחרים העומדים ברומו של עולמם, דלתותיהם היו תמיד פתוחות לפניו.

- 1 כאשר נוכחו היהודים לדעת את חשיבותו של ר' יוסף ב"חלונות הגבוהים", החלו לנצל את
- 2 היכרותו ואת קשריו להזדמנויות שונות. הציבור וגם אנשים פרטיים באו אליו תדירות בבקשות
- 3 להשתדלויות ולהפעלת השפעתו למענם, ור' יוסף לא סירב מעולם להיות השתדלן.
- 4 בינתיים התפתחו מסחריו של ר' יוסף, ובגללם נאלץ לערוך תכופות נסיעות ממושכות בדרכים,
- 5 במיוחד ניהל קשרים מסועפים עם העיר פראג. פעם, כאשר היו הוא ומשרתו בדרכם הביתה, התנפלו
- 6 עליהם שודדים והרגום. כאשר הגיעה הידיעה לקראקא השתרר שם דיכאון ואבל כבד.
- 7 ר' יוסף השאיר אלמנה שלא ילדה לו ילדים. בהתאם להלכה קבלה האלמנה חליצה מאחיו של
- 8 הנרצח. בקראקא היה מנהג עתיק לקיים את החליצה בטקסיות רבה, ולאחריה בירך בית-הדין את
- 9 החלוצה שתמצא בהקדם בן זוג הגון וְשִׁתְּפָקֶד ממנו בילדים. לאחר מכן הוכרז כי מי שמוכן לשאת
- 10 את החלוצה לאשה יבורך מפי בית הדין.
- 11 המנהג הזה קויים גם במקרה של אלמנת ר' יוסף, אך איש לא הודיע על נכונותו לשאת אותה
- 12 לאשה. אלא שכעבור חמשה-ששה חדשים הופיע בבית הדין הצדיק הישיש ר' יוסף יוזפא, מי שְׁכֻנָּה
- 13 "הספרדי הקדוש", והודיע על נכונותו לשאת את החלוצה לאשה אם זו תיאותר לכך. הוא הסביר כי
- 14 בעצם היה בדעתו להמשיך לחיות בפרישות ובדידות, אך בגלל טעם מסוים, שאותו לא רצה לגלות,
- 15 החליט להתחתן.
- 16 בית הדין שלח לקרוא לחלוצה. מיד כאשר הופיעה בבית הדין, עוד בטרם שמעה לשם מה הוזמנה,
- 17 פרצה בבכי מר.
- 18 לשאלת בית הדין לסיבת בכייתה, ענתה כי יש סוד גדול המעיק על ליבה, אך אינה מסוגלת
- 19 להחליט אם לגלותו לפני בית הדין או לא. לשאלות נוספות שנועדו להבהיר במה דברים אמורים -
- 20 הסבירה כי הדבר קשור בעובדה שאביה, שזה שנים רבות הינו בעולם האמת, התגלה אליה בחלום
- 21 כבר חמש-שש פעמים, ופקד עליה לעשות דבר מסוים, אך איננה יכולה להחליט בנפשה, אם לשמוע
- 22 בקולו אם לאו. כאמור, אין היא יכולה גם להחליט אם לגלות לבית הדין את תוכן פקודת אביה.
- 23 לאחר ישוב הדעת והתייעצות החליט בית הדין כי יש לה לגלות את סודה, ואז סיפרה החלוצה,
- 24 כאשר היא מתייפחת בבכי, כי בפעם הראשונה נגלה אליה אביה בחלומה כאשר הוא לבוש בגדי שבת.
- 25 הוא הניח ידיו על ראשה ובירכה, וסיים באיחולי "מזל טוב", "כיוון שנקבע שתינשא לספרדי הקדוש
- 26 ר' יוסף יוזפא". כאשר הקיצה משנתה ונזכרה בחלומה הזדעזעה תחילה, אך לאחר מכן נרגעה
- 27 והתייחסה אליו כלחלום פשוט. לא עבר שבוע ושוב נגלה אליה אביה בחלום ופקד עליה להינשא
- 28 לצדיק. גם הפעם לא התייחסה לכך ברצינות, כעבור זמן קצר חזרה התופעה, והפעם דיבר אליה אביה
- 29 בתקיפות, ופקד עליה בחומרה רבה לבקש ממשהו שידבר עם ר' יוסף יוזפא שישא אותה לאשה. אביה
- 30 אמר כי זה רצונו של בית-דין-של-מעלה.
- 31 "אם תקיימי הוראה זו" - אמר האב - "תזכי ללדת בן, אך אם לאו יהא סופך מר".
- 32 הדיינים הביטו בהשתוממות איש אל רעהו, ולאחר מכן סיפרו לה על ה"מקרה" שר' יוסף יוזפא
- 33 בכבודו ובעצמו הביע רצונו להתחתן איתה. עתה הבינה החלוצה כי אכן מהשמים רוצים בשידוך זה,
- 34 והביעה את הסכמתה.
- 35 בקראקא היה נהוג לראות בחתונה של חלוצה עניין ציבורי השייך לקהילה כולה. גם חתונה זו
- 36 נערכה, אפוא, על-ידי הקהילה, והשתתפו בה כל בני העיר. בהתאם למנהג התייצבו כל הכהנים של

- 1 העיר, מגיל שלוש-עשרה ומעלה, בשתי שורות, כאשר הם עטופים בטליתות ו"קיטל", והחתן והכלה
 2 עברו בתווך וקיבלו את ברכת הכהנים בנשיאת כפיים. הסעודה נערכה, אף זה לפי מנהג עתיק, בחצר
 3 בית-הכנסת, וכל אחד תרם לה את ארוחתו.
 4 בקראקא חשו הכל כי אין זה מאורע רגיל, וכי עניינים נסתרים גלומים בנישואין אלו.

אגרות קודש

- 1 ב"ה י"ז מנחם אב תרצ"ג
 2 ריגא
 3 אל כבוד ידידנו הנכבד והכי נעלה וו"ח
 4 אי"א מוהר"ר מנחם מענדל שיחי שו"ב
 5 נאוויקאו
 6 שלום וברכה.
 7 מענת כ"ק אדמו"ר שליט"א על מכתבו (מכתבו שלחתי
 8 לכ"ק אדמו"ר שליט"א למארינבאד ונתקבל מענה להעתיק
 9 ולשלוח לכבודו כי אין אצלו מי שיעתיק המכתבים).
 10 הכל תלוי ברצון, והעיקר בהרגש (גיפיל) יש לך אדם אשר
 11 כל ענינו הוא רק לעצמו, וגם אם לומד לפעמים עם הזולת
 12 הוא ג"כ לטובת עצמו, ויש אדם שיש לו הרגש טוב א גוטין
 13 געפיל והדבר שהוא טוב לו חפץ להנות גם את חבריו.
 14 ודבר זה הוא אחד מיסודי דרכי החסידות אשר הורו כ"ק
 15 אבותינו רבותינו הק' צוקללה"ה נבג"מ זי"ע, והוד כ"ק
 16 אאמו"ר הרה"ק צוקללה"ה נבג"מ זי"ע הרבה לדבר אתי
 17 עמי בשבחן של העוסקים בלימוד חסידות ברבים, ויש לי
 18 הרבה רשימות וסיפורים בענין זה, ופעם אמר לי בא מיר איז
 19 ברור אז א חסידעשער איד זיצט אין בית מדרש און לערנט
 20 אדער חזרית בע"פ א חסידות ברבים איז א שמחה בא די
 21 זיידעס, און זייער שמחה איז מספיק פאר אים און קינדס
 22 קינדער רוב טוב בגשמיות וברוחניות, וכמה פעמים התאונן
 23 שישנם בעלי צורה לעצמן וחסרים הרגש לעשות טובה לזולתן,
 24 ופעמים הראה לי על אנשים בינונים בציור עצמן, אבער דאס
 25 זיינען זיי מענטשין זיי האבין אחוש טוב זיי לערנען חסידות
 26 ברבים.
 27 הוא אומר א חסיד מאכט אסביבה, און אויב ער מאכט
 28 ניט קיין סביבה, דארף גוט אטאפ טאן באי זיך אין פעקיל,
 29 וואס טוט זיך מיט עם אליין, און דאס אליין (ואס ער מאכט
 30 ניט קיין סביבה) דארף אים צוברעכין וי אקינעלע, און פרעגין
 31 בא זיך ואס טו איך אויף דער ועלט, וסיים לי בהמעשה הידוע
- מא' החסידים הגדולים של רבינו הגדול שהי' מהמקורבים
 ביותר, ופעם בהיותו ביחידות שאלו רבינו בענינו (כי ל"ע ירד
 אז מנכסיו) והתאונן והשיבו רבינו דוא זאגסט אלץ ואס דו
 דארפסט (דארפסט אפ צאלין חובות, דארפסט חתונה מאכין
 קינדער, דארפסט האבין אויף דער הוצאה) אויף ואס מי
 דארף דיך זאגסטו ניט, דיך דארפמען אז דו זאלסט מאכין
 ליכטיג דאין סביבה מיט תורה ועבודה שבלב, פרנסה און
 ואס דו דארפסט דאס דארף דער אויבערשטער ב"ה דיר
 געבין, טו ואס דו דארפסט ועט השי"ת טאן ואס ער דארף,
 (ספור זה שמעתי מאתו כפי ששמעו בכמה נוסחאות, כי ענין
 זה הי' עם איזה חסידים בזמנים שונים).
 כן הדבר איר זאייט דעם טאטינס אהסיד למדתם ת"ל
 הרבה דא"ח וזכיתם לשמוע ולפעמים גם דער הערט וכידוע
 ההפרש בין הערין און דער הערין, עליכם לעשות סביבה, ולא
 להתאונן בדברים שאין בהם ממש וכאמור כי הכל תלוי
 ברצון, והשי"ת יהי בעזרכם בגו"ר.
 השי"ת יעזר לבנו שיי בפרנסה טובה בריוח גדול...
 השי"ת יעזר לבתו תחי' וחתנו ר"ז שיי אוסיצעו בפרנסה
 והמצטרך להם בגו"ר.
 נהניתי במאד מאד מהפ"ש מבנו מר נחום שיי השי"ת יעזר
 לו בהמצטרך לו בגו"ר תודה עבור הפ"ש מש"ב הרה"ג ר"ש
 שיי סלאנים השי"ת יחזק בריאותו ויארץ ימיו ושנותיו בטוב
 ובנעימים בגשמיות וברוחניות.
 סוף דבר ידידי קחו עצמכם אל העבודה הדרושה ואל
 תדאגו בכל הענינים הטפלים כאמור, אתם עשו מה שאתם
 צריכים לעשות, והוא ללמוד דא"ח ברבים בפנים ובעל פה,
 און פארבריינגען עם אנ"ש שיי להפיח בהם רוח חיים פנימי,
 והשי"ת יעשה את שלו ויעזר לכם ולילידיכם וב"ב שיי בכל
 המצטרך להם בגשמיות וברוחניות.
 בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

יח שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן-לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ
 אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוֹ
 אֶת-הָעָם מִשְׁפַּט־צָדֵק כִּסְיִי: יט לֹא-תִטֶּה מִשְׁפַּט
 לֹא תִכּוֹר פָּנִים וְלֹא-תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד
 יַעֲוֶה עֵינַי חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְּבָרִי צְדִיקִים כִּסְיִי:
 כ צָדֵק צָדֵק תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּחְיֶה וַיִּרְשֶׁת אֶת-
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ כִּסְיִי: ס לֹא-
 לֹא-תִטֵּעַ לָךְ אֲשֶׁרָה כָּל-עֵץ אֲצֵל מִזְבַּח
 יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-לָּךְ כִּסְיִי: כב וְלֹא-
 תָקִים לָךְ מִצֵּבָה אֲשֶׁר שָׁנָא יִהְיֶה
 אֱלֹהֶיךָ כִּסְיִי: ס יז א לֹא-תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
 שׁוֹר וְשֵׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם כָּל דָּבָר רָע כִּי
 תֹעֲבֹת יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ הוּא כִּסְיִי: ס כ כִּי-יִמָּצֵא

רש"י

המצדקים, משפטי אמת: (כ) צדק צדק תרדף. (ספרי. סנהדרין לב) הלך אחר בית-דין יפה: למען תחיה וירשת. כדאי הוא מנוי הדינן הכשרים להחיות את ישראל ולהושיכן על אדמתן: (כא) לא-תטע לך אשרה. לחיבו עליה משעת נטיעתה, ואפלו לא עבדה, עובר בלא תעשה על נטיעתה: לא-תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך. אזהרה לנוטע אילן ולבונה בית בהר הפית: (כב) ולא-תקים לך מצבה. מצבת אבן אחת, להקריב עליה אפלו לשמים: אשר שנא. מזבח אבנים ומזבח אדמה צוה לעשות, ואת זו שנא, כי חק היתה לפנינו, ואף על פי שהיתה אהובה לו בימי האבות, עכשו שנאה, מאחר שעשאוה אלו חק לעבודת כוכבים: (א) לא-תזבח וגו' כל דבר רע. (ספרי) אזהרה למפגל בקדשים על ידי דבור רע, ועוד נדרשו בו שאר דרשות בשחיתות קדשים (ובחים לו ב): (ב) לעבר

שופטים ושטרים. שופטים, דינים הפוסקים את הדין: ושטרים. (סנהדרין טז) הרודין את העם אחר מצותם, שמפין וכופתין במקל ובכרצועה עד שיקבל עליו את דין השופט: בכל-שעריך. (סנהדרין טז) בכל עיר ועיר: לשבטיך. מוסב על: "תתן לך", שופטים ושטרים תתן לך לשבטיך, בכל שעריך אשר ה' אלהיך נתן לך: לשבטיך. מלמד שמושיבין דינן לכל שבט ושבט, ובכל עיר ועיר: ושפטו את-העם וגו'. מנה דינן ממחים וצדיקים לשפט צדק: (יט) לא-תטה משפט. כמשמעו: לא תכיר פנים. אף בשעת הטענות, אזהרה לדין שלא יהא רף לזה וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב, לפי שכשרואה זה שהדין מכבד את חברו, מסתתמין טענותיו: ולא-תקח שחד. (ספרי) אפלו לשפט צדק: כי השחד יעור. (כתובות קה) משקבל שחד ממנו, אי אפשר שלא יטה את לבבו אצלו להפך בזכותו: דברי צדיקים. דברים

בְּקִרְבָּךְ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
 לָךְ אִישׁ אֶחָד־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרַע
 בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹד בְּרִיתוֹ כִּסְ"י: ג וַיֵּלֶךְ
 וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם
 וּלְשִׁמְשׁ | או לַיָּרֵחַ או לְכָל־צָבָא הַשָּׁמַיִם
 אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי כִסְ"י: ד וַהֲגִד־לָךְ וְשָׁמַעְתָּ
 וּדְרַשְׁתָּ הַיָּטֵב וְהֵנָּה אִמָּת נָכוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָה
 הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל כִּסְ"י: ה וַהֲוִיצָאתָ אֶת־
 הָאִישׁ הַהוּא או אֶת־הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשָׂו
 אֶת־הַדָּבָר הָרַע הַזֶּה אֶל־שְׁעָרֶיךָ אֶת־הָאִישׁ
 או אֶת־הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בָּאֲבָנִים וּמָתוּ כִסְ"י:
 ו עַל־פִּי | שְׁנַיִם עֵדִים או שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוֹמַת
 הַמָּת לֹא יוֹמַת עַל־פִּי עַד אֶחָד כִּסְ"י: ז וַיֵּד
 הָעֵדִים תִּהְיֶה־בּוֹ בְּרָאשֹׁנָה לַהֲמִיתוֹ וַיֵּד כָּל־
 הָעָם בְּאַחֲרֹנָה וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבֶּךָ: פ ח כִּי
 יִפְלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמַשְׁפָּט בֵּין־דָּם | לָדָם
 בֵּין־דִּין לָדִין וּבֵין נָגַע לְנָגַע דְּבָרֵי רִיבָת

רש"י

בְּרִיתוֹ. אֲשֶׁר כָּרַת ה' אִתְּכֶם שְׁלֹא לַעֲבֹד עֲבֹדֹת
 כּוֹכָבִים: (ג) אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי. לַעֲבֹדָם (מגילה ח):
 (ד) נָכוֹן. מִכּוֹן הַעֲדוּת: (ה) וַהֲוִיצָאתָ אֶת־הָאִישׁ
 הַהוּא וְגו' אֶל שְׁעָרֶיךָ וְגו'. הַמִּתְגַּבֵּר "אֶל
 שְׁעָרֶיךָ": 'לְתַרְעֵי בֵּית דִּינָךְ, טוֹעָה, שֶׁכֵּן שְׁנִינּוּ:
 (ספרי) "אֶל שְׁעָרֶיךָ", זֶה שֶׁעַר שֶׁעָבַד בּוֹ, אוֹ אֵינוֹ
 אֶלָּא שֶׁעַר שְׁנֵדוֹן בּוֹ? נֹאמַר "שְׁעָרֶיךָ" לְמִטָּה
 וְנֹאמַר "שְׁעָרֶיךָ" לְמַעְלָה, מָה "שְׁעָרֶיךָ" הָאֵמֹר
 לְמַעְלָה, שֶׁעַר שֶׁעָבַד בּוֹ, אֵף "שְׁעָרֶיךָ" הָאֵמֹר
 לְמִטָּה, שֶׁעַר שֶׁעָבַד בּוֹ, וְתַרְגּוּמוֹ: 'לְקִרְוֶיךָ':
 (ו) שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה. אִם מִתְקַיֵּמַת עֲדוּת

בְּשְׁנַיִם, לְמָה פָּרַט לָךְ בְּשְׁלֹשָׁה? לְהַקִּישׁ שְׁלֹשָׁה
 לְשְׁנַיִם, מָה שְׁנַיִם עֲדוּת אַחַת, אֵף שְׁלֹשָׁה עֲדוּת
 אַחַת, וְאֵין נֶעֱשִׂין זִמְמִין עַד שְׁיִזְמוּ כָּלָם (מכות ו):
 תוֹרָה ז (ח) כִּי יִפְלֹא. כָּל 'הַפְּלֹאָה' לְשׁוֹן הַבְּדִלָּה
 וּפְרִישָׁה, שֶׁהַדָּבָר נִבְדָּל וּמִכֶּסֶה מִמֶּךָ: בֵּין־דָּם
 לְדָם. (ספרי. סנהדרין פד) בֵּין דָּם טָמֵא לְדָם טָהוֹר:
 בֵּין־דִּין לָדִין. בֵּין דִּין וְכַפִּי לָדִין חֵיב: וּבֵין נָגַע
 לְנָגַע. בֵּין נָגַע טָמֵא לְנָגַע טָהוֹר: דְּבָרֵי רִיבָת.
 שִׁיחִיו חֲכָמֵי הָעִיר חוֹלְקִים בְּדָבָר: זֶה מְטָמֵא וְזֶה
 מְטַהֵר, זֶה מְחִיב וְזֶה מְזַכֵּה: וְקָמַת וְעָלִיתָ. (סנהדרין
 פו) מְלַמֵּד שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ גְּבוּהָ מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת:

סגירו למכתש סגירו פתגמי
 פלגתא דינא בקרניך ותקום
 ותסק לאתרא די יתרעי יי אלהך
 בה: ט ותיתי לות פהניא לואי
 ולות דינא די יחי ביומא האנון
 ותתבע ויחיון לך ית פתגמא
 דדינא: י ותעבד על מימר
 פתגמא די יחיון לך מן אתרא
 ההוא די יתרעי יי ותטר למעבד
 ככל די ילפנך: יא על מימר
 אורייתא די ילפנך ועל דינא די
 יימרון לך תעבד לא תסטי מן
 פתגמא די יחיון לך זמינא
 ושקמאלא: יב וגבר די יעבד
 ברשע בדיל דלא לקבלא מן
 פהנא דקאם לשמשא תמן קדם
 יי אלהך או מן דינא ויתקטל
 גברא ההוא ותפלי עבד דביש
 מישראל: יג וכל עמא ישמעון
 וידחלון ולא ירשיעון עוד:
 יד ארי תעול לארעא דיי אלהך
 יחב לך ותירתה ותיתב בה ותימר
 אמני עלי מלפא ככל עממיא די
 בסתרני: טו מנא תמני עלך
 מלפא די יתרעי יי אלהך בה מגו
 אחיך תמני עלך מלפא לית לך
 רשו למנא עלך גבר נוכרי די
 לא אחוך הוא: טז לחוד לא
 יסגי לה סוסון ולא יתב ית עמא

בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר
 יבחר יהוה אלהיך בו כס"י: ט ובאת אל
 הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה בימים
 ההם ודרשת והגידו לך את דבר
 המשפט כס"י: י ועשית על פי הדבר אשר
 יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר יהוה
 ושמרת לעשות ככל אשר יורוך: יא על
 פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר
 יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר
 יגידו לך ימין ושמאל כס"י: יב והאיש אשר
 יעשה בזדון לבלי שמוע אל הכהן העמד
 לשרת שם את יהוה אלהיך או אל השפט
 ומת האיש ההוא ובערת הרע מישראל:
 יג וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון
 עוד כס"י: ס כה"ל שני יד כיתבא אל הארץ אשר
 יהוה אלהיך נתן לך וירשתה וישבתה בה
 ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר
 סביבתי: טו שום תשים עליך מלך אשר
 יבחר יהוה אלהיך בו מקרב אחיך תשים
 עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי
 אשר לא אחיך הוא: טז רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם

רש"י

שמאל, ועל שמאל שהוא ימין, וכל שפן שאומר
 לך על ימין, ימין, ועל שמאל, שמאל: תורה יב
 (יג) וכל העם ישמעו. (סנהדרין פט) מכאן
 שממתינים לו עד הרגל, וממיתין אותו ברגל:
 תורה יד (טז) לא ירבה לו סוסים. (סנהדרין כא)

(ט) הכהנים הלויים. הכהנים שייצאו משבט לוי:
 ואל השפט אשר יהיה בימים ההם. (ספרי) אפלו
 אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אתה צריך לשמע
 לו, אין לך אלא שופט שבמקדש: תורה י (יא) ימין
 ושמאל. (ספרי) אפלו אומר לך על ימין שהוא

מִצְרִימָה לְמַעַן הִרְבּוֹת סוֹם וַיְהוֹה אָמַר לָכֶם
 לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד רַס"י: י' וְלֹא
 יִרְבֶּה-לוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסּוֹר לִבּוֹ וְכֶסֶף וְזָהָב
 לֹא יִרְבֶּה-לוֹ מְאֹד רַס"י: יח וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ עַל
 כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה
 הַזֹּאת עַל-סֵפֶר מַלְפָּנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם רַס"י:
 יט וְהִיתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל-יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן
 יִלְמַד לִירְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהָיו לְשֹׁמֵר אֶת-
 כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת-הַחֲקִים הָאֵלֶּה
 לַעֲשֹׂתָם רַס"י: כ לְבִלְתִּי רוּם-לִבּוֹ מֵאֲחָיו
 וּלְבִלְתִּי סוֹר מִן-הַמִּצְוָה יְמִין וּשְׂמָאוֹל לְמַעַן
 יֵאָרִיךְ יָמָיו עַל-מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בִּקְרֵב
 יִשְׂרָאֵל רַס"י: ס שְׁלִישִׁי יח א לֹא-יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים
 הַלְוִיִּם כָּל-שִׁבְט לְוִי חֵלֶק וְנַחֲלָה עִם-יִשְׂרָאֵל

למצרים בדיל לאסגאה לה סוסון
 ויי אמר לכוון לא תוספון למתוב
 בארח הדא עוד: י' ולא יסגי לה
 נשין ולא יטעי לפה וכספא
 וזהבא לא יסגי לה לחדא:
 יח ויהי כמתבה על כרסא
 מלכותה וכתוב לה ית פתשגן
 אוריתא הדא על ספרא מן קדם
 כהניא לואי: יט ותהי עמה ויהי
 קרי בה כל יומי חייה בדיל
 דילף למדחל קדם יי אלהה
 למטר ית כל פתגמי אוריתא
 הדא וית קנימא האלין
 למעבדהון: כ בדיל דלא ירים
 לפה מאחוהי ובדיל דלא יסטי
 מן תפקדתא ימינא ושמאלא
 בדיל דיורף ימין על מלכותה
 הוא ובנהי בגו ישראל: א לא
 יהי לכהניא לואי כל שבטא דלוי
 חלק ואחסנא עם ישראל קרבניא

רש"י

אֵלָּא כְּדִי מְרַבְּתוֹ, שְׁלֹא יִשְׁיב אֶת הָעָם מִצְרִימָה,
 שֶׁהַסּוֹסִים בָּאִים מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁלְמָה
 (מלכים-א י'): "וַתַּעֲלֶה וַתַּצֵּא מִקְּרֶכֶּה מִמִּצְרַיִם בְּשֵׁשׁ
 מֵאוֹת כֶּסֶף וְסוֹס בַּחֲמִשִּׁים וּמֵאָה": (יז) וְלֹא
 יִרְבֶּה-לוֹ נָשִׁים. אֵלָּא י"ח, שֶׁמִּצְוֵנו שֶׁהָיָה לוֹ לְדוֹד
 שֵׁשׁ נָשִׁים וְנֶאֱמַר לוֹ (ש"ב יב): "וְאִם מְעַט, וְאִסְפָּה
 לָךְ כְּהֵנָּה וְכְהֵנָּה": וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לוֹ מְאֹד.
 (סנהדרין כא) אֵלָּא כְּדִי לִיתֵּן לְאַכְסִנְיָא (סְפָרִים
 אַחֲרִים: לְאַפְסָנְיָא): (יח) וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ. אִם עָשָׂה
 כֵּן, כְּדֹאִי הוּא שֶׁתִּתְקַּים מַלְכוּתוֹ: אֶת-מִשְׁנֵה
 הַתּוֹרָה. (סנהדרין שם) שְׁתֵּי סְפָרֵי תּוֹרָה: אַחַת שֶׁהִיא
 מִנְחַת בְּבִית גִּנְזָיו, וְאַחַת שֶׁנִּכְנְסָת וְיוֹצֵאת עִמּוֹ.
 וְאוֹנֶקְלוֹס תַּרְגָּם: 'פִּתְשָׁגָן', פֶּתֶר מִשְׁנֵה, לְשׁוֹן שְׁנוֹן
 וְדְבוּר: (יט) דְּבָרֵי הַתּוֹרָה. כְּמִשְׁמָעוֹ:

(כ) וּלְבִלְתִּי סוֹר מִן-הַמִּצְוָה. אֲפִלּוּ מִצְוָה קִלָּה
 שֶׁל נָבִיא: לְמַעַן יֵאָרִיךְ יָמָיו. מִכָּלֵל הֵן אֶתְהַ
 שׁוּמַע לָאו, וְכֵן מִצְוֵנו בְּשָׂאוֹל, שֶׁאָמַר לוֹ שְׁמוּאֵל:
 (שמואל-א י') "שְׁבַעַת יָמִים תּוֹחֵל עַד בּוֹאִי אֵלֶיךָ
 לְהַעֲלוֹת עֹלוֹת", וְכָתִיב (שם יג): "וַיּוֹחֵל שְׁבַעַת
 יָמִים", וְלֹא שֶׁמֶר הִבְטָחְתּוֹ לְשֹׁמֵר כָּל הַיּוֹם, וְלֹא
 הִסְפִּיק לְהַעֲלוֹת הָעֹלָה, עַד שֶׁבָּא שְׁמוּאֵל וְאָמַר לוֹ:
 "נִסְכַּלְתָּ (פָּאָשֶׁר) לֹא שְׁמֵרְתָּ וְגו' וַעֲתָה מִמְּלַכְתְּךָ
 לֹא-תִקּוּם" (שם), הֵא לְמַדְתָּ, שֶׁבִּשְׂבִּיל מִצְוָה קִלָּה
 שֶׁל נָבִיא, נִעְנַשׁ: הוּא וּבָנָיו. (הוריות יא) מִגִּיד שָׂאֵם
 כְּנֹו הִגְוִן לְמַלְכוּת, הוּא קוֹדֵם לְכָל אָדָם: (א) כָּל-
 שִׁבְט לְוִי. בֵּין תְּמִימִין בֵּין בְּעָלֵי מוֹמִיִּן: חֵלֶק.
 בַּבִּזָּה: וְנַחֲלָה. בְּאַרְצָ: אֲשֵׁי ה'. קִדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ
 (סְפָרִים אַחֲרִים: קִדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים): וְנַחֲלָתוֹ. אֵלוֹ

אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ יֹאכְלוּן כְּסִי: ב וְנַחֲלָה לֹא־
יְהִי־לוֹ בְּקֶרֶב אָחִיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר־לוֹ כְּסִי: ס וְזֶה יְהִי מִשְׁפָּט הַכֹּהֲנִים
מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזִּבְחָה אִם־שׁוֹר אִם־
עֶשֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע וְהַלְחִיִּים וְהַקֵּבָה כְּסִי:
וְרֹאשִׁית דִּגְנָךְ תִּירֶשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וְרֹאשִׁית גֶּזֶר
צֹאנְךָ תִּתֶּן־לוֹ כְּסִי: ה כִּי בֹו בָחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא
וּבָנָיו כָּל־הַיָּמִים כְּסִי: ס רַבִּיעִי וְכִי־יָבֹא הַלְוִי

דני ואחסנתה ייכלון: ב ואחסנא
לא יהי לה בגו אחוהי מתנן
דיהב לה יי אנון אחסנתה כמא
די מליל לה: ג ודין יהי דחזי
לכהניא מן עמא מן נכסי נכסתא
אם תור אם אמר ויתן לכהניא
דרועא ולועא וקבתא: ד ריש
עבורך חמרך ומשחך וריש גזא
דענך תתן לה: ה ארי בה יתרעי
יי אלהך מכל שבטיך למקם
לשמשא בשמא דני הוא ובנוהי
כל יומיא: ו וארי ייתי לואה
מחדא מקרניך מכל ישראל די

רש"י

מן הפרק של ארפכה עד כף של יד, שקורין
אשפלדו"ן: וְהַלְחִיִּים. (חולין קלג) עם הלשון;
דורשי רשומות היו אומרים: 'זרוע פחת יד',
שנאמר (במדבר כה): "ויקח רמח בידו": לְחִיִּים.
פחת תפלה, שנאמר (תהלים קו): "ויעמד פינחס
ויפלל": וְהַקֵּבָה. פחת (במדבר כה): "האשה אל־
קבתה": (ד) ראשית דגנך. זו תרומה, ולא
פרש בה שעור, אכל רבותינו (תרומות פ"ד) נתנו
בה שעור: עין זפה אחד מארבעים, עין רעה
אחד מששים, בינונית אחד מחמשים, וסמכו
על המקרא שלא לפחת מאחד מששים, שנאמר
(יחזקאל מה): "וששיתם האיפה מחמר השערים".
ששית האיפה, חצי סאה, כשאתה נותן חצי
סאה לכור, הרי אחד מששים, שהכור שלשים
סאין: וְרֹאשִׁית גֶּזֶר צֹאנְךָ. כשאתה גוזז צאנך
בכל שנה, תן ממנה ראשית לפהן, ולא פרש
בה שעור, ורבותינו נתנו בה שעור אחד מששים
(חולין קלז). וכמה צאן חכבות בראשית הגז?
חמש רחלות, שנאמר (ש"א כה): "וחמש צאן
עשויות", רבי עקיבא אומר: ראשית גז, שתים.
צאנך, ארבעה. תתן לו, הרי חמשה: (ה) לַעֲמֹד
לְשֶׁרֶת. מכאן שאין שרות אלא מעמד: (ו) וְכִי־

קדשי הגבול: תרומות ומעשרות, אבל נחלה
גמורה לא יהיה לו בקרב אחיו. ובספרי דרשו:
ונחלה לא יהיה לו, זו נחלת שאר: (ב) בְּקֶרֶב
אָחִיו. זו נחלת חמשה, ואיני יודע מה הוא.
ונראה לי שארץ כנען שמעבר הירדן ואילך,
נקראת ארץ חמשה עמים, ושל סיחון ועוג,
שני עמים: אמורי וכנעני, ונחלת שאר, לרבות
קיני וקנזי וקדמוני, וכן דורש בפרשת מתנות
שנאמרו לאהרן: "על כן לא היה ללוי וגו'",
להזהיר על קיני וקנזי וקדמוני; שוב נמצא
בדברי רבי קלונימוס, הכי גרסין בספרי: ונחלה
לא יהיה לו, אלו נחלת חמשה. בקרב אחיו,
אלו נחלת שבועה, נחלת חמשה שבטים ונחלת
שבועה שבטים, ומתוך שמשה ויהושע לא חלקו
נחלה אלא לחמשה שבטים בלבד, שכן משה
הנחיל לראובן וגד וחצי שבט מנשה, ויהושע
הנחיל ליהודה ואפרים ולחצי שבט מנשה,
ושבועה האחרים נטלו מאליהן אחרי מות יהושע;
מתוך כך הזכיר חמשה לבד ושבועה לבד:
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לוֹ. (במדבר יח) "בארצם לא תנחל
וגו', אני חלקך": (ג) מֵאֵת הָעָם. ולא מאת
הכהנים: אִם־שׁוֹר אִם־עֶשֶׂה. פרט לחיה: הַזֶּרַע.

הוא דר תמן וייתי בכל רעות
 נפשה לאתרא די יתרעי יי:
 וישמש בשמא דיי אלהה בכל
 אחוהי לואי דמשמשין תמן
 בצלו קדם יי: ח חלק בחלק
 ייכלון בר ממטרפא דיייתי
 בשבתא בכך אתקינו אבהתא:
 ט ארי את עלל לארעא דיי
 אלהה יהב לך לא תילף למעבד
 פטעות עממיא האנון: י לא
 ישתכח בך מעבר ברה וברתה
 בנורא קסם קסמין מענן ומנחש
 וחרש: יא ורטין רטן ושאל בדין
 וזכורו ותבע מן מתא: יב ארי
 מרחק יי כל דינעבד אליו ובדיל
 תועבתא האליו יי אלהה מתרד
 יהוה כל-עשה אלה ובגלל התועבת האלה יהוה אלהיך מוריש

מאחר שעריך מכל-ישראל אשר-הוא גר
 שם ובא בכל-אות נפשו אל-המקום אשר-
 יבחר יהוה כס"י: וישלח בשם יהוה אלהיו
 בכל-אחיו הלויים העמדים שם לפני
 יהוה כס"י: ח חלק בחלק יאכלו לבד ממכריו
 על-האבות כס"י: ט כי אתה בא אל-הארץ
 אשר-יהוה אלהיך נתן לך לא-תלמד לעשות
 כתועבת הגוים ההם כס"י: י לא-ימצא בך
 מעביר בנו-ובתו באש קסם קסמים מעונן
 ומנחש ומכשף כס"י: יא וחבר חבר ושאל אוב
 וידעני ודרש אל-המתים כס"י: יב כיתועבת
 יהוה כל-עשה אלה ובגלל התועבת האלה יהוה אלהיך מוריש

רש"י

שזוהו חק העובדי כוכבים: (י) מעביר בנו-ובתו
 באש. הוא עבודת המלך: עושה מדורות אש
 מכאן ומכאן ומעבירו בין שתיקה: קסם קסמים.
 איזהו קוסם? האוחז את מקלו ואומר: 'אם אלה,
 אם לא אלה?' וכן הוא אומר (הושע ד): "עמי בעצו
 ישאל, ומקלו יגיד לו": מעונן. (סנהדרין סה) רבי
 עקיבא אומר: אלו נותני עונות, שאומרים: 'עונה
 פלונית יפה להתחיל'. וחכמים אומרים: 'אלו
 אוחזי העינים': מנחש. (ספרי) פתו נפלה מפיו,
 צבי הפסיקו בדרך, מקלו נפל מידו: (יא) וחבר
 חבר. (סנהדרין שם) שמצרך נחשים או עקרבים או
 שאר חיות למקום אחד: ושאל אוב. זה מכשפות
 ששמו פיתם, ומדבר משחיו, ומעלה את המת
 בבית השחי שלו: וידעני. מכניס עצם חיה ששמה
 ידוע לתוך פיו ומדבר העצם על ידי מכשפות:
 ודרש אל-המתים. כגון המעלה בזכרותו,
 והושאל בגלגלת: (יב) כל-עשה אלה. (מכות כד.
 ספרי) 'עושה כל אלה' לא נאמר, אלא "כל עושה

יבא הלוי. (ספרי) יכל בכך לוי ודאי, הפתוב
 מדבר? תלמוד לומר: "ושרת", יצאו לויים שאין
 ראויין לשרות: ובא בכל-אות נפשו וגו':
 (ז) ושרת. למד על הכהן שבא ומקריב קרבנות
 נדבתו או חובתו, ואפלו במשמר שאינו שלו. דבר
 אחר: עוד למד על הפהנים הפאים לרגל,
 שמקריבין במשמר ועובדין בקרבנות הפאות
 מחמת הרגל כגון מוספי הרגל, ואף על פי שאין
 המשמר שלהם: (ח) חלק בחלק יאכלו. מלמד
 שחולקין בעורות ובבשר שעירי חטאות. יכל אף
 בדברים הפאים שלא מחמת הרגל, כגון תמידין,
 ומוספי שבת, ונדרים ונדבות? תלמוד לומר: "לבד
 ממכריו על האבות", חוץ ממה שמכרו האבות
 בימי דוד ושמואל, שנקבעו המשמרות ומכרו זה
 לזה: טל אתה שבתך, ואני אטל שבתך: (ט) לא-
 תלמד לעשות. (סנהדרין סח) אבל אתה למד להבין
 ולהורות, כלומר להבין מעשיהם כמה הם
 מקלקלים, ולהורות לבניך: 'לא תעשה כך וכך'

וְתִהְיוּן מִקְדָּמָה: יג שְׁלִים תְּהִי
 בְּדַחֲלָתָא דִּינִי אֱלֹהֵךָ: יד אַרְי
 עֲמֻמָּיָא הָאֵלִין דִּי אַתָּה יִרְתָּ וְתִהְיוּן
 מִן מַעֲנֵנִיָּא וּמִן קֶסְמָיָא שְׁמַעִין
 וְאַתָּה לֹא כֵן יִהְיֶה לָךְ יי אֱלֹהֵךָ:
 טו נָבִיא מִבְּנֵיךָ מֵאַחֶיךָ כְּוֹתִי
 יָקִים לָךְ יי אֱלֹהֵךָ מִגֹּה תִקְבְּלוּן:
 טז כָּל דִּי שְׁאַלְתָּא מִקְדָּם יי
 אֱלֹהֵךָ בְּחֹרֵב בְּיוֹמָא דְקַהֲלָא
 לְמִימָר לֹא אוֹסֵף לְמַשְׁמַע ית קל
 מִימָרָא דִּינִי אֱלֹהִי וְיִתְּ אֶשְׁתָּא
 רַבְתָּא הָדָא לֹא אַחְזִי עוֹד וְלֹא
 אֲמוֹת: יז וְאָמַר יי לִי אוֹטִיבוּ דִי
 מְלִילוֹ: יח נָבִיא אָקִים לְהוֹן מִגֹּה
 אַחִיהוֹן כְּוֹתֵךְ וְאַתָּן פְּתַגְמִי
 נְבוֹאָתִי בְּפוֹמָה וַיִּמְלַל עֲמֹהוֹן ית
 כָּל דִּי אֶפְקֹדְנָה: יט וַיְהִי גִבְרָא
 דִּי לֹא יִקְבַּל לְפִתְגָמִי דִּי יִמְלַל
 בְּשָׁמִי מִימָרִי יִתְבַּע מִגֹּה: כ בְּרִם
 נָבִיא דִּי יִרְשַׁע לְמַלְלָא פְתַגְמָא
 בְּשָׁמִי ית דִּי לֹא פִקְדְתָּה לְמַלְלָא
 וְדִי יִמְלַל בְּשׁוֹם טַעוֹת עֲמֻמָּיָא
 וַיִּתְקַטֵּל נָבִיא הַהוּא: כא וְאַרְי
 תִּימָר בְּלִבֵּךְ אֶכְדִּין גִּדַּע ית
 הָהוּא כס"י: כא וְכִי תֹאמַר בְּלִבְכֶּךָ אֵיכָה גִּדַּע אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ

רש"י

אלה", אפלו אחת מהן: (יג) תמים תהיה עם ה'
 אלהיך. התהלך עמו בתמימות ותצפה לו, ולא
 תחקר אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך,
 קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו: (יד) לא
 כן נתן לך ה' אלהיך. לשמע אל מעוננים ואל
 קוסמים, שהרי השרה שכינה על הנביאים ואורים
 ותמים: (טו) מקרבך מאחריך כמני. כמו שאני
 מקרבך מאחריך, יקים לך תחתי, וכן מנביא לנביא:
 תורה טז (כ) אשר לא־צויתיו לדבר. אבל צויתיו
 לחברו: ואשר ידבר בשם אלהים אחרים. אפלו
 כון את ההלכה לאסר את האסור ולהתיר את
 המותר: ומת. בחנק. שלשה מיתתן בידי אדם
 (ספרי. סנהדרין פט): המתנבא מה שלא שמע, ומה
 שלא נאמר לו ונאמר לחברו, והמתנבא בשם
 עבודת כוכבים. אבל הכובש את נבואתו, והעובר
 על דברי נביא, והעובר על דברי עצמו, מיתתן
 בידי שמים, שנאמר: "אנכי אדרש מעמו":
 (כא) וכי תאמר בלבבך. עתידין אתם לומר

פִּתְגָמָא דִּי לֹא מִלְלָה יִי: כב דִּי
יִמְלִל נִבְיָא בְּשֵׁמָא דִּי וְלֹא יְהִי
פִּתְגָמָא וְלֹא יִתְקִים הוּא פִּתְגָמָא
דִּי לֹא מִלְלָה יִי בְּרִשְׁעָא מִלְלָה
נִבְיָא לֹא תִדְחַל מִנָּה: א אַרִי
יִשְׁצִי יִי אֱלֹהֵךְ יִת עֲמֻמֵּיָא דִּי יִי
אֱלֹהֵךְ יִהֵב לָךְ יִת אֲרַעְהוֹן
וְתִירְתַּנּוֹן וְתִיתֵב בְּקִרְוִיָּהוֹן
וּבְכַתִּיָּהוֹן: ב תִּלַּת קִרְוִין תִּפְרִשׁ
לָךְ בְּגוֹ אֲרַעָךְ דִּי יִי אֱלֹהֵךְ יִהֵב
לָךְ לְמִירְתָּה: ג תִּתְקֵן לָךְ אֲרָמָא
וְתִתְלַת יִת תַּחֲוִם אֲרַעָךְ דִּי יִחְסֻנְךָ
יִי אֱלֹהֵךְ וְיִהִי לְמַעֲרֹק תִּמָּן כֹּל
קְטוּלָא: ד וְדִין פִּתְגָם קְטוּלָא
דִּיעֲרוֹק תִּמָּן וְיִתְקַנֵּם דִּי יִקְטוּל יִת
חֲבֵרָה כֹּלָא מְנַדְעָה וְהוּא לֹא סָגִי
לָהּ מֵאֲתַמְלִי וּמִדְּקֻמוּהִי: ה וְדִי
יַעֲוֹל עִם חֲבֵרָה בְּחִרְשָׁא לְמַקְנָא
אֲעִין וְתִתְמַרְגַּ יְדָה בְּפִרְזָלָא לְמַקְנָא
אֲעִין וְיִשְׁתַּלַּף פִּרְזָלָא מִן אָעֵא
וְיִשְׁכַּח יִת חֲבֵרָה וַיָּמוּת הוּא
יַעֲרוֹק לְחֵדָא מִן קִרְוִיָּא הָאֲלִין

יְהוָה כִּסִּי: כב אֲשֶׁר יִדְבַר הַנְּבִיא בְּשֵׁם יְהוָה
וְלֹא־יִהְיֶה הַדָּבָר וְלֹא יָבֹא הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר
לֹא־דִבְּרוּ יְהוָה בְּזֶדוֹן דִּבְרוּ הַנְּבִיא לֹא תִגּוֹר
מִמֶּנּוּ כִּסִּי: ס יט א כִּי־יִכָּרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אֶת־
אֲרָצָם וַיִּרְשָׁתָם וַיֵּשְׁבֶתָ בְּעָרֵיהֶם וּבְכַתִּיָּהֶם:
ב שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ בְּתוֹךְ אֲרָצְךָ אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ: ג תִּכְיִן לָךְ
הַדָּרֶךְ וְשַׁלְשֶׁת אֶת־גְּבוּל אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִילְךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לָנוֹם שָׂמָה כָּל־רֹצֶחַ כִּסִּי:
ד וְזֶה דִּבְרֵי הַרְצִיחַ אֲשֶׁר־יָנוֹם שָׂמָה וְחִי אֲשֶׁר
יָבֵה אֶת־רַעְיָהּ בְּבִלְי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׂנֵא לוֹ
מִתְמַל שֵׁלֶשֶׁם: ה וְאֲשֶׁר יָבֹא אֶת־רַעְיָהּ בִּיעֵר
לְחֹטֵב עֵצִים וְנִדְחָה יָדוֹ בַּגִּרְזֵן לְכָרֶת הָעֵץ
וְנָשַׁל הַפִּרְזֵל מִן־הָעֵץ וּמָצָא אֶת־רַעְיָהּ וּמָת

רש"י

יִשְׂרָאֵל, הַכֹּל לְפִי צִרְף שְׁעָה וְסִיג הַפְּרָצָה, לָךְ
נֶאֱמַר: "אֲלֵיו תִּשְׁמָעוּן": לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ. (שם) לֹא
תִמְנַע עֲצָמְךָ מִלְלַמַּד עָלָיו חוֹכָה, וְלֹא תִירָא לִיעֲנֹשׁ
עָלָיו: תוֹרָה א (ג) תִּכְיִן לָךְ הַדָּרֶךְ. מִקְלָט מִקְלָט
הָיָה כְּתוּב עַל פְּרִשְׁת דִּרְכִּים: וְשַׁלְשֶׁת אֶת־גְּבוּל
אֲרָצְךָ. שְׂיָהָא מִתְחַלֵּת הַגְּבוּל עַד הָעִיר הָרְאשׁוֹנָה
שֶׁל עִיר מִקְלָט, כְּשֶׁעוֹר מִהֲלָךְ שֵׁישׁ מִמֶּנָּה עַד
הַשְּׁנִיָּה, וְכֵן מִשְׁנִיָּה לְשִׁלִּישִׁית, וְכֵן מִן הַשְּׁלִישִׁית
עַד הַגְּבוּל הַשְּׁנִי שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: תוֹרָה ד
(ה) וְנִדְחָה יָדוֹ. כְּשֶׁבֹא לְהַפִּיל הַגִּרְזֵן עַל הָעֵץ,
וְתִתְמַרְגַּ יְדָה, 'לְשׁוֹן "וְנִשְׁמָטָה יָדוֹ",
לְהַפִּיל מִכַּת הַגִּרְזֵן עַל הָעֵץ, (שְׁמוּאֵל ב ו) "כִּי שְׁמָטוּ
הַבָּקָר", תִּתְקַנֵּם יוֹנָתָן: 'אַרִי מִקְּוֵי תוֹרָא: וְנָשַׁל

כְּשִׁיבָא חֲנֻנְיָה בֶּן עֲזוּר וּמִתְנַבֵּא (יִרְמְיָה כז): "הִנֵּה
כָּלִי בֵּית ה' מוֹשְׁבִים מִכְּבֹּלָה עֲתָה מִהֲרָה", וַיִּרְמְיָה
עוֹמֵד וְצוֹנֹת [אֵל] הָעַמּוּדִים וְעַל הָיִם וְעַל יָתֵר
הַכְּלִים שְׁלֹא גָלוּ עִם יְכֻנְיָה "כְּבֹלָה יוֹבָאוֹ", עִם
גְּלוֹת צִדְקִיָּהוּ: (כב) אֲשֶׁר יִדְבַר הַנְּבִיא. (ספרי)
וַיֹּאמֶר: 'דָּבָר זֶה עֲתִיד לָבֹא עֲלֵיכֶם', וְתִרְאוּ שְׁלֹא
יָבֹא, "הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ ה'", וְהָרַג אוֹתוֹ.
וְאִם תֹּאמַר, זֶה בְּמִתְנַבֵּא עַל הָעֲתִידוֹת, הָרִי שְׂבָא
וְאָמַר: 'עֲשׂוּ כֹךְ וְכֹךְ, וּמִפִּי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי
אוֹמֵר', כִּבְר נִצְטוּ שְׂאֵם בָּא לְהַדִּיחָךְ מֵאֲחַת מִכָּל
הַמִּצְוֹת, לֹא תִשְׁמַע לוֹ, אֲלֵא אִם כֵּן מִמֶּחָה הוּא לָךְ
שְׁהוּא צָדִיק גָּמוּר, כְּגוֹן אֲלֵיָּהוּ בְּהַר הַפְּרָמֵל
שֶׁהָקָרִיב בְּכֶמֶה בְּשַׁעַת אֲסוּר הַבְּמוֹת כְּדִי לְגַדֵּר אֶת

ויתקנים: ו דילמא ירדוף גאל
דמא בתר קטולא ארי יחם לבה
וידבקנה ארי תסגי ארחא
ויקטלנה נפש ולה לית חובת דין
דקטול ארי לא סגי הוא לה
מתמלי ומדקמוהי: ז על כן אנא
מפקדך למימר תלת קרוין תפרש
לך: ח ואם יפתי יי אלהך ית
תחומך כמא די קיים לאבדהך
ויתן לך ית כל ארעא די מליל
למתן לאבדהך: ט ארי תשר ית
כל תפקדתא הדא למעבדה די
אנא מפקדך יומא דין למרחם ית
יי אלהך ולמהך בארסון דתקנן
קדמוהי כל יומיא ותוסף לך עוד
תלת קרוין על תלת אליו: י ולא
ישתפך דם זכי בגו ארעך די יי
אלהך יחב לך אחסנא ויהי עלך
חובת דין דקטול: יא וארי יהי
גבר סגי לחברה ויכמן לה ויקום
עלוהי וימחנה נפש וימות
ויערוק לחדא מן קרובא האליו:
יב וישלחון סבי קרתה וידברון
יתה מתמן ויתננו יתה ביד גאל
דמא וימות: יג לא תחוס עינך
משם ונתנו אתו ביד גאל הדם ומת: יד לא תחוס עינך עליו ובערת

הוא ינום אל אחת הערים האלה וחי כש"י:
ו פן ירדף גאל הדם אחרי הרצח כי יחם
לבבו והשיגו כי ירבה הדרך והפכו נפש ולו
אין משפטמות כי לא שגא הוא לו מתמול
שלשום כש"י: ז על כן אנכי מצוך לאמר שלש
ערים תבדיל לך: ח ואם ירחיב יהוה אלהיך
את גבולך כאשר נשבע לאבתך ונתן לך
את כל הארץ אשר דבר לתת לאבתך כש"י:
ט כי תשמר את כל המצוה הזאת לעשתה
אשר אנכי מצוך היום לאהבה את יהוה
אלהיך וללכת בדרךיו כל הימים ויספת לך
עוד שלש ערים על השלש האלה כש"י: י ולא
ישפך דם נקי בקרב ארצך אשר יהוה
אלהיך נתן לך נחלה והיה עליך דמים: יא
וכי יהיה איש שגא לרעהו וארב לו וקם
עליו והפכו נפש ומת וגם אל אחת הערים
האל כש"י: יב ושלחו זקני עירו ולקחו אתו
משם ונתנו אתו ביד גאל הדם ומת: יד לא תחוס עינך עליו ובערת

רש"י

לעתיד לבא: תורה י (יא) וכי יהיה איש שגא
לרעהו. על ידי שגאתו הוא בא לידי: "וארב
לו". מכאן אמרו: עבר אדם על מצוה קלה, סופו
לעבר על מצוה חמורה. לפי שעבר על (ויקרא יט)
"לא תשגא", סופו לבא לידי שפיכות דמים, לכך
נאמר: "כי יהיה איש שגא לרעהו וגו'", שהיה לו
לכתב: "וכי יקום איש וארב לרעהו והפכו נפש":
תורה יב (יג) לא תחוס עינך. (ספרי) שלא תאמרו:

הפרזל מן העץ. (מכות ז) גש מרבותינו אומרים:
נשמט הפרזל מקתו, ויש מהם אומרים שישל
הפרזל לחתיכה מן העץ המתבקע, והיא נתזה
והרגו: (ו) פן ירדף גאל הדם. לכך אני אומר
להכין לך דרך וערי מקלט רבים: תורה ז (ח) ואם
ירחיב. כאשר נשבע לתת לך ארץ קיני וקנזי
וקדמוני: (ט) ויספת לך עוד שלש. הרי תשע:
שלש שבעבר הירדן, ושלש שבארץ כנען ושלש

עלוהי ותפלי אשדי דם זפי
מישראל וייטב לך: יד לא תשני
תחומא דחברך די תחימו קדמאי
באחסנתך די תחסן בארעא די יי
אלהך יחב לך למירתה: טו לא
יקום סהיד חד בגבר לכל עון
ולכל חובין בכל חט די יחטא
על מימר תרין סהדין או על
מימר תלתא סהדין יתקום
פתגמא: טז ארי יקום סהיד
שקר בגבר לאסחדא בה סטיא:
יז ויקומון תרין גברין די להון
דינא קדם יי קדם כהניא ודינאי
די יהון ביומאי האנון:
יח ויתבעון דינאי גאות וקא
סהיד שקר סחדא שקרא אסחד
באחוי: יט ותעבדון לה כמא
די חשיב למעבד לאחוי ותפלי

דמ־הנְקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לָךְ כִּשִׁי יִד לֹא
תִסִּיג גְּבוּל רַעְיָךְ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רֵאשִׁימִים בְּנַחֲלָתְךָ
אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאַרְצָךְ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
לְרִשְׁתָּהּ כִּשִׁי: ס טו לֹא־יִקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ
לְכָל־עוֹן וְלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חַטָּא אֲשֶׁר יַחַטֵּא
עַל־פִּי | שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה־עֵדִים
יִקוּם דָּבָר כִּשִׁי: טז כִּי־יִקוּם עַד־חֲמִשׁ בְּאִישׁ
לְעֵנֹת בּוֹ סָרָה כִּשִׁי: יז וְעַמְדוֹ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים
וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם כִּשִׁי:
יח וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטֵב וְהָנָה עַד־שֶׁקֶר הָעֵד
שֶׁקֶר עָנָה בְּאָחִיו כִּשִׁי: יט וְעָשִׂיתָם לוֹ כַּאֲשֶׁר

רש"י

תרגמן בין העדים ובין הדיינים: (טז) לענות בו
סרה. דבר שאינו, שהוסר העד הזה מפל העדות
הזאת. כיצד? שאמרו להם: וזה לא עמנו הדיינים
באותו היום במקום פלוני' (ספרי): (יז) ועמדו
שני־האנשים. (שבועות ל) בעדים הכתוב מדבר,
ולמד שאין עדות בנשים, ולמד שצריכין להעיד
עדותן מעמד: אשר־להם הריב. אלו בעלי הדין:
לפני ה'. יהיה דומה להם כאלו עומדין לפני
המקום, שנאמר (תהלים פב): "בקרוב אלהים
ישפט": אשר יהיו בימים ההם. (ר"ה כה) יפתח
בדורו כשמואל בדורו, צריך אתה לנהג בו כבוד:
(יח) ודרשו השופטים היטב. על פי המזמין
אותם, שבודקים וחוקרים את הבאים להזמנם
בדרישה ובחקירה: והנה עד־שקר. כל מקום
שנאמר "עד", בשנים הכתוב מדבר: (יט) כאשר
זמם. ולא כאשר עשה, מפאן אמרו: הרגו אין
נהרגין (מכות ה): לעשות לאחיו. מה תלמוד לומר
"לאחיו"? למד על זוממי בת כהן נשואה, שאינן

הראשון כבר נהרג, למה אנו הורגים את זה,
ונמצאו שני ישראלים הרוגים? (יד) לא תסיג
גבול. לשון (ישעיה מב) "נסוגו אחור", שמחזיר
סימן חלקת הקרקע לאחור לתוך שדה חברו למען
הרחיב את שלו, והלא כבר נאמר: "לא תגזל", מה
תלמוד לומר: "לא תסיג"? למד על העוקר תחום
חברו, שעובר בשני לאוין, וכל אף בחוץ לארץ?
תלמוד לומר: "בנחלתך אשר תנחל וגו'", בארץ
ישראל עובר בשני לאוין, בחוץ לארץ אינו עובר
אלא משום: "לא תגזל": (טו) עד אחד. (סוטה
ב) זה בנה אב: כל עד שבתורה, שנים, אלא אם
כן פרט לך בו אחד: לכל־עון ולכל־חטאת.
להיות חברו נענש על עדותו, לא ענש גוף ולא
ענש ממון, אבל קם הוא לשבועה (ספרי). אמר
לחברו: 'תן לי מנה שהלוייתך', אמר לו: 'אין לך
בידי פלוס', ועד אחד מעידו שיש לו, חייב לישבע
לו: על־פי שני עדים. (גיטין עא) ולא שייכתבו
עדותם באגרת וישלחו לבית דין, ולא שיעמד

זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֶחָיו וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבּוֹ כְּשִׁי':
 כ וְהַנְּשָׁאִים יִשְׁמְעוּ וַיֵּרְאוּ וְלֹא־יָסֻפוּ לַעֲשׂוֹת
 עוֹד בְּדַבַּר הָרַע הַזֶּה בְּקִרְבּוֹ כְּשִׁי': כא וְלֹא
 תַּחֲסוּם עֵינָיו נִפְשׁ בְּנֶפֶשׁ עֵין בְּעֵין שָׁן בְּשָׁן יָד
 בִּיד רֶגֶל בְּרֶגֶל כְּשִׁי': ס ב א כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה
 עַל־אִיְבֹךָ וְרֵאִיתָ סוּס וְרֶכֶב עִם רַב מִמֶּךָ לֹא
 תִירָא מֵהֶם כִּי־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶךְ
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כְּשִׁי': כ וְהָיָה בְּקִרְבְּכֶם אֶל־
 הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדִבֶּר אֶל־הָעָם כְּשִׁי':
 ג וְאָמַר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קָרְבִּים
 הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עַל־אִיְבֵיכֶם אֶל־יָרֵךְ לִבְבְּכֶם

עבד דביש מבינך: כ ודלשתארוון
 ישמעון וידחלון ולא יוספון
 למעבד עוד כפתגמא בישא הדין
 בינך: כא ולא תחוס עינך נפשא
 חלף נפשא עינא חלף עינא שנא
 חלף שנא ידא חלף ידא רגלא
 חלף רגלא: א ארי תפוק לאגחא
 קרבא על בעלי דקבך ותחזי
 סוסון ורתבין עם סגי מנך לא
 תדחל מנהון ארי יי אלהך
 מימרה בסעך דאסקך מארעא
 דמצרים: ב ויהי כמקרבכון
 לאגחא קרבא ויתקריב כהנא
 וימלל עם עמא: ג וימר להון
 שמע ישראל אתון קריבין יומא
 דין לאגחא קרבא על בעלי

רש"י

סוס ורכב. בעיני, חשובים כלם כסוס אחד, וכן
 הוא אומר (שופטים ו): "והפית את מדין כאישי
 אחד", וכן הוא אומר (שמות טו): "כי בא סוס
 פרעה": עם רב ממך. בעיניך הוא רב, אכל בעיני
 אינו רב: (ב) בקרבכם אל-המלחמה. סמוך
 לצאתכם מן הספר מגבול ארצכם: ונגש הכהן.
 (סוטה מב) המשותף לך, והוא הנקרא 'משותף'
 מלחמה: ודבר אל-העם. (שם) בלשון הקדש:
 (ג) שמע ישראל. (שם) אפלו אין בכם זכות אלא
 קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שיושיע אתכם: על
 איביכם. אין אלו אחיכם, שאם תפלו בידם, אינם
 מרחמים עליכם; אין זו מלחמת יהודה עם
 ישראל, שנאמר (ד"ה ב כח): "ויקמו האנשים
 אשר-נקבו בשמות ויחזיקו בשבזיה, וכל-מערימיהם
 הלבישו מן-השלל, וילבישו וינעילו ויאכילום
 וישקום ויסכום וינהלום בחמרים לכל-כושל,
 ויביאום יריחו עיר-התמרים אצל אחיהם וישובו
 שמרון", אלא על אויביכם אתם הולכים, לפיכך
 התחזקו למלחמה: אל-ירך לבבכם אל-תיראו

בשרפה, אלא כמיתת הבועל שהיא בחנק, שנאמר
 (ויקרא כא): "היא באש תשרף", היא ולא בועלה,
 לך נאמר כאן: "לאחיו", באשר זמם לעשות
 לאחיו, ולא באשר זמם לעשות לאחותו, אכל בכל
 שאר מיתות השוה הכתוב אשה לאיש, וזוממי
 אשה נהרגין כזוממי איש, כגון שהעידוה שהרגה
 את הנפש, שחללה את השבת, נהרגין במיתתה,
 שלא מעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקים בהן
 הזמה במיתת הבועל: (כ) ישמעו ויראו. מכאן
 שצריכין הכרזה: איש פלוני ופלוני נהרגין על
 שהזמו בבית דין: (כא) עין בעין. (ב"ק פד)
 ממון, וכן "שן בשן וגו'": (א) כיתצא
 למלחמה. סמך הכתוב יציאת מלחמה לכאן,
 לומר לך שאין מחסר אבר יוצא למלחמה. דבר
 אחר: לומר לך: אם עשית משפט צדק, אתה
 מבטח שאם תצא למלחמה, אתה נוצח, וכן דוד
 הוא אומר (תהלים קיט): "עשיתי משפט וצדק
 בל-תניחני לעשקי": על איבך. יהיו בעיניך
 כאויבים, אל תרחם עליהם כי לא ירחמו עליך:

דבכיכון לא יזוע לבכון לא
תדחלון ולא תתבהתון ולא
תתברון מקדמיהון: ד ארי יי
אלהכון דמדבר קדמיכון לאגחא
לכון קרב עם בעלי דבכיכון
למפרק יתכון: ה וימללון
סרכיא קדם עמא למימר מן
גברא די בנא ביתא חדתא ולא
חנכה יהו ויתוב לביתה דילמא
ימות באגחא קרבא וגבר אחרן
יחנכנה: ו ומן גברא די נציב
ברמא ולא אחלה יהו ויתוב
לביתה דילמא ימות באגחא
קרבא וגבר אחרן יחלנה: ז ומן
גברא די ארס אתתא ולא נסבה
יהו ויתוב לביתה דילמא ימות
באגחא קרבא וגבר אחרן יסבנה:
ח וינספון סרכיא למללא עם
עמא וימרון מן גברא דדחל

אֶל־תִּירָאוּ וְאֶל־תַּחֲפֹזוּ וְאֶל־תַּעֲרָצוּ
מִפְּנֵיהֶם כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֶךְ עִמָּכֶם
לְהִלָּחֶם לָכֶם עִם־אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם כִּי
הוֹדְבֹרוּ הַשָּׂטְרִים אֶל־הָעָם לֵאמֹר מִי־הָאִישׁ
אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית־חֹדֶשׁ וְלֹא חָנְכוּ יֵלֶךְ וַיָּשֶׁב
לְבֵיתוֹ פְּנִימוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר
יִחַנְכֵנוּ כִּי וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם וְלֹא
חָלְלוּ יֵלֶךְ וַיָּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנִימוֹת בַּמִּלְחָמָה
וְאִישׁ אֲחֵר יִחַלְלֵנוּ כִּי וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר
אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקָחָהּ יֵלֶךְ וַיָּשֶׁב לְבֵיתוֹ
פְּנִימוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִקְחָנָה כִּי
הוֹסִיפוּ הַשָּׂטְרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וְאָמְרוּ
מִי־הָאִישׁ הִירָא וְהָדָה הַלֵּכָב יֵלֶךְ וַיָּשֶׁב לְבֵיתוֹ

רש"י

הוא זה: (ו) ולא חללו. לא פדאו בשנה
הרביעית, שהפרות טעונין לאכלן בירושלים, או
לחללן בדמים, ולאכל הדמים בירושלים: (ז) פן־
ימות במלחמה. ישוב פן ימות, שאם לא ישמע
לדברי הכהן, כדאי הוא שימות: (ח) וינספו
השטרים. (סוטה מג) למה נאמר כאן "וינספו"?
מוסיפין זה על דברי הכהן, שהכהן מדבר ומשמיע
מן "שמע ישראל", עד "להושיע אתכם", ו"מי
האיש", ושני ושלישי, כהן מדבר ושומר משמיע;
וזה, שומר מדבר ושומר משמיע: הירא ורף
הלכב. רפי עקיבא אומר: כמשמעו, שאינו יכל
לעמד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה. רפי
יוסי הגלילי אומר: הירא מעברות שבדודו, ולכך
תלתה לו תורה לחזור על בית וכרם ואשה, לכסות
על החוזרים בשביל עברות שבדוד, שלא יבינו

וְאֶל־תַּחֲפֹזוּ וְאֶל־תַּעֲרָצוּ. (סוטה מב) ארבע אזהרות
בנגד ארבעה דברים שמלכי אומות העולם עושין,
מגיפין בתריסיהם כדי להקישן זה לזה כדי
להשמיע קול, שיחפזו אלו שכנגדן וינוסו,
ורומסים בסוסייהם ומצהילין אותם להשמיע קול
שעטת פרסות סוסייהם, וצווחין בקולם, ותוקעין
בשופרות ומיני משמיעי קול: אל־ירף לבבכם.
מצהלות סוסים: אל־תיראו. מהגפת התריסין:
וְאֶל־תַּחֲפֹזוּ. מקול הקרנות: וְאֶל־תַּעֲרָצוּ. מקול
הצווחה: (ד) כי ה' אלהיכם וגו'. הם באים
בנצחוננו של בשר ודם, ואתם באים בנצחוננו של
מקום, פלשתיים באו בנצחוננו של גלית, מה היה
סופו? נפל ונפלו עמו: ההלך עמכם. זה מחנה
הארון: (ה) ולא חנכו. לא דר בו, חנוף, לשון
התחלה: ואיש אחר יחנכנו. ודבר של עגמת נפש

ותביר לבא יהוה ויתוב לביתה
ולא יתבר ית לבא דאחיה
בלבה: ט ויהי כד ישצון סרכיא
למללא עם עמא וימנון רבני
חילא בריש עמא: י ארי תקרב
לקרנא לאגחא (קרבא) עלה
ותקרי לה מלין דשלם: יא ויהי
אם שלם תעננך ותפתח לך ויהי
כל עמא דישתכח בה יהון לך
מסקי מסין ויפלחנך: יב ואם לא
תשלם עמך ותעבד עמך קרב
ותצור עלה: יג וימסרנה יי
אלהך בידך ותמחי ית כל דכורה
לפתגם דחרב: יד לחוד נשיא
וטפלא ובעירא וכל די יהי
בקרתא כל עדאה תבוז לך
ותיכול ית עדאה דסנאף די יהב
יי אלהך לך: טו כן תעבד לכל
קרנא די רחיקין מנך לחדא די
לא מקרוי עממיא האלין אנון:
טז לחוד מקרוי עממיא האלין
די יי אלהך יהב לך אחסנא לא

ולא ימם את-לבב אחיו כלבבו: טז והיה
בכלת השטרים לדבר אל-העם ופקדו שרי
צבאות בראש העם: טז שביעי י כיתקרב
אל-עיר להלחם עליה וקראת אליה
לשלום: טז והיה אם-שלום תענך ופתחה
לך והיה כל-העם הנמצא-בה יהיו לך למס
ועבדוך: טז ואם-לא תשלים עמך ועשתה
עמך מלחמה וצרת עליה: טז ונתנה יהוה
אלהיך בידך והכית את-כל-זכורה לפי-
חרב: טז ורק הנשים והטף והבהמה וכל
אשר יהיה בעיר כל-שללה תבוז לך ואכלת
את-שלל איביך אשר נתן יהוה אלהיך
לך: טז כן תעשה לכל-הערים הרחקות
ממך מאד אשר לא-מערי הגוים-האלה
הנה: טז רק מערי העמים האלה אשר יהוה
אלהיך נתן לך נחלה לא תחיה כל-נשמה:

רש"י

(יא) כל-העם הנמצא-בה. (ספרי) אפלו אתה
מוצא בה משכבה אומות שנצטוית להחרימם,
אתה רשאי לקימם: למס ועבדוך. (ספרי) עד
שיקבלו עליהם מסים ושעבוד: (יב) ואם-לא
תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה. הכתוב
מבשרך שאם לא תשלים עמך, סופה להלחם בך,
אם תניחנה ותלך: וצרת עליה. אף להרעיבה
ולהצמיאה ולהמיתה מיתת תחלואים: (יג) ונתנה
ה' אלהיך בידך. אם עשית כל האמור בענין, סוף
שה' נתנה בידך: (יד) והטף. אף טף של זכרים,

שהם בעלי עברה, והרואהו חוזר, אומר: 'שפא
בנה בית, או נטע כרם, או ארש אשה: (ט) שרי
צבאות. שמעמידין זקפין מלפניהם ומלאחריהם,
וכשילים של ברזל בידיהם, וכל מי שרוצה לחזר
הרשות בידן לקפח את שוקיו. זקפין, בני אדם
עומדים בקצה המערכה לזקף את הנופלים
ולחזקם בדברים: 'שובו אל המלחמה ולא תנוסו,
שתחלת נפילה, ניסה': (י) כיתקרב אל-עיר.
במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שפפרש
בענין: "כן תעשה לכל-הערים הרחקות וגו'":

יִּכְיָהֹוָה תַּחֲרִימִם הַחֲתִי וְהָאֹמְרִי הַפְּנִיעִי
וְהַפְּרִי הַחֲוִי וְהַיְבוּסִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ ^{כס"י}: יח לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם
לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַתּוֹעֲבֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם
וַחֲטֹאתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם ^{כס"י}: ס יִכְיָהֹוָה
אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהָ
לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֵצָהּ לְגִדּוֹחַ עָלֶיהָ גִּרְזֹן כִּי
מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ
הַשָּׂדֶה לֵבָא מִפְּנִיךָ בַּמָּצוֹר ^{כס"י}: כ"ק עֵץ
אֲשֶׁר־תִּדַּע כִּי לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֹתוֹ
תִּשְׁחִית וְכִרְתָּ וּבְנִית מָצוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־
הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ ^{כס"י}: פ
כא א כִּי־יִמָּצֵא חֵלָל בְּאֶדְמָה אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ נָפֶל בַּשָּׂדֶה לֹא נֹדַע
מִי הִכָּהוּ: ב וַיֵּצְאוּ זִקְנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ וּמִדְּרוֹ
אֶל־הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבָתָּה ^{כס"י}: ג וְהָיָה
הָעִיר הַקְּרוֹבָה אֶל־הַחֵלָל וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר
הַהוּא עֲגֹלָת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עֶבֶד בָּהּ אֲשֶׁר

רש"י

תקנים כל נשמתא: יז ארי גמרא
תגמרנון חתאי ואמראי פנענאי
ופרזאי חואי ויבוסאי כמא די
פקדו יי אלהו: יח בדיל די לא
ילפון יתכון למעבד ככל
תועבתהון די עבדו לטעותהון
ותחובון קדם יי אלהכון: יט ארי
תצור לקרפא יומין סגיאיין
לאגחא עלה למכבשה לא תחבל
ית אילנה לארמא עלוהי גרזנא
ארי מנה תיכול ויתה לא תקוץ
ארי לא כאנשא אילן חקלא
למעל מקדמך בצירא: כ לחוד
אילן דתדע ארי לא אילן דמאכל
הוא יתה תחבל ותקוץ ותבגי
ברקומין על קרפא די היא עבדא
עמך קרבא עד דתכבשה: א ארי
ישתבח קטילא בארעא די יי
אלהו יחב לך למירתה רמי
בחקלא לא אתידע מן קטלה:
ב ויפקון סביך ודיניך וימשחון
לקרניא די סחרנות קטילא:
ג ותהי קרפא דקריבא לקטילא
וידברון סבי קרפא ההיא עגלת
תורי די לא אתפלח בה די לא

הפסוק מדבר (ספרי): כי האדם עץ השדה. הרי
'כי' משמש בלשון 'דלמא', שם האדם עץ השדה
להפסד בתוך המצור מפניך להתיסר בסיורי רעב
וצמא כאנשי העיר, למה תשחיתנו: (כ) עד
רדתה. לשון רדוי, שתהא כפופה לך: תורה א
(ב) ויצאו זקניך. (סוטה מד. סנהדרין יד) מיתדים
שבזקניך, אלו סנהדרין גדולה: ומידו. (סוטה מה)
ממקום שהחלל שוכב: אל-הערים אשר סביבת
החלל. לכל צד וצד, לידע איזו קרובה: תורה ג

ומה אני מקים: "והפית את-כל-זכורה"?
בגדולים: תורה טו (יז) כאשר צוה. לרבות את
הגרגשי: (יח) למען אשר לא-ילמדו. הא אם
עשו תשובה ומתגדין, אתה רשאי לקבלם:
(יט) ימים. שנים: רבים. שלשה, (שבת יט) מכאן
אמרו: אין צרין על עירות של עובדי כוכבים פחות
משלשה ימים קדם לשבת, ולמד שפותח בשלום
שנים או שלשה ימים, וכן הוא אומר (שמואל-ב א):
"וישב דוד בצקלג ימים שנים", ובמלחמת הרשות

לֹא־מִשְׁכָּה בָּעַל: דַּוְהוֹרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא
 אֶת־הָעֵגְלָה אֶל־נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ
 וְלֹא יִזְרַע וְעֶרְפוּ־שֵׁם אֶת־הָעֵגְלָה בְּנַחַל כִּסִּי:
 הַ וְנָגְשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי בָם בָּחַר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לְשִׁרְתּוֹ וּלְבָרֶךְ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם
 יִהְיֶה כָּל־רִיב וְכָל־נִגְעָה: וְכָל זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא
 הַקְּרָבִים אֶל־הַחֹלָל יִרְחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־
 הָעֵגְלָה הָעְרוּפָה בְּנַחַל: מִפְּטִיר ז' וְעָנּוּ וְאָמְרוּ
 יְדֵינוּ לֹא כָּתִיב שִׁפְכָה קִרִי שִׁפְכוּ אֶת־הַדָּם הַזֶּה
 וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ כִּסִּי: ח כִּפְרוּ לְעַמּוּד יִשְׂרָאֵל
 אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאֶל־תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקָרֶב
 עַמּוּד יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם כִּסִּי: ט וְאַתָּה
 תִּבְעַר הַדָּם הַנָּקִי מִקִּרְבֶּךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר
 בְּעֵינֵי יְהוָה כִּסִּי: ססס

צ"ו פסוקים, סל"א סימן.

רע"י

(ד) אֶל־נַחַל אֵיתָן. קָשָׁה, שְׁלֹא נַעֲבֹד: וְעֶרְפוּ. קוֹצֵץ עֶרְפָּה בְּקוֹפִיץ. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: תִּבְאָה עֵגְלָה בַּת שָׁנְתָה שְׁלֹא עֲשֵׂתָה פְרוֹת וְתַעֲרַף בְּמָקוֹם שְׂאִינוּ עוֹשֶׂה פְרוֹת, לְכַפֵּר עַל הַרְיָגְתּוֹ שֶׁל זֶה, שְׁלֹא הִנִּיחוּהוּ לַעֲשׂוֹת פְרוֹת: תוֹרָה ה (ז) יְדֵינוּ לֹא שִׁפְכָה. וְכִי עָלְתָה עַל לֵב שְׂזַקְנֵי בֵּית דִּין שׁוֹפְכֵי דָמִים הֵם? אֵלָּא לֹא רָאִינוּהוּ וּפְטַרְנוּהוּ בְּלֹא

מְזוֹנוֹת וּבְלֹא לִוְיָהּ. וְהַכֹּהֲנִים אוֹמְרִים: "כִּפְרוּ לְעַמּוּד יִשְׂרָאֵל": (ח) וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם. הַפְּתוּב מִבְּשָׂרָם, שֶׁמִּשְׁעֲשֹׂוּ בֵּן יְכַפֵּר לָהֶם הָעוֹן: (ט) וְאַתָּה תִּבְעַר. (כְּתוּבָת לז) מְגִיד שְׂאֵם נִמְצָא הַהוֹרֵג אַחֵר שְׁנֵת־עֶרְפָּה הָעֵגְלָה, הָרִי זֶה יִהְרֹג, וְהוּא הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי ה':

חסלת פרשת שופטים

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשָּׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵיהֶם הֵיכָּא לְמַחֲזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרִבִּינָעָם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבָּה יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכַבּוֹד. יֵי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹפֵר, שֶׁמָּקוֹם הַתּוֹפֵר יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בַּתְּחִילָת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמֶּת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבַנְּבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת שופטים בישעיה פרק נ"ב

נֹא יֵב אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֲמֶכֶם מִיָּאֵת וּתִירָאִי מֵאֲנֹשׁ יָמוּת וּמִבֶּן־אָדָם חָצִיר יִנָּתֵן:
י וַתִּשְׁכַּח יְהוָה עֲשׂוֹךְ נֹטָה שָׁמַיִם וְיֹסֵד אֶרֶץ וַתִּפְחֹד תִּמְיֹד כָּל־הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת הַמַּצִּיק
כַּאֲשֶׁר בּוֹגֵן לְהַשְׁחִית וְאִיהָ חֲמַת הַמַּצִּיק: י מִהֵרָ צַעֲהָ לְהַפְתָּח וְלֹא־יָמוּת לְשַׁחַת וְלֹא
יִחָסֵר לַחֲמוֹ: יו וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רַגַע הָיִים וַיִּהְיוּ גִלְיוֹ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: יא וְאֲשֶׁם
דִּבְרִי בְּפִיךָ וּבִצֵּל יָדֶיךָ כִּפְתִּיךָ לְנִטְעַ שְׁמַיִם וְלִיסֹד אֶרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי־אַתָּה:
יב הַתְּעוֹרְרִי הַתְּעוֹרְרִי קוֹמִי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר שָׁתִית מִיַּד יְהוָה אֶת־כּוֹס חֲמָתוֹ אֶת־קִפְעַת
כּוֹס הַתְּרַעֲלָה שָׁתִית מִצִּית: יג אִין־מִנְהֵל לָהּ מִכָּל־בָּנִים יִלְדָה וְאִין מַחְזִיק בְּיָדָהּ
מִכָּל־בָּנִים גִּדְּלָהּ: יד שְׁתִּים הִנֵּה קְרָאתֶיךָ מִי יָנוּד לָךְ הַשָּׂדֶה וְהַשֹּׁבֵר וְהָרֶעִב וְהַחֲרִב מִי
אֲנַחֲמֶךָ: טו בְּנִיךָ עָלְפוּ שָׁכְבוּ בְּרָאשׁ כָּל־חַוְצוֹת בְּתוֹא מִכְמַר הַמְּלָאִים חֲמַת־יְהוָה גָּעַרְתָּ
אֱלֹהֶיךָ: טז לָכֵן שְׁמַע־נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא מִיּוֹן: טז כֹּה־אָמַר אֲדֹנֶיךָ יְהוָה וְאֱלֹהֶיךָ
יָרִיב עַמּוֹ הִנֵּה לִקְחָתִי מִיָּדֶךָ אֶת־כּוֹס הַתְּרַעֲלָה אֶת־קִפְעַת כּוֹס חֲמָתִי לֹא־תוֹסִיפִי
לְשִׁתוֹתָה עוֹד: טז וְשִׁמְתִּיהָ בְּיַד־מוֹנֶיךָ אֲשֶׁר־אָמְרוּ לְנַפְשָׁךְ שָׁחִי וְנַעֲבֹרָה וְתַשִּׁימִי כְּאֶרֶץ
גֹּדֶר וּכְחוּץ לַעֲבָרִים: טז א עוֹרִי עוֹרִי לְבָשִׁי עֲנֵךְ צִיּוֹן לְבָשִׁי י בְּגָדִי תַפְאֲרֶתְךָ יְרוּשָׁלַם עִיר
הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא יוֹסִיף יְבֹא־כֶךָ עוֹד עָרָל וְטָמֵא: טז הַתְּנַעֲרִי מֵעַפָּר קוֹמִי שָׁבִי יְרוּשָׁלַם
הַתְּפַתְחִי מוֹסְרִי צוּאֲרֶךָ שְׁכִינָה בַת־צִיּוֹן: טז כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה חֲנֹם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא בְכֶסֶף
תִּגְאָלוּ: טז כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה מִצָּרִים יִרְדֵּעַמִּי בְּרָאשָׁנָה לְגוֹר שֵׁם וְאֲשׁוֹר בְּאַפִּם
עֲשֻׁקוֹ: טז וְעַתָּה מִה־לִּי־פֶה נֹאם־יְהוָה כִּי־לִקַּח עַמִּי חֲנֹם מִשְׁלִי וַיְהִלִּילוּ נֹאם־יְהוָה וְתִמְיֹד
כָּל־הַיּוֹם שְׁמִי מִנֶּאֱמָר: ו לָכֵן יִדַּע עַמִּי שְׁמִי לָכֵן בְּיוֹם הַהוּא כִּי־אֲנִי־הוּא הַמְּדַבֵּר הַנִּגְנִי:
ז מִה־נִּאֻוֹ עַל־הַהָרִים רָגְלִי מִבְּשׂוֹר מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם מִבְּשׂוֹר טוֹב מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אָמַר לְצִיּוֹן

מֶלֶךְ אֱלֹהֶיךָ: ה קול צִפְיָךְ נִשְׁאָו קול יַחֲדוֹ יִרְנְנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ בְּשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן: ט פָּצְחוּ
 רִנְנוּ יַחֲדוֹ חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַיִם כִּי־נַחֲמָם יְהוָה עַמּוֹ גֵּאל יְרוּשָׁלַיִם: י חֲשַׁף יְהוָה אֶת־זִרְעוֹ קִדְּשׁוּ
 לְעֵינֵי כָל־הַגּוֹיִם וְרֹאוּ כָל־אֲפִסֵּי־אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ: יא סִירוּ סִירוּ צִאוּ מִשָּׁם טָמֵא
 אֶל־תִּגָּעוּ צִאוּ מִתּוֹכָהּ הִפְּרוּ נִשְׁאִי כָּלִי יְהוָה: יב כִּי לֹא בַחֲפוּזִן תֵּצֵאוּ וּבִמְנוּסָה לֹא תֵלְכוּן
 כִּי־הִלֵּךְ לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמֵאִסְפָּכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְיֵם, שְׁכַל דְּבָרָיו אֱמֶת
 וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
 אַחֲרָיו לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
 הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד
 אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְּשָׁךְ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֶה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ
 יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְּשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֲרָת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
 אֲנַחֲנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
 וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת שופטים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	06:04	06:07	08:50	08:51	09:22	09:23	10:30	10:30	19:26	19:19	19:51	19:44	19:03	19:54
חיפה (ק)	06:00	06:05	08:48	08:49	09:20	09:22	10:28	10:29	19:28	19:21	19:53	19:45	18:52	19:55
ירושלים (ק)	05:59	06:03	08:48	08:49	09:19	09:21	10:27	10:28	19:27	19:20	19:52	19:45	18:41	19:53
תל אביב (ק)	06:04	06:07	08:50	08:51	09:22	09:24	10:30	10:30	19:26	19:20	19:51	19:44	19:03	19:55
אוסטריה וינה (ק)	05:46	05:54	08:48	08:52	09:20	09:24	10:33	10:35	20:11	20:00	20:42	20:31	19:56	21:00
אוסטרליה מלבורן (ח)	07:01	06:53	09:09	09:04	09:41	09:36	10:35	10:32	17:49	17:54	18:15	18:20	17:36	18:30
אוקראינה אודסה (ק)	05:54	06:02	08:53	08:56	09:25	09:29	10:37	10:39	20:08	19:57	20:39	20:27	19:41	20:31
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	05:30	05:39	08:33	08:36	09:05	09:09	10:18	10:20	19:58	19:46	20:29	20:18	19:28	20:20
אוק. ז'יטומיר (ק)	05:53	06:02	08:57	09:00	09:29	09:33	10:43	10:45	20:25	20:13	20:58	20:45	19:57	20:49
אוקראינה קייב (ק)	05:44	05:53	08:49	08:53	09:21	09:25	10:34	10:37	20:19	20:07	20:53	20:40	19:51	20:44
אוקראינה דונייצק (ק)	05:21	05:29	08:23	08:26	08:55	08:58	10:07	10:09	19:44	19:33	20:16	20:04	19:17	20:08
איטליה מילאנו (ק)	06:22	06:29	09:20	09:23	09:53	09:55	11:04	11:06	20:32	20:22	21:02	20:52	20:06	21:06
אקוואדור קיטו (ח)	06:07	06:06	08:41	08:39	09:11	09:09	10:13	10:12	18:29	18:28	18:50	18:49	18:10	18:53
ארגנטינה ב. איירס (ח)	07:30	07:23	09:39	09:35	10:12	10:08	11:07	11:04	18:26	18:30	18:51	18:55	18:12	19:06
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	08:28	08:19	10:36	10:31	11:07	11:02	12:01	11:57	19:11	19:17	19:38	19:44	19:12	19:48
ארה"ב בולטימור (ק)	06:18	06:24	09:10	09:12	09:42	09:44	10:52	10:52	20:03	19:54	20:30	20:21	19:38	20:25
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	06:04	06:10	08:58	09:00	09:30	09:32	10:40	10:41	19:56	19:47	20:24	20:15	19:31	20:26
ארה"ב ג'רסי (ק)	06:05	06:10	08:58	09:00	09:30	09:33	10:40	10:41	19:56	19:47	20:23	20:14	19:30	20:27
ארה"ב דטרויט (ק)	06:37	06:43	09:33	09:35	10:04	10:07	11:15	11:16	20:36	20:26	21:04	20:54	20:10	21:06
ארה"ב היוסטן (ק)	06:47	06:50	09:32	09:33	10:04	10:05	11:11	11:11	20:04	19:58	20:28	20:22	19:41	20:31
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	06:11	06:16	09:00	09:02	09:32	09:34	10:40	10:41	19:42	19:35	20:08	20:00	19:18	20:10
ארה"ב מיאמי (ק)	06:52	06:55	09:34	09:34	10:06	10:07	11:13	11:12	19:58	19:52	20:21	20:16	19:35	20:25
ארה"ב ניו הייבן (ק)	06:00	06:06	08:53	08:55	09:26	09:28	10:36	10:37	19:51	19:42	20:19	20:10	19:26	20:24
ארה"ב שיקאגו (ק)	05:55	06:01	08:51	08:54	09:23	09:25	10:33	10:34	19:54	19:45	20:22	20:13	19:28	20:24
בוליביה לה פאס (ח)	06:41	06:37	09:08	09:05	09:37	09:34	10:37	10:35	18:33	18:34	18:55	18:56	18:16	19:00
בלגיה אנטוורפן (ק)	06:28	06:37	09:32	09:36	10:05	10:09	11:19	11:21	21:04	20:52	21:38	21:25	20:36	21:44
בלגיה בריסל (ק)	06:28	06:37	09:33	09:37	10:05	10:09	11:19	11:21	21:05	20:53	21:38	21:25	20:37	21:43
בלרוס ליובאוויטש (ק)	05:29	05:40	08:40	08:45	09:12	09:17	10:28	10:31	20:30	20:16	21:08	20:53	20:01	20:57
ברזיל ס. פאולו (ח)	06:26	06:22	08:45	08:42	09:17	09:14	10:15	10:12	17:55	17:57	18:18	18:20	17:39	18:27
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	06:12	06:07	08:31	08:28	09:03	08:59	10:01	09:58	17:43	17:45	18:05	18:07	17:26	18:13
בריטניה לונדון (ק)	05:43	05:53	08:50	08:54	09:22	09:26	10:36	10:38	20:25	20:12	20:59	20:46	19:57	21:03
בריטניה מנצ'סטר (ק)	05:47	05:57	08:56	09:00	09:28	09:32	10:43	10:45	20:39	20:25	21:15	21:00	20:10	21:20
גרמניה ברלין (ק)	05:47	05:57	08:55	08:59	09:27	09:31	10:41	10:44	20:33	20:20	21:08	20:54	20:04	20:58
גרמניה פרנקפורט (ק)	06:11	06:21	09:17	09:21	09:48	09:52	11:02	11:04	20:47	20:35	21:20	21:07	20:19	21:11
הודו בומביי (ח)	06:18	06:19	08:56	08:56	09:28	09:28	10:33	10:33	19:08	19:03	19:30	19:26	18:46	19:30
הודו פונה (ח)	06:13	06:14	08:52	08:52	09:24	09:24	10:29	10:28	19:05	19:01	19:27	19:23	18:43	19:27
הונגריה בודפשט (ק)	05:38	05:46	08:38	08:42	09:11	09:14	10:23	10:25	19:57	19:46	20:29	20:17	19:30	20:21
טורקיה איסטמבול (ח)	05:12	05:18	08:06	08:08	08:38	08:40	09:48	09:49	19:04	18:55	19:32	19:23	18:39	19:27
יוון אתונה (ק)	06:38	06:43	09:29	09:31	10:02	10:03	11:11	11:12	20:20	20:12	20:47	20:38	19:55	20:42
מולדובה קישינב (ק)	06:01	06:09	09:00	09:03	09:33	09:36	10:45	10:46	20:16	20:06	20:47	20:36	19:49	20:40

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	06:10	06:12	08:53	08:53	09:23	09:23	10:29	10:29	19:11	19:07	19:34	19:29	18:50	19:33
ניו-זילנד קריסטצ'רץ (ח)	07:21	07:12	09:23	09:17	09:56	09:50	10:48	10:44	17:47	17:54	18:15	18:21	17:34	18:25
נפאל קטמנדו (ח)	05:29	05:32	08:15	08:16	08:46	08:47	09:53	09:54	18:47	18:41	19:11	19:05	18:24	19:09
סינגפור סינגפור (ח)	07:01	07:00	09:31	09:29	10:03	10:02	11:05	11:04	19:16	19:15	19:38	19:36	18:57	19:40
פולין ורשא (ק)	05:16	05:26	08:24	08:29	08:56	09:00	10:11	10:13	20:03	19:50	20:38	20:24	19:34	20:28
פרו לימה (ח)	06:19	06:16	08:41	08:39	09:14	09:11	10:13	10:11	18:06	18:07	18:28	18:28	17:49	18:32
צרפת ליאון (ק)	06:38	06:45	09:37	09:40	10:09	10:12	11:21	11:23	20:51	20:41	21:21	21:10	20:25	21:24
צרפת פריז (ק)	06:41	06:49	09:44	09:47	10:16	10:19	11:29	11:30	21:08	20:57	21:40	21:28	20:41	21:44
קולומביה בוגוטה (ח)	05:45	05:45	08:21	08:20	08:51	08:50	09:54	09:53	18:16	18:14	18:37	18:35	17:56	18:39
קנדה טורונטו (ק)	06:19	06:26	09:17	09:19	09:48	09:51	10:59	11:01	20:23	20:14	20:52	20:42	19:57	20:55
קנדה מונטריאול (ק)	05:53	06:00	08:51	08:54	09:23	09:26	10:35	10:36	20:03	19:53	20:33	20:23	19:37	20:37
קפריסין לרנקה (ק)	06:05	06:10	08:52	08:54	09:25	09:27	10:33	10:34	19:34	19:26	19:59	19:52	19:10	19:56
רוסיה מוסקבה (ק)	05:57	06:09	09:12	09:17	09:43	09:48	11:00	11:03	21:09	20:54	21:47	21:32	20:39	21:51
רוסיה רוסטוב (נא-דון) (ק)	06:16	06:24	09:16	09:19	09:49	09:52	11:01	11:02	20:34	20:23	21:05	20:53	20:07	20:57
שווייץ ציריך (ק)	06:18	06:26	09:21	09:24	09:52	09:55	11:05	11:06	20:41	20:30	21:12	21:01	20:14	21:14
תאילנד בנקוק (ח)	06:02	06:03	08:38	08:37	09:10	09:10	10:14	10:14	18:42	18:38	19:04	19:00	18:21	19:04

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאיב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

חיש הפצת המעינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il